

ความรู้พื้นฐานทางพระพุทธศาสนา

FUNDAMENTAL KNOWLEDGE OF BUDDHISM

GB 101

ความรู้พื้นฐาน

ทางพระพุทธศาสนา

ความรู้พื้นฐานทางพระพุทธศาสนา

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยธรรมกาย แคลิฟอร์เนีย

คณบัญชี กองวิชาการ มหาวิทยาลัยธรรมกาย แคลิฟอร์เนีย

ISBN 978-974-8373-15-7

หากนักศึกษาเมื่อเสnoonและหรือคำแนะนำ กรุณาส่งมาที่

ชุมชนประสานงาน DOU

ตู้ บป. 69 บปจ. คลองหลวง

ปทุมธานี 12120

โทรศัพท์ 0-2901-1013, 0-2901-1017

โทรสาร 0-2901-1014

<http://www.dou.us>

คำนำ

วิชา GB 101 ความรู้พื้นฐานทางพระพุทธศาสนา เป็นวิชาแรกที่นักศึกษาจะได้เรียนในหลักสูตรพุทธศาสนาตรัตน์ทิตของมหาวิทยาลัยธรรมกาย แคลลิฟอร์เนีย (DOU)

วิชานี้เน้นเรื่องพระรัตนตรัยอันเป็นแก่นของพระพุทธศาสนา เป็นสรณคือที่พึงอันสูงสุดของมวลมนุษย์ เมื่อนักศึกษาเรียนวิชานี้แล้วก็จะมีความรู้ความเข้าใจภาพรวมของคำสอนในพระพุทธศาสนาทั้งหมด สามารถทำความรู้ไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ เมื่อปฏิบัติได้ตามหลักการและวิธีการที่กล่าวไว้ในหนังสือแล้ว จะทำให้นักศึกษาได้รับประโยชน์สูงทั้งในชาตินี้ ชาติหน้า และจะเป็นปัจจัยต่อการได้ประโยชน์สูงสุดคือการเข้าถึงพระรัตนตรัยภายในตัวแล้วกำจัดกิเลสให้หมดสิ้นไป

อีกทั้งวิชานี้ยังเป็นความรู้พื้นฐานเพื่อการศึกษาวิชาอื่น ๆ ในหลักสูตรของมหาวิทยาลัยธรรมกาย แคลลิฟอร์เนียด้วย เมื่อได้ศึกษาวิชานี้แล้วจะทำให้เข้าใจภาพรวมเนื้อหาหลักสูตรพุทธศาสนาตรัตน์ทั้งหมด ทำให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจในวิชาอื่น ๆ มากขึ้น

เอกสารประจำกลุ่มวิชานี้เป็นการทำงานร่วมกันเป็นคณะกรรมการ แม้จะผ่านการตรวจทานหลายครั้งแล้ว แต่ก็อาจจะมีสิ่งที่ไม่สมบูรณ์อยู่บ้าง จึงหวังว่าผู้รู้และผู้อ่านจะได้ให้ข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงและพัฒนาหนังสือให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

คณะกรรมการประจำวิชาความรู้พื้นฐานทางพระพุทธศาสนา

มกราคม 2553

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	(3)
สารบัญ	(4)
รายละเอียดชุดวิชา	(7)
วิธีการศึกษา	(8)
บทที่ 1 บทนำ	1
บทที่ 2 ความรู้ทั่วไปทางพระพุทธศาสนา	7
2.1 พื้นฐานชีวิตของมนุษย์	10
2.2 พระพุทธศาสนาคืออะไร	12
2.3 ทำไมต้องศึกษาพระพุทธศาสนา	14
2.4 ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา	17
2.5 ลักษณะพิเศษของพระพุทธศาสนา	18
2.6 วิธีการศึกษาพระพุทธศาสนา	25
บทที่ 3 ธรรมชาติของชีวิตทางพระพุทธศาสนา	33
3.1 องค์ประกอบของชีวิต	36
3.2 การเวียนว่ายตายเกิด	49
บทที่ 4 พระรัตนตรัย : แก่นของพระพุทธศาสนา	67
4.1 พระรัตนตรัยคืออะไร	70
4.2 ประเภทของพระรัตนตรัย	71
4.3 ความสำคัญของพระรัตนตรัย	73
4.4 หลักฐานเกี่ยวกับธรรมกาย	74
4.5 ระดับของพระรัตนตรัยภายใน	78
4.6 ลักษณะและขนาดของพระรัตนตรัยภายใน	79
4.7 สถานที่ตั้งของพระรัตนตรัยภายใน	80

4.8 วิธีการเข้าถึงพระรัตนตรัยภายใน	81
4.9 สถิติภูมิปัญญาสูตรและสามัญผลสูตร	84
4.10 ความเคารพและการบูชาพระรัตนตรัย	85
บทที่ 5 พระพุทธ : พระสัมมาสัมพุทธเจ้า	93
5.1 พระสัมมาสัมพุทธเจ้าคือใคร	96
5.2 พระพุทธคุณ	100
5.3 พุทธประวัติ	107
5.4 การสร้างบารมีเพื่อเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า	109
บทที่ 6 พระธรรม : คำสอนพระสัมมาสัมพุทธเจ้า	137
6.1 พระธรรมคืออะไร	140
6.2 พระธรรมคุณ	143
6.3 ภาพรวมพระธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า	145
6.4 ความสัมพันธ์โดยองค์รวมของหลักธรรม	154
6.5 นิลัยปัจจัยสำคัญในการปฏิบัติธรรมมีองค์แปด	161
6.6 หลักธรรมที่เกื้อหนุนอธิษฐานร่วมกันมีองค์แปด	165
6.7 กฎแห่งกรรมในพระพุทธศาสนา	167
6.8 พระธรรมคือแผนที่ชีวิตในลังสรรค์วัฏ	174
บทที่ 7 พระสงฆ์ : สาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า	177
7.1 พระสงฆ์คือใคร	180
7.2 พระลั้งมหัศจรรย์	182
7.3 ในปัจจุบันยังมีพระอริยสงฆ์อยู่หรือไม่	183
7.4 ความสำคัญของพระสมมติสงฆ์	186
7.5 การบวชในพระพุทธศาสนา	188
7.6 การสร้างบารมีเพื่อเป็นพระอริยสงฆ์	200
7.7 การบริหารองค์กรสงฆ์	206
7.8 วันสำคัญของพระสงฆ์	214

บทที่ 8 อุบасก อุบาลิกา : ผู้นั่งใกล้พระรัตนตรัย	217
8.1 อุบасก อุบาลิกาคือใคร	220
8.2 วิธีการเป็นอุบасก อุบาลิกา	220
8.3 ธรรมของอุบасก อุบาลิกา	224
8.4 ความสำคัญของอุบасก อุบาลิกา	225
8.5 อุบасก อุบาลิกาในสมัยพุทธกาล	229
8.6 การสร้างบารมีเพื่อเป็นพระอริยบุคคล	238
บทที่ 9 ศูนย์กลางของพระพุทธศาสนาแห่งโลก	241
9.1 ศูนย์กลางของศาสนาคืออะไร	244
9.2 ศูนย์กลางของต่างศาสนาในปัจจุบัน	244
9.3 ศูนย์กลางของพระพุทธศาสนาแห่งโลก	249
บทที่ 10 บทสรุป	257
บรรณานุกรม	261

รายละเอียดชุดวิชา

1. คำอธิบายชุดวิชา

GB 101 ความรู้พื้นฐานทางพระพุทธศาสนา

ศึกษาเรื่องพระรัตนตรัยอันเป็นแก่นของพระพุทธศาสนา และศึกษาความรู้ทั่วไปอันเป็นภาพกว้าง ๆ ของพระพุทธศาสนา ได้แก่ พระพุทธศาสนาคืออะไร ทำไมต้องศึกษาพระพุทธศาสนา วิธีการศึกษาพระพุทธศาสนา รวมทั้งเรื่องอุบลาก อุบาลิกาผู้ให้การสนับสนุนพระพุทธศาสนา เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้นักศึกษาทราบภาพรวมของพระพุทธศาสนา และเพื่อเป็นความรู้พื้นฐานสำหรับศึกษาวิชาอื่น ๆ ในหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิตของมหาวิทยาลัยธรรมกายน แคลิฟอร์เนียต่อไป

2. วัตถุประสงค์ชุดวิชา

- เพื่อให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในภาพรวมกว้าง ๆ ของพระพุทธศาสนา
- เพื่อให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจเรื่องพระรัตนตรัยอันเป็นแก่นของพระพุทธศาสนา
- เพื่อให้นักศึกษามีความรู้พื้นฐานสำหรับศึกษาวิชาอื่น ๆ ในหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิตของมหาวิทยาลัยธรรมกายน แคลิฟอร์เนียต่อไป
- เพื่อให้นักศึกษาเห็นคุณค่าและตั้งใจศึกษาพระพุทธศาสนาให้แตกฉาน รวมทั้งนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและในงานพระพุทธศาสนาได้

3. รายชื่อบทที่สอน

- บทที่ 1 บทนำ
- บทที่ 2 ความรู้ทั่วไปทางพระพุทธศาสนา
- บทที่ 3 ธรรมาติของชีวิตทางพระพุทธศาสนา
- บทที่ 4 พระรัตนตรัย : แก่นของพระพุทธศาสนา
- บทที่ 5 พระพุทธ : พระลัมมาลัมพุทธเจ้า
- บทที่ 6 พระธรรม : คำสอนของพระลัมมาลัมพุทธเจ้า
- บทที่ 7 พระลงกรณ์ : ลักษณะของพระลัมมาลัมพุทธเจ้า
- บทที่ 8 อุบลาก อุบาลิกา : ผู้ซึ่งใกล้พระรัตนตรัย
- บทที่ 9 ศูนย์กลางของพระพุทธศาสนาแห่งโลก
- บทที่ 10 บทสรุป

วิธีการศึกษา

1. การเตรียมตัวเพื่อการศึกษาด้วยตนเอง

- ในการศึกษาแต่ละบทของชุดวิชาความรู้พื้นฐานทางพระพุทธศาสนา นักศึกษาควรปฏิบัติตามนี้
- ก. ใช้เวลาศึกษาวันละ 1 ชั่วโมง และควรศึกษาให้จบบทภายใน 1-2 สัปดาห์
  - ข. ควรทำแบบฝึกหัดก่อนบทเรียน เพื่อทดสอบความรู้ความเข้าใจ และทำกิจกรรมในระหว่างบทเรียนตามที่กำหนดไว้ เมื่อได้ศึกษาบทเรียนเสร็จแล้ว ควรตรวจสอบความรู้ความเข้าใจในบทเรียนด้วยการทำแบบฝึกหัดท้ายบท
  - ค. ควรศึกษาประกอบกับสื่อการสอน โดยเฉพาะจากการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (มีระบุรายละเอียดในข้อที่ 5)

2. การประเมินผลตนเองก่อน และหลังเรียน

ขอให้นักศึกษาทำแบบประเมินผลตนเองก่อนเรียนในแต่ละบท ทั้งนี้เพื่อวัดพื้นความรู้เดิมของนักศึกษาว่ามีความรู้ในเนื้อหาที่จะศึกษามากน้อยเพียงใด หลังจากได้ศึกษาเอกสารการสอนโดยตลอดทั้งบทแล้ว ขอให้นักศึกษาทำแบบประเมินตนเองหลังเรียน ซึ่งจะช่วยให้นักศึกษาทราบว่าได้รับความรู้เพิ่มขึ้นจากเดิมมากน้อยเพียงใด และมีความรู้ในเนื้อหาอยู่ในเกณฑ์พอที่จะข้ามไปศึกษาบทต่อไปได้หรือไม่ เกณฑ์ที่ถือว่าพอใช้คือ ตอบถูกประมาณร้อยละ 80 ของแบบประเมินผลตนเองก่อนหรือหลังเรียนแต่ละชุด ขอให้นักศึกษาตระหนักรู้ว่าการทำแบบประเมินผลตนเองด้วยความซื่อสัตย์ต่อตนเองเท่านั้นจึงจะได้ผล

3. การศึกษาเอกสารการสอน

ก่อนศึกษาเนื้อหาในแต่ละบท ขอให้ศึกษาแผนการสอนประจำบท ว่าในบทนั้น ๆ มีกี่ตอน มีหัวเรื่องอะไรบ้าง ศึกษาแนวคิดและวัตถุประสงค์ แล้วจึงศึกษารายละเอียดต่อไป

เมื่ออ่านรายละเอียดของแต่ละเรื่องจบแล้ว ควรบันทึกสาระสำคัญและทำแบบฝึกปฏิบัติที่กำหนดไว้ก่อนจะศึกษาเรื่องอื่น ๆ ต่อไป การทำแบบฝึกปฏิบัตินี้จะช่วยให้นักศึกษาประเมินผลตนเองได้ว่า มีความเข้าใจในสิ่งที่อ่านมากน้อยเพียงใด อันจะเป็นประโยชน์สำหรับการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง จะนั่นนักศึกษาจึงควรทำแบบฝึกปฏิบัติตัวอย่างต่อเนื่อง

5. ศึกษาผ่านบทเรียนทางการศึกษาธรรณะทางไกลผ่านดาวเทียม และสื่อเสริม

เนื่องจากการศึกษาธรรณะทางไกลผ่านดาวเทียม หรือที่รู้จักกันทั่วไปว่า “ดาวธรรม” ซึ่งดำเนินการโดยมูลนิธิศึกษาธรรณะเพื่อลิงแวดล้อม เป็นสื่อที่มีการนำเสนอสาระความรู้เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ นักศึกษาสามารถติดตามชมและศึกษารายการต่างๆที่อื้ออำนวยต่อการศึกษาวิชาความรู้พื้นฐานทางพระพุทธศาสนา เช่น รายการคำวัด, กฎแห่งกรรม, วิธีการฝึกสมาธิเบื้องต้น, หลวงพ่อตอบปัญหา, ชีวิตในลังสารวัสดุ, และรายการธรรณะเพื่อประชาชน เป็นต้น ให้นักศึกษาทำความเข้าใจเนื้อหาพร้อมทั้งศึกษาเพิ่มเติมจากสื่อการสอน (ซึ่งเรียกว่า E-Learning) ซึ่งทางมหาวิทยาลัยได้ผลิตขึ้นเพื่อประกอบการเรียนโดยตรง (นักศึกษาสามารถสอบถามรายละเอียดเกี่ยวกับโครงการศึกษาธรรณะทางไกลผ่านดาวเทียม ได้ที่ชุมชนประสบงาน DOU ตามที่อยู่ที่ท่านสมัครเรียน)

6. เข้าโรงเรียนอนุบาลผ่านในฝันวิทยา

เพื่อให้นักศึกษามีความรู้ และศึกษาตัวอย่างประกอบการเรียน อันเป็นประสบการณ์จริง ของการดำเนินชีวิตที่แสดงให้เห็นผลของการนำเอาธรรมมาใช้ในวิชีวิต นักศึกษาควรติดตามรายการธรรณะซึ่งเรียกว่า “โรงเรียนอนุบาลผ่านในฝันวิทยา” ซึ่งเป็นรายการหนึ่งในการศึกษาธรรณะทางไกลผ่านดาวเทียม ที่มีการนำเสนอทุกวันจันทร์-เสาร์ ตั้งแต่เวลา 19.00-21.30 น. (เวลาในประเทศไทย) หรือเวลาช่วงอื่นที่มีการทบทวน ตามที่มีการแจ้งไว้ในผังรายการซึ่งนักศึกษาสามารถสอบถาม หรือขอรับเอกสารได้ที่ชุมชนประสบงาน DOU ที่ใกล้ที่อยู่ของท่าน

7. การสอบ

การศึกษาวิชาความรู้พื้นฐานทางพระพุทธศาสนา จะประเมินผลการเรียนจากคะแนนในภาคทฤษฎี และแบบฝึกปฏิบัติ โดยมีคะแนนรวมทั้งสิ้น 100 คะแนน ดังนี้

ภาคทฤษฎี 70 คะแนน เป็นข้อสอบแบบปรนัย 100 ข้อ

ภาคปฏิบัติ 30 คะแนน วัดผลจากความถูกต้องและความตั้งใจในการทำแบบฝึกปฏิบัติ

บทที่ 1

บทนำ

บทที่ 1

บทนำ

ภาพรวมของวิชาความรู้พื้นฐานทางพระพุทธศาสนา

แนวคิด

วิชา GB 101 ความรู้พื้นฐานทางพระพุทธศาสนา เป็นวิชาแรกที่นักศึกษาจะได้เรียนในหลักสูตร พุทธศาสนาตรัตน์ของมหาวิทยาลัยธรรมกาย แคลิฟอร์เนีย (DOU)

วิชานี้ก่อตัวถึงเรื่องพระรัตนตรัยอันเป็นแก่นของพระพุทธศาสนา เมื่อศึกษาแล้วจะทำให้เห็น ภาพรวมคำสอนในพระพุทธศาสนาทั้งหมด สามารถนำความรู้ไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ และยังเป็น ความรู้พื้นฐานเพื่อการศึกษาวิชาอื่น ๆ ในหลักสูตรพุทธศาสนาตรัตน์อีกด้วย

วัตถุประสงค์

เพื่อให้นักศึกษาทราบภาพรวมของวิชาความรู้พื้นฐานทางพระพุทธศาสนา

บทที่ 1

บทนำ

วิชา GB101 ความรู้พื้นฐานทางพระพุทธศาสนา นักล่วงหลังเรื่องพระรัตนตรัยอันเป็นแก่นของพระพุทธศาสนา เป็นสาระคือที่พึงอันสูงสุดของมวลมนุษย์ เมื่อนักศึกษาเรียนวิชานี้แล้วก็จะมีความรู้ความเข้าใจภาพรวมคำสอนในพระพุทธศาสนาทั้งหมด สามารถนำความรู้ไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ หากปฏิบัติได้ถูกต้อง ถึงดี และพอดีตามคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว จะทำให้นักศึกษาได้รับประโยชน์สูงทั้งในชาตินี้ ชาติหน้า และจะปัจจัยต่อการได้ประโยชน์สูงสุดคือ การได้เข้าถึงพระรัตนตรัยภายในตัว แล้วกำจัดกิเลสให้หมดลืนไป ถูกต้องคือถูกต้อง ถึงดีคือมากพอ พอดีคือเดินทางสายกลาง ไม่ตึงไป และไม่หย่อนไป

อีกทั้งวิชานี้ยังเป็นความรู้พื้นฐานเพื่อการศึกษาวิชาอื่น ๆ ในหลักสูตรของมหาวิทยาลัยธรรมกาย แคลิฟอร์เนียด้วย เมื่อได้ศึกษาวิชานี้แล้วจะทำให้เข้าใจภาพรวมเนื้อหาหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิตทั้งหมด ทำให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจในวิชาอื่น ๆ มากขึ้น

หลักฐานอ้างอิงที่สำคัญของตำราเล่มนี้คือ พระไตรปิฎก, อรหणกถา, พระธรรมเทคโนโลยีของพระเดชพระคุณหลวงปู่วัดปากน้ำภาษีเจริญ พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทลโล) ผู้ค้นพบวิชชาธรรมกายของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระธรรมเทคโนโลยีของพระเดชพระคุณพระราชนวาริสุทธิ์ เจ้าอาวาสวัดพระธรรมกาย และพระธรรมเทคโนโลยีของพระเดชพระคุณพระราชนวาริสุทธิ์ รองเจ้าอาวาสวัดพระธรรมกาย เป็นต้น โดยเฉพาะเรื่องพระรัตนตรัยภายในนั้นได้มีการเชื่อมโยงพุทธธรรมในพระไตรปิฎกกับพระธรรมเทคโนโลยีของหลวงปู่วัดปากน้ำภาษีเจริญเข้าด้วยกัน

ลักษณะการนำเสนอในบางประเด็นจะมีการอุปมา กับเหตุการณ์หรือลิ่งต่าง ๆ ที่นักศึกษามีพื้นฐานความรู้อยู่แล้ว และบางประเด็นจะเปรียบเทียบกับคำสอนในศาสนาอื่น เปรียบเทียบกับศาสตร์ต่าง ๆ ในทางโลก เปรียบเทียบและเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ปัจจุบัน โดยเฉพาะในชีวิตประจำวันของชาวโลกทั่วไป

การอุปมาและเปรียบเทียบนั้นเป็นพุทธวิธีสอนธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะธรรมนั้นเป็นเรื่องลึกซึ้ง จะรู้แจ้งได้ด้วยการปฏิบัติธรรมเท่านั้น แต่เมื่อจะต้องอธิบายให้ชาวโลกทั่วไปเข้าใจ จึงต้องอุปมาและเปรียบเทียบกับลิ่งต่าง ๆ ที่คนทั่วไปมีความรู้อยู่แล้ว

แต่ทั้งนี้การเปรียบเทียบนั้นไม่ได้เป็นจุดประสงค์หลักของวิชานี้ เพียงแต่หยิบยกมาบางประเด็นเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่กระจงเท่านั้น

ลิ่งที่นักศึกษาต้องทราบนักคือ ความรู้ต่าง ๆ ที่เราได้รับนั้นมาจาก การเปรียบเทียบโดยมาก การ

เปรียบเทียบนี้ยังเป็นหลักการพื้นฐานแห่งทฤษฎีล้มพัทธภาพของโอน์ล์ตัน ซึ่งนำไปสู่การปฏิวัติวงการวิทยาศาสตร์จากหน้ามือเป็นหลังมือมาแล้ว

เราไม่อาจทราบว่าตัวของเรางูหรือตໍาหากเราไม่ได้เปรียบเทียบกับคนอื่นถ้าเราเกิดและเติบโตในป่าโดยไม่ได้เจอคนอื่นเลย เราจะขาดความรู้ต่าง ๆ มากมาย คำว่า ตัวเรางู ตໍา หล่อ สวย นี้หรือ เป็นต้น จะไม่มีอยู่ในความคิดเรา เพราะในความรู้สึกของเรานั้นโลกทั้งโลกมีเรารอยู่คนเดียว เราไม่ได้เห็นคนที่ต่างจากเรา ทำให้ความรู้สึกเกี่ยวกับตัวเราเองบางประการไม่แฉ่ชัด

เวลาที่นักศึกษามองดูกระจาดหลายท่านอาจจะเคยคิดว่าตัวเองดูดีแล้ว แต่เมื่อได้รู้ตามมายืนอยู่ข้างหลังเรา ความคิดเราอาจจะเปลี่ยนไป บางคนอาจจะรู้สึกว่า ตัวเองดูดียิ่งขึ้น บางคนอาจจะเฉย ๆ แต่บางคนอาจจะรู้สึกแย่ลงเนื่องจากได้เห็นความจริงอย่างชัดเจน เพราะในกระจาดไม่ได้มีภาพเราคนเดียว แต่มีภาพ 2 คนให้เปรียบเทียบกัน จริง ๆ แล้วหน้าตาเราก็ไม่ได้เปลี่ยนไปจากเดิม แต่ความรู้สึกของเราเปลี่ยน เพราะได้รู้ว่าตัวแห่งที่แท้จริงว่า “หน้าตาของเรารอยู่ต่ำแห่งไหน” คือ ตีก่าว่าเข้า เท่าเข้า หรือด้อยกว่าเข้า

การศึกษาพระพุทธศาสนา ก็เช่นกัน หากไม่ได้เปรียบเทียบกับศาสนาอื่นหรือศาสตร์อื่นบ้าง เราไม่อาจจะเข้าใจพระพุทธศาสนาได้อย่างแฉ่ชัด และอาจจะไม่เห็นคุณค่าของพระธรรมคำสอนอีกด้วย เพราะไม่รู้ว่าพุทธธรรมด้อย่างไร เนื่องจากไม่มีคำสอนอื่นมาเทียบเคียง

สำหรับการเปรียบเทียบและเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ปัจจุบันนั้น จะทำให้นักศึกษาเห็นว่า หลักพุทธธรรมเป็นเรื่องใกล้ตัว และนำมาปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้

เนื้อหาหลักของวิชานี้มี 8 บท คือ บทที่ 2 ถึงบทที่ 9 ในบทที่ 2 กล่าวถึงภพกว้าง ๆ ของพระพุทธศาสนา ได้แก่ พระพุทธศาสนาคืออะไร ทำไมต้องศึกษาพระพุทธศาสนา และวิธีการศึกษาพระพุทธศาสนา เป็นต้น

บทที่ 3 ว่าด้วยเรื่องธรรมชาติของชีวิตทางพระพุทธศาสนา กล่าวถึงร่างกายจิตใจและการเวียนว่ายตายเกิดของมวลมนุษย์ บทที่ 4 ว่าด้วยเรื่องพระรัตนตรัยอันเป็นที่พึงที่ระลึกสูงสุดของมนุษย์ เป็นสรณะที่ช่วยให้มนุษย์พ้นทุกข์ได้

บทที่ 5, 6 และ บทที่ 7 เป็นการขยายความเรื่องพระรัตนตรัย ได้แก่ พระพุทธคือพระสัมมา-สัมพุทธเจ้า พระธรรมคือคำสอนของพระองค์ และพระสงฆ์คือสาวกของพระองค์

บทที่ 8 ว่าด้วยเรื่องอุบาลก อุบาลิกา คือผู้นั่งใกล้พระรัตนตรัย หรือผู้ให้การสนับสนุนพระพุทธศาสนานา

บทที่ 9 ว่าด้วยศูนย์กลางของพระพุทธศาสนาแห่งโลก อันเป็นพุทธวิธีที่สร้างเอกภาพให้เกิดขึ้น แก่พุทธบริษัท และสร้างความแข็งแกร่งให้พระพุทธศาสนามากกว่า 2,500 ปี

เนื้อหาแต่ละบทของวิชาความรู้พื้นฐานทางพระพุทธศาสนาจะเป็นอย่างไรนั้น เชิญนักศึกษาพิสูจน์
โดยการเรียนด้วยตนเองได้ ณ บัดนี้

กิจกรรม

หลังจากนักศึกษาได้ศึกษา บทที่ 1 บทนำ จบโดยสมบูรณ์แล้ว
โปรดทำแบบประเมินตนเองหลังเรียนบทที่ 1 ในแบบฝึกปฏิบัติบทที่ 1
แล้วจึงศึกษาบทที่ 2 ต่อไป

บทที่ 2

ความรู้ทั่วไปทาง พระพุทธศาสนา

บทที่ 2

ความรู้ทั่วไปทางพระพุทธศาสนา

ความรู้ทั่วไปทางพระพุทธศาสนา

2.1 พื้นฐานชีวิตของมนุษย์

2.2 พระพุทธศาสนาคืออะไร

2.3 ทำไมต้องศึกษาพระพุทธศาสนา

2.3.1 เพื่อให้ทราบความจริงของชีวิตและดำเนินชีวิตได้ถูกต้อง

2.3.2 เพื่อประโยชน์สุขของตนเองและเพื่อนร่วมโลก

2.4 ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา

2.5 ลักษณะพิเศษของพระพุทธศาสนา

2.4.1 เป็นศาสนาแห่งปัญญา

2.4.2 องค์ความรู้ครอบคลุมสรรพศาสตร์

2.4.3 คำสอนยึดหลักกรรมลิขิตไม่ใช่พรหมลิขิต

2.4.4 ไม่ว่าร้าย ไม่ทำร้าย และไม่ก่อสังหารม

2.6 วิธีการศึกษาพระพุทธศาสนา

2.6.1 สัปปุริสังเสว : การคบลัตบุรุษ

2.6.2 ลัทธรมส่วน : พึงคำลั่งสอนของท่าน

2.6.3 โยนิโสมนลิการ : กระทำไว้ในใจโดยอุบายนี้ชอบ

2.6.4 ธัมมานุธัมมปฏิปัตติ : ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม

แนวคิด

1. พื้นฐานของชีวิตมนุษย์ทุกคนคือเกิดมาพร้อมกับความไม่รู้ เมื่อเกิดมาแล้วจึงดำเนินชีวิตตาม ๆ กันไป โดยไม่รู้ว่าสิ่งที่ทำไปนั้นถูกหรือผิด มาตระหนักเมื่อเกิดปัญหาจากการกระทำการของตนและคนอื่นตามมา ปัญหาต่าง ๆ ก็ให้เกิดความทุกข์และความกลัว อันเป็นสิ่งที่กระตุนให้คนแสวงหาสาระ คือที่พึง พระรัตนตรัย เท่านั้น คือที่พึงที่ช่วยให้พ้นทุกข์ได้

2. พระพุทธศาสนา คือ คำสอนของพระลัมมาลัมพุทธเจ้าว่าด้วยเรื่องพระรัตนตรัยซึ่งเป็นสาระ คือที่พึงอันเกشمที่ทำให้พ้นทุกข์ได้และในพระธรรมคำสอนอันหลังออกจากมาพระรัตนตรัยภายในนั้นกล่าวถึง “อริยสัจ” อันเป็นความจริงของชีวิต แนวทางการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องเพื่อประโยชน์สุขของมนุษย์แต่ละคน ตลอดจนมวลมนุษยชาติ

3. สาเหตุที่ต้องศึกษาพระพุทธศาสนา ก็เพื่อให้ทราบความจริงของชีวิตจะได้ดำเนินชีวิตได้ถูกต้อง และเพื่อประโยชน์สุขของตนเองและเพื่อนร่วมโลก

4. พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นจากการตรัสรู้ธรรมเป็นพระลัมมาลัมพุทธเจ้าของเจ้าชายลิทธัตโโพธิสัตว์ เมื่อ 2,500 กว่าปีที่ผ่านมา การบังเกิดขึ้นของพระพุทธศาสนาเป็นเหตุการณ์ที่ยิ่งใหญ่ของประวัติศาสตร์ อินเดียและประวัติศาสตร์โลก เพราะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความเชื่อและวัฒนธรรมในลังคอมิเดีย ครั้งใหญ่อย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน และได้สร้างลัณฑุสุขให้แก่คนทั่วโลกที่ได้ปฏิบัติตามพุทธธรรม ทราบภาระทั้งปัจจุบัน

5. พระพุทธศาสนา มีลักษณะพิเศษหลายประการ เช่น เป็นศาสนาแห่งปัญญา, องค์ความรู้ ครอบคลุมสรรพศาสตร์, คำสอนยึดหลักกรรมลิขิตไม่ใช่พรหมลิขิต และไม่ว่าร้ายไม่ทำร้ายและไม่ก่อสังหาร เป็นต้น

6. วิธีการศึกษาพระพุทธศาสนา คือ การศึกษาตามหลักวุทฒิธรรม ได้แก่ หาครูดีให้พบ พึงคำครูให้ชัด ตระองคำครูให้ลึก และทำตามครูให้ครบ

วัตถุประสงค์

เพื่อให้นักศึกษาทราบพื้นฐานของชีวิตมนุษย์และทราบภาพกว้าง ๆ ของพระพุทธศาสนา ได้แก่ พระพุทธศาสนาคืออะไร, ทำไม่ต้องศึกษาพระพุทธศาสนา, ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา, ลักษณะพิเศษ ของพระพุทธศาสนา และวิธีการศึกษาพระพุทธศาสนา

บทที่ 2

ความรู้ทั่วไปทางพระพุทธศาสนา

2.1 พื้นฐานชีวิตของมนุษย์

หากนักศึกษาลองทบทวนชีวิตตนเองและชาวโลกดูจะพบความจริงหลายอย่างที่ตรงกันคือ วันแรกที่เราและคนทั้งหลายลิมตามาดูโลก เราเห็นหน้าแม่พ่อและญาติ ๆ นับจากวันนั้นพ่อแม่ได้เลี้ยงดูอบรมลั่งสอนเรามา ให้ดีมั่นม สอนให้คลาน เดิน และพูด เราก็ค่อย ๆ ทำสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างที่คนอื่นเขาทำกัน

เมื่อโตขึ้นพ่อแม่ก็ล่วงเราไปเรียนหนังสือ ครูได้สอนให้อ่านเขียนจนเราจบหลักสูตรการศึกษาในระดับต่าง ๆ จากนั้นก็หางานทำ หาสามี หาภรรยามาเป็นคู่ชีวิต ไม่นานแต่ละคนก็มีลูกเป็นของตัวเอง เมื่อมีลูกแล้วก็ได้อบรมเลี้ยงดูตามแบบอย่างที่พ่อแม่ได้เลี้ยงตนมา ถึงตอนนี้พ่อแม่ของบางคนก็เริ่มทยอยลาลับจากโลกนี้ไปแล้ว บางท่านก็เป็นไม่ที่ใกล้ฝั่งเด็มที่ แม่ตัวเราเองก็ต้องตายเหมือนกัน ลูกน้อยของเราและของใคร ๆ ในโลกก็หนีไม่พ้น

ในระหว่างที่แต่ละคนมีชีวิตอยู่ต่างก็ได้ประสบสิ่งต่าง ๆ มากมายทั้งที่ดีและไม่ดี เป็นเหตุให้ดีใจ เสียใจ เป็นสุข เป็นทุกข์ เครียด กลัว สับสน เมื่อเครียดมาก กลัวมาก ทุกข์มากก็รนหาที่พึ่ง บางคนก็พึ่งเจ้าพ่อเจ้าแม่ เจ้าป่าเจ้าเขา ผีสารนางไม่ต่าง ๆ หลายคนเห็นอะไรแปลก ๆ เข้าหน่อยก็ไปกราบไปไหว้กัน ไม่ว่าจะเป็นลัตว์ 2 หัว วัว 5 ขา ตั้นไม้ประหลาด ๆ ฯลฯ บางคนดีหน่อยก็หาที่พึ่งทางศาสนา มนุษย์ทุกคนพยายามต่อสู้กับปัญหาที่ผ่านเข้ามาในชีวิตจนกว่าจะลาลับจากโลกไป นี่คือวัฏจักรชีวิตของคนในโลกอันแสนจะวุ่นวายในนี้

มีคนตั้งข้อสังเกตเรื่องชีวิตของมนุษย์ไว่น่าสนใจ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิตโดยรวมของคนในโลกนี้ได้เป็นอย่างดี

ท่านแรกตั้งข้อสังเกตไว้ว่า เราได้แต่ทำความ ๆ กันไป ทำอย่างรีบเร่งโดยไม่มีโอกาสหยุดคิด แข่งกันเรียน แข่งกันทำงาน แข่งกันหาเงิน พอมีเงินก็รีบแต่งงาน รีบมีลูกให้ทันใช่ แต่ไม่รีบแก่ รีบเจ็บป่วย หรือรีบตาย ไม่ทันฉุกคิดว่าเราต้องแก่ ต้องป่วย และอีกไม่นานนับจากวันนี้ ก็จะไม่มีเราบนโลกนี้อีกต่อไป แล้วชีวิตคนคนหนึ่งเร่งรีบเฉียบกระทึ้งไม่มีโอกาสหยุดเพื่อถามตัวเองเลยหรือว่า ชีวิตนี้มีอะไรที่มากไปกว่าการหาเงิน การมีครอบครัว ทำซ้ำบ้าง ดีบ้าง หัวเราะบ้าง ร้องไห้บ้าง มีสุขบ้าง ทุกข์บ้าง แล้วก็จากโลกนี้ไป การที่เราเริ่งเป็นเหมือนหนูถิ่บจักร เพียงเพราเป็นสิ่งที่ทุกคนทำกัน มันถูกต้องพอเพียงและเป็นเล่นทางที่จะพาเราไปสู่ความสุข ความสบายนายกาย ความสบายนายใจอย่างที่เฝ้าฝันไว้ว่าควรได้จริงหรือ¹

¹ ฐิตินารถ ณ พัทลุง (2530), เข้มทิศชีวิต, หน้า 30-31.

อีกท่านหนึ่งตั้งข้อสังเกตไว้ว่า รู้สึกเล่นอว่า ชีวิตทุกคนบนโลกใบนี้เหมือนมีคุณค่ายกันแล้ง สอดแทรกปัญหามาให้อยู่ตลอดเวลา เมื่อมีตัวอะไรลักด้วยหนึ่ง กลัวว่าจะเกิดสันติสุขกับชาวโลก จึงคอยัดปัญหามาให้ จัดให้เรื่องเล็กน้ำง ใหญ่น้ำง แต่ไม่ขาดส่ง เศรษฐกิจ ปากท้อง ปัญหาจากรัก โภค ทรัพย์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ฯลฯ ลับหน้ากันมาให้บริการ บางจังหวะไปตรงกับช่วงโปรโมชั่น มากันพร้อมหน้าทั้งโซยง ทำเอาชีวิตอับปางไปก็เยอะ

มนุษย์ทั้งหลายบนโลก ไม่ว่าผิวน้ำตา เชื้อชาติ ภาษา ต่างกันแค่ไหน กลับต้องมาว่าไงกัน ก็อยู่ในอ่างแห่งปัญหานี้อย่างเมามีน คนรักกันอยู่ดี ๆ ก็ไม่รักชารักไว้ให้ดี เห็นเป็นรักเก่าอย่างมีรักใหม่ วิงไข่คัวว่า หาลิ่งที่คิดว่าสดชื่นกว่าอยู่รำไร สุดท้ายของเก่าก็รักษาไว้ไม่ได้ ของใหม่ก็เป็นเพียงภาพลวงตา เหมือนหมายของเห็นซึ้นเนือในน้ำ

มีเชือเลียงก็ไม่พอใจ อยากประสบความสำเร็จยิ่ง ๆ ขึ้นไป ไข่คว้าหากการยอมรับไม่ลื้นสุด ใครโกร ใครหักหลัง ใครมาทำให้เจ็บ ก็เก็บความโกรธแคร็นไว้ในใจ นับเดือน นับปี ก็มีจิตใจที่ชุ่นవաทุกครั้ง ที่ได้เห็นที่ได้ยินเรื่องเกี่ยวกับเขา บางครั้งโลภอยากได้ อยากมีของที่ไม่เคยได้ ไม่เคยมี ใช้จ่ายเงินไปกับขยายต่าง ๆ ที่หันมายแต่ไม่เหมาะสมกับตนเอง และทุกวันนี้มีนักองเป็นอนุสรณ์แห่งความโง่ อุํญี่เนห้องเก็บของ

ปัญหามา ปัญญาเม พอปัญหามาแต่ละที ปัญญาที่มีอยู่ก็อพยพหนีไปเลียจะเฉย ๆ ทึ้งไว้แต่ปัญหานัววน ๆ น่าแปลกใจใหม่ที่ปัญหานของคนเราคล้าย ๆ กัน ถ้าเป็นหนังก็พลอตเดิม แต่เปลี่ยนผู้แสดง เครื่องแต่งกาย สถานที่แคนนั่น ทราบเท่าที่โลภยังได้รับความร้อนจากแสงอาทิตย์ ความทุกข์ก็เหมือนแสงแดดที่แผดเผาให้เราอ่อน เพราเราไม่อាមอยู่ในร่มเงาได้ตลอดเวลา¹

ผู้รู้ท่านสอนไว้ว่าพื้นฐานของชีวิตมนุษย์ทุกคนคือ เกิดมาพร้อมกับอวิชชา หมายถึง ความไม่รู้ ไม่รู้ว่าเกิดมาทำไม อะไรคือเป้าหมายของชีวิต เมื่อแต่ละคนไม่รู้ เมื่อก็ไดมาแล้วเห็นคนที่เกิดมาก่อนทำอย่างไร ก็ดำเนินชีวิตตาม ๆ กันไป โดยไม่รู้ว่าลิ่งที่ทำไปนั้นถูกหรือผิด มาตระหนักก็ต่อเมื่อก็ได้ปัญหาจากการกระทำของตนและคนอื่นตามมา บางครั้งก็มีภัยอันตรายเกิดขึ้นโดยที่ไม่รู้ว่า ทำไม่เราต้องเจอกับลิ่งนี้ ทำไม่ต้องเป็นเรา ทำไม่ต้องเป็นพ่อแม่พี่น้องของเรา ปัญหาต่าง ๆ ที่ชาวโลกเจอนี้ก่อให้เกิดความทุกข์และความกลัว อันเป็นลิ่งภัยตุ้นให้คนล่วงทางสรณะคือที่พึ่ง แล้วอะไรคือที่พึ่งที่ช่วยให้พ้นจากปัญหา ความกลัว และความทุกข์ที่ประสบอยู่ได้

ลัตว์เดรัจฉานที่ไม่สมประกอบดังที่ชาวโลกมักจุดธูปให้เพื่อขอหวยหรือ ไม่น่าจะใช่ เพราะตัวมันเองยังเอื้าตัวไม่รอด จะมาช่วยเราได้อย่างไรกัน หรือจะเป็นหมอดูที่มักอ้างว่า ดูดวงให้ใครต่อใครร่วมรายงานักต่อนักแล้ว ก็ไม่น่าจะใช่ หากเป็นจริงทำไม่หมอดูไม่ดูดวงให้ตัวเองแล้วทำให้ตนรู้ว่ารายบ้าง ทำไม่

¹ อุดม แตพานิช (2530), คำนิยมในหนังสือเข็มทิศชีวิต, หน้า 18-19.

ยังต้องมานั่งหาเงินจากกระแสค่าคนจนที่หวังโชคช่วยอยู่ข้างถนน พากเจ้าทรงต่าง ๆ ก็ล้วนแต่ต้องปากกัดตินต่อสู้กับความระتمทุกข์ทั้งสิ้น ยังไม่เห็นใครพันทุกข์จริงลักษณ คนเหล่านี้จะเป็นที่พึ่งให้ผู้อื่นได้อย่างไรกันแล้วอะไรคือที่พึ่งที่แท้จริง

ท่านผู้รักล่าวไว้ว่า พระรัตนตรัยคือสรณะอันเกشم เป็นที่พึ่งที่รักอันเป็นเหตุให้พ้นจากปัญหาความกลัว และความทุกข์ได้ พระรัตนตรัยเป็นคำสอนหลักของพระพุทธศาสนา เป็นแก่นของพระพุทธศาสนา พระรัตนตรัยเปรียบประดุจต้นไม้ใหญ่ที่ช่วยปกป้องแสงแดดคือความทุกข์ได้ แต่ว่าจะเป็นเช่นนี้จริงหรือไม่ เป็นสิ่งที่นักศึกษาและชาวโลกรังสรรค์ทั้งหลายต้องมาพิสูจน์โดยการศึกษาและปฏิบัติตามคำสอนด้วยตนเอง การบังคับให้เชื่อย่างง่ายไม่ใช่แนวทางของพระพุทธศาสนา พระธรรมคุณที่ว่า “เอธิปัลลิกะ เชิญมาพิสูจน์เถิด” เป็นเครื่องยืนยันสิ่งที่กล่าวมาข้างต้นได้เป็นอย่างดี

2.2 พระพุทธศาสนาคืออะไร

คำว่า “พระพุทธศาสนา” มาจากคำ 3 คำประกอบกันคือ พระ + พุทธ + ศาสนา คำว่า “พระ” เป็นคำที่ใช้ประกอบหน้าคำอื่นแสดงความยกย่อง คำว่า “พุทธ” แปลว่า ตัวลรรษ์เองไม่ใช่ผู้อื่นทำให้รู้ หมายถึง พระลัมมาลัมพุทธเจ้านั้นเอง คำว่า “ศาสนา” แปลว่า คำสอน ดังนั้นความหมายโดยรวมของคำว่า พระพุทธศาสนา คือ คำสอนของพระลัมมาลัมพุทธเจ้าซึ่งเป็นผู้ตรัสรู้เองไม่ใช่ผู้อื่นทำให้รู้ หลักคำสอนสำคัญของพระองค์ว่าด้วยเรื่องพระรัตนตรัย ได้แก่ พุทธวัตนะคือพระพุทธ อธรรมวัตนะคือพระธรรม และลังกวัตนะคือพระสงฆ์

พระรัตนตรัยมี 2 ประเภทคือ พระรัตนตรัยภายนอกซึ่งมีอยู่ในตัวของมนุษย์ทุกคน เป็นสรณะคือที่พึ่งที่รักอันสูงสุดที่ช่วยให้พ้นทุกข์ได้และพระรัตนตรัยภายนอกอันเป็นลีอที่ช่วยให้เข้าถึงพระรัตนตรัยภายนอกได้แก่ พระลัมมาลัมพุทธเจ้า พระธรรมคำสอนของพระองค์ และพระสงฆ์ลูกาของพระองค์

โดยสรุปพระพุทธศาสนา คือ คำสอนของพระลัมมาลัมพุทธเจ้าว่าด้วยเรื่องพระรัตนตรัยซึ่งเป็นสรณะคือที่พึ่งอันเกشمที่ทำให้พ้นทุกข์ได้ และในพระธรรมคำสอนอันหล่ออกรากมาจากพระรัตนตรัยภายนั้นกล่าวถึง “อริยสัจ” อันเป็นความจริงของชีวิต แนวทางการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง เพื่อประโยชน์สุขของมนุษย์แต่ละคนตลอดจนมวลมนุษยชาติ

คำว่า “พุทธศาสนา” ปรากฏครั้งแรกในวันที่พระสมณโคดมลัมมาลัมพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมเรื่อง娑婆曷ปภวีโมกษ์แก่พระอรหันต์ 1,250 รูป ที่มหาปะชุมกันโดยไม่ได้นัดหมายในวันเพ็ญเดือน 3

¹ ปรัมัตถโซติกา อรหฤกถาขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ, มก. เล่ม 39 หน้า 8.

หรือที่ชาวพุทธรู้จักกันในนามวันมหาบูชา โ渥าทปารีโมกข์เป็นพุทธประเพณีที่พระสัมมาลัมพุทธเจ้าทุกพระองค์ทรงแสดงเหมือนกัน เช่น พระวิปัสสีลัมมาลัมพุทธเจ้า เป็นต้น ดังใจความตอนหนึ่งว่า

สพุปปางปสส อกรณ	การไม่ทำบาปทั้งปวง
กุสลลสุปสมปทา	การยังกุศลให้ถึงพร้อม
สจิตตุปริโยทปน	การทำจิตของตนให้ผ่องแฝง
เอต พุทธาน สาสน	นี้เป็นคำสอนของพระสัมมาลัมพุทธเจ้าทั้งหลาย ¹

คำว่า “พุทธาน สาสน” ก็คือพุทธศาสนานั้นเอง คำว่า “สาสน” เป็นภาษาแม่ของพระสัมมาลัมพุทธเจ้าที่รู้จักกันทั่วไปว่าภาษาบาลี ส่วนคำว่า “ศาสนา” เป็นภาษาไทยซึ่งมาจากภาษาล้านนาตั้งแต่ว่า “ศาสนา”

เหตุที่กล่าวว่าหลักคำสอนสำคัญของพระสัมมาลัมพุทธเจ้าว่าด้วยเรื่องพระรัตนตรัยนั้นอ้างอิงจากมหาปรินิพพานสูตรคือ ก่อนพระพุทธองค์จะปรินิพพานทรงรับลั้งกับภิกษุทั้งหลายว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ความลงลึกเคลือบแคลงในพระพุทธ พระธรรม พระสัมมา บรรดาอยู่ปฏิบัติ จะพึงมีแก่ภิกษุเมรูปหนึ่ง พากເຮອງตามเดิม อย่างได้มีความร้อนใจอย่างหลังว่า พระศาสดาอยู่เฉพาะหน้าเราแล้ว เรายังมิอาจถูลตามพระผู้มีพระภาคเจ้าที่เฉพาะพระพักตร์”

เมื่อพระสัมมาลัมพุทธเจ้าตรัสอย่างนี้แล้วพากภิกษุเหล่านั้นก็พากันนิ่งอยู่ แม้ครั้งที่สอง แม้ครั้งที่สาม ภิกษุเหล่านั้นก็พากันนิ่งอยู่... ในครั้งนั้นไม่มีภิกษุรูปใดสามารถข้อสงสัยเลย เพราะภิกษุทุก人都รู้ในที่นั้นได้บรรลุธรรมเป็นพระอริยสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว²

พระดำรัสนี้เป็นการสอบถามภิกษุทั้งหลายว่าลิ่งที่พระองค์สอนมาตลอด 45 พรรษา นั้น มีภิกษุรูปใดลงลึกอะไรบ้าง ให้รับถม เพระเมื่อพระองค์ปรินิพพานไปแล้ว จะไม่มีโอกาสถามอีก คล้าย ๆ กับเวลาเราเรียนหนังสือในห้องเรียนก่อนหมดเวลาแต่ละคาบหรือก่อนปิดคอร์ส ครุก็จะถามว่าที่สอนมาทั้งหมดมีโครงสร้างตรงไหนบ้างก็ให้ถม

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า หลักคำสอนสำคัญตลอดพระชนม์ชีพของพระสัมมาลัมพุทธเจ้ามีเพียงประการเดียวคือ พระรัตนตรัย ได้แก่ พระพุทธ พระธรรม พระสัมมา ส่วนเรื่องมรรคและข้อปฏิบัติต่าง ๆ นั้น ลงเคราะห์เข้าในหมวดพระธรรม พระรัตนตรัยจึงเป็น “แก่นของพระพุทธศาสนา” ซึ่งนักศึกษาจะได้เรียนอย่างละเอียดในบทที่ 4, 5, 6 และบทที่ 7 สำหรับบทที่ 3 กล่าวถึงธรรมชาติของชีวิตทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเนื้อหาจัดอยู่ในหมวดพระธรรม แต่เป็นความรู้ที่นักศึกษาต้องเข้าใจก่อนจึงนำมาริบายไว้ในบทที่ 3

¹ พระสูตตุตปปิกุล ที่ชนิกายลส มหาวคโถ ภาษาบาลี ฉบับสยามรัฐ เล่ม 10 ข้อ 54 หน้า 57.

² พระสูตตันตปปิกุล ที่ชนิกาย มหาวรรค มหาปรินิพพานสูตร มก. เล่ม 13 ข้อ 142 หน้า 321.

2.3 ทำไมต้องศึกษาพระพุทธศาสนา

จากที่กล่าวแล้วว่าพระพุทธศาสนา คือ คำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่าด้วยเรื่องพระรัตนตรัยซึ่งเป็นสรณะคือที่พึงอันเกشمที่ทำให้พ้นทุกข์ได้ และในพระธรรมคำสอนอันหลังของมาจากพระรัตนตรัยภายในนั้นกล่าวถึง “อริยสัจ” อันเป็นความจริงของชีวิต แนวทางการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องเพื่อประโยชน์สุขของมวลมนุษยชาติ

ดังนั้นเป้าหมายหรือเหตุผลในการศึกษาพระพุทธศาสนาจึงมีอย่างน้อย 2 ประการคือ

- 1) เพื่อให้ทราบความจริงของชีวิตและดำเนินชีวิตได้ถูกต้อง
- 2) เพื่อประโยชน์สุขของตนเองและเพื่อนร่วมโลก

2.3.1 เพื่อให้ทราบความจริงของชีวิตและดำเนินชีวิตได้ถูกต้อง

พระพุทธศาสนาตอบคำถามเกี่ยวกับความจริงของชีวิตต่าง ๆ ที่ค้างคาใจชาวโลกทั้งหลายได้ คือ เกิดมาทำไม อะไรคือเป้าหมายของชีวิต ตายแล้วไปไหน นรกสวาร์ค มีจริงหรือไม่ ทำอย่างไรตายแล้วจึงจะไปสวรรค์ ทำไมมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายจึงมีความแตกต่างกัน เพราะเหตุใดบางคนได้เกิดในตระกูลที่ร่ำรวย ในขณะที่บางคนต้องเป็นลูกขอทาน ทำไมคนนั้นจึงหล่อ sway แต่บางคนกลับขี้ริ้วขี้เหร่ อะไรทำให้บางคนขยันฉลาดแต่ยังยากจนอยู่ ทำอย่างไรชีวิตจึงจะมีความสุขความสำเร็จ ทำอย่างไรจึงจะร่ำรวย ฯลฯ

คำตอบของคำถามเหล่านี้มีอยู่ในพระพุทธศาสนามากกว่า 2,500 ปีแล้ว ปัจจุบันได้บันทึกไว้ในพระไตรปิฎกและมักถูกเก็บลืมไว้ตามห้องสมุดต่าง ๆ มีคนกล่าวไว้ว่า “น่าเลียดายที่ธรรมะในพระไตรปิฎก อันเป็นประดุจภูเขาทองยังคงอยู่อย่างเปิดเผย” โดยไม่ค่อยมีครุณใจศึกษาหรือแม้แต่หันไปเหลียวแล บางแห่งกล้ายเป็นคัมภีร์คักดีสิทธิ์สำหรับไวยกรับไหว้ไปเสียก็มี ซึ่งไม่ตรงวัตถุประสงค์ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ชาวโลกกลับให้ความสำคัญกับตำราต่าง ๆ ที่เขียนขึ้นโดยคนที่ยังมีกิเลสหนาปัญญาอยู่ด้วยเหตุนี้ปัญหาและความทุกข์เพราะกิเลสเป็นรากเหง้าจึงรุ่มล้อมมวลมนุษย์อยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน

บางคนอาจจะอ้างว่า ก็เวลาชีวิตมีน้อย แค่ทำงานงก ๆ แต่ละวันเวลา ก็เทบจะไม่พออยู่แล้ว จะเอาเวลาที่ไหนไปศึกษาพระพุทธศาสนา

หลักการบริหารเวลาสากลของชาวโลกคือ จัดลำดับความสำคัญของสิ่งที่ต้องทำ ให้เวลา กับสิ่งที่สำคัญที่สุดมากที่สุด แล้วค่อย ๆ ลดลำดับปริมาณเวลาลงตามความสำคัญ

หากเรายังไม่รู้ความจริงของชีวิตแล้ว เราจะรู้ได้อย่างไรว่า อะไรเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในชีวิต การที่เราให้เวลาทั้งชีวิตไปกับการทำอาหารและครอบครัวนั้น ถูกต้องแล้วหรือ จะรู้ได้อย่างไรว่าสิ่งที่เราทำอยู่ถูกต้องแล้ว เหตุที่หลายคนยังยากจนอยู่ แม้ขยันทำงานจนไม่มีเวลาหยุดพักนั้นเป็นพระโศคไม่ดีจริงหรือ

แล้วทำไม่บางคนจึงโขคดีอยู่บ่อยครั้ง

ก่อนที่เราจะซื้อเครื่องมือหรืออุปกรณ์มาใช้งาน เราจำเป็นต้องศึกษาให้รู้จริงเกี่ยวกับสิ่งนั้นก่อน ฉะนั้นเราจึงจะซื้อได้ตรงกับความต้องการ และใช้งานได้อย่างถูกต้อง คงไม่มีใครซื้อรบมาขับโดยไม่ได้ศึกษามาก่อน

แต่เรื่องชีวิตทำไม่ขาดไม่หายได้เรียนรู้กันว่า ชีวิตคืออะไร อะไรคือสิ่งสำคัญที่สุดในชีวิตที่เราจะต้องทำ ไม่ทำไม่ได้ ปัจจุบันมนุษย์ให้ความสำคัญกับวิชาชีพเลิมมาก วิชาชีวิตกล้ายเป็นสิ่งที่ถูกมองข้าม เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว ชีวิตแต่ละคนจะเป็นอย่างไร คงไม่ต่างอะไรกับการขับรถโดยไม่ได้ศึกษาวิธีการใช้ผลลัพธ์ท้ายคือ “รถพัง” รถพังยังซื้อใหม่ได้ แต่ถ้าชีวิตพังแล้วเราจะหาซื้อจากที่ไหน เคยคิดเรื่องนี้กันบ้างไหม

หากนรกรสวรรค์มีจริงและวันนี้คุณต้องตาย คุณจะทำอย่างไร คุณเชื่อมั่นหรือไม่ว่าจะได้ไปเสวยสุขบนสวรรค์ เพราะตลอดชีวิตคุณไม่เคยได้ศึกษาเลยว่า ทำอย่างไรจะไปสวรรค์ได้ แม้บางคนจะแข็งใจเชื่อว่า ตายแล้วสูญ สวรรค์อยู่ในอกนรกรอยู่ในใจ แต่นั่นก็เป็นความเชื่อ คุณไม่อาจเปลี่ยนแปลงความจริงได้ แม้ค้นatabดจะเชื่อว่าโลกนี้ไม่มีแสงสว่าง แต่ความเชื่อนี้ก็ไม่อาจทำให้ดวงอาทิตย์หยุดเบล่งแสงได้

มีหลายสิ่งที่เราไม่อยากให้เป็นเรื่องจริง แต่ก็เป็นเรื่องจริงมาชั่วบัดซ้ำกับลป. ชีวิตหลังความตายก็ เช่นกัน แม้เราเชื่อว่าไม่มีด้วยความททางตน หรือแม้เรารู้ว่าความตายอยู่ในนรกรดังภาพในผนัง โบสถ์ที่เคยเห็นในวัยเด็ก แต่คนที่มีปัญญาอย่างกว่านั้นจะให้เวลา กับการศึกษาความจริงของชีวิตมากๆ เมื่อทราบแล้วจะได้ทุ่มเวลาให้กับสิ่งสำคัญที่สุดในชีวิตมาก ๆ

คนฉลาดจึงแบ่งเวลาศึกษาความจริงของชีวิตเอาไว้บ้าง เพื่อจะได้ดำเนินชีวิตได้ถูกต้องด้วยการทำความดีเอาไว้ หากนรกรสวรรค์มีจริงตามนี้แล้วจะได้ไปสวรรค์ ไม่ต้องทุกข์ทรมานอยู่ในนรกรดังภาพในผนัง โบสถ์ที่เคยเห็นในวัยเด็ก แต่คนที่มีปัญญาอย่างกว่านั้นจะให้เวลา กับการศึกษาความจริงของชีวิตมากๆ เมื่อทราบแล้วจะได้ทุ่มเวลาให้กับสิ่งสำคัญที่สุดในชีวิตมาก ๆ

นักศึกษาหลายท่านอาจจะคิดว่า แล้วเราจะเชื่อได้อย่างไรว่า คำสอนในพระพุทธศาสนาถูกต้อง พระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่เคยอ้อนวอนให้ใครต่อใครเชื่อพระองค์ แต่กลับบอกอย่างชัดเจนไว้ในเกสปุตติสูตร ชี้สิ่งที่ควรเชื่อว่า “อย่าปลงใจเชื่อในคำสอนใด ๆ ไม่ว่าคำสอนนั้นจะนำเชื่อถือเพียงใดก็ตาม จนกว่าเรา จะได้ทดลองพิสูจน์คำสอนนั้นจนรู้ได้ด้วยตนเองว่าดีหรือไม่ดี ถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง”² เพราะฉะนั้นนักศึกษาจึงต้องศึกษา และพิสูจน์คำสอนในพระพุทธศาสนาด้วยตัวเอง

¹ ตั้งตฤณ (2548), เสียดายคนตายไม่ได้อ่าน, หน้า 121, 122, 181.

² พระสูตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทุกนิบາต, เกสปุตติสูตร, มจร. เล่ม 20 ข้อ 66 หน้า 255-257.

2.3.2 เพื่อประโยชน์สุขของตนเองและเพื่อนร่วมโลก

เป้าหมายการศึกษาพระพุทธศาสนาขึ้นนี้เป็นผลลัพธ์เนื่องมาจากการข้อที่หนึ่ง กล่าวคือ เมื่อศึกษาจนรู้ความจริงของชีวิตและได้ดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องแล้ว ตนเองก็จะได้รับประโยชน์สุขต่าง ๆ อีกทั้งเพื่อนร่วมโลกก็จะได้รับประโยชน์สุขเหล่านั้นจากเราด้วย

ประโยชน์ตามคำสอนในพระพุทธศาสนา มีอยู่ 3 ประการคือ ทิฏฐิธรรมมิกัตถปประโยชน์คือ ประโยชน์ในปัจจุบันชาติ สัมประยิกตถปประโยชน์คือประโยชน์ในภพชาติหน้า และปรมัตถปประโยชน์คือ ประโยชน์สูงสุดในชีวิต¹

1) ทิฏฐิธรรมมิกัตถปประโยชน์ คือ ประโยชน์ในปัจจุบันชาติ

เป็นการตั้งเป้าหมายชีวิตเพื่อประโยชน์คือความสุขความสำเร็จในชาตินี้ นั่นคือ ต้องสร้างตัวสร้างฐานะให้มั่นคง ประกอบอาชีพที่สุจริต ไม่ผิดกฎหมาย ไม่ผิดศีลธรรม เพราะจะทำให้ชีวิตตกต่ำ จะเป็นอาชีพอหะไรก์ตามความกันดของแต่ละคน ไม่ว่าจะเป็นนักธุรกิจ แพทย์ ครู พ่อค้า ชาวนา ชาวไร่ เมื่อตั้งเป้าหมายชีวิตแล้ว ก็มุ่งมั่นฝึกฝนตนเองสร้างตัวสร้างฐานะให้บรรลุเป้าหมายชีวิตให้ได้ โดยมีหลักการว่า ต้องสร้างตัวสร้างฐานะไปพร้อมกับการสร้างศีลธรรมในตน? หากทำอย่างนี้ได้ตนก็จะเป็นสุขและประสบความสำเร็จตามความสามารถของตน อีกทั้งการมีศีลธรรมจะทำให้เราไม่เป็นภัยแก่ใคร แต่จะเป็นต้นแบบที่ดีและเป็นประโยชน์แก่ลังค์ในด้านต่างๆ อีกด้วย

2) สัมประยิกตถปประโยชน์ คือ ประโยชน์ในภพชาติหน้า

เป็นการตั้งเป้าหมายชีวิตเพื่อประโยชน์คือความสุขความสำเร็จในชาติหน้า เพราะพระพุทธศาสนาสอนไว้อย่างชัดเจนว่า ตายแล้วไม่สูญ ทราบได้ที่ยังไม่หมดกิเลสก็ยังต้องเวียนว่ายตายเกิดไปเรื่อย ๆ คำสอนในพระพุทธศาสนาระบุชัดว่า นราสวารค์มีจริง หากต้องการไปเกิดเสวยสุขบนสวารค์ต้องลั่งสม “บุญ” ไว้มาก ๆ มีการให้ทาน รักษาศีล และเจริญสมาธิภาวนา เป็นต้น ผู้ที่ลั่งสมบุญไว้มากเมื่อได้กลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีก ก็จะสมบูรณ์พร้อมมาก ทั้งรูปสมบัติ ทรัพย์สมบัติ และคุณสมบัติ เรียกว่า หล่อ sway ฉลาด สมปรารถนาในลิ่งต่าง ๆ เมื่อสมบูรณ์พร้อมแล้วก็จะสามารถช่วยเหลือผู้อื่นได้มากอีกด้วย และการลั่งสมบุญมาก ๆ นี้ยังเป็นปัจจัยสำคัญให้บรรลุประโยชน์สูงสุดได้อย่างรวดเร็วเช่นกัน

3) ปรมัตถปประโยชน์ คือ ประโยชน์สูงสุดในชีวิต

เป็นการตั้งเป้าหมายชีวิตเพื่อประโยชน์สูงสุดคือ การบริสุทธิ์หลุดพ้นจากกิเลสอันเป็นต้นเหตุแห่งทุกข์นั้นคือการเป็นพระอรหันต์นั่นเอง แต่จะก้าวขึ้นสู่ภูมิปัญญาได้จะต้องลั่งสมบุญและเจริญสมาธิภาวนาอย่างยิ่งยวด เพื่อให้เข้าถึงพระรัตนตรัยภายในซึ่งเป็นสรณะที่ช่วยกำจัดกิเลสให้หมดสิ้นไปจากใจได้ เมื่อ

¹ พระสูตตันตปีภูก ขุททกนิกาย จุฬนิพิทธ์ มหา. เล่ม 67 ข้อ 122 หน้า 72.

กิเลสหมดลึ้นแล้วความทุกข์อันเป็นผลงานของกิเลสก็จะดับอย่างถาวร เมื่อถึงคราวหลับตาลาก็จะไป เสวยสุขนิรันดร์อยู่ในอ่ายตนนิพพาน ไม่ต้องทนทุกข์กับการเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป หากการได้เกิดอยู่เรื่อยไปเป็นสุจริงคงไม่มีข่าวคนม่าตัวตายให้ได้ยินอยู่บ่อย ๆ ด้วยเหตุนี้พระพุทธศาสนาจึงสอนว่า การเวียนว่ายตายเกิดเป็นทุกข์ เป้าหมายสูงสุดของทุกชีวิตคือการหยุดดวงจันทร์เสียให้ได้

ผู้ที่เข้าถึงพระรัตนตรัยภายในแล้วแม้จะอยู่ในระดับที่กิเลสยังไม่หมด ถึงกระนั้นก็จะได้รับความสุข อันไพศาลกว่าความสุขทั่วไป และสามารถเพื่อแผ่ความสุขนี้ไปสู่เพื่อนร่วมโลก ด้วยการทำหน้าที่ กัลยาณมิตรคือสอนให้เขาได้เข้าถึงสุธรรมภัยใน เมื่อชาวโลกได้เข้าถึงพระรัตนตรัยในตัวกันมาก ๆ แล้ว สันติสุขภัยในที่แต่ละคนได้รับก็จะแผ่ขยายออกไปเป็นลัณติภาพของโลก สงเคราะห์จะยุติ คนจะรักและสามัคคิกัน เพราะต้นเหตุแห่งสงเคราะห์กิเลสในใจได้รับการควบคุมและค่อย ๆ กำจัดออกไปด้วยพระรัตนตรัยในตัว

ประมัตประโยชน์นี้ คือ ประโยชน์สูงสุดที่สมควรได้จากความเป็นมนุษย์ คือ ความสุขสูงสุดที่มวลมนุษยชาติควรจะได้รับ

หากจะมองความสุขแบบชาวโลกบ้าง บางคนนั่งชุมทางเลอย่างเหมือนล้อยกเป็นสุขแล้ว ไม่ต้องคิดอะไรเกี่ยวกับความเป็นมนุษย์อีก หลายคนได้เลิกกิจกรรมไปวัน ๆ ก็เป็นสุขแล้ว หลายคนตั้งเป้าหมายและมุ่งมั่นหากบันปัจจังทั้งทางลักษณะเดียว แต่เมื่อก้มก้อยเท่านั้น ที่ตั้งคำถามกับตนเองอยู่ทุกเมื่อเชื่อวันว่า อะไรคือประโยชน์สูงสุดที่สมควรได้จากความเป็นมนุษย์¹

แม้บางคนจะเคยตั้งคำถามนี้กับตัวเอง แต่ก็เพียงชั่วครั้งชั่วคราว แล้วก็กลับให้เลือนหายไป ด้วยภารกิจเร่งด่วนประจำวัน โดยที่ยังไม่ได้รับคำตอบแต่อย่างใด จริง ๆ แล้วโชคดีเหลือเกินที่เราได้เกิดมาเป็นมนุษย์ แต่มีน้อยคนนักที่ฉวยโอกาสสำคัญนี้ ทำความรู้จักกับความเป็นมนุษย์ได้อย่างสมบูรณ์ด้วยการศึกษาคำสอนในพระพุทธศาสนา ด้วยเหตุนี้คนที่เกิดมาเป็นมนุษย์แล้วตายพรีจึงมีจำนวนมาก และมีมากเหลือเกินที่ชีวิตติดลบ คือ ดำเนินชีวิตผิดพลาดจนต้องตกนรกหมกใหม่อย่างยาวนาน ทั้งนี้เพราะไม่ได้ศึกษาความจริงของชีวิตนั้นเอง

2.4 ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาอุบัติขึ้นจากการตรัสรู้ธรรมเป็นพระลัมมาลัมพุทธเจ้าของเจ้าชายลิทธัตถะเมื่อ 2,500 กว่าปีที่ผ่านมา การบังเกิดขึ้นของพระพุทธศาสนาเป็นเหตุการณ์ที่ยิ่งใหญ่ของประวัติศาสตร์อินเดีย และประวัติศาสตร์โลก เพราะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความเชื่อและวัฒนธรรมในสังคมอินเดียครั้งใหญ่

¹ ตั้งตฤณ (2548), เสียดายคนตายไม่ได้อ่าน, หน้า 27-28.

อย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน ชาวอินเดียจำนวนมากจากทุกชั้นวรรณะ ทั้ง刹ติรย์ พระหมณ์ แพศย์ และศูตร ละทิ้งความเชื่อดั้งเดิมในศาสนาพราหมณ์ที่หงี่งหากลิโกญี่ในสังคมมหาลัยพันปีแล้วหันมานับถือ พระพุทธศาสนา

หลังพุทธปรินิพพานแล้วพระพุทธศาสนาในอินเดียก็เจริญรุ่งเรืองอยู่ยาวนาน โดยเฉพาะในยุคพระเจ้าโกรกมหาราชถือว่าเป็นยุคทองของพระพุทธศาสนา พระองค์ทรงส่งสมณทูต 9 สายไปประกาศพระศาสนาอย่างดินแดนต่าง ๆ นอกอินเดีย ทำให้พระพุทธศาสนาแพร่ขยายไปยังดินแดนต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง และลั่งผลลัพธ์ทีอนไปทั่วเอเชียและยุโรป

แม้พระสัทธรรมที่พระลัมมาลัมพุทธเจ้าตรัสไว้จะเป็นลัจธรรมที่ไม่เลื่อมไปตามกาลเวลา บุคคลที่ปฏิบัติตามคำสอนอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ทั้งประยิคติ ปฏิบัติ ก็จะยังให้เกิดปฏิเวช คือการบรรลุธรรมในระดับต่าง ๆ ได้อย่างแน่นอน แต่พุทธบริษัทในอินเดียยุคต่อมาเน้นประยิคติใช้จินตนาแยกัญญา (ความรู้คิด) ในการศึกษาพระธรรมวินัย หย่อนการปฏิบัติธรรม (ขาดความรู้แจ้ง) ทำให้ความรู้ในพระธรรมวินัยไม่ถูกต้องสมบูรณ์ มีความเห็นในพระธรรมวินัยต่างกันตามความคิดและประสบการณ์ของแต่ละคน ทำให้ศาสนาพุทธแตกออกเป็นนิกายต่าง ๆ มากมาย เป็นเหตุให้พระพุทธศาสนาอ่อนแอลง จนไม่อาจจะต้านทานการรุกรานจากต่างศาสนากืออินดูและอิสลามได้ ประมาณ 1700 ปีหลังพุทธปรินิพพานพระพุทธศาสนาจึงสูญลึ้นไปจากอินเดีย

ถึงแม้พระพุทธศาสนาจะสูญลึ้นไปจากอินเดียแล้ว แต่ก็ยังไม่สูญหายไปจากโลก เพราะผลจากการเผยแพร่出去ของสมณทูต 9 สายในยุคพระเจ้าโกรกมหาราช และการเผยแพร่出去ของชาวพุทธในยุคต่อมา ได้ทำให้พระพุทธศาสนาไปเจริญรุ่งเรืองอยู่ในดินแดนอื่น ๆ แทนทั้งเกรวathamสายใต้ เช่น ศรีลังกา ไทย พม่า กัมพูชา ลาว และมายานทางสายเหนือ คือ จีน ญี่ปุ่น เกาหลี เวียดนาม เป็นต้น ชาวพุทธในประเทศเหล่านี้ได้กลับไปพำเพณพุทธศาสนาในอินเดียขึ้นใหม่ ปัจจุบันจำนวนพุทธศาสนาในอินเดียเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ นอกจากนี้เมื่อประเทศได้มีบทบาทที่สำคัญมากขึ้นในโลก การเผยแพร่ศาสนาจึงขยายวงกว้างไปทั่วโลก ไม่ใช่แค่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่เป็นทั่วโลก ทำให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีอิทธิพลอย่างมากในโลก

2.5 ลักษณะพิเศษของพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนา มีลักษณะพิเศษมากมาย แต่ในที่นี้จะกล่าวเพียง 4 ประการซึ่งเป็นสิ่งที่ชาวโลกลัมผัสได้ทั่วไป ยังไม่เจาะลึกถึงธรรมขั้นสูงที่จะพิสูจน์ได้ด้วยการปฏิบัติธรรม ลักษณะพิเศษเหล่านี้จะกล่าวเปรียบเทียบกับศาสนาอื่น ๆ โดยเฉพาะศาสนาเทวนิยมซึ่งนับถือเทวดาหรือพระเจ้าเป็นที่พึ่ง โดยจะนำประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นจริงมาอ้างอิง บางประเด็นก็จะเปรียบเทียบกับความรู้ทางโลก การเปรียบเทียบนี้ไม่มีวัตถุประสงค์ในการว่าร้ายศาสนาอื่นแล้วสรรเลิญศาสนาของตน แต่เป็นเพียงการนำสิ่งที่เกิดขึ้นจริงมา

กล่าวถึงเท่านั้น เปรียบเสมือนนักข่าวผู้มีจรรยาบรรณนำเสนอข้อมูลไปตามเหตุการณ์จริงที่เกิดขึ้น

ลักษณะพิเศษของพระพุทธศาสนา มีดังนี้คือ เป็นศาสนาแห่งปัญญา, องค์ความรู้ครอบคลุม สรรพศาสตร์, คำสอนยึดหลักกรรมลิขิตไม่ใช่พรหมลิขิต และเป็นศาสนาที่ไม่ว่าร้าย ไม่ทำร้ายศาสนาอื่น และไม่ก่อสังหาร ลักษณะพิเศษที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือเรื่องพระศาสดา แต่จะกล่าวในหัวข้อ พระพุทธคุณของบทที่ 5

2.5.1 เป็นศาสนาแห่งปัญญา

ศาสนาโดยส่วนใหญ่ในโลกโดยเฉพาะศาสนาเทววิทยานั้นเน้นเรื่องศรัทธา เช่น ศาสนาอิสลาม ซึ่งเน้นศรัทธาหรือความเชื่อเป็นเรื่องสำคัญที่สุด คือ จะต้องเชื่อทุกอย่างตามที่ปรากฏในคัมภีร์อัลกรอาน เช่น เชื่อว่าพระอัลเลาะห์มีจริง ทรงสร้างโลกและสรพสิ่ง ต้องเชื่อว่า คัมภีร์อัลกรอานเป็นคัมภีร์ที่สมบูรณ์ที่สุด¹

ศาสนาคริสต์ก็เช่นเดียวกัน ชาวคริสต์ต้องมีศรัทธาแรงกล้า ต้องเชื่อโดยไม่สงสัย การตั้งคำถาม ต่าง ๆ เป็นการแสดงความไม่เชื่อหรือย่อหย่อนในครัชรา โดยเฉพาะพระคัมภีร์ใบเปลี่ยนนั้น ผู้ใดจะสงสัยหรือ ตั้งคำถามมิได้ ในยุโรปถึงกับมีการตั้งศาลไต่สวนครัชรา (Inquisition) ขึ้น เพื่อลงโทษผู้ที่ไม่เชื่อในพระคัมภีร์ โถชร้ายแรงที่สุดคือจับเผาทั้งเป็น ในประเทศสเปนศาลไต่สวนครัชราถูกสถาปนาขึ้นในปี พ.ศ. 2026 นักคิดทางวิทยาศาสตร์ถูกจับเผาทั้งเป็นตายราย 30,000 คน ข้อหาคือเสนอแนวคิดขัดแย้งกับพระคัมภีร์² แม้ต่อมาไม่นานชาวโลกและนักการศาสนาต่าง ๆ จะยอมรับกันอย่างกว้างขวางว่าความรู้นั้น ๆ ถูกต้องก็ตาม

สำหรับพระพุทธศาสนานั้นเป็นศาสนาแห่งปัญญา ยกย่องปัญญาว่าเป็นธรรมสูงสุด ลั่นเกตได้ว่า หลักธรรมหลายหมวดจะลงท้ายด้วยปัญญา เช่น ไตรลิขชา ประกอบด้วย ศีล สมาริ ปัญญา, อินทรีย์ 5 ประกอบด้วย ครัชรา วิริยะ ลติ สมาริ ปัญญา การจะกำจัดกิเลสอาสวะจนหมดสิ้นได้ก็ต้องอาศัยปัญญา เป็นหลัก ส่วนศีลกับสมาริเป็นเพียงฐานที่ทำเกิดปัญญาเท่านั้น

ในพระไตรปิฎกมีคำกล่าวยกย่องปัญญาไว้จำนวนมาก เช่น นตุติ ปัญญาลما อาภา แสงสว่าง เสนอถ้อยคำปัญญาไม่มี³ บุคคลผู้มีปัญญาถึงจะลิ้นทรัพย์ ก็ยังมีชีวิตอยู่ได้เป็นแน่แท้ ส่วนบุคคลผู้ไม่มีปัญญา ถึงจะมีทรัพย์ก็เป็นอยู่ไม่ได้ ปัญญาเป็นเครื่องตัดลินลิ่งที่ตนพึงมาแล้ว เป็นเครื่องเจริญชื้อเลี้ยงและความ สรรเสริฐ⁴ ผู้ฉลาดทั้งหลายกล่าวว่า ปัญญาและประเสริฐที่สุด เมื่อ念佛จันทร์ประเสริฐกาว่าดวงดาวทั้งหลาย⁵

¹ รศ. พีน ดอกบัว (2539), ศาสนาเปรียบเทียบ, หน้า 207-208.

² เล็กยิร โพธินันทะ (2539), ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา ฉบับมุขปาฐะ ภาค 1, หน้า 34.

³ สารัตถปกาลินี อรรถกถาลังยุตตินิกาย ศคាតวรค มก. เล่ม 24 หน้า 82.

⁴ พระสุตตันตปิฎก ชุททกนิกาย มหากับปืนเกรคากา มก. เล่ม 52 หน้า 348.

⁵ ชาตภัณฑ์ภูมิ อรรถกถาชาดก ลัตตกนิباتชาดก มก. เล่ม 59 หน้า 279.

แม้พระพุทธศาสนาจะเน้นเรื่องปัญญาแต่ก็มิได้ปฏิเสธครรชทรา ตรงข้ามกลับมีครรชทราเป็นหลัก ธรรมข้อแรกอยู่ในหลายหมวดธรรม หรืออยู่ในทุกหมวดธรรมก็ว่าได้ เพียงแต่ว่าหากกล่าวโดยย่อ ก็ไม่ได้แล้ว คำว่า “ครรชทรา” เอาไว้ การที่บุคคลได้จะศึกษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาใดก็ตาม เป็นองค์ตันจะต้องมี ครรชทราต่อคำสอนในศาสนานั้นก่อน แต่ความต่างอยู่ตรงที่ในพระพุทธศาสนานั้นไม่ได้หยุดอยู่แค่ครรชทรา ครรชทราเป็นเพียงจุดเริ่มต้นให้คนหันมาศึกษาอันเป็นทางมาแห่งปัญญาคือความรู้แจ้งเรื่องชีวิตต่อไป จึงเป็น ครรชทราที่นำไปสู่ปัญญา ไม่ได้เป็นครรชทราที่ปิดกั้นปัญญาคือห้ามลงลัยได ๆ ในพระธรรมคำสอนทั้งปวง เมื่อ ไม่กล้าลงลัยก็ไม่พยายามหาความรู้เพิ่มเติม ได้แต่เชื่อมeasyต่อไปเรื่อย ๆ ปัญญาจึงไม่ออก焉

2.5.2 องค์ความรู้ครอบคลุมสรรพศาสตร์

ปัจจุบันการศึกษาทางโลกมีความเจริญก้าวหน้าไปมากโดยเฉพาะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี นักวิทยาศาสตร์ได้ค้นพบความจริงพื้นฐานทางด้านวัตถุมากมาย ตั้งแต่สิ่งเล็ก ๆ ที่ตาเปล่ามองไม่เห็นอย่าง อะตอม จนถึงเรื่องใหญ่โตมหินอย่างกาแล็กซีและเอกภพ ความก้าวหน้านี้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ แนวคิดของคนในสังคมอย่างมาก และที่สำคัญยังส่งผลกระทบต่อความเชื่อทางศาสนาด้วย

ความรู้ใหม่ ๆ ที่ค้นพบมีหลายอย่างขัดแย้งกับคำสอนทางศาสนาเดวนิยม เช่น ศาสนาสอนว่า โลกเป็นศูนย์กลางของจักรวาล แต่ต่อมาวิทยาศาสตร์ค้นพบว่า ดวงอาทิตย์ต่างหากเป็นศูนย์กลาง โดยมี โลกและดวงดาวต่าง ๆ โคจรรอบดวงอาทิตย์¹ กาลิเลโอได้สนับสนุนแนวคิดนี้ เพราะผลจากการส่องกล้อง โทรทรรศน์ดูดวงดาวทำให้ได้ข้อมูลที่บ่งชี้ช่นนั้น ผลการทดลองของเขาก่อให้เกิดความตื่นตัวและวิพากษ์ วิจารณ์กันมาก จนกาลิเลโอถูกศาสนารोยิกไปสอบสวนและห้ามเผยแพร่แนวคิดนี้อีก ไม่ใช่นั้นจะถูก จับมาทั้งเป็น²

ส่วนองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนานั้นมีความลึกซึ้งและกว้างขวางมาก นอกจากจะมีเนื้อหา หลักคือคำสอนเพื่อความพันทุกข์แล้ว ยังมีคำสอนครอบคลุมศาสตร์ทางโลกต่าง ๆ มากมายอีกด้วย กล่าว คือ ครอบคลุมทั้งหมวดวิชา�นุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ซึ่งศาสตร์ทั้งปวงในทางโลกนั้น สรุปรวมลงได้ใน 3 หมวดวิชานี้

นักวิทยาศาสตร์ได้ส่องกล้องโทรทรรศน์ขึ้นเบื้องอกไปโคจรรอบโลก เพื่อตรวจจับภาพของ เทหวัตถุในระยะใกล้เป็นพันล้านปีแสง แต่ถึงกระนั้นアナบิริเวณของเอกภพที่ค้นพบเพิ่งได้แค่ 10-11% แห่ง

¹ ความรู้ทางวิทยาศาสตร์มั่นนั้นเพิ่งค้นพบเพียงแค่นั้น แต่ในปัจจุบันค้นพบเพิ่มเติมว่า จริง ๆ แล้วระบบสุริยะซึ่งมี ดวงอาทิตย์เป็นศูนย์กลางนั้น เป็นเพียงระบบอย่างชั่วคราวในระบบใหญ่ของจักรวาลหรือกาแล็กซีอีกที่หนึ่ง โดยใจกลางกาแล็กซีจะ มีหลุมดำขนาดใหญ่อยู่ และมีดวงดาวมากมายโคจรอยู่รอบ ๆ รวมทั้งระบบสุริยะที่เราอาศัยอยู่ด้วย

² ทวี มนธรรมโกษา (2548), นักวิทยาศาสตร์เอกของโลก, หน้า 130-137.

ความกวางของ 1 โลกธาตุขนาดใหญ่ที่มีกล่าวไว้พระไตรปิฎกเท่านั้น ยิ่งไปกว่านั้นพระลัมมาลัมพุทธเจ้า ตรัสว่าโลกธาตุไม่ได้มีเพียงหนึ่งเดียวแต่มีเป็นหมื่นเป็นแสนโลกธาตุที่เดียว¹ นี้คือความมหัศจรรย์ขององค์ความรู้ในพระพุทธศาสนา

ทางด้านการแพทย์นั้นก็มีหลายอย่างที่น่าสนใจ เช่น ในสมัยพุทธกาลวิชาการแพทย์มีความก้าวหน้ามากถึงกับมีการผ่าตัดสมองและลำไส้ด้วย ทั้ง ๆ ที่การผ่าตัดครั้งแรกด้วยการแพทย์แผนปัจจุบันในเมืองไทยเพิ่งเริ่มต้นขึ้นเมื่อในรัชกาลที่ 3 หรือ 170 กว่าปีมานี้เอง นอกจากนี้การดีทอกซ์ (Detox) และการอบชาวนา (Sauna) เพื่อขับพิษก็ไม่ได้เป็นสิ่งใหม่ แต่พระลัมมาลัมพุทธเจ้าและพระภิกษุใช้วิธีเหล่านี้รักษาสุขภาพกันมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลแล้ว โดยห้องอบชาวนาในสมัยพุทธกาลนั้นเรียกว่า “เรือนไฟ”²

สำหรับลังคมศาสตร์นั้นก็มีองค์ความรู้ที่สำคัญและน่าสนใจเดิgnี้คือ มีทั้งด้านรัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ฯลฯ ซึ่งความรู้เหล่านี้ปรากฏอยู่ในพระวินัยและพระสูตรต่าง ๆ เช่น อธิปไตยสูตร, ราชสูตร, จักรวัตติสูตร ฯลฯ พระสูตรเหล่านี้ว่าด้วยเรื่องการปกครองตนเอง และการปกครองประเทศของพระราชาในอดีต, กฎทันตสูตร ว่าด้วยการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ และปัญหาคุณธรรมของผู้ปกครองผู้ทรงธรรม, ลิงคากลสูตร ว่าด้วยหน้าที่ของบุคคลที่พึงปฏิบัติต่องกันในลังคม ส่วนในพระวินัยปิฎกนั้นเป็นเรื่องกฎหมายเบื้องหลังควบคุมความประพฤติของพระภิกษุ จึงเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับนิติศาสตร์โดยตรง สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในลังคมปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

สำหรับมนุษยศาสตร์นั้นเป็นเนื้อหาหลักของคำสอนในพระพุทธศาสนา เพราะจุดประสงค์หลักในการตัวสอนธรรมของพระลัมมาลัมพุทธเจ้าคือ เพื่อช่วยให้มนุษย์พ้นจากความทุกข์ ซึ่งเกิดจากความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย ความเคราะโศกเสียใจและการพลัดพรากจากคนหรือสิ่งของอันเป็นที่รัก ฯลฯ คำสอนเรื่องความพันทุกข์นี้ทำไม่ได้จากคำรามเรียนวิชาชีพทางโลก หากไม่ได้จากมหาวิทยาลัยบริหารธุรกิจที่มีชื่อเสียง หากไม่ได้จากทฤษฎีลัมพุทธภาพของโอนล์ไลน์ แต่มีกล่าวไว้เฉพาะในพระพุทธศาสนาเท่านั้น คำสอนนี้จึงเป็นลักษณะพิเศษยิ่งของพระพุทธศาสนา

2.5.3 คำสอนยีดหลักกรรมลิขิตไม่ใช่พรมลิขิต

มีอยู่หลายศาสนาโดยเฉพาะศาสนาเทวนิยมสอนว่า วิถีชีวิตของมนุษย์และความเป็นไปของโลกขึ้นอยู่กับพระเจ้าสูงสุดในศาสนาของตน ไม่ได้ขึ้นอยู่กับกรรมคือการกระทำของตัวเอง เช่น ศาสนาอิสลามสอนว่า “ความเป็นไปต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตของแต่ละคน ไม่ว่าอายุยืนอายุลั้น เจริญหรือตกต่ำ เป็นต้น ล้วนเกิดจากการดลบันดาลของพระอัลเลาะห์ทั้งสิ้น... พระอัลเลาะห์จึงเป็นเจ้าชีวิตและทุกสิ่งทุกอย่าง”¹

¹ พระลุตตันตปิฎก มัชณิมณิกาย อุปริปัณณาส์ มก. เล่ม 22 ข้อ 325 หน้า 408-409.

² พระวินัยปิฎก จุลวรรณ และ ทุติยวรรณ, มก. เล่ม 9 ข้อ 78 หน้า 29.

ศาสนาพราหมณ์สอนว่า “พระพรหมเป็นเทพเจ้าสูงสุด ทรงเป็นผู้สร้างโลกและสรรพลิ่งตลอดทั้งกำหนดโซคชาตของคนและลัตต์ เนื่องจากนั้นวิถีชีวิตของแต่ละคนจึงเป็นไปตามพระหมอลิขิต แต่คนก็อาจเปลี่ยนวิถีชีวิตได้ หากทำให้พระพรหมเห็นใจและโปรดปราน โดยบวงสรวงอ้อนวอนและทำความดีต่อพระองค์”² ในศาสนาริลล์กมีการสาดมนต์อ้อนวอนต่อพระเจ้าเช่นเดียวกันดังที่บันทึกไว้ว่า “ผู้ใดเมื่อจะสาดมนต์ก็เข้าไปในห้องปิดประดุ แล้วสาดมนต์อ้อนวอนต่อพระเจ้า พระองค์ทรงเห็นการกระทำการของเขาตลอดและจะประทานรางวัลแก่เขา”³

นอกจากนี้ศาสนาเทวนิยมต่าง ๆ ยังสอนว่า “สิ่งของ” หรือ “ผู้มีอำนาจคักดีลิทธิ์” สามารถช่วยล้างบาปเพื่อให้บุคคลอื่นบริสุทธิ์ได้ เช่น ในศาสนาชินโตจะมีการล้างบาปที่เรียกว่า “พิธีอารัย” (Harai) โดยนักบวชจะทำการแกะงไม้กายลิทธิ์เหนือศีรษะหรือเหนือวัตถุลิ่งของที่ต้องการชำระ⁴ ในศาสนพราหมณ์สอนว่า “น้ำ” สามารถชำระล้างบาปได้ ชาวอินเดียทั้งในสมัยพุทธกาลและในปัจจุบันจึงนิยมลงอาบน้ำล้างบาปในแม่น้ำคงคาหรือแม่น้ำอื่น ๆ เช่น แม่น้ำพaphael เป็นต้น ในพระไตรปิฎกบันทึกถึงเรื่องนี้ไว้ว่า “ชนเป็นอันมากยอมรับว่าแม่น้ำพaphael เป็นบุญ อนึ่งชนเป็นอันมาก พากันไปloyนาปกรรมที่ตนทำแล้วในแม่น้ำพaphael”⁵

สำหรับพระพุทธศาสนาสอนว่า “กมมุนา วตุตตี โลโก : สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม” กรรมหมายถึง การกระทำโดยเจตนาทั้งทางกาย วาจา และใจ วิถีชีวิตของมนุษย์แต่ละคนขึ้นอยู่กับกรรมที่ตนเองทำทั้งกรรมในอดีตชาติและในปัจจุบันชาติ มนุษย์ทุกคนจึงสามารถลิขิตชีวิตตนเองได้ หากต้องการให้ชีวิตเจริญรุ่งเรืองก็จะทำการดี หากต้องการให้ชีวิตตกต่ำก็จะทำการชั่วไม่มีพระเจ้าที่ค่อยบังการชีวิตเราไม่มีใครทำให้เราได้ดีขึ้นหรือตกต่ำได้นอกจากตัวของเราเองเท่านั้น ดังพระคำรับสั่งว่า “อตุตา ทิ อตุตโน นาโก ตนแหละเป็นนาถะของตน”⁶ หรือ ตนเป็นที่พึ่งของตน แม้พระลัมมาลัมพุทธเจ้าเองก็เป็นเพียงผู้บอกราทบท่านั้น แต่เราต้องดำเนินชีวิตด้วยตัวเราเอง พระองค์ไม่อาจช่วยล้างบาปเพื่อให้เราบริสุทธิ์ได้ ดังพระคำรับสั่งว่า “บุคคล ทำบาปด้วยตนเอง ย่อมเคราะห์มองด้วยตนเที่ยว ไม่ทำบาปด้วยตน ย่อมหมดจดด้วยตนเที่ยว ความหมดจด ความไม่หมดจด เป็นของเฉพาะตน คนอื่นจะยังคนอื่นให้หมดจดไม่ได้”¹

¹ รศ. พิ้น ดอกบัว (2539), ศาสนาเปรียบเทียบ, หน้า 214.

² รศ. พิ้น ดอกบัว (2539), ศาสนาเปรียบเทียบ, หน้า 38.

³ รศ. พิ้น ดอกบัว (2539), ศาสนาเปรียบเทียบ, หน้า 191.

⁴ ผศ. วนิดา ขำเขียว (2543), ศาสนาเปรียบเทียบ, หน้า 272.

⁵ พระลูตตันดปีฎก มัชลินิกาย mülpāṇḍikāya mg. เล่ม 17 หน้า 436-437.

⁶ ธัมมปทัภรภิกขา อรรถกถาขุททกนิกาย คณาจารย์มหาบุพ. มก. เล่ม 43 หน้า 390.

ครั้งหนึ่งพระปุณณิกาเตรีกล่าวกับพราหมณ์คนหนึ่งผู้เชื่อว่าจะหลุดพ้นจากบาปกรรมได้ เพราะการอาบน้ำว่า “ครหనอ ช่างไม่รู้ มหาอกแก่ท่าน ซึ่งก็ไม่รู้ว่า คนจะหลุดพ้นจากบาปกรรมได้ เพราะการอาบน้ำพวากบ เต่า งู จะระเข้ และสัตว์อื่นใดที่ลัญจรอญในน้ำทั้งหมด ก็คงจะพากันไปสวรรค์แน่แท้”²

สำหรับการอ่อนวอนต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อให้ตนได้สิ่งที่ปรารถนา นั่น พระลัมมาลัมพุธเจ้าตัวล้วนไว้ว่า “อายุ วรรณะ สุข ยศ และ สวรรค์ เป็นสิ่งที่ปรารถนา นำไคร่ นำพาใจ หาได้โดยยากในโลก ธรรม ๕ ประการนี้ เรายังได้ก้าวไว้ว่าจะพึงได้พระเหตุแห่งความอ่อนวอน หรือพระเหตุแห่งความปรารถนา ถ้าธรรม ๕ ประการนี้ จักได้พระเหตุแห่งความอ่อนวอน หรือพระเหตุแห่งความปรารถนาแล้วใช่รั้ ในโลกนี้ ใครจะพึงเลื่อมจากอะไร... อริยสาวกผู้ต้องการอายุ พึงปฏิบัติปฏิปทาอันเป็นไปเพื่ออายุ พระปฏิปทาอัน เป็นไปเพื่ออายุที่พระอริยสาวกนั้นปฏิบัติแล้ว ยอมเป็นไปเพื่อให้ได้อายุ อริยสาวกผู้นั้นย่อมได้อายุที่เป็นของทิพย์หรือเป็นของมนุษย์ ...”³

บุคคลปรารถนาสิ่งใดพึงปฏิบัติปฏิปทาเพื่อให้ได้สิ่งนั้น บุคคลผู้ปรารถนาสวรรค์พึงปฏิบัติ ปฏิปทาคือธรรมดี ได้แก่ ละชั่ว ทำดี ทำใจให้ผ่องใสอย่างเต็มกำลัง ด้วยจิตใจที่ผ่องใสเมื่อละโลก สุคติโลก สวรรค์ก็จะเป็นที่ไป ในทางตรงข้ามคนที่ทำความชั่วอยู่เป็นประจำ เมื่อถึงวันละโลกแม้ตนเองและหมู่ญาติ จะช่วยกันอ่อนวอนต่อผู้มีอำนาจจักดิ์สิทธิ์เพื่อให้ได้ไปสวรรค์ ก็ไม่อาจช่วยได้ จะต้องตกลงสู่abayภูมิมนราก เป็นต้น อย่างแน่นอน เปรียบเหมือน บุรุษโภนทินก้อนหน้าใหญ่ลับในหัวน้ำลึก หมู่มหานพึงมา ประชุมกันแล้วสาดวิงวนสรรเริญ ประนามมือเดินเวียนรอบทินนั้นว่า “ขอจงโผล่ขึ้นเกิดท่านก้อนทิน ขอจงโลยกันขึ้นเกิดท่านก้อนทิน...”⁴ ก้อนทินนั้นก็ไม่อาจโลยกันขึ้นมาได้ฉันนั้น

2.5.4 ไม่ว่าร้าย ไม่ทำร้าย และไม่ก่อสงคราม

ศาสนาในโลกมีอยู่หลายศาสนา แต่ละศาสนาต่างเชื่อว่าคำสอนของตนถูกต้องตรงตามความเป็นจริงของโลกและชีวิต และพยายามเผยแพร่คำสอนของตนออกไปให้กว้างขวางที่สุด ตามประวัติศาสตร์มีอยู่หลายศาสนาที่ใช้วิธีการเผยแพร่ด้วยการว่าร้ายศาสนาอื่น เพื่อให้มีความน่าเชื่อถือลดลง เช่น เมื่อครั้งที่ศาสนาพุทธในศรีลังกาเคยถูกโจมตีจากศาสนาอื่นในยุคล่าอาณาจักร บางศาสนาที่ใช้วิธีข่มขู่บังคับเพื่อให้เปลี่ยนศาสนา คริสต์ยองมก็จะถูกทำร้ายจนบาดเจ็บล้มตายไปก็มาก บางศาสนาถึงกับยกทัพออกไปฆ่าฟันกันเพื่อแย่งชิงเมืองเยรูซาเล็มซึ่งต่างฝ่ายก็คิดว่าเป็นดินแดนศักดิ์สิทธิ์ของตน คำว่า “สงครามครุ่นเสด

¹ พระอภิธรรมปีฎก ภาคตฤ ๙ ก. เล่ม 81 หน้า 477.

² พระสูตตันตปีฎก ชุททกนิกาย เกรีคถາ ก. เล่ม 54 ข้อ 466 หน้า 341.

³ พระสูตตันตปีฎก อังคุตตันิกาย ปัญจกนิບัต, อิภูสุสุตร, ก. เล่ม 36 ข้อ 43 หน้า 97-99.

⁴ พระสูตตันตปีฎก ลังยุตตันิกาย ลพâyตันวรรค, ภูมกสุสุตร, ก. เล่ม 29 ข้อ 499 หน้า 89-192.

(Crusade)" จึงเกิดขึ้นและถูกบันทึกไว้ในประวัติศาสตร์ให้ชนรุ่นหลังได้ศึกษาสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

สงครามครูเสดเป็นสงครามที่รบกันระหว่างชาวคริสต์กับมุสลิม เกิดขึ้นในระหว่าง ค.ศ.1639-1813 (พ.ศ.2182-2356) นักประวัติศาสตร์ชื่อ แอนน์ เฟรเม้นเติล (Anne Fremantle) กล่าวไว้ว่า “จาก สงครามทั้งหมดที่มนุษย์เคยรบ ไม่มีครั้งใดที่กระทำไปด้วยจดจ่ออย่างไปกว่าสงครามที่มีครั้งที่เป็นที่ตั้ง และ จากสงครามศักดิ์สิทธิ์ทั้งหมด ไม่มีครั้งใดที่จะมีการสูญเสียเลือดเนื้อและมีความยึดเยื้อมากไปกว่าสงคราม ครูเสดในยุคกลาง ครูเสดซึ่งได้มีอิทธิพลเหนือคนในยุคกลางเป็นเวลา 200 ปี...”¹ พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ กล่าวว่า การไปปรบครั้งนี้ก็โดยการขอร้องของพระลัง行贿กรุ่น ชาวบูรุปเลี่ยชีวิตไปในสงครามครูเสดราว 7,000,000 คน² แม้ในทุกวันนี้ศาสนาเดียวกันแต่ต่างนิกายกันก็ยังมีข่าวจากกันตามอยู่เป็นประจำ

คำว่า Crusade มาจากคำว่า Cross แปลว่า ไม้กางเขน นักรบชาวคริสต์จะมีไม้กางเขนเป็นตรา ติดที่หน้าอกเลือกทุกคน ซึ่งเป็นตราที่สำคัญมาก ใครติดตรานี้แล้วจะต้องอกรอบทุกคน เปลี่ยนใจไม่ได้ ถ้าเปลี่ยนใจแล้วจะต้องถูกขับออกจากศาสนาทันที เท่ากับเป็นการประหารชีวิตทางศาสนา

สำหรับพุทธศาสนานั้น มีข้อที่น่าภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ที่ผ่านมานั้น พุทธศาสนาไม่ว่าจะอยู่ในล่วนใดของโลกก็ตาม ไม่เคยใช้เงื่อนไขทางศาสนามาทำสงครามกันเอง หรือกับเพื่อนต่างศาสนิก จะมีก็แต่เพียงถูกกระทำจากศาสนาอื่น ดังเช่นที่เคยเกิดในประเทศไทยเดิม ศาสนาจารย์ รีล เดวิดล ผู้ก่อตั้งสมาคมบาลีกรรฟ กล่าวไว้ว่า “เท่าที่ข้าพเจ้าทราบมา ไม่มีบันทึกตลอดประวัติศาสตร์ที่ยาวนานหลายศตวรรษของพระพุทธศาสนาที่บอกว่า พุทธศาสนาเมื่อได้ครองความเป็นใหญ่ในช่วงเวลาหวานเพียงนั้น ได้ทำการประหัตประหารศาสนิกชนของลัทธิศาสนาอื่นได้เลย”³

ศาสตราจารย์ ดร.พี.วี.พาปต กล่าวไว้ว่า พระพุทธศาสนาใช้ดาบเพียงเล่มเดียวคือ ดาบแห่งปัญญา ยอมรับว่ามีคติรู้อยู่หนึ่งเดียว คือ อวิชชา ความไม่รู้ ที่กล่าวมานี้เป็นข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์เป็นบทพิสูจน์ที่ใครๆ ก็คัดค้านไม่ได้⁴

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสเอาไว้ในโอวาทปาฏิโมกข์ซึ่งถือเป็นนโยบายการเผยแพร่พระศาสนา ว่าชาวพุทธต้อง “มีความอดทน จะต้องไม่ว่าร้าย และไม่ทำร้ายผู้อื่น ฯลฯ” และยังเคยตรัสอีกว่า “ภิกษุ ทั้งหลาย หากมีพากโจรเอามาเลือย เลือຍอวัยวะของพากเชอ ภิกษุหรือภิกษุณีรูปใดมีใจคิดร้ายต่อโจร เหล่านั้น ซึ่อว่าไม่ทำตามคำลั้งสอนของเรา เพราะอดกลั้นไม่ได้ ภิกษุทั้งหลาย เธอพึงศึกษาว่า จิตของเราร

¹ Ann Fremantle (1966), *Age of faith*, page 53.

² พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ (2551), *ประวัติศาสตร์สาгал*, หน้า 405.

³ พระคริบิยต์โมลี (2542), *พระพุทธเจ้าในสายตาบ้านกราชญ์โลก*, หน้า 63.

⁴ Prof. Dr. P.V.Bapat (1987), *In 2500 years of Buddhism*, page 125.

จักไม่แปรปรวน จักมีเมตตาจิต ไม่มีโถลະ เรายังแฝ่เมตตาจิตไปถึงบุคคลนั้น และเรายังแฝ่เมตตาจิตอันให้บุลย์ ไม่มีเวร ไม่มีพยาบาทไปตลอดโลก”¹

ชาวพุทธได้รับการลั่งสอนสืบท่องกันมาว่า “เวรระหงบไม่ได้ ด้วยการของเวร” บ้าง “พึงஸະຫຼັບພົມ ເພື່ອຮັກຊາວຍວະ ພົງສະລະວຍວະເພື່ອຮັກຊາຂີວິຕ ແລະພົງສະທັງທຽບ ອວຍວະ ແລະຂີວິຕເພື່ອຮັກຊາຮຽມ”² บ้าง ในสมัยพุทธกาลพระเจ้าวิทูทภรตะยกทัพเพื่อไปปราบพวกศากยะซึ่งเป็นพระญาติของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระญาติเหล่านี้เป็นพุทธศาสนิกชน แม้ต้นจะต้องตายก็ไม่ผ่านผู้อื่น ต่างคิดกันว่า “พวกเรามีมีมีมีใน การรับ แต่ไม่อาจปลงลัตว์อื่นจากชีวิตได้” ครั้นนั้นพระเจ้าวิทูทภรตะรับลั่งให้ผ่านเจ้าศากยะตายนี่จำนวนมากไม่เว้น ทางกแม้ยังดีมนน³

เหตุที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนเช่นนี้ เพราะทรงรู้แจ้งว่า มนุษย์และสัตว์ทั้งหลายตกลอยู่ภายใต้กฎแห่งกรรมทั้งกรรมในอดีตและกรรมในปัจจุบัน หากทำดีจะได้ดี หากทำชั่วจะได้ชั่ว ดังนั้นจึงต้องอดทน ทำดีเรื่อยไป ไม่ก่อกรรมทำชั่วเพิ่ม ทุกข์โศกโรคภัยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมาจากการในอดีตบ้างและในปัจจุบันบ้าง เหตุที่ชาศากยะต้องถูกฆ่าตายจำนวนมากก็เพราะ ในปางก่อน พวกเจ้าศากยะเหล่านี้ได้ประยุายพิชิตลงในแม่น้ำ ทำให้สัตว์น้ำตายจำนวนมาก ส่วนพระเจ้าวิทูทภรตะนั้นหลังจากฆ่าชาศากยะตายได้ไม่นาน ก็ถูกน้ำในแม่น้ำอจรดีหลอกพัดไปสู่มหาสมุทรและสวรรคตในราตรีต่อมาหนึ่งสอง ทั้งนี้ก็ด้วยผลกรรม ที่ได้ฆ่าชาศากยะในครั้งนั้น⁴

หากที่กล่าวมานี้คือลักษณะพิเศษโดยย่อของพระพุทธศาสนา 4 ประการซึ่งคนทั่วไปสามารถ สัมผัสได้จากประสบการณ์อันยาวนานกว่า 2,500 ปี

2.6 วิธีการศึกษาพระพุทธศาสนา

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ในนิพพेचิกปัญญสูตรว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ธรรม 4 ประการนี้ อันบุคคลเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความเป็นผู้มีปัญญา เป็นเครื่องชำ rakki เลสธรรม 4 ประการนี้คือ

- 1) สัปปุริสลังเลวะ การควบลัตบุรุษ

¹ พระสูตรตันตบปูก มชัมมินิกาย มูลปัณณาสก์ มก. เล่ม 18 ข้อ 272 หน้า 264-265.

² พระสูตรตันตบปูก บุททกนิกาย ชาดก มก. เล่ม 62 ข้อ 382 หน้า 634.

³ อัมมปทกุจุกตา อรหणกถาขุททกนิกาย คานธารมบท มก. เล่ม 41 หน้า 36-38.

⁴ อัมมปทกุจุกตา อรหणกถาขุททกนิกาย คานธารมบท มก. เล่ม 41 หน้า 39-40.

- 2) สัทธิธรรมส่วนnbsp; พึงคำสั่งสอนของท่าน
- 3) โภนิโสมนลิกการnbsp; กระทำไว้ในใจโดยอุบายที่ชอบ
- 4) อัมมานดัมปฎิปัตติ ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม”¹

หลักธรรม 4 ประการนี้ชาวพุทธรู้จักกันในนามวุฒิธรรม หมายถึง ธรรมให้ถึงความเจริญ กล่าวคือ เมื่อปฏิบัติตามธรรมทั้ง 4 ประการนี้จะทำให้ชีวิตเจริญรุ่งเรืองทั้งทางโลกและทางธรรม

2.6.1 ลับปูริสังเสวะ : การคบลัตบุรุษ

ลัตบุรุษ แปลว่า คนลงทะเบียน คนดี คนมีศีลเมธิธรรม คำที่มีความหมายใกล้เคียงกันได้แก่ คำว่า กัลยาณมิตร หรือ มิตรดี และคำว่า บันทิต หมายถึง คนที่มีจิตใจผ่องใส่เป็นปกติ เป็นผู้ที่คิดดี พูดดี ทำดี เป็นปกติ ซึ่ง ตรงข้ามกับคนพาล คือ คนไม่ดีซึ่งมีจิตใจที่ชั่วนิ้วเป็นปกติ เป็นคนที่คิดชั่ว พูดชั่ว ทำชั่วเป็นปกติ

คำว่าลัตบุรุษนี้พระเดชพระคุณพระภานุวิริยคุณ รองเจ้าอาวาสวัดพระธรรมกายได้แปลเอาไว้ ด้วยภาษาที่เข้าใจได้ง่าย ๆ ว่า “ครูดี” กล่าวคือ การจะศึกษาพระพุทธศาสนาได้ หรือ การจะศึกษาวิชาความรู้ใด ๆ ก็แล้วแต่เบื้องต้นจะต้อง “หาครูดีให้พบ” ก่อน คือ ต้องตั้งคำถามว่า “ใคร” หรือ “Who” ที่จะเป็นครูให้เราได้

เนื่องจากมนุษย์เกิดมาพร้อมกับความไม่รู้ จึงต้องอาศัยครูผู้เลี้ยงตาขึ้นมาเรียนรู้โลกก่อนเป็นผู้สอน ให้การเรียนรู้ ทำให้เราเข้าใจสิ่งที่ศึกษาได้รวดเร็วกว่าการเรียนด้วยตนเอง เปรียบเสมือนการเดินทางไป ในที่แห่งใดแห่งหนึ่งที่เราไม่เคยไปด้วยลำพังตัวเองนั้น ยกที่เราจะคลำทางไปได้ถูกต้อง แม้จะมีแผนที่ หรือติดตามนำทางก็ยังยาก แต่หากมีคนที่จัดเรียนเล่นทางนำเราไปจะง่ายกว่ามาก นักวิทยาศาสตร์ที่ค้นพบกฎธรรมชาติใหม่ ๆ จนนำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าในทางโลกนั้น ก็ไม่ได้ศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเองทุกอย่าง แต่เป็นการศึกษาของเก่าแล้วต่อ�อดความรู้ออกไปทั้งสิ้น ไอน์สไตน์เคยเล่าไว้ว่า เมื่อเขายังได้ 12 ปี ได้เรียนวิชาเรขาคณิตจากตำราของยุคลิด (Euclid's Geometry) เข้าดินเต็มและพอใจมาก ถึงกับกล่าวอกมาว่า “ในวัยเด็กผู้ใดไม่เคยเรียนตำราเล่มนี้ ไม่มีทางที่จะเป็นนักสร้างทฤษฎีที่ยิ่งใหญ่ได้”²

สำหรับวิชาชีวิตคือพระพุทธศาสนานั้นก็ต้องอาศัยครูเหมือนกัน แม้แต่พระลัมมาลัมพุทธเจ้า องค์ปัจจุบันเอง ขณะที่ยังเป็นพระโพธิสัตว์ก็ต้องมีครูด้วย เท่าที่ปรากฏอยู่ในพุทธวงศ์พระโพธิสัตว์ของเรา ได้ออกบทในศาสนาของพระลัมมาลัมพุทธเจ้าพระองค์ก่อน ๆ 8 พระองค์¹ ล่าสุดคือในสมัยของพระกัลลสปุทธเจ้า ดังที่พระองค์ตรัสไว้ว่า “ครั้นนั้น เราเป็นมาลพ巴拉ก្មเชื่อว่า โซติปาละ... ท่านมีภัยการ

¹ พระสูตตันตปีภา ลังบุตตานิกาย มหาวารสารค มก. เล่ม 31 ข้อ 1653 หน้า 402.

² ทวี มุธธรรโภษา (2548), นักวิทยาศาสตร์เอกของโลก, หน้า 322.

อุบากสพาเราเข้าเฝ้าพระกัสสปปชินพุทธเจ้า เรายังธรรมแล้วก็บวชในสำนักของพระองค์... เราเล่าเรียนนวัตกรรมศาสตร์ พุทธวัฒนาตลอดทั้งหมด ยังพระศาสนาของพระชินพุทธเจ้าให้จำแล้ว² หรือ พระคริอวิยเมตไตรยโพธิสัตว์ ก็ได้ออกบวชอยู่ในศาสนากลางพระลัมมาสัมพุทธเจ้าของเราด้วยเช่นกันมีนามว่า “อซิตภิกขุ”

การตรัสรู้ด้วยพระองค์เองของพระลัมมาสัมพุทธเจ้านั้นหมายเอาชาติสุดท้าย ส่วนในสั่นทางการสร้างบารมีนั้นต้องอาศัยครูนำทางมาเป็นระยะ ๆ

การเลือกครูต้องพิจารณา 2 เรื่องใหญ่คือ ต้องพิจารณาจากการมีความรู้จริง และการมีนิสัยดีจริง เราจึงจะแน่ใจได้ว่า ท่านสามารถสอนเราได้จริงทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เพราะว่าการที่ท่านมีนิสัยดีจริงนั้น ก็เท่ากับเป็นการยืนยันว่า เรื่องที่ท่านกำลังสอนอยู่นั้นท่านปฏิบัติได้จริง³ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ครูที่ดีจะต้องทั้งแนะนำและนำเราในทางที่ถูกต้องและดีได้ “แนะนำ” คือให้ความรู้ที่ถูกต้อง ส่วน “นำ” คือ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้เราได้ทั้งในเรื่องงานและการดำเนินชีวิต

คำว่าครูนั้นหมายเอาบุคคลเป็นหลัก แต่อย่างไรก็ตามลิ่งอื่น ๆ ก็สามารถเป็นครูเราได้ เช่นกัน โดยเฉพาะสื่อที่ให้ความรู้ต่าง ๆ ทั้งโทรทัศน์ วิทยุ อินเตอร์เน็ต นิตยสาร หนังสือเรียน หนังสือธรรมะ หนังสือพิมพ์ และอื่น ๆ เพราะสื่อเหล่านี้ได้นำเสนอและลิ่งแทนของคนออกแบบแพร์สู่สายตาของสาธารณะจำนวนมาก ปัจจุบันคนแต่ละคนไม่จำเป็นต้องพบกันโดยตรงก็สามารถลือลาภกันได้ทั่วทุกมุมโลกผ่านสื่อที่ทันสมัย คนได้ลงใบอยู่ในสื่อต่าง ๆ เพื่อเผยแพร่ทั้งลิ่งที่ดีและไม่ดีไปสู่ชาวโลกอย่างกว้างขวาง และยกต่อการควบคุม

ปัจจุบันชาวโลกตระหนักดีว่าสื่อมีอิทธิพลต่อการให้ความรู้ และการเป็นแบบอย่างทั้งด้านดีและไม่ดีเพื่อให้คนเลียนแบบอย่างมาก เช่น เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2551 ประธานาธิบดี จอร์จ ดับเบลยู บุช ผู้นำสหราชอาณาจักร เจ้าของการประท้วงที่คาดไม่ถึงจากนักข่าวอิรักรายหนึ่งโดยข่าวของเรองเท่าไหร่ท่าน หลังจากนั้นไม่นานได้เกิดเหตุการณ์แบบเดียวกันนี้ขึ้นอีกอย่างน้อย 2 ครั้งคือ ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552 หนุ่มนักศึกษาที่มีนุชยชนในอังกฤษถูกดูดรองเท้าไปไล่นายเหวิน เจียเป่า นายกรัฐมนตรีจีนที่อยู่ระหว่างการเยือนอังกฤษ และในเดือนเมษายน พ.ศ. 2552 นักข่าวในอินเดียได้ปะร่องเท้าเฉียวน้ำร้อนต้มหาดไทย กลางงานแต่งงานข่าวในกรุงนิวเดลี

¹ 8 พระองค์คือ สมัยพระภิกษุณฑัญญาพุทธเจ้า, พระมหาเคลือบพุทธเจ้า, พระสุเมธพุทธเจ้า, พระสุชาติพุทธเจ้า, พระปุลลพุทธเจ้า, พระเวสสภพุทธเจ้า, พระโภนกมนพุทธเจ้า, และ พระกัสสปุพุทธเจ้า.

² พระสุดตันตบปญก ขุทtagนิกาย พุทธวงศ์ มก. เล่ม 73 ข้อ 25 หน้า 668.

³ พระภawanavivikun (ເພົ້າຈັກ) (2550), ຂໍວິດນີ້ມ່ວ້າທຸມເດີມພັນ, หน้า 15-16.

เหตุการณ์ปารองเท้าในประเทศไทยและในอินเดียอาจจะไม่เกิดขึ้น หากไม่มีภาพข่าวการปารองเท้าเข้าสู่ประเทศไทย จอร์จ ดับเบิลยู บุช ในประเทศไทยรัก เพย์แพรไปทั่วโลก ด้วยเหตุนี้ลือว่า มีผลต่อพฤติกรรมของคนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในหมู่เยาวชนด้วยแล้ว มีตัวอย่างให้เห็นจำนวนมากในปัจจุบัน ดังนั้น ประเด็นสำคัญจึงมีอยู่ 2 ประการคือ สื่อมวลชนควรเสนอข่าวดี ๆ ข่าวสร้างสรรค์เป็นหลัก และผู้เผยแพร่ก็ควรเลือกเผยแพร่ข่าวเป็นหลัก สำหรับเหตุการณ์หรือลิงที่ไม่ดีที่เกิดขึ้นนั้นก็ให้ช่วยกันจัดการแก้ไขไม่ใช่ปล่อยไว้เฉย ๆ

2.6.2 สัทธิธรรมส่วนะ : พึงคำสั่งสอนของท่าน

สัทธิธรรมส่วนะ หมายถึง พึงคำสอนของท่าน ในหัวข้อนี้พระเดชพระคุณพระภานุวิริยคุณ รองเจ้าอาวาสวัดพระธรรมกายกล่าวไว้ว่าเมื่อเราได้พบครูดีแล้ว สิ่งสำคัญอันดับสองก็คือ “ต้องพึงคำครูให้ชัด” อย่าได้ผิดพลาดคลาดเคลื่อนเพียงความหมาย เพราะถ้าฟังไม่ชัด แล้วจำไปทำผิดๆ ก็จะก่อปัญหาให้มากมายในภายหลัง

การฟังครูให้ชัด คือ พึงแล้วอย่าฟังผ่าน ๆ พึงแล้วจะต้อง “จับประเด็นได้” และ จะต้องได้ “คำจำกัดความ” ของเรื่องนั้น ๆ ออกแบบอย่างชัดเจน

การจับประเด็น ได้แก่ การตั้งคำถามว่า “What” กล่าวคือ ครูพูดถึงเรื่องอะไรบ้าง ประเด็นใหญ่คืออะไร ประเด็นย่อย มีอะไรบ้าง หรือหากเป็นการอ่านหนังสือ ก็ต้องจับประเด็นให้ได้ว่า หนังสือที่อ่านกล่าวถึงเรื่องอะไร หากไม่รู้จักกับประเด็น เราจะได้ประโยชน์จากการฟังหรือการอ่านน้อยมาก เพราะเมื่อฟังหรืออ่านหนังสือจบแล้ว จะจำอะไรแทบไม่ได้เลย แต่ถ้าจับประเด็นได้ อย่างน้อย ๆ เราจะจำประเด็นได้ เมื่อจำประเด็นได้จะสามารถเชื่อมโยงไปสู่รายละเอียดได้

เมื่อจับประเด็นได้แล้วขั้นต่อไปก็ต้องได้ “คำจำกัดความ” ของประเด็นนั้น ๆ หรือเรื่องนั้น ๆ อย่างถูกต้อง คำจำกัดความ คือ การกำหนดความหมายที่ถูกต้องและชัดเจน ทั้งในทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ เพื่อให้ครูและนักเรียน เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน ในเรื่องความหมาย หลักการปฏิบัติ ทิศทางการปฏิบัติ และผลลัพธ์ที่ได้จากการปฏิบัติในเรื่องนั้น ๆ

การศึกษาเรื่องใดก็ตามถ้าผู้สอนไม่ให้คำจำกัดความแก่ผู้เรียนอย่างชัดเจน ก็เท่ากับไม่มีความหมายตั้งแต่ต้นทันที เพราะเมื่อคำจำกัดความไม่ชัดแล้ว ผู้เรียนจะมีโอกาสเข้าใจผิดได้ ส่งผลให้การคิด การพูด และการปฏิบัติย่อมเกิดผิดพลาดตามไปด้วย ผลลัพธ์ที่ออกแบบอย่างมาทำให้เกิดปัญหาเดือดร้อนยุ่งยากตามมาทันที

เพราะฉะนั้น ครรชที่เป็นครูสอนเรื่องอะไร หรือครรชที่ศึกษาเรื่องอะไร เพื่อป้องกันความผิดพลาด ต้องทำความจำกัดความในเรื่องที่เรียนนั้นออกแบบให้ได้ ถ้าครูไม่ได้ให้มา ก็ต้องซักถามกับครูให้เป็น ถ้าครูตอบแล้วยังเข้าใจไม่ชัดเจน ก็ต้องไปค้นคว้าเพิ่มเติมเอง

วิธีการหากจำกัดความแบบง่าย ๆ ก็คือ การตั้งคำถามในเรื่องที่เรียนด้วยคำว่า “อะไร” หรือที่

ภาษาอังกฤษเรียกว่า “What” แล้วเดี่ยวเราก็จะได้คำจำกัดความอุบമา

ยกตัวอย่างเช่น วันนี้เราฟังหลวงพ่อเทศน์เรื่องบุญ ดังนั้นประเด็นก็คือ “เรื่องบุญ” เมื่อจับประเด็นได้แล้วต่อไปก็เป็นเรื่องคำจำกัดความของคำว่า “บุญ” โดยการถามว่า บุญคืออะไร ก็ต้องตอบว่า บุญ คือ “ชาติบริสุทธิ์และละเอียด มีลักษณะเป็นดวง กลมรอบตัว ไล่ ส่วน เกิดขึ้นจากการทำความดี ได้แก่ การให้ทาน รักษาศีล และเจริญสมาริภวนา ฯลฯ บุญเมื่อเกิดขึ้นแล้วจะค่อยๆ ชำระล้างใจให้บริสุทธิ์จากกิเลสไปเรื่อย ๆ จนหมดในที่สุด และบุญนั้นจะบันดาลความสุขความสำเร็จให้เกิดขึ้นแก่ผู้ที่เป็นเจ้าของ”

การจะให้คำจำกัดความเรื่องอะไรก็ตามเราจะต้องศึกษาเรื่องนั้นๆ ให้กว้างขวางและลึกซึ้งเล็กน้อยก่อน จึงจะสามารถให้คำจำกัดความที่ถูกต้อง กระชับ และชัดเจนได้ หากศึกษาไม่ครบถ้วนและไม่ละเอียดพอจะมีโอกาสให้คำจำกัดความผิดพลาดได้ อุปมาเหมือนคนตาบอดหลายคนคำชี้แจงคนละส่วนกัน แต่ละคนไม่ได้ศึกษาช้างทั้งตัว จึงทำให้มโนภาพในใจเกี่ยวกับช้างของแต่ละคนไม่ถูกต้องและไม่เหมือนกัน หรือดังเรื่องที่เราเคยได้ยินได้ฟังมาแต่โบราณว่า เด็กคนหนึ่งไปฟังพระเทคโนโลยี พจนานุกรมหลับน้ำงึม ได้ยินพระท่านเทศน์ว่า “การนอนตื่นสายเกิด การเกียจคร้านทำการงานเกิด” จับใจความได้เท่านี้ที่เหลือหลับจังไม่ได้ยินว่าพระท่านเทศน์อะไรก็บ้าง เมื่อกลับไปบ้านจึงทำตามที่พระท่านเทศน์คือ นอนตื่นสายและไม่ช่วยพ่อแม่ทำงาน เพราะเข้าใจว่าเป็นลิ่งที่ดี

2.6.3 โยนิโสมนลิการ : กระทำไว้ในใจโดยอุบາຍที่ชอบ

โยนิโสมนลิการ หมายถึง กระทำไว้ในใจโดยอุบາຍที่ชอบ ในหัวข้อนี้พระเดชพระคุณพระภูวนารียคุณ รองเจ้าอาวาสวัดพระธรรมกายกล่าวไว้ว่า เมื่อเราได้พบครูดีแล้ว ได้ฟังคำครูดีเจนแล้ว แต่จะเข้าใจความรู้ของครูได้ลึกซึ้งมากน้อยแค่ไหน ก็อยู่ที่การนำความรู้กลับมาตรัตรองให้ลึกซึ้ง เพราะยิ่งมีความลึกซึ้งมากเท่าไร การคิด การพูด การกระทำย่อมได้ผลมากยิ่งขึ้นเท่านั้นด้วย

การต่องคำครูให้ลึกคือ การไตร่ตรองให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องถึงวัตถุประสงค์ของธرمะในเรื่องนั้น ๆ

วิธีการค้นหาวัตถุประสงค์ที่ทำได้ง่าย ๆ ด้วยการตั้งคำถามว่า ทำไม หรือ ที่ภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Why” ตามคำถามที่ขึ้นต้นด้วยคำว่า ทำไม ๆ ๆ ไปลักษ 20-30 คำถาม เดี่ยวก็สามารถมองเห็นชัดถึงวัตถุประสงค์ของธرمะเรื่องนั้น ๆ

ยกตัวอย่างเช่น เมื่อเราศึกษาเรื่องบุญ เราต้องตอบให้ได้ก่อนว่า บุญคืออะไร เมื่อเราตอบได้แล้ว คำถามต่อไปที่ต้องถามก็คือ ทำไมต้องสร้างบุญ พอเรามาอย่างนี้แล้ว การค้นคว้าแบบเจาะลึกไปให้ถึงวัตถุประสงค์นั้น ๆ ก็จะเกิดขึ้น แล้วเราก็จะพบคำตอบมากมาย เช่น

1) บุญสามารถกลั่นกรอง วาจา ใจ ให้สะอาดบริสุทธิ์ได้ ทำให้เรามีความสุขใจทุกครั้งที่ได้ทำบุญ ส่งผลให้มีบุคลิกภาพดี มีอารมณ์ดี ใบหน้ายิ้มแย้มเบิกบาน มีใจผ่องใส่เป็นปกติ ทำให้เป็นที่รักของคนหมู่มาก

2) บุญสามารถล้างสมไว้ในใจได้ไม่จำกัด ยิ่งมากเท่าไร ยิ่งนำความสุขและความเจริญทั้งมนุษยสมบัติ ทิพยสมบัติ บริวารสมบัติ และนิพพานสมบัติมาให้แก่เราได้มากเท่านั้น

3) บุญสามารถนำติดตัวเป็นเบียงข้ามภพชาติไปได้ จึงมีอานุภาพในการตอบบันดาลให้ไปเกิดในภพภูมิ และลิ่งแวดล้อมที่หมายแก่การทำความดี และเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยรูปสมบัติ ทรัพย์สมบัติ คุณสมบัติ ที่เป็นปัจจัยสนับสนุนให้เกิดความสุขและความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป

4) บุญสามารถใช้ในการออกแบบชีวิตได้ เราอยากรู้ความลุขและความเจริญในชีวิตแบบใด เรายังต้องล้างบุญที่มีอานิสงส์อย่างนั้น คนที่มีบุญมากก็จะประสบความลุขมาก คนที่มีบุญน้อยก็จะประสบความลำเอียงน้อย

เมื่อเราลองตอบคำถามนี้ในแง่มุมอื่น ๆ เพิ่มเติมเข้าไปอีกสัก 40-50 ครั้ง เดียวก็จะลึกเข้าไปถึงวัตถุประสงค์ที่แท้จริงได้ชัดเจน และเราจะเห็นภาพรวมที่สรุปให้ความสำคัญได้ว่า

วัตถุประสงค์หลักของการทำบุญ ก็คือ เพื่อแก้ไขข้อผิดพลาดจากวิบากกรรมในอดีต เพื่อล้างสิ่งล้มเหลวและความเจริญในปัจจุบัน และเพื่อการขอจดอาสาภิกาเลสันเป็นต้นเหตุแห่งความทุกข์ทั้งมวลให้หมดสิ้นไป

นี้เป็นตัวอย่างของวิธีการต่อรองคำครูให้ลึก ที่ทำให้เรามีความเข้าใจถูกในเรื่องครุสันได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน ลึกซึ้ง ยิ่ง ๆ ขึ้นไป และนั่นคือทางมาแห่งปัญญาที่จะคิดถูก พูดถูก และทำถูกได้อย่างมีประสิทธิภาพและประลิทธิผลได้มากยิ่ง ๆ ขึ้นไป¹

นักเรียนที่หมั่นไدر์ต่อรองคำสอนของครูจนเข้าใจอย่างลึกซึ้งอยู่เป็นนิटย์ จะทำให้มองอะไรได้ลึกกว่าคนอื่น ๆ แม้ว่าจะเรียนจบหลักสูตรมาเหมือนกัน แต่ความรู้ความสามารถในการมองโลกจะไม่เท่ากัน ดังเรื่องเล่าที่ว่า มีชาย 3 คนเพิ่งเรียนจบหลักสูตรมาจากสำนักอาจารย์เดียวกัน และได้เดินทางกลับบ้านพร้อมกัน ระหว่างทางเดินไปเจอกองของจราจรส่องไฟ ชายคนแรกบอกว่าเป็น “อุจจาระของช้าง” ชายคนที่สองเห็นอะไรที่ลึกกว่านั้นคือเขาบอกว่า “ช้างตัวนี้เป็นช้างตัวเมีย” เพราะลังเกตเห็นกองปัสสาวะเป็นกองกลมๆ ออยข้างๆอุจจาระ หากเป็นช้างตัวผู้ลักษณะของปัสสาวะที่ปรากฏจะไม่เป็นกองกลม ๆ แต่จะพุ่งเป็นเรียว ๆ ไปข้างหน้า ส่วนชายคนที่สาม มองได้ลึกไปกว่านั้นอีกชั้นหนึ่งคือ เขากล่าวว่าช้างตัวนี้นอกจากจะเป็นตัวเมียแล้ว ยังเป็นช้างที่atabอดข้างหนึ่งด้วย เพราะลังเกตเห็นร่องรอยของกิงไม้ที่ช้างกินระหว่างทางพบว่า ช้างกินผั่งเดียวอีกผั่งหนึ่งไม่ได้กิน จึงสรุปว่าช้างตัวนี้atabอดข้างหนึ่ง

ชายคนแรกเห็นแค่ไหนก็รู้แค่นั้นโดยไม่ได้ตั้งคำถามต่อว่า ทำไมกองปัสสาวะที่กองอยู่ใกล้ ๆ อุจจาระจึงเป็นกองกลม ๆ ไม่มีลักษณะเป็นเรียว ๆ พุ่งไปข้างหน้า จึงไม่รู้ว่าช้างตัวนี้เป็นตัวเมียเหมือน

¹ พระภราṇาวิริยคุณ (เผด็จ ทตุตชีโว) (2550), ชีวิตนี้มีไว้ทุ่มเดิมพัน, หน้า 21-23.

ชายคนที่สอง ส่วนชายคนที่สามถือว่าเป็นคนละเรียดถีกวนที่สุด รู้จักลังเกตและตั้งคำถามว่า ทำไมกิ่งไม่ข้างทางลึกลงหักผ่านเดียว อีกผึ้งหนึ่งไม่หักทั้ง ๆ ที่อยู่ในระยะที่ซ่างกันได้ทั้งสองผึ้ง เข้าใจงงงงงง ซ่างตัวนี้ต้องเป็นซ่างตาบอด 1 ข้างแน่นอน

2.6.4 รั้มมานุธัมปภีปัตติ : ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม

รั้มมานุธัมปภีปัตติ หมายถึง ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ในหัวข้อนี้พระเดชพระคุณพระภิกษุวิริยคุณ รองเจ้าอาวาสวัดพระธรรมกายกล่าวไว้ว่า เมื่อเราหาครูดีพับแล้ว พึงคำครูชัดแล้ว ต้องคำครูลึกแล้ว ขั้นต่อไปจะต้องปฏิบัติจริงให้ได้เหมือนครู คือต้อง “ทำตามครูให้ครบ” มีฉะนั้น เราจะเป็นคนเหยียบซึ่งไม่ฟ่อ นั่นคือ เก่งทฤษฎี แต่สอบตกปฏิบัติ ชีวิตนี้จึงยากจะประสบความสำเร็จได้ทั้ง ๆ ที่เขาก็ไม่ใช่เป็นคนโง่

พระอันනทเกริกกล่าวไว้ว่า “ผู้ใดเล่าเรียนมาก แต่เขามิได้ปฏิบัติตามที่เล่าเรียนมา ย่อมประภูมิแก่เราเหมือนคนตาบอดถือดวงไฟไปชนนั้น”¹ กล่าวคือ คนตาบอดแม้จะมีดวงไฟถืออยู่ในมือ แต่ดวงไฟนั้นก็ไม่ได้เป็นประโยชน์แก่เขาเลย เพราะถึงอย่างไรเขาก็มองไม่เห็นอยู่ดี คนที่มีวิชาความรู้มากมายแต่ไม่ได้นำความรู้นั้นมาปฏิบัติ ความรู้ที่มีอยู่จึงไม่ได้เกิดประโยชน์แก่เขาเลย หรือคล้าย ๆ กับคนเลี้ยงโคให้คนอื่นแต่ตัวเองไม่ได้กินน้ำนมโคนั้น

การลงมือปฏิบัติตามคำสอนของครูบาอาจารย์นั้น ลึกลงที่เราจะต้องทำลำดับแรกคือ ต้องสรุปคำสอนที่ได้เรียนได้พัง และไดร์ต่องจนเข้าใจ แล้วลงเป็นหลักปฏิบัติอย่างชัดเจนได้ โดยตั้งคำถามว่า “อย่างไร” หรือ “How” คือ มีขั้นตอนการปฏิบัติอย่างไรจึงจะทำได้อย่างที่ครูสอน เช่น เมื่อรู้แล้วว่า บุญคืออะไร และเข้าใจแล้วว่าทำไมจึงต้องสร้างบุญ ต่อไปก็ต้องถามต่อว่า แล้ววิธีการทำบุญนั้นต้องทำอย่างไร ก็จะได้คำตอบว่าการทำบุญนั้นทำได้อย่างน้อย 3 วิธีคือ การให้ทาน การรักษาศีล และการเจริญสมาธิภาวนา หลังจากนั้นก็ให้ลงรายละเอียดถึงวิธีการทำบุญแต่ละอย่างไปอีกว่า การให้ทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา ต้องทำอย่างไร

ในการปฏิบัติธรรมหรือลงมือทำงาน ๆ ได้ก็ตาม การที่จะให้เกิดผลดีตั้งใจเราประมาณนั้นอย่างน้อยต้องมีองค์ประกอบ 3 ประการคือต้องให้ ถูกต้อง ถึงดี และ พอดี

ถูกต้อง คือมีปัญญาสามารถทำถูกวิธีตามที่ครูสอนได้ อุปมาเหมือนการเดินทางหากเลือกเส้นทางผิดก็ไม่มีทางที่จะไปถึงเป้าหมายได้

ถึงดี คือมีความพยายามที่จะปฏิบัติธรรมหรือทำงานต่าง ๆ จนเต็มตามความสามารถ การทำแบบเหยาะเหยาะแต่หวังผลเลอเลิศนั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้

¹ พระสูตรตันตบัญญัติ ขุทอกนิกายเถรคณา จำนวนที่ ๑๖๘๗ หน้า ๓๐๑.

พอดี คือมีสติดี ไม่ทำจนเลยเติดไปจนเกิดความเสียหาย การรู้จักความพอต้นน้ำสำคัญ แม้แต่รับประทานอาหารหากินมากจนเกินความพอติก็จะอึดอัดทุกช่องทาง ไม่สบาย การปฏิบัติธรรมหรือทำงานต่าง ๆ ก็เช่นกัน หากหักโหมเกินไปจะเกิดความเหนื่อยล้าไม่เป็นผลดี จะเข้าข่ายอัตติกิลมานุโยค คือ ปฏิบัติลำบากหรือการทรมานตนไป แต่ถ้าย่อ阮ยานจนเกินไป ก็จะเข้าข่ายการลุขัลลิกานุโยค คือ ปล่อยไปตามกิเลสกาม ก็ไม่ได้ผลเช่นกัน ดังนั้นต้องยึดเอาความพอตีเป็นหลัก หรือที่เรียกว่าทางสายกลางคือ มัชณิมาปฏิปทา

โดยสรุปวิธีการศึกษาพระพุทธศาสนาที่กล่าวมาข้างต้นมี 4 ประการคือ ลับปุริสังเวช คือ หาครูดีให้พบ (Who), สัทธรรมสวนะ คือ พึงคำครูให้ชัด (What), โภนิโสมนลิกการ คือ ตรงคำครูให้ลึก (Why) และรัมมานุรัมปปฏิบัติ คือ ทำตามครูให้ครบ (How).

นอกจากในพระพุทธศาสนาแล้ว What, Why และ How ก็เป็นคำถามที่นักวิทยาศาสตร์มักใช้ถามตัวเองเวลาศึกษาทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะนักวิทยาศาสตร์ที่เก่ง ๆ ทั้งหลาย แม้แต่สตีเฟน 霍金 (Stephen William Hawking) ที่ถือกันว่าเป็นนักทฤษฎีฟิสิกส์ที่ฉลาดที่สุดในปัจจุบัน

สตีเฟน 霍金 กล่าวไว้ว่า “เป้าหมายของผมคือ การค้นหาคำตอบที่ชัดเจนแจ่มแจ้งว่า เอกภาพคืออะไร และทำไม่ต้องมีเอกภาพ” และเคยกล่าวไว้ว่า “เด็กทุกคนมักตั้งคำถามเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ที่พบเห็นอยู่รอบ ๆ ตัว ถามว่ามันคืออะไร (What) ทำไม่ต้องเป็นอย่างนั้น (Why) มันเกิดขึ้นได้อย่างไร (How) แต่เมื่อพากเขาเดิบโตขึ้นกลับถูกลั่งสอนว่าคำถามเหล่านี้เป็นเรื่องโง่เขลาหรือไม่พากเขาก็ไม่ได้รับคำตอบที่ชัดเจน ตัวผมเองเป็นแค่เด็กที่ไม่ยอมโต ผมยังคงตั้งคำถามอยู่เสมอว่า ทำไม และ อย่างไร ซึ่งบางครั้งทำให้ผมพบรอบคำตอบที่ชัดเจน”¹

แต่ทั้งนี้นักวิทยาศาสตร์โดยส่วนใหญ่ขาดหลักปฏิบัติที่สำคัญคือ การนั่งสมาธิเจริญภวานางังไม่อาจเข้าถึงความจริงของโลกและชีวิตได้อย่างแจ่มแจ้งเหมือนกับพระสัมมาสัมพุทธเจ้าหรือพระอรหันต์สาวกทั้งหลาย

กิจกรรม

หลังจากนักศึกษาได้ศึกษา บทที่ 2 ความรู้ทั่วไปทางพระพุทธศาสนา จบโดยสมบูรณ์แล้ว

โปรดทำแบบประเมินตนเองหลังเรียนบทที่ 2 ในแบบฝึกปฏิบัติบทที่ 2

แล้วจึงศึกษาบทที่ 3 ต่อไป

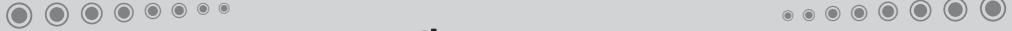
¹ Stephen William Hawking (1988), A Brief History of Time : ประวัติย่อของกาลเวลา แปลโดย รอธีม ประมาณ (2546), หน้า 240, 248-249.

บทที่ 3

ธรรมชาติของชีวิต

ทางพระพุทธศาสนา

บทที่ 3

ธรรมชาติของชีวิตทางพระพุทธศาสนา

ธรรมชาติของชีวิตทางพระพุทธศาสนา

3.1 องค์ประกอบของชีวิต

3.1.1 ขั้นธ์ 5

3.1.2 สัมญาณที่ตั้งและธรรมชาติของจิต

3.1.3 ขันธ์ส่วนละอียด

3.1.4 ขันธ์ตามทัศนะของพระมหาเถรพุฒี

3.2 การเวียนว่ายตายเกิด

3.2.1 สังสารวัฏของกรรมการเวียนว่ายตายเกิด

3.2.2 หลักฐานแห่งการเวียนว่ายตายเกิด

3.2.3 ไตรવัฏปัจจัยแห่งการเวียนว่ายตายเกิด

3.3.4 จักรวาลและภพภูมิรองรับการเวียนว่ายตายเกิด

3.3.5 การพิสูจน์ความจริงเรื่องจักรวาลและภพภูมิ

3.3.6 ทุกชีวิৎสัตว์และสรรณะที่ช่วยให้พ้นทุกข์

แนวคิด

1. มนุษย์แต่ละคนประกอบด้วยขั้นธ์ 5 ได้แก่ รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ ลักษารขันธ์ และ วิญญาณขันธ์ ขันธ์ 5 นี้แบ่งออกเป็น 2 กองก์ได้คือ รูปขันธ์ 1 และ นามขันธ์ 4 ได้แก่ ขันธ์ที่เหลือทั้งหมด รูปขันธ์ หมายถึง ร่างกาย ส่วน นามขันธ์ หมายถึง จิต หรือ ใจ
2. ขันธ์ 5 มีทั้งขันธ์ส่วนขยาย และขันธ์ส่วนละเอียด ขันธ์ส่วนขยายคือขันธ์ภายนอกที่เราสังเกตได้ ขันธ์ส่วนละเอียด คือ ขันธ์ที่ซ้อนๆกันอยู่ในขันธ์ส่วนขยายนี้ ได้แก่ ขันธ์ของกายมนุษย์ละเอียดหรือกายฝัน ขันธ์ของกายทิพย์ ขันธ์ของกายรูปพระ ขันธ์ของกายอรูปพระ และขันธ์ของธรรมกาย
3. มนุษย์ตายแล้วไม่สูญ หากยังมีกิเลสอยู่จะต้องเวียนว่ายตายเกิดในลัษณารวัภเรื่อยไป โดย กิเลสจะเป็นตัวบังคับให้สร้างกรรมซ้ำ ผลเป็นวินาศคือการเวียนว่ายตายเกิดเพื่อไปรับผลกระทบที่ทำไว้ ในภพภูมิต่าง ๆ ได้แก่ นรก เปρต อสุրกาย สัตว์ดิรัจฉาน หากต้องการพ้นจากเวียนว่ายตายเกิดก็ต้องสร้างบุญอย่างยิ่งยวด บุญนี้จะค่อย ๆ ชำระกิเลสให้หมดไปเรื่อย ๆ เมื่อละโลกไปขณะที่ยังมีกิเลสอยู่ แต่ใจผ่องใส่ด้วยบุญที่ทำ ก็จะได้เปเกิดสุคติภูมิตามกำลัง บุญของตน ได้แก่ โภกมนุษย์ สรรค์ หรือพระมหาโลก เมื่อลั่งสมบุญจนเต็มเปี่ยมแล้วก็จะได้เข้าถึงพระรัตนตรัยในตัว และกำจัดกิเลสได้หมดทำให้หลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด ไปสู่สุขอุปนิสั�์ในอายุตนนิพพาน

วัตถุประสงค์

เพื่อให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจเรื่องธรรมชาติของชีวิต ได้แก่ องค์ประกอบของชีวิต การ เวียนว่ายตายเกิดในลัษณารวัภ และวิธีการหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด

บทที่ 3

ธรรมชาติของชีวิตทางพระพุทธศาสนา

3.1 องค์ประกอบของชีวิต

องค์ประกอบของชีวิตในที่นี้จะกล่าวถึง 4 ประเด็นคือ ขันธ์ 5, สัมญาณที่ตั้งและธรรมชาติของจิต, ขันธ์ส่วนละเอียด และขันธ์ตามทัศนะของพระมองคลเหพมนี

3.1.1 ขันธ์ 5

พระลัมมาลัมพุทธเจ้าตรัสไว้ในภารสูตรว่า มनุษย์แต่ละคนประกอบด้วยขันธ์ 5 ได้แก่ รูปขันธ์ เวทนา ขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ และวิญญาณขันธ์¹

ขันธ์ แปลว่า หมู่ พาก หมวด หรือ กอง ดังบทว่า “ขันธ์โลเก” ได้แก่ ขันธ์ 5 มีรูปเป็นต้นนั้นแล้ว ชื่อว่าโลก ด้วยอรรถว่าเป็นกอง”²

ขันธ์ 5 นี้อาจแบ่งออกเป็น 2 กองก็ได้คือ รูปขันธ์ 1 และ นามขันธ์ 4 ได้แก่ เวทนาขันธ์ สัญญา ขันธ์ สังขารขันธ์ และวิญญาณขันธ์³

รูปขันธ์ หมายถึง สรีระ หรือ ร่างกาย ดังบทว่า รูป ได้แก่ สรีระ⁴ หรือ บทว่า รูป ได้แก่ ร่างกาย จริงอยู่แม้ร่างกายก็เรียกว่ารูป⁵

ในเมื่อ รูปขันธ์ หมายถึง “สรีระ” นามขันธ์ จึงหมายถึง “อสรีระ” คือไม่ใช่ร่างกาย ก็คือ จิต นั้นเอง ดังที่บันทึกไว้ในพระไตรปิฎกว่า “ทุรุคਮ เอกจร օสรีร คุหาสຍ යේ පිතුම සඩුමෙසනුති මොහන් මාරපනුනා”⁶

บทว่า อสรีร นี้บางท่านแปลไว้ว่า ไม่มีสรีระ คือ ไม่มีรูปร่าง ซึ่งไม่น่าจะถูกต้อง เพราะนักบัญญัติ หมายถึง ไม่ใช่มนุษย์ ไม่ได้หมายถึง ไม่มีมนุษย์

จิตมีรูปร่างคือเป็น “ดวงกลมใส” แต่เนื่องจากเป็นธาตุละเอียดมองไม่เห็นด้วยตาเนื้อ ผู้แปล ความหมายของจิตดังกล่าวจึงเข้าใจว่าจิตไม่มีรูปร่าง

¹ พระสูตตันตบัญญัติ ลังยุตตนิกาย ขันธารวรมค, มก. เล่ม 27 ข้อ 49 หน้า 58-59.

² ลักษณะมีปัจจัยติดกัน วรรณกถาขุททกนิกาย มหานิพเทศ, มก. เล่ม 65 หน้า 106.

³ มนโภบัญญัติ วรรณกถาอังคุตตันิกาย ติกนิบाट, วรรณกถาติตถายตนสูตร, มก. เล่ม 34 หน้า 285.

⁴ บัญญัติ วรรณกามัชมนิกาย อุปปริปัณณาสก, มก. เล่ม 23 หน้า 30.

⁵ ประมัตติที่บันทึกไว้ใน วรรณกถาขุททกนิกาย เกรศาดา, มก. เล่ม 53 หน้า 63.

⁶ สุตตันตบัญญัติ ขุททกนิกายสส ขุททกปภาณุ, ภาษาบาลี ฉบับสยามรัฐ เล่ม 25 ข้อ 13 หน้า 19-20.

จิต มีชื่อเรียกหล่ายอย่างอาจจะเรียกว่า ใจ ก็ได้ หรือ มีชื่ออื่น ๆ อีกดังนี้

“คำว่า ใจ ได้แก่ จิต มโน มนัส หทัย ปัณฑะ มนະ มนາຍຕນະ มනິນທຣີ່ ວິຫຼຸງຄູາລ ວິຫຼຸງຄູາລ ຂັນນີ້ ມໂນວິຫຼຸງຄູາລຮາດຸ້ທີ່ເກີດຈາກວິຫຼຸງຄູາລຂັ້ນນັ້ນ”¹

ดังนั้นตามข้อมูลที่บันทึกไว้ในพระไตรปิฎกหากกล่าวถึงจิต, ใจ, มโน มนัส เป็นต้น ก็ให้ทราบว่าเป็นอย่างเดียวกัน

สรุปมุชย์ประกอบขึ้นจากขันธ์ 5 โดยย่อแบ่งเป็น 2 กองคือ รูปขันธ์ หมายถึง ร่างกาย และ นามขันธ์ หมายถึง จิต หรือ ใจ และใจนั้นไม่ได้เป็นอย่างเดียวกับสมองอย่างที่หลายคนเข้าใจกัน เพราะ สมองเป็นส่วนหนึ่งของร่างกาย ส่วนใจเป็นอีกอย่างหนึ่งคละส่วนกัน

ลำดับต่อไปจะได้อธิบายขยายความของคํประກอบของรูปขันธ์และนามขันธ์ดังนี้

1) รูปขันธ์

คำว่า รูป แปลว่า สิ่งที่ต้องสลายไปเพราะปัลจัยต่าง ๆ อันขัดแย้ง

ในเกัวງສູตรและอรรถกถาติดถายตนสูตรกล่าวไว้ว่า “รูป” ประกอบด้วย ปສ්විරາດຸ ອາໂປຣາດຸ ເຕ්ස්රາດຸ ວාໂයජາດຸ ແລະ ອາກສජາດຸ²

ราດຸ แปลว่า ทรงไว้ หมายถึง สิ่งที่ทรงสภาวะของมันอยู่ เองตามธรรมชาติของเหตุปัลจัย

ปສ්විරາදຸ หมายถึง ราดຸ din ได้แก่ สิ่งที่แข่นแข็ง คือ ผม ขน เล็บ พัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เยื่อ ในกระดูกม้าม หัวใจ ตับ พังผืด ไต ปอด ໄສ້ແກ່ງ ໄລາ

ອາໂປຣາດຸ หมายถึง ราดຸน້າ ได้แก่ สิ่งที่เอืบอาบ ซึมซาบไป คือ ດີ ເສລດ ນໍ້າເຫັນ ເລືອດ ເහິ່ວ ມັນຂັ້ນນໍາຕາ ເປລວມັນ ນໍ້າລາຍ ນໍ້າມູກ ໄຂ້ອມ ມູຕຣ ໄລາ

ເຕ්ස්රາດຸ หมายถึง ราດຸໄພ ได้แก่ สิ่งที่อบอุ่น ถึงความเร่าร้อน คือ ราດຸທີ່ເປັນເຄື່ອງຍັງກາຍໃຫ້ อบอุ่น ຍັງກາຍໃຫ້ຮຸດໂທຣມ ແລະ ອາດຸທີ່ເປັນເຫັນໃຫ້ອ່ອງທີ່ກິນຍ່ອຍໄປດ້ວຍດີ ໄລາ

වාໂයජາດຸ หมายถึง ราດຸລຸມ ได้แก่ สิ่งที่พัดผันไป คือ ລມພັດຂຶ້ນເບື້ອງບນ ລມພັດລົງເບື້ອງຕໍ່າ ລມໃນ ທ້ອງລມໃນລໍາໄສ ລມແລ່ນໄປຕາມອວຍວະນ້ອຍໃໝ່ ລມຫາຍໃຈເຂົ້າອອກ ໄລາ

ອາກສජາດຸ หมายถึง ຜ່ອງວ່າງ ได้แก่ สิ่งທີ່ວ່າງ ປຽບປ່ອງ คือ ຜ່ອງຫຼູ ຜ່ອງຈຸນູກ ຜ່ອງປາກຊຶ່ງເປັນທາງ ໄກສິນຂອງທີ່ກິນທີ່ດີມ ເປັນທີ່ຕັ້ງຂອງທີ່ກິນ ແລະ ເປັນທາງຮະບາຍຂອງທີ່ກິນ ໄລາ

¹ พระสูตตันตปิฎก ขุทกนิกาย ຈຸພນິທເທສ ຂັດວິສາລສຸຕົຕົນທເທສ, ມຈຣ. ເລ່ມ 30 ຂ້ອ 136 ໜ້າ 442.

พระสูตตันตปิฎก ขุทกนิกาย ມາທານິທເທສ ສາວີປຸຕສຸຕົຕົນທເທສ, ມກ. ເລ່ມ 66 ຂ້ອ 946 ໜ້າ 597.

พระสูตตันตปิฎก ขุทกนิกาย ມາທານິທເທສ ກາມສຸຕົຕົນທເທສ, ມກ. ເລ່ມ 65 ຂ້ອ 4 ໜ້າ 3

² พระสูตตันตปิฎก ທີ່ມັນກາຍ ສີລັບຮວຽບ, ແກ້ວງສູຕຣ, ມກ. ເລ່ມ 12 ຂ້ອ 343 ໜ້າ 231,

ມໂນຮປ່ຽນ ອຣດກຄາວັງຄຸຕຣນິກາຍ ຕິກນິບາຕ, ອຣດກຄາຕິດຄາຍຕນສູຕຣ, ມກ. ເລ່ມ 34 ໜ້າ 284.

³ ພຣະຮຣມກິຕິຕິວົງ (2550), ສັພທົວເຮົາ, ໜ້າ 337.

2) นามขันธ์

คำว่า นาม แปลว่า “น้อมไป หมายถึง ความน้อมไปมุ่งต่ออารมณ์”¹ อารมณ์ ในที่นี้คือ รูป เลียง กลิ่น รส ลัมพัส และธรรมารมณ์ ที่น้อมเข้ามาสู่ใจ

นามขันธ์มี 4 ได้แก่ เวทนาขันธ์ ลักษณ์ขันธ์ สังขารขันธ์ และวิญญาณขันธ์

เวทนา แปลว่า ความรู้สึก ได้แก่ รู้สึกว่าเป็นสุข ก็คือ ความสบายนาย สบายใจ หรือรู้สึกว่า เป็นทุกข์ ก็คือ ไม่สบายกาย ไม่สบายใจ หรือว่าเฉย ๆ คือทั้งไม่สุขไม่ทุกข์

ลักษณ์ แปลว่า จำได้หมายรู้ หรือ ระลึกถึง ได้แก่ จำรูป จำเลียง จำกลิน จำลัมพัลทางกาย และ ก็จำอารมณ์ที่เกิดขึ้นกับใจ

สังขาร แปลว่า ความคิดปรงแต่ง ได้แก่ คิดจะยืน คิดจะเดิน คิดจะนั่ง คิดจะพูด ซึ่งแบ่งได้ 3 ประเภทคือ คิดดี เรียกว่า กฎคล, คิดชั่ว เรียกว่า อกกฎคล, คิดไม่ดีไม่ชั่ว เรียกว่า อพยาகคต

วิญญาณ แปลว่า ความรู้แจ้งอารมณ์ ได้แก่ รู้รูปที่เห็นทางตา รู้เสียงที่ได้ยินทางหู รู้กลิ่นที่ได้สูด ทางจมูก รู้รสที่ได้ลิ้มทางลิ้น รู้ลัมพัสที่ได้แตะต้องทางกาย และรู้อารมณ์ที่นึกด้วยใจ

3.1.2 สัณฐานที่ตั้งและธรรมชาติของจิต

จิตมีสัณฐานเป็น “ดวง” ดังพุทธคำรัสว่า “จิตดวงแรกได้เกิดแล้วในอุทรารดา วิญญาณดวงแรกประภาภูแล้ว อาศัยจิตดวงแรก วิญญาณดวงแรกนั้นนั่นแหล่เป็นความเกิดของลัตวนน์”² ข้อมูลเรื่อง จิตยังมีอีกมากซึ่งนักศึกษาสามารถอ่านเพิ่มเติมได้ในพระอภิธรรมปีปฏิก

สถานที่ตั้งของจิตนั้นอยู่ใน “หทัยวัตถุ” หรือ “หัวใจ” ดังที่กล่าวไว้ในหาลิททกานิสูตรว่า “...จิตที่อาศัยหทัยวัตถุ เป็นมโนวิญญาณธาตุ”³ หรือ “จิตเหมือนแมงมุมนอนในท่ามกลาง... การที่จิตอาศัยหทัยวัตถุเป็นไป เมื่อนแมงมุมกลับมานอนในท่ามกลางโดยอิอิก”⁴

ธรรมชาติของจิตเท่าที่ค้นพบในพระไตรปิฎกนั้นมีอยู่อย่างน้อย 5 ประการคือ

- 1) จิตนั้นดินرنกกลับกลอกรักษาหาก
- 2) จิตนั้นมายากมีธรรมชาติเริ่ว แต่สามารถถูกฝึกได้
- 3) จิตเป็นธาตุละเอียดเห็นได้แสนยาก
- 4) จิตไม่ใช่ว่างกาย แต่อาศัยอยู่ในถ้าคือร่างกาย
- 5) ปกติจิตนั้นผุดผ่อง แต่เคร้าหมองพระภิกเบล

พระลัมมาลัมพุทธเจ้าตรัสไว้ในคถาธรรมบท จิตตวรรคที่ 3 และในพระสูตรตันตปีปฏิก อังคุตตรนิกาย ปณิพตอัจฉรรคที่ 3 ความว่า

¹ ลักษณะมีปัชโฑติกา อรรถกถาขุททกนิกาย จุพนิทเทล, มก. เล่ม 67 หน้า 641.

² พระวินัยปฏิกุล มหาวรวรค ภาค 1, ฉบับสยามรัฐ เล่ม 4 ข้อ 141 หน้า 153.

³ สารัตถปกาลินี อรรถกถาสังยุตตนิกาย สพายตనວරគ, มก.เล่ม 28 หน้า 241.

⁴ อภิญญาลินี อรรถกถาธรรมลังคณี, มก. เล่ม 76 หน้า 92.

ພຸທນໍ ຈປລົມ ຈິຕຸຕໍ ທຸກຂໍ ທຸນນິວາຍໍ ອຸ່ຊຸ່ ກໂຣຕີ ເມຮາວີ ອຸ່ສຸກໂຮງ ເຕັນໍ ວາຣີໂຈວ ດາລ ຂີຕົໂຕ ໂອກ
ໂມກຕອຸພຸກໂຕ ປຣິພຸທຕິທໍ ຈິຕຸຕໍ ມາຮເຮຍຸ່ ປຫາຕເວ ໃ

ທຸນນິຄຸຄຫສຸລ ລຫຼອນ ຍຕຸຕ ການນິປາຕິໂນ ຈິຕຸຕສຸລ ກມໂໂລ ສາຖຸ ຈິຕຸຕໍ ທນຕໍ ສຸຂາວທໍ ໃ

ສຸຖຸທຸກລໍ ລຸນິປຸ່ນ ຍຕຸຕ ການນິປາຕິນ ຈິຕຸຕໍ ຮກເບັກ ເມຮາວີ ຈິຕຸຕໍ ຄຸຕຸຕໍ ສຸຂາວທໍ ໃ

ທຸຽງຄົມ ເອກຈົກ ອລຣີ່ ຄຸຫາສຍໍ ອພລສຸລວ່ ສີມສຸລ ທິຕຸວາ ຍາຕີ ສຸເມຮໂລ ໃ¹

ປກສຸສຣມທໍ ກົກົງເວ ຈິຕຸຕໍ ຕະບູລ ໂອ ອາຄນຸດຸເກທີ ອຸປກົກີເລເສທີ ອຸປກົກີລືກຸງສູນຕີ ໃ²

ແຕ່ລະປະໂຍຄນັ້ນແປລໄດ້ດັ່ງນີ້

1) ຜັນຜູ້ມີປັບປຸງ ຍ່ອມທຳຈິຕີທີ່ດີ່ນຮນ ກລັບກລອກ ອັນບຸຄຄລວກໝາໄດ້ຢາກໜ້າມໄດ້ຢາກ ໄທ້ຕຽງ ດຸຈ່າງຄຣ
ດັດລູກຄຣໃຫ້ຕຽງຂະນັ້ນ

2) ກາຣີກຈິຕອັນຂໍມໄດ້ຢາກ ເປັນອຣມ໌ຈາຕີເວົວ ມັກຕກໄປໃນອາຮມ໌ຕາມຄວາມໄຄວ່ເປັນກາຣີ ຈິຕີທໍ
ຝຶກແລ້ວຍ່ອມເປັນເຫດຸນໍາສຸຂາມໄທ້

3) ຜູ້ມີປັບປຸງ ພົງຮັກໝາຈິຕີທີ່ເຫັນໄດ້ແລ່ນຢາກ ລະເອີຍດີ່ນັກ ມັກຕກໄປໃນອາຮມ໌ຕາມຄວາມໄຄວ່
ຈິຕີທີ່ຄຸ້ມຄຣອງໄໄດ້ ເປັນເຫດຸນໍາສຸຂາມໄທ້

4) ຜັນເຫຼຳໄດ້ ຈັກສໍາຮົມຈິຕອັນໄປໃນທີ່ໄກລ ເທິ່ຍວໄປດວງເດືອຍ່ວ ໄມໃໝ່ສົຣະໜີໄມ່ໃໝ່ຮ່າງກາຍ ມີຄໍ້າ
ເປັນທີ່ອາຄີຍ ຜັນເຫຼຳນັ້ນຈະພັນຈາກເຄື່ອງຜູກແທ່ງມາຮ

ຄໍາວໍາຄໍ້າໃນທີ່ນີ້ຄ່ອງຮ່າງກາຍ ດັ່ງທີ່ບັນທຶກໄວ້ພຣະໄຕປົງກວ່າ “ຄໍາວໍາ ກາຍກົດ ຄໍາກົດ ຮ່າງກາຍກົດ ຊ... ເຮືອ
ກົດ ຮັກກົດ ... ຈອມປລວກກົດ ຮັກກົດ ເມືອງກົດ ກະທ່ວມກົດ... ມົມກົດ ເປັນຫຼື້ອງກາຍ”³

5) ດູກອ່ອນກິກະຊຸ້ທັງໝາຍ ຈິຕີນີ້ຜຸດຜ່ອງ ແຕ່ວ່າຈິຕິນັ້ນແລ້ວເຮົາໝອງ ດ້ວຍອຸປກີເລສທີ່ຈຣມາ

ຈາກຂໍ້ອ 3) ທີ່ພຣະລັ້ມມາລັ້ມພຸທອເຈົ້າຕັກສ່ວ່າ “ຜູ້ມີປັບປຸງພົງຮັກໝາຈິຕີທີ່ເຫັນໄດ້ແລ່ນຢາກ ລະເອີຍດີ່ນັກ...”
ຄໍາວໍາ ຈິຕີທີ່ເຫັນໄດ້ແລ່ນຢາກນັ້ນ ເປັນເຄື່ອງຍືນຍັນໄດ້ເປັນຍ່າງດີວ່າ ຈິຕີມີຮູປ່ປ່າງ ອາກໄມ່ມີຮູປ່ປ່າງໄມ່ຈາລເຫັນໄດ້
ແຕ່ຈິຕີເຫັນໄດ້ຢາກເພຣະເປັນສິ່ງທີ່ລະເອີຍດີ່ນັກນັ້ນເອງ

3.1.3 ຂັ້ນຮີ່ສ່ວນລະເອີຍດ

ຂັ້ນຮີ່ສ່ວນລະເອີຍດ ບໍ່ມີລ່ວນຫຍາບແລ້ວຢັງມີລ່ວນລະເອີຍດອີກດ້ວຍດັ່ງ
ພຸທອດຳວັດສ່ວ່າ “ສາວັກຂອງເຮົາໃນຄາສະນານີ້ ພົງຮັກໝາເຫັນເບຸງຈັນຮັນດ້ວຍປັບປຸງອັນຫອບຕາມເປັນຈຣີງແລ້ວວ່າ
ຮູບ ເວັນາ ລັບປຸງ ສັງຫາ ວິຫຼຸງປຸານ ອັນໄດ້ອັນໜຶ່ງ ທັກທີ່ລ່ວງໄປແລ້ວ ທັກທີ່ຍັງໄມ່ມາດຶງ ທັກທີ່ເກີດຫື້ນເພາະ
ໃນບັດນີ້ ທີ່ເປັນກາຍໃນກົດ ກາຍນອກກົດ ພຍາກົດ ລະເອີຍດກົດ...”⁴

¹ ສຸດຕັນດີປົງເກ ພຸທກນິກາຍສຸລ ພຸທກປາສູ, ກາຫາບາລີ ອັນບຸສຍາມຮັງ ເລີ່ມ 25 ຂ້ອ 13 ພන້າ 19-20.

² ສຸດຕັນດີປົງເກ ອົງຄຸຕຕຣນິກາຍສຸລ ເອກ-ທຸກ-ຕິກນິປາຕາ, ກາຫາບາລີ ອັນບຸສຍາມຮັງ ເລີ່ມ 20 ຂ້ອ 50 ພන້າ 11.

³ ພຣະສຸດຕັນດີປົງເກ ພຸທກນິກາຍ ມາຫານີທເທສ ຄຸຫຼັງສຸດຕັນນີທເທສ, ມກ. ເລີ່ມ 65 ຂ້ອ 31 ພන້າ 187.

⁴ ພຣະສຸດຕັນດີປົງເກ ມັ້ນມີນິກາຍ ມູລປັນຄາສົກ, ມກ. ເລີ່ມ 19 ຂ້ອ 401 ພන້າ 84.

ในมหาปุณณสูตรพระพุทธองค์ยังตรัสไว้อีกว่า

ดูก่อนภิกขุ รูปอย่างโดยย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต ทั้งที่เป็นอนาคต ทั้งที่เป็นปัจจุบัน เป็นไปในภายใน
หรือมีในภายนอกก็ตาม หยาบหรือละเอียดก็ตาม... นี้เป็น รูปขันธ์

เวทนาอย่างโดยย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต ทั้งที่เป็นอนาคต ทั้งที่เป็นปัจจุบัน เป็นไปในภายใน หรือมี
ในภายนอกก็ตาม หยาบหรือละเอียดก็ตาม... นี้เป็นเวทนาขันธ์

ลักษณอย่างโดยย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต ทั้งที่เป็นอนาคต ทั้งที่เป็นปัจจุบัน เป็นไปในภายใน หรือ
มีในภายนอกก็ตาม หยาบหรือละเอียดก็ตาม... นี้เป็นลักษณขันธ์

ลัษณะเหล่าใดเหล่านี้ทั้งที่เป็นอดีต ทั้งที่เป็นอนาคต ทั้งที่เป็นปัจจุบัน เป็นไปในภายใน หรือมี
ในภายนอกก็ตาม หยาบหรือละเอียดก็ตาม... นี้เป็นลัษณะขันธ์

วิญญาณอย่างโดยย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต ทั้งที่เป็นอนาคต ทั้งที่เป็นปัจจุบัน เป็นไปในภายใน หรือมี
ในภายนอกก็ตาม หยาบหรือละเอียดก็ตาม... นี้เป็นวิญญาณขันธ์.¹

จากพุทธคำรับสั่งตั้นมีข้อลังเกตว่า ขันธ์ 5 นั้นไม่ได้มีเฉพาะส่วนหยาบอย่างเดียวแต่มีส่วน
ละเอียดด้วย และขันธ์ 5 ไม่ได้มีแต่ภายนอกอย่างเดียว แต่ยังมีขันธ์ 5 ภายในด้วยเช่นกัน

รูปขันธ์คือร่างกาย ส่วนนามขันธ์คือใจ ดังนั้น นอกจากจะมีกายและใจภายนอกแล้วยังมีกาย
และใจภายนอกด้วย ดังที่พระนันทาเกริกล่าวไว้ว่า “...เมื่อข้าพเจ้านั้นเป็นผู้ไม่ประมาท คันควรอยู่โดยอุบาย
อันแยกคาย ได้เห็นกายทั้งกายในและภายนอก ตามความเป็นจริง ที่นั้นข้าพเจ้าจึงเบื่อหน่ายในกาย และ
คลายกำหนดในกายใน เป็นผู้ไม่ประมาท ไม่เกะเกี่ยวในสิ่งอะไร ๆ เป็นผู้สงบระงับดับลงนิทแล้ว”² หรือ
ดังที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ในมหาสติปัญญาสูตรว่า ภิกขุย่อมพิจารณาเห็นกายในกาย ... เวทนาในเวทนา
... จิตในจิต ... พิจารณาเห็นธรรมในธรรม³ พระคำรับสั่งบ่งชี้ว่ามีขันธ์ 5 ออยภัยในกายของเราด้วย

3.1.4 ขันธ์ตามทัศนะของพระมงคลเทพมุนี

1) ประวัติพระมงคลเทพมุนี

พระมงคลเทพมุนี (สด จนทลโ魔兽) หรือที่คนทั่วไปรู้จักกันในนามหลวงปู่วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ
ท่านมีชื่อเดิมว่า สด เกิดเมื่อ วันศุกร์ที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2427 ตรงกับวันแรม 6 ค่ำ เดือน 11 ปีวอก ณ
หมู่บ้านเหนือ ฝั่งตรงข้าม วัดสองพี่น้อง ตำบลสองพี่น้อง อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี โภมพ่อชื่อ
เงิน แซ่จิว โภมแม่ชื่อสุดใจ มีแก้วน้อย ครอบครัวของท่านเป็นคนบทดี ทำอาชีพค้าข้าวในคลองสองพี่น้อง
และทำเกษตรกรรม

ในวัยเด็กท่านมีใจคอดีเด็ดเดี่ยวมั่นคง เมื่อตั้งใจจะทำอะไรแล้วก็จะพยายามทำจนสำเร็จ ท่านคุณ

¹ พระสูตรต้นตปภ. มัชณิมณิกาย อุปปริปัณณสาสก์, มก. เล่ม 22 ข้อ 123 หน้า 170-172.

² พระสูตรต้นตปภ. ขุททกนิกาย เกรีคานา นันทาเกรีคานา, มก. เล่ม 54 ข้อ 442 หน้า 136.

³ พระสูตรต้นตปภ. มัชณิมณิกาย มูลปัณณสาสก์ สติปัญญาสูตร, มก. เล่ม 17 ข้อ 132 หน้า 606.

กิจการค้าขายแทนโดยพ่อซึ่งเลี้ยงไปตั้งแต่ท่านอายุได้ 14 ปี จนกระทั่งอายุได้ 19 ปี ท่านก็เกิดความคิดขึ้นว่า ชีวิตนี้มีทุกข์ ตายแล้วเงินทองที่หามากເຄาดิตัวไปไม่ได้ ท่านจึงมีความตั้งใจว่า “ขออย่าให้เราตายเสียก่อน ขอให้ได้บวชเสียก่อนເถิด ถ้าบวชแล้วไม่สักตลอดชีวิต”

ในที่สุดท่านก็ได้อุปสมบทในต้นเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2449 ขณะอายุได้ 22 ปี ณ วัดสองพี่น้อง อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ได้รับฉายาว่า จนทลโภ

เมื่อบวชแล้วหลวงปู่ก็ทุ่มเทให้กับการศึกษาเล่าเรียน และตั้งใจนั่งสมาธิทุกวันไม่ขาดเลยตั้งแต่ออกบวช จนได้เข้าถึงพระธรรมกายในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 พ.ศ. 2460 ในกลางพระราษฎร์ 12 ณ วัดโบสถ์บน อำเภอบางคูเวียง จังหวัดนนทบุรี

ในช่วงเช้าของวันนั้น ท่านเข้าไปนั่งสมาธิเจริญภาวนานในพระอุโบสถ โดยตั้งใจว่าหากยังไม่ได้ยินเสียงกลองเพล จะไม่ยอมลุกจากที่ เมื่อตั้งใจแล้ว ก็หลับตาภาวนा “สัมมา อะระหัง” ไปเรื่อย ๆ ขณะนั้นไปความปวดเมื่อยค่อย ๆ เพิ่มทีละน้อย ๆ และมากขึ้นจนมีความรู้สึกว่า กระดูกทุกชิ้นແທบจะระเบิดหลุดออกมานเป็นชิ้น ๆ ท่านจึงคิดที่จะเลิกนั่งหายครั้ง แต่เมื่อได้ตั้งสัจจะไปแล้วท่านก็ทนนั่งต่อไป ในที่สุดใจก็ค่อย ๆ สงบลงทีละน้อย แล้วใจก็รวมหยุดเป็นจุดเดียว ก็นเป็นดวงไลบริสุทธิ์ขนาดเท่าฟองไข่แดงของไก่ ใจซึ่งชื่น เปิกบานอย่างบอกไม่ถูก ความปวดเมื่อยหายไปไหนไม่ทราบ ในเวลาเดียวกันนั้นเสียงกลองเพลก็ดังขึ้น

วันนั้นท่านมีความสุขตลอดทั้งวัน ดวงธรรมขึ้นต้นซึ่งเป็นดวงไลกี้ยังเห็นติดอยู่ตรงศูนย์กลางกายตลอดเวลา ในช่วงเย็นท่านได้เข้าไปในพระอุโบสถแล้วตั้งสัตยาธิษฐานว่า “แม้เลือดเนื้อจะแห้งเหือดหายไป เหลือแต่หนัง เอ็น กระดูกก็ตามที ถ้านั่งลงไปแล้วไม่บรรลุธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงเห็น จะไม่ยอมลุกขึ้นจากที่จนตลอดชีวิต”

เมื่อท่านตั้งความปราณາแล้ว ก็เริ่มนั่งขัดสมาธิเข้าที่ภาวนा เมื่อนั่งเข้าที่ได้ประมาณครึ่งหรือค่อนคืน ใจจึงเริ่มหยุดเป็นจุดเดียว กองเห็นดวงไลบริสุทธิ์ขนาดเท่าฟองไข่แดงของไก่ ซึ่งยังติดอยู่ที่ศูนย์กลางกายจากเมื่อเพล ยิ่งมองยิ่งใส่ส่องมากขึ้น และขยายใหญ่ขึ้นขนาดเท่าดวงอาทิตย์ ดวงไลยังคงสว่างอยู่อย่างนั้น โดยที่ท่านก็ไม่ทราบว่าจะทำอย่างไรต่อไป เพราะทุกสำนักที่ท่านได้ศึกษามาไม่เคยมีประสบการณ์เช่นนี้มาก่อน

ขณะที่ใจหยุดนิ่งอยู่ตรงนั้น ก็มีเสียงหนึ่งดังขึ้นมาจากจุดกลางดวงนั้นว่า “มัชณิมา ปฏิปทา” แต่ขณะที่เสียงนั้นดังແ ör ขึ้นมาในความรู้สึก ก็เห็นจุดเล็ก ๆ เรืองแสง สว่างวาบขึ้นมาจากการดูดซูบ เส้นมือบนจุดศูนย์กลางของวงกลม ความสว่างของจุดนั้นสว่างกว่าดวงกลมรอบ ๆ ท่านมองเรื่อยไป พลางคิดในใจว่า นี่กระมังทางสายกลาง จุดเล็กที่เราเพิ่งจะเห็นเดียวเนื้อยื่นก็กลางพอดี ลองมองดูซึ่งก็เกิดอะไรขึ้น

จุดนั้นค่อย ๆ ขยายขึ้นและโตเท่ากับดวงเดิม ดวงเก่าหายไป ท่านมองไปเรื่อย ๆ ก็เห็นดวงใหม่ ลอยขึ้นมาแทนที่ เมื่อตอนน้ำพุที่พุ่งขึ้นมาแทนที่กันนั้นแหละ ต่างแต่เลี้ยงขึ้นกว่าดวงเดิม ในที่สุดก็เห็นภายในเอียดต่าง ๆ ที่ซ่อนอยู่ในตัวผุดซ้อนกันขึ้นมา จนกระทั่งเข้าถึงธรรมกาย เป็นพระปฏิมากรเกตุอกบัวตูม

ไลบรีสุทธิ์ยิ่งกว่าพระพุทธธรูปบุชาองค์ใด เลี้ยงพระธรรมกายกังวานขึ้นมาในความรู้สึกว่า “ถูกต้องแล้ว” เท่านั้น แหลก ความปีติสุขก็เกิดขึ้นอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน ท่านถึงกับรำพึงอกมาเบา ๆ ว่า

“เออ...มันยากอย่างนี้นี่เอง ถึงได้ไม่บรรลุกัน ความเห็น ความจำ ความคิด ความรู้ ต้องรวมเป็น จุดเดียวกัน เมื่อหยุดแล้วจึงดับ เมื่อดับแล้วจึงเกิด”

และท่านยังเคยคำนึงอีกว่า “คัมภีโรรายัง ธรรมเป็นของลึกถึงเพียงนี้ ใจจะไปคิดคาดคะเน เอาได้ พ้นวิลัยของความตรึกนึกคิด ถ้ายังตรึกนึกคิดอยู่ก็เข้าไม่ถึง ที่จะเข้าถึงได้ ต้องทำให้รู้ตริก รู้นึก รู้คิด นั้น หยุดเป็นจุดเดียว กัน แต่พอหยุดก็ดับ แต่พอดับแล้วก็เกิด ถ้าไม่ดับแล้วไม่เกิด ต้องดูถูกท่านทั้งหลาย นี้เป็นของจริง หัวต่อไม่เป็นอยู่ต่องนี้ ถ้าไม่ถูกส่วนดังนี้ ก็ไม่มีไม่เป็นเด็ดขาด”¹

เมื่อเข้าถึงพระธรรมกายแล้วหลวงปู่ดัดปากน้ำก็ได้ฝึก samaadhi อย่างต่อเนื่องจนชำนาญ และได้ใช้ พระธรรมกายในตัวศึกษาวิชาธรรมกายสืบต่อไป วิชาธรรมกายคือ ความรู้แจ้งอันเกิดจากการเห็นแจ้ง ด้วยธรรมจักษุ หรือดูทางตาของพระธรรมกาย ด้วยเหตุนี้หลวงปู่ดัดปากน้ำจึงได้เชื่อว่าเป็นผู้ค้นพบวิชาธรรมกาย นอกจากนี้ท่านยังสอนให้คนยุ肯นี้เข้าถึงพระธรรมกายกันเป็นจำนวนมาก เมื่อได้รับมอบหมาย ให้มามาเป็นเจ้าของสวัสดีปากน้ำแล้ว ท่านก็ตั้งใจอบรมพระภิกษุสามเณร ให้การสนับสนุนการศึกษาทั้งภาค บริยัติและปฏิบัติ ทำให้ในยุคนั้นดีปากน้ำภารีภูมิพระภิกษุสามเณรมาที่สุดในประเทศไทย

หลวงปู่ดัดปากน้ำมีคิชช์เยกอยู่ท่านหนึ่งคือ คุณยายอาจารย์มหารัตนอุบาลีกาจันทร์ ขันนกยุง ซึ่ง เป็นคิชช์ที่มีความเชี่ยวชาญในวิชาธรรมกายมากที่สุด เมื่อหลวงปู่ดัดปากน้ำมรณภาพแล้ว คุณยายก็ได้ มาบุกเบิกสร้างวัดพระธรรมกายโดยมีพระเดชพระคุณพระราชนาวิสุทธิ์เป็นกำลังสำคัญ ปัจจุบันวัด พระธรรมกายได้ทำหน้าที่เผยแพร่วิชาธรรมกายที่หลวงปู่ดัดปากน้ำค้นพบไปทั่วโลก ทั้งนี้ก็เพื่อสนอง มนโนปณิธานที่หลวงปู่ท่านตั้งใจไว้ตั้งแต่ก่อนมรณภาพ และเพื่อให้ชาวโลกเข้าถึงลัณฑิตสุขภายในอันเป็น ทางมาแห่งสันติภาพโลกอย่างแท้จริง

พระธรรมกายและวิชาธรรมกายที่หลวงปู่ดัดปากน้ำค้นพบนั้นเป็นพระพุทธศาสนาดั้งเดิม มีหลักฐานปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก อรหणกถาและคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาอื่น ๆ ทั้งฝ่ายเถรวาทและ มหาayan ซึ่งนักศึกษาจะเรียนรู้ในบทที่ 4 สืบต่อไป

2) ขั้นธีส่วนละเอียดทางธรรมปฏิบัติ

หลวงปู่ดัดปากน้ำได้แสดงพระธรรมเทศนาเรื่องขันธ์ 5 ในส่วนละเอียดเอาไว้หลายกัณฑ์ด้วยกัน เช่น กัณฑ์ที่ 4 ว่าด้วยอาทิตตปวิริยาสูตร, กัณฑ์ที่ 9 ว่าด้วยเบญจขันธ์ทั้ง 5, กัณฑ์ที่ 45 ว่าด้วยสติปัฏฐานสูตร และกัณฑ์ที่ 42 ว่าด้วยติลักษณาทิคคลา เป็นต้น

ขันธ์ส่วนละเอียดนี้เป็นผลจากธรรมปฏิบัติที่หลวงวัดปากน้ำได้เข้าถึงพระธรรมกายแล้วไป เห็นแจ้งและรู้แจ้งขันธ์เหล่านี้ด้วยธรรมจักษุและญาณทั้ลสันะของพระธรรมกาย จากนั้นท่านก็ได้เมตตา

¹ วีโรพร (2543), ตามรอยพระมงคลเทพมุนี, หน้า 9-10.

เทคโนโลยีสอนເອົາໄວ້ໃຫ້ໝາກໂລກໄດ້ສຶກສາກັນ

หลวงปู่ວัดປາກນໍາກລ່າວໄວ້ວ່າ ຂັ້ນທີ 5 ທີ່ເປັນສ່ວນລະເອີຍດັ່ງນັ້ນຊັ້ນເປັນຫັ້ນ ຈະອູ້ໃນຮ່າງກາຍຂອງມຸນໜີທຸກຄົນ ກລ່າວຄື່ອງ ນອກຈາກທີ່ມຸນໜີແຕ່ລະຄົນຈະມີກາຍຫຍາບທີ່ເຫັນ ຈະ ກັນອູ້ນີ້ ກາຍໃນຮ່າງກາຍຂອງມຸນໜີ ແຕ່ລະຄົນຍັ້ງມີຮູບພື້ນທີ່ກາຍລະເອີຍດ ແລະນາມຂັ້ນທີ່ລະເອີຍດຊັ້ນອູ້ນີ້ເປັນຫັ້ນ ແກ້ໄປໜ້າໃນອັກດ້ວຍ ຊຶ່ງສຽງໄດ້ດັ່ງນີ້

- (1) ຂັ້ນທີ 5 ຂອງກາຍມຸນໜີຫຍາບ ຮ້ວຍກາຍເນື້ອ
- (2) ຂັ້ນທີ 5 ຂອງກາຍມຸນໜີລະເອີຍດ ຮ້ວຍກາຍຝຶ່ນ
- (3) ຂັ້ນທີ 5 ຂອງກາຍທີພົຍຫຍາບ
- (4) ຂັ້ນທີ 5 ຂອງກາຍທີພົຍລະເອີຍດ
- (5) ຂັ້ນທີ 5 ຂອງກາຍຮູບພຽບຮ່າງຫຍາບ
- (6) ຂັ້ນທີ 5 ຂອງກາຍຮູບພຽບຮ່າງລະເອີຍດ
- (7) ຂັ້ນທີ 5 ຂອງກາຍອຮູບພຽບຮ່າງຫຍາບ
- (8) ຂັ້ນທີ 5 ຂອງກາຍອຮູບພຽບຮ່າງລະເອີຍດ

ນອກຈາກນີ້ຢັ້ງມີຂັ້ນທີ່ອື່ນອົກແຕ່ໄໝເຮົາວ່າ “ຂັ້ນທີ 5” ເຮົາວ່າ “ຮຽມຂັ້ນທີ່” ຊຶ່ງຊັ້ນອູ້ກາຍໃນກາຍມຸນໜີຂອງເຮົາ ໂດຍມີອົກ 10 ຂັ້ນທີ່ຮ່ວມທັງໝົດເປັນ 18 ຂັ້ນທີ່ດັ່ງນີ້

- (9) ຮຽມຂັ້ນທີ່ ຂອງກາຍຮຽມໂຄຕຽມຫຍາບ ຮ້ວຍໂຄຕຽມຮຽມ
- (10) ຮຽມຂັ້ນທີ່ ຂອງກາຍຮຽມໂຄຕຽມລະເອີຍດ ຮ້ວຍໂຄຕຽມຜລ
- (11) ຮຽມຂັ້ນທີ່ ຂອງກາຍຮຽມພຣະໂສດາບັນຫຍາບ ຮ້ວຍໂສດາປັຕິມຮຽມ
- (12) ຮຽມຂັ້ນທີ່ ຂອງກາຍຮຽມພຣະໂສດາບັນລະເອີຍດ ຮ້ວຍໂສດາປັຕິຜລ
- (13) ຮຽມຂັ້ນທີ່ ຂອງກາຍຮຽມພຣະລກທາຄາມີ່ຫຍາບ ຮ້ວຍລກທາຄາມີ່ຮຽມ
- (14) ຮຽມຂັ້ນທີ່ ຂອງກາຍຮຽມພຣະລກທາຄາມີລະເອີຍດ ຮ້ວຍລກທາຄາມີຜລ
- (15) ຮຽມຂັ້ນທີ່ ຂອງກາຍຮຽມພຣະອນາຄາມີ່ຫຍາບ ຮ້ວຍອນາຄາມີ່ຮຽມ
- (16) ຮຽມຂັ້ນທີ່ ຂອງກາຍຮຽມພຣະອນາຄາມີລະເອີຍດ ຮ້ວຍອນາຄາມີຜລ
- (17) ຮຽມຂັ້ນທີ່ ຂອງກາຍຮຽມພຣະອຮ້າຫຍາບ ຮ້ວຍອຮ້າຫ້ຕມຮຽມ
- (18) ຮຽມຂັ້ນທີ່ ຂອງກາຍຮຽມພຣະອຮ້າລະເອີຍດ ຮ້ວຍອຮ້າຫ້ຕຜລ

ຂັ້ນທີ 5 ລະເອີຍດແລະຮຽມຂັ້ນທີ່ຕ່າງ ຈະ ທີ່ຊັ້ນອູ້ໃນຮ່າງກາຍຂອງເຮົານີ້ປະກອບຂຶ້ນຈາກຮາຕຸລະເອີຍດ ຊຶ່ງເຮົາໄມ່ອາຈະມອງເຫັນໄດ້ດ້ວຍຕາເນື້ອເພຣະມີຄວາມລະເອີຍດປະປົນຕົມກາກ ແມ່ຈະຄ່າຍເອກະເຮົມກົງລັບໄມ່ຕິດຫາໄມ່ເຈົ້າ ລ້າຈະອຸປະນາໃນເຊີງວິທະຍາສາລົດຕົ່ງ ກົງພອຈະເຖິງບເຄີຍໄດ້ກັບ “ແສ່ງຂອງດວງອາທິຕຍ” ປົກຕິເຮົາມອັງເຫັນເປັນສື່ສຳ ຈະ ດູແລ້ວໄມ່ນ່າຈະມີລື່ອນີ້ໃດປັນອູ້ເລີຍ ແຕ່ເນື່ອໃຫ້ແສ່ງຜ່ານເຂົ້າໄປໃນທັງແກ້ລາມເຫຼື່ຍມທີ່ເຮົາວ່າ ປຣີ່ສິມ ກົງຈະເກີດກາຮ້າຫ້ຂອງແສ່ງ ທຳໄຫ້ເຫັນວ່າແສ່ງນັ້ນປະກອບດ້ວຍສື່ສຳ ຈະ ຕິ່ງ 7 ສື່ສິມເດືອກຄື່ອງ ສີມ່ວງ ຄຣາມນໍ້າເຈັນ ເຂົ້າວ ເຫຼືອງ ແລະດ ແຕ່

ไม่น่าเชื่อว่าแสง熹 ๆ ของดวงอาทิตย์ที่เราเห็นด้วยตามนุชย์อยู่ทุกวัน จะประกอบด้วยสีที่ต่างกันซ่อนอยู่ถึง 7 สี สาเหตุที่เรามองไม่เห็นสีที่ซ่อนอยู่ได้ เพราะตามนุชย์ของเรามีความละเอียดไม่พอ ที่จะเห็นได้นั้นเอง ขั้นธ 5 และรวมขั้นธต่าง ๆ ที่ซ่อนอยู่ในกายมนุชย์ก็เช่นกัน เราไม่อาจมองเห็นได้ด้วยตาเนื้อ แต่จะเห็นได้ด้วยวิชพิเศษคือ การเจริญสมารถภาพน ทำให้ของเรามีความละเอียดในระดับเดียว กับขั้นธต่าง ๆ เหล่านี้ เราจึงจะเห็นได้

กายมนุชย์ละเอียดนั้นคือ กายผืน เวลาเรานอนหลับแล้วผันไปว่า ไปเที่ยวที่นั้นที่นี่พอดีนมาก็จะได้บ้าง ไม่ได้บ้าง ว่าเราผันว่าไปไหนมาบ้าง ขณะที่เรานอนหลับแล้วผันว่าไปเที่ยวในที่ต่าง ๆ นั้น ก็คือ กายมนุชย์ละเอียดที่ซ่อนอยู่ในร่างกายของเราอกร่างไปนั้นเอง เมื่อผันเสร็จกายมนุชย์ละเอียดก็กลับมาเข้าร่างใหม่ กายมนุชย์ละเอียดนี้คือกายที่ไปเกิดมาเกิด นั้นคือก่อนเรามาเกิดก็เป็นกายเช่นนี้มาก่อน จะไปเกิดคือตายก็กายมนุชย์ละเอียดนี้แหละอกร่างมนุชย์หายไป หากมีบุญมากก็จะไปเกิดบนสรรค์ กล้ายเป็นกายทิพย์ไป หากมีบาปมากก็จะไปเกิดในอบายภูมิ ได้แก่ สัตว์ตัวรัจฉาน เปรต อสุรกาย หรือลัตวนราก

การที่กายมนุชย์ละเอียดกับกายมนุชย์หายบลุดพรากจากกันคือตายนั้นก็คล้าย ๆ กับการผันแต่เป็นการผันที่ไม่ตื่นขึ้นอีกแล้ว เพราะกายทั้งสองแยกขาดจากกันแล้ว เมื่อมีความหมายเท่าล่อนอกจากเปลือก เรายังคงนึกถึงมีความสต เนื้อกับเปลือกของมันจะติดกันเป็นอันหนึ่งอันเดียว แยกไม่ออก เขย่าไม่ตั้ง แต่เมื่อแก่จัดและแห้ง เนื้อมะฆามข้างในจะล่อนอกจากเปลือก ถ้าเราเขย่าก็จะมีเสียงดังๆ ลูก ๆ เป็นเสียงของเนื้อมะฆามที่หลุดออกจากเปลือกนั้นเอง ซึ่งอุปมาเหมือนกายมนุชย์ละเอียด ส่วนเปลือกของมะฆามก็อุปมาเหมือนกายมนุชย์หายหรือกายเนื้อของเรานะ

ส่วนกายทิพย์ทั้งหลายและละเอียดคือกายแบบเดียวกันกับกายเทวดาบนสรรค์ ผู้ที่จะไปเกิดเป็นเทวดานั้น เมื่อถึงวันละโลกคือตาย กายมนุชย์ละเอียดจะหลุดออกจากร่างก่อน หากผู้ตายมีบุญมากบุญก็จะส่งผลให้กายทิพย์ที่ซ่อนอยู่ในกายมนุชย์ละเอียดของบุคคลนั้น ๆ ออกจากร่างไปเกิดบนสรรค์¹

กายรูปพรหมและกายอรูปพรหมทั้งหลายและละเอียดก็เหมือนกันก็คือกายแบบเดียวกับรูปพรหมและอรูปพรหมที่อยู่ในพรหมโลก ในสิ่ยที่เป็นมนุชย์บุคคลเหล่านี้จะหมั่นเจริญสมารถภาพน จันได้ ผ่านและอรูปมานนั้นคือ ได้เข้าถึงกายรูปพรหมและอรูปพรหมในตัว ละโลกแล้วก็ถอดกายที่เข้าถึงออกไปเกิดบนพรหมโลกในชั้นที่เหมาะสมลงกับกำลังมานของตนเอง

ส่วนกายธรรมต่าง ๆ ได้แก่ ธรรมกายโโคตรรูป เป็นต้น นั้นเป็นกายตัวรัสรู้ธรรมของมนุชย์ทุกคน เป็นกายแบบเดียวกันกับที่พระสมณโโคดมลัมพุทธเจ้าได้เข้าถึงหรือตัวรัสรู้ กายธรรมหรือธรรมกายนี้เป็นบ่อเกิดแห่งพระรัตนตรัยซึ่งจะได้ศึกษาในบทที่ 4 ต่อไป

ในอรรถกถาโสโนสูตรและหนังสือทิพย์จำนวนของมหาภูภูราชวิทยาลัยกล่าวถึงเรื่องกาย

¹ พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทลโร) (2538), พระธรรมเทศนา 69 กัณฑ์, กัณฑ์ 30 ภัตตาุโนทนาภก หน้า 364.

ที่ชื่อน ๆ กันอยู่ภายในของพระพุทธองค์และมนุษย์ทั่วไปได้น่าสนใจคือ อรรถกถาโสณสูตรกล่าวไว้ว่า “...พระผู้มีพระภาคเจ้าเราได้ฟังมาว่า เห็นปานนี้ ๆ คือ ทรงประกอบด้วย ‘นามกายสมบัติ’ และ ‘รูปกายสมบัติ’ เห็นปานนี้ และประกอบด้วย ‘ธรรมกายสมบัติ’ เห็นปานนี้”¹

ในหนังสือทิพย์คำนากั่งเรียบเรียงโดยพระอริยคุณารຸปชี้ยาภูทั้งปริยัติและปฏิบัติแห่งวัด เชาส่วนกลาง จังหวัดขอนแก่น ท่านกล่าวไว้ว่า ปกรณ์ของฝ่ายทักษิณนิกายหรือເຄຣວາທ ท่านโบราณอาจารย์ แบ่งพระกายของพระพุทธเจ้าเป็น 3 ภาคคือรูปกาย นามกาย ธรรมกายดังนี้

(1) **พระรูปกาย** เป็นพระกายซึ่งเอากำเนิดจากพระพุทธบิดาพระพุทธมารดา ที่เป็นมนุษย์ธรรมชาติ ประกอบด้วยธาตุทั้ง 4 เหมือนกายของสามัญมนุษย์

(2) **พระนามกาย** ได้แก่ กายชั้นใน ปราชญาบางท่านเรียกว่า กายทิพย์ และว่าเป็นกายที่มีรูปร่าง สัณฐานเหมือนกายชั้นนอก เป็นแต่ว่องไวกว่าและสามารถกว่ากายชั้นนอกหลายร้อยเท่า สามารถออก จากร่างกายไปในที่ไหน ๆ ได้ตามต้องการ เมื่อหายาบสลายแล้ว กายชั้นนี้ยังไม่สลาย จึงออกจากร่างไปหาที่เกิดใหม่ต่อไป นามกายเป็นของที่มีทั่วไปแม้แต่สามัญมนุษย์

(3) **พระธรรมกาย** ได้แก่ พระกายธรรมอันบริสุทธิ์... หมายถึง พระจิตที่พ้นจากกิเลสอาสวะแล้ว เป็นพระจิตที่บริสุทธิ์ผุดผ่อง มีพระรักเมื่อล้มจ้ำ เปรียบเหมือนดวงอาทิตย์อุทัยแสงในภาคตะวันนั้น พระธรรมกายนี้เป็นพระพุทธเจ้าที่แท้จริง เป็นพระกายที่พ้นเกิด แก่ เจ็บ ตาย และทุกข์โศกทั้งหลายได้จริง เป็นพระกายที่เที่ยงแท้ถาวรไม่สูญสลายเป็นอยู่ชั่วนิรันดร เป็นที่รวมแห่งธรรมทั้งปวง²

จากที่ข้อมูลกล่าวมาได้เห็นว่ามีความสอดคล้องกับที่หลวงปู่วดปากน้ำได้เทศน์สอนเอาไว้คือ ในกายมนุษย์ของเรายังมีกายอื่น ๆ ชื่อนอยู่เป็นชั้น ๆ เรื่องธรรมกายนี้มีลักษณะยืนยันอยู่ในคัมภีร์ต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนาซึ่งจะกล่าวถึงในบทที่ 4

3) ทัศนะเรื่องใจทางธรรมปฏิบัติ³

3.1) องค์ประกอบของใจ

“ใจ” ประกอบด้วย 4 ส่วนคือ เห็น จำ คิด และรู้ 4 อย่างนี้รวมชื่อเข้าเป็นจุดเดียวกัน เรียกว่า ใจ ทั้งเห็น จำ คิด รู้ นั้นมีลักษณะหรือสัณฐานเป็น “ดวงกลมใส” โดยดวงรู้ชื่อนอยู่ข้างในดวงคิด ดวงคิดชื่อนอยู่ข้างในดวงจำ ดวงจำชื่อนอยู่ข้างในดวงเห็น⁴ ดังภาพหน้าถัดไป

องค์ประกอบของใจทั้ง 4 อย่างนี้ก็คือนามขันธ์ทั้ง 4 ได้แก่ เวทนา ลัมภญา ลังかる และ วิญญาณนั้นเอง โดยเวทนา คือ เห็น หรือรู้ลึก หรือรับ, ลัมภญา คือ จำ, ลังかる คือ คิด และวิญญาณ คือ รู้

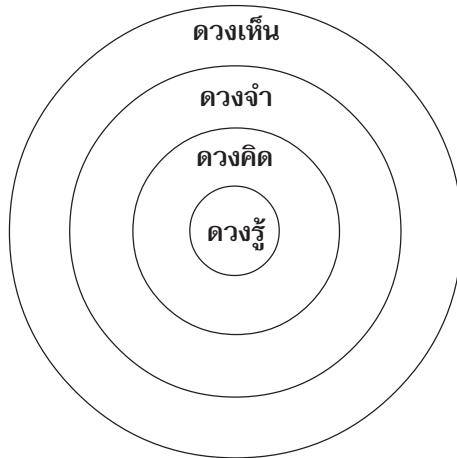
¹ ประดิษฐ์ทิปนี อรรถกถาขุททกนิกาย อุทาน, อรรถกถาโสณสูตร, มก. เล่ม 44 หน้า 557.

² พระอริยคุณาร (2527), ทิพย์คำนากั่ง, หน้า 507-512.

³ พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทลโล)(2538), พระธรรมเทศนา 69 กัณฑ์, กัณฑ์ 46 มหาสถิปัฏຈานสูตร หน้า 537-548.

⁴ พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทลโล)(2538), พระธรรมเทศนา 69 กัณฑ์, กัณฑ์ 19 มหาสถิปัฏຈานสูตร หน้า 230-231.

องค์ประกอบของ “ใจ”

ทั้ง 4 อย่างนี้รวมกันเรียกว่าใจ

พระเดชพระคุณพระภานุวิริยคุณหรือหลวงพ่อทัตซีโว รองเจ้าอาวาสวัดพระธรรมกาย อุปมา โครงสร้างและขนาดของใจที่ช้อนกันเป็นชั้น ๆ 4 ชั้นว่า คล้าย ๆ กับผลมะพร้าวที่แบ่งเป็นชั้น ๆ ตั้งแต่ เปลืออกแข็ง เปลือกอ่อน กะลา และเนื้อมะพร้าว โดยขนาดแต่ละชั้นของใจก็มีขนาดไม่เท่ากัน และยัง มีหน้าที่เฉพาะแตกต่างกันอีกด้วย

เนื้อใจชั้นที่ 1 หรือชั้นนอกของแต่ละคนมีขนาดเท่า “เบ้าตา” ของตัวเอง ทำหน้าที่เห็น หรือรับ เปรียบได้กับเปลือกแข็งของมะพร้าว

เนื้อใจชั้นที่ 2 โตเท่ากับ “ลูกนัยน์ตา” ของเรา ทำหน้าที่จำ เปรียบได้กับชั้นเปลือกอ่อน

เนื้อใจชั้นที่ 3 โตเท่ากับ “ลูกนัยน์ตาดำ” ของเรา ทำหน้าที่คิด เปรียบได้กับกะลา

เนื้อใจชั้นที่ 4 โตเท่า “แวงตาดำ” ของเราทำหน้าที่รู้ เปรียบได้กับชั้นเนื้อมะพร้าว

ปกติแล้วใจนั้นรวมกันก็ได้ แยกกันก็ได้ ถ้ารวมกันเป็นจุดเดียว ก็จะช้อนกันเป็น 4 ชั้นดังภาพใน หัวข้อที่ผ่านมา เมื่อใจรวมกันจะมีที่ตั้งอยู่ที่ศูนย์กลางกายฐานที่ 6 กล่าวคือ หากนำเล็บด้วยมา 2 เล็บ เล็บหนึ่งขึ้นจากสีอีกด้านลุบลัง เล็บที่สองขึ้นจากด้านขวาทะลุด้านซ้ายของลำตัว ขึ้นให้ตึง ให้เล็บด้วย ทั้งสอง ตัดกันเป็นกาบท ตรงจุดตัดกันนั้นเรียกว่า กลางกึก ณ ตรงนั้นมีดวงธรรมอยู่ด้วยหนึ่ง เรียกว่า ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ หรือ ดวงมนุษยธรรม มีลักษณะ似บริสุทธิ์เท่าฟองไข่แดงไก่ ใบแบบกระเจา ขาวก็แบบกระเจาคันฉ่่องล่องเงาหน้า

ใจของเราจะอยู่ในกลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์นั้น กล่าวคือ ดวงธรรมนั้นแหล่งเป็นที่ตั้ง ของเห็น ของจำ ของคิด ของรู้ ดวงเห็นก็อยู่ในกลางดวงนั้น ดวงจำ ก็อยู่ในกลางดวงนั้น แต่อยู่ข้างใน ดวงเห็น ดวงคิด ก็อยู่ในกลางดวงนั้น แต่ว่าอยู่ข้างในดวงจำ ดวงรู้ ก็อยู่ข้างในกลางดวงนั้น แต่ว่าอยู่ใน กลางของดวงคิดอีกทีหนึ่ง

เมื่อใจแยกกันคือไม่ซ้อนเป็นจุดเดียวกัน หลวงปู่วัดปากน้ำกล่าวไว้ว่า “เห็นนี่จะมองมันอยู่ศูนย์กลางกาย (ฐานที่ 6) จำนำดวงมันอยู่ศูนย์กลางเนื้อหัวใจ มันย่อมกว่าดวงเห็นลงมาหน่อย คิดนี่อยู่ในกลางดวงจำ นั้นย่อมลงมาหน่อย รู้นี่อยู่ในกลางดวงคิด นั้นย่อมลงมาเท่าดวงตาด้านข้างใน นั้นมีหน้าที่รู้...”¹

จะเห็นว่าคำสอนของหลวงปู่วัดปากน้ำเรื่องที่ตั้งส่วนหนึ่งของใจที่ว่า “ศูนย์กลางเนื้อหัวใจ” นั้น สอดคล้องกับในอรรถกถาที่ว่า ใจหรือจิตตั้งอยู่ในท้ายวัตถุ คือ หัวใจนั้นเอง

3.2) ฐานที่ตั้งของใจ

แม่ใจของเราจะชัดส่ายไปมาไม่อยู่นิ่ง ณ ที่ใดนาน แต่ทั้งนี้ใจก็มีฐานที่ตั้งเหมือนกัน กล่าวคือ นอกจากจะมีที่ตั้งอยู่ในหัวใจดังกล่าวแล้ว ฐานที่ตั้งของใจตามที่พระเดชพระคุณพระมงคลเทพมุนีสอนไว้ยังมีอีก 7 ฐาน คือ

ฐานที่ 1 ปากช่องจมูก ถ้าเป็นท่านหญิงก็อยู่ตรงปากช่องจมูกข้างซ้าย ถ้าเป็นท่านชายก็อยู่ตรงปากช่องจมูกข้างขวา

ฐานที่ 2 เพลາตา หญิงอยู่ซีกข้างซ้าย ชายอยู่ซีกข้างขวาตรงหัวตาที่มูลตาออก

ฐานที่ 3 จอมประสาท ได้ระดับพอดีกับตา แต่อยู่ข้างใน

นึกເເລັ້ນດ້າຍ 2 ເສັ່ນ ຂຶງໃຫ້ຕົງຈາກກິ່ງກາລະຮ່ວງຫວາທີ່ສອງຂ້າງທະລຸທ້າຍທອຍ ກາກຫຼູ້ຂ້າຍທະລຸຫຼາວ ຕຽບຈຸດຕັດຄືອ ຈອມປະສາກ

ฐานที่ 4 ช่องเพดานปาก บริเวณเหนือลิ้นໄກ ตรงที่รับประทานอาหารแล้วอาหารสำลัก

ฐานที่ 5 ปากช่องลำคอ อยู่เหนืออุ้งคิ้ว ระหว่างหัวใจและหัวกระดูก

ฐานที่ 6 ศูนย์กลางกายระดับสะดิອ อยู่ข้างในตรงกลางตัว

ปกติใจของมนุษย์จะตั้งอยู่ที่ฐานที่ 6 นี้คือ อยู่ในกลางดวงธธรรมที่ทำให้เป็นกายมุชย์ดังได้กล่าวแล้วในหัวข้อที่ผ่านมา ส่วนฐานที่ 1-5 เป็นที่ตั้งชั่วคราวของใจ แต่สำหรับฐานที่ 7 นั้นเป็นที่ตั้งสำคัญที่สุดของใจ เพราะเป็นประตุสู่การบรรลุมรรคผลนิพพาน

ฐานที่ 7 ศูนย์กลางกายเหนือฐานที่ 6 ส่องนิ่วมือ โดยย้อนกลับขึ้นมาข้างบน 2 นิ้ว คำว่า 2 นิ้วมือในที่นี้ หมายถึง การนำนิ้วซึ่งกับนิ้วกลางวางช้อนกัน

ฐานที่ 7 นี้เป็นฐานที่สำคัญที่สุด บุคคลจะบรรลุมรรคผลนิพพานได้ จะต้องทำสมาธิโดยนำใจมารวมหยุดนิ่งอยู่ที่ศูนย์กลางกายฐานที่ 7 นี้เท่านั้น

¹ พระมงคลเทพมุนี (สด จนทลโร)(2538), พระธรรมเทศนา 69 กัณฑ์, กัณฑ์ 19 โอวาทปาฏิโมกข์ หน้า 230-231.

3.3) กลไกการทำงานของใจ

พระเดชพระคุณพระรา瓦นาริริยคุณ รองเจ้าอาวาสวัดพระธรรมกาย ได้ขยายความกลไกการทำงานของใจตามคำสอนของหลวงปู่วัดปากน้ำ 4 ขั้นตอนคือ เท็น หรือรับ, จำ, คิด และรู้ จะเริ่มจากประสาทลัมผัสต่าง ๆ ของร่างกายก่อน ดังนี้

เมื่อมีรูปมากระทบตา ประสาทตาถูกส่งต่อไปให้ใจ ใจรับเข้าไว้เรียกว่า เท็น

เมื่อมีเสียงมากกระทบหู ประสาทหูถูกส่งต่อไปให้ใจ ใจรับเข้าไว้เรียกว่า ได้ยิน

เมื่อมีกลิ่นมากกระทบจมูก ประสาทจมูกถูกส่งต่อไปให้ใจ ใจรับไว้เรียกว่า ได้กลิ่น

เมื่อรสมากกระทบลิ้น ประสาทลิ้นถูกส่งต่อไปให้ใจ ใจรับเข้าไว้เรียกว่า ลิ้มรส

เมื่อมีสิ่งใดมากระทบร่างกาย ประสาทกายถูกส่งต่อไปให้ใจ ใจรับเข้าไว้เรียกว่า โผภูจพะหรือลัมผัสทางกาย

นี้เป็นกลไกการทำงานขั้นตอนที่ 1 คือ รับ ซึ่งเกิดขึ้นที่เนื้อใจชั้นนอกสุด แต่แลกอยู่ตรงที่ว่า ไม่ว่าอะไรรักษาที่มาลัมผัสประสาทในตัวแล้ว เมื่อถูกส่งต่อไปให้ใจ ก็ถูกเปลี่ยนไปเป็นภาพให้ใจรับไว้ทั้งหมด เลียงก็ถูกเปลี่ยนให้เป็นภาพได้ กลิ่นก็ถูกเปลี่ยนให้เป็นภาพได้ รสก็ถูกเปลี่ยนให้เป็นภาพได้ ลัมผัสทางกาย ก็ถูกเปลี่ยนให้เป็นภาพได้ อุปมาเหมือนกับคลื่นไฟฟ้า ภาพที่เปลี่ยนเป็นคลื่นไฟฟ้า เมื่อเข้าไปในจอทีวี มันก็เปลี่ยนไปเป็นรูป เสียงที่เปลี่ยนเป็นคลื่นไฟฟ้า เมื่อเข้าไปในเครื่องทีวี เข้าไปในวิทยุก็กลับมาเป็นเสียงได้อีก คือ สามารถเปลี่ยนไปเปลี่ยนมาได้ เพราะฉะนั้น รูป รส กลิ่น เสียง ลัมผัส และธรรมมานั้นทั้งหลายจึงเปลี่ยนไปเป็นภาพได้ทั้งหมด ดังนั้นหลวงปู่วัดปากน้ำ จึงใช้คำว่า “เท็น” แทนคำว่า “รับ”

เนื้อใจชั้นที่ 1 เมื่อรับแล้ว ก็ส่งต่อไปยังเนื้อใจชั้นที่ 2 ซึ่งอยู่ลึกกว่า เบ้า โปรด โล่ง และประณีตมากกว่า ทำหน้าที่บันทึกไว้เป็นภาพทั้งหมด เหมือนกับวิดีโอที่สามารถบันทึกภาพไว้ได้ การบันทึกนี้ก็คือ จำ ทำให้มนุษย์สามารถจำลิ่งต่าง ๆ ได้

เมื่อเนื้อใจชั้นที่ 2 จำໄวได้แล้ว ก็ส่งต่อไปยังเนื้อใจชั้นที่ 3 ซึ่งทำหน้าที่คิด แยกแยะหาเหตุผล ตามแต่ข้อมูลที่ได้รับเข้ามา

เมื่อคิดแยกแยะหาเหตุผลแล้วก็ส่งต่อไปยังเนื้อใจชั้นที่ 4 ที่อยู่ลึกกว่า เบ้า โล่ง และประณีต มากยิ่งขึ้นไปอีก ทำหน้าที่ตัดสินใจ สรุปข้อมูลที่ได้รับมาทั้งหมดเป็น “รู้” ซึ่งความรู้นี้ จะถูกนำไปใช้เป็น ความเชื่อต่อไปข้างหน้า

3.2 การเวียนว่ายตายเกิด

3.2.1 สังสารวัฏจารการเวียนว่ายตายเกิด

ลังสรรવัฏ หมายถึง การเวียนว่ายตายเกิด¹ คำที่มีความหมายเหมือนกันมือกัน เช่น วัฏสงสาร, ลังสรร ทุกๆ, ลังสารจักร, ลังสาร และ สงสาร จากความหมายนี้ทำให้เราทราบว่า ชีวิตมนุษย์และลัตัวทั้งหลาย ไม่ได้มีเพียงชาติเดียว คนเราตายแล้วไม่สูญ แต่จะมีการเวียนว่ายตายเกิดไปเรื่อยๆหากยังมีเหตุปัจจัยแห่ง การเกิดอยู่พระลัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสว่าการเวียนว่ายตายเกิดนี้ไม่สามารถกำหนดเบื้องต้นและเบื้องปลายได้ กล่าวคือ ไม่อาจบอกได้ว่าสรรพลัตว์มีการเวียนว่ายตายเกิดกันมาตั้งแต่เมื่อไรและจะลื้นสุดลงเมื่อไร

ลัมยหนึ่ง พระลัมมาสัมพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ ภูเขาคิชฌกูฏ กรุงราชคฤห์ ครั้งนั้นพระพุทธองค์ ตรัสรักภิกษุทั้งหลายว่า สงสารกำหนดที่สุดเบื้องต้นเบื้องปลายไม่ได้ เมื่อบุคคลหนึ่งท่องเที่ยวไปมาอยู่ ตลอดกปหนึ่ง² พึงมีคงกระดูก ร่างกระดูก กองกระดูกใหญ่เท่าภูเขาเวปุลละนี...³ ภูเขาวেปุลละนันเป็น ภูเขาที่อยู่ไม่ไกลกับภูเขาคิชฌกูฏ

ในอัลสุสุตรพระลัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย สงสารนี้กำหนดที่สุดเบื้องต้น เบื้องปลายไม่ได้... นั่นตาที่หลังให้ลองของพวกรเออผู้ท่องเที่ยวไปมาโดยกาลนานนี้แหลมมากกว่าน้ำใน มหาสมุทรทั้ง 4... พวกรเออได้ประสบมนตรกรรมของมารดา... บิดา... ของพี่ชายน้องชาย พี่สาวน้องสาว... ของบุตร... ของธิดา... คร่าครวญร้องให้อยุ่... เพราะพลัดพรากจากลิ่งที่พอยใจนั่นแหลมมากกว่า ส่วนน้ำใน มหาสมุทรทั้ง 4 ไม่มากกว่าเลย...⁴ นอกจากนี้พระพุทธองค์ยังตรัสอีกว่า ผู้ที่ไม่เคยเป็นบิดามารดา พี่ชาย น้องชาย พี่หญิงน้องหญิง บุตรธิดา ไม่เคยเป็นสามีภรรยา กัน ฯลฯ มิใช่หาได้จ่ายเลย⁵

¹ ราชบัณฑิตยสถาน (2525), พจนานุกรม, (ฉบับอิเล็กทรอนิกส์).

² กป คือ หน่วยวัดเวลาซึ่งยาวนานมาก อุปมาเหมือนภูเขาทินแท่งทึบกว้าง 16 กิโลเมตร ยาว 16 กิโลเมตร สูง 16 กิโลเมตร ทุก 100 ปี จะเอาผ้าเนื้อละเอียดลูบครั้งหนึ่ง และลูบอย่างนี้เรื่อยไปนานนานจนกว่าภูเขางจะสึกเตียนเสื่อม พื้นดิน แต่กับหนึ่งมีความยาวนานกว่านั้นอีก

³ พระลัตตันตปิฎก ลังยุตตินิกาย นิทานวรรค, บุคคลสูตร, มก. เล่ม 26 ข้อ 440-441 หน้า 521.

⁴ พระลัตตันตปิฎก ลังยุตตินิกาย นิทานวรรค, อัลสุสุตร, มก. เล่ม 26 ข้อ 425-426 หน้า 509-511.

⁵ พระลัตตันตปิฎก ลังยุตตินิกาย นิทานวรรค มก. เล่ม 26 ข้อ 550-555 หน้า 529 ,
ธัมมปัทกูรอกา อรรถกถาขุททกนิกาย คณาธรรมบท มก. เล่ม 42 หน้า 57.

พระลัมมาลัมพุธเจ้าءองก์เวียนว่ายตายเกิดมานับภพนับชาติไม่ถ้วน ได้พลัดพรากจากบิดา
มารดาและบุคคลอันเป็นที่รักมากเช่นกัน ครั้งหนึ่งพระลัมมาลัมพุธเจ้าเล็ดจบินทباتในเมืองสาเกต
พราหมณ์ผู้หนึ่งเห็นพราหมณ์แล้ว ได้หมอบลงແບพระยคุลบท ยืดข้อพระบาททั้งคู่ไว้แน่นพลากร้าบหูลว่า¹
“พ่อมหาจำเริญ ธรรมดาว่าบุตร ต้องปรนนิบติมารดาบิดาในยามแก่ไม่ใช่หรือ” จากนั้นจึงพาราศาสด้าไป
เรือนของตน

พระศาสดาเล็ດจ์ไปที่เรือนของพราหมณ์ ประทับนั่งเหนืออาสนะที่ขาจัดไว้พร้อมด้วยวิกษุลงช์
ฝ่ายพราหมณ์ ได้ข่าวว่าบัดนี้บุตรของเรามาแล้ว ก็มาหมอบແບพระยคุลของพระบรมศาสดา แล้วร่าให้ว่า
“พ่อคุณทูนหัว พ่อไปไหนเลียนานถึงปานนี้ ธรรมดابุตรต้องบำรุงมารดาบิดายามแก่ไม่ใช่หรือ” แล้วบอก
ให้บุตรวิดิพา กันมาให้วัดด้วยคำว่า “พวงเจ้าจะให้วัดพิชัยเลีย” พราหมณ์ทั้งสองผัวเมียดีใจ ได้ถวายมหทาน
แก่พระศาสดาและวิกษุลงช์ เมื่อพระศาสดาเสวยเสร็จแล้วก็ตรัสราสูตรแก่พราหมณ์ทั้งสองนั้น ในเวลา
จบพระสูตรทั้งสองคนก็ได้บรรลุธรรมเป็นพระอนาคตมี

เมื่อพระพุทธองค์และวิกษุลงช์กลับมาถึงวัดแล้ว พวงวิกษุลงช์ได้นั่งประชุมกันในโรงธรรม สนทนากันว่า
พราหมณ์รู้อยู่ว่า พระบิดาของพระตถาคตคือพระเจ้าสุทโธทนะ พระมารดาคือพระนางมหาเมยา ทั้ง ๆ ที่
รู้อยู่ยังบอกพระตถาคตกับนางพราหมณ์ว่า “บุตรของเราราสูตรแก่พราหมณ์ทั้งสองนี้เป็นเพระเหตุไร
หนอ

พระศาสดาตรัสอธิบายว่า “พราหมณ์ทั้งสองเรียกบุตรของตนนั้นแหละว่าบุตร เพราะว่าใน
อดีตกาลพราหมณ์นี้ได้เป็นบิดาของเราตลอด 500 ชาติ เป็นอาของเรา 500 ชาติ เป็นปู่ของเรา 500
ชาติ ติดต่อกันไม่ขาดสาย แม้นางพราหมณ์นี้ ก็ได้เป็นมารดาของเรา 500 ชาติ เป็นน้า 500 ชาติเป็นย่า
500 ชาติ ติดต่อกันไม่ขาดสายเลยดูจักัน”¹

แม้นักศึกษาเองก็อาจจะเคยนึกถึงสัยว่าทำไม่เร็วสักคุณเคยกับคนบางคนมาก ทั้ง ๆ ที่เพิ่งเห็น
หน้ากันเป็นครั้งแรก มีคู่สามีภรรยาจำนวนไม่น้อยที่พบกันครั้งแรกแล้วรู้สึกว่า “ใช่เลย” คนนี้แหล่ะคือคู่
ชีวิตของตน แม้แต่ลัตต์วะเลี้ยงที่เราเลี้ยงไว้ หรือ ทีมงานที่ทำงานร่วมกันเป็นอย่างดีในองค์กรต่าง ๆ บางคน
อาจจะมีความรู้สึกว่าคุณเคยกันมาก่อน แต่ก็อธิบายไม่ได้ว่า ทำไม่เจ็บรู้สึกอย่างนี้ จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้
เป็นผลมาจากการที่เราและลัตต์ทั้งหลายเรียนว่ายตายเกิดกันมานับภพนับชาติไม่ถ้วนนั่นเอง จึงทำให้เรา
มีความลัมพันธ์กับใครต่อใครมากmany เมื่อได้มีโอกาสพบกันอีกในชาติต่อมาจึงทำให้รู้สึกว่า คุณเคยหรือ
ผูกพันกันอยู่ลึก ๆ

3.2.2 หลักฐานแห่งการเรียนว่ายตายเกิด

จะเชื่อได้อย่างไรว่าชีวิตมีการเรียนว่ายตายเกิดจริง หลักฐานสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้เชื่อได้ว่า มี
การเรียนว่ายตายเกิดจริง ตามแล้วไม่สูญ โลกหน้ามีอยู่จริง คือ กรณีคนที่สามารถลีกชาติหนหลังได้ ซึ่ง

¹ ชาติกัญญา วรรณสาเกตุชาดก เอกนิبات ๙๖ เล่ม ๕๖ ข้อ ๖๘ หน้า ๑๕๙-๑๖๑.

เรื่องนี้มีตัวอย่างยืนยันทั้งในพระไตรปิฎกและในโลกุคปัจจุบัน แม้เราจะไม่ค่อยพบเห็นกันได้ทั่วไป แต่ก็พอมีตัวอย่างให้ประหลาดใจอยู่พอสมควร ยิ่งยุคนี้เป็นยุคแห่งข้อมูลข่าวสาร เราสามารถรับรู้เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั่วโลกได้ด้วยเวลาเพียงไม่กี่วินาที หากนักศึกษาได้ค้นคำว่า “reincarnation : การกลับชาติตามากिद” ในอินเตอร์เน็ต ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับผู้สามารถบรรลึกชาติได้ จะพบว่า มีคำนือญ่ 4,590,000 รายการ และในเว็บไซท์ยูทูบ (youtube) มีวิดีโอกล่องานกว่า 100 เรื่อง

เมื่อวันอังคารที่ 5 มีนาคม พ.ศ.2552 รายการโทรทัศน์ในเมืองไทยชื่อ “รายการตีลิบ” ได้นำเสนอตัวอย่างบุคคลในปัจจุบันที่สามารถบรรลึกชาติหนหลังได้คือ คุณชนัย ชุมมาลัยวงศ์ กีดเมื่อปี พ.ศ. 2510 ที่จังหวัดพิจิตร ปัจจุบันอายุ 41 ปี เขาเล่าว่าสามารถบรรลึกชาติได้ตั้งแต่มีอายุได้ 3 ปี คุณชนัยบอกว่า ในชาติตี่แล้วตัวเองเป็นครู มีชื่อว่า “บัวใบ หล่อนนาก” สอนอยู่ที่โรงเรียนท่าบ่อ อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร มีภรรยาชื่อ “สวน” และมีลูกทั้งหมด 5 คน เป็นหญิง 3 คน ชาย 2 คน ครูบัวใบเสียชีวิตในวัย 35 ปี คือในปี พ.ศ. 2505 เนื่องจากถูกกลوبยิง ขณะกำลังเดินทางไปสอนหนังสือที่โรงเรียน

เด็กชายชนัยในวัย 3 ขวบ เมื่อระลึกชาติได้ จึงพยายามรบเร้าสายของตนให้พาเขากลับไปหาครอบครัวเดิม เนื่องจากคิดถึงภรรยาและลูก แต่ผู้เป็นยายไม่ได้สนใจนัก จนเด็กชายชนัยตัดสินใจหนีหายออกไปตามหาอดีตของตนด้วยตัวเอง คือเดินทางไปหารครอบครัวของนางสวนนั่นเอง เขาระบุเดินทางไปได้อย่างถูกต้องทั้ง ๆ ที่ในชาตินี้ไม่เคยไปที่นั่นเลยแม้แต่ครั้งเดียว

เมื่อเด็กชายชนัยไปถึง ครอบครัวหล่อนากก็ต้องตกตะลึง เพราะชนัยในวัย 3 ขวบทักทายทุกคนอย่างคุ้นเคย จนสมาชิกในครอบครัวและเพื่อน ๆ อดแปลกลใจกับเรื่องเหลือเชื่อนี้ไม่ได้ พร้อม ๆ กับอาการเชือครึ่งไม่เชือครึ่ง พ่อแม่ของครูบัวใบ รวมทั้งนางสวนและลูก ๆ จึงทดลองชนัย ด้วยการถามคำถามต่าง ๆ ที่มีแต่ครูบัวใบและครอบครัวเท่านั้นที่รู้ ซึ่งชนัยกลับสามารถตอบได้ถูกต้องทั้งหมดโดยไม่ลังเลแม้แต่น้อย และรู้ว่าลิงของเดิมของครูบัวใบ รู้ว่าลูกสาวชอบทานอะไร หรือรู้แม้กระทั่งว่าครูบัวใบเก็บของอะไรไว้ที่ไหน จนครอบครัวหล่อนากเชื่อเรื่องราวที่ชนัยเล่า และยอมรับอย่างสนิทใจว่า ชนัยคือครูบัวใบของพวงเข้าในชาติที่แล้วจริง ๆ

จากข้อมูลที่กล่าวมาทั้งหมดนี้จึงเป็นเหตุผลที่สำคัญที่ทำให้เชื่อได้ว่า ตายแล้วไม่สูญ โลกหน้ามีจริง ซึ่งโลกหน้าอาจจะเป็นการได้มาเกิดเป็นมนุษย์อีกครั้ง หรือไปเกิดยังภพภูมิอื่น ๆ ได้แก่ นรกหรือสวรรค์ เป็นต้น ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับบุญและบาปที่ทำเอาไว้เป็นสำคัญ

3.2.3 ไตรรัฐปัจจัยแห่งการเรียนรู้ว่ายตายเกิด

ไตรรัฐ แปลว่า วงจร 3 หมายถึง ปัจจัยหรือสาเหตุแห่งการเรียนรู้ว่ายตายเกิด 3 ประการ ได้แก่ กิเลส กรรม และวิบาก กล่าวคือ กิเลสที่มีอยู่ในใจเป็นเหตุให้ลัพธกรรม แล้วลัพธ์เป็นวิบากคือการเรียนรู้ว่ายตายเกิดเพื่อปรับผลกรรมที่ทำไว้เรื่อย ๆ

ไตรรัฐนี้ประกอบด้วยรัฐสุธรรมต่าง ๆ เช่น ปัญวิสูตร ที่กล่าวแล้วว่า “สงสารนี้กำหนดที่สุดเบื้องต้น เป็นอย่างไรไม่ได้ เมื่อเหล่าลัตต์ผู้มี ‘อวิชชา’ เป็นที่ทางกัน มี ‘ตัณหา’ เป็นเครื่องประกอบไว้ ท่องเที่ยวไป

ماอยู่ที่สุดเบื้องต้นไม่ปรากฏ” และดังคำกล่าวของพระองค์คุณมาลอรหันตสาวกที่ปรากฏในอังคุลิมาลสูตร สรุปความได้ว่า “เมื่อก่อนเราเป็นใจร้ายของคุณมาล ถูกกิเลสดุจหัวงน้ำใหญ่พัดไป เราจะทำกรรมคือฝ่าคนที่จะให้ถึงทุกดีไว้มาก อันวิบากของกรรมถูกต้องแล้ว”¹

จากที่กล่าวมานี้สรุปได้ว่า “กิเลส” ได้แก่ อวิชชา และตัณหา เป็นต้น เป็นเหตุให้สร้าง “กรรม” ต่าง ๆ เช่น ใจของคุณมาลสร้างกรรมด้วยการฝ่าคนถึง 999 คน ซึ่งปกติกรรมนี้จะส่งผลให้เกิด “วิบาก” คือ “การเวียนว่ายตายเกิด” ไปสู่ทุกติภูมิ ได้แก่ นรก เปรต อสุรกาย ลัตว์เดร็จฉาน

กรรมขององคุณมาลหนักมาก ปกติแล้วเมื่อตายไปต้องไปตกนรกภายนาน แต่เนื่องจากภัยหลัง องคุณมาลของบัวชและได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ เป็นเหตุให้พ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด จึงไม่ต้องไปรับผลกรรมอันเป็นวิบากในทุกติภูมิอีก แต่ยังต้องรับวิบากแห่งกรรมในปัจจุบันชาติอยู่คือ ถูกชาวบ้านปากก้อนหินใส่จนหัวแตกเลือดอาบ²

1) ความหมายและตระกูลของกิเลส

กิเลส หมายถึง สิ่งที่ทำให้จิตเคร้าหmom ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ดูก่อนกิกษุทั้งหลาย จิตนี้ผุดผ่อง แต่ร่วงตั้นนแลเคร้าหmom ด้วยอุปกิเลลที่จرمมา”³ ในที่นี้พระลัมมาลพุทธเจ้าใช้คำว่า “อุปกิเลล” อุป แปลว่า เข้าไป หมายถึง อาการที่กิเลสเข้าไปทำให้จิตเคร้าหmom นั้นเอง

อีกคำหนึ่งที่มักใช้เรียกแทนกิเลสคือ คำว่า “อาสวะ” เหตุที่กิเลสมีชื่อเรียกว่า อาสวะ เพราะ ให้ไป คือประสบสังสารทุกข์ต่อไป หมายถึงเป็นเหตุให้มุขย์และลัตว์ทั้งหลายที่ยังมีกิเลสอยู่ต้องได้รับทุกข์จากการเวียนว่ายตายเกิดต่อไป อีกนัยหนึ่ง กิเลส ซึ่งว่า อาสวะ เพราะเป็นสิ่งที่เข้ามาหมักดองอยู่ในจิตของเรานานแล้ว⁴

กิเลสจึงเป็นสิ่งแปลกลปอมที่เข้าไปแฝงตัวอยู่ในจิต ทำให้จิตเคร้าหmom คือเลื่อมสภาพลงจากเดิม กิเลสจึงคล้าย ๆ กับเชื้อโรคที่เข้ามาอยู่ในร่างกายของเรา ซึ่งเชื้อโรคบางอย่างก็เข้ามาอยู่ในตัวของเรา ตั้งแต่เรยังอยู่ในครรภ์มารดาด้วยซ้ำ กิเลสก็เช่นกันเข้ามาแฝงอยู่ในจิตเราตั้งแต่เรยังไม่คลอดออกจาก母 จากท้องมารดา หากถามว่ากิเลสมาจากไหน คำถามนี้จึงไม่ต่างกับถามว่าเชื้อโรคมาจากไหน คำตอบที่เป็นกลางที่สุดคือ กิเลสก็ตี เชื้อโรคก็ตี เป็นสิ่งที่มีอยู่แต่เดิม หรืออาจกล่าวได้ว่ามีอยู่แล้วในธรรมชาติ เหมือนกับต้นไม้ ท้องฟ้า ภูเขา น้ำตก เป็นต้น

กิเลสนั้นแบ่งแยกออกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้มากมาย แต่โดยรวมแล้วจัดเป็น 3 ตระกูล ใหญ่ ๆ คือ ตระกูลโลภะ ตระกูลโกระ และตระกูลโมหะ

¹ พระสูตตันตปีฎก มัชณิมนิ迦ย มัชณิปัณณาสก, อังคุลิมาลสูตร, มก. เล่ม 21 ข้อ 534 หน้า 152.

² พระสูตตันตปีฎก มัชณิมนิ迦ย มัชณิปัณณาสก, อังคุลิมาลสูตร, มก. เล่ม 21 ข้อ 533 หน้า 150.

³ พระสูตตันตปีฎก อังคุตตรนิกาย เอกนิبات มก. เล่ม 32 ข้อ 50 หน้า 95.

⁴ มโนรุปปรนี อรรถกถาอังคุตตรนิกาย ติกนิبات, อรรถกถาฉบับนักสูตร, มก. เล่ม 34 หน้า 49-50.

(1) กิเลสตระกูลโลภะ

คำว่า โลภะ แปลว่า ประรรณ ความอยาก และความต้องการ¹ ได้แก่ กิเลสจำพวกที่ทำให้เจตหิว อยากรได้ของคนอื่น ผู้ที่ถูกโลภะครอบงำ แม้จะเป็นคนมั่งมืออยู่ดีกินดี ก็ยังรู้สึกว่าหิว ไม่รู้จักอิ่ม ไม่รู้จักพอ ไม่รู้จักเต็ม เปรียบเหมือนไฟไม่อิ่มด้วยเชื้อ มหาสมุทรไม่เต็มด้วยน้ำฉันนั้น

โลภะมีชื่อเรียกอย่างอื่นอีกคือ “โลภะนั้นเรียกว่า ‘ราคะ’ ด้วยอำนาจความยินดี เรียกว่า ‘นันทิ’ ด้วยอำนาจความเพลิดเพลิน เรียกว่า ‘ตัณหา’ ด้วยอำนาจความอยาก”²

(2) กิเลสตระกูลโถสະ

คำว่า โถสະ แปลว่า ความโกรธ ความขัดเคือง ความชุนเคือง ความแคน ความพลุ่งพล่าน ความคิดประทุษร้าย การคิดปองร้าย ความดุร้าย ความอาฆาต ความปากร้าย ความไม่แห่งชั่นแห่งจิต³ โถสະเป็นกิเลสที่ทำให้เจตร้อน อยากล้างผลลัพธ์ อยากรทำความพินาศให้แก่คนอื่น ลิ่งอื่น กิเลสพวgnี้เมื่อเกิดขึ้นแล้วทำให้เจตเดือดพล่าน

(3) กิเลสตระกูลโมหะ

คำว่า โมหะ แปลว่า ความไม่รู้ที่เกิดขึ้นด้วยอำนาจแห่งความหลงและความงมงาย⁴ ได้แก่ ความไม่รู้ตามเป็นจริง ความไม่แทงตลอด ความไม่พิจารณา ความทรมปัญญา ความโง่เขลา ความไม่รู้ชัด ความลุ่มหลง ความไม่รู้ในทุกๆ ความไม่รู้ในเหตุแห่งทุกๆ ความไม่รู้ในความดับทุกๆ ความไม่รู้ในหนทางดับทุกๆ อวิชชา⁵

ดังนั้น ‘โมหะ’ จึงหมายถึง ‘อวิชชา’ ด้วย โดยอวิชชานั้นเป็นมูลรากของกิเลสทั้งปวงดังที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสว่า “บุคคลตัดความผูกໂกรธด้วย... และความโลภอันชั่วชาด้วย ถอนตัณหา พร้อมทั้งอวิชชาอันเป็นมูลรากเลี้ยดี อย่างนี้จึงออกไปจากทุกข์ได้”⁶

2) ความหมายและประเภทของกรรม

กรรม หมายถึง การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา ดังพุทธพจน์ที่ว่า “เจตนาห์ ภิกขูເວ ກມູ້ ວາມີ ເຈຕຍິຕຸວາ ກມູ້ ກໂຣຕີ ກາຍັນ ວາຈາຍ ມນສາ”⁷ หมายความว่า ດູກ່ອນภິກຫຼຸ້ທັງໝາຍ ເຮັກລ່ວງເຈຕນາວ່າເປັນ ກຣມ ບຸຄລຄິດແລ້ວ ຈຶ່ງກະທຳກຣມດ້ວຍກາຍ ດ້ວຍວາຈາ ດ້ວຍໃຈ

ເຈຕນາ ທ່ານຍິຕິ່ງ ສັກພາກວານນິກິດທີ່ມີກວາມຈົງໃຈເປັນລື່ງປະກອບລຳຄັ້ງ ຄື່ອ ຕ້ອງກິດໄວ້ກ່ອນ

¹ ສරັດປົກລົນີ້ ອຣດຖາລັງຢູດຕົກຍາຍ ສຄາວຣາຄ, ອຣດຖາຈຸດັກສູຕຣ, ມກ. ເລ່ມ 24 ພັ້ນ 147.

² ສරັດປົກລົນີ້ ອຣດຖາລັງຢູດຕົກຍາຍ ນິການວຣາຄ, ອຣດຖາອັດຄິຣາຄສູຕຣ, ມກ. ເລ່ມ 26 ພັ້ນ 330.

³ ພຣະອົງຮຽມປົງກ ຊຣມສັກຄນີ ມກ. ເລ່ມ 76 ຂ້ອ 691 ພັ້ນ 385-386.

⁴ ສරັດປົກລົນີ້ ອຣດຖາລັງຢູດຕົກຍາຍ ສພາຍຕນວຣາຄ ມກ. ເລ່ມ 28 ພັ້ນ 488.

⁵ ພຣະອົງຮຽມປົງກ ຊຣມສັກຄນີ ມກ. ເລ່ມ 76 ຂ້ອ 691 ພັ້ນ 385-386.

⁶ ພຣະສຸດຕັນຕປົງກ ລັງຢູດຕົກຍາຍ ສຄາວຣາຄ, ນັນທິວສາລສູຕຣ, ມກ. ເລ່ມ 24 ຂ້ອ 302 ພັ້ນ 386.

⁷ ສຸດຕັນຕປົງກ ອົງຄຸຕຣນິກາຍສຸລ ປັບຈັນປາໂຕ ກາຫາບາລີ ຂັບສຍາມຮັ້ງ, ເລ່ມ 22 ຂ້ອ 334 ພັ້ນ 464.

ล่วงหน้าแล้วจึงกระทำ เจตนาจึงจัดเป็นสิ่งสำคัญที่สุดของการกระทำ

กรรมนี้สามารถแสดงออกมาได้ 3 ทาง ได้แก่ การกระทำทางกาย ทางวาจา และทางใจ และกรรมนั้นแบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายกุศลกรรม และฝ่ายอกุศลกรรม โดยกุศลกรรมนั้นหากบุคคลได้ลั่งสมเพิ่มพูนจนถึงที่สุดแล้วก็จะหลุดพ้นจากไตรวัฏและสังสารวัฏได้ ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป ส่วนอกุศลกรรมเป็นกรรมที่ส่งผลให้มนุษย์และสรรพลัตว์ทั้งหลายติดอยู่ในวังวนแห่งการเวียนว่ายตายเกิดอยู่รำไป

(1) ฝ่ายกุศลกรรม หมายถึง กรรมฝ่ายดี เป็นการกระทำที่บุคคลทำด้วยอโภภะ อโภสະ อโมหะ คือ กระทำโดยไม่มีความโลภ ความโกรธ ความหลง เป็นเหตุ จึงเป็นการกระทำที่ไม่มีโภช ไม่เดือดร้อน ในภายหลัง มีจิตแ章程ชื่นเบิกบาน มีสุขเป็นผล

พุทธกรรมที่จัดเป็นกุศลกรรม คือกุศลกรรมบุต 10 สามารถแบ่งออก 3 ทาง ตามการกระทำที่เกิดขึ้นทางกาย วาจา และใจ ดังนี้คือ

-กุศลกรรม หมายถึง การกระทำดีทางกาย มี 3 ประการ คือ ปณาติปata เวรมณี งดเว้นจากการผ่าลัตว์ที่ยังมีชีวิต, อทินนาทานa เวรมณี งดเว้นจากการลักษ์โดยของที่ผู้อื่นไม่ให้ และกาเมสุเมจฉาจารa เวรมณี งดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม

-วจิสุจริต หมายถึง การกระทำดีทางวาจา มี 4 ประการ คือ มุลavartha เวรมณี งดเว้นจากการพูดเท็จ, ปัญญา วาจาย เวรมณี งดเว้นจากการพูดล้อเลียด, ผรุสาย วาจาย เวรมณี งดเว้นจากการพูดคำหยาบ, และลัมผับปลาป่า เวรมณี งดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ

-มโนสุจริต หมายถึง การกระทำดีทางใจ มี 3 ประการ คือ อนภิชนา ไม่คิดเพ่งเลึงอยากได้สิ่งของผู้อื่น, อพยานาท ไม่คิดปองร้ายเบียดเบี้ยนผู้อื่น, และลัมมาทิภูสุ ความเห็นถูก

กุศลกรรมบุต 10 นี้ท่านเรียกว่า มนุษยธรรม หมายถึง ธรรมของมนุษย์¹ เป็นธรรมพื้นฐานประจำตัวที่มนุษย์ทั่วไปต้องมี หากคนใดไม่มีธรรมทั้ง 10 ประการนี้ได้เชื่อว่า เป็นมนุษย์ที่ไม่สมบูรณ์ เนื่องจากมีความประพฤติคล้ายลัตว์คือ ฆ่ากัน ลักขโมยกัน มัวสุ่มทางเพศกัน เป็นต้น เมื่อโลกไปแล้วก็ต้องไปรับผลกระทบซึ่งในมหานคร พื้นที่นรกแล้วก็ต้องมาเกิดเป็นลัตว์ติรัจฉานต่าง ๆ ไม่อาจจะเกิดเป็นมนุษย์ได้ เพราะตอนเป็นมนุษย์เขามีมนุษยธรรม

กุศลกรรมหมวดบุญกิริยาวัตถุ

กุศลกรรมอีกหมวดธรรมหนึ่งซึ่งนักศึกษาคุ้นเคยกันดีคือ “บุญกิริยาวัตถุ” โดยเฉพาะบุญกิริยาวัตถุ 3 อันได้แก่ ทาน ศีล และภาวนา² หรือมีชื่อเต็มดังนี้

¹ ปัปภูจลุทันี อรรถกถามหาชัมมินิกาย มูลปัณณลักษณ์, อรรถกถามหาสีหานาทสูตร, มก. เล่ม 18 หน้า 67,

มโนรตนปูรณะ อรรถกถาอังคุตตันิกาย เอกชนบท มก. เล่ม 32 หน้า 100-101.

² พระสูตตันตปีฎก ทีชนิกาย ปावีกวรรณค มก. เล่ม 16 ข้อ 228 หน้า 172.

-ท่านมัย หมายถึง บุญสำเร็จด้วยการบริจาคทาน เช่น ตักบาตร ถวายปัจจัยไทยธรรม หมายรวมถึงการให้อภัยทาน และให้ความรู้ที่เรียกว่า วิทยาทาน หรือ ธรรมทานด้วย

-สีลมัย หมายถึง บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล เช่น การรักษาศีล 5 ได้แก่ ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติผิดในทาง ไม่พูดโกหก และไม่ดื่มสุรา รวมทั้งศีลในดับสูงขึ้นไปคือ ศีล 8 และศีลของนักบวชด้วย

-ภารนา หมายถึง บุญสำเร็จด้วยการเจริญภารนา คำว่า “ภารนา” แปลว่า “เจริญ”¹ หมายถึง การเจริญ “สมารี”² หรือ การนั่งสมาธินั่นเอง

กุศลธรรมทั้ง 2 หมวดคือ กุศลกรรมบทและบุญกิริยาตถาสามารถลงเคราะห์กันได้ดังนี้

กายสุจริต และ วจีสุจริต ลงเคราะห์เข้ากับ “ทาน” และ “ศีล” ในบุญกิริยาตถา ในส่วนของศีลนั้นนักศึกษาคงเข้าใจดี เพราะมีเนื้อหาตรงกัน แต่สำหรับทานนั้นนักศึกษาหลายท่านอาจจะสงสัยว่า จัดให้อยู่ตรงนี้ได้อย่างไร

จริง ๆ แล้วศีลนั้นก็จัดเป็นทานประเภทหนึ่ง กล่าวคือ การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ถือเป็นการให้ความปลอดภัยในชีวิตแก่สัตว์ทั้งหลาย การงดเว้นจากการลักขโมยของที่ผู้อื่นถือเป็นการให้ความปลอดภัยในทรัพย์สินแก่ผู้อื่น และการงดเว้นจากการประพฤติผิดในการถือเป็นการให้ความปลอดภัยแก่คุกรองของผู้อื่น เป็นต้น นอกจากนี้บุคคลที่ให้ทานบ่อย ๆ ใจของเข้าจะยิ่งใหญ่และจะไม่คิดขโมยทรัพย์สินของคนอื่น เพราะแม้แต่ของตัวเองก็ยังลังเหลือคนอื่นได้ ดังนั้นการให้ทานก็จะช่วยล่งเสริมการรักษาศีลได้เป็นอย่างดี

แต่ทั้งนี้บุญกิริยาตถาดูนี้มีความหมายกว้างกว่ากุศลกรรมบท 10 ตรงที่มีการกล่าวถึงการให้วัตถุลิงของเป็นทานด้วย ได้แก่ การถวายปัจจัยไทยธรรมแก่พระภิกษุ เป็นต้น

มโนสุจริต ลงเคราะห์เข้ากับ “ภารนา” ในบุญกิริยาตถา เพราะภารนานั้นเป็นการบำเพ็ญเพียรเพื่อกำจัดกิเลสในใจ

และที่สำคัญคือ คุ้ปรับของโลภะคือทาน คุ้ปรับของโถะคือศีล และคุ้ปรับของโมหะคือภารนา หากได้ให้ทาน รักษาศีล และเจริญภารนาอยู่สู่สิ่งใด ก็จะช่วยลดกิเลสทั้ง 3 ตระกูลคือ โลภะ โถะ และโมหะ ไปเรื่อย ๆ จนหมดในที่สุด

(2) ฝ่ายอกุศลกรรม หมายถึง กรรมฝ่ายซั่ว เป็นการกระทำที่บุคคลทำด้วยโลภะ โถะ โมหะ เป็นการกระทำที่มีโทษ เดือดร้อนในภายหลัง มีทุกข์เป็นผล

พฤติกรรมที่จัดเป็นอกุศลกรรม คืออกุศลกรรมบท 10 สามารถแบ่งออก 3 ทาง ตามการกระทำที่เกิดขึ้นทางกาย วาจา และใจ ดังนี้คือ

¹ พระสูตรตันตบีภูก ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทาธรรมรค มจร. เล่ม 31 ข้อ 2 หน้า 414.

² สพทธมมปกาลนี อรหกตานุทกนิกาย ปฏิสัมภิทาธรรมรค มก. เล่ม 68 หน้า 48.

- กายทุจริต หมายถึง การกระทำชั่วทางกาย มี 3 ประการ คือ ปานาติบາต การจงใจฆ่าลัตว์ที่ยังมีชีวิต, อทินนาทาน การจงใจลักขโมยของที่ผู้อื่นไม่ให้, และกาเมสุมิจฉาจาร การจงใจประพฤติผิดในกาม

- วจีทุจริต หมายถึง การกระทำชั่วทางวาจา มี 4 ประการ คือ มุสาวاث การจงใจพูดเท็จ, ปีสุนายวาจา การจงใจพูดล้อเลียด, ผรุสวชา การจงใจพูดคำหยาบ, และ สัมผัปปลาປະ การจงใจพูดเพ้อเจ้อ

- มโนทุจริต หมายถึง การกระทำชั่วทางใจ มี 3 ประการ คือ อภิชณา คิดเพ่งเลึงอยากได้สิ่งของของผู้อื่น, พยาบาท คิดปองร้ายเบี้ยนผู้อื่น, และมิจฉาทิภูมิ ความเห็นผิด

3) ความหมายและประเภทของวิบาก

คำว่า วิบาก แปลว่า ผลที่เกิดขึ้น หมายถึง ผลแห่งกรรม

ผลแห่งกรรมนั้นมี 2 ระดับคือ เป็นดันนั่นจะเกิดเป็นบุญและบาปขึ้นก่อน กล่าวคือ ขณะที่เราทำกุศลกรรมก็จะเกิดบุญขึ้น แต่เมื่อทำอกุศลกรรมก็จะเกิดบาปขึ้น และเมื่อถึงเวลาที่เหมาะสมบุญและบาปเหล่านั้นก็จะส่งผลให้ผู้เป็นเจ้าของมีวิธีชีวิตไปตามกรรมต่าง ๆ ที่ทำเอาไว้

บุญและบาปเมื่อเกิดขึ้นแล้วมีที่ตั้งอยู่ที่ใด หลวงปู่วัดปากน้ำกล่าวไว้ว่า บุญก็ตี นาปก็ตี จะเก็บอยู่ในกลาง “ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกามมุขย์” หรือดวงมนุษยธรรม เป็นดวงที่ใสบริสุทธิ์เท่าฟองไข่แดงของไก่ ดวงธรรมนี้ตั้งอยู่ ณ ศูนย์กลางกายสุนที่ 6 ซึ่งสุนัณตั้งอยู่กลางห้องในระดับละดือของแต่ละคน ดวงธรรมดวงนี้จึงเปรียบประดุจห้องสำหรับเก็บบุญและบาป เป็นห้องที่มีความพิเศษคือเก็บบุญและบาปได้มาก ได้เข้าไปเท่าไร ๆ ก็ไม่เต็ม¹

(1) ความหมายของบุญ

“สภาระที่เชื่อว่า บุญ เพราะชำระกรรมอันเป็นการกระทำของตน และยังภาพอันน่าบูชาให้เกิดขึ้น”² ชำระกรรมในที่นี้คือการชำระล้างบำเพ็ญกิจกรรมที่มีอยู่ในจิตใจนั้นเอง ส่วนภาพอันน่าบูชา ได้แก่ สุคติภูมิ เช่น สวรรค์ ซึ่งบุคคลจะได้เข้าถึงก็เพราะบุญที่ทำไว้แล้ว

นอกจากนี้ บุญ “ยังเป็นเครื่องปราภูมิแห่งตระกูล รูป มหาโภคะและความเป็นใหญ่”³ หมายความว่า บุญที่เกิดขึ้นจากกุศลกรรมนั้นจะส่งผลให้บุคคลที่เป็นเจ้าของบุญได้เกิดในตระกูลที่ดี มีรูปสมบัติที่ดี มีโภคทรัพย์มาก และได้เป็นใหญ่ เช่น หากมีบุญมากก็จะได้เป็นผู้นำประเทศ หรือ ผู้นำในระดับโลก เป็นต้น

หลวงปู่วัดปากน้ำกล่าวไว้ว่า บุญนั้นมีลักษณะเป็นดวงกลมรอบตัว ไล่ สว่าง

บุญเป็นธาตุลະเอียดเรียกว่า “บุญธาตุ” มองไม่เห็นด้วยตาเนื้อ แต่จะเห็นได้ก็ต่อเมื่อ

¹ พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทโล)(2538), พระธรรมเทศนา 69 กัณฑ์, กัณฑ์ 6 สังคหวัตถุ หน้า 96-97, กัณฑ์ 32 รัตนสตร หน้า 385-386.

² ลัมโมหโนทัย อรหัตภาระวิภังค์, มก. เล่ม 77 หน้า 466.

³ มหาวัตถุวิลาส尼 อรหัตภาระทกนิภัย พุทธวงศ์, มก. เล่ม 73 หน้า 167.

ได้ฝึกสามารถ ทำใจให้ลับເອີຍດ จนความລະເວີດຂອງໃຈອູ່ໃນຮະດັບເດືອກັບບຸນຸ ຈຶ່ງຈະມອງເຫັນບຸນຸໄດ້ ແມ່ເຮົາ ຈະມອງໄມ່ເຫັນບຸນຸດ້ວຍຕາເນື້ອ ແຕ່ບຸນຸກົງຍັງຄົງມີອູ່ຂອງມັນຍ່າງນັ້ນ ເພຣະສິ່ງທີ່ເຮົາຍັງມອງໄມ່ເຫັນໄມ້ໄດ້ເປັນຂໍ້ສຽງ ວ່າສິ່ງນັ້ນຈະໄມ່ມີ ເປົ້າຍັບເລີມອົນກະຣະແລ້ໄຟຟ້າ ເຮົາກົງວ່າມັນມີອູ່ ແຕ່ເຮົາມອງໄມ່ເຫັນ ທີ່ວິວ ພວກເຂົ້າໂຮຄຕ່າງ ຖ້າເຮົາກົງວ່າມັນມີອູ່ ແຕ່ເຮົາມອງໄມ່ເຫັນດ້ວຍຕາເປົລ່າ ຈະເຫັນໄດ້ກົດຕ່ອມເມື່ອໄດ້ໃຊ້ກຳລັອງຈຸລທຣຄນ໌ລ່ອງດູ

ອີກນັຍໜຶ່ງວ່າ ບຸນຸ ຄື່ອ “ພລັງຈານບຣິສຸທີ່ທີ່ເກີດຂຶ້ນໃນໄລມນຸ່າຍ່ທຸກຄົ້ງທີ່ຕັດໄລໄມ້ຄົດຊ້ວ່າ ພຸດຊ້ວ່າ ທຳຊ້ວ່າ ແລະຄົດຕີ ພຸດຕີ ທຳດີ ເຊັ່ນ ໃຫ້ທານ ຮັກຢາກີລ ແລະເຈີ້ມາກວານາ”¹

ຄວາມຈົງພລັງຈານກັບຮາຕຸກີ່ຍ່າງເດືອກັນ ໂດຍພລັງຈານເປັນລ່ວນທີ່ລະເວີດທີ່ສຸດຂອງຮາຕຸ ທີ່ວິວສລາຮ ດັ່ງສມກາຣ $E = mc^2$ ທີ່ແສດງໃຫ້ເຫັນວ່າ ສລາຮຫົວຮາຕຸກັບພລັງຈານກີ່ຍ່າງເດືອກັນ ສາມາຮັດ ແປລັງກຳລັບໄປກຳລັບມາໄດ້

E ຄື່ອ ພລັງຈານ, m ຄື່ອ ມາລແທ່ງສລາຮຫົວຮາຕຸ ແລະ c ຄື່ອ ຄວາມເຮົວແສງ

ສຽງບຸນຸ ຄື່ອ ຮາຕຸບຣິສຸທີ່ຫົວຮາຕຸກັບພລັງຈານບຣິສຸທີ່ແລະມີຄວາມລະເວີດ ມີລັກໝະນະເປັນດວງ ກລມຮອບຕົວ ໄລ ສ່ວ່າ ເກີດຂຶ້ນຈາກການທຳຄວາມດີ ໄດ້ແກ່ ກາຣໃຫ້ທານ ຮັກຢາກີລ ແລະເຈີ້ມາກວານາ ໄລ ບຸນຸເມື່ອເກີດຂຶ້ນແລ້ວຈະຄ່ອຍ ຖ້າ ທຳຮັກກຳລັບໄປເວົ້ອຍ ຈະນົມດໃນທີ່ສຸດ ແລະບຸນຸນັ້ນຈະບັນດາລຄວາມສຸຂຄວາມລຳເຮົຈໃຫ້ເກີດຂຶ້ນແກ່ຜູ້ທີ່ເປັນເຈົ້າຂອງເມື່ອຄວາມລົກບຸນຸກົງຈະລົ່ງພລໃຫ້ໄປເກີດໃນສຸຄຕິກຸມີ

ອີກຄໍາໜຶ່ງທີ່ເກີຍວ່າຂອງກັບບຸນຸຄື່ອງຄໍາວ່າ “ບາຮມີ” ຜົ່ງມາຈາກຄໍາວ່າ “ປຣມ” ແປລວ່າ “ອຍ່າງຍິ່ງ ຫົວຍິ່ງ” ທ່ານຍາວ່າດຳເນີນໄປໃນທາງທີ່ດີຍິ່ງຂຶ້ນໄປ ບາຮມີນັ້ນກົດຕືກົບບຸນຸ ແຕ່ເປັນບຸນຸທີ່ເຂັ້ມຂຶ້ນມາກ ກລ່າວຄື່ອບຸນຸທີ່ເຮົາທຳໃນແຕ່ລະວັນຈະຄ່ອຍ ຖ້າ ຮົມດວກັນນັກໝັ້ນເຮືອຍ ຖ້າ ແລະຈະກຳລັ້ນຕົວເປັນບາຮມີ ລວງປູ້ວັດປາກນ້າ ກລ່າວໄວ້ວ່າ “ບາຮມີມີລັກໝະນະເປັນດວງກລມຮອບຕົວເຊັ່ນເດືອກັນ ດວງບຸນຸຂາດ 1 ຄີບ ເມື່ອກຳລັ້ນເປັນດວງບາຮມີ ແລ້ວຈະເໜືອຂາດ 1 ນິ້ວ”²

(2) ຄວາມໝາຍຂອງບາປ

ຄໍາວ່າບາປມາຈາກກາຫາບາລີວ່າ “ປາປີ” ພຣະວຣຖກຄາຈາຮຍກລ່າວໄວ້ວ່າ ສື່ວ່າເປັນບາປ ເພະ ເປັນຂອງລາມາກ ບາປນັ້ນເຊື່ອວ່າເປັນຄວາມເຕັ້ງໝອງ ເພຣະທຳມີຕິດທີ່ເຄຍປະກັສສຣແລະຜ່ອງໄສໃຫ້ໜ່າຍ່າຍອງ ບາປນັ້ນເຊື່ອວ່າ ມີທຸກໆເປັນວິບາກ ເພຣະໃຫ້ພລເປັນທຸກໆຍ່າງເດືອກັນ ບາປນັ້ນເຊື່ອວ່າເປັນເຫດຸໃໝ່ກາຣເກີດ ທ່ານ ແລະ ມຣນະຕ່ອໄປໃນອາຄຕລອດກາລນານໄມ້ມີກຳທັດ³

ບາປນັ້ນລວງປູ້ວັດປາກນ້າກລ່າວໄວ້ວ່າ ມີລັກໝະນະເປັນດວງກລມຮອບຕົວ⁴ ແມ່ເອັນດວງບຸນຸ ແຕ່ໜຸ່ນ ນັ້ນ ໄນເສີເໜືອນດວງບຸນຸ ສ່ວນຈະໜຸ່ນມາກຫົວອ້ອນນ້ອຍຂຶ້ນອູ່ກັບວ່າບາປທີ່ທຳນັ້ນໜັກຫົວເບາ ດວງບາປນັ້ນຕັ້ງອູ່ ໃນດວງຮຣມທີ່ທຳໃຫ້ເປັນກາຍມນຸ່າຍ່ ຜົ່ງອູ່ບັນຍາກລາງທ້ອງຂອງມນຸ່າຍ່ທຸກຄົນເຊັ່ນເດືອກັບດວງບຸນຸ ໂດຍຊອນ

¹ ພຣະກວານກວິຣີຄຸນ (2550), ຂຶວິຕິນີ້ມີໄວ້ທຸ່ມເດີມພັນ, ໜ້າ 16-19.

² ພຣະມົກລເທພມຸນີ (ສດ ຈນຸທລໂຮ)(2538), ພຣະຮຽມເທේນາ 69 ກັນທີ, ກັນທີ 52 ສິ່ງທີ່ຫາໄດ້ໂດຍຍາກ ໜ້າ 608-609.

³ ປຣມຕົກທີປັນ ອຣຖກຄາຫຼຸກທກນີກາຍ ອົຕິວຸຕະກະ, ອຣຖກຄາເທේນາສູຕຣ, ການ 6 ມກ. ເລີ່ມ 45 ໜ້າ 282-283.

⁴ ພຣະມົກລເທພມຸນີ (ສດ ຈນຸທລໂຮ)(2538), ພຣະຮຽມເທේනາ 69 ກັນທີ, ກັນທີ 25 ເກົ່າຍານຸໂມທາຄາຖາ ໜ້າ 299.

ทับกันอยู่เป็นชั้น ๆ สลับกับดวงบุญ เพราะในแต่ละวันมีบุญแต่ละคนจะทำบ้าบ้างบุญบ้างสลับกันไป

(3) การส่งผลของบุญและบาป

บุญและบาปอันเกิดจากกรรมที่เราทำจะติดตามเราไปข้ามภพข้ามชาติเปรียบประดุจเงาที่ตามตัวเราไปทุกที่ และจะส่งผลให้เรามีวิถีชีวิตไปตามกรรมที่ทำไว้ และด้วยเหตุที่บุคคลแต่ละคนทำกรรมมาแตกต่างกัน จึงส่งผลให้มีชีวิตที่แตกต่างกัน ทั้งด้านรูปร่าง หน้าตา อายุ ผิวพรรณ ตำแหน่งหน้าที่การทำงาน ทรัพย์สมบัติ รวมทั้งความสุขและความทุกข์ด้วย

ถ้าผู้ใดสร้างอกุศลกรรมไว้มากและก่อนตายมีจิตเคร้าหมายของเพรະบาปเหล่านั้น จะต้องไปอบายภูมิ ได้แก่ นรก เปรต อสุรกาย หรือสัตว์ตัวร้ายๆ ต้องทุกข์ทรมานอยู่ในอบายภูมิยาวนาน เมื่อได้กลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีกครั้งจะได้ยังเหลืออยู่ก็จะส่งผลให้ชีวิตเป็นไปในลักษณะต่าง ๆ เช่น พิการ ตาบอด หูหนวก เป็นไป ปัญญาอ่อน ๆ ฯลฯ นี้เป็นผลมาจากการทั้งสิ้น

ส่วนบุคคลใดที่ลั่งสมกุศลกรรมไว้มาก สร้างบุญไว้มาก และก่อนตายมีจิตผ่องใส่เพรະนึกถึงบุญได้ ก็จะได้ไปเกิดยังสวรรค์ หรือพรหมโลกก่อน และจะมีความแตกต่างกันทั้งเรื่องทิพย์สมบัติ รักมีผิวพรรณ อำนาจ และอายุ ฯลฯ คล้าย ๆ กับในโลกมนุษย์ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบุคคลกรรมที่ทำไว้ในอดีตนั้นเอง เมื่อหมดบุญที่จะอยู่ในเทวโลกหรือพรหมโลกแล้วก็จะจุติมาเกิดในกำเนิดอื่นต่อไป แต่จะไปเกิดเป็นอะไรนั้น ก็แล้วแต่กรรมจะจัดสรรอย่างไร เช่น อาจจะได้มาเกิดเป็นมนุษย์ หรือเป็นสัตว์ตัวร้ายๆ ฯลฯ ขึ้นอยู่กับว่าบุญหรือบาปจะมีโอกาสได้ลั่งผลก่อน

การเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสารนี้ทุกคนถูกกิเลสคือวิชชาครอบจ้ำทำให้ไม่รู้ว่า มีการเกิดตายหลายชาติ มีการเสวยกรรมที่ทำด้วยโลภะ โถสະ โมหะ พากเราเหมือนถูกหลอกกันตั้งแต่ลีมตาดูโลกว่า ชีวิตนี้มีครั้งเดียว เพราจะนั้นอยากได้อะไรก็รับ ๆ โภyleiy จากชีวิตนี้ อย่ารีรอ อย่าเห็นใจใครมากกว่าตนเอง

ไม่ว่าจะชอบหรือไม่ชอบ เต็มใจหรือไม่เต็มใจ แต่ชาวโลกทั้งหลายกำลังเล่นเกมแห่งความไม่รู้กันอยู่ ในเกมนั้นเต็มไปด้วยกฎ เต็มไปด้วยเงื่อนลับซับซ้อน และเต็มไปด้วยการให้รางวัลและการลงโทษทุกแบบทุกระดับ

ความไม่รู้ว่ากรรมดีทำให้เป็นสุข กรรมชั่วทำให้เป็นทุกข์ ส่งผลให้เราทำกรรมดีบ้างชั่วบ้างเพียงเพื่อตอบโต้สถานการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นเฉพาะหน้า เมื่อมองเด็กไว้เดียงสาที่อาจເອະພູແຫຍ່ຮູບລັກໄດ້ທຸກເມື່ອ ໂດຍໄໝທ່ານວ່າມີຫັນຕະຍັນດີໂຮຍອຸ່ນນັ້ນ¹

การส่งผลของบุญและบาปจะอธิบายโดยย่อแค่นี้ก่อน และจะขยายความเพิ่มเติมในบทที่ 6 หัวข้อ 6.7 กฎแห่งกรรมในพราพุทธศาสนา แต่นักศึกษาจะได้เรียนรู้เรื่องนี้อย่างละเอียดในวิชาກฎแห่งกรรมต่อไป

¹ ดังต่อไปนี้ (2548), เสียดายคนตายไม่ได้อ่าน, หน้า 122-123.

สำหรับภพภูมิต่าง ๆ ในสังสารวภทีมนุชย์และสัตว์ทั้งหลายจะต้องไปรับผลกระทบดีกรีรวมซึ่งจะเป็นอย่างไรนั้น นักศึกษาจะได้ศึกษาในหัวข้อ 3.2.4 โดยวิชานี้จะกล่าวถึงภพภูมิต่าง ๆ โดยย่อเท่านั้น นักศึกษาจะได้เรียนอย่างละเอียดในวิชาจักรวาลวิทยาและปรัชญาต่อไป

3.2.4 จักรวาลและภพภูมิของรับการเวียนว่ายตายเกิด

งานที่ท้าทายอย่างหนึ่งของนักวิทยาศาสตร์คือการหาคำตอบเกี่ยวกับจักรวาลซึ่งภาษาที่ทางโลกมักใช้กันคือเอกภพและกาแล็กซี โดยเอกภพหมายถึงอาณาบริเวณทั้งหมดซึ่งประกอบด้วยดวงดาวต่าง ๆ มากมาย ส่วนกาแล็กซีเป็นองค์ประกอบย่อยของเอกภพ ในเอกภพประกอบด้วยกาแล็กซีต่าง ๆ จำนวนมาก โลกของเรารอยู่ในกาแล็กซีที่มีชื่อว่า “ทางช้างเผือก” ปัจจุบันนักวิทยาศาสตร์กำลังศึกษาอยู่ว่า ในดวงดาวต่าง ๆ หล่ายล้านดวงที่เห็นอยู่ในท้องฟ้า มีบ้างหรือไม่ที่เหมือนกับดาวโลกของเรารึเปล่า มีสิ่งมีชีวิตโดยเฉพาะมนุษย์อาศัยอยู่

ล่าสุดคือเมื่อวันที่ 7 มีนาคม พ.ศ. 2552 ที่ผ่านมาองค์การนานาชาติได้ส่ง “เคปเลอร์” กล้องโทรทรรศน์อวกาศไอยท์ให้มีลักษณะคล้ายกว่า 2 หมื่นล้านบาทออกนอกโลก ความหา “โลกใหม่” นอกรอบสุริยจักรวาล เพื่อพิสูจน์ว่ามนุษยชาติอยู่ในห่วงจักรวาลอันไฟศาลโดยลำพัง หรือแท้จริงแล้วมีสิ่งมีชีวิตอื่นอาศัยอยู่เป็นเพื่อนกับเราด้วย¹ นี้คือความหวังใหม่ที่มนุษยชาติกำลังรอคอยว่าเคปเลอร์จะพบอะไร กลับมาฝ่ากเราบ้าง

แต่ในพระพุทธศาสนาที่มีประลักษณ์พราลัมมาลัมพุธเจ้าตัวสูงกว่า 2,500 ปีแล้วว่า มนุษย์ต่างดาวมีจริง มีโลกที่เหมือนกับโลกของเรามากมายนับไม่ถ้วน มีจักรวาลหรือที่นักวิทยาศาสตร์เรียกว่า “กาแล็กซี” จำนวนมากมากจนนับประมาณไม่ได้ ดังที่พระลัมมาลัมพุธเจ้าเรียกว่า “อนันตจักรวาล” ในแต่ละจักรวาลนั้นก็ยังมีภพภูมิของสิ่งมีชีวิตอยู่มากมาย มีทั้งที่เป็นมนุษย์และกายละเอียดต่างๆ ได้แก่ เทวดา รูปพรหม เปรต อสุรกาย และสัตว์นรก ในแต่ละจักรวาลนั้นเฉพาะดวงดาวที่มนุษย์อาศัยอยู่มีมากถึง 2004 ดวงที่เดียว

1) องค์ประกอบของจักรวาล

จักรวาลมีองค์ประกอบ 3 ส่วนคือ นิพพาน ภพ 3 และ โลกันตนราก

1.1) นิพพาน ในที่นี้คือ สถานที่อยู่ของผู้หมวดกิเลสและโลกไปแล้ว พ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดแล้ว นิพพานนี้มีชื่อเต็มว่า “อายตันนิพพาน” หลังจากที่พระลัมมาลัมพุธเจ้าปรินิพพานแล้ว ก็ไปอยู่ในอายตันนิพพาน รวมทั้งพระอรหันต์ที่ดับขันธ์แล้วในอดีตด้วย

1.2) ภพ 3 คือ ภพอันที่เป็นอยู่ของผู้ที่ยังไม่หมดกิเลส ยังต้องเวียนว่ายตายเกิดต่อไป มีอยู่ 3 ภพคือ การภพ รูปภพ และอรูปภพ ดังนี้

การภพ คือ ภพอันเป็นที่เกิดของผู้ที่ยังเกี่ยวข้องในการ มี 11 ภูมิ ได้แก่ มนุสสภูมิ 1 อบายภูมิ 4 และ เทวภูมิ 6

¹ หนังสือพิมพ์ช่าวสส (2552), กล้องโทรทรรศน์ เคปเลอร์ ความหาโลกใหม่ในจักรวาล.(ออนไลน์).

-มนุสสภูมิ 1 คือ ทวีปหรือโลกอันเป็นดวงดาวที่มีมุนุชย์อาศัยอยู่ซึ่งมีด้วยกัน 4 ทวีป ใหญ่ ๆ คือ บุพพวิเทหทวีป อปรโโคยานทวีป อุตตรกรุทวีป และชมพุทวีปหรือโลกของเรานั้นเอง นอกจากนี้ยังมีทวีปน้อยอีก 2,000 ทวีป ทวีปเหล่านี้มีมุนุชย์อาศัยอยู่ทั้งล้วน คำว่ามนุสสภูมิ 1 จึงไม่ได้หมายความว่า มีโลกมนุษย์อยู่เพียงโลกเดียว

-อภายภูมิ 4 คือ ภูมิกำเนิดของลัตัวที่ปราศจากความเจริญ เป็นภูมิตាที่สุดในบรรดาภูมิ ทั้งหมด มีด้วยกัน 4 ภูมิ ได้แก่ นรก เปรต อสุրกาย และลัตัวเดรัจฉาน

เทวภูมิ 6 คือ ภูมิอันเป็นที่อยู่ของชาวสวรรค์ มี 6 ชั้น ได้แก่ ชั้นที่ 1 จาตุมหาราชิกา ชั้นที่ 2 ดาวดึงส์ ชั้นที่ 3 ยามา ชั้นที่ 4 ดุลิต ชั้นที่ 5 นิมมานรดี และชั้นที่ 6 ปรมนิมมิตาวสวัตตดี

-รูปภาพ คือ ภาพอันเป็นที่อยู่ของรูปพระ มีทั้งหมด 16 ชั้น ตั้งอยู่สูงกว่าเทวภูมิ มีทิพย-สมบัติที่สวยงามละเอียดประณีตกว่าเทวภูมิ

-อรุปภาพ คือ ภาพอันเป็นที่อยู่ของอรุปพระ มีทั้งหมด 4 ชั้น ตั้งอยู่สูงกว่ารูปภาพ มีทิพย-สมบัติสวยงามประณีตกว่ารูปภาพ

1.3) โลกันตนราก คือ ภาพอันเป็นที่อยู่ของผู้ที่ยังไม่หมดกิเลส เช่นกัน แต่เป็นที่อยู่สำหรับ คนที่เป็นมิจฉาทิกุจิติ มีบำเพ็ญมาก จนมหานราก 8 ขุมรองรับไม่ได้ ได้แก่ คนที่ทำความชั่วร้ายแรง เช่น ฆ่าพระอรหันต์จำนวนมาก ฆ่าพระที่ปฏิบัติปฏิบัติชอบจำนวนมาก ทำลายพระพุทธศาสนาให้เสื่อมสูญ

2) โครงสร้างของจักรวาล

อายตันนิพพาน ภพ 3 และโลกันตนราก มีตำแหน่งเรียงต่อกันในแนวตั้งคือ อายตันนิพพานอยู่บนลุด ภพ 3 อยู่ตรงกลาง และโลกันตนราก อยู่ล่างสุด

ภพทั้ง 3 ก็มีตำแหน่งเรียงต่อกันในแนวตั้งเช่นกันคือ อรุปภาพอยู่บนลุดและมีขนาดใหญ่ที่สุด รูปภาพอยู่ตรงกลางมีขนาดเล็กกว่าอรุปภาพ การภาพอยู่ล่างสุดและมีขนาดเล็กที่สุด

สำหรับโครงสร้างของการพนั้นให้นักศึกษา nice กถึงภาพกาแล็กซีทางช้างเผือกซึ่งมีลักษณะขดเป็นกันหอย ตรงศูนย์กลางของการกาแล็กซีทางช้างเผือกในทางพระพุทธศาสนา นั้น เป็นที่ตั้งของภูเขาลิเ Neville ซึ่งเป็นธาตุลະເວີດມອງໄໝເຫັນດ້ວຍຕາເນື້ອ

อวการครอบ ๆ เข้าลิเ Neville ในทิศทั้ง 4 เป็นที่ตั้งของโลกมนุษย์ 4 โลกคือ ชมพุทวีป บุพพวิเทหทวีป อปรโโคยานทวีป และอุตตรกรุทวีป โลกของเรามีชมพุทวีปจะอยู่ทางทิศใต้ของเข้าลิเ Neville ส่วนทวีปน้อยทั้ง 2,000 จะตั้งอยู่ในอวการครอบ ๆ ทวีปใหญ่ทั้ง 4 ทวีปละ 500 แต่ทวีปเหล่านี้อยู่ใกล้กันมากปัจจุบัน มุนุชย์จึงยังหาไม่พบ

เบื้องบนของภูเขาลิเ Neville ขึ้นไปในอากาศเป็นที่ตั้งของเทวภูมิ 6 หรือ สวรรค์ทั้ง 6 ชั้น ถัดจาก สวรรค์ขึ้นไปจะเป็นที่ตั้งของรูปภาพและอรุปภาพตามลำดับ ส่วนภายในใต้ภูเขาลิเ Neville ลงไปในอากาศเป็นที่ตั้งของอภายภูมิ ได้แก่ เปรต อสุรกาย และนรกทั้ง 8 ขุม เทวภูมิและอภายภูมิเหล่านี้ก็เป็นธาตุลະເວີດມອງໄໝເຫັນດ້ວຍຕາເນື້ອເຊັ່ນເດືອກກັນ ส่วนภูมิของลัตัวเดรัจฉานจะอยู่บนโลกมนุษย์ คือ อยู่รวมกันกับมนุษย์

มีการอุปมาไว้ว่า ลังสารวัณเปรียบเสมือนคุกและแต่ละภภูมิคือกรงขัง ซึ่งมีทั้งกรงขังสำหรับพวกลมโทษมาก และกรงขังสำหรับพวกลมโทษน้อย จะต่างจากการขังในโลกตรงที่เมื่อใครเข้าสู่ภภูมิให้แล้วจะไม่มีการรื้อคดีขึ้นมาพิจารณาใหม่ ใครเข้าไปรับกรรมในภภูมิใด ก็ต้องติดอยู่ในภภูมนั้น ๆ ไปจนกว่าจะถึงกำหนดพันโทษาตามเหตุที่ก่อมา

คุกคือลังสารวัณนั้น ไม่จำเป็นต้องมีตำรวจໄ่าวัดอยไล่ล่าหากค่อนักโทษเพื่อมาขังไว้ในคุก เนื่องจากเมื่อพ้นจากเขตขังเดimoto ก็เป็นแคนเชื่อมต่อกับเขตขังใหม่ทันทีอยู่แล้ว รวมกับลังสารวัณเป็นทัณฑสถานที่ไร้ทางออกอย่างลินเชิง สรรพลัตว์โดยมากในโลกคือนักโทษที่ไม่รู้ด้วยซ้ำว่าตัวเองติดคุกอยู่ถึงแม้บางคนอาจจะรู้แต่ก็ไม่รู้ทางออกจากคุกคือลังสารวัณนี้ ส่วนใหญ่มีวัยต่ำกว่า 5 นาน ๆ ลักษณะที่จะมีมหาบุรุษกำเนิดขึ้นเสาะแสวงหาทางออกจากลังสารวัณจนพบ และนำสรรพลัตว์แหกคุกไปได้ครั้งละหิบมือเท่านั้น¹

3.3.5 การพิสูจน์ความจริงเรื่องจักรวาลและภภูมิ

คำสอนในพระไตรปิฎกนั้นมีอย่างน้อย 2 ประเภทคือ ความรู้ด้านหยาบ และความรู้ด้านละเอียด ความรู้ด้านหยาบคือความรู้พื้นฐานทั่วไปที่มนุษย์ทุกคนสามารถศึกษาทดลองพิสูจน์ให้เห็นผลในเวลาอันรวดเร็ว เช่น การรักษาศีล 5 เป็นเหตุให้มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่อย่างเป็นสุข กล่าวคือ ไม่ต้องกังวลว่า จะถูกจับกุม เพราะเหตุแห่งการลักขโมย เนื่องจากเรามีเครื่องลักขโมยของใคร ไม่ต้องกังวลกับการตามจับเรื่องที่ได้โกหกเอาระวัง เพราะเราไม่เคยโกหกใคร ไม่ต้องกังวลว่า จะประมาท เพราะเหตุแห่งสุรา เพราะเราไม่ได้ดื่มสุรา ฯลฯ

ส่วนความรู้ด้านละเอียด เช่น เรื่องนรก สวรรค์ ประต เรื่องนิพพาน โลกันตนรก หรือคำสอนที่ว่า คนที่เกิดมาว่ารายในชาตินี้นั้นพระในอดีตชาติได้ให้ทานแก่เนื้อนบุญมาก ส่วนคนที่ยากจนพระในอดีตชาติไม่ค่อยได้ให้ทาน เป็นต้น เรื่องเหล่านี้ยกแก่การพิสูจน์ ชาวโลกโดยมากจึงไม่เชื่อ และนักวิทยาศาสตร์โดยส่วนใหญ่ก็ไม่เชื่อในเรื่องนี้ โดยให้เหตุผลว่าไม่อาจพิสูจน์ได้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์

จริง ๆ แล้วทัศนะของวิทยาศาสตร์นั้นมีส่วนถูกอยู่เหมือนกัน กล่าวคือ เรื่องละเอียดจำพวก นรก สวรรค์ นิพพาน โลกันตนรก เป็นต้น ไม่สามารถพิสูจน์ได้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ แต่ต้องพิสูจน์ด้วยวิธีการทางพุทธศาสนาคือ “พิสูจน์ด้วยใจ”

ในวงการวิทยาศาสตร์นั้นใช้อินทรีย์เพียง 5 ประการ ในการศึกษาทดลองและพิสูจน์ความจริง ต่าง ๆ ในโลก คือ ตา หู จมูก ลิ้น และร่างกาย วิทยาศาสตร์จะระแสรหลักไม่ยอมรับอินทรีย์ที่ 6 คือ “ใจ” และมักคิดว่าใจเป็นส่วนหนึ่งของสมองอันเป็นส่วนของร่างกาย แต่พระพุทธศาสนายอมรับเรื่อง “ใจ” และถือว่าใจมีความสำคัญมาก ไม่ใช่ส่วนหนึ่งของสมอง แต่เป็นอิทธิพลหนึ่งที่อิสระจากร่างกายดังได้กล่าวแล้ว ในการพิสูจน์ความจริงต่าง ๆ ในโลกนั้นจะต้องใช้อินทรีย์ที่เหมาะสมกับลักษณะนั้น ๆ จึงจะพิสูจน์ได้ เช่น

¹ ดังตกลง (2548), เสียดายคนตายไม่ได้อ่าน, หน้า 165.

“รูป” ต้องพิสูจน์ด้วย “ตา”, “เลียง” ต้องพิสูจน์ด้วย “หู”, “กลืน” ต้องพิสูจน์ด้วย “จมูก”, “รถ” ต้องพิสูจน์ด้วย “ลิ้น”, “ล้มผัลที่นุ่มหรือแข็ง” ต้องพิสูจน์ด้วย “ร่างกาย” เป็นต้น “หู, จมูก, ลิ้น, ร่างกาย” ไม่สามารถพิสูจน์ “รูปภาพ” ได้ว่าสวยหรือไม่สวยแต่จะต้องใช้ “ดวงตา” เท่านั้นในการพิสูจน์ในขณะเดียวกัน “ตา, จมูก, ลิ้น, ร่างกาย” ก็ไม่อาจจะพิสูจน์ “เลียงเหลง” ได้ว่าไฟเราะหรือไม่ แต่จะต้องใช้ “หู” เท่านั้นในการพิสูจน์ และในความเป็นจริงแล้วอินทรีย์ทั้ง 5 ประการยังต้องทำงานร่วมกับ อินทรีย์ 6 คือ ใจ อีกชั้นหนึ่งจึงจะครบวงจรดังได้กล่าวแล้ว

ในขณะเดียวกันอินทรีย์ที่ 6 คือ “ใจ” นี้ยังใช้ตัวมันเองพิสูจน์ความจริงของโลกได้อีกมากมาย โดยเฉพาะเรื่องละเอียดจำพวก นรก สวรรค์ นิพพาน โลกกันตนรก เป็นต้น เรื่องเหล่านี้ต้องใช้ใจพิสูจน์ เท่านั้น ไม่อาจจะใช้ ตา หู จมูก ลิ้น ร่างกายของภายนอกพิสูจน์ได้ เปรียบเสมือนกับที่กล่าวแล้วว่า หู พิสูจน์ไม่ได้ว่า รูปภาพ สวยหรือไม่ ต้องใช้ ตา เท่านั้นจึงจะพิสูจน์ได้ เป็นต้นหากชาวโลกยอมรับเรื่องใจ และทดลองพิสูจน์ด้วยการฝึกใจให้หล่ออดด้วยการทำสมาธิ จนถึงระดับที่สามารถเห็นภาพภูมิลักษณ์ เหล่านี้ได้ก็จะรู้ว่าสิ่งเหล่านี้มีอยู่จริงตามที่บันทึกไว้ในพระไตรปิฎก

ถ้าเราไม่ยอมรับอินทรีย์ที่ 6 เราจะขาดความรู้ต่อประสบการณ์ไปมาก many เพราะประสบการณ์พื้นฐานทั่วไปที่เกิดขึ้นในใจนั้นมีมาก เช่น ความรัก ความโกรธ ความกลัว ซึ่งไม่อาจพิสูจน์ได้ด้วยอินทรีย์อื่น เวลาเรามีความรัก เรายังรู้แก่ใจของเราเอง เวลาไม่มีความกลัว มีความรู้สึกโกรธ ก็รู้สึกได้โดยตรง แต่ว่าการวิทยาศาสตร์มักเข้าใจไปว่า สิ่งเหล่านี้เกิดจากสมองไม่ได้เกิดจากใจ เมื่อไม่ยอมรับเรื่องใจก็เลยจะต้องหาทางพิสูจน์อารมณ์ต่าง ๆ ที่เกิดกับใจด้วยการใช้เครื่องมือเครื่องวัดที่แสดงผลออกมาเป็นประสบการณ์ที่รับรู้ได้ด้วยอินทรีย์ทั้ง 5 เช่น เมื่อต้องการจะรู้ความคิดในใจ ก็พยายามประดิษฐ์เครื่องวัดคลื่นสมอง ซึ่งไม่ถูกต้อง

การพยายามพิสูจน์ความคิดที่เกิดกับใจด้วยอินทรีย์ 5 ของนักวิทยาศาสตร์ ตรงกับที่นักวิทยาศาสตร์ท่านหนึ่งชื่อ เอดดิငตัน เคยบอกว่า “วิทยาศาสตร์ไม่สามารถนำมุขย์เข้าถึงตัวความจริง หรือลักษณะใดโดยตรง จะเข้าถึงได้ก็เพียงโลกแห่งสัญลักษณ์ที่เป็นเพียงเงา” กล่าวคือเป็นเพียง “shadow” คือเงาของความจริง ไม่ใช่ตัวความจริง เป็นเครื่องแสดงว่า ความจริงทางวิทยาศาสตร์มีความบกพร่อง และวิธีการหาความจริงของวิทยาศาสตร์กับบกพร่อง เพราะทำพิสูจน์ความจริง คือ พิสูจน์ประสบการณ์ของอินทรีย์หนึ่งด้วยอินทรีย์อื่น ผิดอินทรีย์กัน ถ้าอยู่ในลักษณะนี้ วิทยาศาสตร์ก็จะพิสูจน์เงาของความจริงเรื่อยไป

วงการวิทยาศาสตร์มักกล่าวว่าคำสอนในศาสนา เช่น พระพุทธศาสนา เป็นเรื่องความเชื่อ ไม่ใช่ความรู้ หรือความจริง เพราะยังพิสูจน์ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ไม่ได้จริง ๆ แล้วความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในปัจจุบันสำหรับชาวโลกทั่วไปแล้ว เป็นเรื่องของความเชื่อเลี้ยงเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้เพราะเป็นเรื่องยากแก่การพิสูจน์บ้าง หรือไม่ก็ไม่สนใจจะพิสูจน์บ้าง ชาวโลกเชื่อว่าเชื้อโรคเป็นเหตุแห่งการเจ็บป่วย เพราะเชื่อตามนักวิทยาศาสตร์ ไม่ค่อยมีใครคิดจะหากล่องจล沱คนมาพิสูจน์เรื่องนี้กัน นักวิทยาศาสตร์

บวกกับ น้ำประกอบด้วย H_2O คือ ก๊าซไฮโดรเจน 2 และ ก๊าซออกซิเจน 1 เต็มนักเรียนระดับมัธยมท่องจำกันได้ทุกคนและเชื่อตามทั้งๆ ที่โดยส่วนใหญ่แล้วไม่เคยเห็นเลยว่า H_2O นั้นมีรูป่างหน้าตาเป็นอย่างไร

นอกจากนี้การพิสูจน์ความจริงของวิทยาศาสตร์กล้ายเป็นเรื่องของผู้เชี่ยวชาญพิเศษ คนสามัญไม่สามารถเข้าถึงเครื่องมือและอุปกรณ์ที่จะพิสูจน์ได้ เช่น ไม่สามารถเข้าถึงคณิตศาสตร์ชั้นสูง เป็นต้น แม้แต่โอนล์ไลน์เองก็ยังเห็นอยู่กับการศึกษาคณิตศาสตร์ชั้นสูงเพื่อนำมาอธิบายทฤษฎีล้มพัทธภาพทั่วไปของเข้า จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่โอนล์ไลน์เคยกล่าวไว้เมื่อครั้งที่เขาระบุทฤษฎีล้มพัทธภาพอกรามไม่นานว่า ทั่วทั้งโลกมีคนเพียง 12 คนเท่านั้นที่เข้าใจทฤษฎีล้มพัทธภาพของเข้า ในปัจจุบันแม้ทฤษฎีนี้จะมีอายุเกือบ 100 ปีแล้ว แต่ก็ยังเป็นเพียงความเชื่อของชาวโลกโดยมากอยู่นั้นเอง

ด้วยเหตุนี้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์เรื่องเชื้อโรคก็ต้องน้ำประกอบด้วย H_2O ก็ตี และ ทฤษฎีล้มพัทธภาพก็ต้องมีอยู่ในฐานะเดียวกับเรื่องนรกลสรรค์ในพระพุทธศาสนาคือ แม้จะเป็นความจริงที่สามารถพิสูจน์ได้ แต่มีคนส่วนน้อยเท่านั้นที่ได้ทดลองพิสูจน์ด้วยวิธีการที่ถูกต้องจนประจักษ์ด้วยตนเองว่าลึกลับแล้วนี้มีอยู่จริง

3.3.6 ทุกข์ในสังสารวัฏและสรรณะที่ช่วยให้พ้นทุกข์

ได้กล่าวมาพอสมควรแล้วว่าการเรียนว่ายตายเกิดนั้นเป็นทุกข์ บางท่านที่มองโลกในแง่ดีอาจจะบอกว่าชีวิตของตนเป็นสุข จริงๆ แล้วความสุขที่แท้จริงของปุถุชนไม่มี มีแต่ความรู้สึกสบายขึ้นบ้าง ในเมื่อความทุกข์ได้รับการบรรเทาลงชั่วคราว เช่น เรายุดกันว่าได้รับประทานอาหารอร่อย ๆ เป็นความสุข ความจริงแล้วเป็นเพียงแค่ความสบายที่เกิดขึ้น ในเมื่อความทิวได้รับการบรรเทาลงชั่วคราวเท่านั้น แต่ในไม่ช้าความทิว ก็กลับมาทรมานเราอีก ต้องกินอาหารแก้กันอีก และต้องแก้กันตั้งแต่เกิดจนตาย ไม่เคยมีใครเอชนาความทิวได้เลยแม้จะร่ำรวยก็ตาม¹

ทุกสิ่งที่เรามีไว้นั้นไม่ใช่เพื่อบรรุ่งความสุขแต่เพื่อแก้ทุกข์ ทุกอย่างที่เราทำนั้นไม่ใช่เพื่อสุขแต่เพื่อแก้ทุกข์ มนุษย์ทั้งโลกจึงเป็นคนป่วยด้วยโรคทุกข์ โลกทั้งโลกเป็นโรงพยาบาลใหญ่ ทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นสมบัติของมนุษย์เป็นยาแก้โรคทุกข์ และหากเรายังไม่หมดกิเลสก็ยังต้องทนทุกข์อยู่กับเรียนว่ายตายเกิดอย่างนือยู่ร่ำไป พุทธพจน์ในหัวข้อ 3.2.1 ลังสารวัฏวะจารการเรียนว่ายตายเกิดเป็นเครื่องยืนยันได้เป็นอย่างดีว่าชีวิตมีทุกข์

ความทุกข์ในโลกมนุษย์แม้จะมาน้อยเพียงไรก็พอยได้ แต่ทุกข์ในอบายภูมิ ได้แก่ นรก เป็นต้นนั้น มีมากมายเหลือพวนนาทีเดียว

ครั้งหนึ่งพระลัมพุทธเจ้าตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า “คนพากผู้ประพฤติกายทุจริต ประพฤติวจุจุริตประพฤติโนทุจริต หลังจากตายแล้วจะไปเกิดในอบาย ทุคติ วินิบาต และนรก ความทุกข์ในโลกนี้ กับทุกข์ในรกรนั้นเปรียบเทียบกันไม่ได้”

¹ แสง จันทร์งาม (2544), ประพิธธรรม, หน้า

ภิกขุรูปหนึ่งได้กราบทูลว่า “พระองค์จะทรงอุปมาได้หรือไม่ พระเจ้าข้า ”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ได้ ภิกขุ” แล้วตรัสว่า “เปรียบเหมือนราชบุรุษจับโจรได้แล้ว จึงแสดงแก่พระราชาว่า ‘ผู้นี้เป็นโจร ขอพระองค์ลงทรงลงพระอาญาເຕີດ’

พระราชาเมื่อพระgradeแล้วรับสั่งว่า ‘ท่านจะประหารบุรุษนี้ด้วยหอก 100 เล่ม ในเวลาเช้า’ ราชบุรุษก็ประหารบุรุษคนนั้นด้วยหอก 100 เล่มในเวลาเช้า ต่อมาในเวลาเที่ยง พระราชาทรงถามว่า ‘บุรุษนั้นเป็นอย่างไรบ้าง’ ราชบุรุษกราบทูลว่า ‘เขายังมีชีวิตอยู่ พระเจ้าข้า’ พระราชาจึงมีพระgradeแล้วรับสั่งให้ราชบุรุษประหารบุรุษคนนั้นด้วยหอกอีก 100 เล่มในเวลา

เที่ยงวัน ต่อมาในเวลาเย็น พระราชาทรงถามอีกว่า ‘บุรุษคนนั้นเป็นอย่างไรบ้าง’ ราชบุรุษกราบทูลว่า ‘เขายังมีชีวิตอยู่ พระเจ้าข้า’ พระราชาจึงมีพระgradeแล้วรับสั่งให้ราชบุรุษประหารบุรุษคนนั้นด้วยหอกอีก 100 เล่ม ในเวลาเย็น”

พระลัมมาลัมพุทธเจ้าตรัสว่า “บุรุษนั้นถูกประหารด้วยหอก 300 เล่ม พึงเสวยทุกข์บ้างไหม” ภิกขุทั้งหลายกราบทูลว่า “บุรุษนั้นแม้ถูกประหารด้วยหอก 1 เล่ม ยังได้เสวยทุกข์เป็นอันมาก ไม่จำต้องกล่าวถึง การถูกประหารด้วยหอกด้วย 300 เล่ม พระพุทธเจ้าข้า”

จากนั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าจึงทรงหยิบ “ก้อนหิน” ขนาดเท่าฝ่ามือขึ้นมา แล้วตรัสว่า “ภิกขุทั้งหลาย ก้อนหินขนาดเท่าฝ่ามือนี้กับขุนเขาทิมพานต์ อย่างไหนใหญ่กว่ากัน”

ภิกขุทั้งหลายกราบทูลว่า “ก้อนหินนี้ มีประมาณน้อยนัก เปรียบเทียบกับขุนเขาทิมพานต์แล้ว ไม่ถึงแม้ส่วนแห่งเลี้ยว ไม่อาจเทียบกันได้ พระพุทธเจ้าข้า”

พระลัมมาลัมพุทธเจ้าตรัสว่า “ภิกขุทั้งหลาย ความทุกข์ที่บุรุษนั้นถูกประหารด้วยหอก 300 เล่ม นั้น เมื่อเปรียบเทียบกับทุกข์แห่งนรกแล้ว ไม่ถึงแม้ส่วนแห่งเลี้ยว ไม่อาจเทียบกันได้

มหาชนกนั้นมี 4 มุ่ม 4 ประตู แบ่งออกเป็นส่วน มีกำแพงเหล็กล้อมรอบ ครอบด้วยไฟเหล็ก มีพื้นเป็นเหล็ก ลูกโซนโซติช่วง แฟปไปกลด้านละ 100 โยชน์ทุกเมื่อ ภิกขุทั้งหลาย ความทุกข์ในโลกนี้กับทุกข์ในนรกเปรียบเทียบกันด้วยการบอกໄมได้”¹

ในท่ามกลางความทุกข์ในสังสารวัฏนี้พระรัตนตรัยเท่านั้นที่เป็นสรรณะอันเกشمที่ช่วยให้มนุษย์พ้นทุกข์ได้อย่างแท้จริง ส่วนสิ่งอื่นไม่ใช่ ดังพุทธ darüberว่า “มนุษย์เป็นอันมากถูกภัยคุกคามแล้ว ยอมถึงภายน้ำ อาราม และรุกขเจดีย์ ว่าเป็นที่พึง สรรณะนั้นแลไม่เกشم สรรณะนั้นไม่อุดม เพราะบุคคลอาศัยสรรณะนั้น ยอมไม่พ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้ ส่วนบุคคลใดถึงพระพุทธ พระธรรม และพระสัทห์ ว่าเป็นที่พึง ยอมเห็นอริยสัจ 4 (คือ) ทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ ความก้าวล่วงทุกข์ และมรคมีองค์ 8 อันประเสริฐ ซึ่งยังสัตว์ให้ถึงความสงบแห่งทุกข์ ด้วยปัญญาชอบ สรรณะนั้นแลของบุคคลนั้นเกشم สรรณะนั้นอุดมเพราะบุคคลอาศัยสรรณะนั้น ยอมพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้”²

¹ พระสูตตันตบปภก มัชณิมณิกา อุปริปัณณาสก, พาลปัณฑิตสูตร, มจร. เล่ม 14 ข้อ 248-250 หน้า 293.

² พระสูตตันตบปภก ขุททกนิกา คาการธรรมบท, มก. เล่ม 42 ข้อ 24 หน้า 276-277.

กิจกรรม

หลังจากนักศึกษาได้ศึกษา บทที่ 3 ธรรมชาติของชีวิตทางพระพุทธศาสนา จะโดยสมบูรณ์แล้ว โปรดทำแบบประเมินตนเองหลังเรียนบทที่ 3 ในแบบฝึกปฏิบัติบทที่ 3 แล้วจึงศึกษาบทที่ 4 ต่อไป

บทที่ 4

พระรัตนตรัย

แก่นของพระพุทธศาสนา

บทที่ 4

พระรัตนตรัย : แก่นของพระพุทธศาสนา

พระรัตนตรัย : แก่นของพระพุทธศาสนา

4.1 พระรัตนตรัยคืออะไร

4.2 ประเภทของพระรัตนตรัย

4.3 ความสำคัญของพระรัตนตรัย

4.4 หลักฐานเกี่ยวกับธรรมกาย

4.4.1 หลักฐานธรรมกายในพระไตรปิฎก

4.4.2 พระลัมมาลัมพุทธเจ้าคือธรรมกาย

4.4.3 ธรรมกายคือโลกุตรธรรม 9

4.5 อนุภาพของพระธรรมกาย

4.6 ระดับของพระรัตนตรัยภายใน

4.7 ลักษณะและขนาดของพระรัตนตรัยภายใน

4.8 สถานที่ตั้งของพระรัตนตรัยภายใน

4.9 วิธีการเข้าถึงพระรัตนตรัยภายใน

4.10 ความเคารพและการบูชาพระรัตนตรัย

4.10.1 ความเคารพคืออะไร

4.10.2 สิ่งที่ควรเคารพในพระพุทธศาสนา

4.10.3 วิธีการแสดงความเคารพพระรัตนตรัย

4.10.4 アニสังส์ของกรรมมีความเคารพ

4.10.5 การบูชาคืออะไร

4.10.6 ประเภทและวิธีการบูชาพระรัตนตรัย

4.10.7 アニสังส์การบูชาพระรัตนตรัย

แนวคิด

1. พระวัตถุตรั้ย คือแก้วอันประเสริฐ 3 ได้แก่ พุทธวัตถุนະ, ธรรมรัตตนະ และลังฆวัตตนະ
2. พระวัตถุตรั้ยมี 2 ประเภทคือ ภายนอก และภายใน พระวัตถุตรั้ยภายนอก ได้แก่ พระลัมมา-ลัมพุทธเจ้าผู้เป็นศาสดา พระธรรมคำสอนของพระองค์ และพระสัมภพสาวกของพระองค์

พระวัตถุตรั้ยภายใน ได้แก่ พุทธวัตถุนະ คือ ธรรมกายที่ตั้งอยู่ ณ ศูนย์กลางกายฐานที่ 7 ซึ่งอยู่บริเวณกลางกายของพระลัมมาลัมพุทธเจ้าและของมนุษย์ทุกคน, ธรรมรัตตนະ คือ ดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกายซึ่งอยู่ ณ ศูนย์กลางกายของธรรมกายนั้น และลังฆวัตตนະ คือธรรมกายละเอียดที่อยู่ภายในธรรมรัตตนะนั้น
3. พระวัตถุตรั้ยภายในมีความสำคัญคือ ช่วยให้มนุษย์ที่ได้เข้าถึงพันทุกข์ได้ ส่วนพระวัตถุตรั้ยภายนอกเป็นสื่อเพื่อให้เข้าถึงพระวัตถุตรั้ยในตัว
4. ธรรมกายนั้นเป็นคำที่มีหลักฐานปรากฏอยู่ในคัมภีรพระพุทธศาสนาต่าง ๆ ได้แก่ พระไตรปิฎก อรหัติกถา ภูกิ วิสุทธิมรรค มิลินทปัญหา หนังสือปฐมสมโพธิิกถา เป็นต้น
5. ธรรมกายนั้นมีอานุภาพมาก เช่น ช่วยให้ผู้ที่ได้เข้าถึงระลึกชาติได้ รู้วาระจิตของผู้อื่นได้ไปรักได้ไปสรรค์ได้ ไปนิพพานได้ เป็นต้น
6. พระวัตถุตรั้ยภายในมีหลายระดับ ได้แก่ ธรรมกายโโคต្រกุ ธรรมกายโสดาบัน ธรรมกายสกทา คามี ธรรมกายอนาคต ธรรมกายอรหัต ธรรมกายนั้นมีรูปเหมือนพระปฏิมากรเกตุดอกบัวตูม ไล่ เมื่อ分级ล่องดูเจาหน้า ได้ลักษณะมหาบุรุษทั้ง 32 ประการ
7. ธรรมกายโโคต្រกุอันเป็นพุทธวัตถุนั้นมีขนาดของหน้าตักใหญ่กว่า 5 วา และสูงใหญ่กว่า 5 วา, ธรรมรัตตนะมีลักษณะเป็นดวงกลมรอบตัว ไล่ ขนาดใหญ่กว่า 5 วาเมื่อองกัน สำหรับลังฆวัตตนะนั้น โตกว่าพุทธวัตถุ 5 เท่า ส่วนพระวัตถุตรั้ยระดับอื่นก็โตขึ้นตามลำดับ
8. วิธีการเข้าถึงพระวัตถุตรั้ยในตัวคือ การเจริญสมาธิภาวนาทางใจหยุดนิ่งไว้ ณ ศูนย์กลางกายฐานที่ 7 อย่างเบาสบายและต่อเนื่อง เมื่อถูกส่วนก็จะเข้าถึงในที่สุด
9. ความเคราะห์ต่อพระวัตถุตรั้ยคือการตระหนักในคุณของพระวัตถุตรั้ย แล้วแสดงความอ่อนน้อม ด้วยการกราบไหว้ เป็นต้น ส่วนการบูชาพระวัตถุตรั้ยมี 2 วิธี ได้แก่ อามิสบูชา คือ การบูชาด้วยลิ่งของ ได้แก่ ดอกไม้ และปฏิบัติบูชา คือ การนั่งสมาธิให้เข้าถึงพระวัตถุตรั้ยในตัว

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจเรื่องพระวัตถุตรั้ย
2. สามารถนำความรู้มาดำเนินชีวิตให้ประสบความสุขความสำเร็จได้ โดยเฉพาะการหมั่นปฏิบัติธรรมให้เข้าถึงพระวัตถุตรั้ยในตัว

บทที่ 4

พระรัตนตรัย : แก่นของพระพุทธศาสนา

4.1 พระรัตนตรัยคืออะไร

คำว่า พระรัตนตรัย มาจากคำ 3 คำ คือ พระ + รัตนะ + ตรัย

คำว่า “พระ” แปลว่า “ประเสริฐ” คำว่าพระนี้ใช้สำหรับประกอบหน้าคำอื่นเพื่อแสดงความยกย่องว่า สิ่งนั้น ๆ มีความประเสริฐ

คำว่า “รัตนะ” แปลว่า แก้ว

คำว่า “ตรัย” แปลว่า สาม

ดังนั้น พระรัตนตรัย จึงแปลว่า แก้วอันประเสริฐ 3 ประการ ได้แก่ พุทธรัตนะ : แก้วคือพระพุทธ, ธรรมรัตนะ : แก้วคือธรรมะ และ ลังฆรัตนะ : แก้วคือพระสังฆ

พระรัตนตรัยเป็นรัตนะที่ประณีตและเลิศ หรือประเสริฐกว่ารัตนะและทรัพย์ทั้งหลายทั้งปวง กล่าวคือ ไม่มีรัตนะและทรัพย์อันใดจะเลมอเหมือนหรือเทียบได้กับพระรัตนตรัย ดังที่บันทึกไว้ในรัตนสูตรว่า

...ทรัพย์เครื่องปล้มใจอย่างโดยย่างหางนี่ในโลกนี้ หรือในโลกอื่น หรือรัตนะใด อันประณีตในสวรรค์ ทรัพย์และรัตนะนั้น เลมอด้วยพระตถาคตไม่มีเลย พุทธรัตนะ แม้ นี้เป็นรัตนะอันประณีต...

...พระคายมนูนีมีพระหฤทัยดำรงมั่น ได้บรรลุธรรมอันได้เป็นที่ลึกลับ เนื่องที่ สำรอกกิเลส เป็น omniscient อันประณีต ธรรมชาติอะไร ๆ เลมอด้วยพระธรรมนั้น ย่อมไม่มี ธรรมรัตนะ แม้นี้เป็นรัตนะอันประณีต...

...บุคคล 8 จำพวก 4 คู่ อันลัตบุรุษทั้งหลายสรเรศริญแล้ว บุคคลเหล่านั้น ควรแก่ทักษิณานเป็นสาวกของพระตถาคต ทานที่บุคคลถวายแล้วในท่านเหล่านั้น ย่อมมีผลมาก ลังฆรัตนะ แม้นี้เป็นรัตนะอันประณีต...¹

พระตถาคต หรือ พระคายมนูนี ก็คือพระพุทธ หรือพระลัมมาสัมพุทธเจ้านั้นเอง

บุคคล 8 จำพวก 4 คู่ หมายถึง พระอริยสัมมาสัมพุทธเจ้า พระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระอริยบุคคลตั้งแต่พระไสดาปตติมรรค จนถึง พระอรหัตผล ดังนี้ คู่ที่หนึ่งคือ พระโลดาปตติมรรคและพระโลดาปตติผล, คู่ที่สองคือ พระลูกทากามิมรรค และพระลูกทากามิผล, คู่ที่สามคือ พระอนาคตมิมรรคและพระอนาคตมิผล คู่ที่สี่คือ พระอรหัตมรรคและ

¹ พระสูตตันตบัญญาก ขุททกนิกาย ขุททกปภาณุ ธรรมบท ฉบับสยาમรฉ, เล่ม 25 ข้อ 7 หน้า 3-6.

พระอรหัตผล เพาะฉะนั้น ลังชเวตนะจึงเป็นพระอวิยสังฆ์ ไม่ได้หมายถึงพระภิกษุปลุชันทั่ว ๆ ไป ซึ่งเรียกว่า พระสมมติสังฆ์ อันเป็นพระสงฆ์โดยสมมติ พระอวิยสังฆ์ที่ชาวพุทธรู้จักกันทั่วไปในสมัยพุทธกาล ได้แก่ พระสาวีบุตรเถระ พระมหาโมคคลานเถระ พระอานันทเถระ พระอนุรุทธเถระ ฯลฯ

4.2 ประเภทของพระรัตนตรัย

พระรัตนตรัยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ พระรัตนตรัยภายนอกและพระรัตนตรัยภายใน คนส่วนใหญ่ มักเข้าใจกันว่า พระรัตนตรัยหมายເອົາເນິພະພະສັມມາລັມພຸທຫເຈົ້າຜູ້ເປັນຄາສດາ พระธรรมคือคำสอนของพระองค์ และพระสงฆ์คือพระอวิຍสংহ์และສਮມুতিসংহ์เท่านั้น ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นเพียงพระรัตนตรัยภายนอก ความจริงยังมีพระรัตนตรัยภายในซึ่งมีอยู่ในตัวของมนุษย์ทุกคน ไม่ว่าจะเป็นคนชาติใดศาสนาใดก็ตามต่าง ก็มีพระรัตนตรัยอยู่ในตัวทั้งล้วน

พระรัตนตรัยภายนอกซึ่งชาวพุทธและคนทั่วไปรู้จักกันนั้นจะอธิบายในบทที่ 5, 6 และ บทที่ 7 ในบทนี้จะขยายความเรื่องพระรัตนตรัยภายในก่อนดังนี้

พระรัตนตรัยภายในประกอบด้วย พุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ และลังชเวตนะ หลวงปู่วัดปากน้ำภาษีเจริญได้อธิบายเรื่องพระรัตนตรัยภายในไว้อย่างชัดเจนดังนี้

พุทธรัตนะ คือ ธรรมกาย หมายถึง กายตรัสรู้ธรรมที่มีอยู่ในตัวของมนุษย์ทุกคน ธรรมกายนี้ เป็นผู้ตัวรัสรู้อวิຍลัจ 4 ได้แก่ รู้ทุกข์, รู้เหตุของทุกข์หรือลมหายใจ, รู้ความดับทุกข์หรือนิรவ์ และ รู้เหตุของความดับทุกข์หรือมรรคเมืองค 8¹

ธรรมกายมีรูปเหมือนพระปฏิมากรเกตุดอกบัวตูม ไล่เหมือนกระจกคันฉ่องล่องดูเงาหน้า ได้ลักษณะมหาบุรุษครบทั้ง 32 ประการ งดงามไม่มีที่ติ

ธรรมรัตนะ คือ ดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกาย อยู่ศูนย์กลางกายพุทธรัตนะนั้น² มีหน้าที่รักษา พุทธรัตนะไว้ ธรรมรัตนะมีลักษณะเป็นดวง กลมรอบตัว และไล่เหมือนกับธรรมกาย

ลังชเวตนะ คือ ธรรมกายละเอียดที่อยู่ในกลางธรรมรัตนะ มีหน้าที่รักษาธรรมรัตนะไว้

สำหรับธรรมกายที่เป็นตัวพุทธรัตนะข้างต้นนั้นเรียกว่า “ธรรมกายหยาบ”

ธรรมกายหยาบเป็นปุ่มเกิดแห่งรัตนะทั้งหลาย กล่าวคือ เมื่อเข้าถึงธรรมกายหยาบคือพุทธรัตนะ แล้ว จะทำให้เข้าถึงธรรมรัตนะ และลังชเวตนะด้วย เพราะรัตนะทั้ง 3 ประการนี้เป็นหนึ่งเดียวกัน อาศัย ซึ่งกันและกัน ไม่อาจจะแยกจากกันได้

รัตนะทั้ง 3 นี้เป็นพระรัตนตรัยที่แท้จริง และเป็นเหตุให้เกิดพระรัตนตรัยภายนอกซึ่งเป็นเพียง

¹ พระมงคลเทพมุนี (สด จนทูลโล) (2538), พระธรรมเทศนา 69 กัณฑ์, กัณฑ์ 31 รัตนสูตร หน้า 381 และ กัณฑ์ 14 เขมาเขมสรณคีปิตา หน้า 173-174.

² พระมงคลเทพมุนี (สด จนทูลโล) (2538), พระธรรมเทศนา 69 กัณฑ์, กัณฑ์ 29 ภัตตาณโนทนาภิกา หน้า 343.

“เนมิตกnam” คือ “เป็นชื่อที่เกิดขึ้นตามเหตุ”¹ กล่าวคือ เป็นชื่อที่เกิดขึ้น เพราะได้เข้าถึงพระรัตนตรัยในตัวดังนี้

พุทธ คือ พระพุทธเจ้า เป็นเนมิตกnam เกิดขึ้นจาก พุทธรัตนะ
ธรรม คือ พระธรรม เป็นเนมิตกnam เกิดขึ้นจาก ธรรมรัตนะ
สุข คือ พระสุข เป็นเนมิตกnam เกิดขึ้นจาก สังฆรัตนะ
เนมิตกnamนั้นมีหลากหลาย เช่น เพราะเหตุที่จิตของพระพุทธองค์ปฏิสุทธ์ผุดผ่อง ปราศจาก
กิเลสทั้งมวล จึงได้พระเนมิตกnamว่า “อรห”

พระลักษธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ มีเหตุผลรับสมกันอยู่เสมอไม่คลาดเคลื่อน จึงสมควรแล้ว
ที่ได้พระเนมิตกnamว่า “สัมมาสัมพุทธ” อีกอย่างหนึ่งซึ่งว่า “สัมมาสัมพุทธ” เพราะตรัสรู้เองโดยชอบ
และสอนให้ผู้อื่นตรัสรู้ตาม

ในทางโลกมีเนมิตกnam เช่น พระนางมัลลิกา เหตุที่มีพระนามอย่างนี้เพราะในขณะพระนาง
ເຮອປະສຸຕินั้น มีดอกມัลลิร่วงลงมาจากอากาศ พระราชนิพัตตาและพระประยูรญาติถืออาณิมิตดอกມัลลิน
ขานนามว่า “มัลลิกา” ซึ่งแปลว่า พระนางมัลลิ คำว่า มัลลิกา จึงเป็นเนมิตกnam

หลวงปู่วัดปากน้ำกล่าวถึงพระรัตนตรัยภายในไว้ว่า “มีลักษณะลักษณะลักษณะ แก้วเจริญ ๆ จึงเรียกว่า รัตนะ”²
ในหนังสือพิพย์อำนวยของมหาภูมิราชาชวิตยาลัยซึ่งเรียบเรียงโดยพระอวิຍคุณาธาร แห่งวัดเขาสวนกวาง จังหวัด
ขอนแก่น กล่าวถึงอินทรีย์ของพระอรหันต์ซึ่งเป็นผู้ที่ได้เข้าถึงพระรัตนตรัยภายในไว้ว่า “อินทรีย์ของพระ
อรหันต์นั้นแหลก เรียกว่า อินทรีย์แก้ว ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ของท่านเป็นแก้ว คือ ไสบวิสุทธิ์
แก้วมณฑ์เชติ ผู้บรรลุถึงภูมิแก้วแล้ว ย่อมสามารถตอบแทนพระแก้ว คือ พระอรหันต์ที่นิพพานแล้วได้”³

สำหรับพระรัตนตรัยภายนอกคือ พระพุทธเจ้า พระธรรมคำสอนของพระองค์ และพระสุข
ลักษณะของพระองค์นั้น เรียกว่า พระรัตนตรัยเหมือนกัน แต่เป็นการเรียกโดยเบรียบว่า ทั้ง 3 อย่างนี้
เบรียบเหมือนแก้ว

ทำไม่จึงต้องเอา พระพุทธ พระธรรม และพระสุขมาเบรียบด้วยแก้ว ที่ต้องเบรียบด้วยแก้ว
 เพราะแก้วเป็นวัตถุทำความยินดีให้บังเกิดแก่เจ้าของผู้ปักครองรักษา ถ้าผู้ใดมีแก้วมีเพชรไว้ในบ้านใน
เรือนมากผู้นั้นก็อิ่มใจดีใจด้วยคิดว่าเราไม่ใช่คนจน แม้คนอื่นที่ไม่ใช่เจ้าของเห็นแก้วเห็นเพชรเข้าแล้ว ที่จะ
ไม่ยินดีไม่ชอบนั้นเป็นอันไม่มี ต้องยินดีต้องชอบด้วยกันทั้งนั้น

หลวงปู่วัดปากน้ำกล่าวไว้อีกว่า พระรัตนตรัยภายใน คือ “พระพุทธรัตนะ พระธรรมรัตนะ
พระสังฆรัตนะ เป็นตัวจริงของพระพุทธศาสนา เป็นแก่นลารหลักของพระพุทธศาสนาที่เดียว เราเป็นพุทธ-

¹ ราชบัณฑิตยสถาน (2525), พจนานุกรม (ฉบับอิเล็กทรอนิกส์).

² พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทลโร) (2538), พระธรรมเทศนา 69 กัณฑ์, กัณฑ์ 3 รตนดุตยคอมปนาคมคานา หน้า 65.

³ พระอวิຍคุณาธาร (2527), พิพย์อำนวย, หน้า 507-512.

ศาสนิกชนทุนก็ดี ชายก็ดี เป็นคุหสัตต์หรือบรรพชิตก็ตาม ต้องรู้จักพระรัตนตรัยนี้ ถ้าไม่รู้จักรัตนะทั้งสามนี้แล้ว การนับถือศาสนาปฏิบัติในศาสนาເອາຫວັດໄມ້ໄດ້”¹

ส่วนพระรัตนตรัยภายนอกคือ พระลัมมาลัมพุทธเจ้า พระธรรมคือคำสอนของพระองค์ และพระสังฆสาวกของพระองค์นั้น เป็นเพียงเนมิตกนามเท่านั้น ตัวจริงของพระรัตนตรัยคือ พุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ และสังฆรัตนะซึ่งอยู่ในตัวของมนุษย์ทุกคน กล่าวคือ อยู่ในตัวของพระสมณโคดมลัมมาลัมพุทธเจ้า อยู่ในตัวของพุทธบริษัท 4 และอยู่ในตัวของชาวโลกทั้งมวล และมนุษย์ทุกคนก็สามารถเข้าถึงได้โดยไม่จำกัดเพศ อายุ ภาษา ศาสนา และแผ่นธุ ถ้าเจ้าชายลิทธัตโพธิสัตว์ยังไม่ตรัสรู้ธรรมคือเข้าถึงพระรัตนตรัยในตัวก็ยังไม่เชื่อว่าเป็นพระลัมมาลัมพุทธเจ้าแต่ยังเป็นเพียงพระโพธิสัตว์เท่านั้น และมีข้อสังเกตว่าสังฆรัตนะนั้นหมายເອາເສພະພຣອຍສົງໝູ່ ซึ่งความเป็นອຣຍສົງໝູ່ນີ້ເປັນຄຸນທີ່ເກີດຂຶ້ນກາຍໃນຂອງແຕ່ລະຄົນ ອັນນີ້ກີ່ເປັນເຄື່ອງຢືນຢັນຄົງຄວາມມືອຢູ່ຂອງพระรัตนตรัยກາຍໃນໄດ້ເປັນຍ່າງດີ

4.3 ความสำคัญของพระรัตนตรัย

พระรัตนตรัยทั้งภายนอกและภายในในมีความสำคัญมาก เป็นแก่นของพระพุทธศาสนา เป็นส่วนที่ช่วยดับทุกข์ได้อย่างถาวร ส่วนส่วนอื่นนอกนี้ไม่อาจดับทุกข์ได้ พระรัตนตรัยภายนอกนั้นเป็นสื่อให้มนุษย์ทุกคนได้เข้าถึงพระรัตนตรัยในตัว กล่าวคือ เมื่อพุทธบริษัทได้ฟังธรรมจากพระลัมมาลัมพุทธเจ้าก็ได้จากพระสังฆสาวกของพระองค์ก็ดี และได้น้อมนำธรรมนั้นมาปฏิบัติจะเป็นเหตุให้เข้าถึงพระรัตนตรัยในตัว อันเป็นที่พึงที่ระลึกที่ช่วยให้พ้นทุกข์ได้

ชาวพุทธจำนวนมากในอดีตยอมลั่งสมบัติอันมหาศาลเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาเพื่อให้ได้เข้าถึงพระรัตนตรัยในตัว พระเอกสารองค์สำคัญ ๆ ในสมัยพุทธกาล ได้แก่ พระสารีรบุตร พระมหาโมคคลานะ พระมหากัลลสัป พระอนุรุทธะ เป็นต้น ต่างออกบวชาจากตระกูลที่ร่วร้ายทั้งสิ้น เจ้าชายอนุรุทธะนั้นเป็นเจ้าชายที่มีทรัพย์มากถึงกับไม่รู้จักคำว่า “ไม่มี” เลยตลอดชีวิต แต่ก็ยอมลั่งสมบัติที่อยู่นั้นแล้วแล้วหากลังที่เลิศยิ่งกว่าคือพระรัตนตรัย

บางคนมีสมบัติตักไม่พร่องซึ่งเป็นลิ่งที่ชาวโลกทั้งหลายประนีกันนักหนา แต่ท่านเหล่านั้นกลับเห็นว่า รัตนะที่เลิศกว่าทรัพย์ลินเงินทองยังมีอยู่นั่นคือ พระรัตนตรัย จึงลั่งสมบัตินั้นออกบวชโดยไม่ใช่ดี เช่น ชฎีลเศรษฐี และ โชคิกเศรษฐี เป็นต้น ชฎีลเศรษฐีนั้นมีภูษาทางตักไม่พร่อง ส่วนโชคิกเศรษฐี มีสมบัติมากมาย ได้แก่ ปราสาทแก้ว 7 ชั้น ชุมทรัพย์ตักไม่พร่อง 4 ชุม เป็นต้น แม้แต่พระราชาหากษัตริย์ที่ลั่งสมบัติออกบวชก็มี ได้แก่ พระราชารามากับปินะ และพระนางอโณชาเทวี เป็นต้น

พระราชารามากับปินะและพระนางอโโนชาเทวีเป็นกษัตริย์แห่งกุกุภูวัดีนครซึ่งพรั่งพร้อมด้วยทรัพย์สมบัติเป็นอันมาก วันหนึ่ง พระองค์ได้ลัดดับข่าวจากพ่อค้าว่า พระรัตนตรัยอยู่บัดชິ້ນแล้ว ทรงปีติ

¹ พระมงคลเทพมุนี (สด จนทลโร) (2538), พระธรรมเทศนา 69 กัณฑ์, กัณฑ์ 30 ภัตตาณู蒙古ກາຖາ หน้า 359.

ยินดีมาก ได้พระราชทานทรัพย์สิ่ง 300,000 แก่พ่อค้านั้น และทรงตัดสินพระทัยออกผนวชพร้อมกับ
สำมาตย์ในวันนั้นเลย

พระองค์ตรัสกับพวกพ่อค้าว่า “พระเทวีพระนามว่าโอนชา ก็จักรพระราชทานทรัพย์ 3 แสนแก่
พวกท่าน พวกท่านพึงทูลอย่างนี้ว่า ‘พระราชทานทรงลักษณะเป็นใหญ่ถวายพระองค์แล้ว’ พระองค์จะเสวย
สมบัติตามลัญายเด็ด’ ถ้าพระเทวีจักรตรัสตามพวกท่านว่า ‘พระราชทานเล็ดจไปที่ไหน’ พวกท่านพึงทูลว่า ‘พระ
ราชាពรัสร่วมกับชาอุทิศพระศascalataแล้ว’ แม้เหล่าสำมาตย์ก็ส่งข่าวไปบอกราชยาอย่างนั้นเมื่อฉันกัน
เมื่อพระราชและเหล่าสำมาตย์ออกบัวชแล้วไม่นานก็บรรลุเป็นพระอรหันต์กันทั้งหมด

ฝ่ายพระนางโอนชาเทวีเมื่อทราบว่าพระราชและสำมาตย์ทั้งหลายออกบัวชแล้ว ได้เรียกราชยา
ของเหล่าสำมาตย์มาแล้วตรัสว่า “พระราชทานทรงสัปบุญแล้วบูชาพระรัตนตรัยด้วยทรัพย์ 3 แสน ทรง
ลักษณะบัตดุจก้อนน้ำลาย ตรัสว่า ‘เรางักบัวช’ แล้วเล็ดจออกไป ส่วนเราได้บูชาพระรัตนตรัยด้วยทรัพย์
9 แสน ซึ่งว่าสมบัตินี้มิได้นำทุกข์มาแด่พระราชเท่านั้น ย่อมเป็นเหตุนำทุกข์มาแม้แก่เราเมื่อฉันกัน โครงการ
จักคุกเข่ารับเอกสารก้อนน้ำลายที่พระราชทานบวนทั้งแล้วด้วยปากเล่า เราไม่ต้องการด้วยสมบัติ แม้เราจะจัก
ไปบัวชอุทิศพระศascalata”¹ ต่อมาระโอนชาเทวีและเหล่าภราดรยาระบุสำมาตย์ก็ได้ออกบัวชและบรรลุเป็น
พระอริยสังฆกันทั้งหมด

4.4 หลักฐานเกี่ยวกับธรรมกาย

หลักฐานเรื่องธรรมกายมีปรากฏอยู่หลายคัมภีร์คือทั้งในพระไตรปิฎก อรหणกถา ภูมิ วิสุทธิธรรมรค²
มิลินทปัญหา หนังสือปฐมสมโพธิกถา จากรากลันทอง คีลาจารีก และหนังสือทางพระพุทธศาสนาอื่น ๆ นอกจาก
นี้เรื่องธรรมกายยังปรากฏอยู่ในคัมภีร์ฝ่ายมหายานอีกจำนวนมาก ในที่นี้จะนำเสนอเฉพาะหลักฐานใน
คัมภีร์ฝ่ายเกรวاث ดังนี้

4.4.1 หลักฐานธรรมกายในพระไตรปิฎก

ในพระไตรปิฎกมีคำว่าธรรมกายปรากฏอยู่ 5 แห่งดังนี้

1) ในอัคคัญสูตร พระลัมมาลัมพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า คำว่า ‘ธรรมกาย’ ก็ตี ‘พระมหา’ ก็ตี
‘ธรรมภูต’ ก็ตี ‘พระภูต’ ก็ตี ล้วนเป็นชื่อของตถาคต²

2) ในสรวังคเครคถา พระสรวังคเครคได้กล่าวคถาเหล่านี้ว่า พระลัมมาลัมพุทธเจ้าพระนามว่า
วิปัสสี สิชี เวสสภุ กาสัณธะ โภนาคมนะ และกัสสปะได้ทรงดำเนินไปโดยทางใดแล พระลัมมาลัมพุทธเจ้า
พระนามว่าโคดมก็ทรงดำเนินโดยทางนั้น พระพุทธเจ้าทั้ง 7 พระองค์ประคจากต้นไม้ทรงยืนมั่น หยั่งถึง
ความดับ เสด็จอุบัติโดยธรรมกาย ผู้คงที่ ได้ทรงแสดงธรรมนี้ คืออวิยลัจ 4 อันได้แก่ ทุกชี เหตุให้เกิดทุกชี

¹ อัมมปทกุจกถา อรหणกถาขุททกนิกาย คถาธรรมบท มก., เล่ม 41 หน้า 312-313.

² พระสูตตันตปิฎก ทีมนิกาย ปาก្នิกวรรณ อัคคัญสูตร มจร., เล่ม 11 ข้อ 118 หน้า 88.

ความดับทุกข์ และทางที่ดำเนินไปให้ถึงความลึกลับด้วยทรงอนุเคราะห์เหล่าลัตต์¹

3) ในปัจเจกพุทธapanan บันทึกไว้ว่า พระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลายมีธรรมยิ่งใหญ่ มีธรรมกามาก มีจิตเป็นอิสระ ข้ามห่วงแห่งทุกข์ทั้งมวลได้แล้ว²

4) ในมหาปชาปติโคตมีเกรียงปานan พระนางมหาปชาปติโคตมีเกรียงล่าวไว้ว่า “ข้าแต่พระสุคต หม่อมฉันเคยเป็นมารดาเลี้ยงของพระองค์ ข้าแต่พระธีรเจ้า ส่วนพระองค์เป็นบิดาของหม่อมฉัน ข้าแต่พระโลกนาถ พระองค์ทรงเป็นผู้ประทานความสุข ที่เกิดจากพระลัทธธรรม ข้าแต่พระโคดม หม่อมฉันเป็นผู้ที่พระองค์ทรงให้เกิดแล้ว ข้าแต่พระสุคต พระรูปภายในของพระองค์นี้ อันหม่อมฉันเคยฟูมฟักให้เจริญเติบใหญ่แล้ว ส่วนพระธรรมกามที่นำเพลิดเพลินของหม่อมฉัน อันพระองค์ทรงฟูมฟักให้เจริญแล้ว”³

5) ในอัตถลัณฑ์สักເගາປາປານ ພຣະອັດລັນທ້ສັກເກຣາປານ ພຣະອັດລັນທ້ສັກເກຣະກລ່ວໄວ້ວ່າ ອົງໝາຍພຸຖນ້າເຈົ້າ ຜູ້ທີ່ຮັດງ ດັບຮົມກາຍ ທີ່ເປັນບ່ອເກີດແຫ່ງຮັດນະທັ້ງລື້ນ ຈົນທັ້ງໝາຍໄມ່ສາມາຄະລະໃຫ້ກຳເຮີບໄດ້ ໄກຣເລ່າເຫັນແລ້ວຈະໄມ່ເລື່ອມໄສ⁴

จากหลักฐานธรรมกາຍທີ່ກ່າວມານີ້ມີຂໍອສັງເກດທີ່ສຳຄັນ 3 ປະກາຊື່ລົດຄລ້ອງກັບຄາສົນຂອງພຣະມຄລເທມຸນີ້ ລວງປູ້ວັດປາກນໍາກາຊີເຈົ້າ ດັ່ງນີ້

1) ກາຣເປັນພຣະສັມມາລັມພຸຖນ້າເຈົ້າຫຼືພຣະຕາຄາດນັ້ນໝາຍເອາ “ກາຣເປັນດ້ວຍຮົມກາຍ” ຫຼືກາຣໄດ້ເຂົ້າສົ່ງພຣະຮົມກາຍ ໄນໃໝ່ໝາຍເອກາຍມນຸ່ຍ໌ຫຼືກາຍເນື້ອ ດັ່ງທີ່ພຣະສະກັກເຄຣະກລ່ວໄວ້ວ່າ “ພຣະສັມມາລັມພຸຖນ້າເຈົ້າທັ້ງ 7 ພຣະອົງຄໍ ເສົດືຈອຸບັດໂດຍຮົມກາຍ” ຫຼືກາທີ່ພຣະພຸຖນ້ອງຄໍຕົວສ່ວ່າ “ຮົມກາຍເປັນຊື່ຂອງຕາຄາດ”

2) ຈາກສະກັກເຄຣາຄາທີ່ວ່າ ພຣະພຸຖນ້າເຈົ້າທັ້ງ 7 ພຣະອົງຄໍ ເສົດືຈອຸບັດໂດຍຮົມກາຍແລ້ວ ທຽນແລດງຮົມ ຂີ່ອ ອຣິຍລັ້ງ 4 ນັຍືນີ້ກີ່ອ ກາຣທີ່ພຣະອົງຄໍໄດ້ຕົວສະໜູວ່ອຮິຍລັ້ງ 4 ດ້ວຍຮົມກາຍແລ້ວຈຶ່ງແລດງຮົມທີ່ໄດ້ຕົວສະໜູວ່ອດັກລ່າວ ປະເດີນນີ້ລົດຄລ້ອງກັບຄາສົນລວງປູ້ວັດປາກນໍ້າທີ່ວ່າ ຮົມກາຍນັ້ນເປັນຜູ້ຕົວສະໜູວ່ອຮິຍລັ້ງ 4 ໄດ້ແກ່ຮູ້ທຸກໆ, ວິ້ເຫຼຸຂອງທຸກໆຫຼືສຸ່ຫຍ່, ວິ້ຄວາມດັບທຸກໆຫຼືອນິໂຣ ແລະ ວິ້ເຫຼຸຂອງຄວາມດັບທຸກໆຫຼືອມຮົມມືອງຄໍ 8⁵

3) ຮົມກາຍມີຢູ່ໃນຕົວຂອງມນຸ່ຍ໌ທຸກຄົນ ກລ່າວກີ່ອ ມີຢູ່ໃນກາຍເນື້ອຂອງພຣະສັມມາລັມພຸຖນ້າເຈົ້າທຸກພຣະອົງຄໍ ມີຢູ່ໃນກາຍເນື້ອຂອງພຣະປັຈເຈົກພຸຖນ້າເຈົ້າທັ້ງໝາຍ ມີຢູ່ໃນກາຍເນື້ອຂອງພຣະສາກລາວິກາຖຸກຮູບ ແລະ ມີຢູ່ໃນຕົວຂອງມນຸ່ຍ໌ທຸກຄົນ ດັ່ງນີ້ຄວາມທີ່ວ່າ “ພຣະປັຈເຈົກພຸຖນ້າເຈົ້າທັ້ງໝາຍມີຮົມຍິ່ງໃໝ່ ມີຮົມກາຍມາກ” ແລະ ດັ່ງທີ່ພຣະນາມຫາປາປັດໂຄຕມີເກົງກລ່ວໄວ້ວ່າ “ພຣະຮົມກາຍທີ່ນໍາເພີດເພີນຂອງມີມັນ ອັນພຣະອົງຄໍ ທຽນຟູມຟັກໃຫ້ເຈົ້າ ແລ້ວ”

¹ ພຣະສຸດຕັນຕິປົງກຸກ ຊຸທທກນິກາຍ ເຄຣາຄາ ສັດຕກນິບາດ ສະກັກເຄຣາຄາ ມຈຣ., ເລີ່ມ 26 ຂັ້ນ 490-492 ພັ້ນ 422.

² ພຣະສຸດຕັນຕິປົງກຸກ ຊຸທທກນິກາຍ ອປປານ ປັຈເຈົກພຸຖາປາປານ ພຸຖນວຣຄ ມຈຣ., ເລີ່ມ 32 ຂັ້ນ 134 ພັ້ນ 24.

³ ພຣະສຸດຕັນຕິປົງກຸກ ຊຸທທກນິກາຍ ອປປານ ເຄູໂປລິກວຣຄ ມຈຣ., ເລີ່ມ 33 ຂັ້ນ 130-131 ພັ້ນ 404.

⁴ ພຣະສຸດຕັນຕິປົງກຸກ ຊຸທທກນິກາຍ ອປປານ ໂສກິຕວຣຄ ມຈຣ., ເລີ່ມ 32 ຂັ້ນ 50 ພັ້ນ 301.

⁵ ພຣະມຄລເທມຸນີ້ (ສດ ຈນຸທລໂ)(2538), ພຣະຮົມເທສນາ 69 ກັນທີ, ກັນທີ 31 ວັດນສູຕ ພັ້ນ 381, ກັນທີ 14 ເຂມາເຂມສຣນີປົກຄາ 173-174.

ด้วยเหตุนี้พราลวกที่ได้ตรัสรู้ตามพระพุทธองค์จึงมีคำเรียกว่า ลวกพุทธเจ้าบ้าง อนุพุทธเจ้าบ้าง สุตพุทธเจ้าบ้าง พหุสุตตพุทธเจ้าบ้าง หมายถึง ผู้ได้เข้าถึงพระพุทธเจ้าในตัวหรือเข้าถึงพระธรรมกายในตัวนั้นเอง

4) ธรรมกายนั้นเป็นปอเกิดของรัตนะทั้งหลาย ดังที่พระอัตถลัณฑ์สักกระกล่าวไว้ว่า “อนึ่ง พระพุทธเจ้าผู้ทรงแสดงธรรมกาย ซึ่งเป็นปอเกิดแห่งรัตนะทั้งสิ้น” คำว่ารัตนะในที่นี้ตามทัศนะของหลวงปู่วัดปากน้ำนั้นหมายເອງรัตนตัวย เมื่อผู้ใดได้เข้าถึงพระธรรมกายซึ่งเป็น “พุทธรัตนะ” แล้ว ก็จะได้เข้าถึง “ธรรมรัตนะ” และ “ลังฆรัตนะ” ด้วย เพรารัตนะทั้งสามนี้อาศัยซึ่งกันและกันและรวมเป็นอันหนึ่ง อันเดียวกัน

4.4.2 พ拉斯ัมมาลัมพุทธเจ้า คือ ธรรมกาย

ประเด็นที่ว่าพระลัมมาลัมพุทธเจ้าคือธรรมกายในตัว ไม่ได้หมายถึงกายเนื้อของเจ้ายลิทธัตตะนั้น มีหลักฐานอื่น ๆ อีกมาก เช่น ครั้งหนึ่งพระลัมมาลัมพุทธเจ้าตรัสรักบพระวักกลิผู้มีครัทชาจิตนิยมชุมชนอยู่ในลักษณะมหาบุรุษของพระองค์ว่า “อย่าเลย วักกลิ ร่างกายอันเปื่อยเน่าที่ເຮອເຫັນນີ້ จะມีประโยชน์อะไร ດູກ່ອນວักกลิ ผู้ไดແລ່ເຫັນຮຽມ ຜົນນີ້ຂໍອວຍ່ອມເຫັນເຮົາ ຜົນນີ້ຂໍອວຍ່ອມເຫັນຮຽມ”¹ ในอรรถกถาວักกลิสูตรอธิบายไว้ว่า “ธรรมกายแล้วคือพระตถาคต...”² หมายถึงเมื่อพระวักกลิได้เข้าถึงธรรมคือ พระธรรมกายในตัวก็ย่อมได้ເຫັນพระตถาคตเจ้า ส่วนร่างกายภายนอกอันเปื่อยเน่าັ້ນໄມ້ເຊື່ອพระตถาคตในลังฆາฎิสูตรพระลัมมาลัมพุทธเจ้าตรัสรໄວ້ທຳນອງເດີຍກັນວ່າ

ດູກ່ອນກິກ່າຫຼຸທັ້ງຫລາຍ ຄໍາແມ່ກິກ່າຫຼັບຫຍໍາລັງຫຼັງແລ້ວພຶກເປັນຜູ້ຕິດຕາມໄປໝາງໜັງ ຈະ ເດີນໄປຕາມຮອຍເທົ່າ ຂອງເຮົາຍຸ້ໃຈ້ ແຕກິກ່າຫຼັນເປັນຜູ້ມີອົບສາມາເປັນປັກຕິ ມີຄວາມກຳຫັດແຮງກຳລຳໃນການທັ້ງຫລາຍ ມີຈິຕພຍາບາທ... ໂດຍທີ່ແທ້ ກິກ່າຫຼັນຍຸ້ທ່າງໄກລເຮາທີ່ເດີຍ ແລະເຮົາກົ່ອຍຸ້ທ່າງໄກລກິກ່າຫຼັນ ຂັ້ນພະເຫດໃຈ້ ເພຣະກິກ່າຫຼັນຍ່ອມໄໝເຫັນຮຽມ ເມື່ອໄໝເຫັນຮຽມຍ່ອມຊ້ອວ່າໄໝເຫັນເຮົາ

ດູກ່ອນກິກ່າຫຼຸທັ້ງຫລາຍ ຄໍາແມ່ກິກ່າຫຼັນພຶກຍູ້ໃນທີ່ປະມານ 100 ໂໂຍ່ນໃຈ້ ແຕກິກ່າຫຼັນເປັນຜູ້ໄມ້ມີອົບສາມາ ໄມ້ມີຄວາມກຳຫັດອັນແຮງກຳລຳໃນການທັ້ງຫລາຍ ໄມ້ມີຈິຕພຍາບາທ... ມີຈິຕັ້ງມັນ ມີຈິຕມີອາຮັນເປັນອັນເດີຍວ່າ ສໍາຮັມອັນທີ່ໂດຍທີ່ແທ້ ກິກ່າຫຼັນຍຸ້ໄກລ້ອືດເຮາທີ່ເດີຍ ແລະເຮົາກົ່ອຍຸ້ໄກລ້ອືດກິກ່າຫຼັນ ຂັ້ນພະເຫດໃຈ້ ເພຣະກິກ່າຫຼັນຍ່ອມໄໝເຫັນຮຽມ ເມື່ອເຫັນຮຽມຍ່ອມຊ້ອວ່າໄໝເຫັນເຮົາ³

ในอรรถกถาลັງຫຼັງສູຕະຫຼາດອົບຍາຍໄວ້ວ່າ “ໂລກຸດຮຽມ 9 ອຍ່າງ ສ້ອງວ່າ ຮຽມ ກົ່ເຮົາໄມ້ອາຈະເຫັນໂລກຸດຮຽມນັ້ນໄດ້ດ້ວຍຈິຕິຖື້ກອົບອົບສາມາ ເປັນຕົ້ນ ປະຖຸຮ້າຍ ເພຣະໄມ້ເຫັນຮຽມນັ້ນເຂອງຈົ່ງຊ້ອວ່າໄໝເຫັນຮຽມກາຍ”⁴ ແລະ

¹ พระสูตตันตปິຈາກ ລັງຍຸຕະນິກາຍ ພັນຫວາວວຽກ ມກ., ເລີ່ມ 27 ຂ້ອ 216 ໜ້າ 276.

² ສາරັຕະປກາລືນີ້ ອຣດກາສັງຍຸຕະນິກາຍ ພັນຫວາວວຽກ, ອຣດກາວັກກລິສູຕະ, ມກ., ເລີ່ມ 27 ໜ້າ 283.

³ พระสูตตันตปິຈາກ ຊຸທທກນິກາຍ ອົດວຸດຕະກະ, ສັງຫຼັງສູຕະຫຼາດ, ມກ., ເລີ່ມ 45 ຂ້ອ 272 ໜ້າ 581.

⁴ ປຣມັດທີ່ປັນ ອຣດກາຊຸທທກນິກາຍ ອົດວຸດຕະກະ, ອຣດກາສັງຫຼັງສູຕະຫຼາດ, ມກ., ເລີ່ມ 45 ໜ້າ 583.

ในวรรณคดีวังกัลสูตรกับนักทึกไว้ว่า “ธรรมกายแล้วคือพระตถาคต ความจริงโลกธรรม ๙ อย่างชี้อว่า พระกายของพระตถาคต”¹

อภิชาน หมายถึง ความคิดเพ่งเล็งจ้องจะเอาของคนอื่น จัดเป็นกิเลสตระกูลโลกะ

4.4.3 ธรรมกาย คือ โลกธรรม ๙

โลกธรรม ๙ หมายถึง ธรรมที่พ้นจากโลก เหนือโลก ตรงข้ามกับโลกียธรรมคือธรรมที่ยังเป็นวิสัยของโลกหรือยังไม่พ้นโลก โลกธรรม ๙ ได้แก่ “มรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน ๑”²

“มรรค ๔ ได้แก่ โสดาปัตติมรรค สาวกามิมรรค อนาคตมิมรรค และ อรหัตมรรค

ผล ๔ ได้แก่ โสดาปัตติผล สาวกามิผล อนาคตมิผล และ อรหัตผล”³

จากวรรณคดีสังฆภูษตรข้างต้นที่กล่าวว่า “การไม่เห็นธรรม คือไม่เห็นโลกธรรม ๙ และการไม่เห็นโลกธรรม ๙ ชี้อว่าไม่เห็นธรรมกาย” และจากวรรณคดีวังกัลสูตรที่ว่า “ธรรมกายแล้วคือพระตถาคต และโลกธรรม ๙ อย่าง ชี้อว่า พระกายของพระตถาคต” นั้น

เพราะฉะนั้น มรรค ๔ ผล ๔ ก็คือธรรมกายในแต่ละระดับนั้นเอง อาจเรียกชื่อด้ังนี้

มรรค ๔ ได้แก่ ธรรมกายโสดาปัตติมรรค ธรรมกายสาวกามิมรรค ธรรมกายอนาคตมิมรรค และ ธรรมกายอรหัตมรรค ส่วนผล ๔ ได้แก่ ธรรมกายโสดาปัตติผล ธรรมกายสาวกามิผล ธรรมกายอนาคตมิผล และ ธรรมกายอรหัตผล

ประเด็นนี้มีหลักฐานยืนยันอีก คือ ในวรรณคดีโສณสูตรบันทึกไว้ว่า “ท่านพระโສณะพอบวชแล้ว ก็เรียนกรรมฐานในสำนักของพระເກຣະ ເພຍພາຍາມອູ່... ໄດ້ເປັນພະໂສດາບັນ...ຈຶງເຈີ້ວິປະສົນນາເພື່ອ ມຣຄັ້ນສູງໄດ້ກິ່ຽວໝາງ ๖ ກາຍໃນພຣະຫັນເອງ... ກົມພຣະເຫັນອຣີຍລັ້ງ ຈຶງເປັນອັນຊື່ວ່າເວຼີໄດ້ເຫັນธรรมกาย ຂອງພຣະຜູ້ມີພຣະກາຄເຈົ້າ”⁴ และในวรรณคดีนิยสูตรบันทึกไว้ว่า “คนທັ້ງ ๔ คือ นายธนิยะ ກරຍາຂອງເຂາ ແລະ ວິດາຂອງເຂາ ๒ ຄົນ ໄດ້ຝຶກຄາຖີ່ແລດສັຈ ๔ ປະກາກ... ດຳຮ່າງອູ່ແລ້ວໃນໂສດາປັດຕິພລ ລຳດັບນັ້ນ ນາຍ ດົນຍະເຫັນແລ້ວຊື່ງໝາຍກາຍຂອງພຣະຜູ້ມີພຣະກາຄເຈົ້າ ດ້ວຍປ້າຍໝາງຈັກໜຸ້ມ ດ້ວຍຄວ້າທ່າ ທີ່ຈົ່ງຕັ້ງມັນແລ້ວ...”⁵

จากวรรณคดีที่กล่าวมาນี้ชี้ให้เห็นว่า การเป็นพระโสดาบัน คือ การได้เห็นธรรมกายของພຣະຜູ້ມີພຣະກາຄເຈົ້າຊື່ງກົດ คือ พຸທຫວັດນະນັ້ນເອງ ແລະ ພຸທຫວັດນະນີ້ມີອູ່ໃນຕົວຂອງມນຸ່ຍໍຍ່າທຸກຄົນ ກາຮຈະເຫັນธรรมกาย ດັກລ່າວໄດ້ ຈະຕ້ອງປົງປັບຕິຫວັນຈົນໃຈຫຍຸດນີ້ແລ້ວເຂົ້າສົ່ງໝາຍກາຍຮະດັບຕ່າງ ๆ ໃນຕົວ คือ ຕັ້ງແຕ່ໝາຍກາຍໂຄຕຽບຈົນເຖິງໝາຍກາຍອຮ້າດ ຈະເຫັນວ່າທີ່ກ່າວມານີ້ລັດຄລັ້ງກັນອຍ່າງຍິ່ງກັບຄຳສອນໜ່ວຍປູ້ວັດປາກນໍ້າ

¹ สารัตถปภาลินี วรรณคดีสังขุตินิกาย ขันธavarac, วรรณคดีวังกัลสูตร, มก., เล่ม 27 หน้า 283.

² ปรมตถทีปนี วรรณคดีชຸທກນິກາຍ อີຕຸວຸຕະກະ, วรรณคดีພຣາມສູຕຣ, มก., เล่ม 45 หน้า 641.

³ ພຣະອົງຮຣມປິກູກ ວິວັງຄໍ ມກ., ເລີ່ມ 78 ຊົ້ວ 837 ບັນ 600.

⁴ ปรມตถทีปนี วรรณคดีชຸທກນິກາຍ ອຸທານ ມກ., ເລີ່ມ 44 ບັນ 558.

⁵ ปรມตถໂຫຼດກາ วรรณคดีອຸຄວຣຣົກ ສຸດຕະນິບາຕ, วรรณคดีນິຍສູຕຣ, ມກ., ເລີ່ມ 46 ບັນ 84.

ในหัวข้อ 3.1.6 เรื่องขันธ์ส่วนละเอียดทางธรรมปฏิบัติ

ส่วนนิพพานนั้นหลวงปู่วัดปากน้ำกล่าวไว้ว่า ธรรมกาyatต่างๆ จะมีธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกาyatอยู่ที่ศูนย์กลางของแต่ละกาyat โดยธรรมที่ทำให้เป็นพระอรหัตนั้นเป็นวิรากชาตุวิรากธรรม และตัวนิพพานก็เป็นวิรากชาตุวิรากธรรม จึงทำให้ดึงดูดกัน พอญกส่วนเข้าก็ดึงดูดกันรังกันไปเอง กล่าวคือ พอถึงธรรมที่ทำให้เป็นพระอรหัตก็ถึงนิพพาน นิพพานอยู่อย่างนี้ ถ้าไม่มีธรรมที่ทำให้เป็นพระอรหัต ก็ไปนิพพานไม่ได้¹

คำว่า “วิรากะ” ในคำว่าวิรากชาตุวิรากธรรมนั้น หมายถึง ธรรมเป็นที่ลินราชะ ซึ่งเป็นคุณลักษณะของนิพพานนั้นเอง

หลักฐานธรรมกาyatที่igmานนี้ไม่ว่าจะมากหรือน้อยก็ตาม ก็ไม่อาจจะทำให้นักศึกษาเข้าใจอย่างแล้วแจ้งได้ นอกจากจะลงมือปฏิบัติสมារิจนเข้าถึงธรรมกาyatด้วยตนเอง ในสัญหลวงปู่วัดปากน้ำยังมีชีวิตอยู่มีผู้เข้าถึงพระธรรมกาyatจำนวนมาก และในปัจจุบันก็ยังมีพยานบุคคลที่ได้เข้าถึงพระธรรมกาyatด้วยตนเองอยู่ไม่น้อย ประเด็นนี้จะได้กล่าวถึงในหัวข้อต่อไป หลักฐานและเนื้อหาที่กล่าวมานี้เป็นเพียงแผนที่และแนวทางในการปฏิบัติธรรมเท่านั้น

พระธรรมกาyatที่อยู่ภายในตัวของมนุษย์ทุกคนนั้นมีอานุภาพมาก เมื่อเข้าถึงแล้วสามารถทำลีงต่าง ๆ ที่กายมนุษย์ทำไม่ได้ เช่น ระลึกชาติหนหลังได้ หยั่งรู้ใจของผู้อื่นได้ แก่ไขคนที่เจ็บป่วยให้หายได้ไปนิพพานก็ได้ ไปสรรค์ก็ได้ ไปนรกก็ได้ สามารถไปช่วยคนที่ตกนรกได้ เช่น คุณยายอาจารย์มหารัตนอุบาลิกาจันทร์ ขันนกยูง เคยไปช่วยคุณพ่อของท่านชื่มจากนรก ดังนี้

คุณยายเล่าว่า “เมื่อยายเข้าถึงธรรมกาyatใหม่ ๆ องค์พระชัดใส ยายนี้เข้าธรรมกาyatไป ไปเยี่ยมพ่ออยายในรกร ไฟนรภมันดับชั่วคราว ยาຍก้อารานาพระธรรมกาyatให้ศิลแก่พ่อ พอพ่ออยายตั้งใจรับศิลเท่านั้น บุญที่เคยทำมาในอดีตชาติ เคยรักษาศิลมา บุญนั้นก็ตามมา บุญที่เกิดจากการให้ทาน การรักษาศิล การทำภารนา ข้ามภพข้ามชาติตั้งแต่ชาติก่อน ๆ ในนั้น มันตามมาทัน พอนึงถึงบุญเก่าออก แล้วก็ตั้งใจรับศิล จากพระธรรมกาyatเท่านั้น บุญเก่าบุญใหม่มาประจบกัน บุญนั้นพาพ่อายให้พันจากนรกได้ และเนื่องจากทำบุญทำทานอย่างอื่นไว้บ้าง ทำให้มีวิมานเก่า ๆ อยู่ในสรรค์ชั้นดัน พอยายก็ได้ไปอยู่บนสรรค์กับญาติเมื่อนอกัน”

นั่คืออานุภาพโดยอุของพระธรรมกาyat สำหรับอานุภาพที่สำคัญที่สุดของพระธรรมกาyatคือ ช่วยกำจัดกิเลสในใจของมนุษย์ให้หมดลิ้นได้

4.5 ระดับของพระรัตนตรัยภายนอก

หลวงปู่วัดปากน้ำภาคเชียงใหม่แสดงพระธรรมเทคโนโลยีในกัณฑ์ที่ 31, กัณฑ์ที่ 33, กัณฑ์ที่ 36 และกัณฑ์ที่ 66 เป็นต้น ว่าพระรัตนตรัยภายนอกมีหลายระดับหรือหลายชั้นด้วยกันดังนี้

¹ พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทลโร) (2538), พระธรรมเทศนา 69 กัณฑ์, กัณฑ์ 4 อาทิตดปริยาสูตร หน้า 79.

- ชั้นที่ 1 พุทธวัตนะ คือธรรมกายโโคตรภูหยาบ
 ธรมวัตนะ คือดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกายซึ่งอยู่คุณย์กลางธรรมกายโโคตรภู
 ลังฆรัตนะ คือธรรมกายโโคตรภูจะเอียดซึ่งอยู่คุณย์กลางดวงธรรมวัตนะนั้น
- ชั้นที่ 2 พุทธวัตนะ คือธรรมกายพระโลดาบันหยาบ
 ธرمวัตนะ คือดวงธรรมฯ ซึ่งอยู่คุณย์กลางธรรมกายพระโลดาบันหยาบนั้น
 ลังฆรัตนะ คือธรรมกายพระโลดาบันจะเอียดอยู่คุณย์กลางดวงธรรมวัตนะนั้น
- ชั้นที่ 3 พุทธวัตนะ คือธรรมกายพระสกทาคำมีหยาบ
 ธرمวัตนะ คือดวงธรรมฯ ซึ่งอยู่คุณย์กลางธรรมกายพระสกทาคำมีหยาบนั้น
 ลังฆรัตนะ คือธรรมกายพระสกทาคำมีจะเอียดอยู่คุณย์กลางดวงธรรมวัตนะนั้น
- ชั้นที่ 4 พุทธวัตนะ คือธรรมกายพระอนาคตมีหยาบ
 ธرمวัตนะ คือดวงธรรมฯ ซึ่งอยู่คุณย์กลางธรรมกายพระอนาคตมีหยาบนั้น
 ลังฆรัตนะ คือธรรมกายพระอนาคตมีจะเอียดอยู่คุณย์กลางดวงธรรมวัตนะนั้น
- ชั้นที่ 5 พุทธวัตนะ คือธรรมกายพระอรหัตหยาบ
 ธرمวัตนะ คือดวงธรรมฯ ซึ่งอยู่คุณย์กลางธรรมกายพระอรหัตหยาบนั้น
 ลังฆรัตนะ คือธรรมกายพระอรหัตจะเอียดอยู่คุณย์กลางดวงธรรมวัตนะนั้น
 นอกจากนี้หลวงปู่วัดปากน้ำยังกล่าวไว้ว่า ในธรรมกายพระอรหัตจะเอียดยังมีพระรัตนตรัยคือ พุทธวัตนะ ธرمวัตนะ และลังฆรัตนะ อีกมากมายจนนับอลงไขขั้นไปไม่ถ้วน¹

4.6 ลักษณะและขนาดของพระรัตนตรัยภายใน

หลวงปู่วัดปากน้ำภาคเชียงใหม่ได้แสดงพระธรรมเทศนาในกัณฑ์ที่ 1 ว่าด้วยการเจริญภวานาสmonkey วิปัสสนากรรมฐาน โดยได้กล่าวถึงลักษณะและขนาดของพระรัตนตรัยภายในแต่ละระดับไว้ดังนี้

ธรรมกายแต่ละระดับนั้นมีรูปเหมือนพระปัจฉิมารเกตุดอกบัวตูม ไลเมือนกระจากคันฉ่องล่องดู เจහน้า ได้ลักษณะมหาบุรุษครบทั้ง 32 ประการ ดงงามไม่มีที่ติ

ธรรมกายโโคตรภูหยาบอันเป็นพุทธวัตนะนั้นมีขนาดของหน้าตักหย่อนกว่า 5 วา และลูงหย่อนกว่า 5 วา ขนาดของหน้าตัก หมายถึง ระยะห่างจากเข่าด้านหนึ่งถึงอีกด้านหนึ่งของธรรมกายซึ่งอยู่ในท่าขัด สามารถเท้าขวาทับเท้าซ้าย

ธรรมวัตนะของธรรมกายโโคตรภูมีลักษณะกลมรอบตัว 似บริสุทธิ์ มีขนาดเท่าหน้าตักธรรมกายโโคตรภูคือ หย่อนกว่า 5 วาเหมือนกัน ส่วนลังฆรัตนะคือธรรมกายโโคตรภูจะเอียดนั้นมากกว่าธรรมกายโโคตรภูหยาบ 5 เท่า

¹ พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทลโร)(2538), พระธรรมเทศนา 69 กัณฑ์, กัณฑ์ 36 ขันธปริตร หน้า 446.

ธรรมกาญพระโลсадาบันหยาบมีขนาดหน้าตัก 5 วะ และสูง 5 วะ ธรรมรัตนะของธรรมกาญพระโลсадาบันหยาบก็มีขนาด 5 วะเท่ากัน ส่วนลังชรัตนะคือธรรมกาญพระโลсадาบันละเอียดมีหน้าตัก 10 วะ และสูง 10 วะ

ธรรมกาญพระสกทาคามีหยาบมีขนาดหน้าตัก 10 วะ และสูง 10 วะ ธรรมรัตนะก็มีขนาด 10 วะ เท่ากัน ส่วนลังชรัตนะคือธรรมกาญสกทาคามีละเอียดมีหน้าตัก 15 วะ และสูง 15 วะ

ธรรมกาญพระอนาคตมีหยาบมีขนาดหน้าตัก 15 วะ และสูง 15 วะ ธรรมรัตนะก็มีขนาด 15 วะ เท่ากัน ส่วนลังชรัตนะคือธรรมกาญพระอนาคตมีละเอียดมีหน้าตัก 20 วะ และสูง 20 วะ

ธรรมกาญพระอรหัตหยาบมีขนาดหน้าตัก 20 วะ และสูง 20 วะ ธรรมรัตนะของธรรมกาญพระอรหัตหยาบก็มีขนาด 20 วะเท่ากัน ส่วนขนาดของลังชรัตนะคือธรรมกาญพระอรหัตละเอียดนั้น หลวงปู่วัดปากน้ำไม่ได้ระบุ ท่านกล่าวเพียงแต่ว่ามีขนาดโตใหญ่ขึ้นไปตามลำดับ

4.7 สถานที่ตั้งของพระรัตนตรัยภายใน

พระรัตนตรัยภายในมีอยู่ในตัวของมนุษย์ทุกคน โดยอยู่ ณ ศูนย์กลางกายฐานที่ 7 เหนือสะโพก 2 นิ้วมือ¹ เนื่องจากพระรัตนตรัยเป็นขันธ์ส่วนละเอียด ไม่อาจมองเห็นได้ด้วยตาเนื้อ แม้ผ่านตัดก้มองไม่เห็น ถ่ายเอกสารเรย์ก็จับภาพไม่ติดเช่นกัน คนส่วนใหญ่ในโลกจึงไม่ค่อยเข้าใจเรื่องพระรัตนตรัยภายในนี้ บ้างก็ว่าไม่มี เพราะตอนเองมองไม่เห็น แต่ทั้งนี้ล้วนไม่เห็นใช่ว่าจะไม่มี พระรัตนตรัยนี้เราจะเห็นได้ด้วยการปฏิบัติตามหลักมรรคเมืองค์ 8 เท่านั้น

ศูนย์กลางกายฐานที่ 7 เหนือสะโพก 2 นิ้วมือนี้คือ มัชณิมาปฎิปทานั้นเอง

มัชณิมาปฎิปatha มาจากคำว่า มัชณิมา + ปฎิปatha

มัชณิมา แปลว่า กลาส , ปฎิปatha แปลว่า ทางดำเนิน และ ความประพฤติ²

ดังนั้น มัชณิมาปฎิปatha จึงมีความหมาย 2 นัยคือ ทางสายกลาง และ ความประพฤติอันเป็นกลาง หรือ ข้อปฏิบัติอันเป็นกลาง

ทางสายกลาง หมายถึง ศูนย์กลางกายฐานที่ 7 เหนือสะโพก 2 นิ้วมือ

ข้อปฏิบัติอันเป็นกลาง หมายถึง มรรคเมืองค์ 8 ได้แก่ สัมมาทิภูติ คือ เห็นชอบ, สัมมาลังกับปะ คือ ทำริชอบ, สัมมาวาจา คือ กล่าววาจาชอบ, สัมมากมั่นคง คือ การงานชอบ, สัมมาอาชีวะ คือ เลี้ยงชีพชอบ, สัมมาสติ คือ ระลึกชอบ และสัมมาสมารถ คือ ตั้งใจไว้ชอบ

โครงการที่ได้ชื่อว่าเป็นมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นชาติไหน ภาษาไหน นับถือศาสนาอะไร ฐานะทางลัทธิมเป็นอย่างไร ไม่ว่าจะเป็นพระลัทธิโคตมสัมมาสัมพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า พระอริยสาวกทั้งหลาย

¹ พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺท.โล)(2538), พระธรรมเทศนา 69 กัณฑ์, กัณฑ์ 29 ภาคตากนูโภทากษา 338.

² ราชบันทิตย์สถาน. (2525). พจนานุกรม, (ฉบับอิเล็กทรอนิกส์).

พุทธบริษัท 4 ทั้งปวง ตลอดจนญาจก วณิพก พ่อค้า แม่ค้า มนุษย์ชายหญิงทุกคนต่างก็มีพระรัตนตรัยอยู่ในตัว ณ ศูนย์กลางกายสุขานที่ 7 เหนือสะดิอ 2 นิ้วเมื่อทั้งสิ้น ต่างเพียงแต่ว่า พระลัมมาลัมพุทธเจ้านั้นคือผู้ที่สามารถตรัสรู้คือเข้าถึงพระรัตนตรัยในตัวได้ด้วยพระองค์เอง เมื่อตรัสรู้แล้วก็ได้ตรัสรสอนให้ผู้อื่นตรัสรู้คือเข้าถึงพระรัตนตรัยในตัวของเขาด้วย ส่วนพระป้าเจกพุทธเจ้านั้น คือ ผู้ที่ตรัสรู้ได้ด้วยตนเอง แต่ไม่สอนใคร เหล่าพระอริยสาวกคือ ผู้ฟังคำสอนจากพระลัมมาลัมพุทธเจ้า และนำมายปฏิบัติตามจนได้ตรัสรู้ธรรมเช่นเดียวกับพระพุทธองค์ พระอริยสาวกทั้งหลายจึงได้ชื่อว่าพระอนุพุทธคือผู้ตรัสรู้ตาม

ในหนังสือสมกรณ์วิปัสสนาชื่อพุทธรังษีธฤกุณภูมิ กล่าวถึงพระรัตนตรัยได้แก่ธรรมกายว่า สถิตอยู่ในรูปกายหรือกายเนื้อของมนุษย์ดังนี้ “...เมื่อกายเป็นสุข จิตต์เป็นสุขแล้ว... จึงตั้งจิตต์พิจารณาดูธรรมกายในรูปกายด้วยการดำเนินโพชณ์ทั้ง 7 ประการ จนจิตต์รู้แจ้งแทบทลอดรูปธรรมและนามธรรมได้แล้ว จักมีตนเป็นที่พึ่งจักมีธรรมเป็นที่พึ่ง...”¹

หนังสือพุทธรังษีธฤกุณภูมิว่าด้วยวิธีปฏิบัติสมกรณ์วิปัสสนา กัมมัฏฐานแบบโบราณ 4 ยุค คือ กรุงศรีลัตตนาคณหุตฯ (เวียงจันทน์) กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ ในเนื้อหา มีอยู่ว่าด้วย “แบบขั้นกัมมัฏฐานห้องพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระลั้งคุณ” ซึ่งได้ต้นฉบับมาจากวัดประดู่ธรรมกรุงศรีอยุธยา โดยมีบันทึกไว้ว่า เป็นแบบที่สืบเนื่องมาจากการทำนิทิสาปามิกาหารย์ 56 องค์ แต่ครั้งโบราณได้ประชุมจาริกໄວ่เมื่อประมาณ พ.ศ. 572 จึงถือเป็นแบบที่เก่าแก่และสำคัญมากสำหรับใช้เป็นหลักฐานอ้างอิงเรื่องธรรมกาย

4.8 วิธีการเข้าถึงพระรัตนตรัยภายใน

วิธีการเข้าถึงพระรัตนตรัยในตัวคือ การปฏิบัติตามหลักมรรคเมืองค์ 8 เมื่อบุคคลปฏิบัติตามหลักนี้ยอมทำให้กิเลสอาสวะคือ โโลภ โมหะ ที่ห้อหุ่มจิตอยู่เบABAงไปเรื่อยๆ เมื่อกิเลสเบาบางไปแล้วก็จะได้เข้าถึงพระรัตนตรัยในตัวในที่สุด และพระรัตนตรัยนี้แหล่งที่จะทำหน้าที่ละกิเลสอย่างละเอียดให้หมดสิ้นไปได้

ตามว่า การปฏิบัติมรรคเมืองค์ 8 นั้นต้องทำอย่างไร วิธีการที่ลัดที่สุดคือ การเจริญความนั่นเองดังพุทธ darüber ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุหมั่นเจริญความ แม้จะไม่พึงเกิดความประราณอย่างนี้ว่า ‘โภหนอ ขอจิตของเราง Ging หลุดพ้นจากอาสวะเพราะไม่ถือมั่น’ ก็จริง แต่จิตของภิกษุนั้น ย่อมหลุดพ้นจากอาสวะเพราะไม่ถือมั่น ข้อนี้พระเตหุโร พึงกล่าวได้ว่า เพราะเจริญสติปัฏฐาน 4 ฯลฯ อริยมรรคประกอบด้วยองค์ 8”²

¹ หนังสือพุทธรังษีธฤกุณภูมิว่าด้วยสมกรณ์วิปัสสนา กัมมัฏฐาน 4 ยุค หน้า 267-285, 369.

พิมพ์เพื่อไว้เป็นที่ระลึกในการลูกพัทธิ์ลีมาวัดสร่างโคก อำเภอสேธร จังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2479.

² พระสูตรตันตปีฎก อังคุตตรนิกาย ลัตตอกนิبات, ภาวนานุสร, มงคล., เล่ม 37 ข้อ 68 หน้า 252.

สติปัจจุณ 4 คือ สัมมาสติในอริยมรรค มีองค์ 8

จากพุทธคำว่า “สัมมาสติ” นี้จะเห็นว่า การเจริญภวานา ก็คือ การได้ปฏิบัติอริยมรรค มีองค์ 8 นั่นเอง

อีกนัยหนึ่ง การเจริญภวานาคืออะไร การเจริญภวานาก็คือ การทำสมาธิ ดังในอรรถกถาที่ว่า “ธรรมชาติได้ อันพระโยคิบุคคลอบรมอยู่ เจริญอยู่ ฉะนั้น ธรรมชาตินั้น ชื่อว่า ภวนา, ภวนาก็คือสมาธิ ชื่อว่า สมาธิภวนา”¹

สมาธิในที่นี้ คือ สัมมาสติในอริยมรรค มีองค์ 8 จึงกล่าวได้ว่า เมื่อปฏิบัติสัมมาสติแล้ว ก็ เท่ากับได้ปฏิบัติมรรคของคื่น ๆ ไปด้วย สัมมาสติจึงเป็นศูนย์กลางขององค์มรรคทั้งปวง ดังพระคำสอนที่ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลายก็ ‘สัมมาสติ’ ที่เป็นอริยะอันมีเหตุ มีองค์ประกอบคือสัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวاجา สัมมาภัมมัตตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ เป็นโฉน ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ความที่ จิตมีอารมณ์เป็นหนึ่งประกอบแล้วด้วยองค์ 7 เหล่านี้แล เรียกว่า สัมมาสติที่เป็นอริยะ อันมีเหตุบ้าง มี องค์ประกอบบ้าง”²

พระคำสอนนี้ขยายความได้ว่า องค์มรรคทั้ง 7 ตั้งแต่สัมมาทิฏฐิ-สัมมาสติ จะเป็นองค์ประกอบ ของสัมมาสติ เมื่อปฏิบัติสัมมาสติ ก็เท่ากับได้ปฏิบัติมรรคคือ 7 องค์ที่เหลือไปด้วย กล่าวคือ เมื่อจิต เป็นสติเพิ่มขึ้น จะส่งผลให้มีสัมมาทิฏฐิเพิ่มขึ้น ส่งผลให้มีสัมมาสังกัปปะเพิ่มขึ้น ส่งผลให้มีสัมมาวاجาเพิ่มขึ้น ส่งผลให้มีสัมมาภัมมัตตะเพิ่มขึ้น ส่งผลให้มีสัมมาอาชีวะเพิ่มขึ้น ส่งผลให้มีสัมมาวายามะเพิ่มขึ้น ส่งผลให้มี สัมมาสติเพิ่มขึ้นด้วย เมื่อปฏิบัติสัมมาสติมากเข้า ๆ จะทำให้จิตบริสุทธิ์จากกิเลสยิ่ง ๆ ขึ้นไปจนบริสุทธิ์ หลุดพ้นในที่สุด

หลวงปู่วัดปากน้ำสอนไว้ว่า ในเวลาทำสมาธินั้นให้เรานำใจมาหยุดนิ่งอยู่ที่ศูนย์กลางกายฐานที่ 7 อย่างสบายน แต่ต่อเนื่อง จนถูกส่วนก็จะตกศูนย์คือ ใจหยุด เมื่อตกศูนย์แล้วก็จะเข้าถึง “ดวงปัญมรรค” เป็นดวงธรรมเบื้องตนที่จะนำไปสู่การบรรลุมรรคผลนิพพาน เมื่อเข้าถึงดวงปัญมรรคแล้วก็หยุดใจไว้ใน กลางดวงปัญมรรคนั้นอย่างสบายน แต่ต่อเนื่อง จนถูกส่วนก็จะเข้าถึงดวงธรรมอื่น ๆ อีก 5 ดวงคือ ดวงศีล ดวงสมาธิ ดวงปัญญา ดวงวิมุตติ ดวงวิมุตติญาณทั้สสนะ รวมทั้งหมดเป็น 6 ดวง จากนั้นก็เอาใจ หยุดนิ่งไว้กลางดวงวิมุตติญาณทั้สสนะนั้น พอถูกส่วนก็จะเข้าถึง “กายมนุษย์ละเอียด” หรือกายผัน

ขั้นต่อไปก็เจริญสติภวนาด้วยเอาใจหยุดนิ่งไปที่ศูนย์กลางกายฐานที่ 7 ของกายมนุษย์ละเอียด พอถูกส่วนก็จะเข้าถึงดวงธรรม 6 ดวงดังกล่าวคือ ดวงปัญมรรค ดวงศีล ดวงสมาธิ ดวงปัญญา ดวงวิมุตติ ดวงวิมุตติญาณทั้สสนะ จากนั้นก็เอาใจหยุดนิ่งไว้กลางดวงวิมุตติญาณทั้สสนะนั้น พอถูกส่วนก็จะเข้าถึง “กายทิพย์หยาบ”

ขั้นต่อไปก็เจริญสติภวนาด้วยเอาใจหยุดนิ่งไปที่ศูนย์กลางกายฐานที่ 7 ของกายทิพย์หยาบ

¹ สัทธรรมปกาลินี อรรถกถาขุทกนิกาย ปฏิลัมภิทามรรค มก., เล่ม 68 หน้า 46.

² พระสุตตันตปีฎก มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์, มหาจัตたりสกสูตร, มก., เล่ม 22 ข้อ 253 หน้า 341.

ພອດຖຸກສ່ວນກົງຈະເຂົ້າສີ້ງດວງຮຣມ 6 ດວງເຫັນກັນ ແລ້ວກົງຈະເຂົ້າສີ້ງກາຍທີພິຍໍລະເອີຍດ ... ກາຍຮູບພຣມຫຍາບ... ກາຍຮູບພຣມລະເອີຍດ... ກາຍອຮູບພຣມຫຍາບ... ກາຍອຮູບພຣມລະເອີຍດ ... ອຣມກາຍໂຄຕຣກູຫຍາບ ... ອຣມກາຍໂຄຕຣກູລະເອີຍດ... ອຣມກາຍລົກທາຄາມີຫຍາບ... ອຣມກາຍລົກທາຄາມີລະເອີຍດ... ອຣມກາຍອນາຄາມີຫຍາບ... ອຣມກາຍອນາຄາມີລະເອີຍດ... ອຣມກາຍອຣທັດຫຍາບ... ອຣມກາຍອຣທັດລະເອີຍດ ໃນແຕ່ລະກາຍເຫຼຳນີ້ຈະມີ ດວງຮຣມ 6 ດວງຄົ່ນອູ່ເປັນຫັ້ນ ។ ຕາມລຳດັບຄືດວັງປິສຸມຮຣຄ ດວງສຶກ ດວງສາມາີ ດວງປັບປຸງຄູາ ດວງວິມຸຕິ ດວງວິມຸຕິຄູານທີ່ສະນະ

ເນື່ອເຂົ້າສີ້ງພຣະອຣມກາຍແລ້ວກົງໄດ້ຊື່ວ່າເຂົ້າສີ້ງພຣະວັດນຕຣຍໃນຕ້ວ ເພຣະພຣະອຣມກາຍເປັນປ່ອເກີດແທ່ງວັດນະທັງໝາຍດັ່ງໄດ້ກ່າວແລ້ວວ່າ

ພຸທຮັດນະ ຄື່ອ ອຣມກາຍຫຍາບ

ອຣມວັດນະ ຄື່ອ ດວງຮຣມທີ່ທຳໃຫ້ເປັນອຣມກາຍຫຍາບອູ່ ປະ ຜູນຍົກລາງອຣມກາຍນັ້ນ

ສັ່ນວັດນະ ຄື່ອ ອຣມກາຍລະເອີຍດທີ່ອູ່ອູ່ທີ່ຜູນຍົກລາງອຣມວັດນະນັ້ນ

ພຣະວັດນຕຣຍນັ້ນມີໝາຍຮະດັບດັ່ງແຕ່ອຣມກາຍໂຄຕຣກູຈຸນຄົງອຣມກາຍອຣທັດ

ຕລອດເລັ້ນທາງຂອງກາປິບຕິລັມມາສາມາີເພື່ອໃຫ້ເຂົ້າສີ້ງພຣະວັດນຕຣຍກາຍໃນນັ້ນ ລຶ່ງສຳຄັຟ່ງທີ່ຕ້ອງທຳມີເພີຍງອຍ່າງເດືອກຄື່ອ ກາຮໜຸດໃຈອຍ່າງສນາຍ ។ ແລະດ່ວຍເນື່ອງໄວ່ທີ່ຜູນຍົກລາງກາຍຈຸານທີ່ 7 ເນື່ອໜຸດໃຈໄດ້ຖຸກສ່ວນແລ້ວ ໄກສະເຄລື່ອນເຂົ້າໄປກາຍໃນເຮືອຍ ។ ຈນເຂົ້າສີ້ງພຣະອຣມກາຍໃນທີ່ສຸດ

ແຕກກາທີ່ໂຄຈະກໍາວັນສູ່ຄວາມເປັນພຣະອຣຍສົ່ງຫຼືພຣະອຣຍບຸຄຄລະດັບຕ່າງ ។ ໄດ້ຫຼືວິໄມ້ນັ້ນ ກີ້ຂັ້ນອູ່ກັບບາຣມີທີ່ສັ່ນສົມນາ ທາກມີບາຣມີເພີຍພອກໍສາມາຮັກຈະບຣລຸເປັນພຣະອຣຍບຸຄຄລໃນຮະດັບຕ່າງ ។ ຕັ້ງແຕ່ພຣະໂສດາບັນຂັ້ນໄປໄດ້ ຕ້າມກາມີຍັງໄມ່ມາກພອຍ່າງນ້ອຍ ។ ກົງຈະໄດ້ເປັນໂຄຕຣກູບຸຄຄລ ຄື່ອເຂົ້າສີ້ງແລະເປັນອັນຫິ່ນອັນເດີຍວັກບັນດາກາຍໂຄຕຣກູໄດ້ ຜົ່ງທລວງປູ່ວັດປາກນໍ້າຢືນຍູ່ເສມວ່າ ທາກເອຈົງຄື່ອຕັ້ງໄຈປິບຕິອຍ່າງຈົງຈັງແລ້ວຈະເຂົ້າສີ້ງໄດ້ທຸກຄົນ

ດວງປິສຸມຮຣຄ ແປລວ່າ ໜັກທາງເບື້ອງຕົ້ນມຮຣຄພລົນພພານ ຄໍາວ່າ “ປິສຸມຮຣຄ” ເປັນຄໍາທີ່ປຣາກງວອູ່ໃນຄົມກົງໂບຮານທາງພຣະພຸທອສາສນາຂຶ້ອ “ຄົມກົງໝູລກັຈຈາຍ” ສ່ວນໃນພຣະໄຕຣປິກເຮີຍດວງປິສຸມຮຣຄວ່າຮັ້ມມານຸ້ປໍລັສນາສົດປິກງານ ບໍລິສັດ ເຊັ່ນມຮຣຄ ແປລວ່າ ທາງເອກສາຍເດີຍວ່າ ຄື່ອ ເປັນທາງສາຍເດີຍວ່າຈະນຳໄປສົມຮຣຄພລົນພພານ ສ່ວນທາງເອີ້ນໄໝເຈາລໄປສົມຮຣຄພລົນພພານໄດ້

ດວງປິສຸມຮຣຄນີ້ເກີດຂຶ້ນຈາກ “ກາຮປະຊຸມພຣ້ອມກັນຂອງມຮຣຄມືອງຄໍ 8 ຫຼືວີ້ເຮີຍກ່າວມຮຣຄສົມັກີ”¹ ຜູ້ທີ່ທຳໃຫ້ມຮຣຄທີ່ 8 ອອງຄວາມກັນເປັນໜຶ່ງເຮີຍກ່າວ່າ “ບຸຄຄລຜູ້ພົ່ງພຣ້ອມມຮຣຄສົມັກີ”² ຫຼືວີ້ ທາກເປັນຜູ້ທີ່ເຂົ້າສີ້ງມຮຣຄສົມັກີໃນຮະດັບໂລກຸຕະຮກຈະເຮີຍກ່າວ່າ “ອຣຍມຮຣຄສົມັກີບຸຄຄລ”³

¹ ທົດຕະວີໄວ ກິກຸ່ງ (2537), ອຣມຈັກກັບປັວດນຸ້ຕຣ, ພັ້ນ 170.

² ອັນຈຸລາລິນີ ອຣຄຄາອຣມລັກຄນີ, ມກ. ເລີ່ມ 76 ພັ້ນ 514.

³ ພຣະສຸດຕັນຕປິກ ພຸທທກນິກາຍ ປິກສົມກິທາມຮຣຄ, ມກ. ເລີ່ມ 68 ຂົ້ອ 147 ພັ້ນ 754.

ขนาดดวงปฐมมรรคของแต่ละคนจะไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับบารมี กล่าวคือ อย่างเล็กจะมีขนาดเท่ากับดวงดาวที่เราเห็นอยู่บนท้องฟ้า อย่างกลางจะมีขนาดเท่าดวงจันทร์ และอย่างใหญ่จะมีขนาดเท่าดวงอาทิตย์ ที่บอกว่าขนาดเท่าดวงจันทร์หรือดวงอาทิตย์นั้น เป็นขนาดตามที่เรามองเห็นจากโลกไม่ใช่เป็นขนาดจริง ๆ ของดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ ดวงปฐมมรรคนี้เป็นบริสุทธิ์เหมือนกระจกคันฉ่่องล่องเงาหน้าส่วนขนาดของดวงศีล ดวงสมารธ ดวงปัญญา ดวงวิมุตติ และดวงวิมุตติภูณัทลัสนะ ก็มีขนาดเท่า ๆ กับดวงปฐมมรรค

4.9 สติปัฏฐานสูตรและสามัญญพลสูตร

วิธีการเจริญสมารธภานาเพื่อให้เข้าถึงพระรัตนตรัยที่หลวงปู่ดีปากน้ำสอนนี้ ตรงกับสติปัฏฐานสูตรซึ่งพระพุทธองค์ตรัสสอนให้กิษุพิจารณาภายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต และธรรมในธรรม¹ โดยการพิจารณาภายในกายก็คือ การทำสมารธโดยวางใจไว้ในตัวจนหยุดนิ่ง เมื่อถูกส่วนก็จะเห็นภายในช้อนกันอยู่เป็นชั้น ๆ ดังกล่าว

ภายในแต่ละภายนั้นมีเวทนาและเมจิตเหมือนกายนอกเช่นกัน ซึ่งได้กล่าวแล้วในบทที่ 3 ว่า นอกจากจะมีเวทนาขั้นธีของกายภายนอกแล้ว กายภายในก็มีเวทนาขั้นธีและขั้นธีอื่น ๆ ด้วยจิตในจิต ก็คือนามขั้นธีของกายภายใน ได้แก่ สังขารขั้นธี ส่วนธรรมในธรรมก็คือดวงธรรม 6 ดวงซึ่งช้อนเป็นชั้นๆ อยู่ภายใน ได้แก่ ดวงปฐมมรรค ดวงศีล ดวงสมารธ ดวงปัญญา ดวงวิมุตติ ดวงวิมุตติภูณัทลัสนะนั้นเอง

นอกจากนี้ในสามัญญพลสูตรพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังตรัสถึงสภาวะจิตของกิษุผู้ทำสมารธไว้ว่า “กิษุนั้นเมื่อจิตเป็นสมารธบริสุทธิ์ ผ่องแผ้ว... โน้มน้อมจิตไปเพื่อนิรmitรูปอันเกิดแต่ใจ คือ นิรmitกายอื่นจากกายนี้ มีรูปเกิดแต่ใจ มีรัյวน้อยใหญ่ครอบถ้วน มีอินทรีย์ไม่บกพร่อง เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงซักໄล้อกจากหัวปล้อง เขาจะพึงคิดเห็นว่า นี้หัวปล้อง นี้ไม่ใช่หัวปล้อง นี้ไม่ใช่หัวปล้องอย่างหนึ่ง ໄล้ออย่างหนึ่ง ก็แต่ละซักอ กอกจากหัวปล้องนั้นเอง อีกนัยหนึ่งเปรียบเหมือนบุรุษจะพึงซักด้าบออกจากฝึก เขาจะพึงคิดเห็นว่า นี้ด้าบหนึ่ง ด้าบอย่างหนึ่ง ฝึกอย่างหนึ่ง ก็แต่ด้าบซักออกจากฝึกนั้นเอง อีกนัยหนึ่ง เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงซักดูออกจากราบ เขายังพึงคิดเห็นว่า นี้คือราบ งูอย่างหนึ่ง คราบอย่างหนึ่ง ก็แต่สูบออกจากราบนั้นเอง...²

Dr.James Santucci ได้วิเคราะห์สามัญญพลสูตรแล้วแสดงทรงคนนะไว้ในบทความ โดยกล่าวถึงกายภายในที่เกิดขึ้นนี้ว่า เป็นกายที่ถอดออกได้ เป็นกายที่สมบูรณ์และเป็นพระภาระการเข้าถึงกายภายในนี้เอง ที่ทำให้มีความสามารถทางจิตหรืออิทธิ (iddhi) เกิดขึ้น เช่น การแยกร่าง เดินบนน้ำ และเห่าในท่านั่งขัดสมารธ ดังบทความว่า

“With concentrated mind, he produces a mind-made or psychicbody (mano-mayam

¹ พระสูตตันตปัฏฐาน มัชณิมนิกาย บูลปัณณสาส์น มก., เล่ม 17 ข้อ 132 หน้า 606.

² พระสูตตันตปัฏฐาน ทีชนิกาย สลับขันธรวรค ฉบับลงนามรัฐ, เล่ม 9 ข้อ 132 หน้า 73-74.

kayam) and draws that body out of this body. Just as one were to remove a reed from the grass (mu”ja-) sheath, so too from the mind-made body is extracted a perfected mind-made body.”¹

แปลว่า : ด้วยจิตที่ตั้งมั่นดีแล้วนั้น ท่านจะสามารถผลิตกายขึ้นด้วยจิต หรือกายลิทธิ์ (mind-made or psychic Body) (mano-mayam kayam) ได้ หรือถอดกายออกจากกายเดิม เหมือนเราถอนต้นอ้อ ออกจากกอหูญา (munja) และภายในกายที่สร้างขึ้นด้วยใจนี้ก็ยังถอดออกได้อีกเป็นกายที่สมบูรณ์

“With concentrated mind (and perhaps due to the perfected mindmade or psychic body) comes the ability to demonstrate the various psychic powers (iddhi-) such as becoming many, walking on water, and flying cross-legged.”²

แปลว่า : ด้วยจิตที่ตั้งมั่น (และอาจเป็นเพราะกายภายใน) ทำให้มีความสามารถทางจิต หรือ อิทธิ (iddhi) เกิดขึ้น เช่น แยกร่าง เดินบนน้ำ และเหาะในท่านั่งขัดสมาธิ

เรื่อง “รูปอันเกิดแต่ใจ” ซึ่งหมายถึง “กายภายใน” ดังกล่าวนี้ พระพุทธองค์ยังตรัสไว้อีกใน หลักพระสูตร ได้แก่ อัมพวัชสูตร, โสนทัณฑสูตร, กูฏหันตสูตร, มหาลิสูตร, ชาลิสูตร, มหาลีหนาทสูตร, สุภาษีสูตร, เกัวภูวะสูตร, โลหิตเจสูตร โดยพระพุทธองค์ได้ตรัสในลักษณะเดียวกันกับในสามัญญาณสูตร นั้นแสดงว่ากายภายในเป็นกายที่มีอยู่จริง และสามารถเข้าถึงได้ด้วยการเจริญสมาธิภ�านาจในหยุดนิ่ง ดังกล่าว

วิธีการเข้าถึงพระรัตนตรัยภายในนั้นอธิบายโดยย่อไว้เพียงเท่านี้ก่อน นักศึกษาสามารถเรียนเพิ่มเติมได้ในกลุ่มวิชาสามาธิ ซึ่งแบ่งเนื้อหาออกเป็น 8 เล่ม คือ MD 101 สามาธิ 1 : ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสามาธิ จนถึง MD 408 สามาธิ 8 : วิปัสสนาภัมมภูฐาน

4.10 ความเคารพและการบูชาพระรัตนตรัย

4.10.1 ความเคารพคืออะไร

ความเคารพ หมายถึง ความตระหนัก ซาบซึ้ง รู้ถึงคุณความดีที่มีอยู่จริงของบุคคลอื่น ยอมรับนับถือความดีของเขาด้วยใจจริง แล้วแสดงความนับถือต่อผู้นั้นด้วยการแสดงออกความอ่อนน้อม อ่อนโยนอย่างเหมาะสม ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

¹ James Santucci. (2003, Spring). Educational Concepts and Practices in Early Southern Buddhism. *Hsi Lai Journal of Humanistic Buddhism.* (4) P : 54-64 [Dr.James Santucci : Chair Department of Comparative Religion California State University]

² James Santucci. (2003, Spring). Educational Concepts and Practices in Early Southern Buddhism. *Hsi Lai Journal of Humanistic Buddhism.* (4) P : 54-64

ความเคารพยังหมายรวมถึงความตระหนักถึงคุณของสัตว์และสิ่งของต่าง ๆ ด้วย ความหมายของความเคารพที่ลับซึ่งกันและกัน การจับดี ไม่จับผิดบุคคล สัตว์ และสิ่งของต่าง ๆ

การที่เราจะจับดีหรือตระหนักช้าบชี้ในคุณความดีของบุคคล สัตว์ หรือสิ่งของใด ๆ ก็ตาม เราจะเป็นจะต้องดึงใจศึกษา หมั่นลังเกต บุคคล สัตว์ หรือสิ่งของเหล่านั้นให้ดี ให้ลະเอียดรอบครอบและต้องใช้เวลาพอสมควรจะรู้เห็นช้าบชี้ในคุณของสิ่งนั้น ๆ

อีกนัยหนึ่งความเคารพหมายถึง การให้ความสำคัญต่อสิ่งต่าง ๆ โดยเฉพาะสิ่งที่มีความสำคัญบุคคลที่มีความสำคัญ และสถานที่สำคัญ ๆ เป็นต้น แต่การจะรู้ว่าสิ่งใดสำคัญหรือไม่ก็ต้องศึกษาจนรู้คุณของสิ่งนั้น ๆ ก่อน

การแสดงความเคารพ หมายถึง การแสดงความตระหนักในคุณความดีของสิ่งที่เราเคารพด้วยใจจริง ให้ปรากฏชัดแก่บุคคลทั่วไป ด้วยการแสดงออกทางกาย วาจา มืออยู่หลายวิธี เช่น หลีกทางให้ ลูกขี้น ยืนต้อนรับ การให้ที่นั่งแก่ท่าน การประนมมือเวลากดักบับท่าน การกราบ การไหว้ การขออนุญาตก่อนทำกิจต่าง ๆ การวันதயாழ การวันதயத்தி การลดธง ฯลฯ

การแสดงความเคารพที่ถูกต้องตามหลักธรรม หมายถึง การแสดงออกเพราะตระหนักในคุณความดีของสิ่งที่เคารพด้วยใจจริง นักเรียนที่คำนับครูเพราะเกรงว่าถ้าไม่ทำจะถูกตัดคะแนนความประพฤติ ทหารที่ทำวันதயத்திผู้บังคับบัญชาเพราะเกรงว่าถ้าไม่ทำจะถูกลงโทษ อย่างนี้ไม่จัดว่าเป็นความเคารพ เป็นแต่เพียงวินัยอย่างหนึ่งเท่านั้น

4.10.2 สิ่งที่ควรเคารปในพระพุทธศาสนา

พระลัมมาลัมพุทธเจ้าตรัสไว้ในทสุธรรมรูปว่า “ภิกขุในธรรมวินัยนี้ มีความเคารพยำเกรงในพระศาสนา ในพระธรรม ในพระสงฆ์ ในการศึกษา ในความไม่ประมาท ใน การปฏิสันถาร ธรรม 6 อย่างเหล่านี้เป็นไปในล่วงวิเศษ”¹ ที่ว่า “เป็นไปในล่วงวิเศษ” หมายถึง เป็นเหตุให้ผู้มีความเคารปในธรรม 6 ประการนี้มีความเจริญไม่เลื่อม

ในโลกนี้มีคน สัตว์ สิ่งของ เหตุการณ์ การทำงาน และอื่นๆ อีกมากมายจนนับไม่ถ้วนที่เกี่ยวข้องกับตัวเรา แต่พระลัมมาลัมพุทธเจ้าทรงแนะนำให้เรามีความเคารป ไม่ดูเบา ตระหนักในสิ่งมีคุณค่าที่สำคัญเพียง 6 ประการ ได้แก่

- 1) ให้มีความเคารปในพระศาสนา คือ พระลัมมาลัมพุทธเจ้า
- 2) ให้มีความเคารปในพระธรรม คือ คำสอนของพระลัมมาลัมพุทธเจ้า
- 3) ให้มีความเคารปในพระสงฆ์ คือ สาวกของพระลัมมาลัมพุทธเจ้า
- 4) ให้มีความเคารปในการศึกษา คือ ไตรลิขชา ได้แก่ ศีล สมารธ ปัญญา และความรู้อื่น ๆ ที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตและเพื่อสร้างบารมี

¹ พระสูตรตันตบีภูก ที่มนิกาย ปากีวารគ, ทสุธรรมรูป, มก. เล่ม 16 ข้อ 427 หน้า 421.

5) ให้มีความเคารพในความไม่ประมาท คือ ไม่ประมาทในการสร้างบุญการมี และไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต

6) ให้มีความเคารพในการปฏิสันถgráfหรือการต้อนรับแขก

ส่วนพ่อแม่ ครูบาอาจารย์ และผู้มีอุปการคุณอื่น ๆ หรือลึกลึกลึกลึก ไม่จำเป็นต้องเคารพหรือ ความจริงคือ ต้องเคารพเหมือนกัน กล่าวคือ พ่อแม่ก็ดี ครูบาอาจารย์ก็ดี หรือผู้มีอุปการคุณต่าง ๆ จัดอยู่ในข้อ 2 คือ ให้เคารพในพระธรรม เพราะในคำลั่งสอนของพระลัมมาลัมพุทธเจ้าครอบคลุมเรื่องนี้อยู่แล้ว เช่น ในลิงคากลุ่มนี้

1) ทิศเบื้องหน้า	บิดามารดา
2) ทิศเบื้องหลัง	บุตรธิดาและภรรยาหรือสามี
3) ทิศเบื้องขวา	ครูบาอาจารย์
4) ทิศเบื้องซ้าย	มิตรสหาย
5) ทิศเบื้องบน	สมณพราหมณ์หรือนักบวช
6) ทิศเบื้องล่าง	ลูกน้องพนักงาน

การไหว้ทิศทั้ง 6 ตามคำสอนของพระลัมมาลัมพุทธเจ้าคือ ให้มีความเคารพในทิศทั้ง 6 และยังตัวสบออกหน้าที่ที่บุคคลแต่ละคนจะต้องปฏิบัติต่อทิศทั้ง 6 ด้วยความเคารพไว้อย่างละเอียดชัดเจนอีกด้วย

ความจริงหากจะย่อสิ่งที่ควรเคารพในพระพุทธศาสนาให้เหลือเพียง 3 ประการก็ได้เช่นกัน กล่าวคือ จัดข้อ 4 คือการศึกษา, ข้อ 5 คือความไม่ประมาท และข้อ 6 คือการปฏิสันถဏ ไว้ในข้อ 2 คือพระธรรม เพราะทั้ง 3 ข้อนี้เกี่ยวข้องกับพระธรรม ดังนั้นสรุปแล้วสิ่งที่ควรเคารพในพระพุทธศาสนาจึงมีเพียง 3 ประการคือ พระพุทธ พระธรรม และพระสัทธรรม หรือพระวัตถุตรัพย์ นั่นเอง

4.10.3 วิธีการแสดงความเคารพพระรัตนตรัย

1) ความเคารพในพระลัมมาลัมพุทธเจ้า คือ ตระหนักซาบซึ้งถึงพระพุทธคุณ คือคุณค่าดีอันไม่มีประมาณพระพุทธองค์ เมื่อตระหนักแล้วก็แสดงออกซึ่งความเคารพต่อพระลัมมาลัมพุทธเจ้าดังต่อไปนี้

วิธีการแสดงความเคารพในลัมมายพุทธกาล

- (1) เข้าเฝ้าทั้ง 3 ก้าล คือ เข้า กลางวัน เย็น
- (2) เมื่อพระองค์ไม่ส่วนรองเท้าจงกรม เรายจะไม่ส่วนรองเท้าจงกรม
- (3) เมื่อพระองค์จงกรมในที่ต่ำ เรายจะไม่จงกรมในที่สูงกว่า
- (4) เมื่อพระองค์ประทับในที่ต่ำ เรายจะไม่อยู่ในที่สูงกว่า
- (5) ไม่ห่มผ้าคลุมบ่าทั้งสองในที่ซึ่งทอดพระเนตรเห็น
- (6) ไม่ส่วนรองเท้าในที่ซึ่งทอดพระเนตรเห็น
- (7) ไม่กางร่มในที่ซึ่งทอดพระเนตรเห็น

(8) ไม่ถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะในที่ซึ่งทอดพระเนตรเห็น

วิธีการแสดงความเคารพหลังพุทธประนิพพาน

(1) ไปไหว้พระเจดีย์อันเป็นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุตามโอกาส

(2) ไปไหว้สังเวชนียสถาน คือสถานที่ประสูต ตรัสรู้ ปัญมเทศา ประนิพพานตามโอกาส

(3) เคารพพระพุทธรูป

(4) เคารพเขตพุทธาวาส คือเขตโบสถ์

(5) ไม่สumniองเท้าในลานพระเจดีย์

(6) ไม่กางร่มในลานพระเจดีย์

(7) เมื่อเดินใกล้พระเจดีย์ ไม่เดินไปพูดไป

(8) เมื่อเข้าในเขตอุโบสถ ก็ถอดรองเท้า หุบรวม ไม่ทำการต่าง ๆ ซึ่งแสดงถึงความกระด้าง หยาบคาย

(9) ปฏิบัติตามพุทธอว托อยู่เป็นนิตย์

2) ความเคารพในธรรมะ คือ ตระหนักถึงคุณประโยชน์อันมหาศาลของธรรมะ และแสดงออกซึ่งความเคารพ ดังนี้

(1) เมื่อมีประกาศแสดงธรรมก็ไปฟัง

(2) พัฒธรรมด้วยความสงบ สำรวม ตั้งใจ

(3) ไม่นั่งหลับ ไม่นั่งคุยกัน ไม่คิดฟุ่มซ่าน ขณะฟังธรรม

(4) ไม่妄หนังสือธรรมะไว้ในที่ต่อ

(5) ไม่ดูหมิ่นธรรมะ

(6) บอกธรรมะ สอนธรรมะ ด้วยความระมัดระวังไม่ให้ผิดพลาด

3) ความเคารพในพระสงฆ์ คือตระหนักถึงคุณความดีของพระสงฆ์ ผู้ประพฤติดีปฏิบัติชอบ เป็นผู้สืบอาชญาพุทธศาสนา และแสดงออกซึ่งความเคารพ ดังนี้

(1) กราบไหว้ โดยกิริยาอาการเรียบร้อย

(2) นั่งเรียบร้อย ไม่นั่งกอดเข่าเจ่าจุก

(3) ไม่สumniองเท้า ไม่กางร่ม ในที่ประชุมสงฆ์

(4) ไม่คุนองมือคนองเท้าต่อหน้าท่าน

(5) เมื่อพระภราṇีไม่เชิญ ไม่แสดงธรรม

(6) เมื่อพระภราণีไม่เชิญ ไม่ວัดรู้แก้ปัญหาธรรม

(7) ไม่เดิน ยืน นั่งเบียดพระภราণ

(8) แลดูท่านด้วยจิตเลื่อมใส

(9) ต้อนรับท่านด้วยไทยธรรม

ที่กล่าวมาข้างต้นเป็นการแสดงความเคารพต่อพระรัตนตรัยภายนอก ส่วนวิธีการแสดงความเคารพพระรัตนตรัยภายนอกตามคำสอนของหลวงปู่ดัดปากน้ำคือ ต้องปฏิบัติธรรมให้เข้าถึงพระรัตนตรัยในตัวให้ได้ ด้วยการน้อมนำใจมายุติ่งอยู่ที่ศูนย์กลางกายฐานที่ 7 เมื่อเข้าถึงพระรัตนตรัยภายนั้น การทำอย่างนี้ซึ่งก็เป็นการแสดงความเคารพคือให้ความสำคัญต่อพระรัตนตรัย กล่าวคือ เมื่อเข้าถึงแล้วก็ไม่ปล่อยวางเลีย เพราะการปล่อยวางหรือไม่เลิจในไม่ช้าธรรมะที่เข้าถึงก็จะเลือนหายไป

4.10.4 anicissaggaของการมีความเคารพ

มีกล่าวไว้ว่า “เมื่อจะใช้ประโยชน์จากสิ่งใด เรายาเป็นต้องรู้ถึงคุณค่าของสิ่งนั้นก่อนฉันใด ผู้ที่จะรับประโยชน์จากบุคคลอื่นหรือสิ่งอื่นได้ ก็จำเป็นต้องมีความเคารพต่อบุคคลนั้นและสิ่งนั้นก่อนฉันนั้น” เมื่อครั้งที่หมวดชีวกิจมาบรรยายไปเรียนวิชาแพทย์ ณ เมืองตักษิลา ขณะที่เรียนผ่านไปได้ 7 ปี วันหนึ่งท่านถามอาจารย์ว่า “กระผมเรียนวิชาแพทย์ลำเร็วตามหลักสูตรแล้วหรือยัง” อาจารย์ตอบว่า “พ่อชีวกถ้าเช่นนั้นเรองถือเลี่ยมเที่ยวไปรอบเมืองตักษิลา ระยะทาง 1 โยชน์ ตรวจดูสิ่งใดไม่ใช่ตัวยา จนขาดสิ่งนั้นมา” ชีวกิจมาบรรยายถือเลี่ยมเดินไปรอบเมืองตักษิ拉ระยะทาง 1 โยชน์ ไม่เห็นสิ่งใดที่ไม่เป็นตัวยาลักษณะหนึ่ง จึงเดินทางกลับมารายงานอาจารย์ ท่านอาจารย์บอกว่า “พ่อชีวก เดือคึกข่าสำเร็จแล้ว”

จากเรื่องนี้ทำให้ได้ข้อคิดว่า การที่หมวดชีวกสามารถนำสิ่งต่าง ๆ รอบตัวในระยะทาง 1 โยชน์ มาทำลายได้หมดนั้น แสดงว่าท่านศึกษาเรื่องยาอย่างดี จนอาจารย์ได้ว่ารู้คุณสมบัติความเป็นยาของทุกสิ่งทุกอย่างรอบตัวเลยทีเดียว ตรงข้ามหากให้บุคคลท้าไปถือเลี่ยมออกไปหาตัวยา เช่น หัวกระเทียม คงพบสิ่งที่คิดว่าทำลายไม่ได้มากนัก ทั้งนี้เพราะไม่ได้ศึกษามาก่อนว่าจะนำสิ่งต่าง ๆ รอบตัวมาทำลายได้อย่างไร

จริง ๆ แล้วตั้งทั้งหลายในโลก ต่างมีคุณสมบัติเฉพาะตัวของมัน ถ้าใครทราบคุณสมบัติเหล่านั้น ตามความเป็นจริง ก็สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้มาก เช่น นักวิทยาศาสตร์รู้คุณสมบัติของแม่เหล็ก ก็นำไปใช้ผลิตกระแสไฟฟ้าได้ รู้คุณสมบัติของแร่เรเดียม ก็นำไปใช้เป็นยาเพื่อรักษาโรคมะเร็งได้

แต่การที่จะรู้คุณสมบัติตามความเป็นจริงของสิ่งต่าง ๆ นั้น ทำได้ยากมาก เป็นวิสัยของนักประชัญญของผู้มีปัญญาเท่านั้น

เช่นกันคนทั้งหลายในโลกต่างก็มีคุณความดีในตัวต่าง ๆ กันไป มากบ้าง น้อยบ้างไม่เท่ากัน ผู้ใดทราบลึกลึคุณความดีของบุคคลทั้งหลายได้ตามความเป็นจริง ก็จะเป็นประโยชน์ ทำให้มีโอกาสที่จะถ่ายทอดคุณความดีนั้น ๆ จากผู้อื่นมาสู่ตนเอง หากเป็นผู้บริหารก็สามารถอบรมบุคลากรจำนวนมากลูกน้องได้ตรงความสามารถ และใช้งานลูกน้องได้เต็มความสามารถที่เขามีอยู่ ลงผลให้งานขององค์กรก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว

คนที่มีความเคารพจะเป็นประดุจทะเลที่รวมแห่งรัตนะคือความดีทั้งหลาย เพราะเขาจะเห็นสิ่งดีๆ ต่าง ๆ รอบตัว แล้วน้อมนำเข้ามาสู่ใจ ทำให้ความคิด คำพูด การกระทำ บุคลิกของเข้าพัฒนาไปในทางที่ดีโดยอัตโนมัติ เขาจะมีจิตใจผ่องใส่เพราะเห็นอะไรมากลางๆ แล้วจะได้รับผลดีๆ ตามไปด้วย

สามารถเป็นโอกาสได้ เปรียบประดุจต้นไม้ที่สามารถเปลี่ยนก้อนอุจจาระเปลี่ยนใบไม้เน่า ๆ ให้เป็นอาหารบำรุงต้นได้ และที่สำคัญด้วยที่ใจที่ผ่องใส ด้วยใจที่ดีนี้เอง จะช่วยดึงดูดลิ่งดี ๆ คนดี ๆ เข้ามาหาตัว ดังคำกล่าวที่ว่า ผู้นักเข้าฝุ่นงา ผู้ซางเข้าฝุ่นซาง คนดีก็สามารถกับคนดี คนพากลคนชี้เหล้าเมยากร์ สามารถกับคนชี้เหล้า เป็นต้น

ส่วนคนไม่มีความเคารพและมีอุปนิสัยจับผิดคนอื่นนั้น ใจของเขามิ่งต่างอะไรกับ “ถังขยะ” ซึ่ง เป็นแหล่งรวมแห่งลิ่งไม้ดีทั้งหลาย ไม่ต่างอะไรกับแม่น้ำที่เน่าเสียเป็นที่รวมของลิ่งไม้ดีที่คนนำไปทิ้งเอาไว้ บุคคลเหล่านี้จะมีเรื่องให้หงุดหงิดหูได้ทั้งวัน เพราะเห็นอะไรรอบตัวก็ไม่ดีไปหมด ในสมัยพุทธกาล มี หลายคนมีบุญได้เจอพระลัมมาสัมพุทธเจ้าซึ่งเป็นมหาบุรุษที่ดีที่สุด ไม่มีใครจะดีกว่านี้อีกแล้ว แต่กลับไม่เห็น คุณความดีของพระองค์ แฉมยังไประสรงนาปกับท่านอีก จนเป็นเหตุให้ไปหมกใหม่อยู่ในเวลีมหานคร เช่น พระเทวทัต เป็นต้น

นอกจากนี้คนที่มีความเคารพอ่อนน้อม มีปักษิกราบไหว้อยู่เป็นนิटย์ ย่อมจะได้รับความรัก ความเอ็นดู ยกย่องสรรเสริญ สนับสนุนส่งเสริมให้มีความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้น คนมีความเคารพ เปรียบเสมือนต้นไม้ ที่ยังมีชีวิตอยู่ เพราไม่แข็งกระด้าง อ่อนไหวไปตามลม ย่อมได้รับการเอาใจใส่ดูแล ใส่ปุ่ย รดน้ำ พรุน ดินเป็นอย่างดี ทำให้มีโอกาสเจริญเติบโตแก่กิ่งก้านสาขาผลิตออกดอกผลเป็นที่พึงแก่นกการทั้งหลาย คนที่ขาดความเคารพ มีปักษิไม่ก้มหัวให้ใคร ๆ จะแข็งทือเหมือนต้นไม้ที่ตายแล้ว จะไม่มีใครเอาใจใส่ดูแล ใส่ปุ่ย รดน้ำ พรุนดินอีกต่อไป ไม่มีทางเจริญเติบโตอีกแล้ว มีแต่จะถูกโคนอย่างเดียวเท่านั้น

สำหรับผู้นิสัยหลักของการมีความเคารพต่อพระรัตนตรัยคือ ช่วยให้บุคคลนั้น ๆ น้อมนำคำสอน ของพระลัมมาสัมพุทธเจ้ามาปฏิบัติจนหลุดพ้นจากความทุกข์ได้ หากยังกำจัดกิเลสไม่หมดคือต้องเวียนว่าย ตายเกิดต่อไป ผู้นิสัยแห่งการมีความเคารพต่อพระรัตนตรัยจะทำให้ได้เกิดในตระกูลสูงและได้รับการ เคารพยกย่องจากคนทั้งหลาย เพราะพระรัตนตรัยเป็นลิ่งที่สูงล่ำ การเคารพต่อพระรัตนตรัยจึงทำให้ได้ เกิดเป็นผู้สูงศักดิ์ได้แก่ ได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิราช ได้เป็นพระราชาแหกษัตริย์ ได้เป็นเจ้าคนนายคน เป็นต้น

4.10.5 การบูชาคืออะไร

การบูชา หมายถึง การยกย่อง เชิดชู เลื่อมใส ด้วยความบริสุทธิ์ใจ จริงใจ ไม่เสแสร้งแกลังทำ หมายถึง กิริยาอาการสุภาพที่เราแสดงต่อผู้ที่ควรบูชาทั้งต่อหน้าและลับหลัง การแสดงต่อหน้า เป็นการ แสดงให้ท่านทราบว่า เรา มีความเคารพและตระหนักในคุณธรรมความดีที่มีอยู่ในตัวของท่านอย่างจริงใจ การแสดงลับหลังเป็นการเตือนใจตัวเราเองให้ผูกใจไว้กับคุณธรรมอันสูงล่ำของท่าน ก่อให้เกิดความรู้สึก อยากร Gratify ใจเราจะได้ยกสูงขึ้นเสมอ ๆ ไม่เลื่อนไหลไปในทางชั่วร้าย

การบูชา เป็นกุศโลบายอย่างหนึ่ง สำหรับฝึกใจที่ยังหยาบกระด้าง เพราะไม่อาจยอมรับคุณ ความดีของผู้อื่นให้ละเอียดอ่อนลง แต่หากได้เคยชินกับการบูชาแล้ว ในที่สุดย่อมสามารถเห็นถึงคุณธรรม ความดีที่มีอยู่ในตัวของผู้ที่เราบูชาได้อย่างแจ่มชัด จนเกิดความเลื่อมใสกล้ายเป็นการบูชาอย่างแท้จริง อย่าง

ทำความดีตามท่านบ้าง ผู้ใหญ่จึงควรสอนบุตรหลานให้รู้จักสอดมโนต์บูชาพระรัตนตรัยเป็นการปลูกครั้หราตั้งแต่เล็ก ๆ

4.10.6 ประเภทและวิธีการบูชาพระรัตนตรัย

การบูชาในทางปฏิบัติมี 2 ประเภท คือ

1) อามิสบูชา คือ การบูชาด้วยลิ่งของ กรณีการบูชาพระพุทธ ได้แก่ การจัดแลกันดอกไม้ไว้ที่โต๊ะหมู่บูชา, การบูชาด้วยธูปเทียน, การบูชาข้าวพระพุทธหน้าโต๊ะหมู่บูชาในงานมงคล, การบูชาข้าวพระทุกวันอาทิตย์ต้นเดือนของวัดพระธรรมกาย, การบูชาพระเจดีย์ด้วยดอกไม้ พวงมาลัย และรัตนชาติต่างๆ, การสร้างพระพุทธรูป การสร้างเจดีย์เพื่อเก็บพระบรมสารีริกธาตุ เช่น เจดีย์บรมพุทธ์, เจดีย์ชเวดา กองฯลฯ

การบูชาพระธรรม ได้แก่ การสร้างศาสนสถานของพระเจ้าอโศกมหาราช กล่าวคือ พระองค์ทรงบริจาคทรัพย์สำหรับสร้างวิหารและเจดีย์ 84,000 องค์ ทั่วชนพุทวีป เพื่อบูชาพระธรรม 84,000 พระธรรมขันธ์ นอกจากนี้การบูชาพระภิกษุผู้เป็นพหลุสุตคือผู้ศึกษาพระธรรมมากก็ถือเป็นการบูชาพระธรรมเช่นกัน ดังพุทธ darüberส์ที่รัสแก่พระมหาณ์ท่านหนึ่งว่า “ดูก่อนพระมหาณ์ แม้หากว่าเอօโครรจะบูชาพระธรรมรัตนะ ก็จงบูชาภิกษุผู้เป็นพหลุสุตруปหนึ่ง”¹

การบูชาพระสงฆ์ ได้แก่ การถวายปัจจัยไทยธรรมเพื่อบูชาท่าน, การถวายพวงมาลัยแก่ท่าน, การสร้างสตุปสำหรับเก็บพระธาตุของพระอรหันต์ทั้งหลาย หรือการสร้างอนุสรณ์สถานและศาสนวัตถุเพื่อบูชา ก็ได้ เช่น การสร้างอนุสรณ์สถานเพื่อประดิษฐานรูปหล่อทองคำของหลวงปู่วัดปากน้ำภาษีเจริญ ณ บ้านเกิดของท่านที่จังหวัดสุพรรณบุรี, การสร้างมหาวิหารพระมงคลเทพมุนีเพื่อประดิษฐานรูปหล่อทองคำของท่าน ณ วัดพระธรรมกาย ฯลฯ

นอกจากนี้ยังมีศาสนสถานบางแห่งที่สร้างขึ้นเพื่อบูชาทั้งพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ได้แก่ มหาธรรมกายเจดีย์ ณ วัดพระธรรมกาย โดยล้วนบนและด้านในขององค์เจดีย์เป็นที่ประดิษฐานองค์พระธรรมกายประจำตัวถึง 1 ล้านองค์ อันเป็นสัญลักษณ์ของพุทธรัตนะ ด้านนอกขององค์เจดีย์ตัดลงมาจากฐานพุทธรัตนะก็เป็นส่วนของธรรมรัตนะ และสังฆรัตนะตามลำดับ โดยลังนั้นใช้เป็นที่นั่งประกอบพิธีกรรมของพระภิกษุนับ 10,000 รูป

2) ปฏิบัติบูชา คือ การบูชาด้วยการปฏิบัติตามพระธรรมของพระลัมพุทธเจ้า หรือปฏิบัติตามคำสอนของพระสงฆ์สาวก โดยเฉพาะการเจริญสมาธิภาวนาเพื่อกำจัดกิเลสให้หมดลืนไปจากใจ การปฏิบัติบูชานี้เป็นสิ่งที่พระพุทธองค์ทรงเน้นเพาะช่วยให้พันทุกข์ได้อย่างแท้จริง ส่วนอามิสบูชานั้นยังไม่อาจช่วยให้พันทุกข์ได้อย่างถาวร

¹ ลุมังคลวิลาลินี อรรถกถาที่มนิกาย ปภาณุวරรค, อรรถกถาปานสาทิกสูตร, มก. เล่ม 15 หน้า 295.

มหาธรรมกายเจดีย์นั้นนอกจางสร้างเพื่อเป็นอามิสบูชาแล้ว ยังสร้างไว้สำหรับการปฏิบัติบูชาของชาวโลกนับล้านคนอีกด้วย เพราะรอบองค์เจดีย์นั้นได้สร้างมหารัตนวิคิดไว้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมและนั่งสมาธิเจริญภวานาของพุทธบริษัททั่วโลก มหาธรรมกายเจดีย์จึงไม่ได้สร้างเอาไว้ชั่วแต่สร้างไว้ใช้งานพะศานาและสร้างเพื่อมานุษยชาติอย่างแท้จริง

4.10.7 アニสังส์การบูชาพระรัตนตรัย

アニสังส์สูงสุดของการปฏิบัติบูชาคือ การได้เข้าถึงพระรัตนตรัยในตัวและสามารถกำจัดกิเลสให้หมดสิ้นไปจากใจ ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดในลังสารวัต្តอีกต่อไป เมื่อตั้งขันธ์แล้วก็จะได้ไปเสวยสุขอยู่ในอายุตนนิพพาน

ส่วนアニสังส์ของอามิสบูชานั้นจะทำให้ได้เสวยทิพยสมบัติอันโอบารบนสรวงสวรรค์ เมื่อได้มาเกิดยังโลกมนุษย์ก็จะเป็นที่เคราะพของชนทั้งหลาย ได้เกิดในตระกูลสูง ถึงพร้อมด้วยรูปสมบัติ ทรัพย์สมบัติ คุณสมบัติ และเป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้ปฏิบัติบูชาได้อย่างสะดวก ในพระไตรปิฎกบันทึกตัวอย่างアニสังส์ของอามิสบูชาไว้จำนวนมาก ในที่นี้จะกล่าวถึงเพียงหนึ่งตัวอย่างคือ เรื่องของพระกัสสปะเตระ

พระกัสสปะเตระเล่าไว้ว่า หลังจากพระปัทมุต্তพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว ท่านได้ประชุมญาติและมิตรแล้วกล่าวว่า “พระมหาวีรเจ้าปรินิพพานแล้ว เชิญเรามาทำการบูชาภันเติด” พากเขารับคำว่า “สาธุ” จากนั้น ก็ได้บูชาพระปัทมุทธองค์ด้วยการสร้างเจดีย์สูง 100 ศอกเพื่อเก็บพระบรมสารีริกธาตุ และได้สร้างกุศล อื่น ๆ เป็นอันมาก ละโภกแล้วก็ได้ไปเสวยทิพยสมบัติอันโอบารในเทวโลก เมื่อจุติมาเกิดในโลกมนุษย์ได้เป็นพระเจ้าจกรพรรดิ 33 ครั้ง

ภาคติดสุดท้ายนี้ได้มาเกิดในตระกูลพระมหาศาลมีทรัพย์ 80 โภคตี ต่อมานำ้ได้สละทรัพย์เหล่านั้นออกบวชแล้วปฏิบัติบูชาจนได้คุณวิเศษ คือ ปฏิลัมภิกา 4 วิโมกข์ 8 และอภิญญา 6 ได้เป็นพระอรหันต์สาวกของค์สำคัญในพระปัทมุทศาสนា¹ ได้เป็นประธานการสังคายนาพระธรรมวินัยครั้งแรกหลังพุทธปรินิพพานได้ 3 เดือน ส่งผลให้ชาวพุทธมีพระธรรมคำสอนที่เป็นหมวดหมู่ได้ศึกษาเพื่อเป็นแสงสว่างนำทางชีวิตตระบกรทั่วปัจจุบัน

กิจกรรม

หลังจากนักศึกษาได้ศึกษา บทที่ 4 พระรัตนตรัย : แก่นพระปัทมุทศาสนा จบโดยสมบูรณ์แล้ว โปรดทำแบบประเมินตนเองหลังเรียนบทที่ 4 ในแบบฝึกปฏิบัติบทที่ 4
แล้วจึงศึกษาบทที่ 5 ต่อไป

¹ พระสูตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน ภาค 1, มหากัสสปะตราปathan, ฉบับสยามรัฐ เล่ม 32 ข้อ 5 หน้า 30-31.

บทที่ 5

พระพุทธ :

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

บทที่ 5

พระพุทธ : พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

พระพุทธ : พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

5.1 พระสัมมาสัมพุทธเจ้าคือใคร

5.1.1 ความหมายของพุทธะ

5.1.2 พระนามของพุทธะ

5.1.3 ประเกทของพุทธะ

5.1.4 ตำแหน่งพุทธะสาธารณะแก่ทุกคน

5.2 พระพุทธคุณ

5.2.1 พระพุทธคุณมีมากสุดบรรณนา

5.2.2 พระพุทธคุณ

5.3 พุทธประวัติ

5.4 การสร้างบารมีเพื่อเป็นพระลัมมาลัมพุทธเจ้า

5.4.1 ความหมายและประเกทของพระโพธิสัตว์

5.4.2 ปัจจัยสำคัญแห่งการกำเนิดพระโพธิสัตว์

5.4.3 ความหมายประเภทและระดับของบารมี

5.4.4 การลละอวัยวะและชีวิตเพื่อพุทธภูมิเมจริงหรือ

5.4.5 หลักการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์

5.4.6 เส้นทางการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์

แนวคิด

1. พระลัมมาลัมพุทธเจ้ามีความหมาย 2 นัย นัยแรกคือ พระธรรมกายในตัวของพระองค์ ส่วนนัยที่สองคือ บุคคลในประวัติศาสตร์ที่ได้ตรัสรู้อิริยสัจ 4 และสอนให้ชาวโลกตรัสรู้ตาม

พระนามของพระพุทธองค์มีหลายอย่างขึ้นอยู่กับนัยต่าง ๆ ของพระพุทธคุณ เช่น ทรงพระนามว่า “พระลัมมาลัมพุทธเจ้า” เพราะตรัสรู้โดยถูกต้องด้วยพระองค์เอง, ทรงพระนามว่า “พระพิชิตมาร” เพราะว่าก่อนตรัสรู้ทรงเอาชนะเหล่ามารที่มาขัดขวางพระองค์ได้ ฯลฯ

มนุษย์ทุกคนสามารถเป็นพระลัมมาลัมพุทธเจ้าได้ หากตั้งความปรารถนาแล้วตั้งใจสร้างบารมีอย่างยิ่งยวด เมื่อบารมีเต็มเปี่ยมแล้วก็จะได้ตรัสรู้ธรรมในที่สุด ผู้ปราบนาพุทธภูมิจะได้เนมิกนามว่า “พระโพธิลัต्त”

2. พระพุทธคุณนั้นมีมากสุดที่จะบรรลุนna แต่โดยย่อ มี 3 ประการคือ พระบริสุทธิคุณ พระปัญญาคุณ และพระมหากรุณาธิคุณ

3. ก่อนตรัสรู้พระลัมมาลัมพุทธเจ้าเป็นเจ้าชายกรุงกิลพัสดุ ทรงพระนามว่า “ลิทธัตตะ” ทรงออกผนวชเมื่อพระชนมายุได้ 29 พรรษา และตรัสรู้ธรรมหลังผนวชได้ 6 พรรษา จากนั้นทรงเผยแพร่ธรรมจนมีคนได้ตรัสรู้ตามจำนวนมาก พระองค์ปรินิพพานหลังประกาศธรรมได้ 45 พรรษา วันประสูติตรัสรู้และปรินิพพานของพระองค์ตรงกันคือ วันเพ็ญเดือน 6

4. บารมีที่ต้องสร้างเพื่อเป็นพระลัมมาลัมพุทธเจ้ามี 10 ประเภท ได้แก่ “ทาน ศีล แก่ขัมมะ ปัญญา วิริยะ ขันติ สัจจะ อธิษฐาน เมตตา อุเบกขา” บารมีทั้ง 10 นี้ มี 3 ระดับคือ ระดับต้นคือ บารมี : บำเพ็ญแบบธรรมดาวิถีกับแลกด้วยเลือดเนื้อ, ระดับกลางคือ อุปบารมี : ยอมเลี้ยงเลือดเนื้อให้ได้บารมี และระดับสูงสุด คือ ปรมัตถบารมี : ยอมละชีวิตเพื่อให้ได้บารมี

วัตถุประสงค์

- เพื่อให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจเรื่องพระลัมมาลัมพุทธเจ้า
- สามารถนำความรู้และพุทธจริยวัตรที่ได้จากมาเป็นต้นแบบในการสร้างบารมีและดำเนินชีวิตให้ประสบความสุขความสำเร็จได้

บทที่ 5

พระพุทธ : พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

5.1 พระสัมมาสัมพุทธเจ้าคือใคร

สมัยหนึ่ง พระลัมมาลัมพุทธเจ้า เสด็จพระพุทธดำเนินทางไกลอยู่ในระหว่างเมืองอุกกาภจังกับเมืองเลตพะ พราหมณ์ชื่อโทนะก์กำลังเดินทางอยู่ในเล้นทางนั้นเช่นกัน โทนะพราหมณ์ได้เห็นรูปปัจกรในรอยพระบาทของพระพุทธองค์ ประกอบด้วยซีกนับ 1,000 มีกง มีดุม บริบูรณ์ด้วยลักษณะพร้อมสรรพ คิดว่า คงจักไม่ใช่รอยเท้ามนุษย์

ครั้นนั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จแวงไปประทับนั่งสมาธิอยู่ที่โคนต้นไม้แห่งหนึ่ง โทนะพราหมณ์เดินตามรอยพระบาทไป พบร่องรอยคดผุดผ่องน้ำเลื่อมใส จึงเข้าไปใกล้

ครั้นแล้วโทนะพราหมณ์จึงทูลถามว่า “ท่านผู้เจริญเป็นเทวดาหรือ”

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสตอบว่า “เราไม่เป็นเทวดา”

โทนะพราหมณ์ถามว่า “เป็นคนธรรมพ์หรือ”

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสตอบว่า “ไม่เป็นคนธรรมพ์”

โทนะพราหมณ์ถามว่า “เป็นยักษ์กระมัง”

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสตอบว่า “ไม่เป็นยักษ์”

โทนะพราหมณ์ถามว่า “เป็นมนุษย์ลิ”

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสตอบว่า “ไม่เป็นมนุษย์”

โทนะพราหมณ์กล่าวว่า “ข้าพเจ้าถามว่า ท่านเป็นเทวดา... เป็นคนธรรมพ์... เป็นยักษ์... เป็นมนุษย์หรือ ท่านก็ตอบว่า ไม่เป็น ๆ ” โทนะพราหมณ์ถามว่า “ถ้าเช่นนั้นท่านเป็นใครกัน”

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสตอบว่า “... อาสวะเหล่าใดที่เราลະไม่ได้ อาสวะเหล่านั้นเราระได้แล้ว... ดอกอุบลก์ดี ดอกปทุมก์ดี ดอกบุณทริกก์ดี กีดในน้ำ เจริญในน้ำ แต่ขึ้นมาตั้งอยู่พันน้ำ น้ำไม่กำชาบเข้าไปได้ฉันได เราก็ฉันนั้น เกิดในโลก เติบใหญ่มาในโลก แต่เราอยู่เหนือโลก โลกไม่เข้ามากำชาบได แนะนำพราหมณ์ ท่านจะจำเราไว้ว่า “เป็นพุทธะ”

เราจะพึงได้กำเนิดเป็นเทวดา หรือว่าเป็นคนธรรมพ์ผู้ Hague เห็นได้ เพราะอาสวะได เราจะพึงได้อัตภาพยักษ์ และอัตภาพมนุษย์ เพราะอาสวะได อาสวะเหล่านั้นของเรามีลักษณะไปแล้ว เราทำลาย ทำให้ขาดลายแล้ว แนะนำพราหมณ์ ดอกบัวย้อมขึ้นมาอยู่พันน้ำ น้ำไม่กำชาบเข้าไปได้ฉันได เราก็ฉันนั้น โลกไม่เข้ามากำชาบใจเราได เพราจะนั้น เราจึงเป็นพุทธะ”¹

¹ พระสูตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกนิบาต, โทนะสูตร, มก. เล่ม 35 ข้อ 36 หน้า 136-138.

5.1.1 ความหมายของพุทธะ

ในบทที่ผ่านมาเรารายบันทึกแล้วว่าแท้จริงแล้วพระลัมมาลัมพุทธเจ้าคือ ธรรมกาย ซึ่งเป็นกายตรัสรู้ธรรม เป็นพุทธรัตนะที่อยู่ภายในพระวารกายของพระพุทธองค์ เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะนั่งสมาธิจนเข้าถึงธรรมกายแล้วจึงได้ชื่อตรัสรู้เป็นพระลัมมาลัมพุทธเจ้า สำหรับในหัวข้อนี้นักศึกษาจะได้เรียนความหมายของ “พุทธะ” ในนัยอื่น ๆ ที่ปรากฏอยู่ในอรรถกถา ดังนี้

คำว่าพุทธะมีคำแปลไว้หลายนัยดังที่บันทึกไว้ในอรรถกถาว่า “ซึ่ว่า พุทธะ เพาะอวรมจว่า ตรัสรู้สัจจะทั้งหลาย, ซึ่ว่า พุทธะ เพาะอวรมจว่า ทรงปลูกหมู่สัตว์ให้ตื่น, ซึ่ว่า พุทธะ เพาะทรงรู้ทุกอย่าง, ซึ่ว่า พุทธะ เพาะทรงเห็นทุกอย่าง, ซึ่ว่า พุทธะ เพาะตั้งรู้สัจจ์ไม่ใช่ผู้อื่นทำให้รู้, ซึ่ว่า พุทธะ เพาะบานแล้ว, ซึ่ว่า พุทธะเพาะนับกันว่าเป็นผู้ลึกลับแล้ว...”¹

คำว่า “พุทธะ” จึงหมายถึง ผู้ตั้งรู้สัจจะทั้งหลายคืออริยสัจ 4 ด้วยพระองค์เอง เป็นผู้หมดกิเลสแล้ว เป็นผู้รู้เห็นทุกอย่าง เป็นผู้ปลูกสัตว์ให้ตื่นคือสอนให้ผู้อื่นตั้งรู้ตาม เป็นผู้บานแล้วด้วยพระคุณนานา ประการเหมือนดอกปทุมบาน

แต่การจะตรัสรู้อวิยสัจ 4 ได้จะต้องเข้าถึงพระธรรมกายก่อนดังได้กล่าวแล้วในบทที่ 4 จึงอาจจะสรุปให้ง่ายเข้าได้ว่า พุทธะคือพระลัมมาลัมพุทธเจ้านั้น เป็นบุคคลในประวัติศาสตร์ที่ได้เข้าถึงพระธรรมกายแล้วตรัสรู้อวิยสัจ 4 และได้สอนให้ชาวโลกได้ตรัสรู้ตามพระองค์

5.1.2 พระนามของพุทธะ

พระลัมมาลัมพุทธเจ้าทรงมีพระนามต่าง ๆ มากmanyดังนี้ พระพุทธเจ้า, พระลัมมาลัมพุทธเจ้า, พระผู้มีพระภาคเจ้า, พระศาสดา, ตถาคต, ธรรมกาย, พระมภูต, พระมภูต, พระพิชิตมาร พระอรหันตอนันตชินะ, พระชินเจ้า, พระชินลีห์, พระลัพพัญญูพุทธเจ้า, และพระพุทธองค์ เป็นต้น แต่ละพระนามมีความหมายหลายนัย ในที่นี้จะกล่าวเพียงโดยย่อดังนี้

(1) **พระพุทธเจ้า** มาจากคำว่า พระ + พุทธ + เจ้า คำว่า “พระ” ใช้ประกอบหน้าคำอื่นแสดงความยกย่อง คำว่า “พุทธ” ก็มีความหมายดังกล่าวมาแล้ว ส่วนคำว่า “เจ้า” ใช้เติมท้ายคำเรียกผู้ที่นับถือดังนั้นคำว่า พระพุทธเจ้า จึงมีความหมายเหมือนกับคำว่า “พุทธะ” เพียงแต่เติมคำว่า พระ และ คำว่า เจ้า เข้ามาเพื่อแสดงความยกย่องนับถือเท่านั้น

(2) **พระลัมมาลัมพุทธเจ้า** คำนี้เติมคำว่า “ลัมมาลัม” เข้ามา คำว่า “ลัมมา” แปลว่า โดยชอบหรือ โดยถูกต้อง คำว่า “ลัม” คำหลัง แปลว่า ด้วยพระองค์เอง คือ ไม่ต้องมีผู้ลั่งสอน ดังนั้น คำว่า พระลัมมาลัมพุทธเจ้า จึงเป็นชื่อที่เน้นย้ำว่า พระองค์ตรัสรู้โดยถูกต้องด้วยตนเอง

(3) **พระผู้มีพระภาคเจ้า** คำนี้ไม่มีคำว่า “พุทธะ” แต่มีคำว่า “ผู้มีพระภาค” แทนคำว่า พุทธะ

¹ ปรัมพัตโขติกา อรรถกถาขุทกนิกาย ขุทกป้าสุ, มก. เล่ม 39 หน้า 8.

“เป็นคำกล่าวโดยความเคารพ”¹ เมื่อกล่าวคำนี้จึงเป็นการแสดงความเคารพต่อพระลัมมาลัมพุทธเจ้านั้นเอง

(4) **พระศาสดา** คำว่า ศาสดา แปลว่า ผู้อบรมลั่งสอน ในปัจจุบันใช้เรียกผู้ดังศาสนา

(5) **พระพิชิตมาร** คำว่า พิชิตมาร แปลว่า ผู้ชนะมาร เหตุที่ได้ชื่อนี้เพราะว่าก่อนตรัสรู้ทรงເອົາชนะเหล่ามารต่าง ๆ ที่มาขัดขวางพระองค์ได้

(6) **พระอรหันต์อนันตชินะ** พระนามนี้นักบวชซึ่งอุปกาชีวากศัยตามพระองค์ว่า “เหตุใดท่านจึงปฏิญาณว่าเป็น ‘อรหันต์อนันตชินะ’ พระพุทธองค์ตรัสตอบว่า ‘ผู้ที่ถึงอาสวักขัยเช่นเรา ย่อมเป็นผู้มีนามว่าชินะ เพราะเราชนะบาปธรรมทั้งหลายแล้ว’ ”² ส่วน คำว่า “นิพพาน เรียกว่า อนันตะ”³ กล่าวคือ เมื่อชนะกิเลสก็ได้ถึงนิพพานนั่นเอง

(7) **พระชนเจ้า** คือ ผู้พึงชนะมาร⁴ อิกนัยหนึ่งคือ ผู้ชนะบาปธรรม

(8) **พระชนสีห์** คือ ผู้มีชัยชนะดุจราชสีห์ ราชสีห์เป็นราชาแห่งสัตว์ทั้งหลายฉันได้ พระลัมมาลัมพุทธเจ้าก็เป็นราชาแห่งมนุษย์และเทวดาทั้งปวง ฉันนั้น

(9) **พระสัพพัญญพุทธเจ้า** คำว่า สัพพัญญ แปลว่า ผู้รู้ทุกสิ่งทุกอย่าง หมายความว่า พระลัมมาลัมพุทธเจ้าเป็นผู้รู้ทุกสิ่งทุกอย่างนั้นเอง แต่ไม่ได้รู้ทุกอย่างตลอดเวลา กล่าวคือ เมื่อทรงประสังค์จะรู้เรื่องใด ก็ตรวจดูเรื่องนั้นเป็นเรื่อง ๆ ไป

(10) **พระพุทธองค์** เป็นสรรพนามบุรุษที่ 3 คือเป็นคำแทนซึ่งพระลัมมาลัมพุทธเจ้า

(11) **พระมหาຍ** อรรถกถากล่าวไว้ว่า “ชื่อว่าพระมหาຍเพระมีธรรมเป็นกายนั่นเอง แท้จริง พระธรรมท่านเรียกว่าพระมหาຍ เพระเป็นของประเสริฐ”⁵

(12) **ธรรมภูต** อรหกถากล่าวไว้ว่า ธรรมภูต ได้แก่ ทรงมีธรรมเป็นสภาพ⁶

(13) **ธรรมกาย** คือ พุทธวัตนะภายในตัว พระโพธิสัตว์ทั้งหลายตรัสรู้เป็นพระลัมมาลัมพุทธเจ้า กเพระได้เจริญสมาธิภารណานเข้าถึงธรรมกายในตัว

(14) **พระภูต** อรหกถากล่าวไว้ว่า พระภูต ได้แก่ ทรงเป็นผู้ประเสริฐสุดเป็นสภาพ⁷

(15) **ตถาคต** เรียกว่า “ตถาคต เพระว่า ตรัสรู้พร้อมเฉพาะชีวีธรรมอันแท้ตามเป็นจริง, เรียกว่า ตถาคต เพระทรงเห็นแท้จริง, เรียกว่า ตถาคต เพระตรัสรวจารณาจาริ, เรียกว่า ตถาคต เพระทรงทำจริง ...”⁸

¹ พระสูตตันตปีភก ขุททกนิกาย มหานิพเทศ, มจร. เล่ม 29 ข้อ 84 หน้า 248.

² พระสูตตันตปีភก มัชณิมนิกาย มูลปัณณลักษ, ปาราลิสสูตร, มก. เล่ม 18 ข้อ 325 หน้า 424.

³ อปбудดิยคามลังคณิก วัฒนา, อรหกถาพระวินัยปีភก, มก. เล่ม 10 หน้า 935.

⁴ วิสุทชนวิลาสินี อรหกถาที่มนิกาย อปทาน, มก. เล่ม 71 หน้า 203.

⁵ สุമังคลวิลาสินี อรหกถาที่มนิกาย ปภาคีภารค, มก. เล่ม 15 หน้า 176.

⁶ อรหกถาอังคุตตวนิกาย ทสกนิบท, อรหกถาตติยธรรมสูตร, มก. เล่ม 38 หน้า 370.

⁷ อรหกถาอังคุตตวนิกาย ทสกนิบท, อรหกถาตติยธรรมสูตร, มก. เล่ม 38 หน้า 370.

⁸ บปญจลุทนี อรหกามมัชณิมนิกาย มูลปัณณลักษ, อรหกถาปริยาสูตร, มก. เล่ม 17 หน้า 105.

5.1.3 ประเภทของพุทธะ

“พุทธะ” แบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ 4 ประเภท คือ สุตพุทธะ, จตุลัจจพุทธะ, ปัจเจกพุทธะ และ สัพพัญญพุทธะ¹

(1) **สุตพุทธะ** หรือ พระสุตพุทธเจ้า หมายถึง ภิกขุผู้เป็นพหุสูต คือ ได้ศึกษาพุทธจนมาก เช่น พระอานนท์ใน หรือ ภิกขุผู้ทรงพระไตรปิฎกต่าง ๆ เป็นต้น พระสุตพุทธเจ้าตามความหมายที่อรรถกถา ให้ไว้ ไม่ได้ระบุว่าต้องตรัสรู้ธรรมเพียงแต่เป็นผู้ศึกษามากเท่านั้น

(2) **จตุลัจจพุทธะ** หรือ พระจตุลัจจพุทธเจ้า หมายถึง ภิกขุผู้มีกิเลสอาสavaลินแล้ว คำว่า จตุลัจจะ คือ อริยสัจ 4 ในที่นี้คือ ผู้ได้ตรัสรู้อธิบายสัจ 4 ตามคำสอนของพระลัมมาลัมพุทธเจ้า จตุลัจจพุทธะ อาจจะเรียกว่า พระอนุพุทธะ คือ ผู้ตรัสรู้ตามพระพุทธเจ้าก็ได้

(3) **ปัจเจกพุทธะ** หรือ พระปัจเจกพุทธเจ้า หมายถึง ผู้ที่แหงตลอดปัจเจกพุทธญาณ คือ ตรัสรู้ได้ด้วยตนเองแต่ไม่สอนใคร

(4) **สัพพัญญพุทธะ** หรือ พระสัพพัญญพุทธเจ้า หมายถึง ผู้แหงตลอดพระลัพพัญญุตญาณ คือ เป็นผู้ตรัสรู้ได้ด้วยตนเองและสอนให้ผู้อื่นตรัสรู้ตามได้ ได้แก่ พระสมณโคดมพุทธเจ้า เป็นต้น ดังนั้นผู้เป็นศาสذاซึ่งตั้งพระพุทธศาสนานั้นนับจึงหมายเอาพระลัพพัญญพุทธเจ้าเท่านั้น แต่พระนามที่ชาวพุทธคุ้นเคย คือ พระลัมมาลัมพุทธเจ้า

พระลัพพัญญพุทธเจ้ายังแบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ พระปัญญาธิคุณพุทธเจ้า คือพระพุทธเจ้าผู้ยิ่งด้วยปัญญา, พระสัทธาธิคุณพุทธเจ้า คือพระพุทธเจ้าผู้ยิ่งด้วยศรัทธา และพระวิริยาธิคุณพุทธเจ้า คือพระพุทธเจ้าผู้ยิ่งด้วยความเพียร

5.1.4 ตำแหน่งพุทธะสาธารณแก่ทุกคน

พุทธะเป็นตำแหน่งกลาง ๆ หากใครประณานจะเป็นก็ให้ตั้งใจลั่งสมบูรณ์ร้างบารมี เมื่อบารมีเต็มเปี่ยมแล้วก็จะเป็นพุทธะประเภทนั้น ๆ ได้ สำหรับพระลัพพัญญพุทธเจ้าผู้เป็นศาสذاนั้น หลวงปู่วัดปากน้ำกล่าวไว้ว่า “มีมากมายนับไม่ถ้วน ปัจจุบันปรากฏอยู่ด้วยพระธรรมกายในอายุตนนิพพาน ด้วยเหตุนี้เมื่อพระลัมมาลัมพุทธเจ้าตรัสรู้โภวทปภวีโมกข์จึงตรัสว่า “นี้เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย”² ใช้คำว่า พระพุทธเจ้า “ทั้งหลาย” คือพระพุทธเจ้าทั้งในอดีตปัจจุบันและอนาคตก็สอนอย่างนี้ ในพุทธวงศ์มีพระนามพระลัมมาลัมพุทธเจ้าอยู่ 25 พระองค์คือ ตั้งแต่พระทีปั�กรพุทธเจ้าจนถึงองค์ปัจจุบันคือพระสมณโคดมพุทธเจ้า ทั้ง 25 พระองค์นี้คือผู้ที่ได้ตรัสรู้ธรรมในยุคท้าย ๆ นี้ ก่อนหน้านี้มีผู้มาตรัสรู้เป็นพระลัมมาลัมพุทธเจ้าแล้วนับพระองค์ไม่ถ้วน และในอนาคตจะมีผู้มาตรัสรู้เป็นพระลัมมาลัมพุทธเจ้าอีกจำนวนมาก

¹ มโนรัตนปูรණ อรรถกถาอังคุตตรนิกาย เอกชนิมาต มหา. เล่ม 32 หน้า 213.

² พระสุตตันตปิฎก ชุตทกนิกาย คานธารมบท มหา. เล่ม 42 ข้อ 24 หน้า 276.

ผู้ที่ตั้งใจสร้างบารมีเพื่อเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นเรียกว่า “พระโพธิสัตว์” หมายถึงสัตว์ผู้ประรานาพุทธภูมิ พระโพธิสัตว์ก็เป็นปุณฑลคนธรรมชาติทั่วไป แต่เป็นผู้ที่มีความตั้งใจพัฒนาคักยกภาพตัวเองด้วยการสร้างบารมีอย่างแรงกล้า เมื่อบารมีเต็มเปี่ยมแล้วก็ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ สามารถเป็นศาสดาสอนผู้อื่นให้ตรัสรู้ตามได้ ตำแหน่งศาสดาในพระพุทธศาสนาจึงไม่ได้มีความแตกต่างตั้งให้ เป็นของลساหารณะทั่วไปแก่ทุกคน

ส่วนศาสนานิยมทั้งหลายมักกล่าวว่า พระเจ้าเป็นผู้แต่งตั้งศาสดาในศาสนานั้นฯ จึงเป็นตำแหน่งที่ไม่ลساหารณะแก่คนทั่วไป เช่น พระอัลเลาะห์แต่งตั้งให้มุอัมหมัดเป็นศาสดาลั่งสอนศาสนาอิสลาม เป็นศาสนทูตคือตัวแทนของพระเจ้าบนพื้นพิภพ¹ มีศาสนทูตปรากฏอยู่ในคัมภีร์อัลกุรอาน 25 ท่าน โดยมุอัมหมัดเป็นศาสนทูตคนล่าสุด... พระอัลเลาะห์จะไม่ลั่งศาสนทูตมาอีก² ในศาสนาโซโรอัสเตอร์บันทึกไว้ว่า พระเจ้าคือ พระอุหะ มาชดะ แต่งตั้งให้โซโรอัสเตอร์เป็นศาสดาสอนศาสนาของพระองค์³ ท่าน “นานัก” ศาสดาในศาสนาซิกข์ เช่นเดียวกัน วันหนึ่งท่านเข้าไปบำเพ็ญจิตในป่าและได้พบพระเจ้า พระเจ้าทรงยืนน้ำทิพย์ถ่ายหนึ่งให้นักดื่ม แล้วบอกให้นักดื่มประกอบประกยาศาสนนา⁴

5.2 พระพุทธคุณ

5.2.1 พระพุทธคุณมีมากสุดพระဏุ

คำว่า คุณ ในปัจจุบันใช้ใน 2 ความหมาย คือ ความดีงาม และ คุณประโยชน์ พระพุทธคุณ จึงหมายถึง ความดีงามและคุณประโยชน์ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเคยตรัสไว้ว่า “แม้พระพุทธเจ้าจะพึงพระဏุคุณของพระพุทธเจ้า หากไม่ตรัสถอย่างอื่นแม้ตลอดกาล ก็จะพึงหมดลื้นไปในระหว่างกาลนาน คุณของพระตถาคตทั้งหลายก็ไม่หมดลื้น”⁵ เพราะในท่านกลางความทุกข์ในลังสรรคภูนีไม่มีใครเลยที่จะซึ้งแนะนำทางพ้นทุกข์ให้แก่ผู้อื่นได้นอกจากพระพุทธองค์ และการจะเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้นั้นยากมากประดุจการว่ายข้ามทะลุน้ำท้องแดงที่เดือดพล่าน ฉะนั้น

การที่พระพุทธองค์ตรัสว่าพระคุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแต่ละพระองค์มีมากจนไม่อาจจะพระဏุได้หมดนั้น ไม่ได้เป็นการยกยอสรรเลวิญพระองค์เอง แต่ตรัสถามความเป็นจริง และที่สำคัญพระองค์ทรงหมดกิเลสแล้วย่อ้มไม่ตรัสรความเท็จได ๆ ทั้งสิ้น

¹ รศ.พื้น ดอกบัว. (2539), ศาสนาเบรียบเทียบ, หน้า 205.

² รศ.พื้น ดอกบัว. (2539), ศาสนาเบรียบเทียบ, หน้า 208.

³ รศ.พื้น ดอกบัว. (2539), ศาสนาเบรียบเทียบ, หน้า 77.

⁴ รศ.พื้น ดอกบัว. (2539), ศาสนาเบรียบเทียบ, หน้า 229.

⁵ กับ หมายถึง หน่วยเวลาที่ยาวนานมากจนไม่อาจจะนับประมาณได้

⁶ ปรัมัตถีที่ปนี อรหัตภัณฑ์กนิกาย อุทาน, อรหัตภัณฑ์อาหุสูตร, มก. เล่ม 44 หน้า 609.

พระลัมมาลัมพุธเจ้าตรัสรถึงบุคคลที่สรรเสริญและติเตียนพระรัตนตรัยไว้ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย คนเหล่านี้พึงกล่าวชุมเรา ชุมพระธรรม หรือ ชุมพระสังฆ ก็ตาม เหอทั้งหลายไม่ควรทำความเพลิดเพลิน ดีใจ เป็นกานใจในคำชมนั้น” แต่ให้พิจารณาว่า “ในคำที่เขากล่าวชุมนั้น คำที่จริง เหอทั้งหลายควรปฏิญาณ ให้เห็นโดยความเป็นจริงว่า นั้นจริงแม้พระเหตุนี้ แม้ข้อนั้นก็ไม่ในเราทั้งหลาย และในเราทั้งหลายก็ไม่มีข้อนั้น”¹

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย คนเหล่านี้จะพึงกล่าวติเรา ติพระธรรม ติพระสังฆ ก็ตาม เหอทั้งหลาย ไม่ควรทำความอาชาต โถมนัส แค้นใจในคนเหล่านั้น แต่ให้พิจารณาว่า ในคำที่เขากล่าวตินั้น คำที่ไม่จริง เหอทั้งหลายควรแก้ให้เห็นโดยความเป็นจริงว่า นั้นไม่จริงแม้พระเหตุนี้ นั้นไม่แท้แม้พระเหตุนี้ แม้ข้อนั้นก็ไม่มีในเราทั้งหลาย และในเราทั้งหลายก็ไม่มีข้อนั้น”²

จากพระคำรับสั่นนี้ซึ่งให้เห็นพุทธประสังค์ว่า การกล่าวถึงคุณของพระรัตนตรัยนั้นต้องกล่าวให้ตรงกับความเป็นจริง แม้มีคนมาชุมมาสรรเสริญก็ไม่พึงดีใจ ลิงโลดใจ แต่ให้พิจารณาว่าเขากล่าวถูกต้อง หรือเป็นจริงตามนั้นหรือไม่ ถ้าจริงก็ซึ่งแจ้งให้เข้าเข้าใจด้วยเหตุผลว่าจริงพระอะไร หากมีคนมาติเตียน ก็ไม่พึงกรีดรับฟังไว้ หากเขากล่าวคำที่ไม่จริงก็ซึ่งแจ้งให้เข้าเข้าใจ

จริง ๆ แล้วพระองค์ไม่ได้ตรัสรถึงพุทธคุณเพียงอย่างเดียว แต่ยังตรัสรถึงข้อผิดพลาดของพระองค์ เองในขณะที่ยังเป็นพระโพธิสัตว์ดังที่ปรากฏอยู่ในชาดกต่าง ๆ อีกด้วย มืออยู่หลายชาติที่พระโพธิสัตว์ได้ไปเกิดเป็นสัตว์ตัวรักฉาน เช่น เป็นสุนัข ช้าง ม้า ลิง ราชสีห์ นก กระต่าย โโค กระเบื้อง กวาง เป็นต้น และมีหลายชาติที่ทรงผิดพลาดหนักถึงกับตกนรกมากให้ม้ายุ่งวน ความจริงข้อผิดพลาดเหล่านี้หากพระองค์ไม่ตรัสรถึงก็ไม่มีใครทราบ เพราะเป็นเรื่องในอดีตชาติ เหตุที่พระองค์ตรัสรู้ไว้ก็เพื่อเป็นข้อคิดเตือนใจแก่พุทธบริษัททั้งหลายว่า แม้พระองค์เองก็ยังเคยทำผิดพระราชนั้นอย่างได้ประมาทเป็นอันขาด

หากไม่มองถึงประเด็นที่ว่า ผู้หมวดกิเลสแล้วยอมไม่กล่าวคำเท็จ การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งกล่าวถึงทั้งด้านดีและไม่ดีของตนเองอย่างเปิดเผย มีล่วนดีอะไรบ้าง ก็กล่าวถึง และแม้มีข้อไม่ดีที่เคยทำผิดพลาดหนักมากเพียงใดก็ตาม ก็กล้ากล่าวถึงโดยไม่ปิดบัง คำกล่าวของบุคคลนี้จึงนำเชื่อถือมากที่เดียว เพราะถ้าต้องการให้ผู้ฟังนิยมชมชอบตนก็พูดแต่เรื่องดี ๆ ก็ได้ ลิงไม่ตีก็ปิด ๆ เอ้าไว้ ซึ่งปลดปลุกคนที่ยังมีกิเลสอยู่จำนวนไม่น้อยที่ทำอย่างนี้

5.2.3 พระพุทธคุณ

เนื่องจากคุณของพระลัมมาลัมพุธเจ้ามีมากจะสุดพระราชน้ำได้หมดในที่นี้จึงกล่าวถึงโดยย่อคือเพียง 9 ประการ ซึ่งชาวพุทธที่มั่นสวดมนต์อยู่เป็นประจำจะคุ้นเคยกันดี จนอาจกล่าวได้ว่าท่องจนคล่องปาก จำจนขึ้นใจที่เดียว แต่ถึงกระนั้นก็คงมีหลายท่านที่ไม่รู้ความหมาย เพราะบทสวดเหล่านั้นบันทึกด้วยภาษาบาลี การเรียนวิชานี้จึงช่วยให้เกิดความทุกท่านทราบว่าบท “อรหัต ลุมามาลัมพุทธ วิชชาจารณลุมปุณโน สุคโต

¹ พระสูตตันตปิฎก ที่มนิกาย สลับขันธารรค, พระมหาลาสสูตร, มก. เล่ม 11 ข้อ 1 หน้า 3-4.

² พระสูตตันตปิฎก ที่มนิกาย สลับขันธารรค, พระมหาลาสสูตร, มก. เล่ม 11 ข้อ 1 หน้า 3-4.

ໂລກວິຫຼຸ ອນຸຕົດໂຣ ບຸຮີສົມມຸສາຣັດ ສຸດຖາ ເທວມນຸ່ສູລານໍ ພຸຖືໂຣ ກາຄວາ”¹ ຜຶ້ງເຮົາທ່ອງຈນຈຳໄດ້ຂຶ້ນໃຈນັ້ນມີຄວາມໝາຍວ່າອຍ່າງໄຮບ້າງ

1) ອົບີບາຍພຸຖືຄຸນນິທວ່າ ອຣໍທ

คำວ່າ ອຣໍທ ກົດືອ ພຣະອຣ້ຫນົດ ມາຍຄື້ງ ພຣະສົມມາສົມພຸຖືເຈົ້າທຽບເປັນພຣະອຣ້ຫນົດ

คำວ່າ ອຣໍທ ແປລໄດ້ 2 ນັຍ ຄື່ອ ແປລວ່າ “ໄກລ” ແລະ ແປລວ່າ “ຄວ່າ”

ນັຍແຮກຄື່ອ ໄກລ ມາຍຄື້ງ ໄກລຈາກກີເລສ ກລ່ວຄື່ອ ພຣະຜູ້ມີພຣະກາຈເຈັ້ນນັ້ນເປັນຜູ້ໄກລ ຄື່ອທຽບດຳຮອງຍູ້ໃນພຣະຄຸນອັນໄກລແລນໄກລຈາກກີເລສ ຜຶ້ງຕຽບຂໍ້າມກັບປຸຖຸໜີທີ່ຍັງຍູ້ໄກລ໌ສືດກັບກີເລສ

ນັຍທີ່ສອງຄື່ອ ຄວ່າ ມາຍຄື້ງ ເປັນຜູ້ຄວ່າກ່າປ່ຈັຍ 4 ແລະ ເປັນຜູ້ຄວ່າໄດ້ຮັບການເທີດຖຸນບູ້ຈາໄວ້ເໜືອລື່ງໄດ້ທັ້ງໝາດ ຄວ່າຍືດມັນພຣະອງຄໍທ່ານເປັນແບບອຍ່າງແລ້ວຕັ້ງໃຈປົງປັດຕາມພຣະອງຄໍ²

2) ອົບີບາຍພຸຖືຄຸນນິທວ່າ ສມມາສມພຸຖືໂຣ

คำວ່າ ສມມາສມພຸຖືໂຣ ກົດືອ ພຣະສົມມາສົມພຸຖືເຈົ້າ

คำວ່າ ສມມາສມພຸຖືໂຣ ແປລວ່າ ຕຣັສູ້ຮຣມທີ່ປວງໂດຍຊອບ ແລະ ດ້ວຍພຣະອງຄໍເອງ³ ຄື່ອໄມ້ໂຄຣສອນ ຮ້ອອນຍໍ່ທີ່ວ່າ ຕຣັສູ້ເອງໂດຍຖຸກຕ້ອງ

ຄໍາສອນຄື່ອພຣະຮຣມນັ້ນມາຈາກພຣະວັດທີ່ໃນຕັ້ງຂອງພຣະພຸຖອງຄໍເອງ ໄມໄດ້ມີໂຄຣທີ່ໃຫ້ມາດລັບນັດລາໄໜ້້ ສ່ວນໃນຄາສະນາເທວນິຍມນັ້ນຄໍາສອນທີ່ວ່າມາຈາກພຣະເຈົ້າ ສາສດາເປັນເພີຍງລື່ອກລາງໃນການຄ່າຍທົດຄວາມຮູ້ມາສູ່ສາສົນກີ ເຊັ່ນ ພຣະເຍື້ອກລ່ວວ່າ “ເຮົາຮູ້ຈັກພຣະເຈົ້າ ເພຣະເຮມາຈາກພຣະອງຄໍ ແລະ ພຣະອງຄໍທຽບໃໝ່ເຮມາ... ຄໍາສອນຂອງເຮົາໄມ້ໃໝ່ຂອງເຮົາເອງ ແຕ່ເປັນຂອງພຣະອງຄໍຜູ້ໃໝ່ເຮມາ”⁴ ມຸ້ອັມໜັດກີໄດ້ຮັບຄໍາສອນຄື່ອເຫວໂອງກາຮຈາກພຣະວັດເລາະທີ່ໃນ 3 ທາງຄື່ອ ກາຮດລັບນັດລາໄຈໃຫ້ທຽບ ພຣະອງຄໍມາເຂົ້າຝັ້ນ ຮ້ອອລື່ງເຫັນວ່າ ຢ່າງທີ່ໄດ້ຮັບການສົ່ງເຫັນຢ່າງຍິນຍົງ

ໃນຄາສະນາຢູ່ດາຍບັນທຶກໄວ້ວ່າ ໂມເສລພາຈາວຍົວອກຈາກອີຍີປົດຂໍ້າມທະເລແດງເພື່ອໄປສູ່ຄານອັນທີ່ໄດ້ຮັບການສົ່ງເຫັນຢ່າງຍິນຍົງ ເມື່ອຂໍ້າມທະເລແດງແລ້ວໄດ້ເດືອນທາງໄປອີກ 3 ເດືອນແຕ່ຍັງໄມ້ຄື້ງຄານອັນ ທຳໄໜ້ພວກຍົວທົ່ວທີ່ກ່ຽວຂ້າງກະຕິເດືອນໄມ້ເຊື່ອຝຶ່ງໂມເສລ ແລະ ແຕກຄວາມສາມັກຄົກກັນ ໂມເສລເຫັນວ່າເຂົ້າຝັ້ນປ່ອຍໄວ້ເຫດຸກການຟົຈະລຸກລາມໄປໃໝ່ ຈຶ່ງເຂົ້າໃປໂຍ່ງບຸນກູ່ເຂົ້າໃນຍຄື້ງ 40 ວັນ ເມື່ອກລັບລົງມາໂມເສລບອກຈາວຍົວ່າ ຕົນໄດ້ເຂົ້າຝັ້ນໄປພບກັບພຣະເຈົ້າ ຖ້າ ລັ້ງໃຫ້ນຳຄໍາລັ້ງສອນຂອງພຣະອງຄໍມາໃຫ້ຈາວຍົວຖຸກຄົນປົງປັດຕິ ໄກຈະບັດເຂົ້າຝັ້ນໄດ້ ນັ້ນຄື່ອ

¹ ວັດຖຸປົມສຸດຕໍ່ ສຸດຕົນດົບປົງເກ ມະນີມນີກາຍສຸລ ມູລປຸນຄາສົກ, ກາຫະບາລີ ຈົບນໍາສຍາມຮັກ ເລີ່ມ 12 ຂ້ອ 95 ໜ້າ 67-67.

² ບຸສູມສົມນັ້ນຕປາສາທິກາແປລ ພຸຖືຄຸນກຳມາ ອຣດກຄາພຣະວິນຍົມປົກ, ມກ.ເລີ່ມ 1 ໜ້າ 185,

ພຣະກາວາວິວິຍຸຄຸນ (2551), ພຣະພຸຖືຄຸນ ພຣະຮຣມຄຸນ ພຣະສັງຄຸນ, ໜ້າ 35, 43

³ ເວັບອຸ່ນທີ່ວ່າມາດລັບນັດລາໄຈໃຫ້ທຽບ ພຣະວັດທີ່ໄດ້ຮັບການສົ່ງເຫັນຢ່າງຍິນຍົງ

⁴ ຮຄ.ພື້ນ ດອກບ້າວ (2539), ຄາສະນາເປົ້າຍບເຫັນ, ໜ້າ 70.

⁵ ຮຄ.ພື້ນ ດອກບ້າວ (2539), ຄາສະນາເປົ້າຍບເຫັນ, ໜ້າ 205.

ที่มาของบัญญัติ 10 ประการในศาสนาพุทธ ได้แก่ อย่ามีพระเจ้าอื่นใดนอกเหนือจากเรา และเรื่องระเบียบวินัยสำหรับอยู่ร่วมกันในหมู่คณะ¹

3) อธิบายพุทธคุณบทว่า วิชชาจารณสมบูรณ์

คำว่า วิชชาจารณสมบูรณ์ แปลว่า ถึงพร้อมด้วยวิชชาและจารณะ

คำว่า วิชชา แปลว่า ความรู้แจ้ง ได้แก่ วิชชา 8 ความรู้แจ้งนั้นเป็นความรู้ที่เกิดจากการเจริญสมារิภานา ต่างจากความรู้ที่ได้จากการฟัง การอ่าน หรือ การคิด

คำว่า จารณะ แปลว่า ความประพฤติ จารณัณณี 15 ประการ

วิชชา 8 ได้แก่

(1) วิปัสสนาญาณ ความเห็นแจ้ง เห็นวิเศษ หมายถึง พระพุทธองค์ทรงเห็นแจ้งในสภาวะธรรมตรงตามความเป็นจริง เช่น เห็นขั้นธ 5 ว่าเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์และเป็นอนัตตา และยังทำให้สรรพลัตต์ ทั้งหลายต้องติดอยู่ในวัฏ碌ลงสาร ต้องเวียนว่ายตายเกิดอย่างไม่รู้จักจบสิ้น การเห็นแจ้งนั้นไม่ใช่จะมองเห็นได้ด้วยตามนุชชย์ แต่พระพุทธองค์ทรงรู้เห็นได้ด้วยตาของพระธรรมกาย

(2) มโนเมธิ ถทธีทางใจ คือ จะนึกให้เป็นอย่างไร ก็เป็นไปตามที่นึกได้

(3) อิทธิวิธี และถฤทธิ์ได้ เช่น เนรมิตภายนอกเดียวเป็นหลายคนได้

(4) ทิพพโสด มีหูทิพย์ พึงเลี้ยงต่าง ๆ ได้หลักหลายและได้ยินเสียงจากที่ห่างไกลได้

(5) เลโตปริยญาณ คือ รู้วาระจิตของผู้อื่น

(6) ปุพเพนิวาสานุสัตตญาณ คือ ความรู้ที่สามารถละลิกชาติหนหลังได้

(7) ทิพพลักษุ คือ ตาทิพย์ สามารถมองเห็นทุกสิ่งได้หมด ไม่ว่าจะอยู่ใกล้ไกลอย่างไร และระลึกชาติหนหลังของลัตต์อื่นได้

(8) อาสวักขยญาณ คือ ความรู้แจ้งที่ทำลายอาสวะให้หมดลืน

จารณะ 15 ได้แก่

(1) ศีลลัง华尔 คือ ความสำรวมในพระปฏิโมกข์ (2) อินทรีย์ลัง华尔 คือ ความสำรวมอินทรีย์ทั้ง 6 ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ (3) โภชเนมัตตัญญาตา คือ ความรู้จักประมาณในการบริโภค (4) ชาคริยานุโยค คือ การประกอบความเพียรที่ทำให้เป็นผู้ตื่นอยู่เสมอ ข้อ (5) - (15) โดยสรุปคือ พระพุทธองค์ทรงมีสติปัญญาและคีลาราวัตรทั้งดงาม ทรงประพฤติปฏิบัติจารณะทั้ง 15 ประการมากหมายหลายชาติ จารณะเหล่านี้เป็นพื้นฐานที่ทำให้พระองค์มีความหนักแน่น มั่นคงอย่างต่อเนื่องในการสร้างบารมี จนกระทั่งบรรลุพระสัมมาลัมโพธิญาณตามความประถานาที่ตั้งใจไว้

โดยสรุปแล้ว วิชชาจารณสมบูรณ์ คือ ถึงพร้อมทั้งความรู้ดีและความประพฤติดีนั่นเอง ครู

¹ รศ.พื้น ดอกบัว.(2539), ศาสนาเปรียบเทียบ, หน้า 56-57.

ในทางโลกมีจำนวนไม่น้อยที่มีความรู้สึกแต่ความประพฤติไม่ดี เป็นต้นแบบแก่คิชช์ย์ไม่ได้ คนเหล่านี้ “แนะ” ลูกคิชช์ย์ได้ แต่ไม่สามารถ “นำ” ลูกคิชช์ย์ได้คือไม่อาจประพฤติดนให้เป็นตัวอย่างที่ดีได้ แต่พระลัมมาลัม-พุทธเจ้าเน้นทรงเป็นบรมครูที่สามารถ “แนะนำและนำ” ลูกคิชช์ย์ให้มีทั้งความรู้และความประพฤติดีเช่นเดียว กับพระองค์ได้

4) อธิบายพุทธคุณบทว่า สุคโต

คำว่า สุคโต แปลว่า ไปดีแล้ว, ไปสู่ที่ดี, ทรงพระดำเนินงาม ๆ ฯ
นัยแรก ไปดีแล้ว หมายถึง พระองค์ประพฤติดี ทั้งกาย วาจา ใจ ประพฤติสมាเลмо
مانับกพนับชาติไม่ถ้วน ละเอียดจากชาตินั้น ๆ แล้วก็ไปสู่สุคติ

คำว่า ไปดีแล้ว อีกนัยหนึ่งคือ พระองค์ดำเนินกาย วาจา ใจ ไปในแนวอริยมรรคเมืองค 8
นัยที่สอง ไปสู่ที่ดี หมายถึง ไปอยู่สู่แดนอันเกشمกล่าวคือ นิพพาน

นัยที่สาม ทรงพระดำเนินงาม เช่น เมื่อครั้งจะทรงพระดำเนินไปโปรดพระปัญจวัคคีย์ยัง
ป่าอิลิปตันนะนั้น ทรงเดินไปด้วยย่างพระบาท มีฉัพพรรณรังสีรุ่งโรจน์ จนแม้แต่ลัตว์ที่มาแลเห็น ก็งงงง
หยุดนิ่งตะลึง อย่างนี้เรียกว่าทรงพระดำเนินงาม

5) อธิบายพุทธคุณบทว่า โลกวิฐ

คำว่า โลกวิฐ แปลว่า รู้แจ้งซึ่งโลก คำว่า โลก หมายความว่า ย่ออยับไป หักพังไป¹
อีกนัยหนึ่ง โลก หมายถึง สถานที่เป็นที่เกิดที่อยู่แห่งลัตว์ และเป็นที่ซึ่งลัตว์ได้อาคัยก่อคุณ
และอคุณ เช่น โลกมนุษย์เป็นที่มนุษย์อาคัยสร้างบุญแล้ว ก็ได้ผลไปบังเกิดในสรรค์ หรือบำเพ็ญบารมี
แล้วลั่งผลไปสู่นิพพาน ถ้าสร้างบาปแล้ว ก็เป็นผลให้ไปเกิดในนรก

โลกแบ่งออกเป็น 3 คือ ลัษณะโลก ลัตวโลก โอกาสโลก

ลัษณะโลก โลกคือลัษณะ ได้แก่ ขันธ์ 5² โดยขันธ์ 5 ได้ซึ่อเป็นโลก ๆ หนึ่ง เพราะต้อง
ย่ออยับไปหักพังไปตามความหมายของโลกข้างต้น ขันธ์ 5 ของลัตว์ทั้งหลายนั้นดำรงอยู่ได้ด้วยอาหาร ด้วย
เหตุนี้จึงมีการแปลลัษณะโลกกว่า โลกที่มีอาหารเป็นปัจจัยปุรุงแต่ง³ ในเรื่องขันธ์ 5 นี้พระพุทธองค์ทรงรู้
และเอียดยิ่งกว่าการแพทย์ในปัจจุบันหลายเท่า เพราะทรงมีมืออุปกรณ์คือธรรมจักษุซึ่งเห็นละเอียดยิ่งกว่า
อุปกรณ์ใด ๆ ในโลก

ลัตวโลก โลกคือหมู่ลัตว์ ได้แก่ มนุษย์ เทวดา พรหม อรูปพรหม เป็นต้น การที่พระลัมมา
ลัมพุทธเจ้ารู้แจ้งลัตว์โลก คือ “ทรงรู้อธิบายศัยของลัตว์ทั้งหลาย... ทรงรู้จิตทรงรู้อารมณ์ ทรงรู้ลัตว์มีธุลี

¹ ปรมาจารย์ที่บัน วรรณภักดิ์ ธรรมกถา จัดโดย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน หน้า 726.

² ปรมาจารย์ที่บัน วรรณภักดิ์ ธรรมกถา จัดโดย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน หน้า 726.

³ พระมงคลเทพมุนี (สด จนทลโ文)(2538), พระธรรมเทศนา 69 กัณฑ์, กัณฑ์ 2 พระพุทธคุณ พระธรรมคุณ
พระลัษณะคุณ หน้า 42.

គីអិកលេនដី តាមវិធីត្រួតពិនិត្យការងារ តាមវិធីត្រួតពិនិត្យការងារ តាមវិធីត្រួតពិនិត្យការងារ..."¹

จริตอธิการคียนี้เป็นสิ่งที่ลัตว์โลกลั่งสมอยู่ในใจมาข้ามภพข้ามชาติ ดังนั้น โดยสรุปแล้ว ลัตว์โลกจึงหมายເเอกสารหยาหยุ่นของลัตว์โลกกว่ามีความแตกต่างกันไปนั่นเอง เมื่อจะสอนธรรมก็ต้องสอนให้ตรงกับจริตอธิการคัยของเขาเหล่านั้น

โอลกาสโลก หมายถึง สถานที่อยู่ของลัตต์ว์ทั้งหลาย² ได้แก่ โลกมนุษย์ที่เรารู้จักอยู่รวมทั้ง จักรวาลด้วย ดังที่บันทึกไว้ว่า “จักรวาล ซึ่อว่าโอลกาสโลก”³ คำว่า จักรวาล ภาษาในปัจจุบันเรียกว่า กาแล็กซี ซึ่งเป็นความรู้ที่นักดาราศาสตร์เพิ่งค้นพบเมื่อประมาณ 400 ปีที่ผ่านมา แต่พระลัมมาลัมพุทธเจ้าตรัสเรื่อง จักรวาลและอนันตจักรวาลมากกว่า 2,500 ปีแล้ว ดังพระธรรมรัลที่ว่า “สิ่งที่นับไม่ได้ มีที่สุดที่บุคคลรู้ไม่ได้ 4 อย่าง คือ หมู่ลัตต์ว์, อากาศ, อนันตจักรวาล, พระพุทธญาณที่หาประมาณมิได้...”⁴ ด้วยเหตุนี้พระองค์จึง ได้ชื่อว่ารู้แจ้งโลก

6) อธิบายพุทธคุณบทว่า อนุตตโร ปูริสಥมุมสารถี

คำว่า อนุตติโร ปูริสทมมสารถ แปลว่า เป็นสารถิผู้ฝึกบุรุษที่พ่อจะฝึกได้ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า⁵ กล่าวคือ พระองค์มีพระปรีชาญาณเฉลียวฉลาดในอันที่จะฝึกสอนคนให้เป็นคนดีได้ หรือ ให้สามารถบรรลุมรรคผลนิพพานได้ พระองค์มีกุศลlobay สอนต่าง ๆ นานา สุดแล้วแต่จะทรงพิจารณาเห็นว่า บุคคลจำพวกใด มีนิสัยอย่างไร ก็ทรงใช้กุศลlobay สอนให้ตรงกับนิสัย

ตัวอย่างเช่น ชฎีลسامพื่นของและบริวารซึ่งเคยบูชาไฟมาก่อน พระองค์จึงทรงเทศน์อาทิตตยปริยาสูตรว่าด้วยธรรมที่แสดงถึงของร้อนแก่ชฎีลเหล่านั้น จนบรรลุเป็นพระอรหันต์กันทั้หมด หรือกรณีพระนันทะ ผู้มีรากคະจิตติ พระลัมมาลัมพุทธเจ้าทรงนำท่านไปสู่พัดดาวดึงส์ เพื่อไปดูเทพนารีทั้งหลาย และทรงรับประกันว่าหากพระนันทะตั้งใจบำเพ็ญสมณธรรม ถ้าลະโภกขณะที่ยังไม่หมดกิเลสก็จะได้นางฟ้า เป็นภรรยา ท่านพระนันทะจึงตั้งใจบำเพ็ญสมณธรรม และสุดท้ายก็บรรลุเป็นพระอรหันต์ หมดความต้องการด้วยนางฟ้าไปโดยปริยาย

7) อธิบายพุทธคุณบทว่า สตุตา เทวมนูสุstan

สตุถາ เทวมนุส්ล้าน แบลว่า เป็นพระคานสตาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย⁶ พระลัมมา-ลัมพุธเจ้าไม่ได้เป็นคานสตาของมนุษย์เท่านั้น แต่ยังเป็นคานสตาของเทวดาด้วย ดังที่ปรากฏในพุทธกิจ

¹ ปรมัตถ์โซติกา อรรถกถาขุททกนิ迦ฯ สตตันบิات มก. เล่ม 47 หน้า 531.

² มหาวิทยาลัยนี้ บรรยายภาษาอังกฤษ ทุกนิยาม พุทธวงศ์ มก. เล่ม 73 หน้า 213.

³ ปรัมพ์ตกลีบปีนี อรรถกถาขททกนิกราย อthan มก. เล่ม 44 หน้า 362.

⁴ พระสตั�ตปีฎก ขททกนิ迦ย พุทธวงศ์ รตนจังกมนกัณฑ์ มจร. เล่ม 33 ข้อ 64 หน้า 564.

⁵ ปัจมล้มันตปาสาทิกาแปล อรรถกถาพะวะนัยปีภาค มก. เล่ม 1 หน้า 201-203.

⁶ พระสตันตีปีภาค อังคตตรนิกาย ติกนิบาล, เวนาคสตร, มก.เล่ม 34 ข้อ 503 หน้า 300.

ประจำวันของพระองค์ว่า “ในมัชณิมายมพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตอบปัญหาแก่เทวดาทั้งหลาย”¹ มัชณิมายม คือเวลาประมาณ 22.00 น. – 02.00 น. คำว่าเป็นศาสต Rog เทวดานี้หมายรวมເອරຸພຣມຕ່າງ ๆ ด้วย

พุทธคุณข้อนี้ถือว่าเป็นลักษณะพิเศษที่โดดเด่นอีกข้อหนึ่งในพระพุทธศาสนา เพราะศาสนา เทวนิยมนั้นต่างอ้างເກาเทวดาเป็นที่พึ่งที่รักษาทั้งสิ้น เช่น ศาสนาริลต์นับถือพระเจ้าคือ “พระยะໂຂວາທ් ທີ່ເປັນກາຍທີພົຍ”² ส่วนมุสลิมก็นับถือพระอัลเลาะห์โดยเชื่อว่า “พระอัลเลาะห์ນີ້ຢູ່ປ່າດຕົວຕະຫຼາດໄນ້ໃຊ້ເປັນນາມອຣມ ແຕ່ເປັນຮ່າງທີພົຍ ຈຶ່ງໄມ້ມີຄຣາມາຣຖັນພຣະອົງຄົດໄດ້...”³ คำว่าກາຍທີພົຍคือกายของเทวดานั้นเอง ในศาสนາ ພຣະມ໌-ອິນດູນນັບສື່ອພຣະພຣມເປັນທີ່ພື້ນສູງສຸດ ແລະເຊື່ອກັນວ່າຄວາມເປັນໄປຂອງຊີວິຫຼິຫຼືນອູ້ກັບພຣມລືຂີຕ ແຕ່ ມີໜັກສູານບັນທຶກໄວ້ໃນພຣະໄຕຣປິງກຈຳນວນมากວ່າ ແມ່ແຕ່ຮູ່ປຣມທັ້ງຫລາຍຍັງຍົກຍ່ອງພຣະລັມມາລັມພຸທ໌ເຈົ້າ ເປັນສາສົດ⁴

8) อธิบายพุทธคุณบทว่า พุทธໂຮ

คำว่า พุทธໂຮ ແປລໄດ້ຫລາຍນັຍ ໃນທີ່ນີ້ຈະແປລໃນນັຍທີ່ວ່າ ເປັນຜູ້ບານແລ້ວ

คำว่าບານນັ້ນເປົ້າມາຈະແປລດ້ວຍດອກປະຖານາຕີ ຄົວບານເໝືອນດອກບັວທີ່ບານແລ້ວເຕີມທີ່ ໃນໜັງທີ່ ພຣະອົງຄົດປະກອບຄວາມເພີຍຮອ່ຍ່ ຍັງໄມ້ໄດ້ບຣລຸລັມມາລັມໂພຣິຄູາລົງເປົ້າມາຈະແປລດ້ວຍດອກບັວທີ່ຍັງດູມອູ້ ແຕ່ ເມື່ອພຣະອົງຄົດຕັ້ງລົງແລ້ວ ຈຶ່ງເປົ້າມາຈະແປລດ້ວຍດອກບັວທີ່ບານແລ້ວ

ແລະການທີ່ນຳເອົາດອກບັວບານມາເຫັນຄວາມໝາຍແທ່ງคำว่าພຸທໂຮນັ້ນ ກີ່ເພຣະເຫດວ່າໃນໜັງ ປຸ້ມກັບຕື່ອງມີແຜ່ນດິນດັ່ງນີ້ໃໝ່ ຈຸ່າ ມີກອບັວເກີດຂຶ້ນພວ້ມທັ້ງມືດອກ 5 ດອກ ທ້າວສຸທຫາວາສພຣມຍັ້ງຮູ້ວ່ານີ້ເປັນ ນິມິຕິວ່າ ໃນກັບນີ້ຈະມີພຣະລັມມາລັມພຸທ໌ເຈົ້າມາຕັລໂປຣດເວໄນຍລັດວ່າ 5 ພຣະອົງຄົດຈຶ່ງກ່າວວ່າ “ນະ, ໂມ, ພຸທ, ຮາ, ຍະ” ໄວ່ ນະ ຄື່ອ ພຣະກຸລັນໂຮ, ໂມ ຄື່ອ ພຣະໂກນາຄມນະ, ພຸທ ຄື່ອ ພຣະພຸທ໌ກໍລສປະ, ຮາ ຄື່ອ ພຣະສມັນໂຄດມ ແລະ ຍະ ຄື່ອ ພຣະຄຣີອາຣີຍເມຕໄຕຣຍ⁵

9) อธิบายพุทธคุณบทว่า ກຄວາ

คำว่า ກຄວາ ແປລໄດ້ຫລາຍນັຍ ແປລວ່າ “ທັກ” ກີ່ໄດ້ ແປລວ່າ “ແຈກ” ກີ່ໄດ້

ທີ່ວ່າ ທັກ ນັ້ນ ມາຍຄວາມວ່າ ພຣະອົງຄົດທັກເລີຍໄດ້ຕື່ອງລັງລາງຈັກກ່າວຄື ອວິຈ່າ ຕັ້ນຫາ ອຸປາຖານ ກຣມອັນເປັນເສມືອນຕ້ວຈັກທີ່ພັດຜັນສົ່ງຕ່ອງໄປຢັ້ງກັນແລະກັນ ເປັນກໍລັງດັນໃຫ້ໜຸນເວີຍນວນວ່າຍອູ້ໃນວັກສົງສາຮ ມີທີ່ອກຈາກກັບ 3 ພຣະອົງຄົດທັກເລີຍໄດ້ແລ້ວ ພຣະອົງຄົດຈຶ່ງພັນໄປຈາກກັບທັ້ງ 3 ຄື່ອ ການກັບ ຮູ່ປັກ ອຸປາຖານ ເສດື້ຈອກສູນືພພານໄປ

¹ ສຸມັກລວງລາສີນີ້ ອຣດກຄາທີ່ພື້ນກາຍ ສີລັບຫວຽດ, ອຣດກຄາພຣມ໌ຈາລສູຕຣ, ມກ.ເລີ່ມ 11 ພໍາ 151.

² ຮສ.ພື້ນ ດອກບັວ (2539), ສາສນາເປົ້າມາຈະແປລ, ພໍາ 195.

³ ຮສ.ພື້ນ ດອກບັວ (2539), ສາສນາເປົ້າມາຈະແປລ, ພໍາ 203.

⁴ ພຣະວິນຍັງປິງກ ມາຫວຽດ ການ 1, ມກ. ເລີ່ມ 6 ຂຶ້ວ 8 ພໍາ 30.

⁵ ພຣະມະຄລເທພມູນີ (ສດ ຈນຸທລໂຣ) (2538), ພຣະອົງຄົດເກົ່າມາຈະ 69 ກັນທີ່ 2 ພຣະພຸທ໌ເຈົ້າ ພຣະອົງຄົດ ພຣະລັງຊົມ ພໍາ 48.

ที่ว่า แจก นั้นมีความหมายว่า พระพุทธองค์ทรงแยกอยู่ธรรมะออกเป็นข้อเล็กข้อน้อย ให้เหมาะสมกับสติปัญญาของผู้ฟัง เปรียบเสมือนการบินน้ำหนักหรือการตักข้าวให้พอคำแก่คนกิน เด็กก็ต้องให้คำเล็ก ผู้ใหญ่ก็ตักให้คำโต หรือคนป่วยก็ตักเอาชนิดอาหารเบื้อย อาหารตุนที่ย่อยง่าย ๆ มาให้ ส่วนที่ปัญญาแก่กล้าแล้วก็ไม่ต้องย่อยให้มากนัก สอนเพียงย่อ ๆ เฉพาะแต่หัวข้อธรรมที่เข้าใจทันที และธรรมะที่ทรงแยกอยไว้ดีแล้วนี้ยังช่วยให้ผู้ที่มาในภายหลังสามารถเลือกธรรมะที่พ่อcheme กับตนเอาไปปฏิบัติได้

พระพุทธคุณทั้ง 9 ประการนี้สรุปให้เหลือ 3 ประการได้ดังนี้คือ พระบริสุทธิคุณ, พระปัญญาคุณ และ พระมหากรุณาธิคุณ

พระบริสุทธิคุณ ได้แก่ อรหัม, สุคโต และ พุทโธ,

พระปัญญาคุณ ได้แก่ สมมาสมมุทโธ, วิชชาจารณสมปุนโน และ โลกวิทู

พระมหากรุณาธิคุณ ได้แก่ อนุตตโร บุริสทุมมสารถิ, สตุตา เทเวมนุสสาน์ และ ภาวดา

5.3 พุทธประวัติ

เมื่อ 2,500 กว่าปีที่ผ่านมา มีมหาบุรุษท่านหนึ่งอุบัติขึ้นบนโลกท่านเป็นพระราชนอร์สแห่งกรุงกัลพัสดุ พระบิดาพระนามว่า พระเจ้าสุทโธทนา พระมารดาพระนามว่า พระนางสิริมามายา ซึ่งเป็นเจ้าหญิงแห่งโภลิยะวงศ์จากกรุงเทวทหะ เมื่อพระนางสิริมามายาทรงครรภ์ครบทศมาส ทรงขอลาพระสวามีเพื่อกลับไปเมืองประสุติกาลที่กรุงเทวทหะเมืองของพระองค์ตามธรรมเนียมในครั้งนั้น ครั้นเดินทางมาได้ครึ่งทาง ถึงสวนสาธารณะใหญ่ชื่อ “ลุมพินี” พระนางเกิดประชวรพระครรภ์และได้ประสุติพระโนรส ณ ใต้ต้นรังใหญ่ ในวันพุธเดือนหกเวลาใกล้เที่ยงก่อนพุทธศักราช 80 ปี

หลังจากประสุติได้ 5 วัน พระเจ้าสุทโธทนาเชิญพระมหาจารย์จำนวน 108 ท่านมาฉันโภชนาหาร และให้เลือกเหลือเพียง 8 ท่านเฉพาะผู้เชี่ยวชาญในวิชาลักษณะพยากรณ์เพื่อทำหน้าที่พิจารณาทำนายลักษณ์ของพระโนรสและแนะนำพระนาม

พระมหาณ 7 ท่านแรกเห็นลักษณะของพระโนรสแล้วได้ทำนายเป็น 2 นัย คือ ถ้าพระโนรஸอยู่เรือนจะได้เป็นพระจักรพรรดิผู้ยิ่งใหญ่หากออกผนวชจะได้ตรัสรู้เป็นพระลัมมาลัมพุทธเจ้าศาสดาเอกของโลก ส่วนโภคุณทั้งปัญญาพระมหาณซึ่งมีอายุน้อยที่สุดในพระมหาณ 8 ท่านนั้น ได้ทำนายชี้ชัดลงไปว่า พระโนรส นี้จะออกผนวชและตรัสรู้เป็นพระลัมมาลัมพุทธเจ้ายอย่างแน่นอน จากนั้นพระมหาณทั้งหมดก็มีความเห็นตรงกันที่จะแนะนำพระนามพระโนรสว่า “สิทธิตະ” หรือ “สิทธารถ” ซึ่งแปลว่า สำเร็จดังบรรณนา หลังจากนั้น 2 วัน คือเมื่อพระโนรสมีพระชนมายุได้ 7 วัน พระนางสิริมามายากลับสืบพระชนม์ เจ้าชายสิทธิตະจึงอยู่ในการเลี้ยงดูของพระนางมหาปชาบดี ซึ่งเป็นพระนنانางและเป็นมเหสีองค์ที่ 2 ของพระเจ้าสุทโธทนา

เจ้าชายสิทธิตະมีพระอนุชาและพระนนิษฐาร่วมพระชนกที่ประสุติจากพระนางมหาปชาบดี 2 พระองค์คือ พระนันทะ และ พระนางรูปนันทา และยังมีลูกพี่ลูกน้องในศักยวงศ์รุ่นราชราเดียกัน อีกหลายพระองค์คือ เจ้ามหานามะ เจ้าอนุรุธะ ซึ่งเป็นโอรสของพระเจ้าอสุกโภทนา เจ้าอานันท์ โนรส

ของพระเจ้าอมิโตทันะ และเจ้าเทวทัต โ/orสของอาหัญออมิตาศาภะ กุมาธีมีอายุมากกว่าเจ้าชาย สิทธัตตะ มีเพียงองค์เดียวคือ เจ้ามหารามะ ครั้นเมื่อเจ้าชายสิทธัตตะมีพระชันษาได้ 7 พรรษา ก็ได้รับ การศึกษาวิชาคิลปศาสตร์จากพระมหาณในราชสำนัก จากนั้นพระชนกทรงเห็นว่ากุมาภadalเปรี้อง จึงส่งไปศึกษาต่ออย่างสำนักอาจารย์วิศวามิตร ผู้เป็นประชญ์ที่ไม่มีครอทัดเทียมในสมัยนั้น เจ้าชายสิทธัตตะ ได้ศึกษาจนแตกฉานเชี่ยวชาญในวิชาต่าง ๆ อย่างรวดเร็วกระทั้งสิ่งความรู้ของอาจารย์ มีความรู้พร้อม ที่จะได้รับตำแหน่งเป็นราชาและเป็นจักรพรรดิปักรองซมพุทวีปในอนาคต

เมื่อเจ้าชายสิทธัตตะมีพระชันษาได้ 16 พรรษา พระชนกเห็นว่าสมควรจะมีชายาได้แล้ว จึงไป ลู่ขอเจ้าหญิง ยโสธร หรือ พิมพา พระธิดาของพระเจ้าสุปพุทธะ ที่ประสูติจากพระนางอมิตามาภิ夷ก เป็นชายาและต่อมาได้มีพระโอรสด้วยกันพระองค์หนึ่งนามว่า ราชหลุ ชีวิตการครองเรือนของเจ้าชาย สิทธัตตะได้รับการปวนเปรอจากพระชนกและพระประยูรญาติอย่างดีที่สุด สิ่งใดที่คิดว่าจะทำให้สิทธัตตะพอใจ พระชนกจะต้องรับจัดหมายให้โดยหวังว่าจะให้เจ้าชายอยู่ในกรุงเรือนไปตลอดชีวิต และหมายมั่นจะให้ได้ เป็นพระเจ้าจักรพรรดิในอนาคต

แต่ด้วยบุญบารมีที่ทรงสั่งสมมาอย่างดีแล้วบันดาลให้ทรงพบเทวทูตทั้ง 4 คือ คนแก่ คนเจ็บ คนตาย และบรรพชิต เป็นเหตุให้พระองค์ทรงเห็นว่า ชีวิตมีทุกข์และปรารถนาจะหาทางพ้นทุกข์ด้วยการ ออกบรมพชา ในที่สุดคืนหนึ่งเมื่อพระองค์มีพระชนมายุได้ 29 พรรษา ก็ได้เสด็จออกผนวชโดยทรงม้า กัณฐุกงและมีมหิดเล็กซื่อฉันนาตามเสด็จ เมื่อไปถึงฝั่งแม่น้ำโโนมาทรงตัดพระเกศาลเศศรา瓦ล ผนวชเป็นบรรพชิต

เมื่อออกผนวชแล้วพระองค์เสด็จไปยังสำนัก อาจารดาบล และ อุทกดาบล ได้ศึกษาความรู้ จนเจนจบุกอย่างเท่าที่อาจารย์ทั้งสองสามารถสอนได้ แต่พระองค์ทรงเห็นว่าความรู้เท่านี้ไม่สามารถตรัสรู้ได้ จึงปลิกตัวไปบำเพ็ญเพียรตามลำพังด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่เชื่อกันในยุคนั้นว่าจะเป็นทางแห่งการตรัสรู้ เช่น การทราบพระธรรมกาย เป็นต้น แม่ปฏิบัติอยู่ถึง 6 ปีด้วยความวิริยอุตสาหะอย่างยิ่งยวด เมื่อทำจนถึงที่สุด แล้วแต่ก็ไม่สำไปสู่การตรัสรู้ธรรม พระองค์จึงหันมาบำเพ็ญเพียรด้วยการทำสมาธิดำเนินจิตไปตามหนทาง สายกลาง ในที่สุดก็ได้บรรลุธรรมกาย แล้วตรัสรู้อิริยลักษณ์ 4 ประการ สามีจึงเป็นพระลัมมาลัมพุทธเจ้า ในวันเพ็ญเดือน 6 ก่อนพุทธศักราช 45 ปี

วันประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพานของพระพุทธองค์นั้นตรงกับเป็นอัศจรรย์คือ วันเพ็ญเดือน 6 ซึ่ง ชาวพุทธเรียกวันนี้ในนาม “วันวิสาขบูชา” อันเป็นวันพระลัมมาลัมพุทธเจ้าในนั้นเอง

เมื่อตรัสรู้แล้วพระลัมมาลัมพุทธเจ้าทรงสั่งสอนเวไนยลัตว์ทั้งกษัตริย์ พระมหาลํ แพศย์ คุณทร ตลอดจนพวกนอกราชนະให้ตรัสรู้ธรรมตามพระองค์แล้วได้อุปสมบทเป็นพุทธสาวกจำนวนมาก และหมู่ชน จำนวนมากก็ได้ประกาศตนเป็นพุทธามกของถึงพระรัตนตรัยว่าเป็นที่พึง พุทธวิธีการสอนของพระองค์มี หลากหลาย ทั้งนี้เพื่อให้เหมาะสมกับความรู้และอุปนิสัยของแต่ละบุคคล จึงทำให้ผู้ฟังมีความรู้ความเข้าใจ และตรัสรู้ตามได้โดยง่าย พระองค์ทรงใช้เวลา 45 ปี เผยแพร่พุทธธรรมปักหลักพระศาสนาในซมพุทวีป

และเลส์เจ็บขันธปรินิพพานในวันเพญเดือน 6 เมื่อพระชนมายุได้ 80 พรรษา

พุทธประวัตินี้มีความพิเศษหลายประการ เช่น มีความชัดเจนไม่คลุมเครือ มีหลักฐานยืนยันการมีอยู่จริงของพระลัมมาลัมพุทธเจ้ามากมายทั้งเอกสารทางวิชาการรวมทั้งโบราณสถานและโบราณวัตถุ ก่อนออกผนวชพระองค์ก็ถึงพร้อมด้วยความสุขสูงสุดในทางโลกคือพร้อมทั้งรูปสมบัติ ทรัพย์สมบัติ และคุณสมบัติ สามารถเป็นพระเจ้าจกรพระดิปกรองโลกและทวีปที่เหลืออีก 3 ทวีปได้ รูปสมบัติของพระองค์นี้เลอเลิศกว่าคราว ในโลกและเทวโลก เพราะทรงได้ลักษณะมหาบุรุษซึ่งเป็นลักษณะร่างกายที่สมบูรณ์ที่สุด ผู้ที่จะได้ลักษณะเช่นนี้ในกัปหนึ่ง อย่างมากมีเพียง 5 พระองค์เท่านั้น

ความพิเศษที่กล่าวมาโดยย่อเนี้ยหาได้ยากในศาสตร์ของศาสนาอื่น โดยเฉพาะศาสตร์ผู้มีลักษณะมหาบุรุษนั้นไม่มีในศาสนาอื่นใดในโลก แต่เป็นเรื่องปกติของศาสตร์ในพระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็นสมัยใดหากพระลัมมาลัมพุทธเจ้าเลส์เจ็บขันธ ก็จะทรงได้ลักษณะมหาบุรุษและสมบูรณ์พร้อมด้วยลีงต่างๆ ดังกล่าว

และที่สำคัญการตรัสรู้เป็นพระลัมมาลัมพุทธเจ้านั้นไม่ได้ตรัสรู้ด้วยการคิดแบบการค้นพบทฤษฎีของนักวิทยาศาสตร์โดยทั่วไป แต่ตรัสรู้ด้วยภาระนามยปัญญาคือ การนั่งสมาธิทำใจหยุดนิ่ง ปลอดจากความคิด ดังพระคำริขของพระพุทธองค์ว่า “ธรรมที่เราได้บรรลุแล้วนี้ เป็นคุณอันลึกเห็นได้ยาก รู้ตามได้ยาก เป็นธรรมลับ ประณีต ไม่หยั่งลงสู่ความตรึก ละเอียดเป็นวิลัยที่บัณฑิตจะพึงรู้แจ้ง...”¹ พระโยคที่ว่า “ไม่หยั่งลงสู่ความตรึก” มาจากบทว่า “อตกุการจโร” ในภาษาบาลี อธิบายว่า จะพึงค้นพึงหยั่งลงโดยการตรึกไม่ได้ พึงค้นได้ด้วยญาณเท่านั้น² คำว่า “ตรึก” แปลว่า “นึก หรือ คิด”³ คำว่า “พึงค้นได้ด้วยญาณเท่านั้น” คือ ญาณอันเกิดจากภาระนามยปัญญานั้นเอง

ตอนที่หลวงปู่วัดปากน้ำได้เข้าถึงพระธรรมกายนั้น ท่านก็เคยคำนึงอย่างเดียวว่า “คัมภีโรจัยจ ธรรมเป็นของลึกถึงเพียงนี้ ใครจะไปคิดคาดคะเนเอาได้ พ้นวิสัยของความตรึกนึกคิด ถ้ายังตรึกนึกคิดอยู่ก็เข้าไม่ถึง ที่จะเข้าถึงได้ ต้องทำให้รู้ตรึก รู้นึก รู้คิดนั้น หยุดเป็นจุดเดียว ก็ไม่ต้องคิดตื้บ แต่พอหุ่งก็ตื้บ แต่พอดับแล้ว ก็เกิด ถ้าไม่ตื้บแล้วไม่เกิด นี่เป็นของจริง หัวต่อเมื่อเป็นอยู่ต่องนี้ ถ้าไม่ถูกส่วนดังนี้แล้ว ก็ไม่มีไม่เป็นเด็ดขาด”

5.4 การสร้างบารมีเพื่อเป็นพระลัมมาลัมพุทธเจ้า

5.4.1 ความหมายและประเภทของพระโพธิสัตว์

คำว่า “พระโพธิสัตว์” มาจากคำในภาษาบาลีว่า “โพธิสตุโต” ได้แก่ “สัตว์ผู้จะตรัสรู้” คือ สัตว์ผู้ครอบครรลลัมมาลัมโพธิญาณ”⁴ หมายถึง ผู้ที่ตั้งความปรารถนาว่าจะสร้างบารมีเพื่อตรัสรู้เป็นพระลัมมาลัมพุทธเจ้าพระองค์หนึ่งในอนาคต คำว่า “สัตว์” ในที่นี้เป็นความหมายโดยรวมอาจเป็นมนุษย์หรือสัตว์

¹ พระวินัยปิฎก มหาวรรค ภาค 1, มก. เล่ม 68 ข้อ 7 หน้า 29.

² สารัตถปกาสินี อรรถกถาลังยุตตินิกาย ศาสนารรค, มก. เล่ม 25 หน้า 115.

³ ราชบัณฑิตยสถาน (2525), พจนานุกรม, (ฉบับอิเล็กทรอนิกส์).

⁴ ปรมัตถโซติกา อรรถกถาชุทกนิกาย สุตตนิบาต, มก. เล่ม 47 หน้า 636.

ติรัจฉานก็ได้ ทั้งนี้พระมีบางชาติที่พระโพธิสัตว์ถือกำเนิดเป็นสัตว์ติรัจฉาน เช่น เป็นช้าง ม้า วัว พญา낙 นก เป็นต้น ส่วนคำว่า “สัมมาลัมโพธิญาณ” หมายถึงญาณเป็นเครื่องตรัสรู้ของโดยชอบ คือ ตรัสรู้ด้วยตนเองโดยไม่มีครรลอง

อีกนัยหนึ่งคำว่า “พระโพธิสัตว์” อาจหมายถึงผู้ที่ประทาน “พุทธภูมิ” ก็ได้ ที่ซึ่ว่าพุทธภูมินั้น อรรถกถากล่าวไว้ว่า “พระเป็นภูมิคือเป็นสถานที่ประดิษฐานแห่งพระพุทธเจ้า”¹ สถานที่ประดิษฐานพระพุทธเจ้าในที่นี้คือ “ตำแหน่ง” พระโพธิสัตว์จึงหมายถึงผู้ที่ประทานตำแหน่งพระลัมมาลัมพุทธเจ้านั่นเอง

พระโพธิสัตว์มี 2 ประเภทคือ อนิยตโพธิสัตว์ และ นิยตโพธิสัตว์

1) อนิยตโพธิสัตว์ หมายถึง พระโพธิสัตว์ที่ยังไม่แน่ว่าจะได้ตรัสรู้เป็นพระลัมมาลัมพุทธเจ้า หรือไม่ เพราะบารมียังอ่อนอยู่ จึงยังไม่ได้รับการพยากรณ์จากพระลัมมาลัมพุทธเจ้าพระองค์ใดพระองค์หนึ่ง ว่าจะได้ตรัสรู้ลัมมาลัมโพธิญาณในอนาคต

2) นิยตโพธิสัตว์ หมายถึง พระโพธิสัตว์ที่มีความแน่นอนแล้วว่าจะได้ตรัสรู้เป็นพระลัมมาลัมพุทธเจ้าในอนาคต เพราะบารมีที่ลั่งลงมาแก่กล้าแล้ว เมื่อได้เจอพระลัมมาลัมพุทธเจ้าพระองค์ใดพระองค์หนึ่ง ก็จะได้รับพยากรณ์จากพระพุทธองค์ว่า จะได้ตรัสรู้ลัมมาลัมโพธิญาณในอนาคตอย่างแน่นอน

การพยากรณ์ของพระลัมมาลัมพุทธเจ้าแต่ละพระองค์นั้น ทรงพยากรณ์โดยตรวจดูบารมีที่พระโพธิสัตวนั้น ๆ ได้ล้วงมาว่า แก่กล้าพอที่จะได้ตรัสรู้เป็นพระลัมมาลัมพุทธเจ้าในอนาคตหรือไม่ หากทรงเห็นว่าบารมีแก่กล้าแล้วจึงทรงพยากรณ์ แต่ถ้าทรงเห็นว่าบารมียังอ่อนอยู่ก็จะไม่ทรงพยากรณ์ด้วยเหตุนี้ พุทธพยากรณ์จึงเป็นเพียงการประกาศอย่างเป็นทางการว่า ผู้นี้จะได้ตรัสรู้ลัมมาลัมโพธิญาณ ปัจจัยหลักที่ทำให้พระโพธิสัตว์ทั้งหลายได้ยกฐานะของตนจากอนิยตโพธิสัตว์เป็นนิยตโพธิสัตว์จึงอยู่ที่บารมีที่ได้ลั่งลงมาแต่ถึงกระนั้นผู้ที่จะเป็นนิยตโพธิสัตว์ได้จะต้องผ่านพุทธพยากรณ์ก่อนเพราเป็นพุทธประเพณี

ประเด็นนี้อาจเปรียบได้กับการเป็นครูในทางโลกคือ ผู้ที่จะเป็นครูสอนหนังสือแก่นักเรียนในโรงเรียนได้ จำเป็นต้องได้รับใบประกาศนียบัตรและการบรรจุตำแหน่งเป็นครูสอนหนังสือก่อน เพราเป็นประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา แต่ปัจจัยสำคัญที่สุดที่ทำให้ครูแต่ละคนได้รับใบประกาศนียบัตรและการบรรจุตำแหน่งครูคือความรู้ที่ได้ศึกษามา หากบุคคลนั้น ๆ ไม่มีความรู้เพียงพอ ก็จะไม่ได้รับใบประกาศนียบัตรและการบรรจุตำแหน่งครูอย่างแน่นอน นอกจากจะใช้วิธีการทุจริตเท่านั้น

5.4.2 ปัจจัยสำคัญแห่งการกำเนิดพระโพธิสัตว์

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดพระโพธิสัตว์ขึ้นมีอย่างน้อย 2 ประการ ประการแรกคือ การได้เห็นต้นแบบจากพระลัมมาลัมพุทธเจ้าในอดีต ประการที่สองคือ ตระหนักร่วมมีชีวิตมีทุกข์และประทานพัณความทุกข์

1) การได้เห็นต้นแบบจากพระลัมมาลัมพุทธเจ้าในอดีต

โดยเฉพาะการได้เห็นปฏิบัติหาริย์เบิดโลกของพระลัมมาลัมพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ ในสมัยของ

¹ วิสุทธชนวิลาสินี อรรถกถาขุททกนิกาย อปทาน, มก. เล่ม 70 หน้า 628.

พระสมณโคดมพุทธเจ้านั้น ครั้งหนึ่งพระองค์เลสต์จไปจำพรรษาที่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์เพื่อแสดงพระอภิธรรมโปรดพุทธมารดา เมื่ออุกพรรษาแล้วพระองค์ตรัสบอกแก่ท้าวสักกะว่า “มหาบพิตร อาทิตยภาพจักไปสู่ถินของมนุษย์”

ท้าวสักกะจึงทรงนิรみてบันได 3 ชนิด เพื่อเป็นทางพุทธดำเนินลงจากสวรรค์คือ บันไดทองคำ บันไดแก้วมณี และบันไดเงิน เชิงของบันไดเหล่านั้นตั้งอยู่ ณ ประตุเมืองสังกัลสันคร หัวบันไดตั้งอยู่ที่ยอดเขาลินรุอันเป็นที่ตั้งของสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ บันไดทั้ง 3 ตั้งเรียงกันดังนี้คือ บันไดทองอยู่ข้างขวาสำหรับพากเทวดาที่ตามเลสต์จ บันไดเงินอยู่ข้างซ้ายสำหรับมหาพรหมทั้งหลาย ส่วนบันไดแก้วมณีอยู่ตรงกลางสำหรับเป็นทางเลสต์จของพระลัมมาลัมพุทธเจ้า

ก่อนที่พระพุทธองค์จะเลสต์จลงจากสวรรค์ ทรงประทับยืนอยู่บนยอดเขาลินรุแล้วแสดงปาฏิหาริย์ด้วยการเปิดโลกให้สรรพสัตว์แต่ละภาคภูมิสามารถมองเห็นกันและกันได้คือ มนุษย์มองเห็นเทวดา เทวดามองเห็นมนุษย์ มนุษย์มองเห็นรูปพระมหาพรหมและอรูปพระมหาไภษฐ์ได้ด้วยตาเนื้อ มนุษย์เห็นลัตต์วนราก ลัตต์วนรากเห็นมนุษย์รวมทั้งเปรตอสุรกายทั้งหลายก็มองเห็นกันและกันได้หมด

ในขณะที่พระลัมมาลัมพุทธเจ้าเลสต์จพุทธดำเนินลงด้วยบันไดแก้วมณีนั้น พระองค์ทรงเปล่งพระฉัพพรรณรังสีอันรุ่งเรืองเด่นสง่า แวดล้อมด้วยท้าวมหาพรหมกับเทวดาผู้มีศักดิ์ใหญ่และเหล่าเทวดาทั้งปวงในทุกชั้นฟ้า ในวันนั้น ณ เมืองสังกัลสันครมีพุทธบริษัทและประชาชนพลเมืองมารอวัดเลสต์จจำนวนมากคือ ตลอดพื้นที่ 36 โยชน์โดยรอบเต็มไปด้วยผู้คน

มหาชนเหล่านั้นได้เห็นเหตุอัศจรรย์จากการเปิดโลกของพระพุทธองค์ ทำให้มีความรู้ความเข้าใจเรื่องกฎแห่งกรรมอย่างชัดเจน รู้ว่าตายแล้วไม่สูญนรกสวรรค์มีจริง กล่าวคือมีความเห็นเป็นลัมมาทิฎฐินั่นเอง และเมื่อได้เห็นความงามดงงามเด่นสง่าของพระพุทธองค์ในขณะเลสต์จลงจากสวรรค์แล้ว จึงตั้งความปรารถนาเป็นพระลัมมาลัมพุทธเจ้าพระองค์หนึ่งในอนาคตกันเป็นจำนวนมาก บรรลุกถาบันทึกไว้ว่า “มนุษย์ในบริษัทซึ่งมีปริมาณthal 36 โยชน์¹ แม้คนหนึ่ง เมื่อแลดูลิริของพระพุทธเจ้าในวันนั้นแล้ว ซึ่งว่าไม่ปรารถนาความเป็นพระพุทธเจ้า มิได้มีเลย”²

ในวันที่พระลัมมาลัมพุทธเจ้าเปิดโลกนั้นจึงมีพระโพธิลัตต์คือผู้บรรลุนāma เป็นพระลัมมาลัมพุทธเจ้า เกิดขึ้นจำนวนมาก มีผู้รู้ก้าล่าวไว้ว่า แม้แต่พญาဏกตนหนึ่งที่อยู่ใต้ลำน้ำโขง ณ อำเภอโนนพลสัย จังหวัดหนองคาย ซึ่งนำพระคพวกบริหารพ่นบังไฟเป็นประจำทุกปี ก็ตั้งความปรารถนาเป็นพระลัมมาลัมพุทธเจ้าด้วย เพราะได้เห็นพุทธปาฏิหาริย์ในวันเปิดโลกนั้น และการพ่นบังไฟในแต่ละปีก็เกิดขึ้นจากการตั้งใจจารีตในช่วงเข้าพรรษาของเหล่าพญาဏก เมื่ออุกพรรษาแล้ว ด้วยบัญชาจากการรักษาศีลและการนึกถึงพระพุทธองค์ ในวันเปิดโลก ทำให้พญาဏกสามารถพ่นดวงไฟหรือบังไฟออกมากเพื่อนุชาพระลัมมาลัมพุทธเจ้าได้

¹ โยชน์ หมายถึง หน่วยวัดระยะทาง 1 โยชน์ = 16 กิโลเมตร

² อัมปพัทกุจกถา อรรถกถาชาบทกนิกาย ค太子ธรรมบท, มก. เล่ม 42 หน้า 316-317.

ประเด็นนี้สรุปได้ว่าพระโพธิสัตว์เกิดขึ้นจากการได้เห็นต้นแบบที่ดีจากพระลัมพุทธเจ้านั้นเอง กล่าวอีกนัยหนึ่ง พุทธประเพณีเปิดโลกนั้นถือเป็นการสร้างหน่อเนื้อพุทธาง្កูของพระลัมพุทธเจ้าแต่ละพระองค์กว่าได้ พระโพธิสัตว์หรือผู้ตั้งความปรารถนาที่จะเป็นพระลัมพุทธเจ้าเหล่านี้ เมื่อตั้งใจ มั่นแล้วก็เริ่มลั่งสมบารมีเรื่อยไป ถ้าไม่เปลี่ยนเป้าหมายกลางคัน ในที่สุดเมื่อบารมีเต็มเปี่ยมก็จะตรัสรู้เป็นพระลัมพุทธเจ้าได้

มีข้อสังเกตว่าผู้ได้ทำแห่งเอตทัคคะทุกท่านในพระพุทธศาสนา้มีจุดเริ่มต้นจากการได้เห็นต้นแบบด้านนั้น ๆ ในอดีตเช่นกัน กล่าวคือ ในอดีตชาติท่านเหล่านี้ได้เห็นพระลัมพุทธเจ้าแต่ตั้ง และยกย่องภิกษุหรือภิกษุณีรูปใดรูปหนึ่งว่า เป็นเอตทัคคะคือมีความรู้ความสามารถเป็นเลิศในด้านนั้น ๆ ท่ามกลางมหาสมาคม เมื่อได้เห็นดังนั้นจึงตั้งความปรารถนาขึ้นว่า เราจะต้องเป็นเช่นภิกษุหรือภิกษุณีรูปนี้ในอนาคตเบื้องหน้า ตั้งแต่นั้นมาจึงลั่งสมบุญบารมีและอธิษฐานจิตทุกครั้งว่าขอให้ความปรารถนาที่ตั้งใจไว้สำเร็จสมประสงค์ เมื่อบุญบารมีเต็มเปี่ยมแล้วจึงได้รับการแต่งตั้งจากพระลัมพุทธเจ้า พระองค์ใดพระองค์หนึ่งในที่สุด

2) ตระหนักว่าชีวิตมีทุกข์และปรารถนาจะพ้นทุกข์

ผลจากการที่ท่านเหล่านี้เวียนว่ายตายเกิดมาหลายชาติ ทำให้เกิดปัญญาลั่งสมขึ้นในใจและตระหนักว่า ชีวิตมีทุกข์การเวียนว่ายตายเกิดเป็นทุกข์และต้องการที่จะพ้นทุกข์ ประกอบกับการที่ได้เวียนว่ายตายเกิดมาหลายชาติจึงมีบางชาติที่ได้พบพระพุทธศาสนา ได้ศึกษาคำสอนของพระลัมพุทธเจ้า หรือ ได้มีโอกาสพบพระลัมพุทธเจ้าโดยตรงบ้าง ทำให้มีความรู้ความเข้าใจเรื่องโลกและชีวิตตามความเป็นจริง เข้าใจเรื่องกฎแห่งกรรม ไม่หลงผิดคิดหาที่พึ่งจากสิ่งอื่นใดที่ไม่ใช่พระรัตนตรัย นั้นคือ มีความเห็นเป็นลัมมาทิฏฐิ และที่สำคัญที่สุดคือ รู้ว่าหากต้องการจะพ้นทุกข์ด้วยตนเองและสามารถช่วยผู้อื่นให้พ้นทุกข์ได้นั้น จะเป็นต้องตั้งความปรารถนาเป็นพระลัมพุทธเจ้า และเมื่อลั่งสมบุญบารมีเรื่อยไปในที่สุดเมื่อบารมีเต็มเปี่ยมแล้วก็จะได้ตรัสรู้ในที่สุด พระสมณโคดมพุทธเจ้าก็มีจุดเริ่มต้นมาอย่างนี้คือ ในชาติที่ปรารถนาพุทธภูมินั้น พระองค์ตระหนักว่าการเวียนว่ายตายเกิดเป็นทุกข์ จึงปรารถนาจะพ้นทุกข์ด้วยตนเองและพยายามหาชนให้พ้นทุกข์ด้วย

ในประเด็นนี้พระภាដาวิริยคุณ (หลวงพ่อทัตตชีโว) ได้กล่าวไว้ว่า พระโพธิสัตว์ทั้งหลายนั้นเป็นผู้ที่มีใจกว้างและมีความมั่นใจในความดีกว่าคนทั่วไปคือ ไม่คิดเอาตัวรอดเพียงลำพัง เมื่อตอนรอดแล้วก็หวังช่วยผู้อื่นให้รอดตามด้วย ไม่ว่าการช่วยผู้อื่นนั้นจะทำให้ตนต้องเสียเวลาไปมากกว่าเดิมอย่างมากก็ตาม ความใจกว้างและความมั่นใจนั้นจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อพระโพธิสัตว์เหล่านี้ได้เกิดอยู่ในสิ่งแวดล้อมดีที่บ่มเพาะลั่งเหล่านี้มาตั้งแต่เด็ก เนื่องจากคนเราที่เกิดมาในแต่ละชาติก็เกิดมาพร้อมกับความไม่รู้สิ่งแวดล้อมที่ตนไปเกิดลั่งเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดนิสัยและความเข้าใจถูกเกี่ยวกับโลกและชีวิตของคนเรา ซึ่งสิ่งแวดล้อมมี 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ บุคคล และ ธรรมชาติ

สิ่งแวดล้อมที่เป็นบุคคลคือ ต้องเป็นผู้ที่ได้เกิดอยู่ในลั่งคุณที่มีคุณดีอยู่มากมาย เมื่อถึงคราวที่ตน

ประสบทุกข์ ก็ได้รับการช่วยเหลือจากผู้อื่น ความรู้สึกซาบซึ้งในคุณนี้ทำให้ตนคิดหาทางตอบแทนคุณให้สม กับที่เขาเหล่านั้นทำดีกับตน พูดง่ายคือ นำใจในยามยากที่เขาได้รับจากผู้คนรอบตัว คือ สิงบ่มเพาะความ กตัญญูตัวเวทีให้เกิดในตัวของเข้า ทำให้เขาอยากรอโอกาสตอบแทนคุณ ดังนั้น นิสัยกตัญญูตัวเวที คือ ที่มา ของความมีน้ำใจกรุณาต่อคนทั้งโลก

ส่วนลิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาตินั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ท่านเหล่านั้นจะต้องอยู่ในลิ่งแวดล้อม ที่ไม่ทำลายความมั่นใจในตนเอง คือ ไม่เกิดอยู่ในถิ่นที่เต็มไปด้วยความแร้นแคร้นจนลิ่งไร้หนทาง เช่น ถิ่นที่ ฝนฟ้าไม่ตกถูกต้องตามฤดูกาล แม้ขยันมากแต่ผลตอบแทนที่ได้รับ กลับไม่เข้มอยู่กับความขยันและความดี ที่ทุ่มเททำไป แต่ดูเหมือนว่าจะเข้มอยู่กับความไม่แน่นอนของสภาพอากาศ เมื่อเป็นเช่นนี้ความมั่นใจใน ตนเองก็จะหาย่อนลงไป ความเชื่อที่เป็นเหตุเป็นผลก็จะเลือนลงไปด้วย และจะถูกแทนที่ด้วยการดูดู ชะตาคราด เช่น ให้ว่าเจ้าที่บ้านต่อสิ่งอื่นใดที่ไม่อาจช่วยให้พ้นทุกข์ได้เชกเช่นชาวโลกทั่วไป¹

เมื่อพระโพธิสัตว์ท่านนั้น ๆ ตั้งใจมั่นที่จะเป็นพระลัมพุทธเจ้าพระองค์หนึ่งในอนาคตแล้ว ธรรมสำคัญที่ต้องประพฤติเพื่อเป็นบันไดไปสู่ตำแหน่งอันเลิศนั้นคือ พุทธกรรมธรรม คือ ธรรมที่จะทำให้ ได้เป็นพระลัมพุทธเจ้า หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “บารมี” ซึ่งคำนี้เป็นคำที่ชาวพุทธผู้ศึกษาพระพุทธ ศาสนาอย่างจริงจังรู้จักกันดี

5.4.3 ความหมายประเภทและระดับของบารมี

1) ความหมายของบารมี

หากที่กล่าวแล้วในบทที่ 3 ว่า คำว่า “บารมี” มาจากคำว่า “ปรม” แปลว่า “อย่างยิ่ง” หมายความ ว่าดำเนินไปในทางที่ดียิ่งขึ้นไป บารมีนั้นก็คือบุญ แต่เป็นบุญที่เข้มข้นมาก เป็นบุญที่ควบแน่น กล่าวคือ บุญ ที่เราทำในแต่ละวัน ได้แก่ การให้ทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา เป็นต้น จะค่อย ๆ รวมตัวกันมากขึ้น เรื่อย ๆ และจะกลั่นตัวเป็นบารมี ซึ่งลักษณะของบารมีในทางธรรมปฏิบัตินั้น หลวงปู่วัดปากน้ำกล่าวไว้ว่า “บารมีก็มีลักษณะเป็นดวงกลมรอบตัว ดวงบุญขนาด 1 ศีบ เมื่อกลั่นเป็นดวงบารมีแล้ว จะเหลือขนาด 1 นิ้ว”

การสร้างบุญเพื่อเป็นพระลัมพุทธเจ้าก็ดีหรือเพื่อเป็นพระอรหันต์สาวกต่าง ๆ ก็ดีจะต้อง ทำกันอย่างเอาจริงเอาจัง หรือที่เรียกว่าทำโดยเอาชีวิตเป็นเดิมพันกันที่เดียว และจะต้องทำอย่างต่อเนื่อง จนติดเป็นนิสัย เป็นเหมือนโปรแกรมที่ฝังแน่นอยู่ในใจ และจะติดไปข้ามพื้นที่จิต กว่าจะได้ตรัสรู้ ลัมพุทธิญาณ หรือ จนกว่าจะได้เป็นพระอรหันต์ หากสร้างบุญแบบเข้าชามเย็นชาม ทำแบบไม่เต็ม กำลังแล้ว ไม่มีทางที่จะไปถึงจุดหมายปลายทางได้ เพราะกระแสกิเลสนั้นเชี่ยวกรากยิ่งนัก มีหวังถูกพัดพา ไปลู่บายภูมิเลียก่อน

การสร้างบุญโดยเอาชีวิตเป็นเดิมพันนี้ ล่งผลให้บุญที่เกิดขึ้นแต่ละครั้งเป็นบุญที่มีคุณภาพสูง

¹ พระภานุวาริยคุณ (เผด็จ ทตุตชีโว) (2551), ศรัทธารุ่งอรุณแห่งสันติภาพโลก, หน้า

มีความเข้มข้นมาก เมื่อกลั่นเป็นดวงบารมีแล้ว ก็จะได้ขนาดต่อการสร้างบุญแบบปกติของชาวโลก ทั่ว ๆ ไป และจะทำให้บารมีที่ลั่งสมนั้นเต็มเปี่ยมได้เร็วขึ้น ด้วยเหตุที่เวลาสร้างบุญแต่ละครั้งนั้น ทำแบบ สุดชีวิต ทำโดยเอาชีวิตเป็นเดิมพันนี้เอง จึงเรียกการสร้างบุญแบบนี้ว่า “เป็นการสร้างบารมี” เพราะว่า ต่างจากการสร้างบุญแบบธรรมดា

อีกนัยหนึ่งของการสร้างบารมีคือการฝึกฝนอบรมตนเอง ขัดเกลาแก้ไขนิสัยที่ไม่ดีออกไป หมั่นลั่งสมบุญทั้งทาน ศีล ภาวนา เพื่อขัดความโลภ ความโกรธ ความหลงอย่างเอาชีวิตเป็นเดิมพัน ผลก็คือได้บารมีติดตัวไป

สรุปบารมีคือ บุญที่มีความเข้มข้นมากเพราะได้จากการกลั่นตัวของบุญปริมาณมาก และได้จากการสร้างบุญโดยเอาชีวิตเป็นเดิมพันจนติดเป็นนิสัย

2) ประเภทของบารมี

ครั้งหนึ่งพระสารีรบุตรถูกระลามพระลัมมาลัมพุทธเจ้าว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรมอันทำให้เป็นพระพุทธเจ้ามีเท่าไรพระเจ้าข้า

พระลัมมาลัมพุทธเจ้าตรัสว่า “ดูก่อนสารีรบุตร ธรรมอันทำให้เป็นพระพุทธเจ้ามี 10 ประการแล้ว ธรรม 10 ประการคืออะไรบ้าง ดูก่อนสารีรบุตร ทาน ศีล เนกขัมมะ ปัญญา วิริยะ ขันติ สจจะ อธิษฐานะ เมตตา อุเบกขา เป็นธรรมทำให้เป็นพระพุทธเจ้า ดูก่อนสารีรบุตร ธรรม 10 ประการเหล่านี้แล้ว เป็นพุทธ-การธรรม”¹ พุทธการธรรมหรือธรรมอันทำให้เป็นพระพุทธเจ้า 10 ประการนี้ก็คือ บารมี 10 ประเภท นั้นเอง

ทานบารมี คำว่า “ทาน” มาจากบทว่า “ทาน” ในภาษาบาลี แปลว่า “สิ่งที่พึงให้ ทานนั้นแบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ อาทิสทาน ธรรมทาน และอภัยทาน”²

อาทิสทาน คือ การบริจาควัตถุสิ่งของเป็นทาน ได้แก่ ปัจจัย 4 คือ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยาธารักษารोค หรือการบริจาคทรัพย์สมบัติต่าง ๆ ให้แก่ผู้อื่น เช่น บริจาคแก่พระภิกษุ บริจาคแก่คนยากจน เป็นต้น

ธรรมทาน คือ การให้ธรรมะเป็นทาน กล่าวคือ ให้ความรู้เรื่องความจริงของชีวิต เช่น เรื่องกฎแห่งกรรม เรื่องบุญบาป เรื่องวิธีการให้ทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา เป็นต้น

อภัยทาน คือ การยกโทษความผิดที่บุคคลอื่นกระทำต่อเรา ไม่เอกสาร ஸละอารมณ์ชุ่นช้อง หมองใจอันเกิดจากที่คนอื่นกระทำผิดต่อเราออกไป

ทานบารมีนั้นเน้นเรื่องอาทิสทานเป็นหลัก ส่วนธรรมทานถือว่าเป็นการสร้างปัญญาบารมีให้แก่ตนเอง เพราะผู้ที่จะได้ธรรมทานได้จำเป็นต้องศึกษาเรื่องนั้น ๆ จนแตกฉานก่อน การศึกษาจะทำให้ตนเอง

¹ ปรัมัตถ์ทิปนี อรหัตถกถาชุทธกนิกาย จริยาปีฎก, มก. เล่ม 74 หน้า 572.

² ปรัมัตถ์ทิปนี อรหัตถกถาชุทธกนิกาย อิติวุตตตะ, อรหัตถกถาทานสูตร, มก. เล่ม 45 หน้า 616-617.

มีปัญญา ก่อน แล้วนำปัญญาคือความรู้ที่ได้ไปสอนคนอื่นต่อไป สำหรับภัยทานจัดเข้าในเมตตาบารมีได้ เพราะหากปราศจากความเมตตาแล้ว ก็ไม่อาจจะให้อภัยแก่ผู้ที่ทำความผิดต่อเราได้

ศีลธรรม มี คำว่า “ศีล” มาจากบทว่า “สีล” ในภาษาบาลี ได้แก่ “การไม่ล่วงละเมิดทางกายและวาจา คือ ศีล 5 ศีล 8 ศีล 10 และ ปฏิโมกขลังวรศีล เป็นต้น”¹ การไม่ล่วงละเมิดในที่นี้คือ การไม่ทำความผิดทางกายและวาจานั่นเอง

ศีล 5 เป็นศีลของคุณธรรมที่ว่า ๆ ไป ได้แก่ การไม่ม่าลัตว์ตัดชีวิต ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติผิดในการไม่พูดปด และไม่เดิมสรุรา

ศีล 8 เป็นศีลของคุณธรรมที่ตั้งใจประพฤติธรรมจรรยา งดเว้นเมตุนธรรม และสิ่งอื่นใดอันเป็นข้าศึกต่อการประพฤติธรรมจรรยา ศีล 8 นั้นหากสามารถในวันพระเรียกว่า อุโบสถศีล คำว่า สามารถ แปลว่า การถือเอารับเอาเป็นข้อปฏิบัติ

ศีล 10 เป็นศีลของสามเณร

ส่วนปฏิโมกขลังวรศีลเป็นศีลของพระภิกษุซึ่งมีทั้งหมด 227 ข้อ

เนกขัมมบารมี คำว่า “เนกขัมมะ” มาจากบทว่า “เนกขุมม” ในภาษาบาลี แปลว่า การลดออกจากการทั้งหลาย คือการออกบวชนั่นเอง ดังบทว่า “เนกขุมม อภินิกขุนิ คือ ออกจากการเรือนเพื่อเนกขัมมะ ได้แก่ บวช”² หากบวชเป็นสามเณรจะเรียกว่า บรรพชา หากบวชเป็นพระภิกษุจะเรียกว่า อุปสมบท แต่ทั้งนี้ผู้ที่จะบวชเป็นพระภิกษุทุกรูปจะต้องผ่านขั้นตอนการบรรพชาเป็นสามเณรก่อน

ปัญญาบารมี คำว่า “ปัญญา” มาจากบทว่า “ปณญา” ในภาษาบาลี ได้แก่ “เครื่องทำให้รู้ชัด” กล่าวคือ เป็นเครื่องทำให้รู้ชัดนั่น ๆ ให้ปรากฏ³

คำว่า อรหัต แปลว่า เนื้อความ หรือ ความหมายของข้อความหรือคำนั้น ๆ

คำว่า ปัญญา ในความหมายที่ว่า ๆ ไป แปลว่า “ความรอบรู้ ความรู้ทั่ว ความฉลาดอันเกิดจาก การเรียนและการคิด”⁴

ปัญญาในพระพุทธศาสนา มี 3 ประเภทคือ

1) สุต卯ยปัญญา	ปัญญาสำเร็จด้วยการฟัง
2) จินตamyปัญญา	ปัญญาสำเร็จด้วยการคิด
3) ภารนามยปัญญา	ปัญญาสำเร็จด้วยการอบรม ⁵

¹ ปรัมัตโธติกา อรหัตถกถาชุทธกนิภัย ชุทธกปาฐะ, มก.เล่ม 39 หน้า 311-312.

² สัทธัมมปกาลีนี อรหัตถกถาชุทธกนิภัย ปฏิสัมภิทาธรรมรรค, มก. เล่ม 68 หน้า 496,

ปรัมัตทีปนี อรหัตถกถาชุทธกนิภัย จริยาปีฎก, มก. เล่ม 74 หน้า 278.

³ สัทธัมมปกาลีนี อรหัตถกถาชุทธกนิภัย ปฏิสัมภิทาธรรมรรค อรหัตถกถาสุต卯ยญาณุทเทล, มก. เล่ม 68 หน้า 35.

⁴ ราชบันทิตยสถาน. (2525), พจนานุกรม, (ฉบับอิเล็กทรอนิกส์).

⁵ พระสุตตันตปีฎก ทีชนิกาย ปฏิโมกขลังวรศีล, สังคีติสูตร, มก. เล่ม 16 ข้อ 228 หน้า 173.

การอบรมในที่นี้คือ การทำ samañña เองดังในอรรถกถาที่ว่า “ธรรมชาติได อันพระโยคิบุคคล
อบรมอยู่ เจริญอยู่ ธรรมชาตินั้นซึ่งอว่า ภานา, ภานาคือ samañña ซึ่งอว่า samañña ภานา”¹

วิริยบารมี คำว่า “วิริยะ” มาจาก บทว่า “วิริย์” ได้แก่ “ความเพียรทางกายและทางใจ”²

ความเพียรในที่นี้คือความเพียรในการสร้างบารมีทุกอย่าง ได้แก่ ทานบารมี ศิลบารมี เนกขัมบารมี เป็นต้น ที่กล่าวว่าความเพียรทั้งทางกายและทางใจนั้นหมายความว่า การสร้างบารมีทุกอย่างเกิดขึ้นได้ โดยอาศัย “ใจ” ในการคิด อาศัย “กาย” ในการปฏิบัติ

คำว่า “วิริยะ” ยังแปลได้อีกหลายนัยดังบทว่า “วิริยพล ได้แก่ ภาระของคนกล้า ซึ่งอว่า วิริยะ หรือกรรมของคนกล้า ซึ่งอว่า วิริยะ อีกอย่างหนึ่ง ซึ่งอว่า วิริยะ เพาะอรรถว่า พึงให้เคลื่อน, คือให้เป็นไป... วิริยานั้นนั้น มีความค้าจุนเป็นลักษณะ หรือมีความประคองเป็นลักษณะ... มีความลังเลชหรือเรื่องประราภ ความเพียรเป็นปัทกฎฐาน... ซึ่งอว่า วิริยพล เพาะอรรถว่าไม่หวั่นไหวในความเกียจคร้าน”³

คำว่า ปัทกฎฐาน แปลว่า แบบแผนสำหรับยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติ

โดยสรุปคือ วิริยะ คือกล้าที่จะลงมือทำความดีหรือสร้างบารมีทุกรูปแบบ เมื่อเริ่มต้นสร้างบารมี แล้วก็จะล่งผลให้บารมีเพิ่มพูนขึ้นคือ มีความก้าวหน้าไป อีกทั้งวิริยะยังช่วยค้าจุนคุณธรรมความดีที่มีอยู่ ให้คงอยู่ ไม่ให้ตกต่ำลงกว่าเดิม กล่าวคือ ปกติใจมนุษย์จะหลงตื่ออยู่เสมอ หากอยู่นิ่ง ๆ เดย ๆ หรือ เกียจคร้านไม่ทำอะไร ก็มีแต่จะถูกกระแสกิเลสพัดพาไปให้ทำซ้ำ สองผลให้ชีวิตตกต่ำ แต่เมื่อมีความเพียร ในการสร้างบารมีอย่างสมำ่เสมอ ก็จะช่วยประคองตนเองให้ตั้งมั่นอยู่ในเส้นทางของการสร้างบารมีได้

ขันติบารมี คำว่า “ขันติ” มาจากบทว่า “ขันติ” ในภาษาบาลี ได้แก่ “ความอดทนด้วยความอดกลั้น ความไม่ดุร้าย ความไม่ปากร้าย ความแซ่บซื่นแห่งจิต”⁴

ความหมายโดยรวมของขันติ คือ การรักษาปกติภาวะของตนไว้ได้ ไม่ว่าจะถูกกระทบกระเที่ยงด้วย สิ่งอันเป็นที่พึงประณายหรือไม่พึงประณาก็ตาม มีความมั่นคงหนักแน่นเหมือนแผ่นดิน ซึ่งไม่หวั่นไหว ไม่ว่าจะมีคนเทอะไรงไป ของเลี้ย หรือของห้อมก็ตาม

มีข้อลังเกตว่าความอดทนในพระพุทธศาสนานั้นประกอบด้วย “ความแซ่บซื่นแห่งจิต” กล่าวคือ ไม่ว่าอะไรจะเกิดขึ้นทั้งดีและไม่ดี จะรุนแรงมากน้อยเพียงใด ก็สามารถรักษาจิตให้แซ่บซื่นหรือผ่องใส่อยู่ได้ ไม่ใช่เป็นความอดทนในลักษณะเก็บกด หนานิ่วคืิวามวด กำหนดกัดฟันกรือด ๆ อย่างที่เราเข้าใจกัน ความอดทนอันประกอบด้วยจิตที่แซ่บซื่นนี้ จึงเป็นทางมาแห่งบุญบารมีที่บริสุทธิ์ ส่วนการเก็บกด จิตจะเคร้าหมอง

¹ ลักษณ์มปกาลีน อรรถกถาขุททอกนิกาย ปฏิสัมภิทาธรรมรัค, มก. เล่ม 68 หน้า 46.

² มนโภปูรณ์ อรรถกถาอังคุตตรนิกาย นวกนิبات, อรรถกถา尼สสัยสูตร, มก. เล่ม 37 หน้า 704.

³ ลักษณ์มปกาลีน อรรถกถาขุททอกนิกาย มหานิพเทศ, มก. เล่ม 65 หน้า 126.

⁴ มนโภปูรณ์ อรรถกถาอังคุตตรนิกาย ปัญจกนิبات, อรรถกถาอาชาโนนิยสูตร, มก. เล่ม 36 หน้า 450.

พระอภิธรรมปีฎึก ธรรมลังคณี, มก. เล่ม 76 ข้อ 860 หน้า 505.

ไม่แซมชีนอันเป็นลักษณะของปาปอคูลที่เกิดขึ้นในใจ ความอดทนชนิดนี้จึงไม่จัดเป็นขันติบารมี

สัจจะารมี คำว่า “สัจจะ” มาจาก บทว่า “สจจ” คือ “จริง, เป็นเนื้อความอันจริง, แท้, ไม่ผิด, ไม่คลาดเคลื่อน”¹ สัจจะในบางประเด็นคืออย่างเดียวกับศีล เช่น การไม่พูดเท็จ พูดแต่คำที่เป็นจริง ไม่ว่าอะไรจะเกิดขึ้นกับตนก็จะไม่พูดไม่คลาดเคลื่อนจากความจริง

สัจจะยังมีความหมายครอบคลุมไปถึงการที่ต้องใจจะทำอะไรแล้ว ก็ทำตามความตั้งใจนั้นจนสำเร็จ ไม่ว่าจะมีอุปสรรคมากมายเพียงใดก็พยายามทำจนสำเร็จ หรือพูดอย่างไรตามนั้น ทำอย่างไรพูดอย่างนั้นก็เรียกว่ามีสัจจะ หรือเคยลัญญาอะไรกับใครไว้ ก็ไม่ล้มลัญญา รักษาคำพูด รักษาลัญญา เมื่อถึงเวลา ก็ทำตามที่พูดไว้โดยไม่ขาดตกบกพร่อง นี้คือสัจจะ

อธิษฐานบารมี คำว่า “อธิษฐาน” มาจากทว่า อธิฐาน ในภาษาบาลี ได้แก่ “ความตั้งมั่นในการทำความดี ความตั้งใจ คือความตั้งมั่นในการทำคุณ”²

วิธีการอธิษฐานจะต้องยึดเอาบุญหรือบารมีที่ลั่งสมในขณะนั้นหรือในอดีต มาเป็นฐานในการอธิษฐาน เช่น เมื่อได้ให้ทาน รักษาศีล หรือเจริญสมาธิภาวนา ก็ให้นึกในใจว่าด้วยบุญที่ได้ทำไว้ดีแล้วนี้ รวมทั้งบุญและบารมีในอดีตที่ได้ลั่งสมมาทั้งหมด ขอให้ลั่งผลดลบันดาลให้ข้าพเจ้าสมความปรารถนาในลังที่ต้องการโดยเร็วพลันคือ หากปรารถนาจะเป็นพระลัมมาสัมพุทธเจ้าก็ให้อธิษฐานทุกครั้งที่ลั่งสมบุญว่า ขอให้ได้เป็นพระลัมมาสัมพุทธเจ้าดังที่ตั้งใจไว้

การอธิษฐานนั้นอาจจะเปล่ง光จากได้หรือเพียงแต่นึกอธิษฐานในใจก็ได้

เมตตาบารมี คำว่า “เมตตา” มาจากทว่า “เมตตา” ในภาษาบาลี ซึ่ว่า เมตตา “เพระมีความเยื่อใย ... ซึ่ว่าเมตตา เพระมีความรัก หรือความเป็นไปแห่งความรัก”³ กล่าวคือ มีความรักความเอ็นดู มีความปรารถนาดีต้องการให้ผู้อื่นมีความสุข

นักศึกษาอาจจะคุ้นเคยกับหลักพระมหาวิหาร 4 ชั้งประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา สำหรับเมตตาและอุเบกขาในบารมี 10 ทัศน์คือ อย่างเดียวกันกับหลักในพระมหาวิหารซึ่งเป็นข้อปฏิบัติที่ทำให้เป็นพระ กล่าวคือ ผู้ที่ปฏิบัติตามหลักทั้ง 4 ประการนี้จนตลอดชีวิตแล้วได้ซึ่ว่าประพฤติเยี่ยงพระ เมื่อละโลกแล้วหากปรารถนา ก็จะได้ไปเกิดยังพระโลก พระโพธิสัตว์ทั้งหลายนั้นมากได้ไปเกิดในพระโลกอยู่บ่อยครั้ง ทั้งนี้ เพราะได้ประพฤติตามหลักพระมหาวิหารดังกล่าวแล้วจนตลอดชีวิต

การเจริญเมตตา นั้นสามารถทำได้ 2 ช่วงคือ เจริญเมตตาในช่วงท้ายก่อนเลิกนั่งสมาธิ ทุกครั้ง โดย

¹ ประมัตตโซติกา อรหัตภัณฑ์ทกนิภัย สุตตนิบาต อรหัตภัณฑ์หารรค, มก. เล่ม 47 หน้า 593.

ธัมมปัทกัณิกา อรหัตภัณฑ์ทกนิภัย คานธารมบพ, มก. เล่ม 43 หน้า 492.

วิสุธรรมวิลาโน อรหัตภัณฑ์ทกนิภัย อปทาน อรหัตภารวีชนีหารรค, มก. เล่ม 71 หน้า 235.

² สัทธัมมปัชโซติกา อรหัตภัณฑ์ทกนิภัย มหานิพเทศ คุหัณฐสุตตนิพเทศ, มก. เล่ม 65 หน้า 409,

สัทธัมมปัชโซติกา อรหัตภัณฑ์ทกนิภัย มหานิพเทศ, มก. เล่ม 66 หน้า 418.

³ สัทธัมมปัชโซติกา อรหัตภัณฑ์ทกนิภัย จุฬนิพเทศ, มก. เล่ม 67 หน้า 670-671.

การนึกถึงบุญที่ได้นั่งสมาธิในครั้งนั้น แล้วตั้งจิตแผ่นบุญคุณพร้อมทั้งความรักความปรารถนาดีไปยังสรรพสัตว์ทั้งหลายไม่มีประมาณ หรืออาจจะเจริญเมตตาในอิริยาบถอื่น ๆ ตลอดเวลาจะห่วงการดำเนินชีวิตประจำวัน ด้วยการตั้งจิตปรารถนาดีแผ่ความรักความห่วงใยไปยังสรรพสัตว์ทั้งหลายเรื่อยไป

อุเบกขารามี คำว่า “อุเบกขा” มาจากทว่า อุเบกขा ในภาษาบาลี เป็นชื่อของมัชฌัตตภาวะคือ ความที่จิตเป็นกลาง อิกนัยหนึ่ง บทว่า อุเบกขा คือ ความวางแผน¹

ความที่จิตเป็นกลางและความวางแผนในที่นี้คือ การไม่ยินดียินร้ายต่อสิ่งต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิต ได้แก่ โลกธรรม 8 คือ ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข เลื่อมลาภ เลื่อมยศ นินทา และทุกๆ มีจิตใจที่หนักแน่นไม่ชึ้น ๆ ลง ๆ เปรียบประดุจแผ่นดินย่อมวางแผนในของไม่สะอาดและของสะอาดที่คนทึ่งลง ปกติแผ่นดินย่อมเว้นจากความโกรธและความยินดีในสิ่งต่าง ๆ

อุเบกขารามถึงการมีจิตเที่ยงธรรม ไม่เอนเอียงไปตามความยินดียินร้ายหรือเกลียดชัง ไม่ลำเอียงด้วยอำนาจอคติต่าง ๆ ทั้งในเรื่องของคน สัตว์ และสิ่งของ

3) ระดับของบารมี

บารมีแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ บารมีระดับต้นเรียกว่า บารมี บารมีระดับกลางเรียกว่าอุปบารมี และบารมีระดับสูงสุดเรียกว่า ปรมัตถบารมี

บารมีทั้งหมดจึงมี 3 ทัศ คือ บารมี 10 ทัศ, อุปบารมี 10 ทัศ และปรมัตถบารมี 10 ทัศ

(1) บารมีระดับต้น เรียกว่า “บารมี” เป็นการบำเพ็ญแบบปกติธรรมดា หากเป็นทานบารมี ได้แก่ การบริจาคทรัพย์เป็นทาน ไม่ว่าจะบริจาคมากน้อยเพียงใด ก็เป็นบารมีระดับต้นอยู่ บารมีประเภทอื่น ๆ ก็ เช่นกัน คือ ยังไม่บำเพ็ญเข้มข้นถึงกับต้องแลกกับเลือดเนื้อของตน

(2) บารมีระดับกลาง เรียกว่า “อุปบารมี” เป็นการบำเพ็ญยิ่งขึ้นไปกว่าบารมีระดับแรกได้แก่ การบริจาคอวัยวะเลือดเนื้อในร่างกายเป็นทาน เช่น บริจาคดวงตา บริจาคลீด อันนี้เรียกว่าทานอุปบารมี หากเป็นคีลอุปบารมี ได้แก่ ยอมเลี้ยงเลือดเนื้อยومเลือยกิจวัตร แต่ไม่ยอมเลี้ยงคีล อุปบารมีประเภทอื่น ๆ ก็ทำองเดียวกัน

(3) บารมีระดับสูงสุด เรียกว่า “ปรมัตถบารมี” เป็นการบำเพ็ญยิ่งขึ้นไปกว่าบารมีระดับกลาง ได้แก่ การบริจาคชีวิตเป็นทาน เรียกว่า ทานปรมัตถบารมี เม็ดต้องเลี้ยงชีวิตก็ไม่ยอมเลี้ยงคีล นี้เรียกว่า คีลปรมัตถบารมี แม่ต้องเลี้ยงชีวิตก็ไม่ยอมเลี้ยงลักษณะ นี้เรียกว่าลัจจปรมัตถบารมี ปรมัตถบารมีอื่น ๆ ก็ทำองเดียวกัน

อุปบารมีและปรมัตถบารมีนักจากจะเกิดขึ้นด้วยการสะสมอวัยวะและสะสมชีวิตเพื่อให้ได้มาซึ่งบารมีดังกล่าวแล้ว ยังเกิดขึ้นได้จากการกลั่นตัวของบุญและบารมีธรรมดัด้วย ดังที่พระเดชพระคุณหลวงปู่วัดปากน้ำ ได้กล่าวไว้ว่า

¹ มโนรัตน์ อรรถกถาอังคุตตรนิกาย ติกนิبات, มก.เล่ม 34 หน้า 508,

ลักษัมปกาลินี อรรถกถาขุททกนิกาย ปฏิลักษณ์ธรรมรรค, มก. เล่ม 69 หน้า 476.

“ดวงบุญที่เกิดจากการบำเพ็ญทานได้เป็นดวงบุญ ดวงบุญใหญ่โตเล็กเท่าไรไม่ว่าสร้างไปเลื่อยทำไปเลื่อย แล้วเอาดวงบุญนั้นมากลั่นเป็นบารมี ดวงบุญมากลั่นเป็นบารมีนิ่ง บุญมีคีบหนึ่ง... เอามากลั่นเป็นบารมีได้นิ่วเดียวเท่านั้นเอง กลมรอบตัวเท่านั้นแหละ กลั่นไปอย่างนี้แหละทุกบารมี ไปจนกว่าบารมีนั้นจะเต็มส่วน แล้วกับบารมีที่จะเป็นอุปบารมี

เอกสารมีนั้นแหละ คีบหนึ่งเต็มส่วน เอามากลั่นเป็นอุปบารมีได้นิ่วเดียว

แล้วเอาอุปบารมีนั้นแหละคีบหนึ่ง กลมรอบตัว เอามากลั่นเป็นปรมัตถบารมีได้นิ่วเดียว¹

การกลั่นตัวของบุญเป็นบารมี การกลั่นตัวของบารมีเป็นอุปบารมี และการกลั่นตัวของอุปบารมีเป็นปรมัตถบารมีนั้น เป็นการกลั่นด้วยตัวของมันเอง กล่าวคือ เมื่อลังสมบุญไปมาก ๆ บุญนั้นก็จะกลั่นตัวเป็นบารมีเอง บารมีเมื่อมีมากเข้าก็จะกลั่นเป็นอุปบารมีเอง และอุปบารมีเมื่อมีมากเข้าก็จะกลั่นตัวเป็นปรมัตถบารมีเองเช่นกัน²

เมื่อบุญกลั่นตัวเป็นบารมี อุปบารมี และปรมัตถบารมี ได้เต็มจำนวน (30 ทัศ) วัดเส้นผ่านศูนย์กลางได้ 1 คีบ เสมอกันหมดแล้ว สำหรับผู้ที่ประณานเพียงนิพพาน โดยการเป็นพระอริยสาวกองค์ใดองค์หนึ่งบารมีเพียงเท่านี้ก็จะทำให้บรรลุความเป็นปกติสาวกได้ส่วนผู้ที่ประณานจะสร้างบารมีเป็นพระอสีติมหาสาวกพระอัครสาวก³ และพระพุทธเจ้าเหล่านี้ ก็ต้องสร้างบารมีแต่ละบารมีให้มีส่วนโดยกว่าจำพวกแรกนี้ขึ้นไปเป็นลำดับ”⁴

5.4.4 การละอวัยวะและชีวิตเพื่อพุทธภูมิมีจริงหรือ

นักศึกษาบางท่านที่เพิ่งศึกษาพระพุทธศาสนาอาจจะสงสัยว่า การสร้างบารมีแบบอาชีวิตเป็นเดิมพันด้วยการละอวัยวะเป็นทานบ้าง ละชีวิตเป็นทานบ้าง หรือการยอมตายแต่ไม่ยอมเสียศีลของพระโพธิสัตว์เพื่อหวังพุทธภูมินั้นมีจริงหรือ หรือว่าเป็นเพียงตำนานที่แต่งขึ้นเพื่อเพิ่มความศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชนเท่านั้น เพราะธรรมดามนุษย์ยอมรักชีวิตของตนมากที่สุด จนมีคำกล่าวว่า หากมีคนนำก้อนไฟมาวางบนคีรชะของเราและคีรชะของพ่อแม่พร้อมกัน ร้อยทั้งร้อยคนจะปัดก้อนไฟบนคีรชะตกก่อนแล้วค่อยซวยพ่อแม่ทีหลัง

การจะอธิบายเรื่องนี้ได้อย่างชัดเจนจะต้องเบรียบเทียบกับกรณีอื่น ๆ นักศึกษาหลายท่านอาจจะ

¹ พระมงคลเทพมุนี (สด จนทสโร)(2538), พระธรรมเทศนา 69 กัณฑ์, กัณฑ์ 52 สิ่งที่หาได้โดยยาก หน้า 608-609.

² ฉลวย สมบัติสุข (2492), คู่มือสมภาร, หน้า 156.

³ พระอสีติมหาสาวก แปลว่า พระสาวกผู้ใหญ่ 80 รูป หมายถึง พระสาวกที่บารมีมากกว่าพระอรหันต์สาวกทั่วไปได้แก่ พระมหากัสสปะเถระ พระอานันท์เถระ พระอนุรุธเถระ พระมหาກัจจายนเถระ เป็นต้น ส่วนพระอัครสาวก แปลว่า พระสาวกผู้เลิศ มี 2 รูป คือ พระสารีรบุตรเถระ และ พระมหาโมคคัลลานเถระ

⁴ ฉลวย สมบัติสุข (2492), คู่มือสมภาร, หน้า 156. [จัดพิมพ์รวมไว้กับประวัติหลวงพ่อวัดปากน้ำ มีชื่อหนังสือว่าประวัติหลวงพ่อวัดปากน้ำและคู่มือสมภาร จัดทำโดย วัดปากน้ำภาษีเจริญและสมาคมศิษย์หลวงพ่อวัดปากน้ำ จัดพิมพ์เมื่อ พ.ศ.2529, คู่มือสมภารนี้เรียบเรียงขึ้นภายใต้การควบคุมของหลวงพ่อวัดปากน้ำ]

เคยได้ยินข่าวการม่ากันตายอยู่เป็นประจำ ในข่าวเหล่านั้นมีจำนวนไม่น้อยที่มีสาเหตุมาจากความรักคือ เมื่อไม่อาจจะทำให้ความรักเป็นไปตามที่คาดหวัง จึงยอมจบชีวิตของตนและคนรักเลี้ยดก่าว่ายให้ช้ำใจ นี้คือความรักโดยเอาชีวิตเป็นเดิมพัน

นักศึกษาคงเคยได้ยินข่าวคนตายเพราะอุบัติเหตุบ้าง เพราะเหล้าบ้าง เพราะบุหรี่บ้าง เพราะโรค เอดส์บ้าง ในคนเหล่านี้มีหลายคนที่ตายเพราะความประมาทของตนเอง เช่น รู้ทั้งรู้ว่าการขับรถด้วยความ ประมาทอาจจะต้องปิดจากชีวิตลงได้ เพราะมีคนตายเพราะอุบัติเหตุทุกวัน หลายคนรู้ทั้งรู้ว่าหากดื่มเหล้า สูบบุหรี่ เที่ยวหกสูงโลเกะจะมีโอกาสตายด้วยโรคร้าย แต่ถึงกระนั้นก็ยอมเสี่ยงเพื่อแลกความสุข สนุกสนานเพียงชั่วคราว ด้วยเหตุนี้ปริมาณคนป่วยและตายด้วยโรคที่เกิดจากลิ้งเหล่านี้จึงเพิ่มขึ้นทุกปี นี้คือการเอาชีวิตเป็นเดิมพันอีกรูปแบบหนึ่ง

ผู้ที่ชอบศึกษาประวัติศาสตร์คงจำเหตุการณ์ลงครามครูเสดได้ดี ลงครามนี้ยาวนานเกือบ 200 ปี มีคนตายด้วยอุดมการณ์ทางศาสนาไปนับล้าน ๆ คนที่เดียว ในปัจจุบันรูปแบบลงครามเปลี่ยนไปคือ หลาย ประเทศทั่วโลกก่ออยู่ในสถานการณ์การก่อการร้าย มีอยู่หลายกรณีที่คนร้ายยอมพลีชีวิตของตนเองเพื่อให้ งานสำเร็จ คนเหล่านี้มักเป็นผู้เคร่งทางศาสนา ทุกวันนี้คำว่า “ระเบิดพลีชีพ” จึงเป็นคำที่ปรากฏอยู่ใน หน้าหนังสือพิมพ์จนเป็นเรื่องปกติ นี้คือการเอาชีวิตเป็นเดิมพันในศาสนาอื่น

นักศึกษาอาจจะยังจำเหตุการณ์ 11 กันยายน พ.ศ. 2544 ได้อยู่ ครั้นนั้นผู้ก่อการร้ายจี้เครื่องบิน เพื่อให้พุ่งไปชนอาคารเวลล์เทรด ล่งผลให้มีคนตาย 2,973 คน ในจำนวนนั้นมีศพผู้ก่อการร้ายอยู่ด้วย เมื่อ วันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2551 ศาลทหารของสหรัฐอเมริกาได้เปิดพิจารณาคดี “5 ผู้ต้องหาที่พัวพันเหตุ วินาศกรรมนี้” ศาลระบุว่าผู้ต้องหาทั้งหมดอาจได้รับโทษประหารชีวิต นายโน้มเนื้ด แกนนำอันดับ 3 เครือข่ายอัลเคดา ผู้วางแผนก่อการร้ายครั้นนี้กล่าวว่า “เขาก็ต้องการรับโทษประหารชีวิตเพื่อความ ประลัยของพระเจ้า และจะทำให้เขากลายเป็นผู้พลีชีพเพื่อศาสนาตลอดไป”¹

ในศาสนาพุทธมีคำสอนว่า หากทำความดีโดยเอาชีวิตเป็นเดิมพันจะได้บุญมาก และบุญที่ได้จะมี ความเข้มข้นมากจึงเรียกว่า “บำบัด” พระโพธิสัตว์ทุกพระองค์ในอดีตที่ผ่านมาได้เจริญรอยตามเล้นทางนี้ ยินดีคุกคอกนั้นตามอบแก่คนตาบอดเพื่อหัวบุญบำรุงอันเป็นสะพานไปสู่การได้ดังตาเห็นธรรมคือ การ ตรัสรู้เป็นพระลัมมาลัมพุทธเจ้า ยอมสละอวัยวะทุกส่วนเพื่อการนี้ และยอมสละชีวิตของตนมหาภัย ภพหลายชาติเพื่อพุทธภูมิอันเป็นที่รักยิ่ง สิ่งที่พระโพธิสัตว์ทำลังไมใช่เรื่องที่ไม่อาจเกิดขึ้นได้ในชีวิตจริงแต่ อย่างใด แต่วิธีการในพระพุทธศาสนานั้นต่างกับในทางโลกและศาสนาอื่นตรงที่ “ไม่เบียดเบียนผู้อื่น” แต่ ยอมพลีชีพของตนเพื่อประโยชน์ของผู้อื่นโดยหวังบุญกุศลเป็นผลตอบแทน

มีเหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้นในประเทศไทยซึ่งลงทะเบียนให้เห็นถึงการมีจิตใจเยี่ยงพระโพธิสัตว์ได้เป็น อย่างดีคือ ด.ญ.เอิน จิน วัย 13 ปี ชาวเมืองอู่ซี 曼thal เจียงซู กินยาอนหลับกว่า 200 เม็ดตั้งใจมาตัวตาย

¹ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ (2551), มากันเตรียมประหาร 5 ผู้ต้องหาคดี 9/11 (ออนไลน์).

“เพื่อบริจาคตับให้พ่อ” มาตร达ของเด็กให้ล้มภาษณ์ว่า สามีป่วยเป็นมะเร็งตับขึ้นสุดท้าย แพทย์วินิจฉัยว่า จะมีชีวิตอยู่ได้ไม่เกิน 3 เดือน ที่ผ่านมาตนปิดบังไม่ให้ลูกสาวรู้ เพราะลูกรักพ่อมาก แต่ปลายเดือนก่อนลูกเจอใบคำวินิจฉัยของแพทย์ในระเบียบของตน จึงรู้เรื่องทั้งหมด ต่อมาในวันที่ 24 มกราคม พ.ศ. 2552 ตนได้ไปเยี่ยมสามีที่โรงพยาบาล พอกลับมาถึงบ้านพบลูกนอนลับไส้ไม่ได้สติ เจօจดหมายวางแผนอยู่ข้างๆ เขียนไว้ว่า “แม่ หนูขอโทษที่อยู่กับแม่ไม่ได้แล้วนะ หลังจากหนูตายไปแล้วช่วยเอาตับของหนูไปช่วยพ่อด้วย¹

จิตใจที่คิดจะช่วยเหลือบิดาของ ด.ญ.เงิน Jin นั้นไม่ต่างกับจิตใจของพระโพธิสัตว์ทั้งหลาย หากแต่พระโพธิสัตวนั้นไม่ได้หวังช่วยบิดาของตนเป็นเพียงผู้เดียว แต่หวังช่วยตนและชาวโลกจำนวนมากให้พ้นจากการเรียนรู้atyเกิดในวัฏสงสาร เพื่อเข้าเหล่านั้นจะได้ไม่ต้องมาทุกข์ทรมานกับการเกิด แก่ เจ็บ ตายอีกต่อไป

อีกอย่างหนึ่งในเมื่อพระโพธิสัตว์สามารถละเว้นความชั่วและชีวิตเพื่อพุทธภูมิได้ ดังนั้นการจะละพระราชนอกรสพระราชธรรมและพระเมตตาดังเช่นในสมัยที่พระองค์เสวยพระชาติเป็นพระเวสสันดรจึงเป็นเรื่องที่ทำได้ไม่ยาก เหล่าทหารหัญสารถล่อลูกและเมียไว้เบื้องหลัง และอุทกุรุเพื่อป้องกันชาติบ้านเมือง ฉันใด พระโพธิสัตว์แต่ละพระองค์ก็ฉันนั้นเมื่อจะอุทกุรุกิเลสและปราบกิเลสเพื่อก้าวขึ้นสู่พุทธภูมิ จึงจำเป็นต้องถล่อลูกและภรรยาเช่นเดียวกัน แต่เมื่อพระองค์บรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว ก็ทรงย้อนกลับมาโปรดลูกและภรรยาให้หลุดพ้นจากทุกข์ตามพระองค์ไปด้วย หากกล่าวในฐานะหัวหน้าครอบครัวแล้วถือว่า พระพุทธองค์ทรงทำหน้าที่นี้ได้ดีกว่าใคร ๆ ในโลกคือ สามารถจัดทุกข์บำรุงสุขให้คนในครอบครัวและปวงชนจำนวนมากได้อย่างถาวร

5.4.5 หลักการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์

หลักการสร้างบารมีแต่ละประเภทปรากฏอยู่ในคำกล่าวของสูเมธดาบโพธิสัตว์ ซึ่งเป็นชาติแรกที่ท่านได้รับการพยากรณ์จากพระที่ปั้งกรพุทธเจ้าว่า จะได้ตรัสรู้ธรรมเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในอนาคต หลักการสร้างบารมีต่าง ๆ ที่สูเมธดาบลอกกล่าวไว้มีดังนี้

ทานบารมี หากท่านประทานจะบรรลุพระโพธิญาณ หม้อ้น้ำเต็มเปี่ยม โครผู้ใดผู้หนึ่งคว่ำปากลงน้ำย้อมให้ลอกหมด น้ำย้อมไม่ขังอยู่ในหม้อน้ำ ฉันใด ท่านเห็นยาจกไม่ว่าจะต่ำท่าม สูงล่งและปานกลาง จงให้ทานให้หมด เหมือนหม้อ้น้ำที่ขาดคว่ำปากลงไว้ ฉันนั้น

ศีลบารมี หากท่านประทานเพื่อจะบรรลุพระโพธิญาณ จำเริทางคล่องติดในที่ไหนก็ตาม ปลดขanhทางออกไม่ได้ก็ยอมตายในที่นั้น ฉันใด ท่านจะบำเพ็ญศีลให้บริบูรณ์ จรรยาชาศีลไว้ทุกเมื่อ เหมือนจำเริรักษาขanhทาง ฉันนั้น

เนกขัมบารมี หากท่านประทานจะบรรลุพระโพธิญาณ บุรุษอยู่มานานในเรือนจำ ลำบาก เพราะความทุกข์ มิได้ทำความยินดีให้เกิดในเรือนจำนั้น แล้วหากความพันออกไปอย่างเดียว ฉันใด ท่านก็

¹ หนังสือพิมพ์ข่าวสด (2552), จีนลด ด.ญ. ฝ่าตัวคิดให้ตับช่วยพ่อ (ออนไลน์).

ฉันนั้น จงเห็นภาพเหมือนเรื่องจำ เป็นผู้มุ่งหน้าอกบัวเพื่อพ้นจากภพนั้น

ปัญญาarmi หากท่านประณาจะบรรลุพระโพธิญาณ กิจชุเมื่อขออยู่ไม่เว้นตระกูลตា สูง และปานกลาง ย่อมได้อาหารเป็นเครื่องยังชีพ ฉันใด ท่านก็ฉันนั้น เมื่อได้ถามชนผู้รู้อยู่ตลอดกาลทั้งปวงถึงความเป็นปัญญาarmi จักได้บรรลุพระสัมโพธิญาณ

วิริยบารมี หากท่านประณาจะบรรลุพระโพธิญาณ พุราชาลีห์มุคราช เป็นผู้มีความเพียรไม่ย่อหย่อนในการนั่ง การยืน และการเดิน ประคงใจไว้ในกาลทุกเมื่อ ฉันใด ท่านก็ฉันนั้น จะประคงความเพียรไว้ให้มั่นตลอดทุกภพ ถึงความเป็นวิริยบารมีแล้ว จักบรรลุพระสัมโพธิญาณได้

ขันติบารมี หากท่านประณาจะบรรลุพระโพธิญาณ ธรรมด้าแผ่นดินย่อมอดกลั้นสิ่งทั้งปวง ที่เข้าทึ้งลงสะอาดบ้าง ไม่สะอาดบ้าง ไม่กระทำการขัดเคือง เพราการกระทำนั้น ฉันใด ท่านก็ฉันนั้น เป็นผู้อดทนต่อการนับถือและการดูหมิ่นของคนทั้งปวง ถึงความเป็นขันติบารมีแล้ว จักบรรลุพระสัมโพธิญาณได้

สัจจบารมี หากท่านประณาจะบรรลุพระโพธิญาณ ธรรมด้าดาวประกายพริกเป็นดุจคันชั่ง คือ เที่ยงตรงในโลก พร้อมทั้งเทวโลก ไม่ว่าในสมัย ถด หรือปีก์ตาม ย่อมไม่โคลรและเวียนออกกวีโคลร ฉันใด ท่านก็ฉันนั้น ไม่ออกไปนอกรทางลัจจะทั้งหลาย ถึงความเป็นสัจจบารมีแล้ว จักบรรลุพระสัมโพธิญาณได้

อธิษฐานบารมี หากท่านประณาจะบรรลุพระโพธิญาณ ภูษาทินไม่หวั่นไหว คงตั้งอยู่ตามเดิมไม่สะเทือนเพราะลมแรงกล้า คงตั้งอยู่ในที่ของตนเอง แม้ฉันใด แม้ท่านก็ฉันนั้น จะเป็นผู้ไม่หวั่นไหวในอธิษฐานในการทั้งปวง ถึงความเป็นอธิษฐานบารมีแล้ว จักบรรลุพระสัมโพธิญาณได้

เมตตาบารมี หากท่านประณาเพื่อจะบรรลุพระโพธิญาณ ธรรมด้าน้าย่อมแฝความเย็นไปให้คนดีและคนเลวโดยเสมอ กัน ชะล้างมลทินคือถุลืออกได้ ฉันใด ท่านก็ฉันนั้น จะเจริญเมตตาให้สما่เลмоในชนที่เกื้อกูลและไม่เกื้อกูล ท่านถึงความเป็นเมตตาบารมีแล้วจักบรรลุพระสัมโพธิญาณได้

อุเบกขabarมี หากท่านประณาจะบรรลุพระโพธิญาณ ธรรมด้าแผ่นดินย่อมวางเฉย ในของไม่สะอาดและของสะอาดที่คนทึ้งลง เว้นจากความโกรธและความยินดีทั้งสองนั้น ฉันใดท่านก็ฉันนั้น จะเป็นประดุจตากซึ่งสุขและทุกข์ในกาลทุกเมื่อ ถึงความเป็นอุเบกขabarมีแล้ว จักบรรลุพระสัมโพธิญาณได้

หลักการสร้างบารมีเหล่านี้สูเมดatabลได้มาจากกรณั่งสماวิธีลึกชาติไปตรวจดูกิจการสร้างบารมีของพระโพธิลัตว์ผู้ได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาลัมพุทธเจ้าในอดีต ดังคำกล่าวของท่านที่ว่า “เรางั้งขัดส漫วิแล้วคิดอย่างนี้ว่า เราเป็นผู้มีความชำนาญในধาน ถึงที่สุดแห่งอภิญญาในหมู่โลกธาตุ ถ้าเชิญผู้เลโมเหมือนเราไม่มี... เราจักคันหาพุทธการกธรวม... เมื่อเราคันหาอยู่ ได้เห็นทานบารมีเป็นข้อที่ 1 ซึ่งเป็นทางใหญ่อันพระพุทธเจ้าทั้งหลายแต่ปางก่อนประพฤติมา จึงเตือนตนเองว่า ท่านจะยึดบารมีข้อที่ 1 นี้บำเพ็ญให้มั่นก่อนท่านจะบำเพ็ญทานบารมีได้ ถ้าท่านประณาจะบรรลุโพธิญาณ ท่านเห็นยาจกทั้งชั้นตា ปานกลาง และชั้นสูงแล้ว จะให้ทานอย่าให้เหลือดังหม้อที่ขาดว่าไว้ ประยิบเหมือนหม้อที่เต็มด้วยน้ำ ผู้ใดผู้หนึ่งจับคว่ำลงแล้ว น้ำย่อมไหลออกหมดไม่ซึ่งอยู่ในหม้อนั้น ฉะนั้น”¹

¹ พระสุตตันตปีฎก ขุททกนิกาย อปทาน ภาค 2 ที่ปั้งกรพุทธวงศ์ที่ 1 ฉบับสยามรัฐ เล่ม 33 ข้อ 2 หน้า 304.

สูเมธดับสนั่นสماธิคันหาพุทธการกธรรมอย่างนี้เรื่อยไปจนครบทั้ง 10 ประการ แล้วต้องใจมั่นสร้างบารมีเรื่อยมาอีก 4 olson ใจและนักป จึงได้ตัวสูญเป็นพระลัมมาลัมพุทธเจ้าในที่สุด จริง ๆ แล้วชาตินี้ไม่ได้เป็นชาติแรกที่ทำเรื่องสร้างบารมีทั้ง 10 ทัศ แต่ทำนั้นสร้างบารมีอย่างนี้มาถึง 16 Olson ใจก็ปแล้ว การที่ต้องนั่นสماธิคันพุทธการกธรรมอีกครั้งเพราะว่า เมื่อเกิดใหม่ในแต่ละชาติก็จะลืมเรื่องราวในอดีตจนหมด จึงจำเป็นต้องระลึกชาติใหม่ทุกชาติไป

5.4.6 เส้นทางการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์

1) หน่วยเวลาในการสร้างบารมี

หน่วยเวลาในการสร้างบารมีคือ “กัป” เช่น แสนกัป หรือ Olson ใจและนักป

ได้กล่าวแล้วว่าพระลัมมาลัมพุทธเจ้ามี 3 ประเภท คือ พระปัญญาธิคุณพุทธเจ้า พระลัทธาธิคุณพุทธเจ้า และพระวิริยาธิคุณพุทธเจ้า พระลัมมาลัมพุทธเจ้าแต่ละประเภทใช้เวลาสร้างบารมีไม่เท่ากัน ดังนี้

พระปัญญาธิคุณพุทธเจ้า ใช้เวลาสร้างบารมี 20 Olson ใจและนักป

พระลัทธาธิคุณพุทธเจ้า ใช้เวลาสร้างบารมี 40 Olson ใจและนักป

พระวิริยาธิคุณพุทธเจ้า ใช้เวลาสร้างบารมี 80 Olson ใจและนักป

คำว่า “ Olson ใจและนักป” หมายถึง Olson ใจกับ + และนักป ดังที่บันทึกไว้ว่า “พระองค์ไม่สามารถบำเพ็ญทานบารมี 1 Olson ใจ 2 Olson ใจ 3 Olson ใจแห่งนักป และเป็นพระพุทธเจ้าได้”¹ หรือ ดังที่อรรถกถากล่าวถึงเวลาการสร้างบารมีของพระสารีบุตรหนึ่ง Olson ใจและนักปไว้ว่า “ในที่สุดจะ Olson ใจกับยิ่งด้วยและนักป นับแต่กัปนี้ ท่านพระสารีบุตรบังเกิดในครอบครัวพระมหาศาลา ชื่อสรทมาณพ”²

คำว่า “กัป” เป็น “ชื่อหน่วยเวลา” ที่มีความยาวนานมาก ส่วนคำว่า “ Olson ใจ” เป็น “ชื่อตัวเลขที่นับไม่ได้หรือจำนวนที่นับไม่ได้”

ชื่อหน่วยเวลาที่เรารู้จักกันดี ได้แก่ วัน, สัปดาห์, เดือน และ ปี

ส่วนกัปนั้นก็เป็นหน่วยเวลาเหมือนกัน แต่เป็นหน่วยที่ยาวนานมาก จนไม่อาจกำหนดได้ว่าเป็นเวลาเท่าไร่ดังพุทธ darüber ว่า “ดูก่อนภิกษุ กัปหนึ่งนานแล มิใช่่ายที่จะนับกัปนั้นว่า เท่านี้ปี เท่านี้ 100 ปี เท่านี้ 1,000 ปี หรือว่าเท่านี้ 100,000 ปี... เมื่อนอย่างว่า ภูษาทินลูกใหญ่ยาวโยชน์หนึ่ง³ กว้างโยชน์หนึ่ง สูงโยชน์หนึ่ง ไม่มีซ่อง ไม่มีโพรง เป็นแท่งทึบ บุรุษพึงเอาผ้าแคน็อกลามีมาแล้วปัดภูษาหนึ่ง 100 ปีต่อครั้ง ภูษาทินลูกใหญ่นั้น พึงถึงการหมดไป สิ้นไป เพราะความพยายามนี้ ยังเร็วกว่าแล ส่วนกัปหนึ่งยังไม่ถึงการหมดไป สิ้นไป กัปนานอย่างนี้แล...”³

¹ มโนรคปูรณ์ อรรถกถาอังคุตตรนิกาย เอกนิບัต, มก. เล่ม 32 หน้า 209.

² มโนรคปูรณ์ อรรถกถาอังคุตตรนิกาย เอกนิບัต, มก. เล่ม 32 หน้า 259.

³ โยชน์หนึ่ง คือ ความยาว 16 กิโลเมตร

⁴ พระสุตตันตปิฎก ลังยุตตนิกาย นิทกนวรรค, ปัพพตสูตร, มก. เล่ม 26 ข้อ 429-430 หน้า 514.

อลงไชย แปลว่า นับไม่ได้ ดังบทว่า “อลงไชยยา ได้แก่ ซื่อว่าอลงไชย เพระไคร ๆ ไม้อ่านับได้ อธิบายว่า เกินที่จะนับ”¹

หากเรานับจำนวนไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่นั่นไปจนถึงอลงไชยจะเป็นดังนี้คือ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21..... อลงไชย

ดังนั้นอลงไชยจึงเป็นตัวเลขที่นับไม่ได้ หรือ จำนวนที่นับไม่ได้ นั่นเอง

แต่ทั้งนี้ในไตรภูมิโลกวินิจฉัยกثارระบุว่า 1 อลงไชย = โภภูยิกกำลัง 20 = $10,000,000^{20}$ หรือ มีค่าเท่ากับ “เลข 1 ตามด้วยเลข 0 จำนวน 140 ตัว”²

หากถือເອົານັຍ້ນີ້แล้ว “อลงไชยແສນກັບ” จะหมายถึง $10,000,000^{20}$ กັບ + 100,000 กັບ

20 อลงไชยແສນກັບ จะหมายถึง $20 \times 10,000,000^{20}$ กັບ + 100,000 กັບ

40 อลงไชยແສນກັບ จะหมายถึง $40 \times 10,000,000^{20}$ กັບ + 100,000 กັບ

80 อลงไชยແສນກັບ จะหมายถึง $80 \times 10,000,000^{20}$ กັບ + 100,000 กັບ

นอกจากอลงไชยจะใช้นับจำนวนกັບแล้ว คำนี้ยังใช้นับจำนวนอื่น ๆ ได้อีกด้วย เช่น อลงไชยປີ หากถือເອົານັຍ້ຂອງไตรภูมิโลกวินิจฉัยกථາ อลงไชยປີ = $10,000,000^{20}$ ປີ

2) การสร้างบารมีก่อนได้รับพุทธพยากรณ์

พระสมณโคดมพุทธเจ้าจัดอยู่ในประเภทปัญญาธิคพุทธเจ้าคือยิ่งด้วยปัญญา จึงใช้เวลาในการสร้างบารมีน้อยกว่าพระลัมมาลัมพุทธเจ้าประเภทอื่น นั่นคือ ใช้เวลา 20 อลงไชยແສນກັບ ในเวลาดังกล่าว นี้แบ่งออกเป็น 3 ช่วงคือ

ช่วงแรก คือ dari ในใจว่าประทานพุทธภูมิ 7 อลงไชยกັບ

ช่วงที่สอง คือเปล่งวราжаให้คนอื่นรับรู้ว่าประทานพุทธภูมิ 9 อลงไชยกັບ

ช่วงที่สาม คือหลังจากได้รับพุทธพยากรณ์แล้วอีก 4 อลงไชยແສນກັບ

ดังนั้นระยะเวลาการสร้างบารมีก่อนได้รับพุทธพยากรณ์จึงมีทั้งหมด 16 อลงไชยกັບ ซึ่งเป็นระยะเวลาที่ยาวนานมากที่เดียว แต่ในที่นี้จะกล่าวถึงเพียง 2 ชาติคือ พระปัญญาติที่ตั้งความประทาน เป็นพระลัมมาลัมพุทธเจ้า และพระปัญญาติที่เปล่งวราຈาว่าประทานพุทธภูมิ

2.1) พระปัญญาติที่ตั้งความประทานพุทธภูมิ³

ชินกามาลีปกรณ์⁴บันทึกเรื่องนี้เอาไว้ชี้สูตรความได้ร่วง ในครั้งอดีตกาล ท่านเกิดเป็นคนยากจน

¹ มธุรัตนวิลาสินี อรหဏกษาขุททกนิภัย พุทธวงศ์, มก. เล่ม 73 หน้า 140.

² พระธรรมกิตติวงศ์ (2548), พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสนา ชุดคำวัด, หน้า 1285.

³ พระรัตนปัญญาเถระ (2540), ชินกามาลีปกรณ์, แปลโดย ค่าสตราจารย์ ร.ต.ท.แสง มนวิฐุ หน้า 156-157.

⁴ ชินกามาลี แปลความว่า พวงมาลัยที่เป็นระเบียบกາລເວລາແທ່ງພະພູຫ, ปกรณ์ แปลว่า คัมภีร์ ชินกามาลี ปกรณ์นี้ต้นฉบับเดิมเป็นภาษาบาลี รจนาโดย พระรัตนปัญญาเถระ เป็นชาวเชียงราย ท่านรจนาคัมภีร์นี้ฉบับใน พ.ศ. 2060 ข้อมูลที่ใช้เรียบเรียงได้มาจากพระไตรปิฎกและคัมภีร์อรรถกถาต่าง ๆ

อยู่ในเมืองคันธาระ เก็บผักหักฟืนจากป่ามาขายเลี้ยงมารดา วันหนึ่งขณะแบกของหนักมากไป ถูกแಡด แพดเพา กระหายน้ำ จึงนั่งพักที่โคนต้นไทรแห่งหนึ่ง รำพึงว่า ขณะนี้เรายังมีเรียวแรงอยู่ก็พอทันทุกข์ร้อน นี้ได้ เมื่อเวลาแก่เฒ่าลงไปแล้ว หรือในเวลาเจ็บไข้เร่าจะไม่อาจทนความทุกข์ร้อนได้ อย่ากระนั้นเลย เราควรไปเมืองสุวรรณภูมิขอนเอากองมาเลี้ยงมารดาให้มีความสุขเสิด เมื่อคิดดังนี้แล้ว จึงพามารดาไปลงเรือ สำเภาและขอเป็นลูกจ้างประจำเรือ เพื่อไปสุวรรณภูมิพร้อมกับพ่อค้าทั้งหลาย

แต่เรือสำเภาได้อับปางลงในวันที่ 7 ครั้งนั้นพวกรพ่อค้าได้ถึงมหาวินาศกันลืน ส่วนท่านได้แบกมารดาของตนไว้แล้วว่ายน้ำเพื่อข้ามมหาสมุทร ครั้งนั้น ท้าวมหาพรหมชั้นสุทธารา华สได้เลงแลดูสัตว์โลกแล้วคิดว่า ล่วง 1 օลงไข่มาแล้วบุรุษใดที่จะบังเกิดเป็นพระพุทธแม้ลักษณะหนึ่ง สามารถตรัสรู้เป็นพระพุทธจะมีเหมือน จึงเห็นท่านกำลังล่องชีวิตพามารดาของตนว่ายน้ำข้ามมหาสมุทร อันลึกล้ำกว้างใหญ่ หากที่สุดมิได้ ก็รู้ว่า มหาบุรุษผู้นี้ มีความเพียรมั่นคงนัก มีอธิยาศัยช่วยเหลือผู้อื่น

ในระหว่างที่ท่านแบกมารดาและแวกว่ายอยู่ท่ามกลางมหาสมุทรนั้น ท่านเกิดความคิดที่จะสร้างบารมีเพื่อเป็นพระลัมมาลัมพุทธเจ้าขึ้น และตั้งความปรารถนาไว้ในใจว่า “ พุทธो โพธายุ่ มุตโต โนเจยุ่ ติณโน ตาเรยุนุติ ”¹ แปลว่า เราตรัสรู้แล้วจะให้ผู้อื่นตรัสรู้ด้วย เราพันแล้วจะให้ผู้อื่นพันด้วย เราข้ามได้แล้วจะให้ผู้อื่นข้ามได้ด้วย ดังนี้

หลังจากท่านตั้งความปรารถนาพุทธภูมิแล้ว ก็แบกมารดาว่ายน้ำต่อไปอีก 2-3 วัน ก็ถึงฝั่ง จากนั้นก็เลี้ยงดูมารดาจนลืนชีพ ละโลกแล้วก็ไปเกิดในเทวโลก ในชาตินี้เรียกว่า ปัญจิตตุบาทกาล คือ การที่ตั้งความปรารถนาเป็นพระลัมมาลัมพุทธเจ้าขึ้นในใจเป็นครั้งแรก เพราการตั้งความปรารถนาพุทธภูมิเนื่องท่านจึงได้เนรมิตกนามว่า “พระโพธิสัตว์” หลังจากชาตินั้นแล้ว ท่านก็สร้างบารมีรุดหน้าเรื่อยไปอีกนับภพนับชาติไม่ถ้วน ซึ่งการสร้างบารมี 7 օลงไข่กับบารมี 7 นี้เป็นช่วงการดำเนินใจ

พระภวนิหาริยคุณ (หลวงพ่อทัตซีໄว) ได้เคราะห์เนื้อหาในชินกາลมารีปกรณ์ไว้ว่า สาเหตุสำคัญที่พระโพธิสัตว์ท่านนี้ตั้งความปรารถนาพุทธภูมิมี 4 ประการ คือ ตระหนักในความทุกข์ที่เผชิญอยู่ เนพะหน้า, มีความเข้าใจถูกตามความเป็นจริงของโลกและชีวิต, มีจิตใจเต็ดเตี่ยวต่อการเผชิญปัญหา และมีความกตัญญูตเวทีคิดจะตอบแทนคุณมารดาและผู้มีพระคุณ

พระในระหว่างที่ท่านแบกมารดาแวกว่ายอยู่ในมหาสมุทรนั้น สองข้างทางที่ว่ายผ่านไป ก็ได้เห็นผู้ที่เคยมีพระคุณมากมายพากันทยอยจมหายลุกขึ้นมาทุกคนไปต่อหน้าต่อตา เหตุการณ์นั้นได้กระตุนเตือนให้ท่านคิดถึงกับความทุกข์ในวัฏสงสาร ท่านจึงคิดหากทางท้องทะเลว่า มีหนทางใดบ้างหรือไม่ที่จะย้อนกลับมาช่วยเหลือผู้มีพระคุณทุกคนให้รอดพ้นจากหัวงแห่งความทุกข์ไปได้ตลอดกาล

ในที่สุดก็พบว่า มีอยู่หนึ่งหนทาง ที่จะย้อนกลับมาช่วยทุกคนให้รอดพ้นจากความทุกข์ได้ นั่นคือการตรัสรู้เป็นพระลัมมาลัมพุทธเจ้า ด้วยเหตุนี้ท่านจึงตัดสินใจอธิษฐานสร้างบารมีไปเป็นพระลัมมาลัมพุทธเจ้า

¹ พระรัตนปัญญาธรรม (2540), ชินกາลมารีปกรณ์, แปลโดย ศาสตราจารย์ ร.ต.ท.แสง มนวิทุร หน้า 156-157.

ในภายหน้า หรือที่เรียกว่า ประรรณานพุทธภูมิ

นับตั้งแต่วินาทีนั้นเป็นต้นมา เส้นทางการเป็นพระโพธิลัตว์ของท่านก็เริ่มต้นขึ้น เริ่มต้นขึ้นในขณะที่สองป้ายแบ่งภารด้า สองเท้าไม่จรัดแผ่นดิน ผืนน้ำเต็มไปด้วยการถกเถียงของคลื่นทะเล ผืนฟ้าเต็มไปด้วยฝนคะนองลมพายุร้าย ตนเองยังแหกว่ายอยู่กลางมหาสมุทร¹

2.2) พระปฐมชาติที่เปล่งวราจาประรណานพุทธภูมิ²

ในชาตินี้พระโพธิลัตว์จุติจากเทวโลก มาบังเกิดในตระกูลพระมหาณ์หาศากล ซึ่อว่า พระมกุمار ได้ศึกษาไตรเพทอันเป็นคัมภีร์คักดีลิทธิ์ในศาสนพราหมณ์ และได้เป็นอาจารย์สอนไตรเพทแก่ลูกศิษย์ 500 คน เมื่อมาตราและบิดาสิ้นชีพแล้ว ท่านได้บริจากทรัพย์ทั้งหมดแก่ลูกศิษย์ จากนั้นจึงออกบวชเป็นดาบล บำเพ็ญพรตอยู่ใกล้ภูเขาบันثر ต่อมาลูกศิษย์ทั้ง 500 คน ก็ได้ออกบวชตามพระโพธิลัตว์ด้วย วันหนึ่ง พระโพธิลัตว์และลูกศิษย์คนหนึ่ง เดินทางขึ้นไปบนยอดเขาเพื่อหาผลไม้

ในขณะที่หาผลไม้อยู่นั้น พระโพธิลัตว์มองลงไปที่เชิงเขาเห็นแม่เลือดวันนี้พร้อมกับลูกน้อยที่พึ่งเกิดมาได้ไม่นาน แม่เลือดตัวนั้นมีร่างกายที่ผอมโซ กำลังมองลูกของตนด้วยอาการดุร้าย พระโพธิลัตว์เห็นแล้ว ก็รู้ว่าแม่เลือดนั้นจะกินลูก จึงรำพึงว่า โอ宦อ! นี่หรือชีวิตของลัตว์โลก

พระโพธิลัตว์จึงให้ลูกศิษย์ไปหาเศษเนื้อมาโดยด่วน ระหว่างท่านรออยู่นั้น พลันคิดขึ้นว่า ร่างกายของเรานี้ปราศจากแก่นสาร ยังเกลือกกลัวด้วยบาปอภกุศลที่晦ักดองใจนานแสนนาน และร่างกายนี้เอง เป็นเหตุแห่งทุกข์ทั้งหลาย จึงคิดอีกว่า จะมีวิธีใดที่จะปลดเปลี่ยนความทุกข์นั้นได้ จึงทราบชัดว่ามีแต่เพียง บำรุงเมเท่านั้น ที่จะช่วยตนและสรรพลัตว์ให้พ้นทุกข์ได้

เมื่อพระโพธิลัตว์พิจารณาเห็นอย่างนี้แล้ว จึงคิดว่า บัดนี้ เราจักให้สรีรของเราภัยทั้งชีวิตนี้เป็นทานแก่แม่เลือดตัวนั้น และได้ตั้งจิตอธิษฐานว่า ด้วยอานุภาพแห่งบุญที่ข้าพเจ้าได้ทำในบัดนี้ ขอให้ข้าพเจ้าได้ตรัสรู้ธรรมเป็นเครื่องพั้นจากทะเบียนทุกข์ในอนาคต ขอให้ข้าพเจ้าได้ช่วยสรรพลัตว์ให้หลุดพ้นจากวัฏสงสาร และได้เปล่งวราจาว่า ข้าแต่ทวยเทพทั้งหลาย ผู้สถิตอยู่ ณ ทวารุแห่งหน ขออัญเชิญมาประชุมรวมกัน ณ สถานที่แห่งนี้ เพื่อเป็นพยานแห่งการตรัสรู้ธรรมของข้าพเจ้าในภายภาคหน้าด้วยเสิด จากนั้น พระโพธิลัตว์ก็ทิ้งตัวลงจากยอดเขา แม่เลือเดินร่างพระโพธิลัตว์ที่ตกลงบนพื้นแล้ว ก็กระโจนเข้ามากินสรีรทานของท่าน ส่วนพระโพธิลัตว์ผู้ลั่งโลกแล้วก็ได้ไปบังเกิดในเทวโลกด้วยกุศลกรรมนั้นเอง

จะเห็นว่าพระโพธิลัตว์มีน้ำพระทัยที่เด็ดเดี่ยว อาจหาญอย่างยิ่งยวด มิได้ทรงอาลัยโดยดีต่อร่างกายและชีวิตเลยแม้แต่น้อย พระองค์ยอมลละชีวิตเข้าแลกกับพระโพธิญาณอย่างนี้มานั่นบ้างครั้งไม่ถ้วน และนับจากชาตินี้เป็นต้นไปพระองค์ยังต้องใช้เวลาสร้างบารมีอีก 9 օลงไชยกับ จึงได้รับพุทธพยากรณ์ ครั้งแรกจากพระที่ปั้งกรพุทธเจ้า

¹ พระภawanawiriyakun (แพ็ตจ ทดุตชีโว) (2551), ศรัทธารุ่งอรุณแห่งสันติภาพโลก, หน้า.....

² พระเทพมนี (วิลาส ภูณาวร) (ม.ป.ป.), ศาสตร์ว่าด้วยการเป็นพระพุทธเจ้า, หน้า 108-112.

3) พระปฐมชาติที่ได้รับพุทธพยากรณ์

เมื่อเวลาผ่านไป 16 օลงไขยกับ ซึ่งเป็นระยะเวลาที่ยาวนานมากสุดจะนับประมาณเป็นชาติได้พระโพธิสัตว์ก็ได้เวียนว่ายตายเกิดในกำเนิดต่างๆ มาหลายภพหลายชาติ เพื่อสั่งสมบารมีให้เต็มเปี่ยม จนถึง օลงไขยกับที่ 17 ในกปปันประเสริฐที่ซื้อว่า สารมัณฑกับ มีพระลัมมาลัมพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้น 4 พระองค์ คือ พระตัณหักรพุทธเจ้า พระเมธังกรพุทธเจ้า พระสรนักรพุทธเจ้า และพระทีปั่งกรพุทธเจ้า

พระโพธิสัตว์ของเรารได้พบพระลัมมาลัมพุทธเจ้าทั้ง 4 พระองค์ แต่ได้รับพุทธพยากรณ์ครั้งแรก ในสมัยของพระทีปั่งกรพุทธเจ้าว่า ท่านจะได้ตรัสรู้เป็นพระลัมมาลัมพุทธเจ้าในอนาคต ซึ่งจะได้นำเสนอการได้รับพุทธพยากรณ์ดังนี้

นับย้อนหลังจากภัทรภัปนีไปอีก 4 օลงไขยแสนกับที่เมืองอมราวดี ซึ่งเป็นเมืองที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยข้าวและน้ำ พระโพธิสัตว์ได้เกิดเป็นพระมหาณีชื่อสุเมธ เป็นชายหนุ่มรูปงาม ศึกษาจบไตรเพท แตกฉาน ในคิลปะทุกประการ márada bīda ได้ถึงแก่กรรมตั้งแต่ท่านสุเมธยังเป็นหนุ่ม ผู้จัดการผลประโยชน์ได้นำบัญชีทรัพย์สินทั้งหมดของตระกูลมาให้ท่านสุเมธดู

ท่านสุเมธคิดว่า márada bīda ปู่ย่า ตายาย ได้สะสมทรัพย์เหล่านี้ไว้มากmany แต่เมื่อไปสู่ปรโลกก์ ไม่สามารถนำทรัพย์เหล่านี้ไปได้ เราชาหิวีเอารทรัพย์ทั้งหมดนี้ติดตามเราไปในภาพเบื้องหน้า ท่านพิจารณาเห็นว่า การเกิด การเจ็บ และการตายเป็นทุกข์ เราควรแสวงหาอมตะธรรม ที่ไม่ต้องเกิด แก่ เจ็บ ตาย ไม่มีความทุกข์ มีแต่ความสุขล้วนๆ ความสุขย่อมเป็นปฏิปักษ์ต่อความทุกข์ ฉันได เมื่อมีวุฒิสัสร ความหลุดพันจากวุฒิสัสรก็ยอมมีได้ ฉันนั้น เมื่อของร้อนมีอยู่ แม้ความเย็นอันเป็นเครื่องระจับความร้อน นั้นก็ย่อมมี ฉันได แม้ความลงบเย็นอันเป็นเครื่องดับความร้อนด้วยไฟคือรากะ โถลະ โมะ ก์พ่งมี ฉันนั้น เมื่อความชื้วมีอยู่ ความดีก็ต้องมี ฉันได เมื่อความเกิดมีอยู่ แม้ความไม่เกิดก็ยอมมีได ฉันนั้น

ท่านสุเมธจึงตัดสินใจว่าจะอุกบวชเพื่อแสวงหาทางพัฒนาทุกๆ ท่านจึงบรรจุเศษทรัพย์ทั้งหมดแก่ชันในเมือง แล้วอุกบวชเป็นดาบสองป่าหิมพานต์ ได้บำเพ็ญเพียรอยู่ 7 วัน ก็ทำสมาบท 8 และอภิญญา 5 ให้บังเกิดขึ้นได้ สุเมธดาบสองป่าหิมพานต์เข้ามาในส่วนที่เรียกว่า จันทร์ทั้งพระทีปั่งกรพุทธเจ้าได้เสด็จอุบัติขึ้นในโลก

วันหนึ่ง พระทีปั่งกรพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระขືนาສพ 4 แสนองค์เสด็จไปรัมนคร เมื่อชาวเมืองทราบข่าวจึงได้ร่วมมือกันเตรียมทางเสด็จ ในเวลาอันสุเมธดาบสองป่าหิมพานต์ ให้เข้าไปบนอาณาจักร ผ่านไปยังรัมนคร เห็นมหชนกำลังตกแต่งพระนคร จึงเหาะลงจากอาณาจักรไปถ้า และได้ทราบว่า ชาวเมืองกำลังทำการรับเสด็จพระทีปั่งกรพุทธเจ้า ทันทีที่ได้ยินคำว่า พุทธ ก็เกิดความปิติใจเป็นอย่างยิ่ง ท่านจึงเข้าไปร่วมสร้างบุญกับชาวเมืองด้วย

ขณะที่ทางเสด็จยังไม่ทันเสร็จพระทีปั่งกรพุทธเจ้าก็เสด็จมาถึง สุเมธดาบสองป่าหิมพานต์ ใช้ร่างกายของตนทดสอบเป็นสะพานเหนือເປົກຕົມให้พระลัมมาลัมพุทธเจ้าพร้อมกับพระขືนาສพ 4 แสนองค์เสด็จผ่านไป ขณะที่อนthonทดสอบร่างอยู่บนพื้นดินนั้น สุเมธดาบสองป่าหิมพานต์ กล่าวว่า ถ้าเราประทานความ

เป็นพระสาวกของพระที่ปั่งกรพุทธเจ้า ก็จักสามารถเผาเกล屎ทั้งหลาຍของเราได้ในวันนี้ แต่จะมีประโยชน์อะไรแก่เราผู้เดียว โดยที่คนอื่นไม่รู้ ด้วยบุญกุศลอันยิ่งใหญ่ที่เราได้บริจาคชีวิตนี้ ขอเรางบบ禄พระลัพพัญญาณเป็นพระลัมมาลัมพุทธเจ้าในอนาคต เราจะขนสรรพลัตว์ข้ามฝั่งไปด้วย

เมื่อพระที่ปั่งกรพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระขีณาสพสาวกลีเสนเด็จมาถึง ทรงย่างพระบาทข้างขวา เหยียบบนร่างของสุเมธดาบลเด็จผ่านไปพร้อมทั้งพระสาวก เมื่อเล็จผ่านไปแล้ว ก็ทรงหยุดพระดำเนินหันพระวราภัยกลับมาทอดพระเนตรดูสุเมธดาบล แล้วทรงพยากรณ์ท่านกลางพุทธบริษัททั้ง 4 ว่า ดาบลท่านนี้ ตั้งความปรารถนาเพื่อเป็นพระลัมมาลัมพุทธเจ้า ในอนาคตugal อีกเลืองไชยยิ่งด้วยเสนกป ดาบลนี้จักเป็นพระพุทธเจ้าพระนามว่าโคดม จะมีพระนครเป็นที่อยู่อาศัยชื่อว่า กบิลพัลต์ มีพระมารดาพระนามว่า พะนางลิริมหมายฯ มีพระราชบิดาพระนามว่า พระเจ้าสุทโธทนะ จักออกบวชตรัสรู้เป็นพระลัมมาลัมพุทธเจ้าที่โคนต้นครีมหาโพธิ จักมีพระอัครสาวกเบื้องขวา ชื่อว่า พระสารีบุตร พระอัครสาวกเบื้องซ้าย ชื่อว่า พระโมคคลานะ มีพุทธอุปปภูষากชื่อว่า พระอานนท์ พระอัครสาวิการูปที่หนึ่ง ชื่อว่า พระเขม่าเตี้ย พระอัครสาวิการูปที่สอง ชื่อว่า พระอุบลวรรณามาเกรี

เมื่อลิ้นพุทธพยากรณ์ พระอวิยลวกาทั้ง 4 เสนองค์กระทำการอนุโมทนาต่อสุเมธดาบล แล้ว ทำการเวียนประทักษิณพระโพธิลัตว์ จากนั้นพระที่ปั่งกรพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระอวิยลวกาลีเสนองค์ ก็ได้ เล็จเข้าเมืองไป เมื่อสุเมธดาบลได้ฟังพุทธพยากรณ์แล้วก็เกิดโสมนัสรื่นเริงบันเทิงใจยิ่งนัก มีความรู้สึก ประหนึ่งจะได้เป็นพระพุทธเจ้าในวันรุ่งขึ้น จากนั้นจึงค้นหาพุทธการกธรรมคือ บำรุง 10 ทศดังกล่าว แล้ว ได้สماบทพุทธการกธรรมนั้น และได้ไปบำเพ็ญภารนาอยู่ในป่าจนตลอดชีวิต เมื่อหมดอายุขัยก็ได้ไป บังเกิดในพรหมโลก

ในชาตินี้สุเมธดาบลจึงได้ปรากฏเนมิตกนามว่า นิยตโพธิลัตว์ คือ พระโพธิลัตว์ที่เที่ยงแท้แน่นอน แล้วว่า จะได้เป็นพระลัมมาลัมพุทธเจ้าในอนาคต แต่ก็ยังคงต้องลร้างบารมีอีก 4 olson ไชยเสนกป เพื่อ การฝึกฝนตนเองในการทำหน้าที่เป็นครุษของโลก และเมื่อสร้างบารมีครบตามระยะเวลาแล้วก็จะได้มารัสรู้เป็นพระลัมมาลัมพุทธเจ้า

4) การสร้างบารมีหลังได้รับพุทธพยากรณ์

ในหัวข้อนี้จะแสดงการสร้างบารมีของพระโพธิลัตว์ด้วยตารางตั้งแต่ลัมยพระที่ปั่งกรพุทธเจ้าชี้่งท่านได้รับพุทธพยากรณ์ครั้งแรกว่า จะได้ตรัสรู้เป็นพระลัมมาลัมพุทธเจ้าในอีก 4 Olson ไชยเสนกปข้างหน้า หลังจากนั้นพระองค์ก็ตั้งใจบำเพ็ญบารมีอย่างยิ่งยวดมาทุกชาติ และได้รับพุทธพยากรณ์จากพระลัมมาลัมพุทธเจ้าพระองค์ต่อมาอีก 23 พระองค์ จนได้ตรัสรู้เป็นพระลัมมาลัมพุทธเจ้าพระนามว่าลัมณโคดมในชาติ สุดท้าย

ลำดับ	พุทธวงศ์	การสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์
1	พระทีปั่งกรพุทธเจ้า	เป็นพระมหาณีชื่อสุเมธ เรียนจบไตรเพท ได้บริจาคมทรัพย์หลายร้อยโกฐี แล้วอุกอกบัวขออยู่ในป่าหิมพานต์ สำเร็จอภิญญา 5 ได้ทอดร่างบนโคลนตูมเพื่อให้พระทีปั่งกรพุทธเจ้าและคณะสงฆ์เดินผ่าน ได้รับพุทธพยากรณ์ครั้งแรกว่า จะได้ตรัสรู้เป็นพระลัมมาลัมพุทธเจ้าในอีก 4 ยugas ไขยแสนกับข้างหน้า
2	พระโภณทัญญพุทธเจ้า	เป็นพระมหากษัตริย์พระนามว่าวิชิตาไว ஸละราชสมบัติอุกอกบัวชนในสำนักของพระพุทธองค์ เล่าเรียนพระสูตรและพระวินัยทั้งปวง สำเร็จอภิญญาแล้ว ไปเกิดยังพระหมู่โลก
3	พระมงคลพุทธเจ้า	เป็นพระมหาณีชื่อว่าสุรุจิ เรียนจบไตรเพท ถวายเรือนแก่พระพุทธองค์ แล้วอุกอกบัวชนในสำนักของพระองค์ เล่าเรียนพระสูตรและพระวินัย ทั้งปวง เจริญพระมหาวิหารภารภานาสำเร็จอภิญญาแล้วไปเกิดพระหมู่โลก
4	พระสุมนพุทธเจ้า	เป็นพญา낙คราชชื่อว่าอตุลະ ได้ถวายข้าวนา้าและผ้าแก่พระลัมมาลัมพุทธเจ้าและพระสงฆ์แล่นโกฐี ได้ขอถึงพระพุทธองค์กับทั้งพระสงฆ์ว่าเป็นสรณะ
5	พระเรวดพุทธเจ้า	เป็นพระมหาณีชื่อว่าอติเทพ ได้ถึงพระเรวดพุทธเจ้าเป็นสรณะ ได้สรรเสริญพระพุทธคุณ และถวายจิวรแก่พระพุทธองค์
6	พระโลภิตพุทธเจ้า	เป็นพระมหาณีชื่อว่าสุชาติ ได้ถวายข้าวและน้ำแก่พระลัมมาลัมพุทธเจ้าพร้อมทั้งพระสาวก
7	พระอโนมทัลสีพุทธเจ้า	เป็นยักษ์มีฤทธิ์มาก ปกครองยักษ์หลายโกฐี ได้ถวายข้าวและน้ำแก่พระลัมมาลัมพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระสงฆ์ และในชาตินี้สุรุจิตาบสและวรุณนาคราชได้รับพุทธพยากรณ์ครั้งแรกว่า จะได้เป็นพระอัครสาวกในสมัยพระสมณโคดมพุทธเจ้ามีนามว่า พระสารีบุตรเศรษฐและพระมหาโมคคัลลานะร่างตามลำดับ
8	พระปทุมพุทธเจ้า	เป็นราชสีห์ ได้พบพระพิชิตมา ซึ่งกำลังเจริญวิเวกอยู่ในป่า ได้ถวายบังคมแล้วกระทำประทักษิณ บันลือสีหนาท 3 ครั้ง และได้อوارักษาพระพุทธองค์อยู่ 7 วัน

ลำดับ	พุทธวงศ์	การสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์
9	พระนารทพุทธเจ้า	เป็นชัฏิล ถึงที่สุดในอภิญญา 5 ได้ถวายข้าวน้ำแก่พระศาสดาพร้อมด้วยพระสงฆ์และบริวารชน ได้บูชาพระพุทธองค์ด้วยไม้จันทน์
10	พระปทุมุตรพุทธเจ้า	เป็นชัฏิลซึ่ว่ารัฐฉิ吉ะ ได้ถวายผ้าพร้อมกัตตาหารแก่พระสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประธาน และในชาตินี้เป็นชาติที่พระสาวก และอุบาสก อุบาลิกาเอตทัคคะในศาสนาพระสมณโคดมพุทธเจ้าได้รับพุทธพยากรณ์ครั้งแรก ได้แก่ พระอานන्द, อนาคตบินทิกเศรษฐี ฯลฯ
11	พระสุเมธพุทธเจ้า	เป็นมาณพชื่อว่าอุตระ ได้ถวายทรัพย์ 80 กโฎีแก่พระศาสดาและพระสงฆ์ ออกบวชในสำนักของพระองค์ เล่าเรียนพระสูตรและพระวินัยทั้งปวง สำเร็จอภิญญาแล้วได้ไปยังพระมหาโลก
12	พระสุชาตพุทธเจ้า	เป็นพระเจ้าจกรพรติ ได้ถวายราชสมบัติให้ในพระพุทธเจ้าแล้ว ออกบวชในสำนักของพระองค์ เล่าเรียนพระสูตรและพระวินัยทั้งปวง เจริญพระมหาวิหาร Kavanaugh สำเร็จอภิญญาแล้ว ได้ไปยังพระมหาโลก
13	พระปิยทัลลีพุทธเจ้า	เป็นมาณพชื่อว่ากัสสปะ เรียนจบไตรเพท ได้ฟังธรรมของพระพุทธองค์แล้วเลื่อมใส บริจัคทรัพย์แสนโกฎีเพื่อสร้างลังหารามถวาย และได้สามารถสรณะพร้อมด้วยเบญจศิล
14	พระอัตถทัลลีพุทธเจ้า	เป็นชัฏิลซึ่ว่าสุสิมะ ได้นำดอกมณฑารพ ดอกประทุม ดอกปาริชาต อันเป็นทิพย์จากเทวโลกมาบูชาพระลัมมาลัมพุทธเจ้า
15	พระธรรมทัลลีพุทธเจ้า	เป็นท้าวปุรินททลักษกเทราชา ได้บูชาพระลัมมาลัมพุทธเจ้าด้วยของหอมมาลาและดนตรีทิพย์
16	พระลิทธัตถพุทธเจ้า	เป็นดาบลชื่อว่ามงคล ประกอบด้วยกำลังแห่งอภิญญา ได้นำเอาผลหัวมาถวายแด่พระลิทธัตถพุทธเจ้า
17	พระติลลสพุทธเจ้า	เป็นพระมหากษัตริย์พระนามว่าสุชาติ สลาราชสมบัติ ออกบวชเป็นสามี ได้อreadดอกมณฑารพ ดอกปทุม และดอกปาริชาต ก็นเป็นร่มให้พระติลลสชินลัมมาลัมพุทธเจ้า

ลำดับ	พุทธวงศ์	การสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์
18	พระบุลสพุทธเจ้า	เป็นกษัตริย์ทรงพระนามว่าวิชิต ลั่ราชสมบัติอ กองนวชในลำนัก ของพระพุทธองค์ เล่าเรียนพระสูตรและพระวินัยทั้งปวง เจริญ พระมหาวิหารภารนา สำเร็จภิญญาแล้วได้ไปยังพระมหาโลก
19	พระวิปัสสีพุทธเจ้า	เป็นพระยา Nagaraz ซึ่งรู้ว่าอุตุล ได้ประโคมดนตรีทิพย์และถวายตั้ง ทองอันวิจิตรด้วยแก้วมณีแก่พระลัมมาลัมพุทธเจ้า
20	พระลิขิพุทธเจ้า	เป็นกษัตริย์พระนามว่าอรินทมะ ได้ถวายข้าวและน้ำแก่พระสงฆ์มี พระพุทธเจ้าเป็นประธาน ถวายผ้าอย่างดีหลายโกฎี ถวายยาน ช้างอันประดับแล้วแก่พระลัมมาลัมพุทธเจ้าและพระสงฆ์
21	พระเวสสภุพุทธเจ้า	เป็นกษัตริย์พระนามว่าสุทัลนะได้บูชาพระพิชิตมารพร้อมด้วยพระสงฆ์ ด้วยข้าวและผ้า ยังมหานาให้เป็นไปทั้งกลางคืนกลางวัน อ กอบวช ในลำนักของพระชนเจ้า ตั้งมั่นอยู่ในวัตรและคีล
22	พระกุลันธพุทธเจ้า	เป็นกษัตริย์ มีพระนามว่าเขมม ได้ถวายทานมิใช่น้อยแด่พระตากต แด่พระสาวกคือ ถวายบาตร จีวร ยาหยอดตตา ชะเอมเครื่อ ได้ ถวายของดี ๆ ทุกอย่างตามที่ภิกษุสงฆ์ประถนา
23	พระโภนาคมนพุทธเจ้า	เป็นกษัตริย์พระนามว่าบรรพต ได้ถวายผ้าไหม ผ้ากัมพล และ รองเท้าหงองแก่พระศาสดาและพระสาวก ได้ลั่ราชสมบัติอันใหญ่ หลงอ กอบวชในพระลำนักพระชนเจ้า
24	พระกัลลปพุทธเจ้า	เป็นมานพซึ่งรู้ว่าโชติปala เรียนจบไตรเพท, วิชาดูพื้นที่และการค ได้ฟังธรรมจากพระกัลลปพุทธเจ้า อ กอบวชในลำนักของพระองค์ เล่า เรียนพุทธพจน์ทั้งปวง เป็นผู้ประภาความเพียร ฉลาดในวัตรและ มิใช่วัตร ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระชนเจ้าได้บริบูรณ์
25	พระสมณโคดมพุทธเจ้า	หลังจากสมัยพระกัลลปพุทธเจ้าแล้วพระโพธิสัตว์ไม่ได้เจอ พระพุทธเจ้าอีกจนกระทั่งชาติสุดท้ายคือสมัยเป็นพระเวสสันดรบารมี ของพระองค์ก็เต็มเปี่ยม เมื่อละโลกแล้วก็ไปเป็นท้าวสันตดุลิต ปกครองสวรรค์ชั้นที่ 4 เมื่อถึงเวลาเหล่าเทวดาก็มาอัญเชิญ พระองค์เพื่อให้จุติลงมาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าพระนามว่าสมณโคดม

สรุปใน 24 พฤหัสบดีที่ 8 ชาติ เป็นนักบวชนอกพระพุทธศาสนา 6 ชาติ คือ เป็นชนิดบ้าง เป็นดาบสบ้าง เป็นพญาคราช 2 ชาติ เป็นราชสีห์ 1 ชาติ เป็นท้าวสักกเทราษ 1 ชาติ เป็นยักษ์ 1 ชาติ ที่เหลือเป็นโยมอุปถัมภ์ในพระพุทธศาสนา 5 ชาติ ในแต่ละชาติก็ได้สร้างบารมีทั้ง 10 ทศอย่างยิ่งยอดดังนี้คือ

(1) ทานบารมี คือ ได้สละราชทรัพย์ออกบวช หรือ ได้ถวายทานในฐานะเป็นโยมอุปถัมภ์ของพระลัมมาลัมพุทธเจ้าและพระภิกษุสงฆ์

(2) ศีลบารมี คือ ชาติที่ออกบวชก็รักษาศีลของนักบวช ชาติที่ไม่ได้ออกบวชก็รักษาศีลของคฤหัล ได้แก่ เบญจศีล หรือ ศีล 5 เป็นต้น

(3) เนกขัมบำรุง คือ ได้ออกบวชในศาสนของพระลัมมาลัมพุทธเจ้าบ้าง ออกบวชเป็นดาบสบ้าง เป็นຖาชีบ้าง เป็นชนิดบ้าง

(4) ปัญญาบารมี คือ ได้ศึกษาพุทธพจน์คือพระสูตรและพระวินัยทั้งปวงในศาสนของพระลัมมาลัมพุทธเจ้าพระองค์ต่าง ๆ ได้เจริญสมารถอันเป็นภานามยปัญญาจนสำเร็จภัญญามาหลายชาติ รวมทั้งได้เรียนศาสตร์อื่น ๆ จนเจนจบอีกด้วย

ส่วนบารมีที่เหลือคือ วิริยบารมี ขันติบารมี สัจจบารมี อธิษฐานบารมี เมตตามารมี และอุเบกขบารมี เป็นบารมีที่ได้บำเพ็ญไปพร้อม ๆ กับบารมี 4 ประการข้างต้นคือ การจะให้ทาน รักษาศีล ออกบวช ศึกษาเล่าเรียน และเจริญสมารถภานามให้สำเร็จสมบูรณ์ ก็ต้องอาศัยวิริยะคือความเพียร ขันติคือความอดทน สัจจะคือความเอาใจใส่ อาศัยการอธิษฐานเพื่อตอกย้ำเป้าหมายให้มั่นคง และในแต่ละชาติ พระโพธิสัตว์ก็ได้อธิษฐานเพื่อบำเพ็ญบารมีให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไปดังพระคำรассว่า “พระมนุสกุกุลันธ์ผู้เป็นนายกชั้นพิเศษพระองค์นั้นก็ทรงพยากรณ์เราว่า ในวัตรกปนี้ผู้นี้จักได้เป็นพระพุทธเจ้าในโลก... เรายังจิตให้เลื่อมใสอย่างยิ่ง... เราอธิษฐานวัตรในการบำเพ็ญบารมี 10 ประการยิ่งขึ้น”¹ สำหรับเมตตามารมีและอุเบกขบารมีนั้น ลังเกตเห็นว่าพระโพธิสัตว์มักสำเร็จภัญญากล่าวไปเกิดพรหมโลกด้วย “การเจริญพรหมวิหารภานา” คือเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกข จึงเป็นการบำเพ็ญเมตตามารมีและอุเบกขบารมีโดยตรง และการให้ทานในชาติต่าง ๆ นั้นก็เป็นการบำเพ็ญเมตตามารมีไปในตัวด้วย

5) ความผิดพลาดในเส้นทางการสร้างบารมี

ในเส้นทางการสร้างบารมีของพระโพธิสัตวนั้น ท่านได้ทำผิดพลาดมาไม่น้อยเหมือนกัน เพราะท่านก็ยังไม่หมดกิเลส ถึงแม้จะได้รับพุทธพยากรณ์แล้วก็ยังมีโอกาสทำผิดได้ จะเห็นได้จากอภัพพฐานะ² 18 ข้อที่จะไม่เกิดขึ้นกับพระโพธิสัตว์ผู้ได้รับพุทธพยากรณ์แล้ว มีอยู่ 5 ข้อที่น่าสนใจคือ หากท่านทำผิดศีลจนต้องไปเกิดเป็นสัตว์เดียรัชนา ก็จะเป็นสัตว์ประเภทที่มีร่างกายไม่เล็กกว่ากระจาบ แต่จะไม่โตกว่าซ้าง,

¹ พระสูตตันตปีฎก ขุททกนิกาย ฉบับภาษาไทย ภาค 2 ฉบับสยามรัตน์ เล่ม 33 ข้อ 23 หน้า 357-358.

² อภัพพฐานะ หมายถึง ฐานะที่อาภัพ

หากต้องไปเกิดเป็นประตะไม่เกิดเป็นชุปปีป้าลิกประตและนิชณาตัณฑิกประต, หากต้องไปเกิดเป็นอสุรกาย ก็จะไม่เกิดเป็นกาลกัญชิกาสูร¹, หากทำผิดหนักจนต้องตกนรก ก็จะไม่ไปเกิดในเวจีนรากและโลภันตนราก²

ในชาดก 500 กว่าเรื่องอันเป็นประวัติการสร้างบารมีในอดีตชาติของพระโพธิสัตวนั้นมีอยู่หลายชาติที่ท่านไปเกิดเป็นสัตว์เดียร์ฉาน นอกจากนี้พระลัมมาลัมพุทธเจ้าได้ตรัสรถึงวิบากกรรมในชาติสุดท้ายของพระองค์ อันเป็นผลมาจากการกุศลกรรมในอดีตไว้ในพุทธบาทน³ 13 ประการ ซึ่งจะยกตัวอย่างเพียง 6 ประการดังนี้

(1) ชาติหนึ่งพระโพธิสัตว์เกิดเป็นนกเลิงชื่อปุนาลิได้กล่าวต่อพระปัจเจกพุทธเจ้าว่าสุรภีด้วยกรรมนั้นท่านจึงตกนรกเป็นเวลาภานาน และในภาพสุดท้ายก็ถูกนางสุนทรีภาคล่าต่อว่าพระองค์ทรงร่วมอภิรัมณ์กับนาง

(2) ชาติหนึ่งพระโพธิสัตว์ได้บริภาษพระสาวกของพระพุทธเจ้าพระนามว่าผุสละว่า “พวกท่านจะเครียด จงกินแต่ข้าวแดง อย่ากินข้าวสาลีเลย” ด้วยกรรมนั้นในพาชาติสุดท้ายพระองค์จึงต้องเสวยข้าวแดงอยู่ตลอด 3 เดือน เมื่อครั้งที่พระองค์ประทับอยู่ที่เมืองเวรัญชา

(3) ชาติหนึ่งพระโพธิสัตว์ได้มาพินังชายต่างมารดาเพราเหตุแห่งทรัพย์ จับโยนลงในชอกเข้าและบดด้วยหิน ด้วยวิบากแห่งกรรมนั้น พระเทวทัตจึงทุ่มก้อนหินกลิ้งลงมากระแทบหัวพระบาทของพระองค์จนห้อเลือด

(4) ชาติหนึ่งพระโพธิสัตว์เป็นนายความช้าง ได้เลี้ยงให้เข้าไปปัจมัดพระปัจเจกพุทธเจ้ารูปหนึ่ง ขณะที่ท่านกำลังเที่ยวบินท่าดอยู่ ด้วยวิบากแห่งกรรมนั้น ในภาพสุดท้ายจึงถูกนายความช้างไล่ช้างนาฬาคิริอันดุร้ายเพื่อหมายทำร้ายพระองค์

(5) ชาติหนึ่งพระโพธิสัตว์เป็นนายทหารราบที่มาคนตายจำนวนมาก ด้วยวิบากแห่งกรรมนั้น พระองค์จึงถูกไฟไหม้อย่างเผ็ดร้อนอยู่ในนรก ในภาพสุดท้ายพระองค์ถูกไฟไหม้ผิวหนังที่บริเวณพระบาท

(6) เมื่อพุทธันดรที่ผ่านมาพระโพธิสัตว์เกิดในตระกูลพระมหาณีชื่อโซติปัล ได้กล่าวลบประมาทพระกัสป์ลัมมาลัมพุทธเจ้าว่า “จกมีโพธิมโนทแต่ที่เห็น โพธิญาณท่านได้ยากอย่างยิ่ง” ด้วยกรรมนั้น พระโพธิสัตว์จึงต้องบำเพ็ญทุกรกิริยาอยู่ถึง 6 ปี กว่าจะรู้ว่าเป็นหนทางที่ผิดและหันมาปฏิบัติในหนทางสายกลาง จนกระทั่งตรัสรู้เป็นพระลัมมาลัมพุทธเจ้า

ข้อคิดจากความผิดพลาดของพระโพธิสัตว์

(1) จากเนื้อหาที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่า แม้จะเป็นนิยต์โพธิสัตว์คือผู้ที่ลั่งสมบารมีมาก

¹ นิชณาตัณฑิกประต คือ ประตผู้ถูกความอยากราษฎรชุบปีป้าลิกประต คือ ประตผู้ทิวาระหาย, กาลกัญชิกาสูร คือ อสุรกายที่ได้รับทุกข์ทรมานเพรากรรมหน้า ยอมไม่อาจได้หยุดน้ำเพียงให้เปียกลิ้นลิ้น 2-3 พุทธันดร แม้บางพากที่แล่นไปถึงมหาสมุทร มหาสมุทรก็กล้ายเป็นหินดาดไป

² วิสุทธชนวิลาสินี บรรณาธิการ ธรรมชาติวิทยา ฉบับที่ 70 หน้า 95-96, 269-270.

³ พระสุตตันตปีฎก ชุทกนิภัย ฉบับที่ 71 ข้อ 392 หน้า 873-877.

จนเที่ยงแท้แน่นอนแล้วว่า จะได้ตัวล้วงเป็นพระลัมมาลัมพุธเจ้าในอนาคต มีการมีมากถึงระดับที่สามารถบรรลุเป็นพระอรหันต์ได้ในครั้งที่ได้รับพุทธพยากรณ์ครั้งแรก แต่ถึงกระนั้นก็ยังมีโอกาสทำผิดศีลผิดธรรมจนต้องไปเกิดเป็นสัตว์เดียรัจฉานได้ ยังมีโอกาสไปเกิดเป็นประตและอสุรกายพากอื่นจากภพฐานะได้ และยังมีโอกาสตกਮหารากรชุมที่ 1-7 ได้

ตรงนี้ซึ่งให้เห็นว่าพระโพธิสัตว์ก็เป็นมนุษยธรรมด้วยคือมีโอกาสทำผิดพลาดได้เหมือนพากเรา เพราะท่านก็ยังมีกิเลสอยู่ แต่ท่านต่างจากคนทั่วไปตรงที่มีใจที่ยิ่งใหญ่ป्रารถนาจะตัวล้วงธรรมด้วยตนเอง และสอนให้ผู้อื่นรู้ตาม จะได้มีต้องมาทบทวนอยู่ในวัฏสงสารอีกต่อไป เมื่อนักศึกษาทราบอย่างนี้แล้วจึงต้องระมัดระวังตนเองให้มาก อย่าประมาทเด็ดขาด เพราะต้นทุนของเราน้อยกว่าท่านมาก คือเรา yangไม่ได้รับพุทธพยากรณ์ จงตระหนักรว่าชีวิตในสังสารวัฏเปรียบเสมือนเดินอยู่บนปลายหอกปลายดาบพลาดเมื่อไรเจ็บตัวเมื่อนั้น

(2) สาเหตุสำคัญของความผิดพลาดทั้งหลายคือ กิเลสซึ่งคอยบังคับให้ทำซ้ำ ความประมาท และสิงแวดล้อม ฯลฯ สาเหตุ 2 ประการแรกนักศึกษาคงเข้าใจกันดีแล้ว ส่วนสิงแวดล้อมในที่นี้หมายเอาบุคคลเป็นหลัก เช่น ในพุทธันดรที่แล้วโซเชติปะโลหิต์เกิดในตระกูลพระหมณ์ ทุกคนในครอบครัวเคราะห์พระหมณ์และติเตียนเกลียดชังบรรพชิตทั้งหลาย พระโพธิสัตว์เกิดในເບ້າຫລອມอย่างนี้ จึงทำให้ความคิดคำพูดการกระทำเป็นไปตามເບ້າຫລອມด้วย¹

ในเรื่องสิงแวดล้อมนี้สามารถแก้ได้ด้วยการทำหน้าที่กัลยานมิตรมาก ๆ ชวนคนทำความดีในพระพุทธศาสนาให้มากยิ่ง ๆ ขึ้นไป ด้วยบุญนี้จะส่งผลให้เราได้เกิดในสิงแวดล้อมที่ดี มีคนดี ๆ อุปราชตัวเรา และทุกครั้งที่ลั่งสมบุญต้องอธิษฐานจิตเลmomอว่า ให้ได้เกิดในตระกูลลัมมาลัมพุธเจ้า ในพระพุทธศาสนา ให้มีกัลยานมิตรช่วยซึ้งแนะนำทางสว่างให้แก่เรา และที่สำคัญคือขออย่าให้ทำบาปได ๆ โดยเฉพาะต่อผู้ที่มีคุณมากอย่างเช่นพระลัมมาลัมพุธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และพระอรหันต์เจ้าทั้งหลาย เป็นต้น

(3) จะเห็นว่าแม้ในอดีตพระโพธิสัตว์จะทำผิดพลาดมาก แต่สุดท้ายแล้วท่านก็ได้ตัวล้วงธรรมเป็นพระลัมมาลัมพุธเจ้าได้ ตรงนี้ซึ่งให้เห็นว่าท่านมีจิตใจที่เข้มแข็งแ næวแม่นคงมุ่งตรงต่อเป้าหมายคือการตัวล้วงพระลัมพุณตญาณอย่างเดียว แม้จะพลาดพลั้งไปตกอยู่ในมหานรก เมื่อพันกรรมแล้วก็สร้างบารมีต่อไป หรือเมื่อไปเกิดเป็นสัตว์เดียรัจฉานก็ไม่ละทิ้งการสร้างบารมี ยังคงเดินหน้าต่อไปอย่างเต็มกำลังเท่าที่อัตภาพนั้นจะทำได้

พระโพธิสัตว์จึงเป็นคนประเภทไม่มีมานะนั่งเลียใจกับความพลั้งพลาดเมื่อวันวาน แต่จะนำสิ่งผิดไปแล้วมาพิจารณาสาเหตุและหาทางป้องกันเพื่อไม่เกิดขึ้นอีก เมื่อทำบ่อยเข้าความพลั้งพลาดก็จะลดลงไปตามลำดับ จึงไม่สำคัญว่าเราจะล้มลงกี่ครั้ง แต่ทุกครั้งที่ล้มเราต้องกล้าที่จะเหยียบยืนขึ้นใหม่เสมอ

¹ ปุญ แสงฉาย (2511), มิลินทปัญหา, หน้า 306.

จากนั้นให้ทันกลับไปดูว่าทำไม่เราจึงล้ม เมื่อพบสาเหตุแล้วก็ให้รำมัดระวังตัวและก้าวเดินต่อไปอย่างองอาจจนกว่าจะถึงจุดหมายปลายทาง

ใครที่มักนำชีวิตและความคิดคำนึงไป混อยู่กับความผิดในอดีต ไม่มีทางที่จะก้าวหน้าและประสบความสำเร็จได้เลย ขอให้ทราบว่า ในพระศาสนาของพะสุมณโคดมพุทธเจ้านี้ ไม่มีใครทำผิดร้ายแรงกว่าพระเทวทัตคือถึงขนาดล่งคนไปปลงพระชนม์พระศาสดา ถึงกรณั่ท่านก็ยังกลับตัวได้ แม้ตอนนี้จะยังรับโทษอยู่ในเวจีมหารา แต่ต่อไปเมื่อนบุญเก่ารวมกับบุญใหม่จะล่งผลให้ท่านตรัสรู้เป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า พระนามว่าอภิสิลสระ¹ พระเจ้าอชาตคัตธุรัตน์เช่นกันแม้จะเคยทำชั่วขนาดปลงพระชนม์พระราชนิพิดา และตอนนี้รับกรรมอยู่ในโลหกุภภินรา แต่เพราะการที่ท่านกลับตัวได้และทำบุญไว้มากก่อนสวรรคต ต่อไปท่านก็จะตรัสรู้เป็นพระปัจเจกพุทธเจ้าพระนามว่าชีวิตวิเลส²

เรื่องราวของพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นยังมีประเด็นที่นักศึกษาอีกพอสมควร นักศึกษาจะได้เรียนเพิ่มเติมในวิชา GL 204 ศาสตร์แห่งการเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และวิชา SB 405 ชาดกวีนักสร้างบารมี อันเป็นประวัติการสร้างบารมีในอดีตชาติของพระโพธิลัตตา

กิจกรรม

หลังจากนักศึกษาได้ศึกษา บทที่ 5 พะพุทธ : พระสัมมาสัมพุทธเจ้า จบโดยสมบูรณ์แล้ว

โปรดทำแบบประเมินตนเองหลังเรียนบทที่ 5 ในแบบฝึกปฏิบัติบทที่ 5

แล้วจึงศึกษาบทที่ 6 ต่อไป

¹ อัมปทักษิณานา อรรถกถาขุททกนิกาย คณาธารมบท, มก. เล่ม 40 หน้า 199.

² สุมัคคลวิลาลินี อรรถกถาทีมนิกาย สลับขันธารรค, มก. เล่ม 111 หน้า 496.

บทที่ 6

พระธรรม : คำสั่งสอน

ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

บทที่ 6

พระธรรม : คำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

พระธรรม : คำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

6.1 พระธรรมคืออะไร

6.2 พระธรรมคุณ

6.3 ภาพรวมพระธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

6.3.1 ทุกขอริยลัจ

6.3.2 ทุกขอริยลัจ

6.3.3 ทุกชนิโروหิริยลัจ

6.3.4 ทุกชนิโروหิริยลัจ

6.4 ความลัมพันธ์โดยองค์รวมของหลักธรรม

6.4.1 แผนผังหลักธรรมในพระไตรปิฎก

6.4.2 หลักธรรมแต่ละหมวด

6.4.3 ความลัมพันธ์ของหลักธรรมแต่ละหมวด

6.5 นิสัยปัจจัยสำคัญในการปฏิบัติธรรมมีองค์แปด

6.6 หลักธรรมที่เกื้อหนุนอธิษฐานมีองค์แปด

6.6.1 หลักธรรมหมวดลังคมคลาสตร์

6.6.2 หลักธรรมหมวดวิทยาศาสตร์

6.7 กฎแห่งกรรมในพระพุทธศาสนา

6.7.1 วิบากแห่งกรรมเป็นเรื่องอัจฉินโดย

6.7.2 ระดับการให้ผลของกรรม

6.7.3 สัตว์โลกแตกต่างกันเพรากรรม

6.7.4 ตัวอย่างผลของกรรมจากอดีตสู่ปัจจุบัน

6.7.5 กฎแห่งกรรมกับหลักวิทยาศาสตร์

6.8 พระธรรมคือแผนที่ชีวิตในลังสรรค์

แนวคิด

1. พระธรรมคือคำสอนของพระพุทธเจ้านั้นหลังออกจากพระรัตนตรัยในตัวของพระองค์ทรงแสดงไว้ เพื่อเป็นแผนที่สำหรับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังสารวัฏ

2. พระธรรมคุณมี 6 ประการคือ เป็นธรรมที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ดีแล้ว, ผู้ได้บรรลุจะพึงเห็นเอง, ไม่ประกอบด้วยกาล, เป็นของดีจริงที่ควรเรียกให้คนมาพิสูจน์, ควรน้อมเข้ามาไว้ในตน, และอันวิญญาณคือผู้รู้จะรู้ได้เฉพาะตน

3. อริยลักษณะ 4 คือภาพรวมของหลักธรรมทั้งหมด ได้แก่ ทุกข์ เหตุแห่งทุกข์คือต้นเหตุ ความดับทุกข์คือนิโรธ และทางดับทุกข์คือมารคมีองค์ 8

หลักธรรมอื่น ๆ ขยายความจากอริยลักษณะ 4 และบางหมวดก็เป็นธรรมเกื้อหนุนในการปฏิบัติมารคมีองค์ 8 ดังนั้นหลักธรรมทุกหมวดจึงล้มพื้นธကกันเชื่อมโยงกับอริยลักษณะ 4 ทั้งได้หมด

อริยสัจมี 2 ระดับคือ อริยลักษณะดับต้น ได้แก่ การศึกษาคำสอนเรื่องอริยสัจจะมีความรู้ความเข้าใจและพิจารณาเห็นได้ว่า การเกิดมาเป็นมนุษย์มีทุกข์ เป็นต้น

อริยสัจระดับสูง ได้แก่ การนำมารคมีองค์ 8 มาปฏิบัติต่ำภัยการเจริญภានอย่างต่อเนื่องจนเป็น “นิลัย” กระทั้งเข้าถึงพระรัตนตรัยในตัว อันเป็นเหตุให้เห็นอริยลักษณะภายในด้วยธรรมลักษณะของพุทธวัตนะคือพระธรรมกายได้

5. การกระทำทั้งทางกายวาจา ใจที่ประกอบด้วยเจตนาจัดเป็นกรรม หากทำดีจัดเป็นกรรมดี และมีวิบากคือผลดีต่อผู้กระทำ หากทำกรรมชั่วจัดเป็นกรรมชั่วและมีวิบากคือผลชั่วต่อผู้กระทำ มนุษย์และสัตว์ทำกรรมมาแต่กันจึงทำให้มีชีวิตที่ต่างกัน แต่เรื่องวิบากกรรมนั้นเป็นอ่อนล้าโดยคือไม่รู้แจ้งได้ด้วยการคิด แต่จะรู้แจ้งได้ด้วยการเจริญสมานิภានาเท่านั้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในพระธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

2. สามารถนำความรู้มาสร้างบารมีและดำเนินชีวิตให้ประสบความสุขความสำเร็จได้

บทที่ 6

พระธรรม : คำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

6.1 พระธรรมคืออะไร

ในบทที่ 4 นักศึกษาได้เรียนมาแล้วว่า หากกล่าวถึงพระรัตนตรัยภายใน พระธรรมจะหมายถึง ธรรมรัตนะ อันเป็นดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกายระดับต่างๆ ซึ่งอยู่ ณ ศูนย์กลางกายฐานที่ 7 ของมนุษย์ทุกคน แต่ถ้าเป็นพระรัตนตรัยภายนอก พระธรรมจะหมายถึงคำสอนของพระลัมมาสัมพุทธเจ้าซึ่งหลังจากมาจากการพระรัตนตรัยในตัว

พระธรรมที่กล่าวถึงในบทนี้คือพระธรรมภายนอก ได้แก่ เรื่อง “อริยสัจ” อันเป็นความจริงของชีวิต และแนวทางการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง เรื่องอริยสัจนี้จะอธิบายในหัวข้อ 6.3 สำหรับหัวข้อนี้จะกล่าวถึงพระธรรมอีกนัยหนึ่งซึ่งความจริงก็เป็นอันเดียวกันกับอริยสัจ แต่พระลัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “ธรรมวินัย”

คำว่า ธรรม ในที่นี้จึงไม่ได้หมายถึงพุทธawanะทั้งหมด แต่หมายเอาเฉพาะคำสอนที่ไม่เกี่ยวกับพระวินัย แต่ถ้ากล่าวถึงพระธรรมในความหมายที่เป็นหนึ่งในพระรัตนตรัยภายนอกแล้วจะหมายถึง พุทธawanะทั้งหมด

คำว่า วินัย หมายถึง ศีลของพระภิกษุภิกษุณีรวมทั้งศีลของสามเณรและศีลของราواล ได้แก่ ศีล 5 ศีล 8 หรือ อุโบสถศีล

เมื่อกล่าวไว้เช่นนี้อาจจะเรียกว่า ธรรม เป็น “คำสอน” ส่วน วินัย เป็น “คำสั่ง” ก็ได้ ดังนั้น ธรรมวินัยก็คือ คำสั่งสอนของพระลัมมาสัมพุทธเจ้า

เดิมพระลัมมาสัมพุทธเจ้าแสดงแต่ “คำสอน” คือ “ธรรม” ได้แก่ โวหาทปญโญกข์ ฯลฯ ยังไม่ได้บัญญัติ “คำสั่ง” คือ “วินัย” ต่อมาเมื่อมีภิกษุมากขึ้น ผู้บัวชามาจากตระกูลต่างกัน มีอัธยาศัยและความมุ่งหมายต่างกัน และเมื่อมีลักษณะการเกิดมากขึ้น ทำให้พระภิกษุบางรูปมีความประพฤติไม่เรียบร้อย สร้างความเสียหายจนเกิดคำติชมจากชาวบ้าน เมื่อพระลัมมาสัมพุทธเจ้าทรงทราบจึงบัญญัติวินัยขึ้นเรื่อยๆ เพื่อห้ามภิกษุประพฤติเช่นนั้นอีก

ในสมัยพุทธกาลคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนาจึงมีเพียง 2 ส่วนนี้คือ ธรรมกับวินัยดังพระดำรัส ก่อนพุทธประนิพพานว่า “ธรรมก็ติวินัยก็ติอันใดอันเราแสดงแล้ว ได้บัญญัติไว้แล้วแก่พวกรเออ ธรรมและวินัยอันนั้นจักเป็นศาสตราแห่งพวกรเออ โดยกาลล่วงไปแห่งเรา”¹

¹ พระสูตตันตบีญา ที่มนิกาย มหาวิรค มงคล., เล่ม 13 ข้อ 141 หน้า 320.

ในเมื่อพุทธจนะมีเพียง 2 ส่วนหรือ 2 ปีกุดังกล่าว แล้วคำว่าพระไตรปิฎกที่ชาวพุทธรู้จักกันในปัจจุบันมาจากไหน

หลังพุทธปรินิพพานชาวพุทธได้ถือเอาพระธรรมวินัยเป็นหลักในการดำเนินชีวิตสืบท่อ กันเรื่อยมา แต่เนื่องจากพระธรรมวินัยดังกล่าวยังไม่ได้รับการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ถ้าไม่มีมาตรการเก็บรักษา ที่ดี จึงเป็นไปได้ที่จะมีคำลั่งสอนบางส่วนสูญหายไป ด้วยเหตุนี้การลังคายนาจึงเกิดขึ้น

คำว่า ลังคายนา แปลว่า การซักซ้อม, การสวัสดพร้อมกัน, การร้อยกรอง หมายถึง การที่พระสังฆประชุมกันแล้วสอบถามiliar สำระลະສາงและซักซ้อมทำความเข้าใจพระธรรมวินัยอันเป็นคำลั่งสอนของพระพุทธเจ้าเพื่อรักษาความถูกต้องไว้แล้วจัดเป็นหมวดหมู่พร้อมทั้งจดจำสาหร่ายกันไว้¹

การลังคายนาพระธรรมวินัยมีขั้นหลายครั้ง แต่ที่ทุกฝ่ายทุกประเทศยอมรับ คือ การลังคายนา 3 ครั้งแรกในประเทศอินเดีย

การลังคายนาครั้งที่ 1 จัดขึ้นใกล้กรุงราชคฤห์ภายหลังพุทธปรินิพพาน 3 เดือน มีพระอรหันต์ประชุมกัน 500 องค์ พระมหากัลลปะเป็นประธานและเป็นผู้สอบตาม พระอุบาลีตอบข้อซักถามเกี่ยวกับพระวินัย พระอานนท์ตอบข้อซักถามเกี่ยวกับพระธรรม คำตอบของพระอานนท์เริ่มต้นด้วยประโยคว่า “เอวัมเม สุตัง : ข้าพเจ้าได้สัมมาอย่างนี้” หมายถึง ได้สัมมาจากพระลัมมาลัมพุทธเจ้า หรือ ได้สัมมาจากพระสาวกเช่นพระสารีริกุล เป็นต้น

การลังคายนาครั้งที่ 2 จัดขึ้นใน พ.ศ.100 ครั้งนี้ก็ยังไม่มีการแบ่งพุทธจนะเป็นพระไตรปิฎกอย่างชัดเจน การจัดพระธรรมวินัยเป็นรูปพระไตรปิฎก มีขึ้นในการลังคายนาครั้งที่ 3 พ.ศ. 236 ณ กรุงปavaiputtra แห่งอินเดีย ในสมัยพระเจ้าโศกมหาราช

ไตรปิฎก มาจากคำบาลีว่า ติปิฎก ประกอบด้วย วินัยปิฎก สูตตันตปิฎก อภิธรรมปิฎก

คำว่า “ปิฎก” แปลว่า “ตะกร้า” หมายถึง ภาชนะสำหรับใส่สิ่งของ คำว่าปิฎกนี้ได้นำมาใช้เป็นชื่อหมวดหมู่พระธรรมวินัยคือ แยกออกเป็นสามตะกร้า หรือ 3 หมวดใหญ่ ๆ นั่นเอง โดยวินัยคือคำลั่งนั้นแยกไว้หมวดหนึ่งเรียกว่า พระวินัยปิฎก ล้วนธรรมคือคำสอนแยกออกเป็น 2 หมวด ได้แก่ พระลุตตันตปิฎก หรือ หมวดพระสูตร คือคำสอนที่ทรงแสดงแก่บุคคลต่าง ๆ ในแต่ละโอกาส ส่วนคำสอนที่แสดงแต่ข้อธรรมไม่กล่าวว่าแสดงแก่ใคร ที่ไหน ได้แก่ เรื่องจิต เจตสิก รูป นิพพาน อันนี้เรียกว่า พระอภิธรรมปิฎก

ทั้งนี้พระสูตรและพระอภิธรรมก็ไม่ได้เป็นสิ่งใหม่ที่เพิ่มมาภายหลัง แต่เป็นพุทธพจน์ดั้งเดิมดังที่บันทึกไว้ในเรื่องการจัดเสนาสนะของพระทัพมัลบุตรว่า “ภิกษุเหล่าได้เป็นผู้ทรงพระสูตร ท่านก็จัดเสนาสนะรวมภิกษุเหล่านั้นไว้แห่งหนึ่ง เพื่อให้ซักซ้อมพระสูตรกัน ภิกษุเหล่าได้เป็นผู้ทรงพระวินัย ท่านก็จัดเสนาสนะรวมภิกษุเหล่านั้นไว้แห่งหนึ่ง เพื่อให้วนิจฉัยพระวินัยกัน ภิกษุเหล่าได้เป็นผู้ทรงพระอภิธรรม ท่านก็จัดเสนาสนะรวมภิกษุเหล่านั้นไว้แห่งหนึ่ง เพื่อให้ลั่นทนาพระอภิธรรมกัน”²

¹ พระธรรมกิตติวงศ์ (2548), คำวัดพจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสนา , หน้า 1041.

² พระวินัยปิฎก มหาวิรค มาก., เล่ม 3 ข้อ 541 หน้า 448.

ในสมัยนั้นยังไม่มีการจารึกพระไตรปิฎกเป็นลายลักษณ์อักษร อาศัยความจำเป็นหลัก โดยอาจารย์จะท่องจำแล้วบอกปากเปล่าแก่ศิษย์ผู้จะต้องรับภาระท่องจำกันต่อ ๆ ไป และเมื่อท่องจำได้ก็มาสวดซักซ้อมพร้อมกัน เพื่อตรวจเช็คความถูกต้องระหว่างกันและเพื่อตอกย้ำให้เกิดความแม่นยำมากขึ้น ทำให้เกิดประเพณีสุดมนต์ การท่องจำ และการบอกเล่าต่อ ๆ กันเรื่อยมา เรียกว่าการศึกษาระบบบัน្តว่า “มุขปาฐะ” คือ การเรียนจากคำบอกเล่าจากปากของอาจารย์

พระไตรปิฎกถูกเก็บรักษาและถ่ายทอดมาด้วยมุขปาฐะนี้จนกระทั่งมีจารึกเป็นลายลักษณ์อักษรลงในใบลานครั้งแรกในการสังคายนาครั้งที่ 5 ซึ่งจัดขึ้นที่ประเทศศรีลังกาใน พ.ศ.433 ในรัชสมัยของพระเจ้าวชุภัคามณีอวัย¹ โดยจารึกด้วยภาษาธรรมคธดังหลักฐานว่า “ในพุทธศตวรรษที่ 5 พระสังฆในศรีลังกาได้ประภากันว่า ความทรงจำของบุคคลได้เลื่อมลง การที่จะทำให้จำพระธรรมวินัยได้หมดเป็นเรื่องยาก จึงได้มีการประชุมสังคายนาครั้งที่ 5 ขึ้น แล้วจารึกพระไตรปิฎกเป็นตัวอักษรโดยใช้ภาษาธรรมคธ ซึ่งเป็นภาษาที่พระลัมมาลัมพุทธเจ้าเทศน์สอน”²

ภาษามคธนั้นมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “บาลี” แปลว่า “เป็นต้นแบบ” หรือ เป็นแบบอย่าง คำนี้ใช้เรียกเป็นชื่อคันนา ซึ่งเป็นแนวบอกเขตของนา เป็นเครื่องกันน้ำหรือขังน้ำสำหรับใช้ในนา จึงนำคำนี้มาใช้เรียกพระไตรปิฎกที่จาริกไว้เป็นต้นแบบนั้นว่า บาลี คือ เป็นแนวเขตสำหรับที่จะแสดงว่ามีเป็นพุทธawan และในขณะเดียวกันก็เป็นเครื่องกัน เป็นเครื่องป้องกันไม่ให้ลัทธรมปฏิรูป คือ คำสอนที่เป็นของแปลกปลอมเข้ามา คือว่า ถ้าหากจากนี้แล้วไม่ใช่ ถ้าเป็นในนี้แล้วจึงใช่ แต่ก็พึงทราบว่า ภาษาบาลี นั้นไม่ได้เป็นชื่อของภาษาโดยตรง ซึ่งของภาษาโดยตรงคือภาษาธรรมคธ หรือ มาคธ คือ ภาษาของชาวมคธ

แต่ทั้งนี้คำว่า ภาษาบาลี เป็นคำที่บุคคลทั่วไปคุ้นเคยมากกว่า คำว่า ภาษาธรรมคธ ดังนั้นเมื่อจะกล่าวถึงภาษาที่บันทึกพระไตรปิฎกจะใช้คำว่า ภาษาบาลี เป็นหลัก

ธรรมเนียมของลงกรณ์ถือกันว่า ลัษณะธรรมทั้งปวงให้ใช้ภาษาบาลี เช่น การอุปสมบท หรือ บทสวดมนต์ทั้งหลาย ภาษาไทยของเราก็นำเอาภาษาบาลีมาใช้จำนวนมาก เช่น คำว่า พระพุทธ พระธรรม พระสังฆ ก็เป็นภาษาบาลีทั้งนั้น เอกماใช้เป็นคำไทย เพราะว่าการจะเอาคำไทยแท้ๆ มาใช้นั้นเป็นเรื่องยากมากหรือว่าหาไม่ได้ ที่จะให้มีความหมายครอบคลุมคำเดิมได้ เช่น คำว่า พระพุทธ จะใช้คำไทยว่าอะไรจะให้ความหมายครอบคลุมทั้งหมด เป็นเรื่องยาก เพราะฉะนั้นจึงต้องนำภาษาบาลีมาใช้

ในการจารึกพระไตรปิฎกลงในใบลานครั้งแรกนั้น ท่านใช้อักษรลิงหล_exianภาษาบาลี เพราะบาลีที่เก็บพุทธawanไว้นั้นเป็นเพียงเลียงสวดมนต์ที่ท่องสืบท่อ กันมา ต่อมาก็ได้จารึกภาษาบาลีลงในใบลานโดยใช้อักษรของประเทศไทย ฯ ในปัจจุบันมีการพิมพ์หนังสือเจริญขึ้น ทำให้มีพระไตรปิฎกฉบับอักษรต่าง ๆ เช่น ฉบับอักษรลิงหลของลักษก้า ฉบับอักษรเทวนารคีของอินเดีย ฉบับอักษรขอม ฉบับอักษรพม่า ฉบับอักษรไทย และฉบับอักษรโรมันของสมาคมบาลีปกรณ์แห่งอังกฤษ

¹ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2539), พระไตรปิฎกภาษาไทย, เล่มที่ 4 หน้า [1]

² สมเด็จพระลังษราช (2539), มหามดุษฎี, หน้า 25.

พระไตรปิฎกฉบับอักษรไทยมีขั้นครั้งแรกในรัชกาลที่ 5 คือในระหว่าง พ.ศ. 2431 – 2436 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงให้คัดลอกพระไตรปิฎกอักษรขอมในใบลานอອกมาเป็นอักษรไทยแล้วชำระแก้ไขและจัดพิมพ์ขึ้นเป็นเล่มหนังสือได้ 39 เล่ม นับเป็นครั้งแรกที่ได้มีการจัดพิมพ์พระไตรปิฎกเป็นรูปเล่มหนังสือด้วยอักษรไทย¹

ในระหว่าง พ.ศ. 2468 – 2473 พระบาทสมเด็จพระปกาเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ทรงให้ชำระและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกเป็นเล่มหนังสือได้ 45 เล่ม เรียกว่า พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ พิมพ์ที่มหามกุฏราชวิทยาลัย ต่อมามหามกุฏราชวิทยาลัยได้เปลี่ยนสถานะผ่านกระบวนการเข้าไปในพระไตรปิฎกจึงรวมกันเป็น 91 เล่มอย่างที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน นอกจากนี้ต่อมา yang มีพระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยอีกด้วยฉบับล่าสุดจัดพิมพ์ครั้งแรกใน พ.ศ. 2539

บรรณาณนับเป็นคัมภีร์อธิบายพระไตรปิฎก ซึ่งแต่งขึ้นประมาณ พ.ศ. 956 และยังมีคัมภีร์อื่น ๆ อีก เช่น ภูกิยา และ อนุภูกิยา ภูกิยาเป็นคัมภีร์อธิบายบรรณาณ แต่งขึ้นประมาณ พ.ศ. 1587 ส่วนอนุภูกิยาเป็นคัมภีร์อธิบายภูกิยา ทั้ง 4 คัมภีร์ที่กล่าวมาข้างต้นคือ คือ พระไตรปิฎก บรรณาณ ภูกิยา และอนุภูกิยา เป็นคัมภีร์สำคัญในพระพุทธศาสนา โดยพระไตรปิฎกมีความสำคัญสูงสุด เพราะเป็นพุทธพจน์โดยตรง ส่วนบรรณาณ ภูกิยา และอนุภูกิยา มีความสำคัญลดหลั่นกันลงมาตามลำดับ นอกจากนี้ยังมีคัมภีร์อื่น ๆ อีกมาก แต่จะไม่กล่าวถึงในที่นี้

6.2 พระธรรมคุณ

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสพระธรรมคุณไว้ในวัตถุปมสูตรว่า “สุวากขาโต ภาวดา ဓမุโน สนธิภูจิโก อาการิโก เอหิปสุลิโก โอปนิโยโก ปจจตุตํ เวทิตพุโภ วิญญาทิติ ฯ”²

จากพระคำว่าสัมพุทธสามารถสรุปพระธรรมคุณได้ 6 ประการ ซึ่งมีคำอธิบายดังนี้

1) อธิบายธรรมคุณบทว่า สุวากขาโต ภาวดา ဓมุโน

สุวากขาโต ภาวดา ဓมุโน แปลว่า พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ดีแล้ว³

บทว่า สุวากขาโต แปลว่า ตรัสไว้ดีแล้ว ธรรมที่พระองค์ตรัสสอนนั้นล้วนแต่จะเป็นผลสั่งให้ผู้ประพฤติปฏิบัติตามได้รับความร่มเย็นเป็นสุขทั้งล้วน และที่ว่าตรัสไว้ดีแล้ว ก็คือไม่มีเสีย คำสอนของพระองค์ไม่ให้ทุกข์แก่ผู้ปฏิบัติเลย มีแต่จะนำไปสู่สุขอย่างเดียว

ธรรมที่พระพุทธองค์ตรัสสอน ได้แก่ มือเรียนมารคองค์ 8 คือ ความเห็นชอบ ความดำรงชอบ กล่าว วาจาชอบ ประกอบการงานชอบ หาเลี้ยงชีพชอบ ทำความเพียรชอบ ตั้งสติไว้ชอบ และ samaññicob เมื่อ

¹ พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ဓมมจิตโต) (2538), พระไตรปิฎกปริทัศน์, หน้า 3

² สุตตานุตปิฎก មชุณิมนิกายสส มูลปณูณาสก์ วตถุปมสุตต์ ภาษาบาลี ฉบับสยามรัฐ เล่ม 12 ข้อ 95 หน้า 67-67.

³ พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ติกนิبات, อธิปไตยสูตร, มก. เล่ม 34 ข้อ 479 หน้า 186.

พิจารณาดูให้ดีจะเห็นว่า ธรรมเหล่านี้ ผู้ใดประพฤติได้จะให้ผลดีไม่เฉพาะแต่ทางธรรม แม้ในทางโลกก็ อำนวยผลดีให้แก่ผู้ปฏิบัติเหมือนกัน

2) อธิบายธรรมคุณบทว่า สนธิภูษิโภ

สนธิภูษิโภ แปลว่า ผู้ได้บรรลุจะพึงเห็นเอง¹ เรื่องธรรมนั้นใครที่ปฏิบัติ คนนั้นจะเห็นได้เอง เมื่อตน กับนักวิทยาศาสตร์ทดลองเรื่องอะไร เช่นเห็นได้ด้วยตัวเขาเอง เมื่อเราใช้กล้องจุลทรรศน์ดูเชื้อโรค เรา ก็เห็นได้ด้วยตาเราเอง คนที่ไม่ได้ดูก็ไม่อาจเห็นได้ แต่ สนธิภูษิโภ ในที่นี่หมายเอกสารการเห็นด้วยธรรมจักชุของ พระธรรมกายเป็นหลัก

3) อธิบายธรรมคุณบทว่า อกาลิโภ

อกาลิโภ แปลว่า ไม่ประกอบด้วยกาล² ผู้ใดปฏิบัติ ผู้นั้นยอมได้รับผลเสมอโดยไม่มีจำกัดเวลา ว่า มีเขตเพียงนั้นเพียงนี้ ดังที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสว่า ภิกษุทั้งหลายเหล่านี้แลพึงอยู่โดยชอบ โลกไม่พึง ว่างเปล่าจากพระอรหันต์ทั้งหลาย³

นอกจากนี้พระธรรมนั้นเป็นลัจธรรมที่เป็นจริงทุกสมัยต่างกับความรู้ทางโลกที่มักเปลี่ยนไปตาม กาลเวลา เพราะเป็นความรู้ที่ไม่สมบูรณ์ เช่น ชาวโลกเคยเชื่อกันว่า ของบางตกลงพื้นซึ่กันกว่าของหนัก แต่เมื่อเห็นก้อนตะกั่วหนัก 20 ปอนด์ และ 10 ปอนด์ของกาลิโลอัตโนมัติพื้นพร้อมกัน ณ หอเอนแห่งเมือง ปiza ความเชื่อดีมิจฉกากเลิกไป⁴ เป็นต้น

4) อธิบายธรรมคุณบทว่า เอทิปสุลิโภ

เอทิปสุลิโภ แปลว่า ควรเรียกให้มาดู⁵ เพราะเหตุว่าเป็นของดี ของจริง เมื่อผู้ใดปฏิบัติได้แล้ว จึง เป็นเสมือนสิ่งของที่น่าจะเรียกบอกรคนอื่นมาดูว่า นี่ดีจริงอย่างนี้

ภาษาอังกฤษใช้คำว่า come and see พระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ได้บังคับหรือเรียกร้องให้ใครเชื่อ ในคำสอนของพระองค์ แต่ทรงใช้คำว่า ควรเรียกให้มาดู เพื่อกับเป็นการให้มาทดลองพิสูจน์ดูด้วยตนเองว่า คำสอนนี้เป็นอย่างไร ดีหรือไม่ดีผู้ศึกษาเป็นฝ่ายตัดสินด้วยตัวเอง

5) อธิบายธรรมคุณบทว่า โอบนิโภ

โอบนิโภ แปลว่า ควรน้อมเข้ามา⁶ คือ น้อมเข้ามาไว้ในตน เพราะเหตุว่าการปฏิบัติตามคำสอน ของพระองค์พบของดีของจริงดังกล่าวมาแล้วนั้น ควรจะน้อมนำเอาของดีจริงที่พบแล้วนั้นเข้ามาไว้ในตน

¹ พระสูตตันตปีฎก อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต, อธิปไตยสูตร, มก., เล่ม 34 ข้อ 479 หน้า 186.

² พระสูตตันตปีฎก อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต, อธิปไตยสูตร, มก., เล่ม 34 ข้อ 479 หน้า 186.

³ พระสูตตันตปีฎก ทีชนิกาย มหาวรรค มก., เล่ม 13 ข้อ 138 หน้า 318.

⁴ ทวี มุขธรรมโกษา (2548), นักวิทยาศาสตร์เอกของโลก, หน้า 132.

⁵ พระสูตตันตปีฎก อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต, อธิปไตยสูตร, มก., เล่ม 34 ข้อ 479 หน้า 186.

⁶ พระสูตตันตปีฎก อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต, อธิปไตยสูตร, มก., เล่ม 34 ข้อ 479 หน้า 186.

ทุกชลุมทัย ทุกชนิโรธ และทุกชนิโรธามนิปภิปทา’ ทั้ง 4 ข้อนี้คือ อริยสัจ 4 นั่นเอง

สำหรับพุทธคำรับสก่อนพุทธปรินิพพานนั้นพระองค์ตรัสถึง “พระพุทธ พระธรรม พระลัษณะ มรรค และข้อปฏิบัติอื่น ๆ” โดยอริยสัจ 4 นี้ก็คือพระธรรม ส่วน มรรค และ ข้อปฏิบัติอื่น ๆ ก็เป็นหนึ่งในอริยสัจ 4 ซึ่งก็คือ ทุกชนิโรธามนิปภิปทา หรือ มรรคมีองค์ 8 นั่นเอง

คำว่า “อริยสัจ” มาจากสองคำคือ อริย + สัจ คำว่า อริย แปลว่า ประเสริฐ คำว่า สัจ แปลว่า ความจริง ดังนั้น อริยสัจ จึงหมายถึง ความจริงอันประเสริฐ อริยสัจแต่ละประการมีความหมายและองค์ประกอบดังนี้

6.3.1 องค์ประกอบของอริยสัจ

อริยสัจมีองค์ประกอบ 4 ประการคือ ทุกข์ คือ ความทุกข์, ทุกชลุมทัย คือ เหตุแห่งทุกข์ ทุกชนิโรธ คือ ความดับทุกข์ และทุกชนิโรธามนิปภิปทา คือ ทางดับทุกข์

1) ทุกขอริยสัจ¹

ทุกขอริยสัจ แปลว่า ความจริงอันประเสริฐเรื่องทุกข์

ทุกข์ แปลว่า สภาพที่ทนอยู่ได้ยาก สภาพที่ทนอยู่ไม่ได้ เพราะถูกบีบคั้นด้วยความเกิดขึ้นและ ความดับ slavery เนื่องจากต้องเป็นไปตามเหตุปัจจัยที่ไม่ขึ้นต่อตัวมันเอง

ทุกข์แบ่งออกเป็น 12 ประการคือ ชาติทุกข์ ชราทุกข์ พยาธิทุกข์ มรณทุกข์ โสกรทุกข์ ปริเทวทุกข์ โภมนัสทุกข์ อุปายาสทุกข์ ทุกข์ทุกข์ อัปปิเยหิสัมபෝคทุกข์ ปියේට්ව්පෝคทุกข์ ยัมปිජච්ංලගතිතම්පිත්තුก් ทุกข์ทั้ง 12 ประการนี้สรุปรวมลงใน “อุปทานขันธ์ 5 เป็นทุกข์”

- (1) ชาติทุกข์ หมายถึง ทุกข์เพราการเกิด
- (2) ชราทุกข์ หมายถึง ทุกข์เพราความแก่
- (3) พยาธิทุกข์ หมายถึง ทุกข์เพราความเจ็บป่วย
- (4) มรณทุกข์ หมายถึง ทุกข์เพราความตาย
- (5) โสกรทุกข์ หมายถึง ทุกข์เพราความเคร้าใจ
- (6) ปริเทวทุกข์ หมายถึง ทุกข์เพราเดตดอาลัยไม่ขาด
- (7) ทุกข์ทุกข์ หมายถึง ทุกข์เพราความไม่สบายกาย
- (8) โภมนัสทุกข์ หมายถึง ทุกข์เพราความไม่สบายใจ
- (9) อุปายาสทุกข์ หมายถึง ทุกข์เพราความแคนใจ
- (10) อัปปิเยหิสัมபෝคทุกข์ หมายถึง ทุกข์เพราประஸบลิงที่เกลียด
- (11) ปියේට්ව්පෝคทุกข์ หมายถึง ทุกข์เพราพลัดพรากจากลิงที่รัก
- (12) ยัมปිජච්ංලගතිතම්පිත්තුก් หมายถึง ทุกข์เพราผิดหวัง

¹ พระสูตรต้นฉบับปีฎก ที่มนิกาย มหาวรรณ อก.. เล่ม 14 ข้อ 294-295 หน้า 232.

ทุกชั้น 12 ประการที่กล่าวมานี้สรุปเหลือประการเดียวคือ “อุปทานขั้นธ์ 5 เป็นทุกชีวิৎ” กล่าวคือ มนุษย์และสัตว์ทั้งหลายประกอบด้วยขั้นธ์ 5 ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา ลักษณะ และวิญญาณ ขั้นธ์ทั้ง 5 นี้ ยังมีกิเลสอยู่เจิงยัง “เป็นปัจจัยแก่อุปทาน” อุปทาน แปลว่า “ถือมั่น” กล่าวคือ การถือมั่นว่าขั้นธ์ 5 นี้ “เป็นของเราระบุ”¹ จึงทำให้ความทุกชั้น 12 ประการเกิดขึ้น

หากเราไม่ถือมั่นว่าขั้นธ์ 5 ที่ประกอบขึ้นนี้ “เป็นตัวของเราระบุ” แต่คิดว่าเป็นเพียงบ้านเรือนที่เรา อาศัยอยู่ชั่วคราวเท่านั้น เมื่อมีเหตุต่าง ๆ เกิดขึ้นกับขั้นธ์ 5 นี้ ความทุกชีวิৎจะไม่เกิดขึ้นกับเรา หรือแม้จะเกิดก็เกิดขึ้นน้อยกว่าเดิม เช่น เมื่อเรามองดูกราะจากเห็นหน้าตาเที่ยวเจ้า เรายังจะไม่เป็นทุกชีวิৎหากเราคิดว่า ร่างกายนี้ไม่ได้เป็นของเราระบุ เราเพียงเข้ามาอาศัยอยู่ชั่วคราวเท่านั้น บ้านคนอื่นจะเก่าผุพังอย่างไรเรา ก็ไม่ทุกชีวิৎ เพราะไม่ได้เป็นของเราระบุ ฉันใด ขั้นธ์ 5 ก็ฉันนั้นเหมือนกัน ธรรมดายาเมียภราดาที่หย่าขาดกันแล้ว ย้อมไม่เดือดร้อนใจเมื่ออีกฝ่ายหนึ่งไปแต่งงานใหม่ เพราะต่างคนก็คิดว่าอีกฝ่ายหนึ่ง “ไม่ได้เป็นของเราระบุ” แล้ว ดังนั้น สาเหตุแห่งความทุกชีวิৎในเบื้องต้นคืออุปทานนั้นเอง ส่วนเหตุแห่งอุปทานคือตัณหาซึ่งจะได้กล่าวในหัวข้อต่อไป

2) ทุกชีวิৎอริยสัจ²

ทุกชีวิৎอริยสัจ หมายถึง ความจริงอันประเสริฐในเรื่องเหตุให้เกิดทุกชีวิৎ เหตุให้เกิดทุกชีวิৎในที่นี้คือ “ตัณหา” ซึ่งแปลว่า ความทะยานอยาก³ ตัณหาเป็นสาเหตุให้เกิดอุปทานคือความยึดมั่นในขั้นธ์ 5 คือ ยึดมั่นว่าขั้นธ์ 5 นี้เป็นของเราระบุและต้องการให้มันเป็นอย่างที่เราต้องการ เมื่อมันไม่เป็นอย่างใจจึงทำให้เกิดความทุกชีวิৎตามมา

(1) ประเภทของตัณหา

ตัณหาแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ การตัณหา ภวตัณหา และวิภาวดัณหา

การตัณหา แปลว่า ความอยากในการ⁴ นั่นคือ การคุณ 5 อันเป็นความอยากของมนุษย์ และสัตว์ที่อยู่กับกามภาพ ได้แก่ ความอยากได้รูป เลียง กลืน รส และลัมผัสที่นำประถานนำไปรับประทาน ใจ เช่น อยากรับประทานอาหารที่อร่อยถูกปากถูกใจอย่างได้บ้านที่สะอาดสวยงามมีเครื่องอำนวยความสะดวกครบครัน เป็นต้น

ภวตัณหา คำว่า ภว มาจาก ภู ราตุ ในภาษาบาลี แปลว่า ความมี ความเป็น⁵

ภวตัณหา จึงแปลว่า ความอยากในความมีความเป็น หมายถึง อยากรี้สั่งที่มีอยู่เป็นอยู่

¹ พระสูตรตันตบีภูก มัชณมนินิ迦ย มูลปัณณาส์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, มก., เล่ม 19 ข้อ 505 หน้า 324.

² พระสูตรตันตบีภูก ทีมนิ迦ย มหาวิทยาลัย, มก., เล่ม 14 ข้อ 296 หน้า 236.

³ ปปัญจสุทนี อรหัติกาลัมชณมนินิ迦ย อุปปริปัณณาส์, อรหัติกาลัมชณมนินิ迦ย, มก., เล่ม 22 หน้า 227.

⁴ สุรังคคลวิลาสินี อรหัติกาลัมชณมนินิ迦ย มหาวิทยาลัย, มก., เล่ม 14 หน้า 356.

⁵ โรงเรียนประปริยัติธรรม วัดพระธรรมกาย (2545), สูตรสำเร็จบาลีไวยากรณ์, หน้า 117.

นั้นคงอยู่ตลอดไป ภวตัณหาเกิดลีบต่อมากากรรมตัณหาคือ การตัณหาเป็นความอยากได้สิ่งต่างๆ เช่น อยากรู้ ได้ลูก อยากรู้ อยากได้บ้าน ฯลฯ เมื่อได้มาแล้วเมื่อมีแล้วก็จะเกิดภวตัณหาคือ อยากรู้ให้สิ่งที่มีอยู่นั้น คงอยู่ตลอดไป

ภวตัณหา แปลอีกนัยหนึ่งว่า ความอยากในภาพ¹ หลวงปู่วัดปากน้ำอธิบายไว้ว่าภาพในที่นี้ หมายถึง “รูปภาพ” อันเป็นที่อยู่ของรูปพระ 16 ชั้น รูปพระทั้งหลายนั้นมีความอยากในรูปманา มีความยินดีในรูปمانาในระดับต่าง ๆ ที่ตนได้ คือ ปฐมภาน ทุติยภาน ตติยภาน และจตุตภาน เพราะเมื่อได้รูปมนาเหล่านี้แล้วเป็นสุขลวยยิ่งกว่าความสุขในการภพมากนัก ใจจึงจดจ่ออยู่กับมานนั้น ๆ อย่างเหนียวแน่นยิ่งกว่าติดในการอึก

วิภวตัณหา แปลว่า ความอยากในความไม่มีความไม่เป็น หมายถึง สิ่งใดก็ตามที่เรามิได้ปรารถนาจะมีจะเป็น ก็อยากรู้ตัวเราหรือคนที่เรารักไม่มีหรือไม่เป็นสิ่งนั้น เช่น อยากรู้ที่จะไม่เป็นโรคเอเดล์ อยากรู้ที่จะไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตาย เป็นต้น

วิภวตัณหา แปลอีกนัยหนึ่งว่า ความอยากในวิภพ² หลวงปู่วัดปากน้ำอธิบายไว้ว่าวิภพ ในที่นี้หมายถึง “อรูปภาพ” อันเป็นที่อยู่ของอรูปพระ 4 ชั้น อรูปพระทั้งหลายนั้นมีความอยากในอรูปมนา มีความยินดีในอรูปมนาในระดับต่าง ๆ ที่ตนได้เช่นเดียวกับรูปพระ แต่ความสุขในอรูปมนามีความละเอียดประณีตมากกว่ารูปมนามาก

เหล่ารูปพระและอรูปพระทั้งหลายต่างคิดว่าตนพันทุกข์แล้วและเข้าใจผิดว่าพระมหัศานั้นคืออายตนะนิพพาน ทำให้ติดอยู่แค่นั้นไม่ไปสูงกว่านั้น

(2) ความล้มพันธ์ของกิเลสอีนกับตัณหา

ตัณหาเป็นกิเลสตระกูลโลภะดังที่ได้กล่าวแล้วในบทที่ 3 ว่า “โลภนั้นเรียกว่า ‘ตัณหา’ ด้วยอำนาจความอยาก เรียกว่า ‘ราคะ’ ด้วยอำนาจความยินดี เรียกว่า ‘นันทิ’ ด้วยอำนาจความเพลิดเพลิน” ส่วนอวิชาหรือโมหะคือความไม่รู้หรือความหลงนั้นเป็นรากเหง้าของตัณหา

สำหรับโภะเป็นกิเลสที่เกิดต่อจากตัณหา เช่น อยากรู้แล้วไม่ได้ดังใจหวังก็จะเกิดโภะ เกิดความหงุดหงิดรำคาญใจขึ้นมา หรืออยากให้แฟบนของเรารักเราคนเดียว อยากรู้ให้เข้าอยู่กับเราตลอดไป แต่ยามใดก็ตามที่ทราบว่าแฟบปั่นใจให้คนอื่น ยามนั้นโภะจะแสดงผลทันที และจะเกิดโภชต่าง ๆ ตามมากตามน้อย บ่อยครั้งที่ถึงขนาดฆ่ากันตาย ทั้งฆ่าแฟบ ฆ่าใครต่อใครรวมทั้งฆ่าตัวตายเพื่อหลีกหนีความช้ำใจ นี้คือตัวอย่างของโภะที่เกิดจากตัณหา

(3) ธรรมชาติของตัณหา

ตัณหาทำให้มุขย์ทั้งหลายไม่รู้จักคำว่าพอ พยายามแสวงหาภาระกิจมาบำรุงบำเรอตน

¹ สุมังคลวิลासินี อรหणกถาที่ชนิกาย มหาวรรค มก., เล่ม 14 หน้า 356.

² สุมังคลวิลাসินี อรหणกถาที่ชนิกาย มหาวรรค มก., เล่ม 14 หน้า 356.

เรื่อยไป พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “ภูเขาทองคำล้วน มีสีสุกปลั้ง ถึงสองเท่า ก็ยังไม่พอแก่นุคคล คนหนึ่ง”¹ ตัณหาจึงเปรียบเสมือนทะเลเพาะให้เต็มได้ยาก

เรามักถูกสอนให้มองด้านดีว่า แก้วน้ำที่มีน้ำอยู่ครึ่งแก้วนั้น มีน้ำเหลือตั้งครึ่งแก้ว มากกว่าที่มองว่า “น้ำหายไปครึ่งแก้ว” แต่จะมองด้านไหนก็ตาม ก็ทำให้เราคิดว่า ยังขาด ยังพร่อง ยังต้องการน้ำมาเติมให้เต็ม

ตลอดชีวิตที่ผ่านมา เราจะรู้สึกว่า เรายังมิ่งพอ ต้องมีนั่น มีนี่เลี้ยก่อน แล้วเราจะอิ่ม จะเต็ม สิ่งหนึ่งที่เราไม่เคยถูกสอนก็คือ ไม่ว่าเราจะพัฒนาความสามารถในการหาเงิน หาของ หาความรัก ได้มากลักษ์เท่าไรก็ตาม น้ำในแก้วไม่มีวันเต็ม เพราะความอยากใจเราไม่เคยหยุด แก้วของเราจะโตขึ้นเรื่อย ๆ ไม่เคยพอ²

3) ทุกชนิโรธอริยสัจ

ทุกชนิโรธอริยสัจ คือ “ความดับด้วยการสำรอกโดยไม่เหลือแห่งตัณหา”³ คำว่า นิโรธ แปลว่า ดับ ทุกชนิโรธอริยสัจ จึงมีความหมายว่า “ความจริงอันประเสริฐเรื่องการดับทุกข์”

นิโรธเป็นไวพจน์⁴ของ “พระนิพพาน” กล่าวคือ เป็นคำที่เขียนต่างกันแต่มีความหมายเหมือนกัน ดังอรรถกถาที่ว่า “อเลสวรากนิโรธ ความดับด้วยสำรอกโดยไม่เหลือเป็นต้น ทั้งหมดเป็นไวพจน์ของ พระนิพพาน ตัณหามาถึงพระนิพพานย่อมคลาย ดับไม่เหลือ พระนิพพานจึงเรียกว่า ความดับ ด้วยคลาย ไม่เหลือแห่งตัณหานั้น อนึ่ง ตัณหามาถึงพระนิพพาน ย่อมละ ละศีน ปล่อย ไม่ติด พระนิพพานจึงเรียกว่า เป็นที่ละ ละ ปล่อย ไม่ติด แท้จริง พระนิพพานก็มิอย่างเดียวเท่านั้นแต่ซึ่งของพระนิพพานนั้นมีมาก...”⁵

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสแบ่งนิพพานออกเป็น 2 ประการ คือ สุปattiเสสนิพพาน และ อุปattiเสสนิพพาน⁶

(1) **สุปattiเสสนิพพาน** หมายถึง กิษณะเป็นพระอรหันต์ มีสังโยชน์ในภนิลั้นรอบแล้ว หลุดพันแล้วเพราระรู้โดยชอบ เป็นผู้มีราคะ โถลະ และโมหสัญลักษณ์แล้ว แต่ยังเป็นผู้เสวยอารมณ์ทั้งที่พึงใจ และไม่พึงใจ ยังเสวยสุขและทุกข์อยู่ เพราความที่อินทรีย์ 5 ยังไม่บุบสลาย

พระเดชพระคุณภានาวิริยคุณ อธิบายสุปattiเสสนิพพานไว้ว่า เป็นพระนิพพานในตัว บางครั้งก็เรียกว่า “นิพพานเป็น” หมายความว่า ในขณะที่อาสาภิเษสัญลักษณ์ไปหมดแล้ว แต่ยังมีชีวิตอยู่

¹ พระสูตตันตปิฎก ลังยุตตินิกาย ศคาวรรค, รชชสูตร, มก. เล่ม 25 ข้อ 477 หน้า 53.

² จิตินารถ ณ พัทลุง (2530), เชื้อมติคชีวิต, หน้า 78-79.

³ พระสูตตันตปิฎก ลังยุตตินิกาย มหาวารรค, ตสาคตสูตร, มก. เล่ม 31 ข้อ 1665 หน้า 421.

⁴ ไวพจน์ แปลว่า คำที่เขียนต่างกันแต่มีความหมายเหมือนกัน หรือใกล้เคียงกันมาก เช่น มนุษย์กับคน บ้านกับเรือน รอกับคอyle ป้ากับดง [ราชบัณฑิตยสถาน (2525). พจนานุกรม. (ฉบับอิเล็กทรอนิกส์).]

⁵ สุเม็งคลวิลาสินี อรรถกถาที่ตนิกาย มหาวารรค, อรรถกถามหาสถิปัฏฐานสูตร, มก. เล่ม 14 หน้า 357-359.

⁶ พระสูตตันตปิฎก ชุตทกนิกาย อิติวุตตตะ, ชาตสูตร, มก. เล่ม 45 หน้า 304

ยังมีขั้นที่ 5 อญ্ত มีธรรมกายปราภูอยู่ในตัว ทำให้รู้สึกเป็นสุขเมื่ออายุในอายุตนนิพพานอย่างแท้จริง เพียงแต่ยังอาศัยกายมนุษย์อยู่เท่านั้น¹

(2) อนุปາทิเสสนิพพาน หมายถึง ภิกษุผู้เป็นพระอรหันต์ มีลังโโยชน์ในภพนี้สืบรอบแล้ว หลุดพ้นแล้วเพราะรู้โดยชอบ เวทนาทั้งปวงในอัตภาพนี้ของภิกษุนั้นเป็นสภาพที่กิเลสมีต้นทาง เป็นต้น ครอบจำกไม่ได้อีก

พระเดชพระคุณภานวิริยคุณ อธิบายอนุปາทิเสสนิพพานไว้ว่า เป็นนิพพานที่อยู่นอกตัว บางครั้งก็เรียกว่า “นิพพานตาย” หมายความว่าเมื่อขั้นที่ 5 แตกดับลินเชือไม่เหลือเศษแล้ว ธรรมกายที่อยู่ในสุขอนุปາทิเสสนิพพานจึงตกศูนย์เข้าสู่อนุปາทิเสสนิพพาน ณ จุดนี้เองที่เรียกว่า “อายุตนนิพพาน” ที่พระอริยเจ้าทั้งหลายตั้งจิตปรารถนาจะไปถึง²

4) ทุกขนิโรธามินีปฏิปทาอริยสัจ

คำว่า ปฏิปทา แปลว่า ทางดำเนิน ความประพฤติ หรือ ข้อปฏิบัติ

ทุกขนิโรธามินีปฏิปทาอริยสัจ จึงแปลได้ว่า “ข้อปฏิบัติอันประเสริฐให้ถึงธรรมเป็นที่ดับทุกข์” นั่นคือ “อริยมรรค�ีองค์ 8 คือ ลัมมาทิภูสิ ลัมมาลังกับปะ ลัมมาราจ่า ลัมมากัมมันตะ ลัมมาอาชีวะ ลัมมาวยามะ ลัมมาสติ ลัมมาลามาธิ”³

คำว่า อริยมรรค แปลว่า ทางอันประเสริฐ

พระลัมมาลัมพุทธเจ้าตรัสไว้ในอัมมจักกัปปวัตตนสูตรว่า อริยมรรค�ีองค์ 8 นี้เป็น “มัชณามปฏิปทา” คือ “ทางสายกลาง” เป็นทางที่ไม่เข้าใกล้ปฏิปทา 2 อย่างซึ่งไม่ใช่ทางตรัสรู้คือ การสุขลิกลากุญโยค และอัตตกิลมဏุญโยค

การสุขลิกลากุญโยค หมายถึง การประพฤติดนให้พัวพันด้วยกามสุข เช่น บุตุชันท์ฯ ไป

อัตตกิลมဏุญโยค หมายถึง การทราบตนเพื่อหวังเผกิเลลของนักบวชบางลัทธิ เช่น การอดอาหาร การนอนบนหิน การกลืนลมหายใจ การไม่นุ่งห่มผ้า เป็นต้น

พระลัมมาลัมพุทธเจ้าตรัสว่า “...ปฏิปทาสายกลาง ไม่เข้าไปใกล้ที่สุดสองอย่างนั้นนั่นคือตัดตัวรู้แล้วด้วยปัญญาอันยิ่ง ทำดวงตาให้เกิด ทำญาณให้เกิด ย้อมเป็นไปเพื่อความสงบ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความตรัสรู้ เพื่อนิพพาน”⁴

มรรค�ีองค์ 8 แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ ประเภทโลกิยะหรือโลกิยมรรค และประเภทโลกุตระ หรือโลกุตรมรรค ดังพุทธ darüber ที่ตรัสถึงลัมมาทิภูสิว่า “เรากล่าวลัมมาทิภูสิไว้ 2 อย่าง คือ ลัมมาทิภูสิที่

¹ พระภานวิริยคุณ (แพดด์จ ทตดชีโว). (2537), อัมมจักกัปปวัตตนสูตร, หน้า 146.

² พระภานวิริยคุณ (แพดด์จ ทตดชีโว). (2537), อัมมจักกัปปวัตตนสูตร, หน้า 146.

³ พระอภิธรรมปิฎก วิภัังค์ มาก., เล่ม 77 ข้อ 162 หน้า 290.

⁴ พระวินัยปิฎก มหาวรรค ภาค 1 มาก., เล่ม 6 ข้อ 13 หน้า 44.

⁵ พระภานวิริยคุณ (แพดด์จ ทตดชีโว). (2537), อัมมจักกัปปวัตตนสูตร, หน้า 146.

ยังเป็นสาสวง เป็นส่วนแห่งบุญให้ผลแก่ขันธ์อย่างหนึ่ง ลัมมาทิภูมิที่เป็นอริยะ ที่เป็นอนาคตเป็นโลกตระเป็นองค์มรรคอย่างหนึ่ง”¹ คำว่า “สาสวง” เป็นชื่อของกิเลส

(1) โภกิยมรรคคือมรรคฝ่ายโภกิยะ

ลัมมาทิภูมิ แปลว่า ความเห็นชอบ มี 10 ประการคือ “ทานที่ให้แล้วมีผล, ยัณฑ์บุชาแล้วมีผล, การ เช่น สรวงที่ เช่น สรวงแล้วมีผล, ผลวิบากแห่งกรรมที่ทำดีและทำชั่วมี, โภกนี้มี, โภกหน้ามี, มารดา มีคุณ, บิดามีคุณ, สัตว์ที่เป็นโภปปานิติกรรม, สมณพราหมณ์ผู้ประพฤติปฏิปิฎิชัย ชอบทำให้แจ้งโภกนี้และโภกหน้า ด้วยปัญญาอันยิ่งเงย แล้วสอนผู้อื่นให้รู้แจ้งก็มีอยู่ในโลก”²

ลัมมาทิภูมิทั้ง 10 ประการดังกล่าวได้อธิบายปูพื้นมาเป็นลำดับ ๆ แล้ว โดยเนื้อหาแทรกอยู่ในบทที่ 2, 3, 4 และ 5 ในที่นี้ถือเป็นการสรุปใจความโดยย่อดังนี้

-ทานที่ให้แล้วมีผล หมายถึง อนิสลงล์ของการให้ทานมีจริง เช่น ผู้ให้ย้อมเป็นที่รัก และผู้ให้จะได้กุศลผลบุญติดตัวไปซึ่งจะบันดาลความสุขความสำเร็จให้เกิดขึ้นอีกด้วย

-ยัณฑ์บุชาแล้วมีผล คำว่า “ยัณ” ในที่นี้คือ การลงเคราะห์ด้วยการให้ทาน แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ลังคมลงเคราะห์ คือ ให้ทานแก่บุคคลทั่วไป และ ศาสนลงเคราะห์ คือ ให้ทานแก่นักบวช ได้แก่ กิษชุ สามเณร³

การลงเคราะห์ต่างจากการให้ทานในข้อแรกคือ ทานในข้อแรกให้เพื่อแสดงน้ำใจไม่ตรีต่องกัน เช่น ให้ของขวัญวันเกิด เป็นต้น ส่วนการลงเคราะห์เป็นการช่วยเหลือผู้ที่ขาดแคลน เช่น คนประสบภัยธรรมชาติต่าง ๆ หรือ ปกตินักบวชเป็นผู้ขาดแคลนปัจจัย 4 เพราะท่านไม่ได้ทำมาหากินอย่างคนทั่วไป หากไม่ให้ทานแก่ท่าน ๆ ก็ไม่อาจดำรงอยู่ในเพศบรรพชิตได้

การลงเคราะห์ด้วยการให้ทานนี้ก็มีผลคือได้บุญโดยเฉพาะการลงเคราะห์แก่นักบวชผู้มีคีล จะล่งผลให้ผู้ทำการลงเคราะห์ได้บุญมาก บุญนี้จะทำให้ถึงพร้อมด้วยทรัพย์สมบัติ เป็นต้น

-การ เช่น สรวงที่ เช่น สรวงแล้วมีผล คำว่า “เช่นสรวง” ในที่นี้หมายถึง การบุชา⁴ ได้แก่ การบุชาบุคคลหรือสิ่งของที่ควรบุชา เช่น พระรัตนตรัย เป็นต้น การบุชาโดยเฉพาะการบุชาพระรัตนตรัยนี้มีผลคือ ได้บุญกุศลที่จะทำให้บุชา มีความสุขความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป

-ผลวิบากแห่งกรรมที่ทำดีและทำชั่วมี หมายถึง กกฎแห่งกรรมมีจริง ทำดีได้ดีจริง ทำชั่วได้ชั่วจริง การกระทำมีผล ไม่สูญเปล่า

-โภกนี้มี หมายถึง โภกนี้มีสำหรับคนที่อยู่โลกอื่น⁵ หมายความว่า การที่มนุษย์แต่ละคนมา

¹ พระสูตตันตปิฎก มัชณิมนิกาย อุปปรีปัณณลักษ์ มก., เล่ม 22 ข้อ 256 หน้า 342.

² พระสูตตันตปิฎก มัชณิมนิกาย อุปปรีปัณณลักษ์, มหาจัตたりสกสูตร, มจร., เล่ม 14 ข้อ 136 หน้า 176.

³ พระภawanaviriyakun (เด็จ ทตดชีโว) (2551), ศรัทธาสุ่งอรุณแห่งลัณติภาพโลก, หน้า 82-85.

⁴ อัปปจุลสานิ อรรถกถาธรรมลังคณี อรรถกถา尼กเขปกัณฑ์ มก., เล่ม 76 หน้า 473.

⁵ สุนัขคลวิลาสานิ อรรถกถาที่มนิกาย สีลขันธวรรณค, อรรถกถาสามัญผลสูตร, มก., เล่ม 11 หน้า 387.

เกิดในโลกนี้ได้ เพราะผลกระทบที่ทำจากโลกอื่นหรืออคิตชาตินั้นเอง และการที่แต่ละคนแตกต่างกัน เพราะกรรมที่ประกอบมาไม่เหมือนกัน

-โลกหน้ามี หมายถึง โลกอื่นมีสำหรับคนที่อยู่โลกนี้ หมายความว่า ตายแล้วไม่สูญ โลกหน้า มีอยู่สำหรับรองรับคนที่ตายจากโลกนี้แล้ว

-มารดา มีคุณและบิดามีคุณ หมายถึง คุณของบิดามารดา มีจริง และ “การที่ลูกปฏิบัติให้หรือไม่ดีต่อมารดาและบิดาก็มีผล”¹ คือ หากปฏิบัติดีก็ได้บุญและมีความสุขความเจริญ แต่ถ้าปฏิบัติไม่ดีก็จะเป็นบาปและจะทำให้ชีวิตตกต่ำ

-สัตว์ที่เป็นโภคภัตานมิ หมายถึง ผู้ที่ตายแล้วผุดเกิดโตทันทีโดยไม่ต้องค่อย ๆ เจริญจากในครรภ์มีจริง ได้แก่ เทวดา เปรต สัตว์นรก เป็นต้น บุคคลที่ละโลกไปเกิดเป็นเทวดาจะโตทันทีหากเป็นเทพบุตรก็จะมีวัยประมาณ 20 ปี ส่วนเทพธิดาจะมีวัยประมาณ 18 ปี

-สมณพราหมณ์ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบทำให้แจ้งโลกนี้และโลกหน้าด้วยปัญญาอันยิ่งเง่องแล้ว สอนผู้อื่นให้รู้แจ้งก็มีอยู่ในโลก หมายถึง พระลัมมาลัมพุทธเจ้า มีจริง พระอรหันต์ มีจริง

สัมมาสังกัปปะ แปลว่า ความดาริชอบ หรือ ความคิดชอบ ได้แก่ ความดาริในการอกรอก จากการ ความดาริในความไม่พยาบาท ความดาริในการไม่เบียดเบียน

สัมมาวาจา แปลว่า วาจารอบ หมายถึง การกล่าววาจาที่ดี งดเว้นจากวาจาที่ไม่ดีทั้งปวง ได้แก่ งดเว้นจากการพูดเท็จ งดเว้นจากการพูดล้อเลียน งดเว้นจากการพูดคำหยาบ และ งดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ

สัมมาภัมมตะ แปลว่า การงานชอบ หมายถึง ความประพฤติที่เป็นกุศลงดเว้นจากบาป ได้แก่ งดเว้นจากการฝ่าลัตว์ งดเว้นจากการลักทรัพย์ งดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม

สัมมาอาชีวะ แปลว่า อาชีพชอบ หมายถึง การงดเว้นจากอาชีพที่ผิดศีลผิดธรรม และ ประกอบอาชีพที่เป็นกุศล ได้แก่ การงดเว้นจากมิจฉาวณิชชา 5 คือ การค้าขายอาวุธ การค้าขายมนุษย์ การฝ่าลัตว์แล้วขาย การค้าขายของมีนมา และการค้าขายยาพิช ในปัจจุบันหมายรวมถึงยาเสพติดด้วย

ในปัจจุบันมีอาชีพที่เข้าข่ายมิจฉาวณิชชาอีกมาก หลักในการเลือกอาชีพคือ จะต้องไม่ผิดศีล ผิดธรรม ไม่ทำให้คนและสัตว์เดือดร้อน ไม่เป็นบาปอภกุศล

สัมมาวายามะ แปลว่า ความเพียรชอบ ลัมมาวายามะ เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า สัมมปปฐาน แปลว่า ความเพียรในการบำเพ็ญกุศล 4 ประการดังนี้

-ความเพียร ประคองจิต ตั้งใจมั่น ระวังไม่ให้บาปอภกุศลที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น

-ความเพียร ประคองจิต ตั้งใจมั่น เพื่อลบบาปอภกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว

-ความเพียร ประคองจิต ตั้งใจมั่น เพื่อยังกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น

¹ มโนรตนปูรණ อรรถกถาอังคุตตรนิกาย ติกนิบท, อรรถกถาอยสูตร, มก., เล่ม 34 หน้า 536.

-ความเพียร ประคองจิต ตั้งใจมั่น เพื่อทำให้กุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป¹
สัมมาสติ แปลว่า ระลึกชอบ ได้แก่ สติปัฏฐาน 4 คือ การพิจารณาเห็นกาภัย มีความเพียร มีลัมปชัญญา มีสติ เพื่อกำจัดอภิชญาและโถมนัสในโลกเลี้ย การพิจารณาเห็นเวทนา... การพิจารณาเห็นจิต... การพิจารณาเห็นธรรมในธรรม มีความเพียร มีลัมปชัญญา มีสติ เพื่อกำจัด อภิชญาและโถมนัสในโลกเลี้ย

คำว่า อภิชญา แปลว่า ความคิดเพ่งเลึงจ้องจะเอารိงของของคนอื่น

สัมมาสมาริ แปลว่า ความตั้งมั่นชอบ หมายถึง การที่ใจเป็นสมาธิหยุดนิ่งไปตามลำดับ ตั้งแต่ เบื้องต้นไปจนถึงได้มาตราดับต่าง ๆ แต่ยังไม่ถึงขั้นเข้าสู่ระดับโลกตຽมิ ได้แก่ ความเป็นพระโลดาบัน เป็นต้น สัมมาสมาริต่างจากมิจฉาสมาริตรงที่เวลาฝึกต้องวางใจไว้ในตัว ซึ่งหลวงปู่วัดปากน้ำ แนะนำว่า จะต้องวางใจไว้ที่ศูนย์กลางกายฐานที่ 7 เหนือสะโพก 2 นิ้วมืออันเป็นตำแหน่งที่จะนำไปสู่ บรรจบผลนิพพานได้ ส่วนการวางใจนอกตัวถือว่าเป็นมิจฉาสมาริผู้ฝึกวิธีนี้ไม่อาจบรรลุมรรคผลนิพพานได้

(2) โลกุตรมรรคคือมรรคฝ่ายโลกุตระ

โลกุตรมรรคเป็นมรรคที่เกิดจากการเข้าถึงโลกุตรภูมิตั้งแต่ภูมิของพระโลดาบัน พระสกทา- คามี พระอนาคตมี และพระอรหันต์ โดยสัมมาสมาริจะเป็นศูนย์กลางขององค์มรรคทั้งปวงดังที่ได้ยก พุทธดำรัสไว้ในบทที่ 4 ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็ ‘สัมมาสมาริ’ ที่เป็นอริยะอันมีเหตุ มีองค์ประกอบคือ สัมมาทิภูติ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวava ลัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวยามะ สัมมาสติ เป็นไฉน ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ความที่จิตมีอารมณ์เป็นหนึ่งประกอบแล้วด้วยองค์ 7 เหล่านี้แล เรียกว่า สัมมาสมาริ ที่เป็นอริยะ อันมีเหตุบ้าง มีองค์ประกอบบ้าง”

6.3.2 ระดับของอริยลัจ

อริยลัจนั้นมี 2 ระดับคือ ระดับต้น และ ระดับสูง

1) ระดับต้น หมายถึง การที่เราได้ศึกษาพระธรรมคำสอนเรื่องอริยลัจดังกล่าวจนมีความรู้ว่า อริยลัจประกอบด้วย ทุกข์ เหตุแห่งทุกข์คือต้นเหตุ ความดับทุกข์คือนิโรธ และทางดับทุกข์คือมรรค มีองค์ 8 การรู้นี้เป็นการรู้ด้วย “วิญญาณขันธ์” ของกายมนุษย์

เมื่อได้ศึกษาจนมีความรู้และนำมาพิจารณาได้ต่อรองรวมทั้งสังเกตสภาพชีวิตของตนและคนในโลก ก็จะเข้าใจถึงทุกข์ เหตุแห่งทุกข์ ความดับทุกข์ และทางดับทุกข์ได้ชัดเจนขึ้น

แต่ความรู้ดังกล่าวยังอยู่ในระดับต้นคือระดับรู้จำ และระดับรู้คิด อันเป็นความรู้ประเภทสุ่มยปัญญา และจินตамยปัญญา ยังไม่ถึงขั้นความหมายปัญญา

2) ระดับสูง หมายถึง การนำความรู้ที่ได้ศึกษามาปฏิบัติจนเกิดความรู้แจ้งด้วยการเห็นแจ้ง

¹ พระสูตรตันตปิฎก ที่มนิกาย ปाण्डितกรรม มก. เล่ม 16 ข้อ 230 หน้า 179.

กล่าวคือ การได้ปฏิบัติมรรค มีองค์แปดด้วยการเจริญสماธิ ภารนาจนเข้าถึงพระรัตนตรัยในตัว เมื่อเข้าถึงพระรัตนตรัยแล้วจึงเห็นอริยลักษณ์ภายในได้ ดังพุทธ darüberแล้วว่า “บุคคลได้ถึงพระพุทธ พระธรรม และพระสังฆ์ ว่าเป็นที่พึง ยอมเห็นอริยลักษณ์ 4 (คือ) ทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ ความก้าวล่วงทุกข์ และมรรค มีองค์ 8 อันประเสริฐ ซึ่งยังลัตน์ให้ถึงความสงบแห่งทุกข์”¹

พุทธ darüberแล้วว่า “บุคคลได้ถึงพระพุทธ พระธรรม และพระสังฆ์ ว่าเป็นที่พึง” หมายถึง “การเข้าถึง” พระรัตนตรัยภายในและยึดเอาพระรัตนตรัยดังกล่าวเป็นที่พึง ไม่ได้หมายถึง “การขอถึง” ด้วยการกล่าวโดยว่าจາ

พุทธ darüberแล้วว่า “ยอมเห็นอริยลักษณ์ 4” หมายถึง การเห็นแจ้งด้วยธรรมลักษณ์ของพุทธรัตนะ หรือพระธรรมภายใน ใน และเมื่อเห็นแจ้งแล้วก็จะรู้แจ้งได้ด้วย “ญาณทั้ลสนะ” ของพระธรรมภายใน ซึ่งญาณทั้ลสนะนี้เป็น “ธรรมขันธ์” ไม่ใช่วิญญาณขันธ์ของกายมนุษย์ ประเด็นนี้ลอดคล้องกับคำกล่าวของพระสรวังค์เกระที่ว่า

“พระลัมมาลัมพุทธเจ้า พระนามว่าวิปัสสี ลิขี เวสสภุ อกุลันธ โภนาคมนะ และกัสสปะได้ทรงดำเนินไปโดยทางใดแล พระลัมมาลัมพุทธเจ้าพระนามว่าโคดมก์ทรงดำเนินโดยทางนั้น พระพุทธเจ้าทั้ง 7 พระองค์ปราศจากตัณหาไม่ทรงยึดมั่น หยั่งถึงความดับ เสต็จอุบัติโดยธรรมภายใน ผู้คงที่ ได้ทรงแสดงธรรมนี้คือ อริยลักษณ์ 4 อันได้แก่ ทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ ความดับทุกข์ และทางที่ดำเนินไปให้ถึงความสันตุกข์ด้วยทรงอนุเคราะห์เหล่าลัตว์”²

นั่นคือเมื่อเข้าถึงพระธรรมภายในแล้ว ก็จะได้ตรัสรู้ อริยลักษณ์ 4 เมื่อตรัสรู้แล้วก็แสดง อริยลักษณ์ 4 ดังกล่าว ประชาชนโลกต่อไป

อีกนัยหนึ่งที่กล่าวว่า “เมื่อบุคคลถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึงแล้วยอมเห็นอริยลักษณ์ 4 เป็นการเห็นแจ้งด้วยธรรมลักษณ์ของพระธรรมภายในนั้น เพราะหากเป็นการรู้และเห็นแบบทั่ว ๆ ไป ไม่จำเป็นต้องถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึงก็รู้และเห็นทุกข์ได้ แม้คนต่างศาสนานั่นไม่รู้จักพระรัตนตรัยก็รู้และเห็นได้ด้วยตามนุษย์ว่า ชีวิตมีทุกข์ดังได้กล่าวแล้วในบทที่ 2 เรื่องพื้นฐานชีวิตของมนุษย์

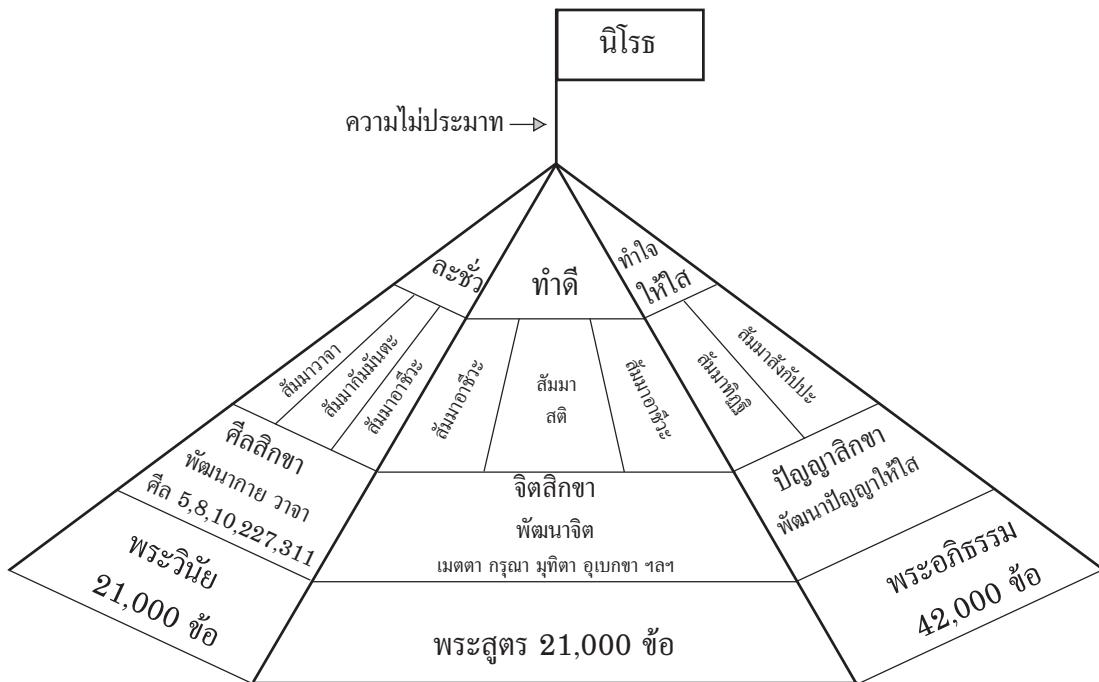
6.4 ความสัมพันธ์โดยองค์รวมของพระธรรม

6.4.1 แผนผังพระธรรมในพระไตรปิฎก

พระเดชพระคุณพระภารนาวิริยคุณ รองเจ้าอาวาสวัดพระธรรมกาย ได้ให้ภาพรวมหลักธรรมสำคัญในพระไตรปิฎกไว้อย่างชัดเจนดังภาพที่แสดงไว้นี้ จะเห็นว่าหลักธรรมทั้งหมดมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้ปฏิบัติบรรลุ “นิโรธ” หรือ “นิพพาน” อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของมวลมนุษย์และสรรพลัติว์ทั้งหลาย

¹ พระสูตตันตปิฎก ชุทธกนิ迦ย คณาธารมบท มก., เล่ม 42 ข้อ 24 หน้า 276-277.

² พระสูตตันตปิฎก ชุทธกนิ迦ย เศรคณา ลัตตกนิบาต สรวังค์เศรคณา มจร., เล่ม 26 ข้อ 490-492 หน้า 422.

หลักธรรมต่างๆ นั้นมีความเชื่อมโยงลับพันธกันทุกหมวด ไม่มีความขัดแย้งกัน สามารถถ่ายทอดและขยายได้ หากย่อจนถึงที่สุดก็จะเหลือเพียงข้อเดียวคือ “ความไม่ประมาท” หากขยายความแล้วก็จะได้มากถึง “84,000 ข้อ หรือ พระธรรมขันธ์” แบ่งเป็นพระวินัย 21,000 ข้อ พระสูตร 21,000 ข้อ และพระอภิธรรม 42,000 ข้อ

นอกจากนี้หลักธรรมทั้งหมดอาจจะแบ่งเป็น 3 ข้อก็ได้คือ ลดชั่ว ทำดี และทำใจให้่องใส ธรรม 3 ข้อนี้เรียกว่า ไตรลิขิกา คือ ศีลลิขิกา จิตลิขิกา และปัญญาลิขิกา หากจะขยาย 3 ข้อนี้ให้เป็น 8 ข้อ ก็ได้เรียกว่า บรรคมีองค์ 8 ได้แก่ สัมมาทิปฏิ ลัมมาลังกปปะ สัมมาวาจา สัมมาภัมณตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และ สัมมาสมารishi

โดย สัมมาทิปฏิ และลัมมาลังกปปะ จัดอยู่ใน ปัญญาลิขิกา สัมมาวาจา สัมมาภัมณตะ และ สัมมาอาชีวะ จัดอยู่ใน ศีลลิขิกา สัมมาวายามะ สัมมาสติ และลัมมาสมารishi จัดอยู่ในจิตลิขิกา

ส่วนกุศลธรรมบล บุญกิริยาวัตถุ และบารมี 10 ทัศนั้น ก็ประชุมรวมอยู่ในบรรคมีองค์แปดนั้นเอง และยังมีธรรมอีกหมวดหนึ่งคือ อนุปุพพิกา ซึ่งพระลัมมาลัมพุทธเจ้ามักจะแสดงแก่ผู้บาลอกุบาลิกาอยู่เสมอ หลักธรรมหมวดนี้ก็จัดอยู่ในบรรคมีองค์แปด เช่นกัน

ส่วนกุศลธรรมที่กล่าวไว้ในพระไตรปิฎกจัดอยู่ในบรรคมีองค์ 8 ได้เช่นกัน แต่อยู่ในฐานะที่ บรรคมีองค์ 8 ต้องกำจัดให้หมดลืน

ลำดับต่อไปจะกล่าวถึงหลักธรรมบางหมวดที่ยังไม่ได้กล่าวไว้หรือยังไม่ได้ลงรายละเอียดในบทที่

ผ่านมา และจะได้แสดงความสัมพันธ์กันของหลักธรรมต่าง ๆ ให้เห็นอย่างชัดเจน เมื่อนักศึกษาเรียน ธรรมะหมวดใดแล้วก็จะสามารถเชื่อมโยงกับหมวดอื่นได้ จะทำให้มีลับสน จะมองเห็นภาพรวมว่าหลักธรรม ต่าง ๆ สัมพันธ์เป็นหนึ่งเดียวกัน

6.4.2 หลักธรรมแต่ละหมวด

หลักธรรมที่กล่าวในที่นี้มี 6 หมวด ได้แก่ ความไม่ประมาท, ละชั่วทำดีทำใจให้ผ่องใส, ไตรสิกขา, อนุปุพพิกขา และภาพรวมพระไตรปิฎก หลักธรรมเหล่านี้เป็นธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนาซึ่งนักศึกษา จะได้พบเห็นบ่อย ๆ ในหนังสือธรรมะต่าง ๆ

1) ความไม่ประมาท

ความไม่ประมาท หมายถึง ความไม่เลินเล่อ ไม่พลัง ไม่เหลือ มีสติเสมอ ส่วนความประมาทคือ การขาดสติ ความพลังเหลือ ความไม่ประมาทเป็นหลักธรรมใหญ่ซึ่งรวมกุศลธรรมทั้งหมดในพระไตรปิฎก ไว้เนื้อแน่นเพียงข้อเดียว

พระลัมมาลัมพุทธเจ้าตรัสไว้ในปทสูตรว่า รอยเท้าของสัตว์ทั้งหลาย... ย่อมถึงความประชุมลงใน รอยเท้าซ้าง รอยเท้าซ้าง บันทิดกล่าวว่า เลิกกว่าร้อยเท้าสัตว์เหล่านั้น เพราะเป็นรอยใหญ่ แม้ฉันได้ กุศลธรรมทั้งหมดนั้นมีความไม่ประมาทเป็นมูล รวมลงในความไม่ประมาท ความไม่ประมาทบันทิดกล่าวว่า เลิกกว่ากุศลธรรมเหล่านั้น ฉันนั้น ดูก่อนกิกขุทั้งหลาย กิกขุผู้ไม่ประมาท พึงหวังข้อนี้ได้ว่าจักเจริญอริยมรรค มีองค์ 8 จักรการทำให้มากซึ่งอริยมรรคมีองค์ 8¹

ทางธรรมปฏิบัตินั้นบุคคลจะเป็นผู้ “ไม่ประมาท” ได้อย่างสมบูรณ์ ผู้นั้นจะต้องมีสติกำกับตนเอง ออยู่ตลอดเวลา การที่บุคคลนั้นฯ จะมีสติกำกับตนเองอยู่ตลอดเวลา เขาจะต้องฝึกลัมมาลัมมาธิมาอย่างดีแล้ว จนใจของเขารดหยุดนิ่งอยู่ ณ ศูนย์กลางกายฐานที่ 7 และเข้าถึงพระรัตนตรัยในด้วยตามลำดับจนเป็น พระอรหันต์ในที่สุด

2) ละชั่วทำดีทำใจให้ผ่องใส

หลักกุศลธรรมทั้งหมดในพระไตรปิฎกนอกจากจะรวมลงในความไม่ประมาทเพียงข้อเดียวแล้ว ยังสามารถขยายออกเป็น 3 ข้อได้ซึ่งพระลัมมาลัมพุทธเจ้าตรัสไว้ในมหาปทานสูตรเรื่องโอวาทปาฏิโมก্ষว่า

- (1) การไม่ทำบาปทั้งล้วน (ละชั่ว)
- (2) การยังกุศลให้ถึงพร้อม (ทำดี)
- (3) การทำจิตของตนให้ผ่องใส (ทำใจให้ผ่องใส)

นี้เป็นคำลั่งสอนของพระลัมมาลัมพุทธเจ้าทั้งหลาย²

¹ พระลุตตันตปิฎก ลั้งยุตตินิกาย มหาวารรค มก., เล่ม 30 ข้อ 253 หน้า 132.

² พระลุตตันตปิฎก ทีชนิกาย มหาวารค, มหาปทานสูตร, มก., เล่ม 13 ข้อ 54 หน้า 55.

(1) การไม่ทำบาปทั้งสิ้น มาจากภาษาบาลีว่า สพุปปาปสุ อกรณ์ หมายถึง ไม่ทำชั่วด้วยกาย และด้วยวาจา สพุปปาปสุ อกรณ์นี้ครอบคลุมพระวินัยปิฎกทั้งหมด หากจัดเข้าในไตรลิกขาก็จะตรงกับ “ศีลลิกขາ”

(2) การยังกุศลให้ถึงพร้อม มาจากภาษาบาลีว่า กุสลสสูปสมบุทา หมายถึง ทำความดีให้มีขึ้นด้วยกาย ด้วยวาจา และด้วยใจ กุสลสสูปสมบุทา นี้ครอบคลุมพระสุตตันตปิฎกทั้งหมด หากจัดเข้าในไตรลิกขาก็จะตรงกับ “จิตลิกขາ”

(3) การทำจิตของตนให้ผ่องใส มาจากภาษาบาลีว่า ลจิตตปริโยทปน หมายถึง ทำจิตใจของตนให้ผ่องใส ลจิตตปริโยทปน นี้ครอบคลุมพระอภิธรรมปิฎกทั้งหมด หากจัดเข้าในไตรลิกขาก็จะตรงกับ “ปัญญาลิกขາ”

3) ไตรลิกขາ

ไตรลิกขາ หมายถึง ข้อปฏิบัติที่ต้องศึกษา 3 ประการ ดังพระลัมมาลัมพุทธเจ้าตรัสในภาวสุตรว่า ดูก่อนกิจชุทั้งหลาย... ไตรลิกขາเป็นโฉน ไตรลิกขາ คือ

อธิศีลลิกขາ อธิจิตลิกขາ อธิปัญญาลิกขາ

เมื่อใด... เอօเป็นผู้มีลิกขាយ้อนได้ศึกษาแล้วในไตรลิกขานี้ เมื่อนั้นกิจชุนี้เรากล่าวว่า ได้ตัดตัณหา ขาดแล้ว คลายลังโyoชนได้แล้ว ได้ทำที่สุดทุกข์เพราะละมานะได้โดยชอบฯ¹

พระเดชพระคุณพระมหาเคลทุมมนี (สด จนุทลโร) ได้อธิบายขยายความเรื่องไตรลิกขาร่วมกับ 2 ระดับ คือ ระดับปกติหรือระดับต้น และ ระดับสูงหรือเกินระดับปกติขึ้นไป

ไตรลิกขาระดับต้นนั้น จะเรียกว่า ศีล จิต (สามาธิ) และ ปัญญา หรือเรียกว่า ศีลลิกขາ จิตลิกขາ (สามาธิลิกขາ) และปัญญาลิกขາ ไตรลิกขาระดับต้นนี้เป็นไตรลิกขานในระดับ “รู้” หมายถึง รู้ว่าไตรลิกขามีอะไรบ้าง เมื่อรู้แล้วก็ปฏิบัติตามหลักไตรลิกขานั้น เมื่อปฏิบัติแล้วก็จะเป็นเหตุให้เข้าถึงไตรลิกขาระดับสูงต่อไป

ไตรลิกขาระดับสูงจะเรียกว่า อธิศีล อธิจิต และ อธิปัญญา หรือเรียกว่า อธิศีลลิกขາ อธิจิตลิกขາ และอธิปัญญาลิกขາ ไตรลิกขาระดับสูงนี้เป็นไตรลิกขานในระดับ “เห็น” หมายถึง ได้ปฏิบัติสามาธิจนสามารถ “เห็น” ได้ด้วยตาภายในว่าไตรลิกขานในตัวเรามีอะไรบ้าง กล่าวคือ ได้เห็นดวงศีล ดวงสามาธิ ดวงปัญญาที่อยู่ในตัว ที่ละเอียดเป็นชั้น ๆ เช่นไปนั่นเอง

คำว่า “อธิ” ในคำว่า อธิศีล เป็นต้น แปลว่า ยิ่ง เกิน หรือล่วง หมายถึง ไตรลิกขាឥี่ยิ่งกว่าหรือเกินกว่าหรือล่วงพ้นจากไตรลิกขานในระดับต้น

4) อนุปุพพิกขา

อนุปุพพิกขา แปลว่า เทคนาที่แสดงไปโดยลำดับ เพื่อฟอกอธิยาศัยของผู้ฟังธรรมให้หมดจด เป็นชั้นๆ จากง่ายไปยากเพื่อเตรียมจิตของผู้ฟังให้พร้อมจะรับฟังอธิษัจ 4 อันเป็นธรรมขั้นสูงต่อไป

¹ พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ฉักนินبات, ภาวสุตร, มก., เล่ม 36 ข้อ 376 หน้า 831.

อนุปุพพิกา ประกอบด้วย

- (1) ทานกตา คือ การให้ทาน
- (2) สีลกตา คือ การรักษาศีล
- (3) ลัคคกตา คือ ทิพยสมบัติบันสรรค์อันเป็นผลจากการให้ทานและรักษาศีล
- (4) โภชความต่ำธรรมความเคร้าหมายของกามทั้งหลาย
- (5) อาณิสลงส์ในความออกจากกาม

จริง ๆ แล้วอนุปุพพิกาานี้ก็คือบุญกิริยาตถา 3 ได้แก่ ทาน ศีล ภានานั่นเอง เพียงแต่ขยายความบางประเด็นเพิ่มขึ้นเท่านั้น กล่าวคือ เพิ่มลัคคกตา คือ เรื่องทิพยสมบัติบันสรรค์อันเป็นผลจากการให้ทานและรักษาศีล

ส่วนข้อ (4) โภชความต่ำธรรมความเคร้าหมายของกามทั้งหลาย และข้อ (5) อาณิสลงส์ในความออกจากกาม เป็นการซึ่งให้เห็นโภชของทิพยสมบัติต่างๆ อันเป็นเรื่องของกามสุขที่จะทำให้มนุษย์ เวียนว่ายตายเกิดเรื่อยไปไม่อาจหลุดพ้นได้

เมื่อผู้ฟังเห็นโภชของกามแล้วก็จะได้ตั้งใจฟังอริยลักษณ์ 4 ต่อไป ซึ่งจุดประสาทสูงสุดของ การตรัสรอเรียลักษณ์ 4 คือ เพื่อต้องการให้ผู้ฟังเจริญอริยมรค์มีองค์แปดด้วยการทำสมาธิภานานั่นเอง เมื่อปฏิบัติถูกส่วนก็จะเข้าถึงพระวัตตนตรัยในตัว และจะกำจัดกิเลสไปตามลำดับ จนหมดในที่สุด ดังนั้น อนุปุพพิกา ก็คือ บุญกิริยาตถาที่สุดนั่นเอง

5) ภาครวมพระไตรปิฎก

พระธรรมของพระลัมมาลัมพุทธเจ้าเมื่อขยายความแล้วจะได้มากถึง 84,000 ข้อ หรือ 84,000 พระธรรมขันธ์ โดยจดอยู่ในพระวินัยปิฎก 21,000 ข้อ จดอยู่ในพระสูตตันตปิฎก 21,000 ข้อ และจดอยู่ในพระอภิธรรมปิฎก 42,000 ข้อ

พระไตรปิฎกหากนำมาเชื่อมโยงกับไตรลิกขาและโอวาทปฏิโมกข์จะได้ดังนี้คือ

พระวินัยปิฎก คือ ศีลลิกขา หรือ การไม่ทำบาปทั้งล้วน

สูตตันตปิฎก คือ จิตลิกขา หรือ การยังกุศลให้ถึงพร้อม

พระอภิธรรมปิฎก คือ ปัญญาลิกขา หรือ การทำจิตของตนให้ผ่องใส

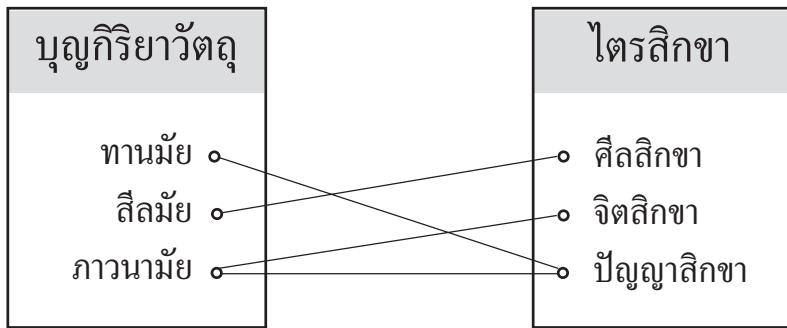
6.4.3 ความลัมพันธ์ของหลักธรรมแต่ละหมวด

ในหัวข้อนี้จะกล่าวถึง 4 ประเด็นคือ ความลัมพันธ์ของบุญกิริยาตถุกับไตรลิกขา, ความลัมพันธ์ ของบุญกิริยาตถุกับบารมี 10 ทัศ, ความลัมพันธ์ของมรค์มีองค์แปดกับบารมี 10 ทัศ และความลัมพันธ์ ของมรค์มีองค์แปดกับอกุศลธรรม

1) ความลัมพันธ์ของบุญกิริยาตถุกับไตรลิกขา

บุญกิริยาตถุ ประกอบด้วย ทาน ศีล ภานา ส่วนไตรลิกขา ประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา

บุญกิริยาวัตถุสามารถจัดเข้าในไตรลิกขาได้ดังนี้

เหตุที่จัดทานอยู่ในปัญญาแน่น เพราะว่าในสัมมาทิฏฐิระดับโลภิยะข้อที่หนึ่งคือ มีความเห็นชอบว่า การให้ทานมีผล เมื่อมีความเห็นชอบอย่างนี้จึงเป็นเหตุให้บุคคลแต่ละคนให้ทานได้ ซึ่งสัมมาทิฏฐินี้จัดอยู่ในหมวดปัญญาของไตรลิกขานั้นเอง

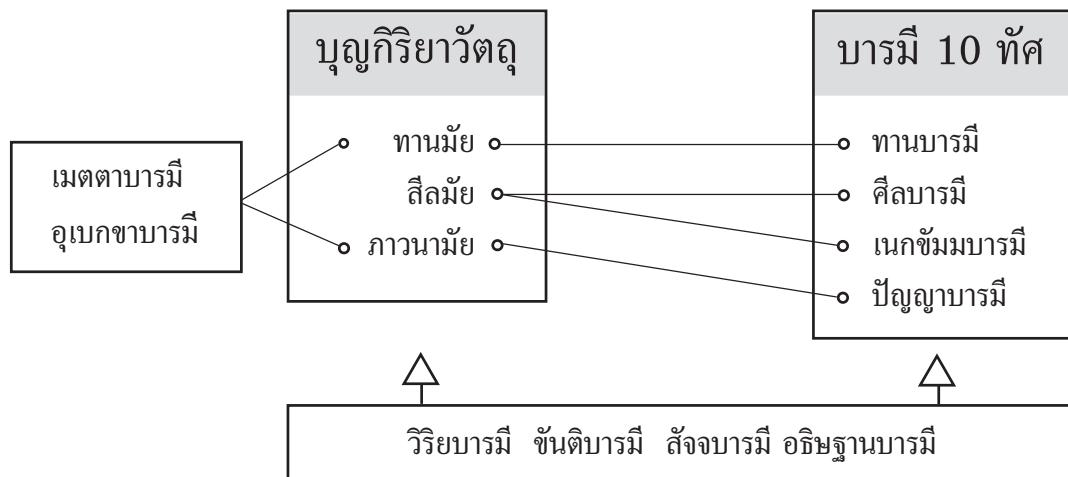
ส่วนสีลมัยนั้นลงเคราะห์เข้ากับศีลลิกขาได้โดยตรง สำหรับภารนาમัยลงเคราะห์เข้าในจิตลิกษา เพราะจิตลิกขาคือการเจริญสมাচิพากวนนาณนั้นเอง ส่วนปัญญานั้นก็เป็นผลที่เกิดจากการเจริญสมাচิพากวน จะเห็นว่า เมื่อได้ปฏิบัติทาน ศีล ภารนา ก็เท่ากับว่าได้ปฏิบัติไตรลิกขา หรือรวมมือองค์แปดไปในตัว

บุญกิริยาวัตถุ และ ไตรลิกขานี้เมื่อบุคคลได้บำเพ็ญแล้วจะเรียกว่าได้สร้าง “กุศลกรรม” ทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ

2) ความสัมพันธ์ของบุญกิริยาวัตถุกับภารมี 10 ทัศ

ภารมีก็คือบุญ แต่เป็นบุญที่เข้มข้นมาก กล่าวคือ บุญที่เราทำในแต่ละวันจะค่อย ๆ รวมตัวกันมากขึ้นเรื่อย ๆ และจะกลั่นตัวเป็นภารมี หรืออีกนัยหนึ่งภารมีคือการสร้างบุญโดยอาศัยวิธีเป็นเดิมพัน จึงทำให้ได้บุญที่ได้มีความเข้มข้นกว่าบุญทั่ว ๆ ไป บุญชนิดนี้จึงเรียกว่าภารมี

การสร้างบุญกิริยาวัตถุคือทาน ศีล ภารนาโดยอาศัยวิธีเป็นเดิมพันนั้น เท่ากับว่าได้สร้างภารมีครบทั้ง 10 ทัศไปในตัวดังภาพแสดงความพันธ์ต่อไปนี้

จากภาพข้างต้นจะเห็นว่า ท่านมัย สีลมัย และ ท่านบารมี ศิลบารมี ลงเคราะห์เข้ากันได้โดยตรง เพราะมีเชือเหมือนกัน

ส่วนเนมขั้นบารมีก็จดอยู่ในสีลมัย เพราะเนกขั้นบารมีคือ การออกแบบ ได้แก่การประพฤติพรมจรรย์ด้วยการออกแบบ เป็นต้น เมื่อออกแบบแล้วหากเป็นสามเณร ก็คือคิล 10 หากเป็นพระภิกษุ ก็คือคิล 227 ข้อ ส่วนผู้ที่ไม่ออกแบบก็ประพฤติพรมจรรย์ได้โดยรักษาคิล 8

จะเห็นว่า ความเป็นเนกขั้นมะอยู่ที่การประพฤติพรมจรรย์ด้วยรักษาคิล 8 คิล 10 และคิล 227 ซึ่งต่างจากคิล 5 ของผู้ที่ยังข้องอยู่ในกาม

สำหรับปัญญาบารมีจดอยู่ในภานามัยเพราการเจริญภานาถือเป็นการสร้างปัญญาบารมีที่ดีที่สุด เป็นปัญญาที่สามารถกำจัดอวิชชาคือความไม่รู้ได้ ส่วนปัญญาอื่นอกนี้ไม่อาจจะกำจัดอวิชชาที่เป็นต้นเหตุ แห่งการเวียนว่ายตายเกิดได้ เป็นเพียงความรู้เบื้องต้นสำหรับสนับสนุนการสร้างบารมีและเป็นแนวทาง แห่งการเจริญภานาเท่านั้น

ส่วนวิริยบารมี ขันติบารมี สัจบารมี และอธิชฐานบารมี เป็นบารมีที่สนับสนุนการสร้างทานคิล และภานา หากมีวิริยะคือความเพียร ขันติคือความอดทน สัจจะคือความเจริญเอาจัง และอธิชฐานคือการตอกย้ำปักใจมั่นต่อเป้าหมายแล้ว จะทำให้การสร้างทาน คิล ภานาสำเร็จได้อย่างสมบูรณ์บริบูรณ์ แต่ถ้าไม่มีบารมีทั้ง 4 ประการคงสนับสนุนแล้ว ไม่มีทางที่จะสร้างบุญกิริยาไว้ต่ำๆ ได้สำเร็จ

สำหรับ เมตตาบารมี และ อุเบกขานบารมี จดอยู่ใน ท่านมัย และ ภานามัย ได้ กล่าวคือ บุคคล เมื่อให้ทาน ได้เชื่อว่ามีจิตเมตตาต่อผู้รับด้วยเพื่อหวังบุญกุศลด้วย และต้องยอมรับว่าตามปกติมนุษย์คนหนึ่ง ไม่อาจจะให้ทานแก่ใครต่อใครได้ทั้งโลก ด้วยนั้น ครก์ตามที่เราไม่ได้ให้ทาน เพราะกำลังทรัพย์ไม่พอหรือ เพราะเหตุอื่นใด เราก็ต้องวางแผนอุเบกขานต่อคนเหล่านั้น

ส่วนที่จดเมตตาบารมี และ อุเบกขานบารมีอยู่ในภานามัยนั้น เพราะว่าในขั้นตอนของการเจริญ สามารถนำมีการแผ่เมตตาอยู่ด้วย ปกติแล้วจะแผ่เมตตาในช่วงท้ายของการทำสมาธิ อีกทั้งผู้ที่เจริญสามารถนำอย่างสมำเสมอจะทำให้มีจิตที่หนักแน่นมั่นคง ไม่หวั่นไหวต่อสิ่งใดที่มากะทะ วางเฉย ต่อนินทาและสรรเลริญได้ จึงได้เชื่อว่าเป็นการสร้างอุเบกขานบารมีไปด้วย

เพราะฉะนั้นการสร้างทาน คิล ภานาเป็นประจำทุกวันอย่างເອົ້າຫຼວດເປັນເຕີມພັນ ກໍເທິກັບວ່າ ได้สร้างบารมีทั้ง 10 ทัศไปในตัว และบารมี 10 ทัศเหล่านี้เมื่อมากเข้าก็จะกลับตัวไปเป็นอุปบารมี 10 ทัศ และปรมັດบารมี 10 ทัศตามลำดับ รวมทั้งหมดเป็น 30 ทัศ

3) ความสัมพันธ์ของมรรค มีองค์แปดกับบารมี 10 ทัศ

จากที่กล่าวแล้วว่ามรรค มีองค์ 8 แบ่งออกเป็น 2 ระดับคือ ระดับโลกิยะหรือโลกิยมรรค และ ระดับโลกุตระหรือโลกุตurmรรค ระดับโลกิยะคือมรรคที่เป็นส่วนแห่งบุญ ส่วนระดับโลกุตระ เป็นองค์มรรคที่เกิดจากการเจริญสามารถนำเข้าสิ่งธรรมในระดับโลกุตระ นั้นคือ ตั้งแต่พระธรรมกายโดยสถาบันเป็นต้นไป เมื่อโลกิยมรรคเป็นมรรคที่เป็นส่วนแห่งบุญ กล่าวคือ เมื่อปฏิบัติมรรคเหล่านี้แล้วก็จะได้บุญ

เหมือนกับการปฏิบัติบุญกิริยาวัตถุ ได้แก่ ทาน ศีล ภาวนา และบุญที่ได้จากการปฏิบัติโลกิยมรรคนี้เมื่อรวมตัวมากเข้าก็จะกลับเป็นบารมี หรือเมื่อปฏิบัติโลกิยมรรคโดยอาชีวิตเป็นเดิมพัน ก็จะได้บุญที่เข้มข้นมากและเรียกบุญนี้ว่าบารมีเหมือนกัน

ดังนั้นบารมี 10 จึงส่งเคราะห์เข้าในโลกิยมรรคได้

และบารมี 10 หรือ โลกิยมรรคนี้เมื่อได้ปฏิบัติมากเข้าก็จะเกิดบุญบารมีเพิ่มมากขึ้นไปตามลำดับ เมื่อเต็มเปี่ยมแล้วในเวลาเจริญสามารถเข้าก็จะเข้าสิ่งโลกุตรมรรคได้ จะบรรลุธรรมเป็นพระอริยบุคคลระดับต่าง ๆ ได้ และจะหลุดพ้นเป็นพระอรหันต์ในที่สุด

ดังนั้นบารมี 10 หรือ โลกิยมรรคนั้น จึงเป็นฐานให้โลกุตรมรรคนั้นเอง หากบารมีไม่เต็มเปี่ยมแล้วก็ไม่อาจจะบรรลุโลกุตรมรรคขึ้นสูงสุดได้ ด้วยเหตุนี้พระโพธิสัตว์ทั้งหลายจึงต้องใช้เวลาสร้างบารมีอย่างน้อยก็ 20 องศาโดยก้าว จึงจะตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้

4) ความสัมพันธ์ของมรรคเมืองค์แปดกับอุศลธรรม

นักศึกษาบางท่านอาจจะยังสงสัยว่า แล้วอุศลธรรมต่าง ๆ ได้แก่ กิเลส 3 ตระกูล คือ โภคะ โภละ โมหะหรืออวิชชา รวมทั้งอุศลกรรมคือ กายทุจริต วาจทุจริต และมโนทุจริต อยู่ตรงส่วนไหนของพระไตรปิฎก ความจริงอุศลธรรมเหล่านี้ก็จัดอยู่ในมรรคเมืองค์แปดได้ แต่อยู่ในล่วนที่มรรคจะต้องละให้หมด เมื่อละได้หมดแล้ว ก็จะบริสุทธิ์หลุดพ้นเข้าสู่พระนิพพานได้

6.5 นิสัยปัจจัยสำคัญในการปฏิบัติมรรคเมืองค์แปด

ในหัวข้อนี้กล่าวถึงความสำคัญของนิสัยต่อการปฏิบัติมรรคเมืองค์แปด โดยจะกล่าวมรรคเมืองค์แปดในแง่ของอุศลกรรมที่ทำให้เกิดบุญและบารมี ส่วนกรรมที่ตรงข้ามกับมรรคเมืองค์แปดจะเป็นอุศลกรรมซึ่งจะทำให้เกิดบาป

นิสัย หมายถึง ความประพฤติที่เคยชิน คนที่มีนิสัยอย่างไรก็จะทำอย่างนั้นบ่อย ๆ เช่น มีนิสัยรักการนั่งสมาธิ ก็จะนั่งสมาธิอยู่บ่อย ๆ มีนิสัยชอบนินทาคนอื่น ก็จะนินทาคนอื่นอยู่บ่อย ๆ เป็นต้น นิสัยนั้นไม่ว่าจะเป็น “นิสัยดี” หรือ “นิสัยไม่ดี” หากเราไม่ปรับเปลี่ยนก็จะติดตัวเราไปตลอดชีวิตและจะติดตัวข้ามชาติอีกด้วย ในบางครั้งเราจะได้ยินคำว่า “อุปนิสัย” ซึ่งหมายถึง ความประพฤติที่เคยชินเป็นพื้นฐานในลัณณ丹¹ หรือติดตัวมาข้ามชาตินั้นเอง

ในพระไตรปิฎกมีตัวอย่างเรื่องอุปนิสัยที่ติดตัวมาข้ามชาติมากมาย เช่น พระบิลินทวัจธรรม เป็นต้น แม้จะเป็นพระอรหันต์แล้วแต่ท่านยังพูดกับผู้อื่นด้วยคำว่า “เจ้าถ้อย” เสมอ ซึ่งเป็นเพราะความเคยตัวที่ติดมาจากการพ่อน² การสร้างบารมี 30 ทัศ ได้แก่ ทานบารมี เป็นต้นของพระโพธิสัตว์และพระสาวกที่เหมือนกัน

¹ ราชบัณฑิตยสถาน (2525), พจนานุกรม (ฉบับอิเล็กทรอนิกส์).

² มโนรถปูรணี อรรถกถาอัจฉริยนิพัทธ์ เอกนิບัต อกก., เล่ม 32 หน้า 428.

ต้องทำงานเป็นนิสัยจนบารมีเต็มเปี่ยมจึงตรัสรู้ธรรมได้

6.5.1 ความสำคัญของนิสัย

นิสัยมีความสำคัญตรงที่เป็นเหตุให้เราสร้างกรรมบางอย่างอยู่เป็นประจำหรือต่อเนื่อง กล่าวคือ ถ้ามีนิสัยดีจะสร้างกรรมดีอยู่เป็นประจำ ถ้ามีนิสัยไม่ดีจะสร้างกรรมชั่วอยู่เป็นประจำ ผลที่เกิดขึ้นคือ หากเรามีนิสัยที่ดีเราก็จะทำกรรมดีอย่างต่อเนื่องและจะได้บุญเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเช่นกัน แต่ถ้าเรามีนิสัยไม่ดีเราก็จะทำกรรมชั่วอย่างต่อเนื่องและจะได้บาปเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องด้วย

พระเดชพระคุณพระภรรนาวิริยคุณ หรือ หลวงพ่อทวดซีโล กล่าวไว้ว่า “นิสัยสำคัญกว่าความรู้” ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า “ความรู้ท่วมหัวแต่เอาตัวไม่รอด” และ “ดีชั่วรู้หมดแต่อดไม่ได้” กล่าวคือ แม้จะมีความรู้มากทั้งความรู้ทางโลกและทางธรรม แต่ถ้าไม่ปรับปรุงนิสัยให้ดี ก็จะทำชั่วอยู่เรื่อย ๆ ตามนิสัยที่ไม่ดี เมื่อมีคนที่มีนิสัยชอบดูดบุหรี่ ชอบเที่ยวและใช้บริการหมิงโลเกะนี เขาก็รู้อยู่เต็มอกว่าตอนเงาอาจเป็นโรคร้ายจนถึงขั้นเสียชีวิตได้ เพราะลิ้งเหล่านี้ ถึงกระนั้นเขาก็ยังทำลิ้งนั้นอยู่เป็นประจำ บุหรี่และสถานบริการทางเพศเป็นธุรกิจที่ยังทำกำไรได้มากในเกือบทุกประเทศ ในขณะเดียวกันผู้ติดเชื้อเอชไอวีและเป็นโรคระบบทางเดินหายใจก็เพิ่มขึ้นทั่วโลกเช่นกัน

6.5.2 นิสัยเกิดขึ้นได้อย่างไร

นิสัย คือ ความประพฤติที่เคยซิน ด้วยเหตุนี้นิสัยจึงเกิดขึ้นจากการที่เราคิดพูดและทำลิ้งได้สิ่งหนึ่งอยู่บ่อย ๆ อย่างต่อเนื่องด้วยระยะเวลาหนึ่ง ดังทฤษฎีของนายแพทย์ชาวตะวันตกท่านหนึ่งชื่อ เม็กซ์เวลล์ ที่ว่า “หากทำอะไรก็ตามต่อเนื่องกัน 21 วันก็จะเกิดเป็นนิสัย”

6.5.3 ห้าห้องแหล่งบ่มเพาะนิสัย

พระเดชพระคุณพระภรรนาวิริยคุณได้ศึกษาพระไตรปิฎกอย่างละเอียดลึกซึ้งและนำมาใช้ฝึกอบรมคิชชานุคิชช์นับล้านคนตลอด 40 ปีที่ผ่านมา ท่านได้สรุปไว้ว่า แหล่งบ่มเพาะนิสัยคือ สถานที่ที่เราใช้อยู่เป็นประจำในชีวิตประจำวันซึ่งมีอยู่ 5 แห่งหรือ 5 ห้องคือ ห้องนอน ห้องน้ำ ห้องครัว ห้องแต่งตัว และห้องทำงาน โดยห้องทำงานนั้นขึ้นอยู่กับเพศภาวะอาชีพและวัย กล่าวคือ หากเป็นนักเรียนห้องทำงานก็คือห้องเรียน ส่วนผู้ใหญ่ก็มีห้องทำงานแตกต่างกันตามอาชีพ เช่น ชานนาห้องทำงานคือห้องน้ำฝ่าโลงนักธุรกิจห้องทำงานคือห้องแวร์เย็น ๆ ส่วนห้องทำงานของนักสร้างบารมีคือห้องหรือแหล่งบุญอื่น ๆ

วงจรชีวิตของมนุษย์ทุกคนจะหมุนเวียนอยู่ในห้องทั้ง 5 นี้ทุกวันคือ ตื่นเช้าขึ้นมาจากห้องนอน ก็เข้าไปล้างหน้าล้างตาและขับถ่ายในห้องน้ำ จากนั้นก็เข้าไปรับประทานอาหารในห้องครัว เสร็จแล้วก็แต่งเนื้อแต่งตัวในห้องแต่งตัว แล้วก็นั่งรอลูกจากบ้านเพื่อไปห้องทำงาน ตกเย็นก็กลับเข้าห้องนอน ซึ่งจะหมุนเวียนเป็นวัฏจักรเช่นนี้ไปตลอดชีวิต ด้วยเหตุนี้นิสัยทั้งดีและไม่ดีจึงเกิดขึ้นจาก 5 ห้องนี้เป็นหลัก เพราะเราใช้อยู่เป็นประจำ

6.5.4 หลักการบ่มเพาะนิสัยที่ดี

เมื่อเรารู้แล้วว่า 5 ห้องดังกล่าวข้างต้นเป็นแหล่งบ่มเพาะนิสัยทั้งดีและไม่ดีกับเรา ด้วยเหตุนี้เราจึงต้องบริหารจัดการห้องทั้ง 5 นี้เลียให้มีให้เป็นไปเพื่อบ่มเพาะนิสัยที่ดีล้วน ๆ ตามว่าทำไม่ต้องทำถึงขนาดนี้ปล่อยให้เป็นไปตามธรรมชาติไม่ได้หรือ เรื่องนี้พระภิกษุวิริยคุณได้ให้ข้อคิดไว้ว่า “ของดีต้องปลูก ส่วนของไม่ดีไม่จำเป็นต้องปลูกมันงอกขึ้นเองตามธรรมชาติ” เช่นทูน้ำเรามาไม่จำเป็นต้องปลูกมันขึ้นของมันเอง ส่วนข้าวเราต้องปลูกจึงจะได้กิน หากไม่ปลูกก็ไม่มีให้กิน นิสัยไม่ดีก็เช่นกันเรามาไม่ต้องปลูกมันจะเกิดขึ้นเอง จากการดำเนินชีวิตแต่ละวันของเรา ลำพังเพียงการตามกำจัดกิหนักแรงอยู่แล้ว ในทางตรงข้ามคือ นิสัยที่ดีหากเราไม่ตั้งใจปลูกมันมักจะไม่เกิดเหมือนกับข้าวอย่างไรอย่างนั้น

การบริหารจัดการห้องทั้ง 5 ให้เป็นไปเพื่อบ่มเพาะนิสัยที่ดีมีหลักการว่า “ต้องจัดทำสิ่ง แวดล้อมในห้องทั้ง 5 ให้ดีและต้องมีวิธีการใช้ห้องที่ถูกต้อง” ลิ่งแวดล้อมในที่นี้คือ รูปแบบห้อง อุปกรณ์ และบุคคล ส่วนวิธีการใช้ห้องคือ วิธีการใช้ที่ทำให้เกิดนิสัยที่ดีขึ้นนั้นเอง

1) **รูปแบบห้อง** เราต้องคิดว่า รูปแบบของห้องแต่ละห้องที่เป็นไปเพื่อบ่มเพาะนิสัยที่ดีให้เกิดขึ้นกับเราและคนในครอบครัวจะเป็นอย่างไร เช่น ห้องนอน ถ้าเราต้องการให้ลูกของเรา มีนิสัยที่ดี คือ สมดุลที่ไหวพริบและนั่งสมาธิก่อนนอนทุกคืน เราก็ต้องออกแบบห้องให้เหมาะสมกับการสมดุลที่ไหวพริบและนั่งสมาธิ กล่าวคือ ห้องจะต้องป้องกันเสียงรบกวนจากภายนอกได้ดี อากาศถ่ายเทสะดวก ไม่ร้อน และความมีพื้นที่สำหรับวางชุดโต๊ะหมู่เล็ก ๆ ไว้ในห้อง เป็นต้น ส่วนรูปแบบของห้องอื่น ๆ ก็เช่นกันคือ ต้องเกือบอนุต่อการบ่มเพาะนิสัยที่ดี

2) **อุปกรณ์ในห้อง** อุปกรณ์ทุกอย่างที่ใช้ในห้องแต่ละห้องก็ต้องเกือบอนุต่อการบ่มเพาะนิสัยที่ดี อุปกรณ์ใดที่จะทำให้นิสัยไม่ดีเกิดขึ้นต้องนำออกไป โดยห้องนอนควรมีอุปกรณ์ดังนี้ เช่น ภาพองค์พระ หรือชุดโต๊ะหมู่เล็ก ๆ สำหรับกราบก่อนนอน แฟ้มภาพการลั่งสมบูญสำหรับเอาไว้ดูเพื่อนึกถึงบุญจะได้หลับในอุ่นหัวใจ เตียงนอนก็ไม่ควรเป็นเตียงที่นุ่มมากไป เพราะทำให้นอนสบายจนเกินไปเป็นเหตุตื่นสาย เป็นต้น ส่วนอุปกรณ์ที่ไม่ควรมีในห้องนอน เช่น คอมพิวเตอร์ โทรทัศน์ เพราะจะทำให้เราดูหนังดูละครเพลิน อันเป็นเหตุให้นอนดีกและตื่นสายจนเป็นนิสัย และการดูหนังบางเรื่องที่มีเนื้อหารุนแรงก็จะบ่มเพาะนิสัยไม่ดีให้เราได้เช่นกัน ภาพที่ไม่เหมาะสมก็ไม่ควรติดไว้ในห้องนอน เช่น ภาพดารา ภาพโป๊ เป็นต้น ส่วนอุปกรณ์ในห้องอื่น ๆ ก็มีหลักการเช่นเดียวกันคือ ต้องเกือบอนุต่อการบ่มเพาะนิสัยที่ดี

3) **บุคคลในห้อง** บุคคลนั้นเป็นสิ่งแวดล้อมที่สำคัญมาก เป็นต้นแบบหลักแห่งนิสัยดีและไม่ดีของมนุษย์ บุคคลในที่นี้คือ ทิศ 6 หมายถึง ผู้ที่อยู่แวดล้อมของมนุษย์ทุกคน ทิศเบื้องหน้า คือ บิดามารดา ทิศเบื้องหลัง คือ บุตรภรรยา ทิศเบื้องขวา คือ ครูอาจารย์ ทิศเบื้องซ้าย คือ มิตรสหาย ทิศเบื้องบน คือ พระภิกษุ ส่วนทิศเบื้องล่างคือ ลูกน้องพนักงาน

บุคคลในทิศทั้ง 6 นี้มีมนุษย์ทุกคนจะต้องเจอต้องพูดต้องคุยกันเกือบทุกวันตามห้องต่าง ๆ ทั้ง 5 ห้อง ดังกล่าวมาแล้ว ถ้าคนทั้ง 6 ทิศที่แวดล้อมเรารอยู่นี้ส่วนใหญ่เป็นคนดี เราก็จะเห็นต้นแบบที่ดีอยู่เป็นประจำ

ทำให้เราคิดถึงสิ่งที่ดีพูดถึงสิ่งที่ดีที่ได้เห็นนั้นเป็นประจำ และในที่สุดเราก็จะทำสิ่งที่ดีนั้นเป็นประจำด้วย นั้นหมายถึงเราติดนิสัยที่ดีจากทิศทั้ง 6 นั้นมาแล้ว ในทางตรงข้ามหากบุคคลที่อยู่แวดล้อมเราส่วนใหญ่เป็นคนไม่ดี เราก็จะเห็นต้นแบบที่ไม่ดีอยู่เป็นประจำ เมื่อเราเห็นเป็นประจำก็เป็นเหตุให้เราคิดถึงสิ่งที่ไม่ดีพูดถึงสิ่งที่ไม่ดีที่ได้เห็นนั้นเป็นประจำ และในที่สุดเราก็จะทำสิ่งที่ไม่ดีนั้นเป็นประจำด้วย นั้นหมายถึงเราติดนิสัยที่ไม่ดีจากทิศทั้ง 6 นั้นมาแล้ว

พระลัมมาลัมพุทธเจ้าจึงตรัสสอนว่า “บุคคลบุคคลเช่นใดย่อมเป็นเหมือนคนเช่นนั้น” ด้วยเหตุนี้ จึงควรควบแต่คนดีและหลีกหนีให้ห่างไกลจากคนพาล ถ้าม่วาหากคนพาลนั้นเป็นคนที่มีพระคุณต่อเราหรือ เป็นคนที่เราจำเป็นต้องอยู่ด้วย จะทำอย่างไร เช่น บิดามารดา เป็นต้น หากเป็นเช่นนี้เราคงหลีกหนีไม่ได้ แต่ให้เราอยู่กับท่านอย่างมีสติ ไม่รับนิสัยไม่ดีต่าง ๆ มาสู่เราและอดทนค่อยเป็นกัยยาณมิตรให้แก่ท่าน เช่น ชวนบิดามารดามาทำบุญและฟังธรรมที่วัดในโอกาสต่าง ๆ เมื่อท่านได้ทำบุญและฟังธรรมบ่อย ๆ นิสัยไม่ดี ในตัวท่านก็จะลดลงเอง

4) วิธีการใช้ห้อง วิธีการใช้ห้องที่ถูกต้องนั้นมีหลักการสำคัญเช่นเดียวกันคือ “ต้องใช้แล้วก่อให้เกิดนิสัยที่ดีแก่เรา” เช่น ห้องนอน ควรมีวิธีการใช้ห้องตอนก่อนนอน ขณะนอน และหลังจากตื่นนอนดังต่อไปนี้

1. เข้าห้องนอนไม่คราวเกิน 4 ทุ่ม
2. ลวกน้ำด้วยไฟฟ้าก่อนนอน
3. นั่งสมาธิและแผ่เมตตา ก่อนนอน
4. นึกถึงบุญและอธิษฐานจิตก่อนนอน
5. นอนในอู่แห่งทะเลบุญคือ จราจิตรไว้ที่ศูนย์กลางกายฐานที่ 7 และนึกถึงองค์พระหรือ ดวงแก้วไปจนกว่าจะหลับ ถ้าหากทำได้ควรนอนตะแคงขวาหรือลำرجสีห์ไลยาน์ เพราะเป็นท่านอนที่ทำให้มีสติและล่งผลดีต่อลุขภพมากที่สุด
6. ตื่นนอนแต่เช้า
7. เมื่อตื่นนอนก็ให้ตื่นในอู่แห่งทะเลบุญ คือ เมื่อตื่นก็ให้นำใจไปจดไว้ที่ศูนย์กลางกายแล้ว นึกว่า “เราโชคดีที่รอดมาได้อีกหนึ่งวัน ขอให้สรพรัตน์ทั้งหลายจะมีความสุข อันด้วยเรานั้นตายแน่ๆ” จะได้ไม่ประมาทในการดำเนินชีวิตตลอดทั้งวัน
8. เก็บที่นอนพับให้เรียบร้อย

๗๗

เมื่อเราปฏิบัติตามวิธีการใช้ห้องนอนเช่นนี้ จะทำให้เรามีนิสัยที่ดีคือ เป็นคนตรงต่อเวลา รักในการล้างสมบุญ มีจิตเมตตาต่อสรรพลัตว์ทั้งหลาย เป็นคนไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต และเป็นคนรักความเป็นระเบียบเรียบร้อยไม่มักง่าย เป็นต้น และที่สำคัญบุญกุศลก็จะเกิดขึ้นกับเราทุกคืนทุกวันอย่างต่อเนื่อง เมื่อละโลกไปแล้วเราจะมีสุคติโลกสวรรค์เป็นที่ไป วิธีการใช้ห้องอื่นใดที่เคยทำมาแล้วล่งผลให้เกิดนิสัยไม่ดี เช่น ดูหนังจนดึก ทำให้ต้องนอนดึก และนอนอย่างไม่มีสติ ตื่นก็สาย ตื่นแล้วก็ไม่เก็บที่นอน

ให้เรียบร้อย เป็นต้น ก็ให้เลิกเสีย ส่วนวิธีการใช้ห้องอื่น ๆ ก็เช่นกันคือ ต้องเป็นวิธีที่เกือบหนุนต่อการบ่มเพาะนิสัยที่ดีให้เกิดขึ้น

6.6 หลักธรรมที่เกือบหนุนรวมมิองค์แปด

หลักธรรมในพระไตรปิฎกอาจจัดแบ่งได้อีกรูปแบบหนึ่งคือ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ เรื่องมนุษย์ เรื่องสังคม และเรื่องลิ่งแวดล้อม หากเทียบกับหมวดวิชาในทางโลกจะได้ดังนี้คือ เรื่องมนุษย์ คือ หมวดมนุษยศาสตร์ เรื่องสังคมคือ หมวดสังคมศาสตร์ และเรื่องลิ่งแวดล้อม คือ หมวดวิทยาศาสตร์ ทั้ง 3 หมวดวิชานี้ครอบคลุมศาสตร์ทั้งปวงในทางโลก

หลักธรรมในพระไตรปิฎกเน้นเรื่องมนุษย์ศาสตร์เป็นหลัก เพราะจุดประสงค์หลักในการแสดงธรรมของพระลัมมาลัมพุทธเจ้าคือ เพื่อให้มนุษย์พ้นจากความทุกข์ ส่วนเรื่องสังคมศาสตร์และวิทยาศาสตร์นั้นพระลัมมาลัมพุทธเจ้าตรัสเพื่อเสริมหรือเกือบหนุนหลักธรรมที่ว่าด้วยการพ้นทุกข์คือ รวมมิองค์แปดเท่านั้น

6.6.1 หลักธรรมหมวดสังคมศาสตร์

หลักธรรมหมวดสังคมศาสตร์ว่าด้วยเรื่องการอยู่ร่วมกันในสังคมของมนุษย์ พระลัมมาลัมพุทธเจ้าตรัสถึงธรรมเหล่านี้ไว้เพื่อให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุข เมื่อเป็นสุขแล้วก็จะช่วยให้ปฏิบัติธรรมมิองค์แปดได้ง่ายขึ้น เพราะไม่ต้องวิตกกังวลและตามแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดจากการอยู่ร่วมกัน จะมีเวลาในการปฏิบัติธรรมมากขึ้น หลักธรรมหมวดนี้มีทั้งด้านรัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีหลักธรรมเกี่ยวกับการทำหน้าที่กัลยานมิตร คือ การชวนคนทำความดี การเผยแพร่พระธรรมคำสอนไปสู่ชาวโลก สาเหตุสำคัญที่ต้องมีหลักธรรมนี้ก็เพื่อช่วยให้ชาวโลกพ้นทุกข์ เมื่อชาวโลกพ้นทุกข์หรือได้เจอที่พึงภัยในแล้ว สังคมโดยรวมก็จะสงบสุข เป็นเหตุให้มนุษย์มีเวลาปฏิบัติธรรมเพื่อการบรรลุประโยชน์สูงสุดได้อย่างเต็มที่

สิ่งที่ต้องตระหนักรู้คือ เราไม่อาจจะอยู่ได้อย่างเป็นสุขหากคนรอบบ้านเรายังเป็นคนพาล เพราะไม่ซ้ำไม่นานความพาลของเขาก็จะล่อกล่อมเราผู้เป็นคนดี เราอาจจะถูกประทุษร้ายด้วยวิธีการต่างๆ เราอาจจะนอนไม่หลับเพราะเพื่อนบ้านดังงั้นเมื่อหลักกันอย่างเมามายในยามดึกดื่น ลูกหลานของเราอาจจะถูกกระทำชำเราจากมิจฉาชีพต่าง ๆ เป็นต้น

สถานการณ์การก่อการร้ายใน 3 จังหวัดภาคใต้ของประเทศไทยและการก่อการร้ายที่โลกเป็นสิ่งที่ทำให้เราต้องตระหนักรู้ว่า เราไม่อาจจะเป็นคนดีเพียงลำพังได้ จะต้องทำหน้าที่กัลยานมิตรให้ชาวโลกเข้าใจกฎหมายธรรมด้วย หากเข้าเข้าใจว่าการลุก反มีจิตวิริจ เขาจะไม่ก่อการร้ายอย่างที่ผ่านมาแน่นอน แม้ภารกิจดังกล่าวจะเป็นเรื่องยากและไม่อาจจะทำให้คนทั้งโลกเข้าใจความเป็นจริงของชีวิตได้ทั้งหมด แต่ก็เป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องทำ อีกทั้งเราจะได้บุญบารมีจากการนี้ด้วย และถ้าสามารถทำให้คนกลุ่มใหญ่หรือกลุ่มที่มีอำนาจในสังคมเป็นคนดีได้ ก็จะทำให้สังคมโลกโดยรวมสงบสุขได้ง่าย

นักศึกษาจะได้เรียนหลักธรรมในหมวดสังคมศาสตร์อย่างละเอียดในวิชา GB 203 สูตรสำเร็จ การพัฒนาสังคมโลก, GB 304 สูตรสำเร็จการพัฒนาเศรษฐกิจและองค์กร, GB 406 สรุปศาสตร์ในพระไตรปิฎก และกลุ่มวิชาการทำหน้าที่กัลยาณมิตร 4 วิชา ได้แก่ DF 101 การทำหน้าที่กัลยาณมิตรเบื้องต้น DF 202 ทักษะการทำหน้าที่กัลยาณมิตร DF 303 เครื่องข่ายองค์กรกัลยาณมิตร และ DF 404 ศาสนศึกษา

6.6.2 หลักธรรมหมวดวิทยาศาสตร์

หมวดวิทยาศาสตร์นี้เป็นเรื่องลึกลับล้อมทางกายภาพ ได้แก่ จักรวาลและภพภูมิ จุดประสงค์ที่พระลัมมาลัมพุทธเจ้าตรัสเรื่องนี้ก็เพื่อให้ทราบตำแหน่งที่ตั้งของภพภูมิต่าง ๆ เพื่อให้ทราบความเป็นอยู่ของลิงมีชีวิตแต่ละภพภูมิ เช่น ความสุขสุขของเทวดา เมื่อพุทธบริษัทได้ฟังแล้วจะได้มีกำลังใจในการสร้างบุญให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไป หากเป็นเรื่องนรกจะทำให้ผู้ฟังมีความละอายและเกรงกลัวต่อบาป เพราะชีวิตของลัตวะในรากที่ปรากวินพระไตรปิฎกนั้นทุกข์ทรมานอย่างแสบสาหสอย่างที่ไม่อาจจะเตียบได้กับความทุกข์ในโลกมนุษย์ ความร้อนในมหานรัตน์ร้อนยิ่งกว่าดวงอาทิตย์หลายร้อยหลายพันเท่า หากนำดวงอาทิตย์ใส่เข้าไปในมหานรากจะหลอมละลายไปในพริบตา

นอกจากนี้บางครั้งพระลัมมาลัมพุทธเจ้าตรัสถึงความไม่เที่ยงของโลกนี้เพื่อให้กิษุที่ฟังอยู่เกิดความเมื่อยหน่ายในลังหารแล้วตั้งใจเจริญสมารธиванияเพื่อการหลุดพ้นดังที่ปรากวินสุริยสูตรว่า สมัยหนึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ อัมพປาลีวัน ใกล้พระนครเวลาสี ณ ที่นั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า

ดูก่อนกิษุทั้งหลาย ขุนเขาลิเนรุ โดยประมาณ 84,000 โยชน์ โดยกว้าง 84,000 โยชน์ หยังลงในมหาสมุทร 84,000 โยชน์ สูงจากมหาสมุทรขึ้นไป 84,000 โยชน์ มีกาลบางคราวที่ฝนไม่ตก หลายแสนปี เมื่อฝนไม่ตก พิช ป่าไม่ใหญ่ ย่อมเฉพาะ เหี่ยวแห้ง ฉันใด ลังหารก็ฉันนั้น เป็นสภาพไม่เที่ยง ไม่น่าเชื่อชม ควรเบื่อหน่าย ควรคลายกำหนด ควรหลุดพ้น ในลังหารทั้งปวง.

ดูก่อนกิษุทั้งหลาย ในกาลบางครั้งบางคราว โดยล่วงไปแห่งกาลนาน พระอาทิตย์ดวงที่ 2 ปรากวิเศษพระอาทิตย์ดวงที่ 2 ปรากวิเศษ แม่น้ำลำคลองทั้งหมด ย่อมงวดแห้ง ไม่มีน้ำ ฉันใด ลังหารก็ฉันนั้น เป็นสภาพไม่เที่ยง... ควรหลุดพ้น.

ดูก่อนกิษุทั้งหลาย ในกาลบางครั้งบางคราว โดยล่วงไปแห่งกาลนาน พระอาทิตย์ดวงที่ 3 ปรากวิเศษอาทิตย์ดวงที่ 3 ปรากวิเศษ... อาทิตย์ดวงที่ 4 ปรากวิเศษ... อาทิตย์ดวงที่ 5 ปรากวิเศษ... อาทิตย์ดวงที่ 6 ปรากวิเศษ...

ดูก่อนกิษุทั้งหลาย ในกาลบางครั้งบางคราว โดยล่วงไปแห่งกาลนาน พระอาทิตย์ดวงที่ 7 ปรากวิเศษพระอาทิตย์ดวงที่ 7 ปรากวิเศษ แผ่นดินใหญ่นี้และขุนเขาลิเนรุ ไฟจะติดทั่วลูกโซติช่วงมีแสงเพลิงเป็นอันเดียวกัน... ดูก่อนกิษุทั้งหลาย ลังหารทั้งหลายก็ฉันนั้น เป็นสภาพไม่เที่ยงไม่ยั่งยืน ไม่น่าเชื่อชม ควรจะเบื่อหน่าย ควรคลายกำหนด ควรหลุดพ้น ในลังหารทั้งปวง...¹

¹ พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตอกนิบาต, สุริยสูตร, มก., เล่ม 37 ข้อ 63 หน้า 214-219.

6.7 กฎหมายในพระพุทธศาสนา

ในหัวข้อนี้จะกล่าวเพิ่มเติมจากหัวข้อ 3.2.3 ของบทที่ 3 อีก 5 ประดิษฐ์คือ วิบากแห่งกรรมเป็นเรื่องอัจฉริยะ ระดับการให้ผลของกรรม ลักษณะแตกต่างกันเพรากรรม ตัวอย่างผลของกรรมในปัจจุบัน และกฎหมายกรรมกับหลักวิทยาศาสตร์

6.7.1 วิบากแห่งกรรมเป็นเรื่องอัจฉริยะ

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ในอัจฉริตสูตรว่า “วิบากแห่งกรรม เป็นอัจฉริยะคือ ผู้ที่คิด ก็จะพึงมีล้วนแห่งความเป็นบ้า ได้รับความลำบากเปล่า”¹ การรู้แจ้งในวิบากกรรมนั้นเป็นวิสัยของผู้เข้าถึงพระธรรมกายในตัวด้วยการเจริญสมาริภวนะ แล้วใช้จักษุและญาณทั้งสี่ของพระธรรมกายตรวจดูความเป็นไปแห่งเหตุและผลของกรรมและวิบากต่าง ๆ บุคคลที่ไม่ไปไม่เข้าถึงพระธรรมกายไม่อาจจะรู้แจ้งได้เปรียบเสมือนเด็กอนุบาลไม่อาจจะเข้าใจความรู้ในขั้นสูงอย่างพิลึกลับและแคลคลູลส์ได้

แม้บางเรื่องอาจจะพอดวงดูได้ เช่น เด็กที่ทำกรรมคือขยันเรียนหนังสือ ยอมได้วิบากคือเรียนหนังสือได้ดีขึ้น อันนี้เป็นเรื่องพื้นฐานที่พอดวงดูได้ แต่บางกรณีเกินวิสัยของชาวโลกทั่วไป ได้แก่ วิบากกรรมจากอัตตชาติ เป็นต้น ไม่ว่าจะคิดอย่างไรก็ไม่อาจทราบชัดว่า กรรมใดบ้างที่ส่งผลให้เรามีสภาพชีวิตอย่างนี้ในปัจจุบัน ถึงแม้มพอจะเทียบเคียงกับกรรมและวิบากบางอย่างในพระไตรปิฎกยังไม่ชัดแจ้งอยู่ดี พระกรรมที่มนุษย์แต่ละคนประกอบไว้ในอัตตชาติมีแตกต่างหลากหลาย และวิบากอย่างเดียวกันอาจมีสาเหตุหลายประการ จึงไม่อาจรู้ได้อย่างแน่ชัดว่า กรรมใดเป็นต้นเหตุแห่งวิบากนั้น ๆ อุปมาเหมือนเวลาเรารับประทานอาหาร จะมีกับข้าวหลายอย่าง อาหารเหล่านั้นก็จะเปลี่ยนไปเป็นเลือดเป็นเนื้อ เราไม่อาจจะระบุได้ว่า เนื้อส่วนไหนมาจากอาหารชนิดใด แต่รู้โดยรวม ๆ ว่ามาจากอาหารที่เรากินแต่ละมื้อ

6.7.2 ระดับการให้ผลของกรรม

ระดับของวิบากหรือผลของกรรมที่กล่าวแล้วในบทที่ 3 นั้นกล่าวไว้ 2 ระดับ ได้แก่ ระดับแรก คือ การเกิดขึ้นของบุญและบาปหลังจากได้ประกอบบุกุศลกรรมและอกุศลกรรม ระดับที่สอง คือ ผลของบุญและบาปนั้นจะส่งผลให้ผู้เป็นเจ้าของมีวิถีชีวิตไปตามกรรมต่าง ๆ ที่ทำเอาไว้

สำหรับในหัวข้อนี้จะขยายความระดับของวิบากกรรมออกเป็น 4 ระดับ คือ ระดับจิตใจ ระดับบุคคลิกภาพ ระดับวิถีชีวิต และ ระดับปรัชญา ดังนี้

1) ระดับจิตใจ ถ้าเป็นบุญก็จะทำให้สุขภาพใจดีขึ้นคือ เป็นสุขใจ มีใจเยือกเย็น ตั้งมั่น และสมรรถภาพของใจจะดีขึ้นด้วย คือ ใจจะสะอาดผ่องใส ใช้คิดเรื่องราวต่าง ๆ ได้รวดเร็ว ว่องไว ลึกซึ้ง กว้างไกล รอบคอบ เป็นระเบียบ และตัดสินใจได้ฉับพลันถูกต้องไม่ลังเล ลดดังกล่าวเนี้จะเกิดขึ้นเมื่อได้ทำบุกุศลกรรมได้แก่ ให้ทาน รักษาศีล และเจริญภានาอย่างต่อเนื่อง

¹ พระสูตรต้นปีฎิก อังคุตตรนิกาย จตุกนิกาต, อัจฉริตสูตร, มก., เล่ม 35 ข้อ 77 หน้า 235.

นักวิจัยของมหาวิทยาลัยบริติช โคลัมเบีย ร่วมกับโรงเรียนธุรกิจอาวาร์ดได้ทำการทดลองเรื่อง ความสุขจากการให้ทานจากชาวเมริกันไม่ต่ำกว่า 630 คน พบว่า พากเขารู้สึกเป็นสุขอย่างวัดได้มากขึ้น เมื่อได้แจกเงินให้กับคนอื่น ศาสตราจารย์อลิสเบธ ดันน์ กล่าวว่า “มันไม่สำคัญว่า คนเราหาเงินได้มากเท่าไร หากแต่คนที่มีโอกาสให้เงินช่วยเหลือคนอื่น ต่างบอกว่ารู้สึกเป็นสุขมากขึ้น โดยที่คนที่เอาไปใช้จ่ายของตนเองก็ไม่เกิดความรู้สึกเช่นนี้”¹

หากเป็นบาปจะล่งผลในทางตรงกันข้ามคือ สุขภาพและสมรรถภาพของใจจะแย่ลงไปเรื่อยๆ ได้แก่ เป็นทุกข์ใจ วิตกกังวล ระวง เช่น คนที่ลักษณะ ใจหาย ก็จะหาดูระวงอยู่เสมอว่าอาจจะถูกจับชังคุกได้ คนที่เคยช้ำคนตาย ก็ต้องอยู่แบบหนบ ๆ ช่อน ๆ ทั้งกลัวถูกแก้แค้นและกลัวกฎหมายบ้านเมือง เป็นต้น บุคคลที่ทำกุศลกรรมจะมีใจที่ชุ่มน้ำอยู่เป็นประจำ จึงทำให้ความคิด ไม่แหลมใส จิตใจไม่เบิกบาน ล่งผลให้การงานต่าง ๆ ที่ทำด้วยคุณภาพ

2) ระดับบุคลิกภาพ คนที่ทำงาน รักษาศีล เจริญภวนา อย่างส冕่าเสมอ จะทำให้มีใจที่สงบ แข็งชื้น เบิกบาน ชุ่มเย็น นอนหลับสบาย ไม่มีความกังวลหม่นหมอง ล่งผลให้มีหน้าตาผิวพรรณผ่องใส มีความมั่นใจในตัวเอง มีความองอาจสง่างาม ไปถึงไหนก็สามารถวางตัว ได้พอเหมาะสมพอดี บุคลิกภาพจะดีขึ้นเป็นลำดับ

ส่วนบุคลิกภาพของคนที่ทำกุศลกรรมจะมีลักษณะตรงข้าม ได้แก่ ก้าวร้าว ไม่องอาจ ใจลอย ขาดความมั่นใจในตัวเอง ฯลฯ เช่น คนที่ช่าลัตว้อยเป็นประจำจะบ่ำเพาะความโหตให้มไว้ในใจ และจะล่งผลสู่บุคลิกภายนอก ทำให้ดูน่ากลัว ไม่น่าเข้าใกล้ คนที่มักก่อ הרจะทำให้แก่เรื่อง เพราะเวลาโกรธไฟโถะ จะเผาคนจิตใจและร่างกายให้ร้อน จึงทำให้ผิวนังเที่ยวแห้งเร็วกว่าปกติ คนที่โกรธจะไม่กล้าลบต้า ทำให้ลังเกตได้ว่ามีอะไรซ่อนอยู่ในใจ นี้เป็นตัวอย่างบุคลิกภาพอันเกิดจากบ้า

3) ระดับวิสิชิต หลักการล่งผลของบุญและบาปในระดับวิสิชิตคือ บุญและบาปในอดีตชาติ จะล่งผลก่อนและล่งผลอย่างเต็มที่ เปรียบเสมือนต้นไม้ใหญ่ซึ่งปลูกไวนานแล้ว จึงมีความพร้อมในการผลิดอกออกผล ส่วนต้นไม้ที่เพิ่งปลูกก็เปรียบเสมือนบุญและบาปใหม่ จึงต้องรอเวลาให้มันเจริญเติบโตลักษณะหนึ่งจึงจะให้ผล ดังนั้นวิสิชิตของมนุษย์แต่ละคนในชาตินี้หรือในทุก ๆ ชาติที่เกิดนั้น ก็ขึ้นอยู่กับบุญและบาปที่ได้ทำไว้ในอดีตชาติเป็นหลักคือ ประมาณ 70-80% ส่วนบุญและบาปใหม่เป็นเพียงส่วนเสริมเท่านั้นคือล่งผลในชาตินี้เพียงประมาณ 20-30% แต่จะล่งผลอย่างเต็มที่ในภพชาติหน้า

บางคนเข้าใจผิดคิดว่าทำดีแล้วไม่ได้ เพราะบางครั้งขณะที่เราตั้งใจทำความดีอยู่ กลับถูกใจร้าย ป้ายสี หรือประสบเคราะห์กรรม ทำให้หมดกำลังใจในการทำความดี แท้จริงแล้ว ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะในขณะนั้นผลบ้าปที่เราเคยทำในอดีตกำลังล่งผลอยู่ แต่บุญที่กำลังทำอยู่ในปัจจุบันย่อมไม่รีผล เมื่อเราตั้งใจทำบุญไปโดยไม่ย่อท้อ บุญย่อมจะค่อย ๆ ล่งผลให้เคราะห์กรรมนั้นหมดลืนไป และได้รับความสุขความสำเร็จได้ในที่สุด

¹ ไทยรัฐ (2551), ความสุขอยู่ที่การทำบุญทำงาน แม้เพียงเล็กน้อยแต่ก็สุขใจยิ่ง (ออนไลน์).

4) ระดับปรโลก คำว่า ปรโลก แปลว่า โลกหน้า พระลัมมาลัมพุทธเจ้าตรัสไว้ในวัดถูปสูตรว่า “จิตเต สงกิลภูเจ ทุคติ ปากິກົງຂາ ฯ ຈิตเต ອສົງກິລົງເຈູ້ ສຸຕີ ປາກິກົງຂາ ฯ”¹ แปลว่า เมื่อจิตเคร้าหmomง ทุคติเป็นที่ไป เมื่อจิตไม่เคร้าหmomงคือผ่องใส่สุคติเป็นที่ไป

ทุคติ แปลว่า คติชั่ว คือ อบายภูมิ ได้แก่ นรก เปรต อสุรกาย สัตว์เดียร์ฉาน ส่วน สຸຕີ แปลว่า คติดี ได้แก่ การมาเกิดเป็นมนุษย์ สวรรค์ หรือ พระโลก

สาเหตุที่ทำให้จิตเคร้าหmomงหรือผ่องใส่คือบาปและบุญนั้นเอง โดยบ้าจะทำให้จิตเคร้าหmomง แต่บุญจะชำระล้างจิตให้ผ่องใส

ผู้ที่ลังสมบ้าป่าวมาก จิตก็จะเคร้าหmomงเป็นปกติ และด้วยจิตที่เคร้าหmomงนั้นเมื่อละโลกจะทำให้ไปเสวยทุกข์ยังทุคติภูมิ ส่วนผู้ที่ลังสมบุญป่าวมาก จิตก็จะผ่องใส่เป็นปกติ เพราะบุญเป็นเครื่องชำระล้างจิต ให้ผ่องใส ทำให้จิตบริสุทธิ์จากบ้าป แล้วด้วยจิตที่ผ่องใส่นี้เองเมื่อลาลับจากโลกนี้ไปก็จะไปเสวยสุขอยู่ในสุคติภูมิตามกำลังบุญของตน หากบุญมากและตั้งความปรารถนาไว ก็จะได้ไปเกิดยังพระโลก หากบุญน้อยลงมากก็จะได้เกิดบนสวรรค์ชั้นต่าง ๆ ถ้าบุญหย่อนกว่านั้นก็จะได้กลับมาเกิดยังโลกมนุษย์อีกครั้ง

แต่ถ้าผู้ใดลังสมบุญและบารมีจนเต็มเปี่ยมแล้ว และได้ปฏิบัติธรรมจนเข้าถึงพระรัตนตรัยในตัว สามารถจำกัดกิเลสได้หมด ก็จะไม่ต้องเวียนว่าตายเกิดอีกต่อไป โลกแล้วก็จะไปเสวยสุขอยู่ในอายุตนนิพพาน

ปกติแล้วการล่งผลของกรรมในระดับปรโลกจะเป็นอย่างนี้คือ คนลังสมบ้าปามากจะไปทุคติ ส่วนคนลังสมบุญมากจะไปสุคติ แต่ทั้งนี้ก็มีกรณีพิเศษเหมือนกันคือ บางคนทำกุศลกรรมป่าวมาก แต่ก่อนตายได้สร้างบุญบางอย่างและจิตผ่องใส่ด้วยบุญนั้น ก็จะไปสุคติได้เหมือนกัน เพราะสภาพจิตก่อนตายเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญที่สุดในการไปสู่ปรโลก แต่กรณีแบบนี้ไม่ได้เกิดขึ้นง่าย ๆ ทางที่ดีที่สุดคือการลังสมบุญให้ต่อเนื่องจนจิตผ่องใส่เป็นปกติ

พระเจ้ามิลินท์เคย์ถามพระนาคเลนในเรื่องนี้ว่า

“ข้าแต่พระนาคเลน คำว่าผู้ไม่ได้ทำบุญตั้ง 100 ปี แต่ในเวลาจะตายได้ลستี นึกถึงพระพุทธเจ้า เพียงครั้งเดียว ก็ได้ไปเกิดในหมู่เทพเจ้า ตั้งนี้ คำนี้โดยไม่เชื่อ อีกคำหนึ่งว่า ทำปณาติบาตเพียงครั้งเดียว ก็ไปเกิดในนรกได้ คำนี้ โยมก็ไม่เชื่อฯ”

พระนาคเลนย้อนถามว่า “ก้อนหินเล็ก ๆ ทึ้งลงปะไนน้า จะลอยขึ้นบนน้ำได้ไหม”

พระเจ้ามิลินท์ตรัสว่า “ไม่ได้ พระผู้เป็นเจ้าฯ”

พระนาคเลนถามว่า “หากนำก้อนหิน 100 เล่มเกวียน ขนไล่ไว้ในเรือลำใหญ่ ๆ เรือลำนั้นจะลอยอยู่บนน้ำได้ไหม”

พระเจ้ามิลินท์ตรัสว่า “ได้ พระผู้เป็นเจ้าฯ”

พระนาคเลนตอบว่า “ขอถวายพระพร กุศลกรรมเปรี้ยบเหมือนเรือฯ แต่ถ้าเรือบรรทุกของหนัก

¹ สุตตนุตปีภูเก មชุณมนิกายสุส มูลปณูนาสก ວຕถูปມສຸດຳ, ພາຊາບາລີ ຂັບສຍາມຮັສ, ເລີ 12 ຂັ້ນ 92 ພັກ 64.

เกินไป ก็จะลงในน้ำได้ฉันได นรชนทำบาปทีละน้อย ๆ จนบาปมากขึ้น ก็จะลงไปในรถได้ฉันนั้น เพราะฉะนั้น ผู้ที่วิดน้ำในเรือ ทำให้เรือเบา ก็จะข้ามฟากไปถึงท่า คือ นิพพานได้ฉันนั้น ๆ¹

6.7.3 สัตว์โลกแตกต่างกันเพรากรรม

กรรมนั้นเป็นทั้งช่างผู้ปั้นแต่รูปร่างหน้าตาของเรา เป็นบรรพบุรุษผู้มอบมรดกให้แก่เรา เป็นองค์รักษ์พิทักษ์ความปลดภัย รวมทั้งเป็นอะไรต่ออะไรให้เราอึกมากมาย และที่สำคัญกรรมเป็นสลาเตตุ สำคัญที่ทำให้มนุษย์แต่ละคนและลัตว์ทั้งหลายมีความแตกต่างกัน

ขอทานที่นั่งนับเศษเงินตั้งแต่เกิดมีอยู่มากมาย เราเห็นพวกเขามาเสมอ กันหมด แต่เชื่อหรือไม่พวกเขาวุ่นวายได้ถึงความแตกต่างระหว่างกัน ขอทานบางคนได้เศษเงินมากมายเป็นกอบเป็นกำ ในขณะที่ขอทานบางคนมีรายได้น้อย และต้องร้อนเร่าที่ปักหลักใหม่อยู่เรื่อย ๆ ทำนองเดียวกัน แม้มาศพท้อถуж เป็นทางการ เช่น เศรษฐี เอาไว้ใช้ยังไม่พอ ต้องมีการขยายเป็น มหาเศรษฐี และ อภิมหาเศรษฐี เข้าไปอีก

คนจนก็ยอมเปรียบเทียบและเห็นความต่างระหว่างคนจนด้วยกันง่าย คนรวยก็เช่นกัน ยอมเปรียบเทียบและเห็นความแตกต่างระหว่างคนรวยด้วยกันไม่ยากนัก และไม่ใช่น้อยเลยที่ไม่ได้เป็นเศรษฐี ชั้วชีวิต คือ รายเดียวเดียวก็ประสบหายนะในรูปแบบต่าง ๆ ถูกโคงบ้าง ถูกปล้นเอาซึ่ง ๆ หน้าบ้างหรือถูกภัยจากน้ำและไฟทำลายเอาบ้าง

และคนรวยก็มีความจริงอย่างโดยย่างหนึ่งติดตัวอยู่ระหว่าง เกิดมารวย กับ ขยันทำงานจนรวย ทางด้านสติปัญญา ก็เช่นกัน เศรษฐีบางคนไม่ค่อยทันคน ไม่ทันเกมคนอื่น แต่กลับทำเรื่องตกตะลึงให้กับคู่แข่งอยู่เสมอ เอกชนนักทำงานที่เต็มไปด้วยสติปัญญาสามารถอย่างไม่น่าเชื่อ ตำรามหาวิทยาลัยธุรกิจ จำต้องกัดฟันใส่คำว่า เก่งอย่างเดียวไม่พอ ต้อง情商ด้วย คำว่า เยงเพียงคำเดียวอาจล้มล้างทฤษฎีต่าง ๆ ทั้งหมด ประกันความสำเร็จได้สูงสุด²

พระลัมมาลัมพุทธเจ้าตรัสถึงเรื่องความแตกต่างเพรากรรมไว้ในจุฬกัมมวิภัคสูตรซึ่งสามารถสรุปผลของกรรมต่าง ๆ ได้ 7 ประการ ทั้ง 7 ข้อนี้ไม่ได้เป็นความแตกต่างกันทั้งหมดของมนุษย์ เป็นเพียงตัวอย่างสำคัญ ๆ ที่พบทั้งได้ทั่วไปเท่านั้น

¹ ปุญ แสงฉาย (2511), มิลินทปัญหา, หน้า 127.

² ตั้งตฤณ (2548), เสียดายคนตายไม่ได้อ่าน, หน้า 81-82.

ลำดับ	อกุศลกรรม		กุศลกรรม	
	เหตุ	ผล	เหตุ	ผล
1	ฆ่าสัตว์	อายุสั้น	ไม่ฆ่าสัตว์	อายุยืน
2	เบียดเบี้ยนสัตว์	มีโรคมาก	ไม่เบียดเบี้ยนสัตว์	มีโรคน้อย
3	มักโกรธ	ผิวพรรณเคราหมอง	ไม่มักโกรธ	ผิวพรรณผ่องใส
4	ริษยา	มีอำนาจน้อย	ไม่ริษยา	มีอำนาจมาก
5	ไม่ให้ทาน	มีโภคะน้อย	ให้ทาน	มีโภคะมาก
6	กระด้าง เย่อหึง ไม่อ่อนน้อม	เกิดในตรากุลต่ำ	ไม่กระด้าง อ่อนน้อม	เกิดในตรากุลสูง
7	ไม่เข้าไปหา สมณพราหมณ์ ไม่สอบความธรรมะ	มีปัญญาธรรม	เข้าไปหา สมณพราหมณ์ สอบความธรรมะ	มีปัญญามาก

6.7.4 ตัวอย่างผลของกรรมจากอดีตสู่ปัจจุบัน

จากตารางที่กล่าวมาข้างต้น นักศึกษาอาจจะลงลักษณะโดยประการว่าเหตุใดกรรมนั้นๆ จึงส่งผลอย่างนั้น ๆ ความลงลียนี้เป็นเรื่องธรรมชาติของคนที่ยังไม่รู้แจ้ง และกล่าวแล้วว่าเรื่องวิบากกรรมนั้น ไม่อาจจะเข้าใจอย่างทะลุปรúปวงได้ด้วยการคิด ยิ่งคิดมากก็อาจจะเป็นบ้าได้ เพราะไม่อาจจะหาคำตอบที่ชัดเจนได้

ในหัวข้อนี้จะขยายความบางกรณีที่พอจะอธิบายได้ด้วยเหตุการณ์ที่พบเห็นในปัจจุบันนั้นคือประเด็นที่ว่าบุคคลให้ทานแล้วทำให้มีโภคทรัพย์มากเรื่องนี้จะกล่าวถึงอุปนิสัยการให้ทานของมหาเศรษฐีโลกในปัจจุบัน

จากที่กล่าวแล้วในหัวข้อ 6.5 ว่า นิสัย หมายถึง ความประพฤติที่เคยซิน ส่วน “อุปนิสัย” หมายถึง ความประพฤติที่เคยซินเป็นพื้นมาในสัมดาน หรือติดตัวมาข้ามชาติ ครรภ์ที่เคยมีนิสัยอย่างไร หากไม่ได้ปรับเปลี่ยนก็จะติดตัวไปตลอดชีวิตและจะติดตัวข้ามชาติด้วย

จากเรื่องอุปนิสัยอันติดตัวข้ามชาติดังกล่าว เมื่อเปรียบเทียบกับอุปนิสัยการให้ทานของมหาเศรษฐีโลกในปัจจุบันพบว่า ลดคล้อยกันมาก บุญจากการให้ทานแก่น้องนาบุญในอดีตชาติเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้คนมีฐานะร่ำรวย และอุปนิสัยการให้ทานนี้ก็จะติดตัวข้ามชาติ แม้การจะรู้เรื่องในอดีตชาติของมหาเศรษฐีต่าง ๆ เป็นไปได้ยาก แต่ฐานะและอุปนิสัยการให้ทานในปัจจุบันก็จะทอนให้เห็นภาพในอดีตได้อย่างชัดเจน

บิลล์ เกตส์อวิมahaเศรษฐีอันดับหนึ่งของโลกติดต่อกัน 13 ปีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538-2550 ได้ออกมาประกาศว่า จะยกสินทรัพย์ถึง 95% ที่มีอยู่ทั้งหมดให้มูลนิธิของเขาราเพื่อใช้ในกิจกรรมการกุศล โดยเหลือไว้

ให้ลูกทั้ง 3 คนเพียง 5% เท่านั้น¹ ปัจจุบัน (พ.ศ. 2551) บิลล์ เกตส์มีลินทรัพย์ทั้งหมดประมาณ 58,000 ล้านดอลลาร์ (ประมาณ 1.8 ล้านล้านบาท) เท่ากับว่าเขาจะยกลินทรัพย์ให้มูลนิธิเพื่อการกุศลถึง 55,100 ล้านดอลลาร์ หรือ ประมาณ 1.7 ล้านล้านบาท

มีคนเคยถามบิลล์ เกตส์ว่าทำไมถึงไม่ยกทรัพย์ลงบัตรัฐทั้งหมดให้กับลูกทั้ง 3 คน เกตส์ตอบว่า เงินจำนวนมหาศาลขนาดนี้ หากยกให้ลูกจะไม่ทำให้เกิดประโยชน์แก่ลังค์และกับลูกทั้งสาม เพราะปรัชญาในการดำรงชีวิตของเขาก็คือ นำทรัพย์สมบัติที่มีคืนให้กับลังค์

มหาเศรษฐีโลกผู้ใจบุญอีกท่านหนึ่งคือ瓦อร์เรน บัฟเฟ็ตท์ เข้าอกมาประกาศในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2549 ว่า จะบริจาคเงินประมาณ 37,000 ล้านดอลลาร์ (ประมาณ 1.158 ล้านล้านบาท) ซึ่งคิดเป็น 85% ของลินทรัพย์ที่มีอยู่ตอนนั้นให้แก่มูลนิธิการกุศล 5 แห่ง² และไม่นานมานี้เขาก็ได้บริจาคเงิน 31,000 ล้านดอลลาร์ให้กับมูลนิธิของบิลเกตส์ไปแล้ว

นอกจากนี้ในสหรัฐอเมริกายังมีมหาเศรษฐีผู้ใจบุญอีกมากmany เช่น กอร์ดอน มาร์ แลสเบตตี้ มาร์ ผู้ร่วมก่อตั้งบริษัทอินเทล, เอลิ แลสเอดิธ บรอด ผู้ก่อตั้งบริษัทชั้นนำเมริกา, เจมส์ แลสเวอร์จิเนียร์ ล็อตัวเวอร์ล ผู้ก่อตั้งบริษัทเมริกาเซนจูรี, ไมเคิล แลซูชาน เดลล์ ผู้ก่อตั้งบริษัทเดลล์ คอมพิวเตอร์, ครอบครัว วอลล์ตัน แห่งศูนย์การค้าวอลล์มาร์ต, เท็ด เทอร์เนอร์ ผู้ก่อตั้งสำนักข่าวชีเอ็นเอ็น, เจฟฟ์ ลอกอล์ ผู้ก่อตั้งตัวกลางในการซื้อขายทางอินเทอร์เน็ต ชื่อ อีเบย์ (eBay), จอห์น อาร์ อาล์ม ประธานบริษัทโคคา-โคลา เอ็นเตอร์ไพรส์ เป็นต้น

นอกจากในสหรัฐอเมริกาแล้วปัจจุบันมหาเศรษฐีทั่วโลกได้ทยอยตั้งมูลนิธิการกุศลของตนเองขึ้นมาซึ่งกำลังผุดขึ้นเป็นดอกเห็ดไปทั่วโลก เช่น ในเยอรมนี ปัจจุบันมูลนิธิของเอกชนในเยอรมนีได้เพิ่มขึ้นจาก 4,000 แห่ง ในปี พ.ศ. 2540 เป็น 13,000 แห่ง ในปี พ.ศ. 2549 และจากข้อมูลของธนาคารชั้นนำแห่งหนึ่ง ในลิ维ตเซอร์แลนด์ ระบุว่าลูกค้าระดับมหาเศรษฐีประมาณ 1 ใน 4 แสดงความจำนงที่จะบริจาคเงินล้วนหนึ่งในสิบเพื่อการกุศล ขณะที่ 40% กำลังพิจารณาในเรื่องนี้ และ 15% เริ่มนำเรื่องบริจาคมาพูดถึงแล้ว³

นิตยสารดิ อีโคโนมิสต์ ฉบับวันที่ 25 เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 ได้ตั้งข้อสังเกตถึงสาเหตุหลักของการให้ของมหาเศรษฐีเหล่านี้ว่าคนรวยมักต้องการตอบแทนต่อบางสิ่งที่ช่วยให้พวกเขาระลึกความจำเร็ว เช่น บริจาคเงินแก่โรงเรียนที่ตนเคยเรียน บางคนให้การสนับสนุนโรงพยาบาลหรือการวิจัยยาต้านซึ่งเคยทำร้ายคนใกล้ชิดของพวกรเขา หรือบางคนซึ่งช่วยเหลือประเทศยากจนซึ่งพวกรเขามาเคยไปเยือน ส่วนสาเหตุของ การให้ อาจมาจากมาตรการจูงใจทางภาษี เพราะบางประเทศเงินบริจาคสามารถนำไปหักภาษีเงินได้⁴

¹ พิษณุ นิลกลัด (2549), มติชนสุดลัปดาห์.(ออนไลน์).

² ไทยรัฐ (2549), มหาเศรษฐีมะกันบริจาคให้การกุศลแบบหมดตัว (ออนไลน์).

³ ประชาชาติธุรกิจ (2549), นายทุน-นักบุญ ปฏิวัติโลกแห่งการให้ (ออนไลน์).

⁴ ประชาชาติธุรกิจ (2549), นายทุน-นักบุญ ปฏิวัติโลกแห่งการให้ (ออนไลน์).

สาเหตุการให้ทานที่ก่อภาระนี้เป็นเพียงสาเหตุที่พบและวิเคราะห์ได้ในปัจจุบันชาติเท่านั้น ส่วนสาเหตุสำคัญที่ก่อภาระมาตั้งแต่ต้นคือ อุปนิสัยรักการให้ทานที่ติดตัวมาข้ามชาติ ส่งผลให้มหาเศรษฐีเหล่านี้ดำเนินชีวิตเช่นเดิมอีกในชาตินี้ แม้ในชาตินี้พากขาจะไม่ค่อยได้ให้ทานแก่เนื่องจากภัย เพราะเกิดในประเทศที่มีความเชื่อต่างไปจากคำสอนในพระพุทธศาสนา แต่ประเด็นที่ก่อภาระนี้ต้องการซึ่งให้เห็นอุปนิสัยที่ติดตัวข้ามชาติเป็นหลัก

6.7.5 กฏแห่งกรรมกับหลักวิทยาศาสตร์

ความสอดคล้องกันของกฏแห่งกรรมกับวิทยาศาสตร์คือเรื่อง “เหตุผล” ทั้งเหตุผลคือกฏที่มีอยู่แล้วในธรรมชาติ และเหตุผลที่มนุษย์และสัตว์ทั้งหลายสร้างขึ้นซึ่งในที่นี้คือ “กรรม” หมายถึง การกระทำโดยเจตนา กล่าวคือ เมื่อประกอบเหตุคือทำกรรมอย่างนี้ยอมได้รับผลอย่างนี้ เมื่อประกอบเหตุคือทำกรรมอย่างนั้น ยอมได้รับผลอย่างนั้น ดังข้อความที่ว่า “บุคคลห่วงพีชเช่นใด ยอมได้ผลเช่นนั้น คนทำดียอมได้ดี ทำชั่ว ก็ยอมได้ชั่ว”¹

เรื่องของกรรมในพระไตรปิฎกนั้นมีอยู่ 2 ส่วนคือ กรรมในปัจจุบันชาติ และกรรมในอดีตชาติ สำหรับกรรมในปัจจุบันชาตินั้นจากการทางวิทยาศาสตร์ค่อนข้างจะยอมรับ เพราะพบเห็นกันได้ทั่วไปในชีวิตประจำวัน เช่น ลูกจ้างที่ขยันทำงานและซื่อสัตย์สุจริต จะได้รับความเมตตาและความไว้วางใจจากนายจ้าง คนที่ฆ่าคนอื่นตายจะถูกตัดขาดตามจับขังคุก เพราะกรรมนั้น ผู้ให้ยอมเป็นที่รักของผู้รับ เป็นต้น

ส่วนกรรมในอดีตชาติที่มาลงผลในปัจจุบันนั้นจากการวิทยาศาสตร์ไม่ค่อยยอมรับ เพราะคิดว่า พิสูจน์ไม่ได้บ้าง แต่จะพยายามค้นหาสาเหตุในปัจจุบันเพื่ออธิบายผลที่เกิดขึ้นนั้น เช่น พระพุทธศาสนา อธิบายว่า ใจนลไต่ตลาด เพราะบุญด้านปัญญาบารมีที่เข้าได้สั่งสมมาจากอดีตชาติเป็นหลัก บุญด้านปัญญาจะกลับเป็นดวงปัญญาที่สว่างไสวอยู่ ณ ศูนย์กลางกายของใจนลไต่เอง ซึ่งจะเห็นได้ด้วยการทำใจให้ละเอียดด้วยการฝึกล้มมาสماธิ เมื่อใจนลไต่ลงโลกไปแล้วดวงปัญญาจะก้ามติดกายละเอียดของเข้าไปสู่ปรโลกด้วย ไม่ได้หลงเหลืออะไรไว้เลียนอกจากชากร่างกายที่เบื้องหน้า

แต่ในวงการวิทยาศาสตร์ไม่เชื่ออย่างนั้น นักวิทยาศาสตร์โดยมากเชื่อว่าความฉลาดของใจนลไต่อยู่ที่สมอง จึงผ่าตัดนำสมองของเขามาศึกษาเปรียบเทียบกับสมองของคนทั่วไปเพื่อหาความแตกต่างอันจะนำไปสู่ข้อสรุปถึงสาเหตุแห่งความฉลาดของใจนลไต่ เมื่อได้ข้อสรุปแล้วก็หารือวิการทำให้สมองของคนทั่วไปเป็นเหมือนอย่างสมองของใจนลไต่ หากทำได้คนทั่วไปก็มีโอกาสฉลาดเหมือนอย่างอัจฉริยะผู้นี้หรือจะกล่าวว่าเป็นการโคลนนิ่งใจนลไต่ออกเป็นร้อยเป็นพันคน ซึ่งในความเป็นจริง ๆ ไม่อาจจะทำได้ เพราะว่าปัจจัยหลักของความฉลาดไม่ได้อยู่ที่สมอง

หากมีเด็กเกิดมาพิการนักวิทยากรค้นหาสาเหตุในปัจจุบันว่าทำไม่เข้าจึงพิการ เช่นการพิการเกิดจากการผิดพลาดบางประการของลารพันธุกรรม แต่ลิ่งหนึ่งที่วิทยาศาสตร์อธิบายไม่ได้คือ ทำไม่เด็ก

¹ พระสูตรตันตปิฎก ลังยุตตินิกาย สถาบันฯ สมุดทักษตร, มก., เล่ม 25 ข้อ 903 หน้า 487.

คนนี้จึงสมควรเป็นคนพิการ ทั้ง ๆ ที่มีเด็กอีกมาก manyเกิดมา มีร่างกายสมบูรณ์ พระเจ้าหรือไม่ที่กำหนดให้ เด็กคนนี้สมควรเป็นคนพิการ

วิทยาศาสตร์อธิบายตรงนี้ไม่ได้ เพราะไม่อาจไปถึงต้นเหตุที่แท้จริงของปัญหา อย่างมากก็ตอบได้ เพียงปลายเหตุที่ศึกษาไว้จัดได้ในปัจจุบันชาติเท่านั้น อุปมาเหมือนกับว่าเด็กคนหนึ่งเห็นนาย ก.อยู่ในคุก จึงถามผู้ใหญ่ว่า ทำไน้วย ก.จึงไปอยู่ในคุก ผู้ใหญ่คุณหนึ่งตอบแต่เพียงว่า นาย ก.ไปอยู่ในคุก เพราะถูก ตำรวจจับไปชั่วไว้ โดยไม่ได้อธิบายว่า ทำไน้วย ก.จึงสมควรถูกจับไปชั่วไว้อย่างนั้น เข้าทำความผิดอะไร มาจึงสมควรถูกจับชั่ว

คำอธิบายของนักวิทยาศาสตร์ก์ท่านองเดียวกันคือ ไม่ได้อธิบายว่าทำไน้เด็กบางคนจึงสมควร เป็นคนพิการ เนื่องจากไม่อาจจะอธิบายได้ แต่พระพุทธศาสนาอธิบายได้อย่างชัดเจนว่า เด็กคนดังกล่าว เป็นคนพิการเพราะบารมีที่เขาทำไว้ในอดีตชาติมาลังพล ส่วนเด็กคนอื่นไม่ได้พิการเพราะเขามาไม่ได้ ทำบารมีไว้

6.8 พระธรรมคือแผนที่ชีวิตในสังสารวัฏ

อุปมาที่ง่ายและชัดเจนที่สุดของพระธรรมคือ แผนที่ชีวิตในสังสารวัฏ ผู้ค้นพบแผนที่คุณแรกคือ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าค่าสดาเอกของโลก

หากเปรียบลังสารวัฏกับประเทศไทยโดยเด่นชัดที่สุดคงจะเป็นประเทศไทย โดยเขต อันตรายอยู่ทางทิศใต้ของประเทศไทย แดนคิวไฮอยู่ทางภาคเหนือ

เขตอันตรายและแดนคิวไฮนั้นเปรียบประดุจจังหวัดต่าง ๆ ที่มีความแตกต่างกันไป กล่าวคือ ยิ่ง ลงไปในจังหวัดด้านใต้มากเท่าไรยิ่งอันตรายมากเท่านั้น จะเต็มไปด้วยกับดักระเบิด และการก่อการร้าย สารพัดชนิด จะทำให้ผู้ผลลัพธ์ไปสู่สิ่นั้นต้องเสียทุกข้านัปการ

ขณะเดียวกันยิ่งขึ้นเหนือมากเท่าไร ก็ยิ่งพบกับจังหวัดที่เป็นแดนคิวไฮมากยิ่งขึ้นเช่นกัน จะได้พบ กับลิ่งลายงามประดีตยิ่ง ๆ ขึ้นไปตามลำดับ ภูมิอากาศก็จะลباวยิ่งไปเรื่อย ๆ จะทำให้ผู้ใดไปเยือนมี ความสุขออย่างพูดไม่ออกอกไม่ถูกที่เดียว

yan พาหนะที่จะนำไปสู่แดนคิวไฮคือ กฎกรรม ได้แก่ การให้ทาน รักษาศีล และเจริญ Kavanaugh เป็นต้น กฎกรรมที่ทำนี้จะล่งผลให้ได้บุญและบารมีอันเป็นประดุจเชื้อเพลิงที่ใช้ในการเดินทางสู่ภาคเหนือ ยิ่งสร้าง กฎกรรมมากเท่าไร ยิ่งทำให้มีพลกำลังเดินทางขึ้นเหนือได้อย่างเร็วแรงและไปได้สูงมากเท่านั้น

ส่วนกฎกรรมทั้งทางกาย วาจา ใจ คือ yan พาหนะที่จะนำสู่ทางตอนใต้ ผลของการสร้าง กฎกรรมคือ บำบัดอันเป็นประดุจเชื้อเพลิงสำหรับการเดินทาง ยิ่งสร้างกฎกรรมมากเท่าไร ยิ่งทำให้ การเดินทางลงใต้เร็วแรงและลงได้ลึกมากเช่นกัน

โครงสร้างที่เดินทางไปชนมนุษย์ไม่ไปเรื่อย ๆ ขึ้นเหนือบ้าง ลงใต้บ้าง ตามอารมณ์ที่ขึ้นลง ๆ ใน แต่ละวัน เขายังต้องวนเวียนอยู่ในประเทศไทยแห่งนี้ตลอดไปไม่มีทางออกนอกประเทศไทยได้ จะได้รับสุขบ้าง

ทุกข์บ้างต่อไปเรื่อย ๆ ไม่มีสิ่งสุด แต่โดยมากแล้วจะเสวยทุกข์ เพราะถอนหนทางที่ผ่านไปในแต่ละจังหวัด เดิมไปด้วยหลุมบ่อมากมาย พลาดเมื่อไรเจ็บตัวเมื่อนั้น

และที่สำคัญผู้คนโดยมากในโลกไม่รู้ด้วยซ้ำไปว่า ถนนเล่นไฟนี้ไปภาคเหนือและสันไหนไปใต้ จึงทำให้พลัดหลงลงใต้กันมาก แม้เส้นทางที่ขึ้นเหนือก็ยังมีจุดเชื่อมต่อให้กลับวงลงใต้ได้โดยไม่รู้สึกตัว หรือแม้ระวังก็ยากหากจะแล่นลิ่วไปเรื่อย ๆ อย่างไม่รู้จุดหมายปลายทาง

ส่วนครก์ตามต้องการออกนอกราชเทคคือลังสารวัณนี จะต้องสร้างกุศลกรรมอย่างยิ่งยาก ทั้งการให้ทาน รักษาศีล และเจริญ Kavanaugh โดยเฉพาะการเจริญสมาธิ Kavanaugh จะทำให้ได้ยานอันประเสริฐ สำหรับบินออกจากประเทศไทย ยานนี้คือ “ดวงปัญมวนรค” อันเป็นดวงที่เกิดจากการรวมตัวกันของอริยมรรค มีองค์แปด ซึ่งจะเกิดขึ้นจากการเจริญสมาธิ Kavanaugh ใจหยุดนิ่ง

เมื่อเจริญสมาธิ Kavanaugh ได้ยานอันประเสริฐแล้ว แต่จะบินออกจากประเทศไทยได้จะต้องได้กับตันผู้ควบคุมยานด้วย กับตันในที่นี้คือพระรัตนตรัยภายใน ได้แก่ พระธรรมกาย เป็นตัน ซึ่งจะได้มาด้วยการเจริญสมาธิ Kavanaugh โดยจดใจนิ่ง ๆ กลางดวงปัญมวนรคนั้น แล้วเข้ากลางของกลางไปเรื่อย ๆ ในที่สุดก็จะได้พบกับตันคือพระธรรมกายรอดอยอยู่ภายใน กับตันที่ว่านี้รอดอยเรามากอย่างยานานตั้งแต่ปัญชาติที่เราเกิดมาในลังสารวัณนี

เมื่อพบพระธรรมกายแล้วคราวนี้จะบินไฟน์ต่อไปไหนก็ได้ ในเวลาบินอยู่บนท้องฟ้านั้นมุมมองทั้งหมดของเราระะแตกต่างออกไปอย่างลึ้นเชิง ที่เคยนึก ๆ มาตลอดชีวิตว่าโลกมีแต่้มุมมองทางพื้นราบ ก็เข้าใจเสียใหม่ เท็นตามจริงว่า ยังมีมุมมองจากสายตาแบบนกที่งดงามกว่ากันมาก ไฟน์ต่อไฟน์ได้อย่างรวดเร็วเป็นอิสระกว่ากันมาก การรุดไปข้างหน้า ข้างหลัง ข้างขวา ข้างซ้าย เหมือนไม่มีขีดจำกัดใด ๆ อยู่เลย ทุกอย่างเป็นไปตามปรารถนาทั้งลิ้น

เมื่อยู่บนท้องฟ้าเราจะเห็นภูมิประเทศทั้งหมดแล่นชัด เห็นตามจริงว่าเส้นทางไฟน์ไฟไปสู่จังหวัดใดทิศเหนือหรือทิศใต้ จะเห็นชีวิตความเป็นอยู่ของคนในแต่ละจังหวัดได้อย่างชัดเจน จะเห็นว่าภาคเหนืออันเป็นแคนคิวโลเมต์จังหวัด ๆ ไฟน์น่าอยู่ที่สุด และจะเห็นแล่นชัดว่า แคนได้คืออบายภูมินั้นมีอะไรบ้าง ชีวิตความเป็นอยู่ในอบายเป็นอย่างไร สัตว์นรกรหนุดาเป็นอย่างไร และจะเห็นว่าทั้งประเทศมีแต่ความวุ่นวาย เส้นทางเชื่อมกันวนเวียนเป็นวงกต ผู้คนจำนวนมากหลงลงมกันอยู่โดยไม่พบทางออกมาย่างยานานแล้ว

เมื่อชมภูมิประเทศจนพอแล้วและเมื่อเชือเพลิงคือการมีเต็มถังแล้ว หากปรารถนาจะบินออกนอกประเทศไทยลังสารวัณนี้ไปสู่อายุตนนิพพานตามพระลัมมาลัมพุทธเจ้าและพระอรหันต์ทั้งหลายในอดีตไปก็ยอมได้ แต่ถ้าการมีอันเปรียบประดุจเชือเพลิงยังไม่เต็ม ก็จะออกนอกลังสารวัณนี้ได้เพียงชั่วครั้ง ชั่วคราว จำต้องกลับมาสร้างบำบัดมีให้เต็มเปี่ยมเสียก่อน จึงจะมีกำลังมากพอที่จะไปสู่อายุตนนิพพานได้อย่างถาวร

กิจกรรม

หลังจากนักศึกษาได้ศึกษา บทที่ 6 พระธรรม : คำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จบโดยสมบูรณ์แล้ว โปรดทำแบบประเมินตนเองหลังเรียนบทที่ 6 ในแบบฝึกปฏิบัติบทที่ 6 และวิจัยคึกขานบทที่ 7 ต่อไป

บทที่ 7

พระสังฆ์ : สาวก

ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

บทที่ 7

พระสงฆ์ : สาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

พระสงฆ์ : สาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

7.1 พระสงฆ์คือใคร

7.2 พระลังฆคุณ

7.3 ในปัจจุบันยังมีพระอริยสัมภพอยู่หรือไม่

7.4 ความสำคัญของพระสมมติสังฆ

7.5 การบวชในพระพุทธศาสนา

    7.5.1 วิธีการบรรพชาเป็นสามเณร

    7.5.2 วิธีการอุปสมบทเป็นพระภิกษุ

    7.5.3 อายุของผู้ครอบครองและอุปสมบท

    7.5.4 ผู้ถูกห้ามบวชและผู้ที่ไม่ควรให้บวช

    7.5.5 ศีลของพระภิกษุ

    7.5.6 นิสัย 4 ปัจจัยเครื่องอาคัยของบรรพชิต

    7.5.7 อนิสลงกรณ์การออกบวชเป็นบรรพชิต

7.6 การสร้างบารมีเพื่อพระอริยสัมภพ

    7.6.1 ขั้นตอนการฝึกฝนตนของพระสงฆ์

    7.6.2 ความลับพันธ์ของไตรลิขากับคณกโมคคลานสูตร

    7.6.3 การสร้างบารมีในอดีตชาติของพระอริยสัมภพ

7.7 การบริหารองค์กรลังฆ

    7.7.1 หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์

    7.7.2 พร้อมกันประชุมและพร้อมกันทำกิจที่สังฆพึงทำ

    7.7.3 ไม่ถอนและไม่บัญญัติแต่ให้ปฏิบัติตามลิกข忙บท

    7.7.4 เคารพพระภิกษุผู้เป็นปรินายกของสังฆ

    7.7.5 ไม่ลุ่มนาจของต้นหาอันทำให้เกิดในภาพใหม่

    7.7.6 มีความห่วงใยในเสนาสนะตามราบปา

    7.7.7 ประทานให้ภิกษุผู้มีศีลมหายใจมาแล้วก็ให้อ่ายลับาย

7.8 วันสำคัญของพระสงฆ์

แนวคิด

1. พระสังฆ์ คือ สาวกของพระลัมมาลัมพุทธเจ้า แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ พระอริยสงฆ์ ได้แก่ พระโพลีดาบัน – พระอรหันต์ และ พระสมมติสงฆ์ ได้แก่ พระภิกษุปุถุชนทั่วไป

2. พระอริยสงฆ์มีคุณ 9 ประการคือ ปฏิบัติตามทางสายกลาง, ปฏิบัติตรงต่อพระนิพพาน, ปฏิบัติเพื่อออกจากภพ 3, ปฏิบัติอย่างดีเลิศ, เป็นผู้គรารោចพลักษณะ, เป็นผู้គรัด้อนรับ, เป็นผู้គรรับของที่เข้าทำบุญ, สมควรกราบไหว้ และเป็นเนื้อน้ำบุญที่เลิศที่สุด

3. พระสมมติสงฆ์มีความสำคัญในการรักษาพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน เพราะยุคนี้หากพระอริยสงฆ์ได้มาก และพระสมมติสงฆ์ทั้งหลายคือผู้ที่จะเป็นพระอริยสงฆ์ในอนาคต โดยจะต้องสร้างบารมีตามแบบอย่างพระอริยสงฆ์ในอดีต

4. การบวชในพระพุทธศาสนา มี 2 ประเภท ได้แก่ บรรพชา คือ บวชเป็นสามเณร และ อุปสมบท คือ บวชเป็นพระภิกษุ แต่ทั้งนี้การอุปสมบทจะต้องผ่านการบรรพชามาก่อน

วิธีการบรรพชา ได้แก่ การขอถึงไตรสรณคมน์ คือ ขอถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง

วิธีการอุปสมบทหลัก ๆ มี 3 วิธี แต่ที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ ญัตติจตุตตกรรมวาจา คือการบวชโดยการอนุมัติของคณะสงฆ์

พระพุทธองค์บัญญัติเกณฑ์การคัดคนเข้ามาบวชไว้อย่างละเอียด เพื่อให้ได้คนที่มีคุณภาพมาเป็นอายุพระศาสนา โดยย่อคือต้องพร้อมทั้งเพศภาวะ, อายุ, บุคลิกภาพและความประพฤติ ผู้บวชเป็นสามเณรจะต้องถือศีล 10 ส่วนพระภิกษุต้องถือศีล 227 ข้อ ศีลนี้เป็นฐานในการปฏิบัติธรรมให้เข้าถึงพระรัตนตรัยในตัวอันเป็นอันสิ่งล้วนล้วนของการบวช

5. หลักอปริหานิยธรรมเป็นธรรมสำคัญในการบริหารองค์กรสงฆ์ ทำให้องค์กรสงฆ์เจริญรุ่งเรือง ลีบมาได้กว่า 2,500 ปี

6. วันสำคัญของพระสังฆ์ ได้แก่ วันพระ วันมหาบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันทดสอบกฐิน เป็นต้น

วัตถุประสงค์

- เพื่อให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจเรื่องพระสังฆ์สาวกของพระลัมมาลัมพุทธเจ้า
- สามารถนำความรู้มาสร้างบารมีและดำเนินชีวิตให้ประสบความสุขความสำเร็จได้
- สามารถอธิบายถึงลักษณะของความรู้ที่สมบูรณ์ที่พระลัมมาลัมพุทธเจ้าตรัสไว้ได้

บทที่ 7

พระสงฆ์ : สาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

7.1 พระสงฆ์คือใคร

พระลัมมาลัมพุทธเจ้าตรัสไว้ในมหาปรินิพพานสูตรว่า “พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติถูกต้อง ปฏิบัติสมควร ได้แก่ อริยบุคคล 4 คู่ คือ 8 บุคคล พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคนี้ เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิณ ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก”¹

พระธรรมนี้ได้ยืนยันอย่างชัดเจนอีกรึว่า “พระสงฆ์” สาวกของพระผู้มีพระภาคนั้นหมายถึง “อริยบุคคล 4 คู่ คือ 8 บุคคล”

คำว่า “8 บุคคล” คือ บุคคลผู้พร้อมเพียงด้วยมรรค 4 ผู้พร้อมเพียงด้วยผล 4 ได้แก่ บุคคลผู้เป็นพระโสดาบัน

บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งโสดาปัตติผล

บุคคลผู้เป็นพระสกทาคามี

บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งสกทาคามิผล

บุคคลผู้เป็นพระอนาคตมี

บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งอนาคตมิผล

บุคคลผู้เป็นพระอรหันต์

บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อเป็นพระอรหันต์²

บุคคลผู้เป็นพระโสดาบัน หมายถึง พระโสดาปัตติผล บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งโสดาปัตติผล หมายถึง พระโสดาปัตติมรรค... บุคคลผู้เป็นพระอรหันต์ หมายถึง พระอรหัตผล และ บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อเป็นพระอรหันต์ หมายถึง พระอรหัตมรรค

โดยสรุปอริยบุคคล 4 คู่ คือ 8 บุคคล ได้แก่

คู่ที่ 1 พระโสดาปัตติมรรค พระโสดาปัตติผล

คู่ที่ 2 พระสกทาคามิมรรค พระสกทาคามิผล

คู่ที่ 3 พระอนาคตมิมรรค พระอนาคตมิผล

คู่ที่ 4 พระอรหัตมรรค พระอรหัตผล

¹ พระสูตตันตบัญญัติ ที่มนิกาย มหาวรรค, มหาปรินิพพานสูตร, มจร. เล่ม 10 ข้อ 159 หน้า 104.

² พระอภิธรรมบัญญัติ ราชตุ-บุคคลบัญญัติปกรณ์ มก. เล่ม 36 ข้อ 150 หน้า 187-188.

ดังนั้นพระสังฆ์ในความหมายของพระลัมมาลัมพุทธเจ้า คือ อริยบุคคล 4 คู่คือ 8 บุคคล อันหมายถึง พระอริยสังฆ์ ไม่ได้หมายถึง พระสังฆ์บุคุณทั่ว ๆ ไป ดังในอรรถกถาที่ว่า “คำว่า บุคคล 8 คือผู้ตั้งอยู่ใน บรรจุ 4 ชื่อว่า พระอริยสังฆ์”¹

พระอริยสังฆ์ที่ชาวพุทธรู้จักกันในสมัยพุทธกาล ได้แก่ พระสาวีบุตร dara พระมหาโมคคัลลานะ เกระ พระมหาภัจจายนะ เกระ พระมหาภัลลปะเกระ พระอนุรุทธะเกระ พระอานันทะ เกระ พระอุบลวรรณเกรี พระมหาปชาบดีโคตมีเกรี และ พระภัททากาปีลานีเกรี เป็นต้น

แม้ชาวลาลที่ได้บรรลุธรรมเป็นพระอริยบุคคล เช่น เป็นพระโพสดาบัน เป็นต้น ก็ถือเป็นพระอริยสังฆ์ตามความหมายนี้ แต่เป็นด้วยคุณภาพในหรือเป็นการบวชภายในนั้นเอง

สำหรับพระสังฆ์บุคุณทั่ว ๆ ไปนั้นท่านเรียกว่า “พระสมมติสังฆ์”

คำว่า สมมติ แปลว่า รู้พร้อมกัน, รู้กันพร้อมหน้า ใช้ในความหมายทั่วไปว่า อนุญาต, เลือกเพื่น, ขยินยอม, ยอมรับ, พิจารณา

สมมติ ในคำไทยใช้ในความหมายว่า รู้สึกนึกคิดเอาเอง, ต่างว่า, ถือเอาว่า, ข้อคิดเห็นที่ใช้เป็น มูลฐานแห่งการหาเหตุผลหรือการค้นคว้าทดลอง

สมมติสังฆ์ หมายถึง พระสังฆ์โดยสมมติ คือเป็นพระสังฆ์โดยการยอมรับกันในหมู่สังฆ์ หลังจาก การได้ผ่านการคัดเลือกเพื่อคุณสมบัติถูกต้องและผ่านพิธีกรรมที่เรียกว่าอุปสมบทกรรมครบรถวันตามพระวินัยแล้ว ใช้เรียกพระสังฆ์ที่ยังไม่ได้บรรลุธรรมผล เช่น พระสังฆ์ทั่วไปในปัจจุบัน ถ้าได้บรรลุธรรมแล้ว เช่น เป็นพระโพสดาบัน เรียกว่า อริยสังฆ์²

คำว่า พระสังฆ์ มาจาก “บทว่า สังฆ หรือ สงฆ ในภาษาบาลี ได้แก่ ภิกษุสังฆ์”³

เมื่อกล่าวถึงพระสังฆ์ในเบื้องของจำนวนแล้วอาจหมายถึง “พระภิกษุรูปใดรูปหนึ่งเพียงรูปเดียว” หรือ หมายถึง “หมู่พระภิกษุตั้งแต่ 4 รูปขึ้นไป” ก็ได้ เพราะคำว่า สังฆ์ แปลว่า “หมู่” ก็ได้ดังในอรรถกถาที่ว่า “บทว่า สังฆา วา คณा วา ได้แก่ หมู่ หรือ คณะ คือ ชุมนุมชน”⁴

คำที่มักใช้แทนพระสังฆ์มีดังนี้ “พระ, ภิกษุ, พระภิกษุ, พระภิกษุสังฆ์, บรรพชิต, ลัมณะ”

คำว่า พระ มาจากคำว่า วร ในภาษาบาลี แปลว่า ประเสริฐ เลิศ วิเศษ⁵ ดังนั้นคำว่า พระ จึง แปลว่า บุคคลผู้ประเสริฐ ผู้เลิศ ผู้วิเศษ

คำว่า ภิกษุ มาจากบทว่า “ภิกขุ ในภาษาบาลี แปลว่า เห็นภัยในสังสารวัฏ”⁶

¹ ปัญจสุทนี อรรถกถามัชฌิมนิกาย มูลปัณณลักษณ์, อรรถกถามหาอัสสูตร, มก.เล่ม 19 หน้า 218.

² พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเดช) (2548), พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสนา ชุด คำวัด, หน้า 1006.

³ ปรมตถทีปนี อรรถกถาขุททกนิกาย เตรคณา อรรถก paranacita, มก. เล่ม 50 หน้า 415.

⁴ ปรมตถทีปนี อรรถกถาขุททกนิกาย อิติวุตตะ, อรรถกถาปสาทสูตร, มก. เล่ม 45 หน้า 566-567.

⁵ พระธรรมกิตติวงศ์ (2551), พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสนา ชุด คำวัด, หน้า 635

⁶ สัทอัมปัชโตติกา อรรถกถาขุททกนิกาย มหานิพเทศ คุทตวัชสุตตินิพเทศ, มก. เล่ม 65 หน้า 291.

ภิกขุ มีรากคัพท์มาจากคำว่า “ภัย + อิกขะ + รู ปัจจัย” ภัย แปลว่า ภัยอันตราย หมายถึง ภัย ในสังสารวัฏ อิกขะ แปลว่า มองเห็น ดังนั้น ภิกขุ จึงแปลว่า เห็นภัยในสังสารวัฏ หรือ ผู้เห็นภัยในสังสารวัฏนั่นเอง

คำว่า พระภิกขุ นั้นเติมคำว่า “พระ” เข้ามาข้างหน้าคำว่า “ภิกขุ” เพื่อแสดงความยกย่องว่า ภิกขุ เป็นผู้ประเสริฐ เป็นผู้เลิศ เป็นผู้วิเศษ หากฝ่ายหญิงจะเรียกว่าภิกขณี

คำว่า บรรพชิต มาจากบทว่า “ปพพชิต ในภาษาบาลี แปลว่า เข้าถึงบรรพชา อธิบายว่า เป็นผู้ บรรพชิตแล้ว”¹ ราชบัลลทิตยสถานให้ความหมายไว้ว่า บรรพชิต หมายถึง นักบรรพชิตในพระพุทธศาสนา ส่วนนักบรรพชานอกพระพุทธศาสนาเรียกว่า “เดียรธี”²

คำว่า สมณะ มาจากบทว่า “สมโน ในภาษาบาลี แปลว่า เป็นผู้ลงบabaป” คำว่า สมณะ นั้น หมายเอาเฉพาะพระอริยสงฆ์ดังบทว่า “สมโน ได้แก่ สมณะผู้ตัวลับแล้ว ได้แก่ พระโสดาบัน เป็นต้น”³ หรือ ดังที่พระลัมมามาลัมพุทธเจ้าตรัสกับสุภัทประพิพาชกว่า

“ดูก่อนสุภัททะ อริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ 8 หาไม่ได้ในธรรมวินัยได แม้สมณะที่ 1 ที่ 2 ที่ 3 ที่ 4 ก็หาไม่ได้ในธรรมวินัยนั้น สุภัททะ อริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ 8 หาได้ในธรรมวินัยได แม้สมณะที่ 1 ที่ 2 ที่ 3 ที่ 4 หาได้ในธรรมวินัยนั้น สุภัททะ อริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ 8 หาได้ในธรรมวินัยนี้ สมณะที่ 1 ที่ 2 ที่ 3 ที่ 4 ก็มีอยู่ในธรรมวินัยนี้ ลักษิอื่น ๆ ว่างจากสมณะผู้รู้ สุภัททะ ก็ภิกขุเหล่านี้พึงอยู่ โดยขอบ โลกจะไม่พึงว่างจากพระอรหันต์ทั้งหลาย”⁴

อรรถกถาอธิบายไว้ว่า “สมณะที่ 1 คือพระโสดาบัน สมณะที่ 2 คือพระสกทาคามี สมณะที่ 3 คือ พระอนาคตมี สมณะที่ 4 คือพระอรหันต์”⁵ ดังนั้นคำว่าสมณะจึงหมายเอาพระอริยสงฆ์เท่านั้น และสมณะ ดังกล่าวมีเฉพาะในธรรมวินัยนี้คือมีเฉพาะในพระพุทธศาสนาเท่านั้นเอง

7.2 พระสังฆคุณ

พระสังฆคุณในที่นี้พระลัมมามาลัมพุทธเจ้าหมายเอาคุณของพระอริยสงฆ์เท่านั้นซึ่งพระองค์ตรัสไว้ ในวัตถุปมสูตรว่า “สุปฏิปนโน ภาวดี สาวกสุ่โน, อุชุปฏิปนโน ภาวดี สาวกสุ่โน, ญาปฏิปนโน ภาวดี สาวกสุ่โน, สามีจิปฏิปนโน ภาวดี สาวกสุ่โน, ยทิทำ จตุตรา บุริสุคานิ อภูมิ ปริลปุคคลา เอส ภาวดี

¹ ปรัมัตถีปนี อรรถกถาขุทกนิกาย เกรคณา อรรถกถาสุคันธเกรคณา, มก. เล่ม 50 หน้า 170.

² ราชบัลลทิตยสถาน (2525), พจนานุกรม, (ฉบับอิเล็กทรอนิกส์).

³ ปรัมัตถีปนี อรรถกถาขุทกนิกาย เปตวัตถุ, มก.เล่ม 49 หน้า 374.

บปัญจสุท妮 อรรถกถามัชณิกาย มูลบัณฑนาลักษณ์, มก. เล่ม 19 หน้า 200.

บปัญจสุท妮 อรรถกถามัชณิกาย มูลบัณฑนาลักษณ์, อรรถกถาจุลลีหนาทสูตร, มก. เล่ม 18 หน้า 15.

⁴ พระสุดตันตบีภูก ทีชนิกาย มหาวรรค, มก. เล่ม 13 ข้อ 138 หน้า 318.

⁵ ลุ้มังคลวิลาลินี อรรถกถาทีชนิกาย มหาวรรค, มก. เล่ม 13 หน้า 436.

สาวกสูง อาทูเนย์โย, ป้าหุเนย์โย, ทกขิเนย์โย, อุณุชลิกรณ์โย, อนุตตร์ บุญญาเขตต์ โลกสุลดาติ ฯ”¹

จากพุทธคำว่าสัตถ์ล่าวสามารถสรุประสาทสัมคุณได้ 9 ประการดังนี้

1) สุปฏิปนโน แปลว่า ท่านปฏิบัติแล้วดี คือ ปฏิบัติไปตามแนวมั่นใจมาปฏิปทา เป็นทางสายกลาง ตามที่สมเด็จพระบรมศาสดาดำเนินมาแล้ว ไม่หย่อนเกินไป ไม่ตึงเกินไป

2) อุชุปฏิปนโน แปลว่า ปฏิบัติแล้วตรง คือ ท่านปฏิบัติตามที่ควรต่อพระนิพพาน ไม่ออกແກไปทางอื่น แม้จะล่วงเลยข้ามไปกี่ภพกี่ชาติท่านก็ไม่เปลี่ยนใจ ยังมุ่งตรงต่อนิพพานอยู่

3) ญาปฏิปนโน แปลว่า ปฏิบัติตามที่ควร 3 โดยแท้

4) สามีจิปฏิปนโน แปลว่า ปฏิบัติอย่างดีเลิศ เพราะท่านปฏิบัติเพื่อบรรลุถึงพระนิพพานจริง ๆ ไม่ใช่เพื่อเหตุอื่น จึงสมควรนับว่าเป็นการปฏิบัติอย่างดีเลิศ

5) อาทูเนย์โย เป็นผู้គรเคารพลักษณะ

6) ป้าหุเนย์โย แปลว่า เป็นผู้គรต้อนรับ

7) ทกขิเนย์โย แปลว่า เป็นผู้គรรับของที่เข้าทำบุญ

8) อุณุชลิกรณ์โย แปลว่า สมควรกราบไหว้

9) อนุตตร์ บุญญาเขตต์ โลกสุล แปลว่า เป็นเนื้อนابุญอันเลิศไม่มีนาบุญอื่นจะดีกว่าอีกแล้ว แม้ทำบุญกับพระลัมมาลัมพุทธเจ้าก็ไม่ได้บุญมากเท่ากับทำในพระลงพช พะการทำบุญจะงพระลัมมาลัมพุทธเจ้านั้นเป็นเพียงปาฏิบุคคลิกทานไม่เป็นสังฆทาน พระพุทธองค์ตรัสถึงเรื่องนี้ไว้ว่า “เราไม่กล่าวว่า ปาฏิบุคคลิกทานมีผลมากกว่า สังฆทานด้วยบริยาຍอะไร ๆ เลย สังฆทานเป็นประมุขของผู้ห่วงบุญ พระลงพชนั่นและเป็นประมุขของผู้บุชา และพระลงพชเป็นเนื้อนابุญของชาวโลก ไม่มีเนื้อนابุญอื่นยิ่งกว่า”²

พระสังฆคุณข้อนี้หมายเอกสารุณของหมู่สังฆไม่ได้หมายถึงคุณของพระลงพชรูปใดรูปหนึ่งเพียงรูปเดียว โดยลังเกตได้จากพุทธคำว่า “ปาฏิบุคคลิกทาน คือ ทานที่ให้เฉพาะบุคคลใดบุคคลหนึ่ง” และ “สังฆทาน คือ ทานที่ให้แก่หมู่สังฆ”

7.3 ในปัจจุบันยังมีพระอริยสังฆอยู่หรือไม่

คำถามที่ว่าในปัจจุบันยังมีพระอริยสังฆอยู่หรือไม่ เป็นคำถามที่มักได้ยินกันอยู่บ่อย ๆ และคนถาม ก็มักจะได้คำตอบที่ไม่ค่อยชัดเจน แม้จะดูตามหลักการในพระไตรปิฎกตั้งที่พระลัมมาลัมพุทธเจ้าตรัสไว้ในมหาปรินิพพานสูตรว่า “ก์วิกขุเหล่านี้พึงอยู่โดยชอบ โลกจะไม่พึงว่างจากพระอรหันต์ทั้งหลาย”³ พระคำรัสนี้ ก็ยังไม้อาจระบุได้ชัดว่าปัจจุบันยังมีพระอรหันต์หรือไม่ เพราะหากที่จะรู้ว่าพระวิกขุแต่ละรูปปฏิบัติชอบได้

¹ วัดถูปมลตุตต์ ลุตตุนตปีภูเก មชัณมนิเกียลสส มูลปณิธานสก, ภาษาบาลี ฉบับสยามรัฐ เล่ม 12 ข้อ 95 หน้า 67-67.

² ประมัตตพิบเน บรรณาธิการ วimanวัตถุ บรรณาธิการทั้ลลิวiman, มก.เล่ม 48 หน้า 293.

³ พระสูตตันตปีภูก ที่มีนิกาย มหาวรรค, มก. เล่ม 13 ข้อ 138 หน้า 318.

ถึงระดับไหน และตามปกติพระที่ได้บรรลุธรรมขั้นสูงท่านจะไม่เปิดเผยให้คนอื่นรู้ ถ้าเป็นในสมัยพุทธกาลก็จะมีพระล้มมาล้มพุทธเจ้าเป็นผู้ตัวลับออกและยืนยันว่า ภิกษุชื่อนั้น ซึ่งนี้ บรรลุธรรมขั้นไหนแล้ว อย่างไร ก็ตามมีข้อสังเกตว่าในช่วงปลายศาสนาของพระกัลปพุทธเจ้า ก่อนที่พระพุทธศาสนาจะเลื่อมสูญไป แต่ในช่วงนั้นก็ยังมีพระอริยสงฆ์อยู่ดังที่พระทัพมัลบุตรได้เล่าไว้ว่า

เมื่อพระกัลปพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระสาวกปรินิพพานแล้ว เมื่อศาสนากำลังจะลิ้นไป ครั้งนั้น ข้าพเจ้าและเพื่อนภิกษุรวม 7 รูป ได้เห็นความตั้งอยู่ไม่ได้แห่งศาสนा จึงคิดกันว่า ‘เราทั้งหลายเว้นศาสนานี้ไม่ควรจะมีชีวิตอยู่ จึงเข้าไปยังป่าใหญ่แล้วบำเพ็ญเพียรตามคำสอนของพระชนสีห์เสิด’ ข้าพเจ้าได้พบภูเขาหินสูงในป่าจึงได้บันไดขึ้นไปยังภูเขาลูกนั้นแล้วผลักบันไดให้ตกลง พระเคราะได้ตักเตือนพวกราชข้าพเจ้าว่า ‘การอุบัติขึ้นแห่งพระพุทธเจ้าหาได้แสนยาก และศาสนายังเหลืออีกเล็กน้อย ผู้ที่ปล่อยเวลาให้ผ่านไป จะต้องตกลงไปในสاقร คือความทุกข์ซึ่งไม่มีที่สิ้นสุด เพราะฉะนั้น ท่านทั้งหลายควรกระทำความเพียรตลอดเวลา ที่ศาสนายังดำรงอยู่เสิด’ ครั้นนั้น พระเคราะนั้นเป็นพระอรหันต์ องค์รองได้เป็นพระอนาคตมี พวกราชเจ้าที่เหลือจากนั้นเป็นผู้มีศิลบริสุทธิ์ประกอบความเพียรจึงได้ไปเกิดยังเทวโลก¹

จะเห็นว่าแม้ศาสนากำลังจะลิ้นอยู่แล้ว แต่ยังมีผู้ปฏิบัติชอบใจได้บรรลุ เป็นพระอริยสงฆ์คือเป็นพระอรหันต์และพระอนาคตมีอยู่ ส่วนในปัจจุบันถือว่าอยู่ในช่วงกลางๆของศาสนา พระสมณโคดมพุทธเจ้า กว่าจะถึงช่วงปลายของศาสนาอย่างน้อยก็ประมาณ 2,500 ปี² ยุคหนึ่งถือว่าพระพุทธศาสนาอยู่ในยุคเริ่มต้น ยังมีพระภิกษุทั่วโลกเรื่องน้านรูป จึงเป็นไปได้มากที่ยังมีพระอริยสงฆ์อยู่ และจากที่คุณครูไม่ใหญ่เล่าในโรงเรียนอนุบาลผ่านในฝันวิทยา³ ทำให้ทราบว่า ตามป่าตามเขาและบริเวณชายแดนของไทย ลาว เวียดนาม กัมพูชา พม่า ทิเบต เนปาล เป็นต้น มีพระผู้ล้ำรัตน์อยู่จำนวนมาก โดยเฉพาะที่ถ้ำจุ่งจิงในประเทศกัมพูชา หรือ ภูเขากวย ในประเทศลาว พระผู้ล้ำรัตน์เหล่านี้เป็นผู้ลี้ภัยบุคคลคือได้บรรลุโภณในระดับต่างๆ แสดงฤทธิ์ได้ ย่นย่อระยะทางได้ หายตัวได้ อำพรางตัวได้ หล่ายรูปอยู่ได้โดยไม่ต้องฉันอาหาร บางรูปปีดอายุตัวเองให้ยาวออกไป 200 ปีก็มี 400 ปีก็มี หรือมากกว่านั้นก็มี

ครั้งหนึ่งคุณครูไม่ใหญ่เล่าว่า ท่านไปเจล้อยกันหนึ่งซึ่งเคยบวชและออกเดินธุดงค์อยู่ 9 ปี โอมท่านนี้ชื่อ “อุย” อุยเล่าว่า คราวหนึ่งหลังจากลงครามครั้งที่ 2 ได้ไม่นาน ท่านได้เดินธุดงค์จากเมืองไทยไปทิเบต ไปกันทั้งหมด 5 รูป เข้าทางพม่า ผ่านชายแดนอินเดีย และข้ามเทือเขาทิมาลัยไป ด้วยความทุรกันดรามของเล่นทางทำให้พระที่เดินธุดงค์มาด้วยกัน ค่อยๆ มนวนภาพไปทีละรูป จนเหลือ “อุย” เพียงรูปเดียว เมื่อท่านข้ามเข้าไปแล้วเจอบ้าใหญ่สมบูรณ์ พอเข้าไปในปักษ์พบทันโพธิ์ต้นใหญ่ ที่โคนต้นมีโพรง

¹ พระสูตรตันตบัญญ ชุทธกนิภัย อปทาน, มก. เล่ม 33 ข้อ 129-139 หน้า 254-257.

² อรรถกถาระบุว่า พระศาสนากำลังจะตั้งอยู่ได้อย่างน้อย 5,000 ปี [อรรถกถาพระวินัยปิฎก มหาวิภัค ปฐมภาค มก. เล่ม 1 หน้า 59]

³ คุณครูไม่ใหญ่ คือ พระราชภารণาวิสุทธิ์ (หลวงพ่ออัมมซอ) เจ้าอาวาสวัดพระธรรมกาย, โรงเรียนอนุบาลผ่านในฝันวิทยา คือ โรงเรียนสอนศิลธรรมของภาคผ่านจานดาวธรรม(ดาวเทียม)ไปทั่วโลก

กว้างมากภายในจุคนได้ถึง 50 คน ในโพรงนั้นมีพระภิกษุนั่งทำพากวนอยู่หลายรูป ได้แก่ พระอาจารย์ 1 รูป พระฝรั่ง 2 รูป พระอินเดีย 2 รูป พระพม่า 2 รูป พระจีน 1 รูป พระทิเบต 1 รูป และตัวท่านที่เข้าไปสมบทอีก 1 รูป

เหตุที่อุ้ยไปถึงได้ เพราะมีสายบุญกับพระอาจารย์คือ ในอดีตเคยทำบุญกับท่านเอ้าไว้ อุ้ยเรียกพระอาจารย์ที่สอนพากวนอยู่นั่นว่า “หลวงพ่อโพรงโพธิ์” เป็นพระที่มีบุคลิกต่างจากพระภิกษุทั่วไปคือ มีร่างกายที่สูงใหญ่มาก กล่าวคือ ปกติอุ้ยสูงประมาณ 170 กว่าเซนติเมตร แต่เมื่อไปยืนเทียบกับท่าน ปรากฏว่า อุ้ยสูงแค่ระดับของพระอาจารย์เท่านั้น แม้ท่านจะสูงแต่ก็สมส่วน ผิวสวายเหมือนเด็กอ่อน ๆ คล้าย ๆ ลูกกำลังสุก หน้าอิ่ม โครงหน้าแบบคนอินเดีย คิ้วโก่ง จมูกไม่โตงมาก ปากสวย ผิวขาว หุยานเกือบถึงกลางคอ ผิวไม่มีรอยย่น ตัวตรง คอกลม ไม่เห็นลุกระเดือก มือเต็ม ฝ่าเท้ายาว นิ้วมือและนิ้วเท้าหล่นกันนิด ๆ ไม่เห็นตาตุ่ม เท้าไม่มีเว้า ไม่เป็นแอ่ง สันกลม กล่าวคือ ได้ลักษณะมหาบุรุษบางประการ

ท่านห่มจีวรแบบ “ห่มดอง” สีจีวรเหมือนสีเปลือกไม้ น่าตื่นตาด้วยท่านทำจากเม็ดมะม่วงหิมพานต์ขนาดใหญ่มาก โดยอุ้ยทดลองวัดดูพบว่า กว้าง 2 ศีบ ยาว 3 ศีบ สีดำเมื่อม หลวงพ่อโพรงโพธิ์ได้เห็นเม็ดมะม่วงหิมพานต์ตั้งแต่เม็ดของมันใหญ่ขนาดนั้น ครั้งหนึ่งพระจีนถามว่า ท่านอายุเท่าไร หลวงพ่อโพรงโพธิ์ จึงหยิบเอาถุงหนังโดยท่ากำปั้น ข้างในมีเม็ดทรายขนาดเล็ก ๆ ไม่ใหญ่กว่าเม็ดงา พระจีนเอารอกามานับดู เพื่อจะได้รู้ว่าท่านอายุเท่าไร แต่ก็นับไม่หมด เพราะมีเยอะจึงเลิกนับไปก่อน อุ้ยเล่าว่า ท่านอธิษฐานไว้ว่าจะเข้านิพพานพร้อมกับพระครรภาริย์

สิ่งที่น่าสนใจอีกอย่างคือ หลวงพ่อโพรงโพธิ์สอนการทำพากวนเหมือนกับที่หลวงปู่วัดปากน้ำภาษีเจริญสอนคือ ท่านบอกว่า “ใบ针พานมันไม่ยากหรอก แต่เข้าทำของง่ายให้ยกกัน พระทั้งหลายไม่ค่อยจะรักกันหรอก หลังจากพระล้มมาล้มพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้ว ไปทำของง่ายให้ยกวุ่นวายไปหมด ที่ว่าไม่ยากคือ ให้ทำจิตบริสุทธิ์ เป็นกลาง ๆ ไม่ยินดียินร้าย อยู่ตรงคุณย์กลางกายเห็นอะไรดีอีกน้ำ ของดีมันอยู่ในตัว ตรงนั้นแหละ อย่าไปหาที่ไหนไม่เจอหรอก”

จากเรื่องที่เล่ามาทั้งหมดนักศึกษาบางท่านอาจจะสงสัยหลายประการ เช่น จะเป็นไปได้หรือที่คนจะมีอายุยืนถึงขนาดนั้น หรือ จะเป็นไปได้หรือที่คนจะมีความสูงถึงเพียงนั้น สำหรับเรื่องอายุนั้นบางท่านอาจจะคิดว่า คงไม่มีใครที่จะมีอายุยืนเกินกว่าพระพากลกระเบื้องเดียวคือ อายุ 160 ปี แต่ความจริงในประวัติศาสตร์มีชายคนหนึ่งอายุยืนถึง 256 ปี คือ นายลีชุนยุ่ง เป็นชาวจีน เกิดในปี พ.ศ. 2220 และตายในปี พ.ศ. 2476 เขา มีลูกภาพแข็งแรง หลังตรง หนังตึง สายตาไม่ฝ้าฟาง เล้น眸กับฟันบังเป็นของแท้ตามธรรมชาติ ไม่มีเครื่องเข้ามีลักษณะแข็งแรง 50 ปีเลย¹ ยิ่งกว่านั้นพระล้มมาล้มพุทธเจ้าเคยตรัสไว้ว่า “ผู้ใดเจริญอิทธิบาท 4 ทำให้มาก ทำให้เป็นประหนึ่งยาน... ผู้นั้นเมื่อปราลงากพึงดำรงอยู่ได้ตลอดกาล”² ซึ่ง

¹ ตั้งตฤณ (2548), เสียดายคนตายไม่ได้อ่าน, หน้า 131-132.

² พระสุตตันตปิฎก ที่มนิกาย มหาวรรณ, มก. เล่ม 13 ข้อ 94 หน้า 276.

กับในที่นี้เป็นระยะเวลาที่ยาวนานมากดังได้กล่าวแล้ว การเจริญอิทธิบาท 4 ในที่นี้คือเจริญด้วยการทำสมานิขั้นสูง

นักศึกษาบางท่านอาจจะสงสัยเรื่องความสูงของหลังพ่อพระโพธิ์ว่าจะเป็นไปได้หรือที่ท่านสูงกว่า 3 เมตรที่เดียว ความจริงตามที่บันทึกไว้ในกินเนลส์บุ๊กนั้น คนที่สูงใกล้เคียงกับระดับนี้ก็มีคือ นายลิโอนิด สตัดนิก ชาวบุรุษ เข้าสูงถึง 257 เซนติเมตร จากการวัดส่วนสูงเมื่อปี พ.ศ.2549¹ และในพระไตรปิฎก บันทึกไว้ว่าพระสมณโคดมพุทธเจ้ามีพระวรกายสูงถึง 16 ศอก² หาก 1 ศอกคือ 50 เซนติเมตร ก็แสดงว่า พระลัมมาลัมพุทธเจ้าของเรามีสูงถึง 8 เมตรที่เดียว และความจริงพระลัมมาลัมพุทธเจ้าพระองค์อื่น ๆ มีความสูงมากกว่านี้อีกมาก และสำนักศึกษาเคยไปพิพิธภัณฑ์อาชูธโบราณต่าง ๆ จะเห็นว่าอาชูธในอดีตนั้น ใหญ่มาก เราไม่อาจถืออาชูธนั้นด้วยมือเพียงข้างเดียวได้ จึงชี้ให้เห็นว่าคนยุคโบราณตัวใหญ่กว่าปัจจุบัน เพราะสิ่งแวดล้อมต้องกว้าง และหากย้อนอดีตไปเรื่อย ๆ สิ่งแวดล้อมก็จะต้องกว้างขึ้นมากขึ้นเรื่อย ๆ อาหารก็จะมีคุณประโยชน์มากกว่าด้วย จึงเป็นไปได้มากที่คนในสมัยพุทธกาลมีความสูงถึง 8 เมตรจริง

7.4 ความสำคัญของพระสมมติสังฆ

ต้องยอมรับความจริงว่าสิ่งที่ห่างจากสมัยพุทธกาลมากเท่าไร พระอริยลงกรณ์จะลดน้อยลงตามลำดับ ในปัจจุบันพระลงกรณ์ส่วนใหญ่จึงเป็นสมมติสังฆ แต่ถึงกระนั้นก็มีความสำคัญมากในการสืบทอดความเชื่อ พระพุทธศาสนา จนกล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนาในปัจจุบันตั้งอยู่ได้ด้วยสมมติสังฆนี้แหละ และผู้ที่มีโอกาส ก้าวขึ้นสู่ความเป็นพระอริยเจ้าได้มากที่สุดก็คือพระสมมติสังฆ ส่วนขอราวาสมแม่จะมีโอกาสแต่งตั้งมีภาระทางโลกให้ยิ่วงจึงทำให้ยากกว่าพระลงกรณ์ พระภิกษุจำนวนมากในสมัยพุทธกาลก็เป็นสมมติสังฆก่อน เมื่อได้ฟังธรรมและปฏิบัติธรรมแล้วจึงก้าวขึ้นสู่ความเป็นพระอริยลงกรณ์ได้

พุทธศาสนาชนจึงควรอุปถัมภากดูและพระลงกรณ์ทั้งหลายให้ดี ไม่ต้องไปคำนึงว่าท่านจะเป็นพระอริยลงกรณ์หรือสมมติสังฆ ขอให้รู้ว่าหากพระภิกษุทั้งหลายหนึ่งนำเพื่อเผยแพร่ไปเรื่อย ๆ ก็จะได้เป็นพระอริยลงกรณ์ในที่สุด หากไม่ได้เป็นในชาตินี้ก็จะเป็นบารมีที่เกือบถูกต่อการตรัสรู้ธรรมในภพชาติต่อ ๆ ไป และที่สำคัญบุญที่ได้จากการทำลั้ง福田แม้แก่สมมติสังฆก็มีปริมาณมากดังพุทธ darüberที่ว่า “ในอนาคตกาล จักมีแต่เหล่าภิกษุโคตຽรุ... ทักษิณาที่ถึงแล้วในลงกรณ์แม้ในเวลาหนึ่นเราก็กล่าวว่า มีผลบัปไม่ได้ ประมาณไม่ได้...”³ ภิกษุโคติรุคคีสมมติสังฆนั้นเอง

นักศึกษาบางท่านอาจจะคลายแคลงใจว่า ก็ปัจจุบันมีข่าวลบ ๆ เรื่องพระภิกษุอยู่บ่อย ๆ จึงทำให้ชาวพุทธเลื่อมครัวท้าไม่อยากทำบุญ ตรงนี้ต้องบอกว่าวัฒนธรรมการเสนอข่าวทุกวันนี้คือ เน้นข่าวลบ หรือ

¹ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ (2549), หนุ่มบุรุษ เจ้าของสถิติสูงที่สุดในโลกคนใหม่ 257 ซม., (ออนไลน์)

² พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุทธวงศ์, มก.เล่ม 73 ข้อ 26 หน้า 689.

³ พระสุตตันตปิฎก มัชณิมนิกาย อุปวิปัสสนาสก์, ทักษิณาวิภัคสูตร, มก. เล่ม 23 ข้อ 713 หน้า 395.

ข่าวร้าย บางข่าวก็ไม่เป็นความจริง มีคำกล่าวหนึ่งที่สะท้อนภาพของลือได้ชัดเจนคือ “ข่าวร้ายลงฟรี ข่าวดีเลียดังค์” จากการสำรวจข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ฉบับวันอาทิตย์ที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2552 พบว่า มีทั้งหมด 11 ข่าว เป็นข่าวการเมือง 2 ข่าว ข่าวทั่ว ๆ ไป 2 ข่าว ที่เหลืออีก 7 ข่าวนั้น เป็นข่าวร้ายทั้งสิ้น ได้แก่ การมาตกรรม การฆ่าตัวตาย ข่าวผู้ทำผิดกฎหมาย ฯลฯ ข่าวเหล่านี้จะพิมพ์ด้วยอักษรตัวใหญ่ และมักใช้วิภาคอันน่าลุยดสยองให้เห็นอย่างเด่นชัด

จริง ๆ แล้วข่าวการเมืองทุกวันนี้ก็มีแต่เรื่องร้อน ๆ แฉกันไป แฉกันมา จริงบ้าง ไม่จริงบ้างก็ว่ากันไปได้ทุกวัน ข่าวทั่ว ๆ ไปที่มักถูกนำเสนอคือ เรื่องส่วนตัวด้านลบของดารา ซึ่งจะมีมาให้ได้ยินได้ฟังกันเป็นช่วง ๆ ผู้ที่ตกเป็นข่าวหลายคนถึงกับหมดอนาคตไปเลย และยังส่งผลให้เกิดพฤติกรรมเลียนแบบของเยาวชนอีกจำนวนมาก โดยสังเกตได้ว่า เมื่อมีข่าวหนึ่งเกิดขึ้น ต่อมาไม่นานก็จะมีผู้ตกเป็นข่าวประเภทนั้นตามมาเป็นช่วง ๆ

หนังสือพิมพ์ฉบับอื่น ๆ ก็คล้าย ๆ กัน หากกล่าวเฉพาะข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์ฉบับต่าง ๆ แล้ว ประมาณ 60-80 % เป็นข่าวร้าย เป็นข่าวด้านลบ เมื่อครั้งที่ พล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีถึงกับเอ่ยปากแก่ลือมวลชนว่า “...ลือกเป็นส่วนหนึ่งของลังคอม ถ้าเรามองเฉพาะในส่วนที่เป็นด้านลบอย่างเดียว ไม่สนใจสิ่งที่ดีงามให้กับลังคอมบ้าง ลังคอมก็คงจะลำบาก และกล่าวว่า นายแพทย์ประเวศ วงศ์ ราชภูมิอาวุโส ได้พูดว่า ‘ถ้าเรื่องเลาเขาก็ลงในสือ ถ้าเรื่องดีต้องจ้างถึงลงได้’ ก็เป็นเรื่องที่ท่านทั้งหลาย ควรจะมองตัวเอง ต้องคิดดูว่าอะไรบ้างที่ต้องซวยกันเพื่อช่วยลังคอมของเรา...”¹

พระภิกษุและสามเณรในประเทศไทยในปัจจุบันมีอยู่ประมาณ 300,000 รูป จึงเป็นเรื่องธรรมชาติที่จะมีผู้ที่ประพฤติผิดประธรรมวินัยบ้าง เพราะคนในโลกก็มีทั้งคนดีคนไม่ดี จึงเป็นไปได้ที่จะมีคนไม่ดีหลุดเข้ามายัง แม้แต่ในสมัยพุทธกาลก็มีอยู่ไม่น้อยที่ภิกษุผิดศีลถึงขั้นปราศิกคือขาดจากความเป็นพระ แต่ขณะเดียวกันพระภิกษุที่ตั้งใจฝึกตนจนบรรลุธรรมเป็นพระอริยสงฆ์ก็มีจำนวนมาก แม้ในปัจจุบันพระที่ตั้งใจปฏิบัติตนอยู่ในครอบของพระธรรมวินัยก็ยังมีอยู่มากเช่นกัน บ่อยครั้งที่มีพระภิกษุนับ 100,000 รูป มาสวดมนต์และปฏิบัติธรรมร่วมกัน ณ วัดพระธรรมกาย แต่แปลงที่ความดีของพระภิกษุเหล่านี้ไม่ค่อยได้รับการเสนอเป็นข่าวแก่สาธารณะ คนในลังคอมจึงเข้าใจไปว่าพระดี ๆ หาไม่ค่อยได้แล้ว

สิ่งที่พุทธศาสนาสังคมต้องทำคือ ช่วยกันดูแลรักษาพระพุทธศาสนา อุปถัมภ์พระภิกษุสามเณรให้ได้ให้ท่านได้ศึกษาพระธรรมวินัยอย่างเต็มที่ พระภิกษุสามเณรรูปใดที่ปฏิบัติชอบก็ช่วยกันส่งเสริมยกย่องให้เป็นบุคคลต้นแบบของลังคอม ผู้ที่มาบวชภายในหลังจะได้เจริญรอยตาม แต่ถ้าพบพระภิกษุสามเณรรูปใดปฏิบัติไม่เหมาะสม ก็ต้องช่วยกันจัดการแก้ไข ไม่นิ่งดูดาย แต่ไม่ควรนำมาระบานให้หมู่ลั่งมีเสียงหาย อาจจะแก้ไขด้วยการแจ้งผู้ปกครองของสังฆบ้าง หรือพยายามรู้เท่านั้น หากท่านไม่ได้ทำความผิดร้ายแรงและสามารถกลับตัวกลับใจได้ ก็จะเป็นกำลังสำคัญของพระศาสนาต่อไป หากชาวพุทธทั้งหลายช่วยกันอย่างนี้

¹ หนังสือพิมพ์ผู้จัดการ (2549), สุรยุทธ์ ย้ำฟังเลียงวิจารณ์-ไม่กลัวลูกเป็นไฟ ลุยล้างรัฐสำรวจ, (ออนไลน์)

พระพุทธศาสนาจะเจริญรุ่งเรืองไปได้อีกยาวนาน และจะนำความร่มเย็นเป็นสุขมาสู่ตัวท่านและ ลูก
หลานของท่านตลอดจนลั่งค์คนไทยและลั่งค์โลกด้วย

7.5 การบวชในพระพุทธศาสนา

ในปัจจุบันการบวชในพระพุทธศาสนา มี 2 แบบ คือ บวชเป็นสามเณรเรียกว่า “บรรพชา” และ บวชเป็นพระภิกษุเรียกว่า “อุปสมบท”

บรรพชา แปลว่า การบวช อรหणกถากล่าวว่า บรรพชา ซึ่ว่า ปลดโปรดปรេ และไม่มีความห่วงใย¹ ซึ่งตรงข้ามกับชีวิตของชาวลาดที่เป็นทางคับแแคบไม่ปลดโปรดปรេ ต่อการสร้างบารมีเพื่อกำจัดกิเลสไปสู่ อายตนนิพพาน

อุปสมบท แปลว่า การเข้าถึง หมายถึง การบวชเป็นพระภิกษุและภิกษุณี²

ในยุคต้นของพระพุทธศาสนาพระสาวกทุกรูปล้วนเป็นพระภิกษุไม่มีพระสาวกที่เป็นสามเณร เมื่อ เจ้าชายสิทธัตถะทรงผนวชนั้นเรียกว่า เสด็จออกบรรพชา ต่อมานิภายในภายหลังมีพุทธฐานุญาตให้มีการบวช เป็นสามเณร และให้ใช้คำว่า บรรพชา สำหรับการบวชเป็นสามเณร และใช้คำว่า อุปสมบท สำหรับการ บวชเป็นพระภิกษุ

สามเณรองค์แรกในพระพุทธศาสนา คือ สามเณรราหุล ท่านได้รับพุทธฐานุญาตให้บวช เมื่อครั้งที่ พระลัมมาลัมพุทธเจ้าเสด็จกลับกรุงบิลพัสดุเป็นครั้งแรก เพื่อแสดงธรรมโปรดพระพุทธบิดาและพระ ประยูรญาติ ครั้งนั้นพระนางพิมพารtrag แห่งให้ราหุลกุมาрапีทุลขอสมบัติจากพระพุทธองค์ อันเป็น ขุมทรัพย์คุบุญที่เกิดขึ้นพร้อมกับการประสูติของพระองค์

พระพุทธองค์ทรงทำไว้ว่า “กุമารนี้อย่างได้ทรัพย์อันเป็นสมบัติของบิดา ทรัพย์นั้นไปตามวัฏจักร มี ความคับแแคบ ช่างเกิด เราจักให้อิริยทรัพย์ 7 ประการ อันเราได้เฉพาะที่คงไม่โพธิ์แก่เอօ จะทำเอօให้ เป็นเจ้าของมรดกอันเป็นโภคุตระ”³ จึงทรงมีพุทธบัญชาให้พระสารีบุตรบรรพชาพระโอรสราหุลเป็นสามเณร ด้วยวิธีไตรลรรคมน์ การบรรพชาด้วยวิธีนี้ ได้ใช้เป็นต้นแบบแห่งการบวชสามเณรตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

7.5.1 วิธีการบรรพชาเป็นสามเณร

พระลัมมาลัมพุทธเจ้าตรัสถึงวิธีการบรรพชาสามเณรไว้ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุให้กุลบุตร บวชอย่างนี้ ชั้นต้น พึงให้โภนผอมและหนวด แล้วให้ครองผ้าย้อมฝาด ให้ห่มผ้าเฉวียงบ่า ให้กราบเท้าภิกษุ ทั้งหลาย ให้นั่งกระใหญ่ง ให้ประคองอัญชลี แล้วลังว่า จงว่าอย่างนี้ แล้วสอนให้ว่าสรณมนน์”⁴

¹ สารัตถปกาลินี อรหणกถาลังยุตตินิกาย, มหาวารรคօอรรถกถาปติสูตร, มก.เล่ม 31 หน้า 289.

² พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตชะ) (2548), พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสนา ชุด คำวัด, หน้า 1405.

³ อัมมปทัฏฐกถา อรหணกถาขุทกนิกาย คณาธรรมบท, มก. เล่ม 40 หน้า 158.

⁴ พระวินัยปิฎก มหาวารค ภาค 1, มก. เล่ม 6 ข้อ 118 หน้า 281.

การครองผ้าข้อม fading และการห่มผ้าเฉริยงบ่า คือ การผูกห่มผ้าสบงจีวรนั้นเอง
การกล่าวคำขอถึงสรรค์มณีหรือไตรสรรค์มณีคือพระพุทธ พระธรรม พระสังฆ์นั้น พระภิกษุผู้
รับบวชจะกล่าวนำ และผู้ขอบวชจะกล่าวตาม ดังนี้

พุทธ สรรณ คุณามิ แปลว่า ข้าพเจ้าถึงพระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่ง
ธรรม สรรณ คุณามิ แปลว่า ข้าพเจ้าถึงพระธรรมเป็นที่พึ่ง
สุข สรรณ คุณามิ แปลว่า ข้าพเจ้าถึงพระสังฆ เป็นที่พึ่ง
ทุติยมปี พุทธ สรรณ คุณามิ แปลว่า ข้าพเจ้าถึงพระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่ง แม้ครั้งที่ 2
ทุติยมปี ธรรม สรรณ คุณามิ แปลว่า ข้าพเจ้าถึงพระธรรมเป็นที่พึ่ง แม้ครั้งที่ 2
ทุติยมปี สุข สรรณ คุณามิ แปลว่า ข้าพเจ้าถึงพระสังฆ เป็นที่พึ่ง แม้ครั้งที่ 2
ตติยมปี พุทธ สรรณ คุณามิ แปลว่า ข้าพเจ้าถึงพระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่ง แม้ครั้งที่ 3
ตติยมปี ธรรม สรรณ คุณามิ แปลว่า ข้าพเจ้าถึงพระธรรม เป็นที่พึ่ง แม้ครั้งที่ 3
ตติยมปี สุข สรรณ คุณามิ แปลว่า ข้าพเจ้าถึงพระสังฆ เป็นที่พึ่ง แม้ครั้งที่ 3¹

เหตุที่ต้องกล่าวถึง 3 ครั้งเช่นนี้ เพราะบางครั้งผู้ขอบวชอาจเอ่ยปากโดยผลอสติ หรือกล่าวผิด พลาด ฉะนั้นจะถือคำพูดเพียงครั้งเดียวมาเป็นหลักฐานยืนยันความตั้งใจจริงยังไม่ได้ ต้องกล่าวถึง 3 ครั้ง เป็นการย้ำเจตนาว่า มิได้พูดเพราะผลอสติ เมื่อกล่าวจบ 3 ครั้ง ถือว่าสำเร็จเป็นสามเณร จากนั้นจึงให้ สามเณรรับลิขิกาบท 10 ประการ คือ

- 1) ปณาติปada เวรมณี แปลว่า เว้นจากการทำสัตว์ที่มีชีวิตให้ตกลงไป.
- 2) อทินนาทana เวรมณี แปลว่า เว้นจากถือເຫັນດີ້ອນເຈົ້າຂອງມີໄດ້ໃຫ້.
- 3) อพุหมລວຍya เวรมณี แปลว่า เว้นจากการอันเป็นข้าศึกแก่พรหมบรรรย.
- 4) ມຸລາວາທa เวرمณี แปลว่า เว้นจากการกล่าวเท็จ.
- 5) ສຸຣາເມຣຍນະບູມທກູຈານa เวرمณี แปลว่า เว้นจากการดื่มน้ำماء คือสุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท.
- 6) ວິກາລໂກຈານa เวرمณี แปลว่า เว้นจากบริโภคอาหารในเวลาวิกาล.
- 7) ນຈຈົດຕາທິຕວິສຸກທສຸສນa เวرمณี แปลว่า เว้นจากฟ้อนรำ ขับร้อง ປະໂຄມດນຕີ และ ດູກາລເລັນທີ່ເປັນข้าศึก.
- 8) ນາລາຄນຫວີເລັນຮາຣນມຸຖນວິກູສນກູຈານa เวرمณี แปลว่า เว้นจากการหัดทรงตากแต่ง ด້ວຍดอกไม้ของหอม และเครื่องลูบໄລ້ຕ่าง ๆ
- 9) ອຸຈາສຍນໍາຫາສຍනa เวرمณี แปลว่า เว้นจากที่นั่งและที่นอนอันสูงและใหญ่
- 10) ທາຕຽປະປົກຄຸກທານa เวرمณี แปลว่า เว้นจากการรับทองและเงิน²

¹ พระวินัยปิฎก มหารรค ภาค 1, มก. เล่ม 6 ข้อ 118 หน้า 280-282.

² วินัยปิฎก มหาคุโคล, ภาษาบาลี ฉบับสยามรัฐ เล่ม 4 ข้อ 120 หน้า 170.

ขั้นตอนการบรรพชาคุลบุตรเป็นสามเณรในสมัยพุทธกาลมีเพียงเท่านี้ อย่างไรก็ตามในปัจจุบันมีการเพิ่มพิธีกรรมอยู่ต่าง ๆ เข้ามา เพื่อให้ผู้ขอวชได้บุญกุศลเพิ่มขึ้น และเพื่อให้การบรรพชามีความคักดิลิทซีมากขึ้น แต่รูปแบบพิธีกรรมจะต่างกันไปตามประเพณีท้องถิ่นหรือตามแต่วัดต่าง ๆ จะเห็นเหมาะสม

ตัวอย่างเช่นขั้นตอนการบรรพชาของวัดพระธรรมกาย จะมีพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นลำดับดังนี้คือ พิธีเวียนประทักษิณรอบพระอุโบสถ, พิธีวันทาสีมา, พิธีวันทาระประทาน, พิธีขอขมาและรับผ้าไตร, พิธีขอบรรพชา จากนั้นก็จะถึงพิธีขอถึงไตรสรณคมน์และขอคีล สุดท้ายก็จะเป็นพิธีรับบาตร หากเป็นการอุปสมบทคือ “บวชเป็นพระภิกษุ” ก็จะมีพิธีขอ尼ลส้าย ขออุปสมบท และพิธีรับอนุศาสน์เป็นลำดับต่อไป

7.5.2 วิธีการอุปสมบทเป็นพระภิกษุ

การอุปสมบทเป็นพระภิกษุนั้นมีวิธีการหลัก ๆ 3 วิธีคือ เอทิภิกขุอุปสัมปทา, ติสราณมนูปสัมปทา และ ญัตติจตุตรากรรมวาจา ดังนี้

1) เอทิภิกขุอุปสัมปทา เป็นการอุปสมบทโดยมีพระลัมมาลัมพุทธเจ้าเป็นพระอุปัชฌาย์ ผู้ที่ได้รับการอุปสมบทด้วยวิธีนี้รูปแรกคือ พระอัญญาโกรณทัญญา กล่าวคือ เมื่อครั้งที่พระลัมมาลัมพุทธเจ้าแสดงอัมมจักกปปวัตตนสูตรอันเป็นปัจฉนเทคโนโลยีแล้วก็ได้แก่ ท่านโกรณทัญญา เป็นต้น ณ ป่าอิสิตวนมหาวัน เขตพระนครพาราณสี ในครั้งนั้นท่านโกรณทัญญาได้บรรลุธรรมเป็นพระสาวก เมื่อท่านได้บรรลุธรรมแล้วก็ได้ถูลต่อพระลัมมาลัมพุทธเจ้าว่า ขอข้าพระองค์พึงได้บรรพชา พึงได้อุปสมบท ในลำนักพระผู้มีพระภาคเจ้าพระพุทธเจ้าข้า พระลัมมาลัมพุทธเจ้าตรัสว่า “ເຮືອຈົງເປັນກິກຂຸມາເຕີດ ອຣມ ອັນເຮັກລ່ວດແລ້ວ ເຮືອຈົງປະເທດພຣມຈຣຍ໌ ເພື່ອທຳທີ່ສຸດຖຸກໜີໂດຍຊອບເຕີດ”¹

ด้วยพระดำรัสเพียงเท่านี้ท่านโกรณทัญญาจึงได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุโดยสมบูรณ์

ในกรณีที่ผู้ขออุปสมบทได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์แล้ว เช่น ยสกุลบุตร เป็นต้น พระลัมมาลัมพุทธเจ้าก็จะไม่ตรัสประโยคที่ว่า “ເພື່ອທຳທີ່ສຸດຖຸກໜີໂດຍຊອບເຕີດ” แต่ตรัสเพียงว่า “ເຮືອຈົງເປັນກິກຂຸມາເຕີດ ອຣມ ອັນເຮັກລ່ວດແລ້ວ ເຮືອຈົງປະເທດພຣມຈຣຍ໌ເຕີດ”²

2) ติสราณมนูปสัมปทา คือ การอุปสมบทด้วยไตรสรณคมน์นั้นเอง เป็นการบวชที่มีพระสาวกเป็นพระอุปัชฌาย์ ซึ่งมีวิธีการเดียวกันกับการบวชเป็นสามเณร แต่ผู้บวชจะต้องถือศีลของพระภิกษุ การอุปสมบทวิธีนี้ลึบเนื่องมาจากมีกุลบุตรผู้ประถนตากะบวชแต่อยู่ในชนบทอันห่างไกล พระภิกษุที่อยู่ในถิ่นนั้น ๆ ต้องพากุลบุตรเหล่านั้นเดินทางรอนแรมมาเพื่อให้พระพุทธองค์บวชให้ จึงได้รับความลำบากมาก ด้วยเหตุนี้พระพุทธเจ้าจึงทรงอนุญาตให้พระสาวกในท้องถิ่นนั้น ๆ ทำหน้าที่เป็นพระอุปัชฌาย์ให้การบรรพชา และอุปสมบทแก่กุลบุตรได้³

¹ พระวินัยปิฎก มหาวรค ภาค 1, มก. เล่ม 6 ข้อ 18 หน้า 50.

² พระวินัยปิฎก มหาวรค ภาค 1, มก. เล่ม 6 ข้อ 28 หน้า 67.

³ พระวินัยปิฎก มหาวรค ภาค 1, มก. เล่ม 6 ข้อ 34 หน้า 73

3) ปฏิจตุตถกรรมวاجา เป็นการบวชโดยคณะสงฆ์ หากเป็นชนบทที่หาพระภิกษุได้ยากก็ใช้พระสงฆ์ 5 รูป รวมทั้งพระอุปัชฌาย์ หากเป็นเมืองหลวงซึ่งมีพระภิกษุอยู่มากต้องใช้พระภิกษุอย่างน้อย 10 รูป รวมทั้งพระอุปัชฌาย์

เหตุที่ต้องใช้พระภิกษุถึง 5 รูป หรือ 10 รูป ในการอุปสมบทนั้นก็เพื่อให้ช่วยกันพิจารณาให้รอบคอบ จะได้มีพลาดรับคนไม่ดีเข้าบวชอันจะเป็นเหตุให้พระศาสนานิยมเสีย แต่ในปัจจุบันการคัดคนจะอยู่ในขั้นตอนการรับสมัคร เพราะมีความสะดวกมากกว่า

ปฏิจตุตถกรรมวاجาเป็นวิธีการอุปสมบทที่ลีบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ส่วนติส/runcom บลัมปทา นั้นพระลัมมาลัมพุธเจ้าได้ยกเลิกไป ผู้ได้รับการบวชแบบปฏิจตุตถกรรมวاجารูปแรกคือ ราชพราหมณ์ สำหรับการอุปสมบทด้วยวิธีนี้แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

- 1) บรรพชาเป็นสามเณร
- 2) ขอ尼ลัยและขออุปสมบท
- 3) รับอนุศาสนา

การขอ尼ลัย คือ การกล่าวคำข้อร้องต่อพระอุปัชฌาย์ เพื่อขอให้ท่านเป็นที่พึ่ง ที่อาศัยของตน ทำหน้าที่ปกคลองอบรมลั่งสอนและให้การศึกษาต่อไป

ขออุปสมบท คือ การกล่าวคำขออุปสมบทต่อคณะสงฆ์ เพื่อให้คณะสงฆ์รับตนเข้าหมู่ และยกตนขึ้นเป็นพระภิกษุ

อนุศาสนา คือ คำสอนที่พระอุปัชฌาย์บอกแก่ภิกษุใหม่ในเวลาอุปสมบทเร็วๆ ประกอบด้วย尼ลัย 4 และอกรณีกิจ 4 เพื่อให้ภิกษุใหม่ได้ทราบถึงสิ่งที่ทำได้และสิ่งที่ทำไม่ได้อย่างเด็ดขาดตามพระธรรมวินัย

นิลัย มาจากบทว่า นิลสย ในภาษาบาลี แปลว่า นิลัย ดังในอรรถกถาที่ว่า “นิลสยกรณ์โย มีความว่า เรายังไม่มีการถือนิลัยเป็นกิจควรทำ อธิบายว่า นิลัยยังเราพึงทำ คือ พึงถือ”¹

นิลัย คือ ปัจจัยเครื่องอาศัยหลักของพระภิกษุ 4 อย่าง ได้แก่ เที่ยวบินนาที นุ่งห่มผ้าบังสกุล อยู่โคนไม้ และฉันยาดองด้วยน้ำมูตรเน่าคือน้ำปัสสาวะ

อกรณีกิจ คือ กิจที่พระภิกษุทำไม่ได้เด็ดขาด ถ้าทำแล้วจะขาดจากความเป็นพระภิกษุทันที ได้แก่ เสพเมตุน ลักษณะพิเศษ จำแนกออกเป็น 2 ประเภท คือ ลักษณะที่ไม่มีในตน

รายละเอียดการอุปสมบทแบบนี้ยังมีอีกมากแต่จะไม่กล่าวถึงในที่นี้ หัวใจหลักของการอุปสมบท วิธีนี้คือ ผู้ขออุปสมบทต้องได้รับความเห็นชอบจากพระสงฆ์ทุกรูปที่ทำการอุปสมบทหากมีรูปใดรูปหนึ่งคัดค้าน ก็ไม่อาจจะอุปสมบทได้

7.5.3 อายุของผู้ครัวบรรพชาและอุปสมบท

ตอนที่พระอรลุฬลได้บรรพชาเป็นสามเณรนั้นท่านมีพระชนม์ 7 พรรษา² ผู้ที่มีอายุน้อยที่สุด และได้รับการบรรพชาตามที่บันทึกไว้ในอรรถกถาคือ พระปทุมเกระ ท่านบรรพชาขณะที่อายุได้ 5 ขวบ³

¹ สมันตปาลอาทิกา อรรถกถาพระวินัยปิฎก มหาวรรค มก.เล่ม 6 หน้า 373.

² ปปัญจสูทนี อรรถกถามชัพมิมนิเกย แมชณิมปัณณาสก์ มก. เล่ม 20 หน้า 272.

³ วิสุทธชานวิลาสินี อรรถกถาขุททกนิเกย อปทาน ปทุมเกราปทาน มก. เล่ม 71 หน้า 235.

อย่างไรก็ตามอายุที่เหมาะสมต่อการบรรพชาในปัจจุบันควรจะอยู่ที่ 10 ขวบ ถึง 19 ปี เพราะเด็กที่อายุ 10 ขวบ ขึ้นไปพอจะดูแลตนเองได้แล้ว

ส่วนวัยที่ต่ำกว่านั้นยังต้องอาศัยการดูแลจากผู้ใหญ่ค่อนข้างมาก หากเข้ามาบัวจะเป็นภาระของพระอาจารย์พระพี่เลี้ยง ส่วนเด็กคนใดที่มีอายุน้อยกว่า 10 ขวบแต่สามารถดูแลตนเองได้ดีแล้วก็ควรจะให้บรรพชาได้ หรือแม้อายุจะน้อยและยังดูแลตนเองไม่ค่อยได้แต่พระอุปัชฌาย์เมตตาบรรพชาให้ อันนี้ก็ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของพระอุปัชฌาย์แต่ละรูปหรือแต่ละวัด

สำหรับผู้มีอายุตั้งแต่ 20 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปนั้น สามารถอุปสมบทเป็นพระภิกษุได้ หากอายุหย่อนกว่านี้ไม่สามารถอุปสมบทได้ แต่ทั้งนี้ผู้ที่มีอายุครบสำหรับการบัวจะเป็นพระภิกษุแล้ว แต่ไม่ปราณ笳จะอุปสมบท ต้องการจะบรรพชาเป็นสามเณรอย่างเดียวก็ได้เหมือนกัน

การนับอายุ 20 ปีนั้นโดยทั่วไปคือ ใช้วันเดือนปีในปัจจุบันเป็นตัวตั้งและใช้วันเดือนปีเกิดเป็นตัวลบ หากมีอายุไม่ต่ำกว่า 20 ปีก็อุปสมบทได้ อย่างไรก็ตามพระพุทธองค์ก้อนธูปญาตไว้ว่า สามารถนับอายุได้ตั้งแต่อยู่ในครรภ์ดังพระคำสอนว่า “จิตดวงแรกเกิดขึ้นแล้วในครรภ์ของมารดา คือวิญญาณดวงแรกปรากฏแล้ว ซึ่ว่า ความเกิดของลัตว์มีพระอาจารย์จิตนั้น ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรือนธูปญาตให้อุปสมบทกุลบุตรมีอายุครบ 20 ปี ทั้งอยู่ในครรภ์”¹ กล่าวคือ หากรวมอายุตั้งแต่คลอดกับช่วงที่อยู่ในครรภ์ 9 เดือน แล้วได้ 20 ปี บริบูรณ์ก็สามารถอุปสมบทได้

7.5.4 ผู้ถูกห้ามบัวและผู้ที่ไม่ควรให้บัว

1) ผู้ถูกห้ามอุปสมบทโดยเด็ดขาด

ผู้ถูกห้ามอุปสมบทโดยเด็ดขาดมีอยู่ 3 ประเภทคือ ผู้ที่มีเพศและภาวะบกพร่อง ผู้ที่เคยทำอนันติกรรม 5 อายุ และผู้ที่ทำผิดต่อพระพุทธศาสนา หากคนลงมือให้อุปสมบทไปโดยที่ไม่รู้ เมื่อทราบภายหลังจะต้องให้ลาสิกขา การห้ามอุปสมบทในที่นี้รวมถึงการห้ามบรรพชาเป็นสามเณรด้วย

ประเภทที่ 1 ผู้ที่มีเพศและภาวะบกพร่อง

1) บันเทาภ์ หมายถึง กะเทย 2) อุภटอพยัญชนะ หมายถึง คนที่มีอวัยวะเพศ 2 เพศ คือ มีทั้งเพศหญิงและเพศชายในคนเดียวกัน 3) ลัตว์ติรัจฉาน

กรณีการห้ามลัตว์ติรัจฉานเข้ามาบัวนี้มีเหตุมากจากเมื่อครั้งพุทธกาลมีตัวคนแปลงร่างเป็นมนุษย์แล้วเข้ามาบัวเป็นพระภิกษุ วันหนึ่งขณะจำวัดอยู่ร่างก็ได้กลับกลายเป็นนาคเหมือนเดิม สร้างความตื่นตระหนกให้แก่ภิกษุผู้พบรseen เป็นอันมาก เมื่อพระลัมมาลัมพุทธเจ้าทราบเรื่องจึงมีพุทธบัญญัติว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ลัตว์ติรัจฉาน ภิกษุไม่พึงให้อุปสมบท ที่อุปสมบทแล้ว ต้องให้สักเลีย”²

¹ พระวินัยปิฎก มหาวรรค ภาค 1, มก. เล่ม 6 ข้อ 141 หน้า 354-355.

² พระวินัยปิฎก มหาวรรค, มก. เล่ม 6 ข้อ 127 หน้า 322-323.

ด้วยเหตุนี้ในขั้นตอนการอุปสมบทจึงมีการถามก่อนว่า ผู้ประลังค์จะบวชเป็นมนุษย์หรือไม่ ดังคำว่า “มนุสโโลสี” และคำเรียกผู้ประลังค์จะบวชว่า “นาค” นั้นก็มีเหตุมาจากการเรื่องนี้

และในปัจจุบันสตรีก็ไม่อาจบวชเป็นสามเณรหรือเป็นภิกษุณีในนิกายธรรมชาติได้ เพราะการบวชสตรีตามพุทธบัญญัตินั้น ต้องบวชด้วยลงชื่อ 2 ฝ่ายคือ ภิกษุลงชื่อ และ ภิกษุณีลงชื่อ เมื่อภิกษุณีลงชื่อในนิกายธรรมชาติไม่มีแล้ว สตรีจึงไม่อาจบวชได้อีก

ประเภทที่ 2 ผู้ที่เคยทำอนันตทริยกรรม

- 1) ผู้ที่ฆ่าบิดา
- 2) ผู้ที่ฆ่ามารดา
- 3) ผู้ที่ฆ่าพระอรหันต์
- 4) ผู้ที่ทำร้ายพระลัมพุทธเจ้าจนถึงหัวพระโลหิต
- 5) ผู้ที่ทำลังฆาตคือทำลงโทษให้แตกกัน

ประเภทที่ 3 ผู้ที่ทำผิดต่อพระพุทธศาสนา

1) ผู้ที่เคยต้องอาบัติปาราชิก หมายถึง ผู้ที่เคยบวชแล้วแต่ทำผิดร้ายแรงถึงระดับที่ขาดจากความเป็นพระภิกษุ บุคคลประเทศาที่จะกลับมาบวชอีกไม่ได้

- 2) ผู้ที่ทำร้ายภิกษุณี

3) คนลักเพศ หมายถึง ปลอมบวชคือเอาผ้าเหลืองมาห่มเองโดยไม่มีพระอุปัชฌาย์

4) ผู้ไปเข้ารีตเดียรถีย หมายถึง พระภิกษุสามเณรที่เปลี่ยนไปเป็นนักบวชนอกพระพุทธศาสนา ส่วนผู้ที่เคยเป็นเดียรถียมาก่อนแต่ต้องการจะบวชในพระพุทธศาสนา สามารถทำได้โดยจะต้องอยู่ปริวาล 4 เดือนก่อนแล้วจึงบวชได้

ปริวาลเป็นพิธีกรรมลงชื่อย่างหนึ่ง ปกติพระภิกษุจะอยู่ปริวาลเพื่อแก้ไขและบทวนความผิดพลาดในเรื่องศีลของตน จะได้สำรวมระวังต่อไป แต่ในที่นี้เป็นการอยู่ปริวาลเพื่อเตรียมตัวเตรียมใจสำหรับละวัตรปฏิบัติเดิมและหันมาปฏิบัติตามกิจของนักบวชในพระพุทธศาสนา

2) ผู้ที่ไม่ควรได้รับการอุปสมบท

พระลัมพุทธเจ้าตรัสถึงผู้ที่ไม่ควรได้รับการอุปสมบทไว้ 2 ประเกต คือ ประเกตแรก ได้แก่ ผู้ที่ไม่มีพระอุปัชฌาย์ หรือ ผู้ที่พระอุปัชฌาย์มีปัญหา เช่น พระอุปัชฌาย์เป็นกะเทย, ไปเข้ารีตเดียรถีย, พระอุปัชฌาย์เป็นปาราชิก เป็นอุกโตพยัญชนะ ก เป็นลักเพศ ประเกตที่สอง ได้แก่ ผู้ที่ไม่มีบริขารเป็นของตนเอง คือ ไม่มีบा�ตรและจีวร บุคคลเหล่านี้ไม่ควรให้บวช หากภิกษุรูปได้บวชให้จะต้องอาบัติทุกกฎ¹ แต่เมื่อได้บุคคลเหล่านี้สามารถหาพระอุปัชฌาย์ที่เหมาะสมได้และหาบริขารได้แล้วก็สามารถอุปสมบทได้

3) ผู้ที่ไม่ควรได้รับการบรรพชา

ผู้ที่ไม่ควรได้รับการบรรพชานั้นถือว่าเป็นผู้ไม่ควรได้รับการอุปสมบทด้วย เพราะอุปสมบทกรรมเป็นพิธีที่ต้องผ่านการบรรพชามาก่อน บุคคลที่ไม่ควรได้รับการบรรพชาแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ ผู้ที่มี

¹ พระวินัยปิฎก มหาวรวรค, ภาค 1 มก. เล่ม 6 ข้อ 133 หน้า 335-336.

พันธะและผู้ทำผิดกฎหมาย, ผู้พิการหรือมีอวัยวะไม่สมบูรณ์ และผู้ป่วยหนักหรือเป็นโรคร้ายแรง

ประเภทที่ 1 ผู้ที่มีพันธะและผู้ทำผิดกฎหมาย ได้แก่ มาตราบิดามื่อนุญาต, มีหนี้สิน, เป็นทาส, ข้าราชการที่ไม่ได้รับอนุญาต, ใจรู้ร้าย และ คนที่ถูกออกหมายจับ เป็นต้น

ประเภทที่ 2 ผู้พิการหรือมีอวัยวะไม่สมบูรณ์ ได้แก่ มือเท้าด้าน หูขาด นิ้วขาด เอ็นขาด จมูกแห่วง นิ้วติดกันเป็นแผ่น ตาบอด ใบ หูหนวก อ่อนย เปลี่ย คอพอก ค่อม เตี้ยเกินไป เท้าปุก ชราทุพลภาพ รูปร่างไม่สมประกอบ คนกระจะก็อคือฝ่าเท้าไม่ดีต้องเดินเขย่ง เป็นต้น

ประเภทที่ 3 ผู้ป่วยหนักหรือเป็นโรคร้ายแรง ได้แก่ โรคอัมพาต มีโรคเรื้อรัง โรคเรือน โรคฝี โรคกลาก โรคลมบ้าหมู โรคมองคร่อ (โรคที่มีเลมเหลืองอยู่ในก้านหลอดลม) โรคเหล่านี้ถือว่าเป็นโรคร้ายแรงในสมัยพุทธกาล ผู้ที่ป่วยจึงไม่ควรที่จะเข้ามาบวช แต่ในปัจจุบันมีโรคร้ายแรงต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น เช่น โรคเอดส์ เป็นต้น ผู้ป่วยโรคนี้ก็ไม่ควรให้บวชเช่นกัน

พระลัมมาลัมพุทธเจ้าตรัสว่าหากพระอุปัชฌาย์ท่านได้ให้บุคคลเหล่านี้บรรพชาจะต้องอาบัติทุกกฎ¹ แต่ทั้งนี้ก็ไม่มีหลักฐานปรากฏว่า พระพุทธองค์ประஸคให้บุคคลที่ได้รับการบวชแล้วลาลิกขาแต่อย่างใด ในบางแห่งօรรถกถากล่าวไว้ว่า หากลงชื่อให้บุคคลเหล่านี้บวชแล้ว “ก็เป็นอันอุปสมบทด้วยดี”² บุคคลดังกล่าวหากได้บวชแล้วจะสามารถดำรงเพศบรรพชิตอยู่ได้หรือไม่จึงขึ้นอยู่กับดุลพินิจของลงชื่อในแต่ละวัด ถ้าข้อบกพร่องมีไม่นักก็คงให้บวชอยู่ได้ แต่ถ้าเห็นว่าหากให้อยู่ต่อไปจะส่งผลเสียต่อภาพลักษณ์ที่ดีของลงชื่อก็ควรให้ลาลิกขาออกไป

จะเห็นว่าระบบระเบียบการคัดคนเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนานั้นระบุไว้อย่างละเอียดชัดเจนมาก จึงเป็นเครื่องชี้วัดว่า ผู้ที่จะมาบวชได้จะต้องมีความสมบูรณ์พร้อมจริงๆ ทั้งเรื่องบุคลิกภาพและความประพฤติต้องเป็นคนที่ลั่งสมบูรณ์อย่างดีแล้ว มาบวชเพื่อหวังทำพระนิพพานให้แจ้งอย่างแท้จริง และจะได้เป็นที่พึงให้พระคานนาได้ ไม่ได้มานบวชเพื่อหวังพึงพระคานนา มีข้อลังกetcว่า ผู้ที่ออกบวชในสมัยพุทธกาล ส่วนใหญ่ก็เป็นผู้ที่ประสบความลำเร็วในทางโลกมาแล้ว ตั้งแต่พระลัมมาลัมพุทธเจ้า พระอัครสาวกทั้งสองพระมหาเถระผู้ใหญ่ 80 รูปฯ ลฯ ก่อนบวชแต่ละรูปต่างถึงพร้อมทั้งรูปสมบัติ ทรัพย์สมบัติ และคุณสมบัติ แต่ยังได้ลักษณะสุขทั้งปวงเพื่อแสวงหาสุขอันเที่ยงแท้ในพระธรรมวินัยของพระตถาคตเจ้า

7.5.5 ศีลของพระภิกษุ

ศีลของพระภิกษุ เป็น “อปวิญญาตปาริสุทธิศีล” หมายถึง มากmany ไม่มีที่สุด แต่โดยรวมแล้วแบ่งออกเป็น 4 หมวดใหญ่ ๆ เรียกว่า ปาริสุทธิศีล 4 ดังนี้คือ

1) ปฏิโมกขลังวรคีล หมายถึง ศีล 227 ลิกขนาบท

2) อินทรียลังวรคีล หมายถึง การลารวมตัว หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ไม่ให้ยินดียินร้ายในเวลาเห็นรูป

¹ พระวินัยปิฎก มหาวรวค ภาค 1 มก. เล่ม 6 ข้อ 135 หน้า 340.

² สมัตปาสาทิก อรรถกถาพะรະวินัยปิฎก มหาวรวค มก. เล่ม 6 หน้า 350.

เวลาได้ยินเสียง เวลาดมกลิ่น เวลาล้มผ้าส เวลาลิ้มรส หรือระลึกถึงอารมณ์ต่าง ๆ

3) อาศัยปาริสุทธิคีล หมายถึง การเลี้ยงชีพชอบ เลี้ยงชีพด้วยวิสัยของสมณะคือการปฏิบัติดอยู่ในพระธรรมวินัย และอาศัยปัจจัย 4 ที่ญาติโยมถวายด้วยครั้ทราเลี้ยงชีพ ไม่เลี้ยงชีพด้วยการประกอบอาชีพอย่างรวดเร็ว หรือไม่หลอกหลวงเขาเลี้ยงชีพ กล่าวคือ บัวชแล้วไม่ได้ปฏิบัติปฏิบัติชอบ แต่อาศัยผ้าเหลืองเพื่อเลี้ยงชีพ เป็นต้น

4) ปัจจัยลัณณลิสิตคีล หมายถึง คีลที่ว่าด้วยการให้พิจารณาปัจจัย 4 ก่อนบริโภค คือ จิวร บิณฑบาต ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค โดยให้พิจารณาว่า เราบริโภคลิงเหล่านี้เพื่อให้ยังชีพอยู่ได้ จะได้มีเรียวแรงและบำเพ็ญสมณธรรมได้สละดาวก ไม่บริโภคด้วยตัณหา

ปาริสุทธิคีล 4 นี้ยังมีรายละเอียดอีกมากในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะป้าภูโมกข์สังฆคีลคือคีล 227 สิกขบทเท่านั้น

ป้าภูโมกข์สังฆคีล แบ่งออกเป็น 8 หมวดคือ ปราซิก 4 สิกขบท, สังฆาทิสส 13 สิกขบท, อนิยต 2 สิกขบท, นิสสัคคิปปajiตติย 30 สิกขบท, ปajiตติย 92 สิกขบท, ป้าภูเมลนียะ 4 สิกขบท, เลขิยวัตร 75 สิกขบท และอธิกรณ์สัมถะ 7 สิกขบท รวมทั้งหมดเป็น 227 สิกขบท

คำว่า สิกขบท มาจาก สิกขา + บท “บท” คือ ข้อ และ “สิกขา” คือ ศึกษา สิกขบทจึงแปลว่า ข้อศึกษา หมายถึง คีลแต่ละข้อนั้นเอง

สิกขบทเหล่านี้จะเรียงลำดับจากโทษหนักไปหาโทษเบา กล่าวคือ ปราซิกมีโทษหนักที่สุด ส่วนสิกขบทอื่นจะมีโทษลดหย่อนลงมาเรื่อยๆ โดยเลขิยวัตรจะมีโทษเบาที่สุด ส่วนอธิกรณ์สัมถะนั้นเป็นวิธีระงับอธิกรณ์ ไม่ได้มีการทำหนดโทษเหมือนสิกขบทหมวดอื่น เพราะไม่ได้เป็นสิกขบทที่ต้องถือปฏิบัติโดยทั่วไปแต่จะใช้เฉพาะการระงับอธิกรณ์หรือคดีความที่เกิดขึ้นเท่านั้น

1) ปราซิก แปลว่า ผู้พ่ายแพ้ พ่ายแพ้ในที่นี้คือพ่ายแพ้ต่อเล่นทางของนักบัวช เพราะปราซิก เป็นสิกขบทหนักที่ภิกขุได้ล่วงละเมิดจะขาดจากความเป็นภิกขุทันที ไม่ว่าจะมีผู้อื่นรู้หรือไม่รู้ก็ตาม แม้ยังครอบคลุมเหลืออยู่ก็ถือว่าไม่ได้เป็นพระภิกขุแล้ว แต่เป็นชาวราษฎรที่เอาผ้าเหลืองมาห่อไว้เท่านั้น ดังนั้นผู้ที่ล่วงละเมิดสิกขบทปราซิกเข้าแล้วจึงต้องลาสิกขบทกไป และจะไม่ได้รับอนุญาตให้บัวชเป็นภิกขุอีก

การล่วงละเมิดหรือทำผิดสิกขบทแต่ละข้อเรียกว่า “อาบติ” หรือ “ต้องอาบติ” ผู้ที่ล่วงละเมิดสิกขบทปราซิกก็จะเรียกว่า “ต้องอาบติปราซิก” จะเห็นว่าสิกขบทปราซิกนั้นมีชื่อสิกขบทกบชื่ออาบติเหมือนกัน แต่บางสิกขบท เช่น หมวดเลขิยวัตรนั้นชื่อสิกขบทกบชื่ออาบติไม่เหมือนกัน กล่าวคือ หมวดเลขิยวัตรมีชื่ออาบติว่า “ทุกกฎ”

2) สังฆาทิสส แปลว่า สิกขบทที่ต้องอาศัยลงในกรรมเบื้องต้นและกรรมที่เหลือ หมายความว่าเป็นสิกขบทที่ภิกขุผู้ล่วงละเมิดเข้าแล้วจะต้องอาศัยลงช่วยจัดการแก้ไขให้ สังฆาทิสสนั้นมีโทษหนักรองลงมาจากปราซิก ผู้ล่วงละเมิดไม่ถึงกับขาดจากความเป็นภิกขุ ยังสามารถแก้ไขได้ ส่วนผู้ที่ต้องอาบติปราซิกไม่สามารถแก้ไขได้

กิจชุ่ดีต้องอาบตัวลังชาที่เลสจะแก้ไขด้วยการอยู่ปูริวาร์ ก่าวคือ จะให้อยู่ในสถานที่ที่แยกไว้สำหรับผู้ต้องอาบตัวลังชาที่เลสโดยเฉพาะไม่อยู่ปะปนกับกิจชุ่วไป เพื่อให้ผู้ต้องอาบตัวได้ล้างนีกผิดและสำรวจระวังต่อไป เมื่ออยู่ปูริวาร์จะคนครบกำหนดเวลาและผ่านขั้นตอนของการอยู่ปูริวาร์ทุกอย่างแล้วก็สามารถกลับมาอยู่ร่วมกับกิจชุ่วไปได้

ในปัจจุบันพระภิกชุจำนวนมากนิยมอยู่ปูริวาร์แม้มิได้อบตัวลังชาที่เลส หรือบางรูปเพียงแค่ลงลักษณะอยู่ปูริวาร์แล้วทั้งนี้เพื่อความบริสุทธิ์บริบูรณ์แห่งศีลของตน นอกจากนี้จะได้มีเวลาศึกษาและปฏิบัติธรรมมาก ๆ ด้วย เพราะในระหว่างอยู่ปูริวาร์พระภิกชุรูปอื่นจะพยายามหลีกเลี่ยงไม่ไปรบกวน

สำหรับผู้ต้องอาบตัวอื่น ๆ นอกเหนือจากปาราซิกและลังชาที่เลสนั้น จะแก้ไขได้ด้วยการ “ปลงอาบตัว” ซึ่งหมายถึง การเปิดเผยอาบตัวของตนต่อกิจชุ่วอื่นหรือต่อสังฆ

3) อนิยต แปลว่า ไม่แน่นอน หมายถึง ลิกขบที่ไม่แน่นอนว่ากิจชุ่วผู้ถูกกล่าวหาจะถูกปรับว่าได้ทำผิดลิกขบทข้อไหนในระหว่าง “ปาราซิก ลังชาที่เลส และ ป้าจิตติ์” หากเป็นทางโลกอนิยตเปรียบเหมือนกับคดีที่มีทางตัดลินลงโทษได้หลายระดับขึ้นอยู่กับพยานบุคคลผู้เห็นเหตุการณ์ที่เชื่อถือได้

4) นิลัคคิยป้าจิตติ์ คำว่า “นิลัคคิยะ” แปลว่า “ทำให้ลละลังของ” ส่วนคำว่า “ป้าจิตติ์” แปลว่า “การล่วงละเมิดอันทำให้กุศลธรรมคือความดีกไป” นิลัคคิยป้าจิตติ์ จึงหมายถึง ลิกขบที่กิจชุ่ดีล่วงละเมิดเข้าแล้วจะต้องลละลังของที่เกี่ยวข้องกับลิกขบทข้อนั้น ๆ เช่น ไตรจีวร เป็นต้น เมื่อละแล้วจึงสามารถแก้ไขได้ด้วยการปลงอาบตัวได้

5) ป้าจิตติ์ เป็นลิกขบที่ไม่มีเงื่อนไขให้ต้องลละลังของ เมื่อล่วงละเมิดแล้วสามารถแก้ไขด้วยการปลงอาบตัวได้เลย

6) ป้าวีเทลนียะ แปลว่า จะพึงแสดงคืน เป็นลิกขบที่กิจชุ่รูปได้ต้องอาบตัวแล้วจะแก้ไขด้วยการแสดงคืนว่า “ท่านทั้งหลาย กรรมต้องธรรมคือ ป้าวีเทลนียะ เป็นธรรมที่น่าตำหนิ ไม่เป็นลับป้ายะ กรรมขอแสดงคืนธรรมนั้น” การแสดงคืนนี้เป็นการปลงอาบตัวอย่างหนึ่ง

7) เสขิยรัต แปลว่า วัตรที่พระภิกชุพึงศึกษา ซึ่งเป็นวัตรปฏิบัติเกี่ยวกับมารยาทอันดีงามต่างๆ ได้แก่ นุ่งห่มจีวรให้เรียบร้อย การฉันให้เรียบร้อย การแสดงธรรม และเบ็ดเตล็ดอื่น ๆ กิจชุ่ที่กระทำผิดพลาดเมื่อตั้งใจว่าจะศึกษาปรับปรุงให้ดีขึ้นก็ถือว่าพ้นจากอาบตันน

8) อธิกรณลุมตะ แปลว่า ธรรมเครื่องระงับอธิกรณ เป็นวิธีการระงับอธิกรณหรือคดีความที่เกิดขึ้นให้สงบเรียบร้อย

ตัวอย่างลิกขบทในพระป้าวีโนกข

ลิกขบทในพระป้าวีโนกขมีทั้งหมด 8 หมวด 227 ลิกขบท ในที่นี้จะยกตัวอย่าง เดพะหมวด ปาราซิกและหมวดลังชาที่เลสเท่านั้น เพื่อให้นักศึกษาได้ทราบพอสังเขปว่า ลิกขบทแต่ละข้อของพระภิกชุนั้นมีเนื้อหาเป็นอย่างไร

ปราชิก มี 4 ลิกขابทดังนี้

- 1) ภิกษุได้เสพเมตุนธรรมโดยที่สุดแม่ในลัตัวติรัจฉานตัวเมีย ต้องอาบติปราชิก
- 2) ภิกษุได้ลักษณ์ไมยทรัพย์ที่มีราคาตั้งแต่ 5 มาลาก ขึ้นไป ต้องอาบติปราชิก
- 3) ภิกษุได้ใจจำนำนุชย์ตายหรือพรรณนาคุณแห่งความตายจนผู้อื่นคล้อยตามแล้วมาตัวตาย ต้องอาบติปราชิก
- 4) ภิกษุไดกล่าวowardคุณวิเศษที่ไม่มีในตนหากผู้ฟังเข้าใจ ต้องอาบติปราชิกยกเว้นภิกษุนั้นสำคัญผิดว่าตนมีคุณวิเศษ

ลังชาทิเลส มี 13 ลิกขابทดังนี้

- 1) ภิกษุได้ใจทำน้ำอสุจิให้เคลื่อน ต้องอาบติลังชาทิเลส
- 2) ภิกษุได้มีจิตกำหนดแล้วจับต้องร่างกายสตรี ต้องอาบติลังชาทิเลส
- 3) ภิกษุได้มีจิตกำหนดแล้วพูดกับสตรีพิจเมตุนธรรม ต้องอาบติลังชาทิเลส
- 4) ภิกษุได้มีจิตกำหนดแล้วพูดกับสตรีให้บำเรอตนด้วยกาม ต้องอาบติลังชาทิเลส
- 5) ภิกษุได้ซักกลือให้ชายและหญิงเป็นสามีภรรยา กันหรือเพื่อยุ่ร่วมกันชั่วคราว ต้องอาบติลังชาทิเลส
- 6) ภิกษุได้สร้างกุฎิส่วนตัว โดยไม่ปฏิบัติตามระเบียบการสร้างกุฎิ ต้องอาบติลังชาทิเลส
- 7) ภิกษุได้ให้สร้างวิหารให้ญี่เพื่อตัวเอง โดยไม่ปฏิบัติตามระเบียบการสร้างวิหารที่วางไว้ ต้องอาบติลังชาทิเลส
- 8) ภิกษุได้ใส่ความภิกษุอื่นด้วยอาบติปราชิกไม่มีมูล ต้องอาบติลังชาทิเลส
- 9) ภิกษุได้อ้างเลคแล้วใส่ความภิกษุอื่นด้วยอาบติปราชิกไม่มีมูล ต้องอาบติลังชาทิเลส
- 10) ภิกษุได้พยายามทำให้ลงร์แทรกัน แม้ภิกษุทั้งหลายตักเตือนในที่ประชุมลงร์ถึง 3 ครั้งแล้ว ยังไม่เลิกพฤติกรรมนั้น ต้องอาบติลังชาทิเลส
- 11) ภิกษุได้สนับสนุนภิกษุรูปที่พยายามทำให้ลงร์แทรกัน แม้ภิกษุทั้งหลายตักเตือนในที่ประชุมลงร์ถึง 3 ครั้งแล้ว ยังไม่เลิกพฤติกรรมนั้น ต้องอาบติลังชาทิเลส
- 12) ภิกษุได้วายากสอนยาก แม้ภิกษุทั้งหลายตักเตือนในที่ประชุมลงร์ถึง 3 ครั้งแล้ว ยังไม่เลิกพฤติกรรมนั้น ต้องอาบติลังชาทิเลส
- 13) ภิกษุได้ประจบทาทัล แม้ภิกษุทั้งหลายเตือนในที่ประชุมลงร์ถึง 3 ครั้งแล้ว ยังไม่เลิกพฤติกรรมนั้น ต้องอาบติลังชาทิเลส

จุดเด่นประการหนึ่งของพระวินัยคือ เน้นการควบคุมและตรวจสอบตนเอง กล่าวคือ พระภิกษุที่ไปทำผิดพระวินัยเข้าก็อ่วมความผิดต้องโทษนับตั้งแต่กระทำการผิด เช่น ไปเสพเมตุนเข้าก็จะอาบติปราชิกขาดจากความเป็นพระภิกษุทันที ไม่ว่าจะมีผู้อื่นรู้หรือไม่รู้ก็ตาม ในขณะที่กฎหมายทางโลกจะต้องโทษก็ต่อเมื่อผู้ทำผิดถูกจับได้และถูกพิจารณาลงโทษแล้ว

7.5.6 นิสัย 4 ปัจจัยเครื่องอาศัยของบรรพชิต

วิถีชีวิตนักบวชในพระพุทธศาสนาที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงวางเป็นแบบแผนไว้นั้นใช้ต้นทุนน้อยแต่เกิดผลมาก นักบวชดำรงชีพอยู่ด้วยนิสัย 4 คือ เที่ยวนิบทาตเป็นวัตร นุ่งห่มผ้าบังสกุล อยู่โคนไม้ และฉันยาดองด้วยน้ำมูตรเน่า มีเพียง 4 อย่างนี้เท่านั้นก็สามารถลีบทอดพระพุทธศาสนาไปได้แล้ว

นักบวชไม่ต้องทำมากกินมีเพียงบาทไรเดียว ก็สามารถจาริกเผยแพร่พระศาสนาได้ทั่วโลก ค่าไฟนอนนั่นคืออยู่โคนไม้เป็นวัตร เครื่องนุ่งห่มก็เที่ยวหาเอกสารกของขยะที่เข้าทึ้งแล้ว ขอเพียงมีผ้าช่วยปกปิดร่างกายและให้ความอบอุ่นได้ก็พอแล้ว พระสัมมาสัมพุทธเจ้าองก์ปฏิบัติดนเป็นแบบอย่างคือ “ทรงถือเอาผ้าที่ขาดลุมร่างนางบุณฑนาลีซึ่งทิ้งแล้วเป็นผ้าบังสกุล ทรงสลัดลัตต์เล็ก ๆ คือหมู่หนองต่าง ๆ ประมาณตุ่มพะหนင์ คือ 4 ทะนาน”¹ ทรงนำผ้านั้นมาทำจีวรนุ่งทั่วพระภรรกาย

พระอนุรุทธะผู้ออกบวชจากตระกูลกษัตริย์ เป็นสุขุมลาชาติ สมบูรณ์พร้อมทุกอย่างไม่เคยได้ยินแม้คำว่า “ไม่มี” ท่านก็ยังไม่รังเกียจในการ “หาผ้าบังสกุลมาใช้ ครั้นได้มาแล้วก็มาซักก่อนเอามาแล้วนุ่งห่ม”² ยามเจ็บป่วยก็ฉันยาธรมชาติที่มีอยู่ในตัวคือ ฉันยาดองด้วยน้ำมูตรเน่า แม้ไม่มีเงินทองก็มียาฉันซึ่งการแพทย์ปัจจุบันก็ยืนยันว่า น้ำมูตรเน่าหรือน้ำปัสสาวะสามารถรักษาโรคได้หลายชนิด³

จะเห็นว่า การเป็นนักบวชในพระพุทธศาสนานั้นใช้ต้นทุนน้อยแต่สามารถลีบอาบุญพระศาสนาไปได้จนตลอดชีวิต หมู่ลังช์จึงเปรียบเสมือนต้นระบบของเพชรคือ ในภาวะที่แห้งแล้งที่สุดก็ยังอยู่ได้แม้ต้นไม้อื่น ๆ จะล้มตายหมดแล้ว

มีข้อสังเกตว่าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระสาวกหลายรูปสละสมบัติอันมากเพื่อออกบวช เมื่อ บวชแล้วก็ยอมลำบากด้วยปัจจัย 4 แม้ทางบ้านจะมีอันจะกินก็ไม่ยอมนำทรัพย์ในอดีตมาใช้ เพราะผิดวิสัยของบรรพชิต แต่อาศัยการเลี้ยงชีพด้วยครัวเรือน การเลี้ยงชีพด้วยครัวเรือนเป็นประเพณีสำคัญที่ทำให้พระพุทธศาสนาไม้อายุยืนนาน เพราะครัวเรือนเป็นอริทรัพย์เป็นทรัพย์ที่ไม่หมดไปเพราการใช้ มีแต่ยิ่งใช้ยิ่งเพิ่มและประเสริฐกว่าสมบัติจักรพรรดิมาก เพราะสมบัติจักรพรรดิแม้ตักไม่พร่องก็จริง แต่จะคงอยู่เฉพาะในยุคที่เจ้าของทรัพย์ยังมีชีวิตอยู่เท่านั้น หากยุคต่อไปไม่มีคนที่มีบุญมากพอที่จะรองรับได้สมบัติจักรพรรดิก็จะหายไป

แต่ครัวเรือนมีอิทธิพลมากกับเป็นมิจฉาทีภูมิสังคมสามารถปลูกฝังสืบท่อไปสู่ลูกหลานได้ไม่มีที่สิ้นสุด จะเป็นโครงการได้ขอเพียงเข้าไม่ถึงกับเป็นมิจฉาทีภูมิสังคมสามารถปลูกสร้างได้ทั้งนั้น และครัวเรือนนี้แหลกที่จะหล่อเลี้ยงรักษาพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่ได้ยาวนาน แม้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระอริยสาวกทั้งหลายจะปรินิพพานไปแล้วก็ตาม

¹ มนต์ปรัชญา อรหัตภารกิจคุตติธรรมิกาย จดกนิบาต, มก. เล่ม 35 หน้า 93.

² พระสุดตันตปีภูก ขุทกนิกาย เกรศาดา, มก. เล่ม 53 ข้อ 393 หน้า 155.

³ ผู้จัดการ (2548), ข้าสรรพคุณ “ดื่มน้ำปัสสาวะ” ทางเลือกบำบัดโรค, (ออนไลน์).

นอกจากนี้ นิสัย 4 นี้ยังเป็นเครื่องคัดคุณได้เป็นอย่างดีอีกด้วย ผู้ใดที่ปฏิบัติตามหลักนี้ไม่ได้ เช่น ติดในลักษณะไม่มั่นอยลั่นโดยจะอยู่ในหมู่คนไม่ได้ จะต้องมีเหตุให้ต้องออกจากหมู่คนไปในที่สุด ด้วยเหตุนี้นักบวชในพระพุทธศาสนาโดยมากจึงมีเฉพาะผู้ที่มีเป้าหมายเพื่อทำพระนิพพานให้แจ้ง นักบวชเหล่านี้จะช่วยกันรักษาและลีบทอดแบบแผนหรือวัฒนธรรมที่ดีเอาไว้ได้

จุดประสงค์หลักที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าบัญญัตินิสัย 4 ขึ้น เพื่อให้ภิกษุมีความมั่นอยลั่นโดยในปัจจัย 4 ในยุคต้นพุทธกาลภิกษุได้ดำรงชีวิตด้วยนิสัย 4 นี้เรื่อยมา ภายหลังอุบลากอุบาลิกาผู้มีครรภ์ได้กราบขออนุญาตพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า ขอถวายคหบดีจีวรบ้าง นิมนต์พระสงฆ์ไปฉันที่บ้านบ้าง สร้างวัดสร้างวิหารให้ภิกษุอยู่บ้าง ถวายยาภิกษารโรคบ้าง หมอชีวกโภการภัจจ์เป็นผู้กราบขออนุญาตพระพุทธองค์เพื่อถวายคหบดีจีวร เพื่อไม่ให้พระภิกษุมีความกังวลเรื่องการแสวงหาผ้าที่เข้าทึ้งแล้วมาทำจีวร ราชคหเครษฐี เป็นผู้ขอสร้างวิหารถวายพระสงฆ์เป็นคนแรก นางวิสาขาราเป็นผู้ขออนุญาตถวายภัตต่าง ๆ มีอาศานัตภัตเป็นต้น

แต่ทั้งนี้พระพุทธองค์ก็ยังสรรเสริฐการยินดีปัจจัยตามมีตามได้ดังพุทธานุญาตคหบดีจีวรว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรายอนุญาตคหบดีจีวร รูปได้ประถนา จงถือผ้าบังสุกุล รูปได้ประถนา จงยินดีคหบดีจีวร แต่เราสรรเสริฐการยินดีด้วยปัจจัยตามมีตามได้”¹

7.5.7 アニสั่งสั่งการออกบวชเป็นบรรพชิต

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสอานิสั่งสั่งการออกบวชเป็นบรรพชิตไว้ในสามัญญผลสูตรซึ่งว่าด้วยผลของความเป็นสมณะ หรืออานิสั่งที่ได้จากการบวชนั่นเอง สามัญญผลนั้นจะอธิบายอย่างละเอียดใน “วิชา SB 304 ชีวิตสมณะ” ในที่นี้จะกล่าวโดยย่อซึ่งแบ่งเป็น 3 ระดับคือ สามัญญผลเบื้องต้น สามัญญผลเบื้องกลาง และสามัญญผลเบื้องสูง

1) สามัญญผลเบื้องต้น

(1) เป็นการยกสถานภาพของผู้บวชให้สูงขึ้นจากฐานะเดิม กล่าวคือ แม้จะเคยเป็นเพียงทาสหรือกรรมกร แต่เมื่อออกบวชเป็นบรรพชิตแล้ว ก็จะได้รับการเคารพกราบไหว้จากคนทุกระดับในลังคมแม้แต่กษัตริย์ก็ยังต้องให้ความเคารพกราบไหว้

(2) ได้รับความเคารพ ยกย่อง บูชา กราบไหว้ และบำรุงด้วยปัจจัย 4 กล่าวคือ แม้จะเคยเป็นชานาต้องทำงานเลี้ยงภาชนะให้รัฐ แต่เมื่อออกบวชเป็นบรรพชิตแล้ว ก็ไม่ต้องเลี้ยงภาชนะให้รัฐอีกต่อไป แต่จะได้รับการบำรุงด้วยปัจจัย 4 จากหมู่ชนรวมทั้งผู้ปกครองบ้านเมืองด้วย

2) สามัญญผลเบื้องกลาง

เป็นอานิสั่งหรือผลตี่ที่ภิกษุได้รับจากการเจริญลามาธิภาวะน่า กล่าวคือ เมื่อภิกษุรักษาศีลได้บริสุทธิ์บริบูรณ์และหมั่นเจริญลามาธิภาวะนักจะบรรลุมานไปตามลำดับ ๆ คือ ปฐมมาน ทุติยมาน ตติymาน และจตุตติมาน จะได้รับความสุขที่เลอเลิศกว่าสุขใดในทางโลกมากนัก

¹ พระวินัยปิฎก มหาวรรค ภาค 2, มก. เล่ม 7 ข้อ 135 หน้า 262.

3) สามัญญผลเบื้องสูง

สามัญญผลเบื้องสูงเป็นผลขั้นสูงสุดของการบวชในพระพุทธศาสนาคือการได้เข้าถึงพระรัตนตรัยในตัว และได้บรรลุวิชชา 8 อันเป็นคุณวิเศษต่าง ๆ ได้แก่ วิปัสสนาญาณคือญาณที่ใช้ในการเจริญวิปัสสนา, มโนมิทธิคือมีฤทธิ์ทางใจ, อิทธิวิธีคือแสดงฤทธิ์ต่าง ๆ ได้, ทิพพโลตคือมีหูทิพย์, ทิพพลักษณ์คือมีตาทิพย์, เลโตปริยญาณคือกำหนดธรู้ใจผู้อื่นได้, ปุพเพนิวาสานุสติญาณคือระลึกชาติได้ และ อาสวักยญาณคือกำจัดกิเลสให้หมดลืนได้

7.6 การสร้างบารมีเพื่อเป็นพระอริยสงฆ์

ในหัวข้อนี้จะกล่าว 3 ประเด็นคือ ขั้นตอนการฝึกตนของพระสงฆ์ตามหลักในคณกโมคคลานสูตร ความลัมพันธ์ของไตรลิกขา กับคณกโมคคลานสูตร และการสร้างบารมีในอดีตชาติของพระอริยสงฆ์สมัยพุทธกาล

7.6.1 ขั้นตอนการฝึกตนของพระสงฆ์

ได้กล่าวแล้วในบทที่ 5 ว่าการสร้างบารมีนั้นหากกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือการฝึกฝนอบรมตนเอง ขัดเกลา นิสัยไม่ดีออกไป หม่นลังบุญเพื่อลากิเลสทั้ง 3 ตระกูลคือ โภภะ โทสะ และโมහะให้ค่อย ๆ หมดไปจากใจ อันเป็นผลให้เกิดบุญและบารมีเพิ่มพูนมากขึ้นเรื่อย ๆ

พระลัมมาลัมพุทธเจ้าตรัสขั้นตอนการฝึกตนของพระสงฆ์เอาไว้ในคณกโมคคลานสูตรอันเป็นพระสูตรที่ว่าด้วยการทุลตามปัญหาของคณกโมคคลานพระมหาณั่ว ในพระพุทธศาสนา มีการศึกษาหรือการฝึกตนที่เป็นลำดับขั้นตอนเช่นเดียวกับทางโลกหรือไม่ พระลัมมาลัมพุทธเจ้าตรัสตอบว่า ในพระพุทธศาสนา มีการศึกษาหรือฝึกตนอย่างเป็นลำดับขั้นตอนเช่นกันและได้ตรัสถึงขั้นตอนการฝึกฝนตนของพระสงฆ์ไว้ 6 ขั้นดังนี้

- 1) สำรวมระวังในพระปฏิโมก্ষ
- 2) คุ้มครองทavarในอินทรีย์ทั้งหลาย
- 3) รู้จักประมาณในโภชนะ
- 4) ประกอบเนื่องๆ ซึ่งความเป็นผู้ตื่นอยู่
- 5) ประกอบด้วยสติลัมปaczumy
- 6) เลพเลนาสนะอันลงตัว

ขั้นตอนที่ 1 - 3 จัดอยู่ในหมวดปาริสุทธิคีล 4 ซึ่งได้อธิบายไว้แล้วในหัวข้อ 7.5.5 ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 สำรวมระวังในพระปฏิโมก্ষ

จัดเข้าในปาริสุทธิคีลข้อ 1) คือ ปฎิโมกขลังวรคีล ได้แก่ คีล 227 ลิกขนาบท

ขั้นตอนที่ 2 คุ้มครองทavarในอินทรีย์ทั้งหลาย

จัดเข้าในปาริสุทธิคีลข้อ 2) คือ อินทรียลังวรคีล ได้แก่ การสำรวมตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ

ไม่ให้ยินดียินร้ายในเวลาเห็นรูป เวลาได้ยินเสียง เวลาดูกลิ่น เวลาสัมผัส เวลาลิ้มรส หรือระลึกถึงอารมณ์ต่าง ๆ

ขั้นตอนที่ 3 รู้จักประมวลในโภชนาะ จัดเข้าในปาริสุทธิคีลข้อ 4) คือ ปัจจัยสัมนิลสิตคีล ได้แก่ คีลที่ว่าด้วยการให้พิจารณาปัจจัย 4 ก่อนบริโภค คือ จีวร บิณฑบาต ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค โดยให้พิจารณาว่า เราบริโภคลิ่งเหล่านี้เพื่อให้ยังชีพอยู่ได้ จะได้มีเรียวนางและบำเพ็ญสมณธรรมได้ล่วงจากไม่บริโภคด้วยตั้มหาก

ส่วนขั้นตอนที่ 4-6 เป็นเรื่องการเจริญสมາธิภาวะน้ำซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 4 ประกอบเนื่อง ๆ ซึ่งความเป็นผู้ตื่นอยู่

เมื่อกิจชุเป็นผู้รู้จักประมวลในโภชนาะได้แล้ว พระสัมมาสัมพุทธเจ้าย่ออมแนะนำเชือให้ยิ่งขึ้นไปว่า ดูก่อนกิจชุ มาเกิด เธอจะเป็นผู้ประกอบเนื่อง ๆ ซึ่งความเป็นผู้ตื่นอยู่ คือจะชำรา济ตให้บริสุทธิ์จากอาการณิยธรรม ด้วยการเดินจงกรมและการนั่งตลอดวัน จงชำรา济ตให้บริสุทธิ์จากอาการณิยธรรม ด้วยการเดินจงกรมและการนั่งตลอดปฐมยามแห่งราตรี พึงເຫັນເຫັນທີ່ມີສົດຕະລິກິດຕັ້ງ ทำความสำคัญວ່າຈະລຸກຂຶ້ນໄວ້ໃນຈະແລ້ວສຳເຮົາເສີ້ຫໄສຍາໂດຍຂັ້ງເບື້ອງຂວາຕລອດມັ້ນມີມຍາມແກ່ງຮາຕຣີ ຈະລຸກຂຶ້ນຈຳຈັດໃຫ້ບິສຸත්ທີ່ຈັກອາວັນຍາມ ດ້ວຍການດີນຈົກມີມຍາມແກ່ງຮາຕຣີເຄີດ.¹

คำว่า “ประกอบเนื่อง ๆ ซึ่งความเป็นผู้ตื่นอยู่” หมายถึง การหมั่นประกอบความดีน ไม่เห็นแก่นอน กล่าวคือ ให้พระกิจชุรู้จักจัดสรรเวลาของตัวเอง เพื่อประโยชน์แก่การทำ samaadhi เจริญภาวะ ไม่ยอมปล่อยเวลาให้สูญเปล่า ตกไปในอำนาจของกระแสกิเลส มีความจ่วงเหงาซึมเซา เป็นต้น โดยตระสแนะนำการแบ่งเวลา เพื่อการทำ samaadhi เจริญภาวะไว้ 4 ช่วง คือ

1. ช่วงกลางวัน (06.00-18.00 น.) บำเพ็ญเพียรชำรา济ตให้ล่องอด ด้วยการเดินจงกรม และนั่งทำ samaadhi ภาวะ

2. ช่วงปฐมยามแห่งราตรี (18.00-22.00 น.) บำเพ็ญเพียรชำรา济ตให้ล่องอด ด้วยการเดินจงกรม และนั่งทำ samaadhi ภาวะเช่นกัน

3. ช่วงมັ້ນມີມຍາມແກ່ງຮາຕຣີ (22.00-02.00 น.) นอนพักด้วยສິຫໄສຍາ คือการอนอย่างราชสีห์ โดยนอนตะแคงขวา ซ้อนເຫັນເຫັນເຫັນເຫັນສຳເນົາກຳນົດຫຼັກນ້ອຍ ມີສົດຕະລິມັນປັບປຸງຫຼັກ ພຣ້ອມຈະລຸກຂຶ້ນນຳເພີ້ນກວານາຕ່ອໄປ

ท่านอนตะแคงขวาນີ້ສຳເນົາກຳນົດຫຼັກນ້ອຍທີ່ສຸດ ເພຣະວ່າງກາຍຈະໄມ່ໄດ້ທັບຫວ່າໄລ ຂ່າຍໃໝ່ເຫັນສະດວກ ອາຫາຈາກກະເພະຄູກບົບລົງ ລຳໄລເລັກທຳການໄດ້ດີ ຂ່າຍບຣເທາກາກປວດຫັ້ງໄດ້ດ້ວຍ²

4. ช่วงปັຈົມຍາມແກ່ງຮາຕຣີ (02.00-06.00 น.) บำเพ็ญเพียรชำรา济ตให้ลອງอด ด้วยการเดินจงกรม และนั่งทำ samaadhi ภาวะเช่นเดิม

¹ พระสูตรตันตบົງກຸກ ມັ້ນມີນິກາຍ ອຸປະນິປັນນາສົກ, ມກ. ເລີ່ມ 22 ຂັ້ນ 97 ຜ້າ 145.

² ນັ້ນສົອພິມພົໄທຢັ້ງ (2550), ນອນທ່າໄຫນ ? ປລອດກັບທັບສົນທິ, (ອອນໄລ່ນ).

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงการแบ่งเวลาทำภารนาໄວ້อย่างชัดเจน ພຣະກິກຊຸລືຈຶ່ງຕ້ອງອາຄີຍ
ຄວາມເພີຍຮົມບໍ່ມີກຳນົດກຳນົດໃຫຍ່ ເພື່ອເອົາສະນະອຳນາຈກີເລສພາຍໃນໃຈຕົນເອງໃຫ້ໄດ້ ໄມໃຫ້ເຫັນແກ່ກາរນອນ
ແຕ່ໃຫ້ເຊົ້າເວລາໄປກັບກາರທຳສາມາຊີການາ ຂໍາຮະຈິຕຂອງຕົນໃຫ້ຜ່ອງໄສອູ້ເລີມອ

ขັ້ນຕອນທີ 5 ປະກອບດ້ວຍສຕິສົມປັບປຸງ

ເມື່ອພຣະກິກຊຸລືສາມາຮົມຝັກຟັນອົບຮມຕົນເອງຈົນເປັນຜູ້ປະກອບເນື່ອງ ຖ້າ ຜົ່ງຄວາມເປັນຜູ້ຕື່ນອູ້ໄດ້ດີແລ້ວ
ພຣະພຸຖຮອງຄ່ະທຽນແນະນຳໃຫຍ່ຂຶ້ນໄປວ່າ

ເມື່ອກິກຊຸລືເປັນຜູ້ປະກອບເນື່ອງ ຖ້າ ຜົ່ງຄວາມເປັນຜູ້ຕື່ນອູ້ໄດ້ ຕາຄາຕຍ່ອມແນະນຳເຫຼືອໃຫຍ່ຂຶ້ນໄປວ່າ
ດູກ່ອນກິກຊຸລື ມາເຄີດເຮອງຈົນເປັນຜູ້ປະກອບດ້ວຍສຕິສົມປັບປຸງ ອື່ນ ທຳຄວາມຮູ້ສຶກຕົວໃນເວລາກ້າວໄປແລະຄອຍກັບ
ໃນເວລາແລດູແລະເໜີຍວູ ໃນເວລາງອແຂນແລະເຫຍີດແຂນ ໃນເວລາທຽນຝ້າສົມປັບປຸງ ບາຕຽນ ແລະຈົວຮ ໃນເວລາພັນ
ດື່ມ ເຄີຍວ ແລະລົ້ມຮລ ໃນເວລາຄ່າຍອຸຈາຣະແລະປໍລສວະ ໃນເວລາເດີນ ຍິນ ນັ້ນ ນອນຫລັບ ຕື່ນ ພູດແລະນິ່ງເດີ¹

ຄໍາວ່າ “ສຕິ” ມາຍຄື່ງ ຄວາມຮະລືກໄດ້ ນຶກໄດ້ ອາການທີ່ຈົດຖຸກຄົດ ຄໍາວ່າ “ສົມປັບປຸງ” ມາຍຄື່ງ
ຄວາມຮູ້ສຶກຕົວ ສໍາເລັດກ່າວກົດກຳນົດ ພູດ ແລະທຳ ສ່ວນ “ສົມປັບປຸງ” ເກີດ
ໃນຂະນະກຳລັງຄົດ ພູດ ແລະທຳ ແຕ່ຮຽມທັງສອງນີ້ຈະເກີດຄວບຄຸງກັນເລີມອ

ສຕິສົມປັບປຸງທາກມຸ່ງກລ່າວໃນຄວາມໝາຍຂອງຜູ້ປົງປັງບັດຮຽມແລ້ວໝາຍຄື່ງ “ກາຮຽກຮຽມ” ນັ້ນເອງ
ຕຽກ ແປລວ່າ ນຶກ ກລ່າວຄື່ອ ຮັບຮັບກຳນົດຂຶ້ນຕອນທີ່ 4 ມາແລ້ວ ອື່ນ ປະກອບເນື່ອງ ຖ້າ ຜົ່ງຄວາມ
ເປັນຜູ້ຕື່ນອູ້ ໄດ້ແກ່ ການເດີນຈົນ ແລະການັ້ນສາມາຊີເຈົ້າການ ເມື່ອຄົງຂຶ້ນຕອນທີ່ 5 ອື່ນ ປະກອບດ້ວຍ
ສຕິສົມປັບປຸງໃນທຸກອີຣຍາບຸດທີ່ອູ້ນອກເໜີອຈາກຂຶ້ນຕອນທີ່ 4 ນັ້ນຄືການ “ນຶກຄົງຮຽມທີ່ປົງປັງບັດໄດ້ໃນຂຶ້ນຕອນ
ທີ່ 4” ເພື່ອປະກອບຮັກໝາຮຽມນັ້ນໃຫ້ຄອງອູ້ໄມ້ໃຫ້ເລືອນຫາຍໄປແລະທຳໃຫ້ກ້າວໜ້າຍື່ງກວ່າເດີມນັ້ນເອງ

ຂັ້ນຕອນທີ 6 ເສັ່ນເສົາສະນະອັນສັດ

ເມື່ອພຣະກິກຊຸລືສາມາຮົມຝັກຟັນອົບຮມຕົນເອງຈົນເປັນຜູ້ມື້ສຕິສົມປັບປຸງໄດ້ດີແລ້ວ ພຣະພຸຖຮອງຄ່ະທຽນ
ແນະນຳໃຫຍ່ຂຶ້ນໄປວ່າ

ດູກ່ອນກິກຊຸລື ມາເຄີດເຮອງຈົນເສັ່ນເສົາສະນະອັນສັດ ອື່ນ ປ້າ ໂຄນໄມ້ ຖ້າ ຖ້າ ດູກ່ອນກິກຊຸລື
ທີ່ແຈ້ງ ແລະລອມຝາງເຄີດ... ເຮອກລັບຈາກບິນທາຕາຍຫັ້ງເວລາອາຫາຮແລ້ວ ນັ້ນຂັດສາມາຊີຕັ້ງກາຍຕຽງ ດຳຮັງ
ສຕິມັນເພາະໜ້າ... ລະນີວົນ 5 ອູ່ຢ່າງ ອັນເປັນເຄື່ອງທຳໃຈໃຫ້ເຄົ້າໜອງ ທຳປັບປຸງໃຫ້ຄອຍກຳລັງນີ້ໄດ້ແລ້ວ
ຈິງສັດຈາກການ ສັດຈາກອກກຸລຄຮຽມເຂົ້າປະສົມຄານ... ຖຸຕິຍານ... ຕຕິຍານ... ຈຕຸຕຄມານ²

ຄໍາວ່າ “ກາຮັກເສັ່ນເສົາສະນະອັນສັດ” ມາຍຄື່ງ ກາຮອູ້ອາຄີຍໃນສຖານທີ່ອັນສັບ ເຊັ່ນ ປ້າ ດູກ່ອນກິກຊຸລື
ເປັນຕົ້ນ ຂຶ້ນຕອນນີ້ຕ່າງຈາກຂຶ້ນຕອນທີ່ 4 ອື່ນ ເປັນກາຮ້ອງເຮັນອອກໄປຈາກວັດທີ່ອູ້ຈົ່ງມາກໄປດ້ວຍກິກຊຸລື
ສາມເນັດລອດຈົນລາຮູ້ໜັນຜູ້ມາແລວງບຸກ ຈະມີເວລາເຈົ້າການໄດ້ຕ່ອນເນື່ອງຍາວນາ ທຳໃຫ້ຜົກກາຮັກເສັ່ນເສົາສະນະອັນສັດ

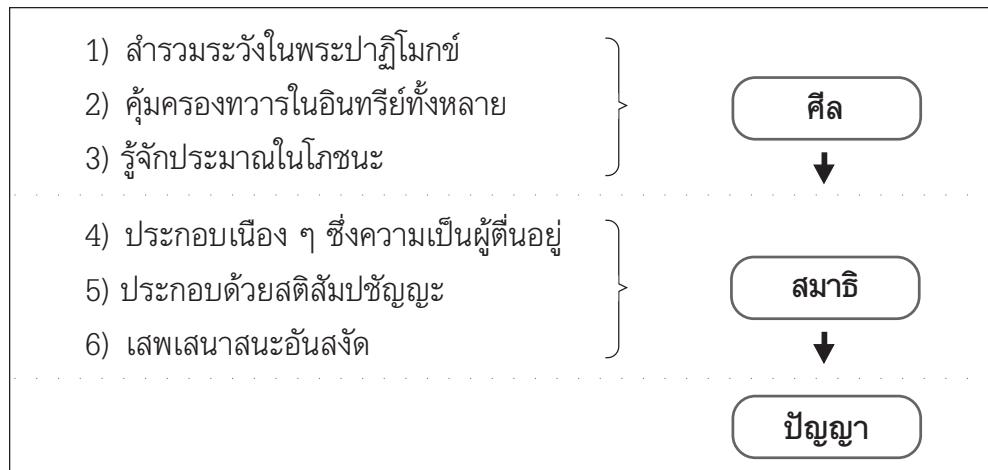
¹ ພຣະສຸດຕັ້ນຕັ້ນປົງປັກ ມັນຍືນນິກາຍ ອຸປະປິປັນນາສົກ, ມກ. ເລີ່ມ 22 ຂໍ້ 98 ພັ້ນ 145.

² ພຣະສຸດຕັ້ນຕັ້ນປົງປັກ ມັນຍືນນິກາຍ ອຸປະປິປັນນາສົກ, ມກ. ເລີ່ມ 22 ຂໍ້ 99-100 ພັ້ນ 146.

รุดหน้าได้อย่างรวดเร็ว สามารถช่วยให้สะอาดบริสุทธิ์จากสิ่งที่เป็นมลพิษของใจคือกิเลสได้มากขึ้น อันจะส่งผลให้บรรลุเป็นพระอรหันต์ได้ในที่สุด

7.6.2 ความสัมพันธ์ของไตรลิกขากับคณกโมคคลานสูตร

จริง ๆ แล้วขั้นตอนการฝึกตนของพระสังฆในคณกโมคคลานสูตรก็คือ ไตรลิกขاحหรืออธิบายมารค มีองค์แปดนั้นเอง แต่เป็นการขยายความและจัดลำดับขั้นตอนเพื่อให้เจ้ายต่อการปฏิบัติมากขึ้น ในที่นี้จะ เชื่อมโยงขั้นตอนทั้ง 6 เข้ากับหลักไตรลิกขาก็คือ ศีล สามาธิ ปัญญา ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1, 2 และ 3 จัดอยู่ในหมวด “ศีล” ของไตรลิกขາ เพราะมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการ รักษาศีล ส่วนขั้นตอนที่ 4, 5 และ 6 จัดอยู่ในหมวด “สามาธิ” ของไตรลิกขາ เพราะมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับ การเจริญสมາธิภวนานโดยตรง ส่วน “ปัญญา” นั้นก็เป็นผลมาจากการเจริญสมາธิภวนานนั้นเอง

ขั้นตอนการฝึกตนของพระสังฆนั้นจะขยายความอย่างละเอียดใน “วิชา SB 303 แม่บทการฝึก อบรมในพระพุทธศาสนา” ซึ่งจะมีการเชื่อมโยงคณกโมคคลานสูตรอันเป็น “ขั้นตอนการฝึกตน” เข้ากับ “ธีมมัญญสูตร” ว่าด้วย “วิธีการฝึกตน” ในแต่ละขั้นตอนด้วย

7.6.3 การสร้างบารมีในอดีตชาติของพระอริยสัมมา

การที่พระสมมติลงมือแต่ละรูปได้ปฏิบัติตามขั้นตอนการฝึกตนทั้ง 6 ประการดังที่กล่าวแล้ว แต่จะ ได้บรรลุธรรมจนก้าวขึ้นเป็นพระอริยสัมมาในระดับต่าง ๆ ได้หรือไม่นั้น ก็ขึ้นอยู่กับบารมีที่ได้ลั่งสมมาใน อดีตชาติเช่นเดียวกับพระโพธิสัตว์ทั้งหลายคือ หากบารมีมากพอที่จะเป็นพระอริยสัมมาในระดับใดได้ก็จะได้ บรรลุอริยภูมิในระดับนั้น ๆ เพราะบารมีเป็นฐานในการปฏิบัติธรรม หากบารมียังอ่อนอยู่ก็ไม่อาจจะก้าวขึ้น เป็นพระอริยสัมมาได้ อย่างสูงก็ได้เป็นโคตรภูษาก็คือ ได้เข้าถึงพระธรรมกายโคตรภูษึ่งเป็นขั้นที่อยู่ใกล้ ความเป็นพระโพดีบัน

การสร้างบารมีเพื่อจะได้เป็นพระอริยสัมมาขึ้นจะใช้เวลาน้อยกว่าการเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า กล่าวคือ หากปรารถนาตำแหน่ง “พระอัครสาวก” เช่น พระสารีบุตรและพระโมคคลานเถระแล้ว ก็ต้อง

ลั่งสมบารมีเรียอยไปจนกระทั่งได้รับการพยากรณ์จากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ใดพระองค์หนึ่งว่า ความประณานาทที่ตั้งไว้จะสำเร็จไม่แปรผัน หลังจากได้รับพุทธพยากรณ์ครั้งแรกแล้ว ก็จะใช้เวลาอีก 1 օลงไชย แสนกัป จึงจะได้บรรลุเป็นพระอรหันต์และได้เป็นพระอัครสาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ใด พระองค์หนึ่งในอนาคต ส่วนพระลงมห์ที่ประณานาทดำเนินต่อไปนี้ ๆ เช่น เป็นพระเอตทัคคลาสาวก ก็จะใช้เวลาสร้างบารมีให้กว้างขวางกว่านี้ สำหรับอุบาลอกอุบาลิกาผู้จะก้าวขึ้นสู่ความเป็นพระอิริยบุคคลนั้น ก็ต้องสร้างบารมีทำงานด้วยกับพระลงมห์ทั้งหลาย แต่จะเป็นลักษณะให้การสนับสนุนพระพุทธศาสนา

ระยะเวลาการสร้างบารมีเพื่อเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า การสร้างบารมีเพื่อเป็นพระสาวกและอุบาลอกอุบาลิกาเอตทัคคลาหนึ่งมีความแตกต่างของเวลาในการสร้างบารมีดังนี้

ลำดับ	ประเภท	เวลาสร้างบารมีหลังได้รับพุทธพยากรณ์	พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์แรกที่พยากรณ์
1	พระปัญญาธิกพุทธเจ้า พระสมณโคดมพุทธเจ้า [สำเร็จเป็นพระพุทธเจ้า พระองค์ที่ 25 ใน 25 พุทธวงศ์]	4 օลงไชยแสนกัป	พระทีปังกรพุทธเจ้า เป็นพระพุทธเจ้าพระองค์ที่ 1 ใน 25 พุทธวงศ์
2	พระปัจเจกพุทธเจ้า พระเทวทัต, พระเจ้าอชาตคัตตูร นายสุมนามาลาการฯ ฯลฯ	2 օลงไชยแสนกัป	[พระเทวทัตและนายสุมน มาลาการ เหลือเวลาสร้าง บารมีอีกเพียง 1 แสนกัป]
3	พระอัครสาวก พระสาวีบุตรເດරະ, พระมหาโมคคัลลานເດරະ	1 օลงไชยแสนกัป	พระอนมทัลสีพุทธเจ้า เป็นพระพุทธเจ้าพระองค์ที่ 7 ใน 25 พุทธวงศ์
4	พระสาวกเอตทัคคล พระอานันทເດරະ, พระมหาກัลสປປເດරະ ฯลฯ	1 แสนกัป	พระปทุมุตрапุทธเจ้า เป็นพระพุทธเจ้าพระองค์ที่ 10 ใน 25 พุทธวงศ์
5	อุบาลอกอุบาลิกาเอตทัคคล อนาถบิณฑิกເគ្រិតី, มหาอุบาลิกาวิสาขា ฯลฯ	1 แสนกัป	พระปทุมุตрапุทธเจ้า [ยุคเดียวกับที่ทรงพยากรณ์ พระสาวกเอตทัคคล]

จากตารางดังกล่าวจะเห็นความแตกต่างของเวลาในการสร้างบารมีลดหลั่นลงตามภูมิที่ประณญาณ หากประณญาณภูมิใหญ่คือเป็นพระลัมมาสัมพุทธเจ้าก็ต้องใช้เวลาสร้างบารมีนานมาก ส่วนภูมิที่ต่ำลงมา เวลาที่ต้องสร้างบารมีก็จะลดลงตามส่วน เปรียบเสมือนผู้ประณญาณจะจบปริญญาตรีก็จะใช้เวลาเรียนน้อยกว่าปริญญาโทและปริญญาเอก

และมีข้อสังเกตว่า ไม่ว่าจะประณญาณเป็นพระลัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นพระปัจจุบันเจ้า เป็นพระอัครสาวก เป็นพระสาวกและอุบาสกอุบาลิกเอตทัคคะด้านต่าง ๆ ก็จะได้รับพุทธพยากรณ์ทั้งล้วน โดยนายสุมนมาลาการนั้นพระสมณโකดมพุทธเจ้าพยากรณ์ไว้ว่า ในอีก 1 แสนก้าวจากนี้ไปจะได้สำเร็จเป็นพระปัจจุบันเจ้าพระนามว่าสุนิสรส¹ ส่วนพระเทวทัตอรรถกถาบันทึกไว้ว่าเหลือเวลาสร้างบารมีอีกเพียง 1 แสนก้าวซึ่งกัน ก็จะได้สำเร็จเป็นพระปัจจุบันเจ้าพระนามว่า อภิสิสรส² สำหรับพระอัครสาวกทั้งสองได้รับพุทธพยากรณ์ครั้งแรกจากพระอ่อนมหัสสีพุทธเจ้า ส่วนพระสาวกและอุบาสกอุบาลิกาเอตทัคคะได้รับพุทธพยากรณ์ครั้งแรกจากพระปทุมตระพุทธเจ้า

พระไตรปิฎกและอรรถกถาไม่ได้บันทึกไว้ว่า ก่อนได้รับพุทธพยากรณ์ครั้งแรกนั้นพระอัครสาวกและพระสาวกทั้งหลายสร้างบารมีมาอย่างไร แต่เมื่อเทียบกับการสร้างบารมีของพระโพธิลัตว์ทั้งหลายแล้ว ทำให้ทราบว่าพระสาวกเหล่านี้ได้สร้างบารมีเพื่อประณญาณตามแผนนั้น ๆ มา ก่อน จนบารมีเพิ่มพูนมาพอแล้วจึงได้รับพุทธพยากรณ์

ในชาติที่พระสารีบุตรได้รับการพยากรณ์นั้นท่านบัวเป็นดาวลี้สุรุจิเป็นผู้ทรงอภิญญา เหะเหินเดินอากาศได้ มีลูกศิษย์ทรงอภิญญาดุจเดียวกัน 24,000 รูป ท่านสุรุจิดาวลี้บุชาพระอ่อนมหัสสีพุทธเจ้า ด้วยดอกไม้ 8 ดอก และสรรเลริญพระพุทธคุณ พระอ่อนมหัสสีพุทธเจ้าทรงพยากรณ์ว่า “ในก้าวอันประมาณมิได้แต่ก้าวนี้ไป พระศาสดาทรงพระนามว่า โคตมะ... จักมีชื่นในโลก ผู้นี้จักเป็นอรรถายาทในธรรมของพระศาสดาพระองค์นั้น... จักได้เป็นพระอัครสาวกมีนามว่า สารีบุตร”³ พุทธ darüberที่ว่า “ในก้าวอันประมาณมิได้แต่ก้าวนี้ไป” จากมาจากการบاليابาลีว่า “อปริเมයเย อ๊ด กบูเป”⁴ อรรถกถาบันทึกไว้ว่า คือ 1 สองไขยแสนก้าว⁵

ส่วนลูกศิษย์ทั้งหมดของท่านเมื่อได้ฟังพระธรรมจากพระอ่อนมหัสสีพุทธเจ้าแล้ว ก็ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์กันทั้งหมด⁶ เนื่องจากสุรุจิดาวลี้ประณญาณภูมิใหญ่กว่าการเป็นพระอรหันต์ธรรมดาจึงต้องสร้างบารมีต่อไปอีก ประเด็นนี้จึงชี้ให้เห็นว่า การที่ไครก์ตามจะเป็นอาจารย์ของผู้ที่มีบารมีมากถึงระดับที่

¹ ประดัติโซติกา อรรถกถาขุททกนิกาย สุตตนิบาต, มก.เล่ม 47 หน้า 153.

² ชั้นมปทักษิณกถา อรรถกถาขุททกนิกาย คชาธรรมบท, มก. เล่ม 40 หน้า 199.

³ พระสุตตันตบัญญัติ ขุททกนิกาย อปทาน, มก. เล่ม 70 ข้อ 3 หน้า 399-425.

⁴ สุตตนตบัญญัติ ขุททกนิกายสส อปทาน, ภาษาบาลี ฉบับสยามรัตน์ เล่ม 32 ข้อ 3 หน้า 33.

⁵ วิสุทธชนวิลาลินี อรรถกถาขุททกนิกาย อปทาน, มก. เล่ม 70 หน้า 463.

⁶ วิสุทธชนวิลาลินี อรรถกถาขุททกนิกาย อปทาน, มก. เล่ม 70 หน้า 430.

บรรลุเป็นพระอรหันต์ในชาตินั้นได้ ผู้นั้นจะต้องมีบารมีมากกว่า นั่นคือ สุรุจิตาสจะต้องสร้างบารมีมา ก่อนหน้านี้นานแล้ว จนบารมีมากพอแล้วจึงรับพุทธพยากรณ์ว่าจะได้สำเร็จเป็นพระอัครสาวกในอนาคต

สาเหตุที่พระสารีบุตรไม่ได้กล่าวถึงการสร้างบารมีก่อนหน้าการได้รับพุทธพยากรณ์นั้น เพราะท่านระลึกชาติได้เพียง 1 olson ไขยแล่นกับ¹ หลังจากนั้นไปท่านระลึกไม่ได้ ดังนั้นชาติสุดท้ายที่ท่านระลึกได้คือ ชาติที่ท่านได้รับพุทธพยากรณ์ครั้งแรกว่า จะได้สำเร็จเป็นพระอัครสาวกในศาสนากองพระสมณโคดม พุทธเจ้า แม้พระสาวกเอตทัคคะก็เช่นกันคือ ท่านสามารถระลึกชาติได้เพียง 1 แสนกับ² ด้วยเหตุนี้ ประวัติการสร้างบารมีชาติแรกที่พระเอตทัคคะสาวกทุกท่านเล่าไว้คือ ชาติที่ท่านได้รับพุทธพยากรณ์ครั้งแรก เมื่อ 1 แสนกับที่แล้ว

ส่วนพระอรหันต์สาวกทั่วไประลึกชาติได้น้อยกว่านี้และแต่ละรูปกระลึกชาติได้ไม่เท่ากัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกำลังบารมีที่ลั่งสมมาไม่เท่ากัน แม้จะกำจัดกิเลสได้หมดเหมือนกันก็ตาม เปรียบเสมือนบัณฑิตที่สำเร็จปริญญาจากสถาบันเดียวกัน แต่ความรู้ความสามารถไม่เท่ากัน ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับความรู้และความสามารถที่ลั่งสมมาที่ไม่เท่ากันนั่นเอง ถึงกระนั้นบัณฑิตทุกคนก็มีความรู้พอที่ผ่านเกณฑ์การศึกษาตามที่สถาบันนั้น ๆ กำหนดได้

7.7 การบริหารองค์กรสงฆ์

บริหาร แปลว่า “ปกครอง ดำเนินการ จัดการ”³

องค์กรสงฆ์ ในที่นี้หมายถึง ชุมชนสงฆ์ทุกระดับตั้งแต่ระดับวัด สำนักสงฆ์ สถาบันสงฆ์ และหมายรวมถึงสงฆ์ในระดับประเทศและสงฆ์ทั่วโลกด้วย

การบริหารองค์กรสงฆ์ หมายถึง การบริหารวัดแต่ละวัด และการบริหารสถาบันสงฆ์ในระดับที่ใหญ่ขึ้นไปตามลำดับจนถึงระดับประเทศและระดับโลก

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าบริหารองค์กรสงฆ์ด้วยหลักธรรมวินัย ได้แก่ อปิริหานิยธรรม เป็นต้น อปิริหานิยธรรม แปลว่า ธรรมที่ทำให้ไม่เสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว อปิริหานิยธรรมนี้มีความหมายอย่างเดียวกันกับคำว่า “วัฒนธรรม” ที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน

วัฒนธรรม แปลว่า ลิ่งที่ทำให้เจริญของงานแห่งหมู่คณะ วิถีชีวิตของหมู่คณะ พฤติกรรมและลิ่งที่คนในหมู่ผลิตสร้างขึ้นด้วยการเรียนรู้จากกันและกันและร่วมใช้อยู่ในหมู่พวงของตน⁴

อปิริหานิยธรรมจึงเป็นวัฒนธรรมองค์กรที่พระภิกษุได้ปฏิบัติสืบท่องกันมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล

¹ อรรถกถาพระวินัยปิฎก เวรัญชกัณฑารณนา ปฐมสมันตปาಠิกาแปล มก.เล่ม 1 หน้า 289.

² อรรถกถาพระวินัยปิฎก เวรัญชกัณฑารณนา ปฐมสมันตปาಠิกาแปล มก.เล่ม 1 หน้า 289.

³ ราชบันทิตยลสถาน (2525), พจนานุกรม, (ฉบับอิเล็กทรอนิกส์).

⁴ ราชบันทิตยลสถาน (2525), พจนานุกรม, (ฉบับอิเล็กทรอนิกส์).

จนถึงปัจจุบัน เป็นวิถีชีวิตของพระภิกษุ เป็นหลักที่ทำให้องค์กรสงบมีความเจริญรุ่งเรืองสืบมายาวนานกว่า 2,500 ปี ซึ่งหากที่จะมีองค์กรใดในโลกอาจเทียบได้

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสอปวิหานนิธรรม ๗ ประการไว้ในมหาปรินิพพานสูตรดังนี้

ภิกษุทั้งหลายยังจักประชุมกันเนื่อง ๆ จักประชุมกันอยู่มาก ตลอดกาลเพียงไร ภิกษุทั้งหลายพึงหวังความเจริญอย่างเดียวหาความเลื่อมมิได้

ภิกษุทั้งหลายยังจักพร้อมเพรียงกันประชุม จักพร้อมเพรียงกันเลิกประชุม จักพร้อมเพรียงกันทำกิจที่ลงตัวทำ ตลอดกาลเพียงไร ภิกษุทั้งหลายพึงหวังความเจริญอย่างเดียว หาความเลื่อมมิได้

ภิกษุทั้งหลายยังจักไม่บัญญัติสิ่งที่ตถาคตมิได้บัญญัติไว้ จักไม่เพิกถอนสิ่งที่ตถาคตบัญญัติไว้แล้ว ยังจักสามารถประพฤติอยู่ในลิกขิบทั้งหลายตามที่ตถาคตบัญญัติไว้แล้ว ตลอดกาลเพียงไร ภิกษุทั้งหลายพึงหวังความเจริญอย่างเดียว หาความเลื่อมมิได้

ภิกษุทั้งหลาย ยังจักลักษณะและเคารพนับถือ บูชา พระภิกษุทั้งหลายผู้เป็นพระเคราะห์รักภานุผู้บุราhma แล้วนาน ผู้เป็นบิดาของลงตัว เป็นปรินายกของลงตัว และยังจักเชื่อถืออโ渥ทที่พึงพังของท่านด้วย ตลอดกาลเพียงไร ภิกษุทั้งหลายพึงหวังความเจริญอย่างเดียว หาความเลื่อมมิได้

ภิกษุทั้งหลายยังจักไม่ลุ่มนาจของต้นหา อันมีปกติให้เกิดในภาพใหม่ ที่เกิดขึ้น ตลอดกาลเพียงไร ภิกษุทั้งหลายพึงหวังความเจริญอย่างเดียว หาความเลื่อมมิได้

ภิกษุทั้งหลายยังเป็นผู้มีความท่วงไข่ในเสนาสนะตามราบป่า ตลอดกาลเพียงไร ภิกษุทั้งหลายพึงหวังความเจริญอย่างเดียว หาความเลื่อมมิได้

ภิกษุทั้งหลายยังจักเข้าไปตั้งสถิตไว้เฉพาะตนว่า ทำอย่างไร เพื่อนพระมหาวีรธั้งหลาย ผู้มีศีลเป็นที่รักที่ยังไม่มากอหิมา และเพื่อนพระมหาวีรธั้งหลายผู้มีศีลเป็นที่รักที่มาแล้วขอให้อยู่สบายนาน ตลอดกาลเพียงไร ภิกษุทั้งหลายพึงหวังความเจริญอย่างเดียว หาความเลื่อมมิได้¹

7.7.1 หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสว่า ภิกษุทั้งหลายยังจักประชุมกันเนื่อง ๆ จักประชุมกันอยู่มากตลอดกาลเพียงไร ภิกษุทั้งหลายพึงหวังความเจริญอย่างเดียวหาความเลื่อมมิได้

ประชุม หมายถึง “มารวมกันหรือเรียกให้มารวมกันเพื่อประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง, มารวมพบกันปรึกษาหารือ”² จะเห็นว่าการประชุมไม่ได้หมายเฉพาะการมานั่งประชุมวางแผนงานกันอย่างเดียว แต่การมารวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งก็ถือเป็นการประชุมด้วย

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญกับการประชุมมาก จะเห็นได้จากกิจวัตรกิจกรรมของพระภิกษุลงตัวนั้นมีการประชุมกันบ่อยและมีหลายรูปแบบ เช่น การประชุมเพื่อบัญญัติลิกขิบท, การประชุม

¹ พระสูตรตันตปีฎก ที่มนิกาย มหาวรรค มก. เล่ม 13 ข้อ 70 หน้า 240-241.

² ราชบันทิตยสถาน (2525), พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, หน้า 503.

เพื่อฟังพระปฏิโมกข์ทุก ก็ได้เดือน การประชุมเพื่อตัดสินอธิกรณ์ที่เกิดขึ้น การประชุมเพื่อฟังธรรมจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้า การประชุมเพื่อแต่งตั้งภิกษุให้รับผิดชอบงานหมู่คณะ การประชุมเพื่อทำลังกรรมต่าง ๆ เช่น เข้าพรรษา ออกพรรษา ป่าวารณา กฐิน เป็นต้น การประชุมเพื่อสมมติสถานที่เพื่อใช้ทำกิจลงมือ เช่น สมมติอุโบสถ เป็นต้น

สาเหตุสำคัญที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญกับการประชุมโดยให้ภิกษุประชุมกันบ่อยๆ นั้นมีหลายประการ

ประการแรก เพื่อต้องการให้พระภิกษุทุกรูปมีส่วนร่วมในการบริหารหมู่คณะ ความรักในหมู่คณะ ก็จะเกิดขึ้น เมื่อพระองค์และพระอริยบุคคลรุ่นบุกเบิกประนิพพานไปหมดแล้ว ภิกษุรุ่นหลังจะได้ช่วยกันสืบทอดพระพุทธศาสนาต่อไปได้

ประการที่สอง เมื่อประชุมกันจะช่วยให้เห็นภาพตรงกัน เข้าใจกัน จะทำให้การทำงานพระศาสนานี้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน สร้างความสามัคคีได้ดีกว่าการทำไปคนละทิศทาง

ประการที่สาม เพื่อสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่ลงมือ เพราะเมื่อได้มามาเจอน้ำใจอุตากัน ทำให้มีความคุ้นเคยกัน จะเข้าใจซึ่งกันและกัน จะอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุข ไม่เป็นในลักษณะต่างคนต่างอยู่

ประการที่สี่ ก่อนพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประนิพพานพระองค์ตรัสว่า “ธรรมวินัย” ที่ตรัสรู้ไว้ดีแล้วจะเป็นศาสตราแทนพระองค์ต่อไป นัยของพระตรัสรู้นี้คือ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าประสงค์ให้คณะลงมือร่วมกันบริหารจัดการหมู่คณะโดยยึดธรรมวินัยเป็นแบบแผน คล้าย ๆ กับเป็นรัฐธรรมนูญสูงสุดขององค์กรลงมือ ดังนั้นเมื่อจะทำอะไร เมื่อมีปัญหาอะไร เมื่อจะตัดสินใจอะไร จึงต้องประชุมลงมือเพื่อร่วมกันพิจารณาหลักธรรมวินัยแล้วสรุปเป็นหลักปฏิบัติเป็นต่อไป

7.7.2 พร้อมกันประชุมและพร้อมกันทำกิจที่ลงมือพิจารณา

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสว่า ภิกษุทั้งหลายยังจักพร้อมเพรียงกันประชุม จักพร้อมเพรียงกันเลิกประชุม จักพร้อมเพรียงกันทำกิจที่ลงมือพิจารณา ตลอดกาลเพียงไร ภิกษุทั้งหลายพึงหวังความเจริญอย่างเดียว หาความเลื่อมมิได้

ปัจจุบันชาวโลกตระหนักรถึงความสำคัญในเรื่องความพร้อมเพียงกันทำงาน หรือที่เรียกว่าการทำงานเป็นทีมมาก จะเห็นได้จากมีหนังสือที่กล่าวถึงเรื่องนี้อุกมาสู่ท้องตลาดมากมาย โดยเฉพาะในมุมหนังสือบริหารธุรกิจ ทั้งนี้เพราะชาวโลกต่างเห็นพ้องต้องกันว่า หากทำงานไปคนละทิศคนละทางกัน นอกจากจะไม่มีพลังแล้วยังขัดขากันเองได้ง่ายอีกด้วย เป็นเหตุให้ประสบความล้มเหลวในที่สุด และที่สำคัญมุนุษย์แต่ละคนนั้นมีความสามารถจำกัด จึงต้องอาศัยความสามารถที่แตกต่างหากหลายของแต่ละคนรวมกันสร้างพลังทีมขึ้นมา งานที่ทำจึงจะสำเร็จสมบูรณ์และทันเวลา

การจะหาคนที่สมบูรณ์พร้อมในทุก ๆ ด้านทำได้ทุกอย่างนั้นยากมาก พุทธันดรหนึ่งมีได้อย่างมากหนึ่งพระองค์ กับหนึ่ง ๆ มีได้อย่างมากเพียงห้าพระองค์เท่านั้นคือ “พระสัมมาสัมพุทธเจ้า” แต่ถึงกระนั้นพระองค์ก็ยังให้ความสำคัญกับทีมและเสาหาทีมงานเพื่อให้มาช่วยกันเผยแพร่พระพุทธศาสนา

พระสัมมาลัมพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญกับความพร้อมเพรียงของคนจะลงมืออย่างมาก โดยสังเกตได้ว่า ทุกครั้งที่พระองค์ตรัสปฏิสันธิการภิกขุที่มากราบช่วงหลังออกพรรษา พระองค์จะตรัสว่า “พวกเรอเป็นผู้พร้อมเพรียงกัน ร่วมใจกัน ไม่วิวาทกัน อญ่าจาราเป็นผาสุก และไม่ลำบากด้วยบินหาดหรือ”¹

ในเวลาประชุมทำสังฆกรรมพระองค์ทรงกำหนดว่า ภิกขุทุกรูปต้องเข้าร่วมทำกิจกรรมพร้อมกัน เช่น กรณีการฟังสวดพระปฎิโมกข์ ภิกขุในวัดเดียวกันจะต้องมาทำพร้อมกันห้ามแยกสวดโดยเด็ดขาด ดังพุทธดำรัสว่า “ภิกขุได้สวดพระปฎิโมกข์แยกจากลงมหุ่มใหญ่ต้องอาบตีทุกภูมิ” หากภิกขุได้มาร่วมทำอุโบสถไม่ได้เพราอาพาธ เป็นต้น พระองค์ทรงอนุญาตให้มอบปาริสุทธิ์ได้คือ บอกแก่เพื่อนสหธรรมิกว่าตนเองได้รักษาศีลบาริสุทธิ์แล้วตลอดกึงเดือนที่ผ่านมา หรือถ้าเป็นสังฆกรรมอื่น ๆ ที่ต้องการความเห็นชอบจากคณะสงฆ์นั้น หากมีภิกขุรูปใดไม่อาจไปร่วมประชุมได้เพราะเหตุจำเป็นจริง ๆ เช่น อาพาธ เป็นต้น ก็ต้องมอบฉันทะคือความพอกใจว่าตนเห็นด้วยตามมติของสงฆ์ไม่ว่าจะมีมติอย่างไรก็ไม่คัดค้าน

เมื่อต้องการขอติดโดยธรรมเนียมลงมือแล้วจะใช้มติที่เป็นเอกฉันท์เสมอคือ ภิกขุทุกรูปต้องเห็นพ้องกัน ถ้าภิกขุคัดค้านแม้เพียงรูปเดียวก็ถือว่าไม่ผ่านมติลงมือ เช่น การอุปสมบท หากภิกขุเพียงรูปเดียวในจำนวน 5 หรือ 10 รูป ไม่เห็นด้วย กุลบุตรนั้น ๆ ก็ไม่สามารถอุปสมบทได้ ในกรณีที่ภิกขุเกิดแต่ความสามัคคีกัน เช่น กรณีภิกขุเมืองโกลลัมพีแต่สามัคคีกันและในภายหลังคืนดีกันได้ พระสัมมาลัมพุทธเจ้าก็จะให้ทำสังฆสามัคคี โดยพิธีนี้คักดีสิทธิ์มากภิกขุทุกรูปต้องเข้าร่วม จะมอบฉันทะไม่ได้เด็ดขาดดังพุทธดำรัสว่า “ก็แลสังฆสามัคคีพึงทำอย่างนี้ คือภิกขุทั้งหลายทั้งที่อาพาธ ทั้งที่ไม่อพาธ พึงประชุมพร้อมกันทุก ๆ รูป รูปไหนจะให้ฉันทะไม่ได้”²

การประชุมเพื่อทำสังฆกรรมต่าง ๆ นั้นพระภิกขุทุกรูปที่เข้าประชุมจะต้องอยู่ร่วมประชุมจนเสร็จสังฆกรรมทุกครั้ง จะลูกออกไปก่อนไม่ได้ หากลูกไปก่อนถือว่าสังฆกรรมนั้นเป็นโมฆะคือ เปล่า ไม่เป็นผล คือ ทำเหมือนไม่ได้ทำ จะต้องเริ่มนั่นทำสังฆกรรมใหม่ ดังนั้นพระภิกขุทุกรูปจะต้องพร้อมกันประชุมพร้อมกันเลิกประชุมและพร้อมกันทำกิจที่พึงทำ สังฆกรรมและกิจกรรมต่าง ๆ ของสงฆ์จะจะสำเร็จสมบูรณ์ และจะล่งผลให่องค์กรสงฆ์เจริญรุ่งเรือง

7.7.3 ไม่ถอนและไม่บัญญัติแต่ให้ปฏิบัติตามสิกขายาท

พระสัมมาลัมพุทธเจ้าตรัสว่า ภิกขุทั้งหลายยังจักไม่บัญญัติสิ่งที่ตถาคตมิได้บัญญัติไว้ จักไม่เพิกถอนสิ่งที่ตถาคตบัญญัติไว้แล้ว ยังจักสามารถประพฤติอยู่ในลักษณะตามที่ตถาคตบัญญัติไว้แล้ว ตลอดกาล เพียงไร พึงหวังความเจริญอย่างเดียว หาความเลื่อมมิได้

บัญญัติ แปลว่า ข้อความที่ตราหรือกำหนดขึ้นไว้เป็นข้อบังคับเป็นหลักเกณฑ์³

¹ พระวินัยปิฎก มหาวิภัค ปฐมภาค, มก. เล่ม 2 ข้อ 228 หน้า 450.

² พระวินัยปิฎก มหาวรรค ภาค 2, มก. เล่ม 7 ข้อ 258 หน้า 490.

³ ราชบันทิตยสถาน (2525), พจนานุกรม, (ฉบับอิเล็กทรอนิกส์).

บัญญัติ ในที่นี่หมายถึง การบัญญัติลิกข忙ทอันเป็นคีลแต่ละข้อของพระภิกษุนั้นเอง

สามารถ แปลว่า การถือเอกสารเป็นข้อบัญญัติ¹

ไม่บัญญัติสิ่งที่ตถาคตมิได้บัญญัติไว้ หมายถึง การที่พระภิกษุไม่บัญญัติลิกข忙ทเพิ่มเติมจากที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าบัญญัติไว้

ไม่เพิกถอนลิ่งที่ตถาคตบัญญัติไว้แล้ว หมายถึง การที่พระภิกษุไม่ถอนลิกข忙ทที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าบัญญัติไว้แล้ว

สามารถประพฤติอยู่ในลิกข忙ททั้งหลายตามที่ตถาคตบัญญัติไว้แล้ว หมายถึง การนำลิกข忙ททุกข้อที่เป็นพุทธบัญญัติมาปฏิบัติอย่างเคร่งครัด

ลิกข忙ททุกข้อของภิกษุและภิกษุณินนเป็นพุทธบัญญัติทั้งลิ้น ไม่ได้เกิดจากการประชุมปรึกษา กับคณะลงชื่อว่า ควรจะบัญญัติลิกข忙ทข้อไหน อย่างไร การประชุมลงชื่อนั้นเป็นเพียงการแจ้งให้ลงชื่อ ทราบว่า มีเหตุเกิดขึ้นและพระพุทธองค์ทรงบัญญัติลิกข忙ทข้อนั้น ๆ อย่างไร พระภิกษุและภิกษุณินเมื่อรับทราบแล้วจะได้ศึกษาและนำไปปฏิบัติ

ในการบัญญัติลิกข忙ทนั้นมีขั้นตอนดังนี้

เมื่อมีเหตุที่ไม่เหมาะสมจากภาระทำของพระภิกษุเกิดขึ้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็จะทรงเรียก ประชุมลงชื่อ สอบถามเรื่องราว ดำเนินผู้กระทำการพิจารณา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ให้ทราบว่าการกระทำนั้นไม่เหมาะสม มีโถเขย่าอย่างไร และทรงบัญญัติพระวินัยขึ้น ห้ามมิให้พระภิกษุกระทำการใดก็ตามอย่างนั้นอีก พร้อมกำหนดโถเขย่า หากภิกษุรูปใดฝืนไปกระทำ จะมีโถเขย่าอย่างไร ส่วนภิกษุที่เป็นเหตุต้นบัญญัตินั้นถือว่ายังไม่ต้องรับโถเขย่า เพราะในขณะกระทำการนั้นยังไม่มีบทบัญญัติห้าม พระองค์ไม่ปรับความผิดย้อนหลัง พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัยขึ้นทีละข้อตามเหตุที่เกิดขึ้นอย่างนี้

แม้ในล่วงของพระธรรมคำสอนทั้งมวลในพระพุทธศาสนา เช่น ความไม่ประมาท อริยสัจ 4 มรรค มีองค์ 8 ไตรลิกขา เป็นต้น ก็ล้วนมาจากพระพุทธองค์ทั้งลิ้น พระสาวกทำหน้าที่เพียงอธิบายขยายความ คำสอนของพระองค์เท่านั้น

การที่ลิกข忙ททุกข้อเป็นพุทธบัญญัติจึงแตกต่างกับการบัญญัติกฎหมายทางโลก เพราภูมายา ทางโลกเกิดจากการประชุมระดมความคิดของนักกฎหมาย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และ สมาชิกวุฒิสภา เป็นต้น ไม่ได้เกิดจากความคิดของใครคนใดคนหนึ่งเพียงผู้เดียว

ตามว่า เหตุใดลิกข忙ทต้องเป็นพุทธบัญญัติเท่านั้น เหตุใดพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงไม่อนุญาตให้ภิกษุหรือภิกษุณิบัญญัติสิ่งที่พระองค์มิได้บัญญัติไว้บ้าง เพราะในปัจจุบันชาวโลกถือว่า การประชุมระดมความคิดก็ดี การให้สมาชิกในองค์กรทุกคนช่วยกันเสนอความเห็นอันแตกต่างหลากหลายก็ดี จะช่วยให้งานที่ทำบังเกิดผลดีมากกว่าการที่ใครคนใดคนหนึ่งคิดงานอยู่คนเดียวแล้วลั่งให้คนอื่นทำตาม

¹ ราชบันทิตยลสถาน (2525), พจนานุกรม, (ฉบับอิเล็กทรอนิกส์).

ในสมัยพุทธกาลมีตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับประเด็นนี้คือ กรณีสาวกนิครณัจ্ঞ์แตอกกันหลังจากนิคัณจูนาภูตรผู้เป็นเจ้าลัทธิถึงแก่กรรมในครั้งนั้นพระอานนท์ได้กราบถูลเรื่องนี้แล้วพระลัมมาลัมพุทธเจ้าว่า “นิคัณจูนาภูตรถึงแก่กรรมแล้ว... พวgnิครณัจ្យ์แตอกกัน ฯลฯ โดยเหตุที่ธรรมวินัยที่นิคัณจูนาภูตรกล่าวไว้ไม่ดี ... ไม่ใช่ธรรมวินัยที่ท่านผู้เป็นลัมมาลัมพุทธจะประกาศไว้... พระลัมมาลัมพุทธเจ้าตรัสรับรองว่า... ข้อนี้ย่อมเป็นอย่างนั้น...”¹

ธรรมวินัยที่ผู้ไม่ได้เป็นลัมมาลัมพุทธประกาศไว้จะเป็นธรรมวินัยที่ไม่สมบูรณ์ เพราะคำส寐มีความรู้ไม่สมบูรณ์เนื่องจากไม่ได้เป็นลัมมาลัมพุทธ ดังนั้นธรรมวินัยนั้นจึงมีถูกบ้างผิดบ้าง เมื่อสาวกนำไปปฏิบัติจึงไม่สามารถพัฒนาขึ้นได้ เมื่อไม่พัฒนาขึ้น ไม่ได้เข้าถึงลัจฉะที่แท้จริงภายใน สาวกแต่ละคนก็จะตีความประสบทกกรณีที่ตนปฏิบัติได้ไปต่าง ๆ กัน ซึ่งหากที่จะตรงกันพระต่างคนต่างทำและวิธีการที่ศาสตร์สอนก็ไม่ถูกต้อง ด้วยเหตุนี้จึงแตกกันพระต่างคนก็คิดว่าตนเองถูก แต่พระธรรมวินัยที่พระลัมมาลัมพุทธเจ้าประกาศไว้ เป็นพระธรรมวินัยที่สมบูรณ์ถูกต้อง เพราะพระองค์เป็นลัมมาลัมพุทธมีความรู้ที่สมบูรณ์แล้ว เมื่อสาวกสาวิกานำคำสอนไปปฏิบัติจนถึงที่สุดแล้วก็จะตรัสรู้ธรรมเหมือนกันตรงกัน

และเหตุที่ลิกข忙ททุกข้อเป็นพุทธบัญญัติล้วนทำให้มีความคัดลิขิท์ เป็นเล่มอนหนึ่งรัฐธรรมนูญของคณะสงฆ์ ส่วนกติกาย่อยที่หมู่ลงโทษในที่ใดที่หนึ่งกำหนดขึ้นนั้น ก็สามารถได้ตามความเหมาะสมของยุคสมัยและสถานการณ์ แต่จะต้องไม่ขัดหรือแย้งกับพุทธบัญญัติเมื่อ/nonกฎหมายที่ต้องไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญฉันนั้น นอกจากนี้ต้องแยกให้ชัดเจนระหว่างพุทธบัญญัติกับกติกาย่อยที่กำหนดขึ้น ทั้งนี้เพื่อรักษาความบริสุทธิ์ของพุทธบัญญัติเอาไว้

พระวินัยอันเป็นพุทธบัญญัติทำให้ได้รับการยอมรับจากคณะสงฆ์ทั่วโลกนี้ล้วนสำคัญยิ่งต่อการสร้างเอกภาพในคณะสงฆ์มายาวนาน ลองคิดดูว่า หากพระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้พระสาวกบัญญัติพระวินัยได้ สาวกยุคหลังซึ่งยังมีกิเลสอยู่และมีผลต่อปัญญาไม่พอ อาจรู้เท่าไม่ถึงการณ์ บัญญัติลิกข忙ที่ไม่ควรบัญญัติขึ้น ลิกข忙ทนั้นจะขาดความสมบูรณ์และคัดลิขิท์ คณะสงฆ์บางคณะที่ไม่ยอมรับจะทำให้เกิดความแตกแยก ต่างกับพุทธบัญญัติซึ่งแม้กาลเวลาจะผ่านมา 2,500 กว่าปีแล้วแต่ก็ยังคงความสมบูรณ์และคัดลิขิท์อยู่ พระสาวกยังช่วยกันรักษาไว้จนถึงปัจจุบัน

ส่วนการเพิกถอนพุทธบัญญัตินั้น จะทำให้กิษร์ไม่มีหลักยึดไม่มีหลักในการปฏิบัติ เป็นเหตุให้พระพุทธศาสนาเสื่อมโดยเร็ว เปรียบเสมือนดอกไม่ทิ่งอยู่โดยไม่มีด้วยร้อย เมื่อล้มพัดมากจะทำลายก็จะกระจัดกระจายตามลมไปจนหมดลืน

ความจริงพระลัมมาลัมพุทธเจ้าทรงอนุญาตไว้เหมือนกันว่า เมื่อลิงแวดล้อมเปลี่ยนไป หากลงชื่อเห็นสมควรจะเพิกถอนลิกข忙ทเล็กน้อยเลิกก็ได้ แต่เนื่องจากพระอรหันต์ 500 รูปที่การทำลังคายนาครั้งที่ 1 เห็นไม่ตรงกันว่าลิกข忙ทใดเป็นลิกข忙ทเล็กน้อย พระมหากัลลกะผู้เป็นประธานในการ

¹ พระสูตตันตบัญญัติ ที่มนิกาย ปานภิกรรค, ปานทาทิกสูตร, มก. เล่ม 15 ข้อ 95 หน้า 261.

ลังคายนาจึงเสนอว่า ให้ถือปฏิบัติในสิกขานบทอันเป็นพุทธบัญญัติทั้งหมด ซึ่งพระอรหันต์ทั้งหมดก็เห็นชอบด้วย จึงถือเป็นข้อปฏิบัติของชาวพุทธมานจนปัจจุบัน

การประชุมลังคายนาทุกครั้งมีจุดมุ่งหมายเพื่อรักษา “พระธรรมวินัยดั้งเดิม” เอาไว้ เพราะเป็นสิ่งที่สมบูรณ์แล้ว ไม่ต้องปรับปรุงหรือวิจัยพัฒนาอย่างงานวิชาการทางโลก เนื่องจากความรู้ทางโลกเป็นความรู้ที่ยังไม่สมบูรณ์ เพราะมาจากสุ่มยปัญญาและจินตามยปัญญาเป็นหลัก ไม่ได้เกิดจากความรู้แจ้งด้วยภាពนามยปัญญาอย่างพระลัมมาลัมพุทธเจ้า

ส่วนการสมานประพฤติอยู่ในสิกขานบททั้งหลายตามที่ตถาคตบัญญัติไว้แล้วนั้นมีความหมายที่ชัดเจนอยู่แล้วคือ หากภิกษุเพียงท่องจำพุทธบัญญัติและคำสอนต่างๆ ไว้เฉยๆ แต่ไม่ปฏิบัติจะไม่เกิดประโยชน์ ไม่สามารถบรรลุธรรมผลได้เบรียบ露天คนเลี้ยงโคที่ไม่รู้สชาติของน้ำนมโค เพราะไม่ได้ดีม ฉะนั้น

สำหรับกฎหมายทางโลกนั้นผู้ร่างกฎหมายยังไม่หมดกิเลสและความรู้ยังไม่สมบูรณ์ จึงต้องอาศัยการระดมความคิด ตัดสินด้วยเสียงส่วนใหญ่ และมีการปรับปรุงแก้ไขเป็นระยะๆ แต่ก็ต้องทำใจว่า กฎหมายและรัฐธรรมนูญในทางโลกไม่ศักดิ์สิทธิ์ อยู่ได้ไม่นาน เปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ ตามสถานการณ์การเมือง ต่างกับพุทธบัญญัติที่คงอยู่ได้กว่า 2,500 ปีแล้ว

7.7.4 เคราะห์พระภิกษุผู้เป็นปริมายกของลงชื่อ

พระลัมมาลัมพุทธเจ้าตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ยังจักลักษณะและเคราะพนับถือ บูชา พระภิกษุทั้งหลาย ผู้เป็นพระเถระผู้รู้กาลนาน ผู้บัวชามาแล้วนาน ผู้เป็นบิดาของลงชื่อ เป็นปริมายกของลงชื่อ และยังจักเชือถือ โอวาทที่พึงฟังของท่านด้วย ตลอดกาลเพียงไร ภิกษุทั้งหลายพึงหวังความเจริญอย่างเดียว หาความเลื่อมมิได้

ในข้อนี้พระพุทธองค์ทรงเน้นให้ภิกษุเคราะพ “ปริมายกของลงชื่อ” คือผู้นำลงชื่อนั้นเอง หลังพุทธประนิพพานได้ไม่นาน ปริมายกของลงชื่อในครั้งนั้นก็คือ พระมหากัลปะภรา ท่านเป็น “ลังมกระของภิกษุ” ประมาณเจ็ดแสนรูปที่ประชุมกันในวันแบ่งพระบรมสารีริกธาตุของพระผู้มีพระภาคเจ้า¹ คำว่า “ลังมกระ” หมายถึง “ภิกษุผู้เป็นเกราะในลงชื่อ” คือเป็นผู้ใหญ่เป็นประธานในลงชื่อ ภิกษุผู้มีพระราชนิเวศน์ในชุมชนนั้นทั้งหมด² จะเห็นว่ามีความหมายอย่างเดียวกันกับการเป็นปริมายกของลงชื่อ และพระมหากัลปะเอง ก็เป็นผู้นำในการทำลังคายนาพระธรรมวินัยครั้งที่ 1 ด้วย

เหตุที่พระองค์ทรงย้ำให้ภิกษุเคราะพในภิกษุผู้เป็นปริมายกของลงชื่อนั้น นอกจากเพื่อประโยชน์ต่อการได้รับพึงโอวาทจากท่านแล้ว ยังเพื่อประโยชน์ต่อความสามัคคีของหมู่ลงชื่อด้วย เพราะมีตัวอย่างเกิดขึ้น ช่วงหลังจากที่พระมหากัลปะนำภิกษุ 500 รูปลังคายนาเสร็จแล้ว พระบุราณะพร้อมภิกษุบริวารอีก 500 รูปมาภายหลัง มีความเห็นไม่ตรงกับพระมหากัลปะและไม่มีความเคารพในมหากัลปะผู้เป็น

¹ สุมังคลวิลาสินี อรหฤกทาทีชนิกาย สลับนั่นธวรรค, มก. เล่ม 11 หน้า 70.

² พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) (2549), พจนานุกรมฉบับพระมหาลัพท์, (ออนไลน์)

ปริมาณของลงชื่อ ไม่ยอมรับการลังคายนานั้น

เหตุการณ์ครั้งนี้เป็นจุดเริ่มต้นให้ภัยหลังลงชื่อแตกออกเป็นนิกายเดร瓦ทและนิกายมหายาน หากครั้นนั้นพระปูรณะตระหนักถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ให้ควรพิโนปริมาณลงชื่อแล้วลงชื่ออาจจะไม่แตกออกเป็นนิกายต่าง ๆ อย่างปัจจุบัน จะเห็นว่าแม้พระองค์ตรัสสอนไว้แล้วยังเกิดเหตุการณ์นี้ขึ้นได้ ถ้าหากพระองค์ไม่ตรัสไว้ คงจะมีปัญหาเกิดขึ้นมากกว่านี้เป็นแน่

ในยุคปัจจุบันภิกษุก็ต้องเคารพผู้นำลงชื่อหรือเจ้าอาวาลในแต่ละวัด รวมทั้งเคารพผู้นำลงชื่อเชิงเป็นผู้ปกครองในระดับสูงขึ้นไปด้วย

นอกจากนี้พระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังให้ภิกษุเคารพกันตาม “ภันเต” หรือ “ผู้บัวซก่อน” แม้กันเตบางท่านจะมีอายุน้อย แต่ก็ถือว่าเป็นพื้นพระธรรมวินัย น้องที่มาใหม่ก็ต้องอาศัยพี่เหล่านั้นช่วยแนะนำความรู้และแนวทางการดำเนินชีวิตในเพศสมณะให้ แม้ก่อนบวชบางรูปจะเคยมีฐานะทางสังคมสูง แต่เมื่อบวชแล้วก็ต้องปฏิบัติตามพระวินัย ต้องกราบไหว้ภิกษุที่บวชก่อน จะขัดขืนไม่ได้ เพราะจะไม่เจริญก้าวหน้าในพระศาสนา

แต่ใน “เรื่องงาน” พระองค์ให้เคารพกันตามคุณธรรมและความสามารถ กล่าวคือ ใครเป็นเลิศในด้านใดก็ให้เป็นหัวหน้างานในด้านนั้น ๆ โดยสังเกตได้จากการแต่งตั้งตำแหน่งเขตทัคคคือความเป็นเลิศด้านต่าง ๆ เช่น ตำแหน่งพระอัครสาวก เป็นต้น แม้พระสารีบุตรจะบวชหลังพระมหาเถระหลายรูป แต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็แต่งตั้งให้ท่านเป็นพระอัครสาวกเบื้องขวาของพระองค์ ซึ่งเป็นตำแหน่งที่สูงกว่าภิกษุลงชื่อทั้งปวง เพราะท่านเป็นเลิศด้านปัญญา เนื่องจากได้ลั่งสมบารมีด้านนี้มานับพันชาติไม่ถ้วน

7.7.5 ไม่ลุ่มอำนาจของตัณหาอันทำให้เกิดในภพใหม่

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลายยังจักไม่ลุ่มอำนาจของตัณหา อันมีปัจติให้เกิดในภพใหม่ที่เกิดขึ้น ตลอดกาลเพียงไร พึงหวังความเจริญอย่างเดียว หากความเลื่อมมิได้”

การไม่ลุ่มอำนาจของตัณหาอันมีปัจติให้เกิดในภพใหม่ที่เกิดขึ้นนั้นจดอยู่ในหลักศีลธิกขา สำหรับให้ภิกษุแต่ละรูปควบคุมภายในและเวลาของตนเอง ไม่สร้างความเดือนร้อนให้ตนเองและหมู่คณะ ทำให้ตนเองและหมู่คณะมีความสงบสุข ล่งผลให้ภิกษุแต่ละรูปมีความเจริญก้าวหน้าในการเจริญสมาธิภาวนา เพราะเมื่อศีลบริสุทธิ์บริบูรณ์ย่อมล่งผลให้ใจเป็นสมาธิได้ง่าย และจะทำให้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ได้ในที่สุด.

7.7.6 มีความห่วงใยในเสนาสนะตามรา婆ा

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสว่า ภิกษุทั้งหลายยังเป็นผู้มีความห่วงใยในเสนาสนะตามรา婆ा ตลอดกาลเพียงไร ภิกษุทั้งหลายพึงหวังความเจริญอย่างเดียว หากความเลื่อมมิได้

การมีความห่วงใยในเสนาสนะตามรา婆านั้น เป็นการห่วงใยเพื่อเจริญสมาธิภาวนา เนื่องจากรา婆াเป็นสถานที่ลงบ gereb ลงพลให้ใจลงบได้ง่ายดังกล่าวแล้วในตอนกิโมคัลลานสูตร เสนาสนะป่าถือได้ว่าเป็นชัยภูมิของภิกษุลงชื่อ เพราะแม้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ทรงประลุติ ตรัสรู้ และปรินิพพานในป่า

7.7.7 ประรรณາให้กิจชุผู้มีศีลมาหากผู้ที่มาแล้วก็ให้อยู่สบายน

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสว่า กิจชุทั้งหลายยังจักเข้าไปตั้งถิไว้ ทำอย่างไรเพื่อพระมหาวิญญาณเป็นที่รักที่ยังไม่มาขอให้มา และเพื่อพระมหาวิญญาณเป็นที่รักที่มาแล้วขอให้อยู่สบายน ตลอดกาลเพียงไร พึงหวังความเจริญอย่างเดียว หากความเลื่อมมิได้.

อปิหานนิยธรรมข้อ 7 นี้เป็นเรื่องการให้ความสำคัญกับการปฏิลัณณารต้อนรับ ซึ่งหากกิจชุเจ้าถินให้ความสำคัญและปฏิบัติไม่บกพร่องก็จะมีความเจริญ กล่าวคือ เมื่อกิจชุผู้มีศีลมาอย่างวัดใดแล้วพระกิจชุในวัดนั้นให้การต้อนรับเป็นอย่างดี ท่านเองก็ประทานจะอยู่ที่นั้นไปนาน ๆ เมื่อเป็นเช่นนี้พระกิจชุเจ้าถินก็จะได้ประโยชน์จากการได้ฟังธรรม หรือ ได้คำแนะนำเรื่องต่าง ๆ ล่งผลให้มีความเจริญก้าวหน้าในพระศาสนาได้ และที่สำคัญหากพระกิจชุลงชื่อทุกวัดทั่วสังฆมณฑลปฏิบัติได้อย่างนี้ ความสามัคคีของสงฆ์โดยรวมจะเกิดขึ้น เป็นผลให้พระพุทธศาสนา มีความเข้มแข็งและรุ่งเรืองสืบไปนานนาน

ตรงข้ามกับพระกิจชุไม่ใจเรื่องนี้ กิจชุผู้มีศีลท่านได้ได้ไปถึงวัดนั้น ๆ แล้วก็จะไม่ประทับใจไม่ประทานที่จะอยู่นาน ๆ ด้วยเหตุนี้พระเจ้าถินก็จะไม่ได้ประโยชน์จากการฟังธรรม หรือไม่ได้ประโยชน์อื่นใดเลย มีความรู้อยู่แค่ไหนก็ยังคงรู้อยู่แค่นั้น ทำให้ไม่มีความก้าวหน้าในพระธรรมวินัยนี้ และหากทุกวัดทั่วสังฆมณฑลเป็นอย่างนี้ ความเลื่อมสูญของพระพุทธศาสนาจะมาถึงโดยเร็วพลัน เพราะต่างคนต่างอยู่ไม่ใจซึ่งกันและกัน หากมีภัยภัยนอกเกิดขึ้นกับพระพุทธศาสนา ก็ไม่มีกำลังต้านทานได้

7.8 วันสำคัญของพระสงฆ์

วันสำคัญของพระสงฆ์ ได้แก่ วันพระ วันมหาบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันทอดกฐิน เป็นต้น วันสำคัญเหล่านี้มีคำอธิบายพอสังเขปดังนี้

7.8.1 วันพระ

วันพระ โดยทั่วไปหมายถึง วันประชุมถือศีลพังธรรมในพระพุทธศาสนา ในหนึ่งเดือนจะมีวันพระ 4 ครั้งคือ วันขึ้น 8 ค่ำ, วันขึ้น 15 ค่ำ, วันแรม 8 ค่ำ และวันแรม 15 ค่ำ ถ้าเดือนขาดก็เป็นแรม 14 ค่ำ

กิจสำคัญของพระสงฆ์นั้นจะมีในวันพระใหญ่คือ วันขึ้น 15 ค่ำ และวันแรม 15 ค่ำ หรือวันแรม 14 ค่ำ เพราะจะเป็นวันที่พระสงฆ์จะประชุมทบทวนศีล 227 ลิกขนาท หรือที่เรียกว่า การประชุมพังสวัสดพระปฏิโมกข์ ซึ่งจะมีตัวแทนของพระสงฆ์สวดศีลทั้ง 227 ลิกขนาทให้พระกิจชุที่เหลือฟังพร้อมกัน เพื่อเป็นการตอบกิจกรรมความจำและพิจารณาว่าตนเองทำผิดศีลข้อไหนบ้าง จะแก้ไขและสำรวมระหว่างต่อไป

ก่อนวันพระใหญ่หนึ่งวันจะเรียกว่า “วันโภก” ซึ่งเป็นวันที่พระกิจชุปลงผ肚 เพื่อเตรียมตัวเข้าพิธีพังสวัสดพระปฏิโมกข์ในรุ่งขึ้น

ปกติทุกวันพระ พุทธศาสนานิกชนจะนิยมมาทำบุญที่วัดและฟังธรรม ที่มาของคำว่า “วันพระ” นั้น ลัณณิษฐานว่าเป็นวันในพระพุทธศาสนา เป็นวันหยุดทำงานของชาวพุทธเพื่อไปประกอบศาสนกิจในลุานะที่เป็นพุทธศาสนา

7.8.2 วันมหาบูชา

มหาบูชา หมายถึง การบูชาในวันเพ็ญกลາงเดือนນามະ ซึ่งเป็นวันสำคัญวันหนึ่งในพระพุทธศาสนาเรียกว่า วันมหาบูชา

คำว่า วันเพ็ญ แปลว่า วันที่พระจันทร์เต็มดวง ส่วนคำว่า นามະ แปลว่า เดือน 3

วันมหาบูชา เป็นวันระลึกถึงเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในสมัยพุทธกาล 4 อย่างคือ

1) พระอรหันต์สาวก 1,250 รูปมาประชุมพร้อมกัน ณ วัดเวฬุวัน

2) ท่านเหล่านั้นล้วนเป็นเอหริภกุชุoplัมปทา คือ ได้รับการอุปสมบทจากพระพุทธเจ้า

3) ท่านเหล่านั้นมาประชุมพร้อมกันโดยไม่ได้นัดหมาย

4) วันที่ประชุมเป็นวันเพ็ญกลາงเดือนนามະ หรือ เดือน 3

ด้วยเหตุนี้เอง วันมหาบูชา จึงเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า วันจัตุรงคสันนิบาต แปลว่า วันเป็นที่ประชุมพร้อมกันแห่งองค์ 4

ในวันมหาบูชานั้นปัจจุบันพุทธศาสนาจะไปทำบุญต่าง ๆ ที่วัด ได้แก่ การจุดโคมประทีป เป็นพุทธบูชาและเพื่อตรีกิริยารักษาพระลัษณะผู้มาประชุมพร้อมกันดังกล่าว

7.8.3 วันอาสาพหมูชา

คำว่า อาสาพหมูชา อ่านว่า อาสาหนะบูชา หรือ อาสาลະหนะบูชา แปลว่า การบูชาในวันเพ็ญกลາงเดือนอาสาพะ หรือ เดือน 8 ซึ่งเป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาอีกวันหนึ่งเรียกว่า วันอาสาพหมูชา ในวันนี้มีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นเมื่อครั้งพุทธกาล 3 อย่างคือ

1) เป็นวันที่พระลัษณะลัมพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมครั้งแรก ซึ่ว่า ธัมมจักรกัปปวัตตนสูตร

2) เป็นวันที่พระลัษณะอันเป็นพระรัตนตรัยภายนอกเกิดขึ้นครั้งแรกในโลกคือพระอัฐิญาโภณทัญญา เมื่อท่านพังธัมมจักรกัปปวัตตนสูตรแล้วก็ได้บรรลุธรรมเป็นพระโลดาบัน และขอวชในพระพุทธศาสนา

3) หลังจากท่านอัญญาโภณทัญญาบัวแล้ว จึงทำให้วันนี้เป็นวันที่พระรัตนตรัยภายนอกครบบริบูรณ์เป็นครั้งแรกคือ พระพุทธ พระธรรม พระลัษณะ

7.8.4 วันเข้าพรรษา

คำว่า พรรษา แปลว่า ฤดูฝน เข้าพรรษา หมายถึง การอยู่ประจำที่ตลอด 3 เดือนในฤดูฝนของพระลัษณะซึ่งเป็นธรรมเนียมทางพระวินัย พระภิกษุจะไม่เข้าพรรษาไม่ได้ ท่านปรับเป็นอาบัติ และการเข้าพรรษาต้องกล่าวคำอธิษฐาน เรียกว่า อธิษฐานพรรษา

ระยะเวลาเข้าพรรษามี 2 ครั้ง คือ เข้าวันแรม 1 ค่ำเดือน 8 ออกวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 11 เรียกว่า ปุริมพรรษาหรือพรรษาต้น หากเข้าระยะนี้ไม่ทันก็ให้เข้าในวันแรม 1 ค่ำเดือน 9 และไปออกในวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 12 เรียกว่า เข้าปัจฉิมพรรษาหรือพรรษาหลัง

พระลัษณะล่วงไปญี่ปุ่นยอมเข้าปุริมพรรษา

วันเข้าพรรษาจึงมี 2 วัน คือ วันแรม 1 ค่ำเดือน 8 อันเป็นปูริมพรรษา และ วันแรม 1 ค่ำเดือน 9 อันเป็นปัจฉิมพรรษา

7.8.5 วันออกพรรษา

ออกพรรษา หมายถึง การพัฒนาระยะเวลาการเข้าพรรษา คือ ครบ 3 เดือนแล้ว ออกพรรษาไม่ต้องกล่าวคำอธิษฐานเหมือนเข้าพรรษา เมื่อครบกำหนด 3 เดือนแล้วก็เป็นอันออกพรรษา

ออกพรรษานี้ระยะกาลออก 2 ครั้ง เมื่อตอนเข้าพรรษา คือ ถ้าเข้าปูริมพรรษาวันแรม 1 ค่ำเดือน 8 ออกพรรษาก็เป็นวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 11 ถ้าเข้าปัจฉิมพรรษา ออกพรรษาก็เป็นวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 12 ซึ่งตรงกับวันลอยกระทง

ในวันออกพรรษาพระวินัยกำหนดให้พระลงขอผู้อยู่จำพรรษาทำปوارณา ก่อนที่จะแยกย้ายกันไป อันเป็นพิธีเกี่ยวกับการยอมให้ว่ากล่าวตักเตือนซึ่งกันและกัน วันออกพรรษาจึงเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า วันปوارณา

7.8.6 วันทอดกฐิน

กฐิน เป็นภาษาพระวินัย เป็นชื่อเรียกผ้าพิเศษที่พระลัมมาลัมพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้กิษรผู้อยู่จำพรรษาครบ 3 เดือนแล้วรับманุสุ่งห่มได้

กฐิน แปลตามศัพท์ว่า ไม้สะตึง คือ กรอบไม้หรือไม้แบบสำหรับเชิงผ้าที่จะเย็บเป็นจีวร ผ้าที่เย็บสำเร็จจากกฐินหรือไม้สะตึงแบบนี้เรียกว่า ผ้ากฐิน การเย็บจีวรด้วยไม้สะตึงนี้เป็นธรรมเนียมของพระลงขอ ในสมัยพุทธกาล ซึ่งกิษรหลายรูปจะต้องช่วยกันเย็บจีวรของกันและกัน

ทอดกฐิน คือ การทำพิธีถวายผ้ากฐินแก่ลงขอผู้จำพรรษาครบ 3 เดือน ณ วัดใดวัดหนึ่ง

กฐินมีกำหนดระยะเวลาถวาย จะถวายตลอดไปเมื่อตนผ้าชนิดอื่นไม่ได้ ระยะเวลาหนึ่งมีเพียง 1 เดือน คือ ตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ไปจนถึงวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 12 ระยะเวลาที่เรียกว่า กฐินกาล คือ ระยะเวลาที่ทอดกฐินหรือเทศกาลทอดกฐิน

ส่วนวัดไหนจะกำหนดให้มีพิธีทอดกฐินวันไหนก็ได้ แต่ต้องอยู่ภายในระยะเวลาดังกล่าว

วันสำคัญของพระลงขอที่กล่าวมาเนื้อหาอิงข้อมูลจากหนังสือ “คำวัด พจนานุกรมเพื่อการศึกษา พุทธศาสนา” เรียบเรียงโดยพระธรรมกิตติวงศ์ ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 1 พุทธศักราช 2548

กิจกรรม

หลังจากนักศึกษาได้ศึกษา บทที่ 7 พระลงขอ ล้วนๆ แล้ว โปรดทำแบบประเมินตนเองเรียนบทที่ 7 ในแบบฝึกปฏิบัติบทที่ 7 แล้วจึงศึกษาบทที่ 8 ต่อไป

บทที่ 8

อุบາสก อุบາลิغا :

ผู้นั่งไกลพะรัตනตรัย

บทที่ 8

อุบลฯ อุบลฯ : ผู้นำสู่การเปลี่ยนแปลง

อุบลฯ อุบลฯ : ผู้นำสู่การเปลี่ยนแปลง

8.1 อุบลฯ อุบลฯ คืออะไร

8.2 วิธีการเป็นอุบลฯ อุบลฯ

8.2.1 ปัจจัยที่ทำให้อุบลฯ ประสบความสำเร็จ

8.2.2 ปัจจัยที่ทำให้อุบลฯ ประสบความสำเร็จ

8.2.3 วิธีการเป็นอุบลฯ อุบลฯ ในปัจจุบัน

8.3 ธรรมของอุบลฯ อุบลฯ

8.4 ความสำคัญของอุบลฯ อุบลฯ

8.4.1 ให้การสนับสนุนปัจจัย 4 แก่ภารกิจสาธารณะ

8.4.2 ให้การสนับสนุนงานพัฒนาชุมชน

8.5 อุบลฯ อุบลฯ ในสมัยพุทธกาล

8.5.1 ภาพรวมอุบลฯ อุบลฯ ในสมัยพุทธกาล

8.5.2 อุบลฯ อุบลฯ คือคนสำคัญในสมัยพุทธกาล

8.6 การสร้างบารมีเพื่อเป็นพระอริยบุคคล

แนวคิด

1. อุบลาก คือคุณหัลล์ผู้ชายผู้ขอถึงพระรัตนตรัยเป็นส่วนหนึ่ง ส่วนอุบาลีกิจ คือคุณหัลล์ผู้หญิงผู้ขอถึงพระรัตนตรัยเป็นส่วนหนึ่ง
2. วิธีการเป็นอุบลาก อุบาลีกิจ ได้แก่ การกล่าวคำขอถึงพระรัตนตรัยเป็นส่วนหนึ่งต่อพระลัมมา-ลัมพุทธเจ้า, พระลงม์ หรือต่อหน้าพระพุทธรูป
3. ปฐมอุบลากคือ 2 พ่อค้า ชื่อตุลละและภัลลิกะ ส่วนปฐมอุบาลีกิจ คือ นางสุชาดา และอดีตภารยาของพระยลเกระ
4. ธรรมของอุบลาก อุบาลีกิจ คือ มีศรัทธา, มีศีล, ไม่ถือมงคลดีนข่าว เชื่อกรรมไม่เชื่อมงคล, ไม่แสวงหาเขตบุญภายนอกพระพุทธศาสนา และทำการสนับสนุนพระพุทธศาสนา
5. อุบลาก อุบาลีกิจมีความสำคัญในฐานะเป็นผู้ให้การสนับสนุนปัจจัย 4 แก่พระภิกษุสามเณร และให้การสนับสนุนงานพระพุทธศาสนา
6. อุบลาก อุบาลีกิจในลัมพุทธกาลมาจากการทุกชั้นวรรณะของลังค์คุณคือ วรรณภัชติริย์ พระมหาณ์ แพคย์ คุณทร แม้วรณะทางลังค์คุณจะต่างกัน แต่เมื่อเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของพุทธบริษัทแล้วมีความเลื่อมภาคในการสร้างบุญการมีเหมือนกัน
7. บุญภิริยาวัตถุ คือ ทาน ศีล และ Kavanaugh คือແນบทโดยย่อในการสร้างบารมีเพื่อเป็นพระอริยบุคคลของอุบลาก อุบาลีกิจ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจเรื่องอุบลาก อุบาลีกิจ
2. เพื่อให้สามารถนำความรู้ และแบบอย่างการสร้างบารมีของอุบลาก อุบาลีกิจในอดีตมาประยุกต์ใช้ในการสร้างบารมี และดำเนินชีวิตให้ประสบความสุขความสำเร็จได้

บทที่ 8

อุบາสก อุบາลิเก : ผู้นั่งไกลัพระรัตนตรัย

8.1 อุบາสก อุบາลิเกคืออะไร

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ นิโครารามไกลัพระนครกบิลพัลดุ ในแคว้นลักษณะ ครั้งนั้นเจ้าคากายะพระนามว่า מהนา แสดงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้วได้ทูลถามว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ด้วยเหตุมีปรมາṇ เท่าไรหนอ บุคคลซึ่งว่าเป็นอุบາสก

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ดูก่อนมหานาม เมื่อใดแล บุคคลถึงพระพุทธเจ้า ถึงพระธรรม ถึงพระลงกรณ์ ว่าเป็นสรณะ ด้วยเหตุมีปرمາṇ เท่านี้ ซึ่งว่าเป็นอุบາสก¹

คำว่า สรณะ แปลว่า ที่พึง หรือ ที่ระลึก²

เหตุที่เรียกว่า “อุบາสก เพาะนั่งไกลัพระรัตนตรัย”³ ราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายไว้ว่า อุบາสก คือ “คฤหัสถ์ผู้ชายที่นับถือพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคง”⁴

ดังนั้นอุบາสกคือ คฤหัสถ์ผู้ชายที่ถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึง ผู้นั่งไกลัพระรัตนตรัย และผู้นับถือพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคง

อุบາลิเก คือ “สตรีผู้ถึงพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ ผู้ถึงพระธรรมเป็นสรณะ ผู้ถึงพระลงกรณ์เป็นสรณะ”⁵ อุบາลิเกจึงเป็นคฤหัสถ์ผู้หญิงที่ถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึง ผู้นั่งไกลัพระรัตนตรัย และผู้นับถือพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคง

กล่าวอีกนัยหนึ่งอุบາสก อุบາลิเก ก็คือ “พุทธศาสนิกชน” หรือชาวพุทธทุกคนซึ่งถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะคือที่พึงที่ระลึกนั้นเอง แต่พุทธศาสนิกชนที่ว่านี้จะต้องเป็นชาวพุทธที่แท้จริง ไม่ใช่เป็นแต่เพียงในนาม คือเป็นพระในทabeiyabān เขียนไว้ว่า�ับถือศาสนาพุทธ แต่พฤติกรรมกลับไม่ใช่ยังนับถือฝลังนางไม้ออยู่ กรณีนี้ไม่ถือว่าเป็นอุบາสก อุบາลิเก

8.2 วิธีการเป็นอุบາสก อุบາลิเก

วิธีการเป็นอุบາสก อุบາลิเกนั้นไม่ยาก เพียงแค่กล่าวคำขอถึงพระรัตนตรัยว่าเป็นสรณะ คือเป็นที่พึงที่ระลึก ก็ถือว่าได้เป็นอุบາสก อุบາลิเกโดยสมบูรณ์แล้ว ส่วนจะเป็นอุบາสก อุบາลิเกที่ดีหรือไม่ก็ขึ้น

¹ พระสูตตันตปีฎก อังคุตตรนิกาย อภิจุกนิบาต, มหานามสูตร, มก. เล่ม 37 ข้อ 115 หน้า 440-442.

² ราชบัณฑิตยสถาน (2525), พจนานุกรม, (ฉบับอิเล็กทรอนิกส์).

³ สุമังคลวิสาสินี อรรถกถาที่ษนิกาย สีลขันธารรค, มก. เล่ม 11 หน้า 490.

⁴ ราชบัณฑิตยสถาน (2525), พจนานุกรม, (ฉบับอิเล็กทรอนิกส์).

⁵ ทุติยลัมณตปาสาทิกาแปล อรรถกถาพระวินัย, มก. เล่ม 3 ข้อ 634 หน้า 667.

อยู่กับว่าได้ปฏิบัติตามอธิริมของอุบลาก อุบลากิดังที่จะกล่าวในหัวข้อ 8.3 ได้ดีเพียงไร อุบลากชุดแรกใน
ศาสนาของพระสมณโคดมพุทธเจ้าคือ 2 พ่อค้า ชื่อตปุลสละและภัลลิกะ ส่วนอุบลากชุดแรกคือนาง
สุชาดาและอดีตภรรยาของพระยஸ

8.2.1 ปฐมอุบลากในพระพุทธศาสนา

หลังจากตรัสรู้ได้ไม่นานพระลัมมาลัมพุทธเจ้าเสด็จไปประทับนั่งเสวยวิมุตติสุข ณ คงไม่ราชายันนะ
(ไม่เกด) สมัยนั้นพ่อค้าชื่อตปุลสละและภัลลิกะ เดินทางไกลจากอุกกาลชนบทถึงตำบลนั้น ครั้งนั้นเหพยดา ผู้
เป็นญาติของพ่อค้าทั้งสองได้กล่าวว่า “ดูก่อนท่านผู้นี้รุกข์ พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นี้ แรกตรัสรู้ ประทับ
อยู่ ณ คงไม่ราชายันนะ ท่านทั้งสองจะไปบูชาพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น ด้วยลัตตุผงและลัตตุก้อน¹ การ
บูชาของท่านทั้งสองนั้น จะเป็นไปเพื่อประโยชน์และความสุขแก่ท่านทั้งหลายตลอดกาลนาน”

พ่อค้าทั้งสองจึงถือลัตตุผงและลัตตุก้อนเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้วได้ทูลว่า “ขอพระผู้มี
พระภาคเจ้าจงทรงรับลัตตุผง ลัตตุก้อนของข้าพุทธเจ้าทั้งสอง ซึ่งจะเป็นไปเพื่อประโยชน์เพื่อความสุข
แก่ข้าพุทธเจ้าทั้งหลายตลอดกาลนาน”

ขณะนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงปริวิตกว่า ‘พระตถาคตทั้งหลายไม่วัดถูด้วยมือ เรายังพึง
รับลัตตุผงและลัตตุก้อนด้วยอะไรมโน’

ลำดับนั้นท้าวมหาrazทั้ง 4 องค์ ทรงทราบพระปริวิตกแห่งจิตของพระผู้มีพระภาคเจ้าด้วยใจ
ของตนแล้ว เสด็จมาจากการ 4 ทิศ ทรงนำบัตรที่สำเร็จด้วยศิลา 4 ใบเข้าไปถวายพระผู้มีพระภาคเจ้า กราบทูล
ว่า “ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าจงทรงรับด้วยบัตรนี้ พุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงใช้บัตรสำเร็จ
ด้วยศิลาอันใหม่เอี่ยม รับลัตตุผงและลัตตุก้อนแล้วเสวย

ครั้งนั้น พ่อค้าตปุลสละและภัลลิกะ ได้ทูลคำนี้เด่นพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า

“ข้าพุทธเจ้าทั้งสองนี้ ขอถึงพระผู้มีพระภาคเจ้าและพระธรรมว่าเป็นส่วน

ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าจงทรงจำข้าพุทธเจ้าทั้งสองว่าเป็น ‘อุบลากผู้มอบชีวิตถึงส่วน’
จำเดิมแต่วันนี้เป็นต้นไป”

สาเหตุที่พ่อค้าทั้งสองขอถึงเพียงพระผู้มีพระภาคเจ้าและพระธรรมเป็นส่วน แต่ไม่ได้ขอถึง
พระสงฆ์เป็นส่วน เพราะขณะนั้นพระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้ายังไม่อุบัติขึ้น แม้ “สังฆรัตนะ” คือ
พระธรรมกายนอยดภัยในจะอุบัติขึ้นตั้งแต่วันที่พระโพธิลัตตุรัสรู้แล้วก็ตาม

8.2.2 ปฐมอุบลากในพระพุทธศาสนา

หลังจากพระลัมมาลัมพุทธเจ้าเผยแพร่พระธรรมคำสอนมาได้ระยะหนึ่ง จนมีผู้บรรลุธรรมเป็น
พระอรหันต์ 7 องค์ รวมทั้งพระพุทธองค์ด้วย พระอรหันต์องค์ที่ 7 คือ พระยลังชีงเป็นบุตรของนางสุชาดา
ผู้ถวายข้ามธุปายาสในวันที่พระโพธิลัตตุรัสรู้นั้นเอง²

¹ ลัตตุก้อนลัตตุผง คือ ข้าวคั่ว หรือ ข้าวตูอันเป็นข้าวที่จัดทำเป็นเลบียงสำหรับเดินทาง

² มโนรถปูรลี อรรถกถาอังคุตตันกาย เอกนิบาต, มก.เล่ม 33 หน้า 83-86.

วันหนึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้ามีท่านพระยสะเป็นปัจฉาสมณะ เสด็จพระพุทธดำเนินไปสู่บ้านของพระยสะ วันนั้นพระพุทธองค์ได้แสดงธรรมคืออนุปุพิกถาแก่นางสุชาดาและอตีตภารรยาของท่านพระยสะ ดังนี้

- 1) ทานกถา คือ เรื่องการให้ทาน
- 2) สีลกถา คือ เรื่องการรักษาศีล
- 3) ลัคคกถา คือ เรื่องทิพยสมบัติบนสวรรค์ อันเป็นผลจากการให้ทานและรักษาศีล
- 4) โภชความตໍาทrama ความเครื่าหมายของกามทั้งหลาย
- 5) อาโนสลงส์ในความออกจากกาม

จากนั้นพระพุทธองค์ก็ตรัสเรื่องอริยสัจ 4 ขณะที่ทรงแสดงอริยสัจ 4 อยู่นั้น ดวงตาเห็นธรรมปราศจากธุลี ปราศจากมลทินว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดा สิ่งนั้นทั้งมวล มีความดับเป็นธรรมด้าได้เกิดแก่นางทั้งสอง

เมื่อมาตราและภารรยาเก่าของท่านพระยสะได้เห็นธรรม คือบรรลุเป็นพระโพสดาบันแล้ว ได้ทูลคำนี้ต่อพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภาษิตของพระองค์จะมีแจ้งนัก ภาษิตของพระองค์ ไฟเร闪ก พระพุทธเจ้าข้า พระองค์ทรงประภาศธรรมโดยอเนกปริยาย เปรียบเหมือนบุคคลหมายของที่คัว่ เปิดของที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง หรือล่องประทีบในที่มืดด้วยตั้งใจว่าคนมีจักษุเห็นรูป

หมื่อมฉันทั้งสองนี้ขอถึงพระผู้มีพระภาคเจ้า พระธรรม และพระภิกษุสงฆ์ว่าเป็นธรรมะ ขอพระองค์ จงทรงจำหมื่อมฉันทั้งสองว่า เป็นอุบาลิกา ผู้มอบชีวิตถึงสรณะ จำเดิมแต่วันนี้เป็นต้นไป”

มาตราและภารรยาเก่าของท่านพระยสะจึงได้เป็นอุบาลิกา ผู้ขอถึงและเข้าถึงพระรัตนตรัยเป็นชุดแรกในโลก คำว่าเข้าถึงพระรัตนตรัยคือการได้เข้าถึงพระธรรมกายโดยดาวบันนั่นเอง

8.2.3 วิธีการเป็นอุบาสก อุบาลิกาในปัจจุบัน

การเป็นอุบาสก อุบาลิกาผู้ถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึงในปัจจุบันเรียกว่า “การแสดงตนเป็นพุทธามก” คำว่า “พุทธามก” ได้แก่ “ผู้นับถือพระพุทธ พระธรรม พระสังฆ”¹ จะเห็นว่ามีความหมายอย่างเดียวกันกับคำว่าอุบาสก อุบาลิกา ธรรมเนียมการแสดงตนเป็นพุทธามกมีขั้นตอนการปฏิบัติโดยย่อดังนี้

- 1) แจ้งความประஸงค์ของตนแก่พระสังฆ ณ วัดในวัดหนึ่ง นัดหมายวันเวลาที่จะมาแสดงตนเป็นพุทธามก แล้วให้จัดเตรียมสิ่งของตามที่พระสังฆแนะนำ
- 2) เมื่อถึงวันที่นัดหมายกันไว้ ให้ผู้จะแสดงตนเป็นพุทธามก นุ่งขาว ห่มขาว หรือแต่งเครื่องแบบของตนให้เรียบร้อยแล้วไปยังบริเวณพิธี
- 3) ให้ผู้แสดงตนเข้าไปคุกเข้าหน้าโต๊ะหมู่บูชา จุดธูปเทียน และวางดอกไม้บูชาพระ ส่งใจระลึก

¹ พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย มหานิพเทศ, มก. เล่ม 65 ข้อ 195 หน้า 612-614.

เต็งคุณพระรัตนตรัย เปลงวัวจ่าว่า

“อิมินา สกุการเเรน, พุทธ์บูชา ปูเชมิ. ข้าพเจ้าขอบูชาพระพุทธเจ้า ด้วยเครื่องลักษณะนี้ (กราบ)

อิมินา สกุการเเรน, ธรรมบูชา ปูเชมิ. ข้าพเจ้าขอบูชาพระธรรม ด้วยเครื่องลักษณะนี้ (กราบ)

อิมินา สกุการเเรน, สุขบูชา ปูเชมิ. ข้าพเจ้าขอบูชาพระสังฆ์ ด้วยเครื่องลักษณะนี้ (กราบ)”

ถ้าเป็นการแสดงตนหมู่ ให้หัวหน้าเข้าไปปลุดธูปเทียนบูชาคนเดียว นอกนั้นวางดอกไม้ ธูปเทียน ยังที่ที่จัดไว้ แล้วนั่งคุกเข่าประนมมือ เมื่อหัวหน้านำกล่าวคำบูชา ก็ให้ว่าพร้อม ๆ กัน

4) ถ้ายพานเครื่องลักษณะแก่พระอาจารย์ แล้วกราบด้วยเบญจรงค์ประดิษฐ์ 3 ครั้ง ถ้าแสดงตนหมู่ ทุกคนควรนั่งคุกเข่าประนมมืออยู่กับที่ หัวหน้าหมู่คุณเดียวนำลักษณะที่เดียว เข้าถ่ายแทนทั้งหมู่ แล้วกราบพร้อมกัน

5) กราบเสร็จแล้วคุกเข่าประนมมือ เปลงคำปฏิญาณตนให้ฉะฉานต่อหน้าสังฆ์ ทั้งคำบาลีและคำแปลเป็นตอน ๆ ไปจนจบดังนี้

คำมัสการ โนโม ตสุส ภควติ อรหโต สมมาสมพุทธสุส

โนโม ตสุส ภควติ อรหโต สมมาสมพุทธสุส

โนโม ตสุส ภควติ อรหโต สมมาสมพุทธสุส

คำแปล ข้าพเจ้าขออนบอน อ dem phra pumipharavac or hant lasmamphuthjean n

ข้าพเจ้าขออนบอน อ dem phra pumipharavac or hant lasmamphuthjean n

ข้าพเจ้าขออนบอน อ dem phra pumipharavac or hant lasmamphuthjean n

คำปฏิญาณ เอสาท ภนute สุจิรปรินิพุตมปี, ต ภควนต สรณ คุจฉามิ,

ธรรมบูชา สุขบูชา, พุทธามゴติ ม สุโข ราเรตุ

คำแปล ข้าแต่พระสังฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าถึงพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น

แม่ปรินิพพานไปนานแล้ว ทั้พธรรมะ และพระสังฆ์ เป็นสรณะที่ระลึก

นับถือ ขอพระสังฆ์จะจำข้าพเจ้า ไว้ว่าเป็นพุทธนามกะ

ผู้รับเอาพระพุทธเจ้าเป็นของตน คือ ผู้นับถือพระพุทธเจ้า

ถ้าปฏิญาณพร้อมกันหลายคนทั้งชายหญิงคำปฏิญาณให้เปลี่ยนเป็นดังนี้

เปลี่ยน เอสาท เป็น เอเต มย (ชาย) เอต้า มย (หญิง)

เปลี่ยน คุจฉามิ เป็น คุจฉาน ทั้งชายและหญิง

เปลี่ยน พุทธามゴติ เป็น พุทธามากติ ทั้งชายและหญิง

เปลี่ยน ม เป็น โน ทั้งชายและหญิง

คำแปลเปลี่ยนเฉพาะคำ “ข้าพเจ้า” เป็นว่า “ข้าพเจ้าทั้งหลาย” นอกนั้นเหมือนกัน

สำหรับหญิงผู้ปฏิญาณคนเดียวยาว่า เอสาท ฯลฯ เมื่อถึง พุทธามゴติ เปลี่ยนเป็นว่า พุทธามากติ ที่เหลือไม่เปลี่ยนรวมทั้งคำแปล

ถ้าหนูงักบ้ายปฎิญาณคุ้กัน เอพาคุ้ดียว ให้ว่าแบบปฎิญาณคนเดียวคือชื่น เอสาห์ ฯลฯ พุทธามゴติ (ชาญ) หนูงิให้ว่า เอสาห์ ฯลฯ พุทธามกาติ นอกนั้นคงรูปรวมทั้งคำแปล

6) เมื่อผู้ปฏิญาณกล่าวคำปฏิญาณจบแล้ว พระสงฆ์จะประธานมือรับ “สาธุ” พร้อมกัน จากนั้นให้ผู้ปฏิญาณลดลงนั่งรับแบบพับเพียบกับพื้น แล้วประธานมือฟังโอวาทพระอาจารย์

7) เมื่อพระอาจารย์ให้อวาทเสร็จแล้ว ท่านก็จะให้คิล 5 โดยผู้ปฏิญาณตนเป็นพุทธามกະจะต้องอา Rahman คิลก่อนแล้วพระสงฆ์ก็จะได้ให้คิล อันนี้เป็นธรรมเนียมที่ชาวพุทธคุ้นเคยกันดี เมื่อรับคิลเสร็จแล้ว ก็เป็นอันเสร็จพิธีแสดงตนเป็นพุทธามกະ นั่นคือ ได้เป็นอุบาสก อุบาลิกาผู้นั้งใกล้พระรัตนตรัยสมดังตั้งใจแล้ว

พิธีแสดงตนเป็นพุทธามกະอาจจะรับรัตกว่านี้หรือมีขั้นตอนมากกว่านี้ก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับรูปแบบพิธีของแต่ละวัดหรือแต่ละท้องถิ่น แต่หลักใหญ่ใจความอยู่ที่การปฏิญาณตนว่าขอถึงพระรัตนตรัยเป็นส่วนคือที่พึงที่ระลึก

วิธีปฏิบัติที่ง่ายที่สุดคือ การกล่าวคำปฏิญาณด้วยตนเองโดยใช้ภาษาไทยต่อพระพุทธรูปหน้า โตะหมู่บูชาที่วัด ที่บ้าน หรือ ณ ที่ใดที่หนึ่ง ดังนี้

“ข้าพเจ้าถึงพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น แม้ปรินิพพานไปนานแล้ว ทั้งพระธรรม และพระสงฆ์ เป็นส่วนที่ระลึกนับถือ ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าจงจำข้าพเจ้า ไว้ว่าเป็นพุทธามกະ ผู้รับเอาพระพุทธเจ้า เป็นของตน คือ ผู้นับถือพระพุทธเจ้า”

เพียงเท่านี้ก็ถือว่าได้เป็นอุบาสก อุบาลิกาโดยสมบูรณ์แล้ว แต่ต้องทำด้วยความตั้งใจจริง

8.3 ธรรมของอุบาสก อุบาลิกา

อุบาสก อุบาลิกาที่ดีจะต้องประกอบด้วยธรรม 5 ประการคือ “มีศรัทธา, มีคิล, ไม่มีโอมคล ตื่นข่าว เชื้อกรรมไม่มีเชื่อมคล, ไม่แลงหาเขตบัญญากยนออกพระพุทธศาสนา และทำการสนับสนุนพระพุทธศาสนา”¹

1) **มีศรัทธา** หมายถึง มีตถาคตโพธิลัทธาคือมีความเชื่อในพระพุทธคุณ 9 ประการ

ศรัทธาในที่นี้เป็นความเชื่ออันเกิดจากการได้ศึกษาพระพุทธคุณจนมีความเข้าใจแล้ว แม้จะเป็นการเข้าใจในระดับเบื้องต้น จึงไม่ได้เป็นความเชื่อแบบมาย

2) **มีคิล** หมายถึง มีคิล 5 ได้แก่ งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ งดเว้นจากการลักทรัพย์ งดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม งดเว้นจากการรูดเท็จ และงดเว้นจากการดื่มน้ำเมมา

สำหรับอุบาสกที่ประพฤติธรรมจรรย์ก็จะต้องรักษาคิล 8 ซึ่งเพิ่มมา 3 ข้อคือ งดเว้นการรับประทานอาหารหลังจากมื้อกลางวันไปแล้ว, งดเว้นจากการประดับตกแต่งร่างกายด้วยของหอมตลอดจนงดการฟังเพลง งดดูหนังดูละครที่เป็นอกุศล, งดเว้นจากการอนบนที่นอนสูงใหญ่ภายในยัดด้วยนุ่นและลำลี

¹ พระสูตรต้นฉบับภูก อังคุตตรนิกาย ฉักรกนิบัต, จัณฑลสูตร, มก. เล่ม 36 ข้อ 175 หน้า 373.

สำหรับคุลข้อ 3 ให้เปลี่ยนจากเว้นการประพฤติผิดในกรณีเป็นเว้นจากเมตุธรรม

3) ไม่ถือมงคลตื่นข่าว เชื้อกรรมไม่เชื่อมคล หมายถึง ไม่ถือฤกษ์ยาม แต่ให้เชื้อกรรมไม่เชื่อมงคลคือ ทำดีเมื่อไร ถือว่าเป็นเวลาดี ฤกษ์ดี ยามดีเมื่อนั้น

4) ไม่แสวงหาเขตบุญภัยนอกพระพุทธศาสนา หมายถึง ไม่ไปขวนขวยทำบุญกับนักบัวชนอกพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะในนักบัวที่เป็นมิจฉาทิฏฐิ เพราะจะทำให้อุบาสก อุบาลิกาเหล่านั้นมีโอกาสเห็นผิดตามไปด้วย

5) สันบสนุนพระพุทธศาสนา หมายถึง ให้การสนับสนุนด้านต่าง ๆ ในพระพุทธศาสนา ได้แก่ ความปัจจัยไทยธรรมแก่พระภิกษุสามเณร บริจาคทรัพย์เพื่อใช้ในการก่อสร้างศาสนสถานในวัด เป็นเจ้าภาพงานบัวช ช่วยเป็นธุระจัดการงานบุญต่าง ๆ ของวัด บางท่านก็ช่วยเรื่องการรักษาพยาบาลภิกษุสงฆ์ เช่น หมอยากรักษาภารกิจ เป็นต้น บางท่านช่วยเผยแพร่และปกป้องพระพุทธศาสนา เช่น จิตศึกษาดี อุบาสก ท่านนี้เป็นเลิศในการแสดงธรรม มีความสามารถในการสอนธรรมะแก่เช่นพระธรรมกถิกทั้งหลาย

เมื่ออุบาสก อุบาลิกาปฏิบัติตามธรรมทั้ง 5 ประการนี้แล้วยอมได้ประโยชน์อย่างน้อย 2 ประการ คือ ประการแรก ได้ประโยชน์แก่ตนเอง คือ ได้บุญได้มรณจะล่งผลให้มีความสุขความเจริญทั้งในชาตินี้ และภพชาติเบื้องหน้า ประการที่สอง ได้ประโยชน์แก่พระพุทธศาสนา เพราะเป็นการสนับสนุนให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรือง

8.4 ความสำคัญของอุบาสก อุบาลิกา

ความสำคัญของอุบาสก อุบาลิกามีอย่างน้อย 2 ประการคือ ให้การสนับสนุนปัจจัย 4 แก่ภิกษุสามเณร และให้การสนับสนุนงานพระพุทธศาสนา หากปราศจากอุบาสก อุบาลิกาผู้มีครรภ์หากาที่ทำการบำรุงพระภิกษุสามเณรแล้ว พระพุทธศาสนาจะไม่สามารถตั้งอยู่ได้ ด้วยเหตุนี้พุทธบริษัทจึงต้องมี 2 ประเภทคือ นักบัวช ได้แก่ ภิกษุสามเณร และ คุหัสต์ผู้ให้การสนับสนุน ได้แก่ อุบาสก อุบาลิกา ทั้งสองประเภทนี้มีความสำคัญเหมือนกัน จะขาดอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้ พระพุทธศาสนาเปรียบเสมือนหònไม้ 2 อันที่ตั้งพิงกันอยู่ หากนำอันใดอันหนึ่งออก ไม่อีกท่อนหนึ่งก็ไม่อาจตั้งอยู่ได้ต้องล้มไปด้วย

8.4.1 ให้การสนับสนุนปัจจัย 4 แก่ภิกษุสามเณร

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พราหมณ์และคุหอบดิทั้งหลายเป็นผู้มีอุปการะมากแก่เรอทั้งหลาย บำรุงเรอทั้งหลายด้วยจิตร บินทบาท เสนานะ (ทืออยู่อาศัย) และคิลานปัจจัยเกล็ดบริขาร (ยารักษาโรค)

แม้ເຮືອທັ້ງຫລາຍກົງຈະເປັນຜູ້ມີອຸປະກະມາກແກ່ພຣາມັນແລະຄຸຫບດີທັ້ງຫລາຍ ຈະແລດງຫວັນອັນນາມໃນເບື້ອງຕົ້ນ ຍານໃນທ່ານກລາງ ຍານໃນທີ່ສຸດ ຈະປະກາຄພຣາມຈຣຍ໌ພຣ້ອມທັ້ງອຣກ ພຣ້ອມທັ້ງພຍັງໝັນນະ ບຣິສຸທີ່ບຣິນູຣນີ້ລື້ນເຊີງແກ່ພຣາມັນແລະຄຸຫບດີເຫັນນີ້ເຄີດ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย คฤหัสด์และบรรพชิตทั้งหลายต่างอาคัยซึ่งกันและกันด้วยอำนาจอามิสทาน และธรรมทาน อญุประพฤติพรมจรรยนี้ เพื่อต้องการลัดโภชนะเพื่อจะทำซึ่งที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบด้วย ประการอย่างนี้”¹

มีข้อลังเกตว่า เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสดงธรรมแก่อุบาสก อุบาลิกาหรือสาวชนทั่วไป พระองค์ จะตรัสถึงหมวดธรรมที่เริ่มด้วย “การให้ทาน” เช่น อนุปุพิกตา ดังที่ทรงแสดงแก่นางสุชาดา เป็นต้น จากนั้นพระองค์จึงตรัสถึงอริยสัจ 4 อันเป็นธรรมขั้นสูงภายในหลัง

ส่วนลำหรับบรรพชิตนั้นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะตรัสถึงหมวดธรรมที่เริ่มด้วย “ศีล” ได้แก่ คณกโนมโคคลานสูตร อันเป็นบทฝึกตนอย่างเป็นลำดับขั้นตอนของนักบวช

การให้ทานจึงเป็นบุญเบื้องต้นที่อุบาสก อุบาลิกาต้องทำเพื่อประโยชน์ของตนเอง และเพื่อบำรุง เลี้ยงพระภิกษุสามเณร เนื่องจากนักบวชไม่ได้ประกอบอาชีพจึงต้องฝากท้องไว้กับสาวชน แต่ทั้งนี้ก็ไม่ได้หมายความว่าเมื่อเป็นพระภิกษุสามเณรแล้วไม่ต้องให้ทาน แม้เป็นนักบวชแล้วก็ต้องให้ทานเหมือนกัน คือ ให้เท่าที่จะทำได้ บันทิตในการก่อนมีพระโพธิสัตว์ เป็นต้น จะให้ทานโดยบริจาคทรัพย์ทั้งหมดที่มีอยู่แล้ว ออกบวช แต่เมื่อบวชแล้วหน้าที่หลักคือ รักษาศีลและบำเพ็ญสมณธรรมเพื่อประโยชน์ของตนเอง และ เป็นเนื้อนานบุญให้แก่สาวชน

แม้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะให้ภิกษุเลี้ยงชีพด้วยนิลสัย 4 เป็นหลัก ซึ่งเป็นการแสดงหาปัจจัยตาม มีตามได้ เช่น ใช้ผ้าบังสกุลคือเป็นผ้าที่เข้าทึ้งแล้วเป็นวัตร อยู่โคนไม้เป็นวัตร และฉันยาดองด้วยน้ำมูตร นำเสนอเป็นยา.rักษาโรค ถึงกระนั้นหากได้รับการถวายปัจจัย 4 จากอุบาสก อุบาลิกาอย่างสม่ำเสมอ จะทำให้ ภิกษุสามเณรไม่ต้องมีความกังวล และจะมีเวลาบำเพ็ญสมณธรรมเพื่อบรรลุมรรคผลนิพพานได้เร็วขึ้น

หลวงปู่วัดปากน้ำภาษีเจริญกล่าวถึงความสำคัญแห่งการให้ทานของอุบาสก อุบาลิกาไว้ว่า “พระพุทธศาสนานั้นทั่วประเทศไทยหมดทั้งโลกลพุทธศาสนาน ถ้าแม้แต่คนเดียวก็ไม่บริจาคทาน ทุกคนปิด ประตูบ้าน ประตูเรือน และปิดหัวข้าวเลียไม่บริจาคกันเลย เพียงเดือนเดียวเท่านั้น พระเครานุเถระจะ ประสบศึกษาลักษณะที่นึงก็แสวงหา หาไม่พบกันเลย เพราะทุกมองค์ต้องลีกหมด อยู่ไม่ได้ข้าวปลาหารไม่มีนั้น”

“พุทธานุภาพก็ได้ ธรรมานุภาพก็ได้ ลังманุภาพก็ได้ ที่จะมาปรากฏขึ้นได้ ก็เพราะอาคัยทานนั้นเอง เหมือนพระศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า กว่าจะได้เป็นพระพุทธเจ้าขึ้น กว่าจะมีอานุภาพเป็นพระพุทธเจ้าขึ้นได้ ทว่าไม่ฉันข้าวของนางสุชาดา 49 ก้อนนั้น ก็ไม่ได้พุทธานุภาพเลียแล้ว แต่กล้ายเลียแล้ว นั้นก็ เพราะ อาคัยข้าวมนธุปายาส 49 ก้อน ฉันแล้วได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า นั่นแน่ ด้วยอำนาจทานของทายกใหญ่โต เห็นไม่เหมือน ทานนั้นแหลกเป็นตัวสำคัญที่เดียว รักษาพุทธานุภาพ รักษาธรรมานุภาพ รักษาลังманุภาพ”

ขณะที่หลวงปู่วัดปากน้ำเรียนหนังสืออยู่ที่วัดพระเชตุพนฯ ท่านลำบากในเรื่องอาหารบินทบามาก

¹ พระสูตรต้นฉบับปีกุก ขุททกนิกาย อิติวุตtag, พุกการสูตร, มก. เล่ม 45 ข้อ 287 หน้า 677-678.

บางวันบิน蝙าตได้ไม่พอฉัน บางวันได้เพียงล้มผลเดียว บางวันไม่ได้เลย มืออยู่วันหนึ่ง หลวงปู่อุอกบิน蝙าตไม่ได้อะไรเลย วันต่อมา ก็ไม่ได้อีก ท่านคิดว่า “เราเป็นผู้มีศีล จะอดตายหรือ ถ้าเป็นจริงก็ยอมตายบิน蝙าตไม่ได้ข้าว ก็ไม่ฉันของอื่น ยอมอด เพราะคิดว่าถ้าเราตายลงไป กิกขุหมดทั้งนคร ต้องมีอาหารบิน蝙าตพ่อหมดทุก ๆ รูป เพราะคนลื้อ ก็จะพา กันลงสารพระภิกขุไปตาม ๆ กัน” จึงไม่ยอมดื่นรนแล้วหากาหารด้วยวิธีการอื่น

ในวันที่สาม ท่านอุอกบิน蝙าตอยู่จนสาย ได้ข้าวเพียง 1 ทัพพี กับกลัวย่น้ำว้า 1 ผล เมื่อกลับมาถึงกุฎี ท่านรู้สึกอ่อนเพลียมาก เพราะไม่ได้ฉันมา 2 วันแล้ว หลังจากพิจารณาปัจจุบันแล้วจึงเริ่มฉัน เมื่อฉันเข้าไปได้หนึ่งคำ ก็เหลือบไปเห็นสุนัขตัวผอมเดินโซเชมา เพราะอดอาหารเช่นกัน แม้ท่านกำลังหิวจัด เพราะอดอาหารมาหลายวัน ก็ยังมีความเมตตาส่งสารสุนัขตัวนั้น จึงปั้นข้าวที่เหลืออีกคำหนึ่ง กับกลัวยือกครึ่งผลให้สุนัขตัวนั้น พร้อมทั้งอธิษฐานจิตว่า “ขืนชื่อว่าความอดอย่างเช่นนี้ขออย่าให้มีอีกเลย” นับจากวันนั้น ด้วยอำนาจบุญที่ได้สร้างมหาทานบารมีในครั้งนั้น เมื่อไปบิน蝙าตที่ไหน ท่านก็ได้อาหารมากมายจนฉันไม่หมด และยังได้แบ่งถวายให้กับพระภิกขุรูปอื่น ๆ ด้วย

8.4.2 ให้การสนับสนุนงานพระพุทธศาสนา

ตามประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา มีข้อสังเกตว่า หากยุคใดที่พระพุทธศาสนาได้รับการสนับสนุนจากอุบาสก อุบาลิกาอย่างเข้มแข็ง โดยเฉพาะจากกลุ่มผู้นำของลัทธมคือ ผู้นำประเทศ เศรษฐี นักวิชาการและข้าราชการผู้ใหญ่ จะทำให้งานพระศาสนาเจริญรุ่งเรืองและมั่นคงมาก เช่น ในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชผู้ปกคล้องอินเดียระหว่าง พ.ศ. 218-259 เป็นต้น

หลังจากพระเจ้าอโศกมหาราชเลื่อมใส่ในพระพุทธศาสนาแล้ว วันหนึ่ง พระองค์ทรงถวายมหาทานที่อโศกกรรมแก่พระภิกขุลงกรณ์ประมาณ 600,000 รูป และตัวถามปัญหานี้ว่า “ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ชื่อว่า พระธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงแล้ว มีประมาณเท่าไร”

พระสัมภาษณ์พระพราหมา “มหาบพิตร ! ชื่อว่าพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงแล้วนั้น ว่าโดยองค์ มีองค์ 9 ว่าโดยขันธ์มี 84,000 พระธรรมขันธ์”

พระราชาทรงเลื่อมใส่ในพระธรรม และทรงรับสั่งว่า “เรاجักบุชาพระธรรมขันธ์แต่ละขันธ์ด้วยวิหารแต่ละหลัง ๆ ” จึงทรงสร้างวิหารทั้งหมด 96 โถง แล้วรับสั่งกับพวกราษฎรย้วว่า “พวกท่านจะให้สร้างพระวิหารและพระเจดีย์ 84,000 หลัง ไว้ในพระนคร 84,000 นครเลิด”

เมื่อวิหารและเจดีย์สร้างเสร็จในทุกพระนครแล้ว พระราชาทรงรับสั่งให้เที่ยวตีกลองประกาศทั่วพระนครว่า ล่วงไป 7 วันแต่ละวันนี้ จักมีการฉลองพระวิหาร ขอให้ประชาชนทั้งหมด จงมาทานองค์ศีล 8 เติรยมการฉลองพระวิหารทั้งภายในพระนครและภายนอกพระนคร ล่วงไป 7 วันแต่การฉลองพระวิหารนั้น ในวันฉลองวิหารพระราชาแ渭ล้อมด้วยหมู่เสนา焉 มีองค์ 4 นับได้หลายแสน เสด็จเที่ยวชมพระนคร

และเส็จพระราชดำเนินไปยังพระวิหาร ได้ประทับยืนอยู่ ณ ท่ามกลางภิกษุสงฆ์ ภิกษุที่ประชุมกันในขณะนั้นมีประมาณ 80 โภคี นางภิกษุณีมีประมาณเก้าล้านหกแสน เฉพาะภิกษุผู้เป็นพระอรหันต์นับได้ประมาณ 100,000 รูป¹

นี้คือตัวอย่างอานุภาพและความสำคัญของอุบາสกในพระพุทธศาสนา

นอกจากนี้พระเจ้าอโศกมหาราชยังให้การอุปถัมภ์การลังคายนาพระธรรมวินัยครั้งที่ 3 ณ เมืองปาฏลีบุตรในปี พ.ศ. 236 เพื่อรวบรวมรักษาลีบทอดพระพุทธพจน์ให้ลีบมานานถึงยุคปัจจุบัน และที่สำคัญพระองค์ทรงอุปถัมภ์การเผยแพร่พระพุทธศาสนาสู่ระดับสากลครั้งแรก โดยล่งสมณฑูต 9 สายไปประจำศรีษะในต่างประเทศต่าง ๆ หากยุคของพระองค์ไม่มีการเผยแพร่พระศาสนาออกจากอินเดีย ป่านนี้อาจไม่มีพระพุทธศาสนาเหลือแล้วก็เป็นได้ อาจจะสูญหายไปพร้อมกับศรีษะของชาวอินเดียมีประมาณ พ.ศ. 1700 แล้ว และเหตุที่พระพุทธศาสนาในมาตุภูมิคืออินเดียพื้นคืนชีพขึ้นมาได้อีกครั้ง ก็เพราะชาวพุทธต่างชาติที่ได้รับธรรมจากสมณฑูต 9 สาย กลับไปช่วยฟื้นฟูขึ้นใหม่

หากยุคได้ก่อตามพระพุทธศาสนาขาดการอุปถัมภ์จากบุคคลในกลุ่มผู้นำของลังคมหา ยุคนั้นถือได้ว่าเป็นยุคเลื่อมที่เดียว ยิ่งถ้าผู้นำประเทศเป็นมิจฉาทิภูมิด้วยแล้ว ถือได้ว่าเป็นมหันตภัยที่ร้ายแรงยิ่ง ดังที่เคยเกิดมาแล้วในหลายประเทศ ได้แก่ ประเทศจีน เป็นต้น

ระหว่าง พ.ศ. 1118-1123 ในรัชกาลพระเจ้าชวนตี มหันตภัยใหญ่หลวงได้เกิดขึ้นกับพระพุทธศาสนาในแคว้นจีว คือมีการยกเลิกพระพุทธศาสนาและลัทธิเต๋า บังคับให้พระสงฆ์ลาสิกขา 2,000,000 รูป ยึดวัด 40,000 แห่ง แล่หลอมพระพุทธรูปเพื่อเอาท้องคำและท้องแดงไปทำทองแท่งและเหรียญกษาปณ์² ในยุคพระเจ้าเอียนจง ห้ามมีการสร้างวัด หล่อพระพุทธรูปและพิมพ์พระสูตรโดยไม่ได้รับอนุญาต ในพ.ศ. 1302 มีกฎออกมากว่า ผู้ที่จะ巴西ต้องสวัสดพระสูตรได้ 1,000 หน้า หรือเลี่ยค่าบัวชี้ให้หลวง 100,000 อิปปะ³

ต่อมา พ.ศ. 1385 ในรัชสมัยจักรพรรดิบูรจ พะองค์เลื่อมไอลันธิเต่า แต่ตั้งนัก巴西เต่าเป็นเสนาบดี ใน พ.ศ. 1389 มีการให้ไว้กันระหว่างพระภิกษุกับนัก巴西เต่าหน้าพระที่นั่ง ฝ่ายพระภิกษุได้รับชัยชนะ พระเจ้าบูรจไม่พอใจพระทัยทรงบังคับให้ภิกษุและภิกษุณีลาสิกขากว่า 260,000 รูป ริบที่ดินของลงชีบุบวัด หลอมพระพุทธรูป เผาคัมภีร์ ฯลฯ เป็นเหตุให้พระพุทธศาสนาเสื่อมโstromไปหลายร้อยปี บางยุคหน่วยราชการขยายบัตรอุปสมบท คนมีศรีษะแต่ไม่มีเงินก็ไม่อาจบัวชได้ และใน พ.ศ. 1689 พระภิกษุทั่วไปจะต้องเสียภาษีทุกรูป ยกเว้นผู้พิการหรือมีอายุ 60 ปี⁴ แต่ทั้งนี้ก็มีหลายยุคที่พระพุทธศาสนาใน

¹ ปฐมสมันตปาสาทิกา แปล อรรถกถาพระวินัยปิฎก, มก. เล่ม 1 หน้า 87-89.

² พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) (2550), พระพุทธศาสนาในเอเชีย, หน้า 58.

³ พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) (2550), พระพุทธศาสนาในเอเชีย, หน้า 61-62.

⁴ พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) (2550), พระพุทธศาสนาในเอเชีย, หน้า 62-64.

ประเทคโนโลยีรุ่งเรืองมากเพระได้รับการอุปถัมภ์จากพระเจ้าแผ่นดิน เช่น สมัยถังไทรงอ่องเต้ เป็นต้น

8.5 อุบายาสก อุบลศิกรในสมัยพุทธกาล

8.5.1 ภาพรวมอุบายาสก อุบลศิกรในสมัยพุทธกาล

อุบายาสก อุบลศิกรในสมัยพุทธกาลมาจากการทุกชั้นวรรณะของสังคมคือ วรรณะกาษัตริย์ พระมหาณ แพศย์ คุณทร แม้วรรณะทางสังคมจะต่างกัน แต่เมื่อเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของพุทธบริษัทแล้วมีความเสมอภาคในการสร้างบุญบารมีเหมือนกัน

1) วรรณะกาษัตริย์ เป็นชนชั้นสูงมีหน้าที่ในการปกครองบ้านเมือง ปราบปรามโจรผู้ร้ายและทำการรบเพื่อกับข้าศึกภายนอก ประกอบด้วยพระราชนักษากร กาษัตริย์ เชือพระวงศ์ต่าง ๆ รวมถึงพวกที่รับราชการในระดับสูง เช่น บุตรหิท เสนนาบดี เป็นต้น

กาษัตริย์ที่เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาและได้ปฏิญาณตนเป็นอุบายาสก อุบลศิกรมีจำนวนมาก ประเทคโนโลยีเดียวในสมัยพุทธกาลแบ่งออกเป็นแคว้นที่มีกาษัตริย์ปกครองได้ 21 แคว้น ในแคว้นเหล่านี้มีแคว้นที่จัดเป็นมหาอำนาจอยู่ 5 แคว้นคือ แคว้นมคธ โกศล อวันตี วชชี และแคว้นวังสะ กาษัตริย์ในแคว้นทั้ง 5 นี้ต่างก็เป็นอุบายาสกในพระพุทธศาสนาทั้งหมดคือ พระเจ้าพิมพิสารแห่งแคว้นมคธ พระเจ้าปเลนทิโกศลแห่งแคว้นโกศล พระเจ้าจันทปัชโชติแห่งแคว้นอวนตี เจ้าลิจฉิวแห่งแคว้นวชชี และพระเจ้าอุเทนแห่งแคว้นวังสะ

นอกจากนี้ยังมีกาษัตริย์แคว้นอื่น ๆ ที่ครองราชย์ในพระพุทธศาสนาอีก เช่น พระเจ้าสุทโธทนะแห่งแคว้นลักษะซึ่งเป็นพุทธบิดา กาษัตริย์โกลิยะแห่งแคว้นโกลิยะ เจ้ามัลละแห่งแคว้นมัลละ พระเจ้าโกรพยะแห่งแคว้นกุรุ และสุชาตราซกุมาการแห่งแคว้นอัลลากะ เป็นต้น

เมื่อกาษัตริย์เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาแล้วก็เป็นเหตุให้การเผยแพร่พระธรรมไปสู่ประชาชน วรรณะอื่น ๆ ในแต่ละแคว้นง่ายขึ้น เมื่อครั้งที่พระพุทธองค์เสด็จไปพระนครราชคฤห์แห่งแคว้นมคธครั้งแรกเพื่อโปรดพระเจ้าพิมพิสาร ในครั้นนั้นพระเจ้าพิมพิสารและพลเมืองคือพระมหาณกับคุหบดีถึง 11 ňหุตคือ 110,000 คนได้บรรลุเป็นพระโลดาบัน อีก 1 ňหุตคือ 10,000 คนแสดงตนเป็นอุบายาสก¹ อีกครั้งหนึ่งพระเจ้าพิมพิสารเรียกประชุมราษฎรทั้ง 80,000 ตำบลซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองของพระองค์ จากนั้นก็ให้ราษฎรทั้งหมดนั้นไปฟังธรรมจากพระลัมพุทธเจ้า ในครั้นนั้นมีผู้ได้ตรัสรู้ธรรมเป็นจำนวนมาก²

2) วรรณะพระมหาณ เป็นผู้ที่มีอาชีพลั่นสอนคนในสังคมและทำพิธีตามลัทธิศาสนา บางพวงก์ มีหน้าปกครอบบ้านเมืองในระดับบุนคบ หมู่บ้าน และตำบล วรรณะพระมหาณจึงมีทั้งที่เป็นนักบัวชและคุณหล่อ

¹ พระวินัยปิฎก มหาวรค ภาค 1, มก. เล่ม 6 ข้อ 58 หน้า 112-113.

ชาตกัญญาภิเษก อรรถกถาชาบทกินภายใน ชาดก, มก. เล่ม 55 หน้า 134.

² พระวินัยปิฎก มหาวรค, มก. เล่ม 7 ข้อ 1 หน้า 1-4.

สภาพลังคมอินเติย์ก่อนการตัวรัฐของพระลัมมาลัมพุธเจ้านั้น ตกลอยู่ในอิทธิพลทางความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ แต่เมื่อพระพุทธศาสนาอุบัติขึ้นแล้ว เหล่าพราหมณ์ผู้นำลัทธิและผู้ปกครองหันมาปฏิญญาณตนเป็นอุบาสก อุบาสิกา กันจำนวนมาก

ได้แก่ โภคสารัตพราหมณ์ผู้ปกครองนครอุกฤษจันท์ โสนทัณฑะผู้ปกครองนครจำปา กฎทันต์พราหมณ์ผู้ปกครองบ้านขานมัตตะ จังกีพราหมณ์ผู้ปกครองบ้านโอลปานาท โลหิตจะผู้ปกครองบ้านลากาติกา พราหมณ์พาวรีและลูกคิชย์ผู้เป็นเจ้าลัทธิ 16 ท่านแห่งเมืองอัลลอกะ นอกจากนี้ยังมีพราหมณ์ผู้มีเชื้อเลี้ยงอีกหลายท่าน เช่น ชาณุโสนี พรหมาย สุภามานพ กากพิกามานพ อุคคตสีรีระ เป็นต้น หลายคนเป็นนักบัวซผู้ทรงกฎหมาย ต้องการมาต่อกรกับพระลัมมาลัมพุธเจ้า แต่เมื่อได้ฟังธรรมจากพระองค์แล้วก็หันมาเลื่อมใส เช่น ลังกานิครนถ เป็นต้น

3) วรรณะแพศย์ เป็นพลเมืองทั่วไป มืออาชีพทำการเกษตร เลี้ยงลัตว์ ช่างฝีมือ ค้าขาย ซึ่งจัดเป็นชนชั้นสามัญ เศรษฐีสำคัญ ๆ ที่เป็นอุบาสก อุบาสิกาในพระพุทธศาสนา ก็จัดอยู่ในวรรณะนี้ ได้แก่ โซติก เศรษฐี ชฎีลเศรษฐี เมณฑกเศรษฐี อนาคตบิณฑิกเศรษฐี มหาอุบาสิกาวิสาข เป็นต้น เศรษฐี 3 ท่านแรก ร่วร้ายมากถึงระดับที่มีลมบดีตักไม่พรวง สามารถเลี้ยงคนได้ทั้งโลก คนในวรรณะแพศย์โดยเฉพาะมหาเศรษฐี ทั้งหลายจึงเป็นกองเรเบียงสำคัญที่ช่วยสนับสนุนปัจจัย 4 แก่พระภิกษุสามเณร

4) วรรณะศูตร เป็นพวกรกรรมกรหรือคนใช้ชีวิৎทำงานหนัก ได้แก่พวกราษฎร 4 จำพวก คือ ทาสที่เกิดภายในเรือน, ทาสที่ซื้อมาด้วยทรัพย์, ผู้ที่สมัครเข้ามาเป็นทาส, เชลยที่เข้าถึงความเป็นทาส พวgnี้จัดเป็นชนชั้นต่ำ

คนในวรรณะศูตรเหล่านี้จะทำงานให้แก่กษัตริย์บ้าง พราหมณ์บ้าง เศรษฐีบ้าง เมื่อเจ้านายเลื่อมไส้ครัชราในพระพุทธศาสนา ก็เป็นเหตุให้ตนครัชราไปด้วย เช่น นายปุณณะทาสของเมณฑกเศรษฐี และนายปุณณะทาสของราชคหเศรษฐี คนหลังนี้ชาวพุธรรูจักกันในนามชายผู้ไถนาเป็นทองคำ เพาะบุญที่ตนและภรรยาได้ถวายน้ำและภัตตาหารแก่พระลารีบุตรกระซิ่งเพิ่งออกจากนิโรหลามบดี

8.5.2 อุบาสก อุบาสิกาคนสำคัญในสมัยพุทธกาล

อุบาสก อุบาสิกาที่มีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาลมีหลายท่านทั้งที่เป็นพระราชาพราหมณ์ และเศรษฐี ได้แก่ พระเจ้าพิมพิสาร พระเจ้าปเสนท์โกล พระเจ้าชาตคัตธุ โซติกเศรษฐี ชฎีลเศรษฐี เมณฑกเศรษฐี อนาคตบิณฑิกเศรษฐี มหาอุบาสิกาวิสาข เป็นต้น ในที่นี้จะกล่าวถึงเพียง 2 ท่านคืออนาคตบิณฑิกเศรษฐี และมหาอุบาสิกาวิสาข

1) อนาคตบิณฑิกเศรษฐี

ท่านอนาคตบิณฑิกเศรษฐีเป็นเอตทัคคะคือเลิศกว่าอุบาสกทั้งหลายผู้ถวายทาน อรรถกถาบันทึกไว้ว่า ท่านตั้งความปรารถนาเพื่อเป็นเอตทัคคะด้านนี้ในสมัยพระปัทุมุตตรพุธเจ้า ในชาตินี้ท่านเกิดในกรุงหังสวดี ได้ฟังธรรมจากพระศาสดา เห็นพระพุทธองค์ทรงสถาปนาอุบาสกผู้หนึ่งในตำแหน่งเอตทัคคะ เป็นเลิศกว่าพวกรอุบาสกผู้ถวายทาน ท่านปรารถนาตำแหน่งนั้นบ้าง จึงสร้างบุญการมืออย่างยิ่งยอดแล้ว

ตั้งจิตอธิษฐานเพื่อให้ได้ด้ำแห่งนั้นในอนาคต

หลังจากชาตินั้นแล้วท่านก็สร้างบารมีเรื่อยมาบวกพนับชาติไม่ถ้วนตลอด 100,000 กว่า ในชาติ สุดท้ายนี้ได้มาเกิดในเรือนของลุมนเศรษฐี กรุงสาวัตถี มีชื่อว่า “สุทัตตะ” แต่ด้วยอัธยาศัยรักการให้ทาน จึงได้ชื่อว่า “อนาคตบิณฑิกะ” แปลว่า “ผู้ให้ก้อนข้าวแก่คนอนาคต” เมื่อเจริญวัยขึ้นแล้วได้ทำธุรกิจด้าน การค้าขาย ครั้งหนึ่งท่านใช้เงิน 500 เล่มบรรทุกสินค้าไปขายยังกรุงราชคฤห์ ได้ทราบจากราชคห เศรษฐีสหายรักว่า พระลัมมาลัมพุทธเจ้าเด็ดจอบดีขึ้นแล้ว และทรงประทับอยู่ ณ ป่าลีตวน แห่งกรุง ราชคฤห์นี้เอง เมื่อท่านเศรษฐีทราบข่าวอันเป็นมงคลนั้น ได้เกิดความปิติยินดีเป็นอย่างยิ่ง วันรุ่งขึ้นจึงรีบ ไปเฝ้าพระลัมมาลัมพุทธเจ้าตั้งแต่เช้าเมื่อ

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงธรรมคืออนุปุพิกตาและอริยลักษ 4 แก่ท่าน ขณะที่ทรงแสดง อริยลักษ 4 อยู่นั้น ท่านเศรษฐีได้บรรลุธรรมเป็นพระโพสดับัน และได้กราบทูลว่า “ข้าพระพุทธเจ้านี้ ขอถึง พระผู้มีพระภาคเจ้า พระธรรม และพระสัมชื่อเป็นส่วน ขอพระองค์จงทรงจำข้าพระพุทธเจ้าว่า เป็น อุบาสกผู้มุ่งอบรมชีวิตถึงส่วน จำเดิมแต่วันนี้เป็นต้นไป และขอพระองค์พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ จงทรงรับ ภัตตาหาร เพื่อเจริญบุญกุศลปฏิและปารามไทยในวันพรุ่งนี้ของข้าพระพุทธเจ้า”

จากนั้นท่านเศรษฐีได้กลับไปจัดเตรียมภัตตาหาร ณ บ้านของราชคหเศรษฐี วันรุ่งขึ้นก็ได้ถวาย ภัตตาหารแก่ภิกษุสงฆ์มีพระลัมมาลัมพุทธเจ้าเป็นประธาน เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าเสวยเสร็จแล้ว ท่านได้ กราบทูลว่า “ขอพระองค์พร้อมกับภิกษุสงฆ์ จงทรงรับอภารนาอยู่จำพรรษาในเมืองสาวัตถีของข้า พระพุทธเจ้า” พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า “ดูก่อนคหบดี พระตถาคตทั้งหลาย ย่อมยินดีในสุญญาการ” ท่าน กราบทูลว่า “ทราบเกล้าแล้ว พระพุทธเจ้าข้า”

สร้างวัดพระ เชตวัน

เมื่อท่านเลร์กิจในเมืองราชคฤห์แล้ว จึงกลับไปสู่พระนครสาวัตถีเพื่อเตรียมสร้างวัดรองรับ พระลัมมาลัมพุทธเจ้าและภิกษุสงฆ์ ท่านเที่ยวตรวจพระนครสาวัตถีโดยรอบเพื่อหาสถานที่สร้างวัด โดย ยึดหลักว่า

- (1) ไม่ไกลและไม่ใกล้กับหมู่บ้านเกินไป
- (2) มีการคมนาคมสะดวก ไปมาได้ง่าย
- (3) กลางวันมีคนน้อย กลางคืนเงียบสงบ
- (4) เป็นสถานที่เหมาะสมแก่เจริญสมារิภวนา

อนาคตบิณฑิกหبدีได้เห็นพระอุทิยานของเจ้าเชตราชกุมารซึ่งเป็นสถานที่เหมาะสมตามหลักการ ดังกล่าว จึงเข้าเฝ้าเจ้าเชตราชกุมารเพื่อขอชื่อaram เจ้าเชตรับลังว่า ท่านคหบดี จะต้องชื่อด้วยการลาด ทรัพย์เป็นโกฐี อนาคตบิณฑิกหبدีจึงสั่งให้คนเอาเกวียนบรรทุกเงิน 18 โกฐี ออกมากเรียงลำดิรัมจดกันเต็ม พื้นที่ในaramนั้นเพื่อชื่อที่ดิน จานนั้นได้ใช้ทรัพย์อีก 18 โกฐี เพื่อสร้างอาคารต่าง ๆ ในวัด

เมื่อสร้างเสร็จแล้วท่านได้กราบทูลสถานพระลัมมาลัมพุทธเจ้าว่า “ข้าพระพุทธเจ้าจะปฏิบัติ

อย่างไรในประเทศตัวนั้นวิหาร พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า “คุหบดี เธอจะถูกทิ้งภัยประเทศตัวนั้น วิหารแก่สังฆจากทิศทั้ง 4 ทิศที่มาแล้วและยังไม่มา” อนาคตบินทิกคุหบดีก็ได้ปฏิบัติตามนั้น ต่อมาท่านเศรษฐีได้บริจาคทรัพย์อีก 18 โกฐี เพื่อทำบุญฉลองวัดพระเดชวัน เมื่อร่วมทรัพย์ทั้งหมดที่เนื่องด้วยการสร้างวัดพระเดชวันเป็นเงินมากถึง 54 โกฐีด้วยว

ไปสร้างบุญที่วัดวันละ 2 เวลา

ท่านอนาคตบินทิกมหาเศรษฐี จะไปสู่ที่อุปถัมภ์จากพระตถาคตเจ้าวันละ 2 ครั้งเป็นประจำ เมื่อไปก็ไม่เคยไปเปลี่ยน เพราะคิดว่า ‘ภิกษุหนุ่มและสามเณร จักแลดูมือตัน โดยนึกว่า เศรษฐีนั้นถืออะไรมาบ้าง’ เมื่อไปก่อนเวลาฉันอาหารจะให้คนถือภัตตาหารไป เมื่อไปหลังเวลาฉันอาหาร จะใช้ให้คนถือนำปานะและเกล้อ 5 ไป คือ เนยไล เนยขัน น้ำมัน น้ำผึ้ง และน้ำอ้อย ในเวลาเย็น ท่านจะนำดอกไม้ ของหอม เครื่องลับไส้ และผ้า เป็นต้น ไปสู่วิหาร ท่านเศรษฐีถูกท่านรักษาศีลอยู่อย่างนี้ทุก ๆ วัน และยังนิมนต์พระสงฆ์ไปฉันที่เรือนของตนครั้งละ 2,000 รูปอยู่เป็นนิटย์ เมื่อพระภิกษุรูปใดประราชนาของสิ่งใด จะเป็นข้าว น้ำ หรือเกล้อตาม ท่านก็จะจัดให้โดยไม่ขาดตกบกพร่องเลย

แม่ทรัพย์หร่อยหรอกไม่เลิกให้ทาน

ช่วงหนึ่งที่ทรัพย์ของท่านเศรษฐีหร่อยหรองเพราะเพื่อนพ่อค้าได้กู้เงินท่านไป 18 โกฐีแล้วยังไม่ได้คืน ทรัพย์อีก 18 โกฐีที่ฝังไว้กลั้งผึ้งแม่น้ำ ก็ถูกน้ำเซาะลมหายไปในมหาสมุทร แม้เป็นอย่างนี้ท่านก็ยังถวายทานแก่สังฆเรื่อยไป วันหนึ่ง พระศาสดารับสั่งว่า “คุหบดี ท่านยังให้ทานอยู่หรือ” ท่านกราบทูลว่า “ข้าพระองค์ยังให้ทานอยู่ แต่ทานนั้นใช้ข้าวปลายเกรียนและน้ำผักดอง พระเจ้าข้า” พระศาสดา ตรัสจะท่านว่า “ท่านอย่าคิดว่า เราถวายทานเคราหมองเลย ด้วยว่าเมื่อจิตประณีตแล้ว ทานที่บุคคลถวายแต่พระอรหันต์ทั้งหลายมีพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นต้น ซึ่ว่าเคราหมองย่อมไม่มี”

เทวดาซึ่งสถิตอยู่ที่ชั้นประตุของเศรษฐีทราบว่า ท่านกำลังลำบาก จึงคิดจะเดือน และได้เข้าไปบอกเศรษฐีว่า “ท่านจะเลิกบริจาคทรัพย์กินกำลัง แล้วทำงานร่วมสมบัติไว้เด็ด”

ท่านเศรษฐีกล่าวว่า “ไปเดิดท่าน แม่บุคคลเช่นท่านตั้งแสนคน ก็ไม่อาจให้ข้าพเจ้าหวั่นไหวได้ ท่านกล่าวคำไม่สมควร จงออกไปจากเรือนของข้าพเจ้าเร็ว ๆ”

เทวดานั้นฟังคำของเศรษฐีแล้ว ไม่อาจ捺งอยู่ได้จึงพาทากทั้งหลายออกไป เมื่อออกไปแล้ว ไม่ได้ทอยู่ในที่อื่น จึงคิดว่าเราจักให้ท่านเศรษฐีอภัยโทยแล้วอยู่ในที่เดิมนั้น แต่ไม่รู้จะทำอย่างไรเพื่อให้เศรษฐีอภัยให้ได้ ต่อมาเข้าได้คำแนะนำจากท้าวสักกเทเวราชว่า “ท่านจะแปลงเพศเป็นเมียของเศรษฐีแล้วไปตามทรัพย์ 18 โกฐี ที่พวກพ่อค้ายิมไปมาคืน นำทรัพย์อีก 18 โกฐีที่จมลงในมหาสมุทรขึ้นมา และนำทรัพย์อีก 18 โกฐี ซึ่งไม่มีเจ้าของจากที่โน้นมา จงรับทรัพย์ทั้งหมดบรรจุไว้ให้เต็มในห้องเปล่าของเศรษฐี จากนั้นจึงขอมาโทยท่านเสีย” เมื่อเทวดาได้ทำอย่างนั้นแล้วเศรษฐีก็ให้อภัยและให้อยู่ที่เดิม

เศรษฐีรำรวยเหมือนเดิมเพรະบุญ

ในเมืองลาวตถีมีพระมณ์ผู้รู้ลักษณะลิริอยู่คนหนึ่ง พระมณ์นั้นคิดว่า อนาคตบินทิกเศรษฐีเคยลำบากด้วยทรัพย์อยู่ช่วงหนึ่งแต่กลับร่ำรวยขึ้นใหม่ คงเป็นพระลิริในเรือนเป็นแน่ เราชารไปลักเอาลิริจากเรือนของท่านเศรษฐีมาเลีย

จากนั้นจึงไปบังเรือนของท่านเศรษฐีแล้วตรวจดูว่า ลิริประดิษฐานอยู่ที่ไหน เห็นไก่ขาวปลดดูดสังข์ที่ขัดแล้วตัวหนึ่งซึ่งเศรษฐีใส่ไว้ในกรงทอง พระมณ์ตรวจดูก็รู้ว่า ลิริประดิษฐานอยู่ที่หงอนของไก่นั้น จึงขอไก่ตัวนั้น เศรษฐีกล่าวว่า “จับเอาไปเตะพระมณ์”

ในขณะที่ท่านเศรษฐีกล่าวว่า “ให้” เท่านั้น ลิริกเคลื่อนจากหงอนของไก่นั้นไปประดิษฐานอยู่ที่ดวงแก้วมณีซึ่งวางอยู่เหนือหัวนอน พระมณ์จึงขอแก้วมณีดวงนั้น... ลิริกเคลื่อนไปประดิษฐานอยู่ที่ไม้เท้าพระมณ์จึงขอไม้เท้านั้น ... ลิริกเคลื่อนจากไม้เท้าไปประดิษฐานอยู่ที่ศีรษะของภรรยาเอกของเศรษฐีซึ่งอว่าบุญญาลักษณาเทวี

พระมณ์คิดว่า ‘เราไม่อาจขอภรรยาเอกนี้ได้’ จึงสารภาพกับเศรษฐีว่า “ข้าพเจ้ามาด้วยคิดว่า จักลักลิริในเรือนของท่านไป เห็นลิริประดิษฐานอยู่ที่หงอนไก่ของท่าน เมื่อท่านให้ไก่แก่ข้าพเจ้าลิริกเคลื่อนไปประดิษฐานที่แก้วมณี... ไม้เท้า... และศีรษะของนางบุญญาลักษณาเทวี

ข้าพเจ้าคิดว่า ‘สิงหนาทเป็นสิงที่ลับไม่ได้’ จึงไม่อาจลักลิริของท่าน ของของท่านก็จะเป็นของท่านเท่านั้น” เมื่อกล่าวแล้วก็ลูกจากอาสนะหลักไป

ต่อมาท่านอนาคตบินทิกเศรษฐีได้กราบถูลเหตุการณ์นี้แก่พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อพระศาสดาได้ทรงสดับแล้วจึงตรัสว่า “แม่ในกาลก่อนลิริที่คนผู้มีบุญน้อยให้เกิดขึ้น ก็ไปอยู่แทบทามูลของคนผู้มีบุญเท่านั้น... ผู้ไม่มีบุญจะเป็นผู้มีศีลปะหรือไม่ก็ตาม ย่อมขวนขวยรบรวมทรัพย์ไว้เป็นอันมาก ผู้มีบุญย่อมใช้สอยทรัพย์เหล่านั้น โภคเป็นอันมากย่อมล่วงเลยลัตว์เหล่านี้ไปเสีย เกิดขึ้นในที่ทั้งปวงเที่ยวล้ำหัวผู้มีบุญอันกระทำไว้... ไก่ แก้วมณี ไม้เท้า และหูงิชื่อว่าบุญญาลักษณาเทวี ย่อมเกิดขึ้นแก่อนาถบินทิกเศรษฐีผู้ไม่มีบาป มีบุญอันกระทำไว้แล้ว”¹

การทำหน้าที่กัลยาณมิตร

ท่านเศรษฐีได้ทำหน้าที่กัลยาณมิตรแก่ทุกคนในครอบครัวคือ ทั้งภรรยา บุตร นิตา ท้าสและกรรมกรในเรือน ทุกคนพากันสร้างบุญตามท่านทั้งหมด คราวหนึ่งอนาคตบินทิกเศรษฐีถึงกับจ้างบุตรชื่อ กากะผู้ไม่ครัทธาในพระรัตนตรัย ครั้งละ 100 กษาปนาหน้าง 1,000 กษาปนาหน้าง เพื่อให้ไปฟังธรรมจากพระศาสดา จนกระทั่งนายกากะได้บรรลุธรรมเป็นพระโพดีดาบัน นอกจากนี้ท่านเศรษฐียังชวนเหล่าสหายของท่านไปฟังธรรมยังวัดพระเชตวันอยู่เป็นประจำ เช่น สหายกลุ่มนึงมีอยู่ 500 คน ซึ่งเป็นลูกของนักบวชนอกพระพุทธศาสนา แต่ท่านเศรษฐีก็พยายามทำหน้าที่กัลยาณมิตร จนสหายเหล่านั้นบรรลุธรรมเป็นพระโพดีดาบันกันทั้งหมด

¹ ชาตกัฏฐกถา อรรถกถาชาดก ติกนิบัตรชาดก, มก. เล่ม 58 หน้า 273-280.

อนาคตบินทิกเศรษฐีได้สร้างการมีโดยเอาชีวิตเป็นเดิมพันอยู่อย่างนี้จนตลอดชีวิต เมื่อลงทะเบียนแล้ว ก็ไปเสวยทิพย์สมบัติอันโอบารอยู่บนสวรรค์ชั้นดุลิต

2) นางวิสาขามหาอุบาลีกា

นางวิสาขามหาอุบาลีก้าเป็นเอตทัคคะคือเลิศกว่าอุบาลีก้าทั้งหลายในด้านการถวายทาน นางได้ตั้งความปรารถนาเพื่อให้ได้ตำแหน่งนี้ในสมัยพระปหุตตรพุทธเจ้า เมื่อแล่นกับที่แล้วเช่นเดียวกับท่านอนาคตบินทิกเศรษฐี ในสมัยนั้น นางเกิดในนครชื่อหังสวัต ได้เป็นเพื่อนของอุบาลีก้าผู้เป็นยอดอุปถัมภ์ยิการของพระศาสนาองค์นั้น นางได้ไปวัดพังธรอมกับอุบาลีก้านั้นทั้งเย็นและเข้าอยู่เนื่องนิตย์ เท็นเพื่อนของตนขอพร 8 ประการจากพระศาสดา และพูดคุยกับพระองค์ด้วยความคุ้นเคย นางคิดว่า ‘เธอทำกรรมอะไรหนอแล จึงเป็นผู้สั่นกับพระพุทธเจ้าอย่างนี้’

นางจึงทูลถามพระศาสดาว่า “พระเจ้าข้า หลงนี้ เป็นอะไรแก่พระองค์”

พระศาสดาตรัสว่า “เป็นเลิศแห่งหญิงผู้อุปถัมภ์ยิการ”

นางทูลถามว่า “พระเจ้าข้า นางกราบทากรรมอะไร จึงเป็นเลิศแห่งหญิงผู้อุปถัมภ์ยิการ”

พระศาสดาตรัสว่า “เมื่อตั้งความปรารถนาไว้ตลอดแล่นกับ”

นางทูลถามว่า “บัดนี้ หม่อมฉันปรารถนาแล้วอาจจะได้ไหม พระเจ้าข้า”

พระศาสดาตรัสว่า “จะ อาจเป็นได้”

นางกราบทูลว่า “พระเจ้าข้า ถ้ากราบนั้น ขอพระองค์กับภิกษุแล่นรูป โปรดรับภิกษษาของหม่อมฉันตลอด 7 วันก็ได้”

พระศาสดาทรงรับแล้ว นางถวายทานครบ 7 วัน ในวันสุดท้ายได้ถวายผ้าสาภูกเพื่อทำจีวะแล้ว ถวายบังคมพระศาสดา หมอบลงแทบทาทั้งความปรารถนาว่า “พระเจ้าข้า ด้วยผลแห่งทานนี้ หม่อมฉันปรารถนาความเป็นใหญ่ในเทวโลก เป็นต้น อย่างได้อย่างหนึ่งก็หายไป หม่อมฉันพึงได้พร 8 ประการ ในลำนักแห่งพระลัมมาลัมพุทธเจ้าผู้เช่นพระองค์แล้ว เป็นยอดของอุบาลีก้าผู้สามารถเพื่อบำรุงด้วยปัจจัย 4 พระเจ้าข้า”

พระศาสดา ทรงคำนึงว่า ‘ความปรารถนาของหญิงนี้ จักลำเร็วหรือหนอ’ ทรงคำนึงถึงอนาคตกาล ตรวจดูตลอดแล่นกับแล้วจึงตรัสว่า “ในที่สุดแห่งแล่นกับพระลัมมาลัมพุทธเจ้าพระนามว่าโคดมจักทรง อุบัติขึ้น ในกาลนั้นเธอจักเป็นอุบาลีก้าชื่อว่าวิสาขा ได้พร 8 ประการในลำนักของพระองค์แล้วจักเป็นเลิศแห่งหญิงผู้เป็นยอดอุปถัมภ์ยิการผู้บำรุงด้วยปัจจัย 4”

นางทำบุญจนตลอดอายุแล้ว จุติจากอัตภาพนั้นเกิดในเทวโลกท่องเที่ยวอยู่ในเทวโลกและมนุษย์โลก ในกาลแห่งพระลัมมาลัมพุทธเจ้าพระนามว่ากัลลปะ นางได้เป็นพระธิดาพระนามว่า สังฆาลี ของพระเจ้ากรุงกาลี ได้ทำบุญมีทาน เป็นต้น ตลอดกาลนาน ได้ทำความปรารถนาทำແหน่งนี้ไว้แทบทาทแห่งพระกัลลปะลัมมาลัมพุทธเจ้าเช่นกัน

ในชาติหลังสุดนี้ได้เกิดเป็นอิทธิบาทของธนัญชัยเศรษฐี ผู้เป็นบุตรแห่งเมณฑลเศรษฐี ในภัยทิยนคร แคว้นอังคะ ซึ่งเป็นแคว้นที่อยู่ในการปกครองของพระเจ้าพิมพิสารมหาราชแห่งแคว้นมคอธ บิดามารดาได้ตั้งชื่อนางว่า “วิสาขा” เมื่อนางมีอายุได้ 7 ขวบ พระทศพลทรงเห็นอุปนิสัยของผู้จะตรัสรู้ในครนี้จึงเล็ตเจ้าริกไปโปรด จากการได้ฟังธรรมครั้งนั้นนางวิสาขามีอายุเพียง 7 ขวบ ก็ได้บรรลุเป็นพระโพสดาบัน

ลักษณะเบญจกัลยาณี

นางวิสาขាបีนหญิงที่ลั่งสมบูรณ์มากจึงถึงพร้อมด้วยความงาม 5 ประการ เรียกว่า เบญจกัลยาณี คือ ผงาม, ริมฝีปากงาม, พันงาม, ผิวงาม, และ วัยงาม

ผงาม คือ ผอมมีลักษณะเหมือนกับกำหงอกภาย เมื่อแก้มป่องอย่างชาญผ้านุ่งแล้ว ปลายผองก็จะงอนขึ้นตั้งอยู่อย่างสวยงาม แม้ภายในหลังนางวิสาขามีอายุ 120 ปีแล้ว แต่ผอมหงอกบนศีรษะแม้เล็บหนึ่งก็ไม่มี

ริมฝีปากงาม คือ ริมฝีปากเป็นเหมือนกับผลตำลึงสุกเรียบซิดสนิทดี

พันงาม คือ พันขาวเรียบไม่ห่างกัน งามดุจระเบียบแห่งเพชรและลังช์ที่ขัดสีแล้ว

ผิวงาม ลักษณะของผิวามี 2 แบบคือ หากผิวขาวก็ขาวประดุจพวงดอกกรรณิการ์ หากผิวดำก็ดำสนิทเหมือนพวงอุบลเขียว โดยไม่ต้องลูบไล้ด้วยเครื่องประเทืองผัวใด ๆ ในอรรถกถาไม่ได้ระบุว่าผิวของนางวิสาขាបีนแบบใด

วัยงาม คือ แม้คลอดแล้วตั้ง 10 ครั้ง ก็เหมือนคลอดครั้งเดียวยังสาวพริ้งอยู่ที่เดียว เป็นประหนึ่งเด็กหญิงรุ่นอายุร้าว 16 ปีเป็นนิตย์

แต่งงานกับบุณณวัฒนกุมา

เมื่อนางวิสาขายังได้ 15-16 ปี ก็ได้แต่งงานกับบุตรของมิหารเศรษฐี ซึ่งว่าบุณณวัฒนกุมา ในกรุงสาวัตถี ในวันส่งธิดาไปธนัญชัยเศรษฐีได้ให้ทรัพย์แก่นางถึง 54 โภภี และให้เครื่องประดับชื่อมหาลาประสาทน้อยมีค่า 9 โภภีด้วย ซึ่งเป็นเครื่องประดับที่ทำจากแรตนะต่าง ๆ ได้แก่ เพชร 4 ทะนาน แก้วมุกดา 11 ทะนาน, แก้วประพاض 20 ทะนาน, แก้วมณี 33 ทะนาน เป็นต้น เครื่องประดับนี้เป็นผลบุญที่เกิดจากการถวายจิวราเป็นทาน ได้แก่ การถวายจิวราเนื่องในโอกาสงานทอดกฐิน เป็นต้น อรรถกถาบันทึกไว้ว่า “จิวราทานของหญิงทั้งหลาย ย่อมถึงที่สุดด้วยเครื่องประดับชื่อมหาลาประสาทน์ จิวราทานของบุรุษทั้งหลาย ย่อมถึงที่สุดด้วยบาทรและจิวรอันสำเร็จแล้วด้วยฤทธิ์” ในกาลแห่งพระกัสลปลสมมาสัมพุทธเจ้า นางวิสาขាបีได้ถวายจิวราแก่กิษัติ 2 หมื่นรูป ผลแห่งจิวราทานนั้นทำให้นางได้เครื่องประดับดังกล่าว

และก่อนล่งตัวนางวิสาขាបียังตระกูลของสามี ธนัญชัยเศรษฐีได้ให้อวทานิว่า “แม่ ธรรมดากัญชงผู้อยู่ในลกนุกผัว รักษาภรรยาทันนี้และนี้จึงจะควร” คือ

(1) ไม่ควรนำไฟภายในออกไปภายนอก คือ อย่านำเรื่องไม่ดีภัยในเรือนเกี่ยวกับพ่อผัวแม่ผัว และสามีไปเล่าให้คนภายนอกฟัง

- (2) ไม่ควรนำไฟภายนอกเข้าไปภายใน คือ อย่านำเรื่องไม่ดีของชาวบ้านมาคุยในเรือน
- (3) พึงให้แก่คนที่ให้เท่านั้น คือ ควรให้แก่คนยึดอุปกรณ์ไปแล้วส่งคืนเท่านั้น
- (4) ไม่พึงให้แก่คนที่ไม่ให้ คือ ไม่ควรให้แก่คนยึดอุปกรณ์ไปแล้วไม่ส่งคืน
- (5) พึงให้แก่คนทั้งที่ให้ทั้งที่ไม่ให้ คือ เมื่อญาติมิตรที่ยากจนมากอยู่หรือขอความช่วยเหลือเรื่องใด ๆ ไม่ว่าคนเหล่านั้นจะสามารถใช้คืนหรือไม่ก็ตามก็ควรช่วยเหลือ
- (6) พึงนั่งให้เป็นสุข คือ ไม่ควรนั่งในที่ไม่เหมาะสมไม่ควร
- (7) พึงบริโภคให้เป็นสุข คือ การไม่บริโภคก่อนแม่ผัวพ่อผัวและสามี ต้องเลี้ยงดูท่านเหล่านั้นก่อนแล้วจึงบริโภคทีหลัง
- (8) พึงนอนให้เป็นสุข คือ ไม่พึงนอนก่อนแม่ผัวพ่อผัวและสามี แต่ควรทำวัตรปฏิบัติที่ตนควรทำแก่ท่านเหล่านั้นแล้วค่อยนอนทีหลัง
- (9) พึงบำเรอไฟ คือ พึงเห็นแม่ผัวพ่อผัวและสามีเหมือนกับกองไฟ กล่าวคือ ควรปฏิบัติต่อท่านเหล่านั้นด้วยความรอบคอบระมัดระวัง
- (10) พึงอนบันน้อมเทวดาภายใน คือ พึงเห็นแม่ผัวพ่อผัวและสามีเหมือนเทวดา

การทำหน้าที่กัลยาณมิตร

แต่เดิมมีการเศรษฐีเป็นมิจฉาทิภูมิและนับถือเจลักษณ์คือนักบวชเปลือย ได้ nimon ต้นนักบวชเหล่านี้มาฉันทีบ้านอยู่เป็นนิตย์แต่เมื่อนางวิสาขารู้ได้มาอยู่บ้านนี้แล้วนางได้พยายามทำหน้าที่กัลยาณมิตรให้แก่ทุกคน ได้ nimon ต์พระลัมมาลัมพุทธเจ้าและภิกษุสงฆ์มาที่บ้าน ได้ถวายภัตตาหารและฟังธรรม จนมีการเศรษฐีได้บรรลุธรรมเป็นพระโพสดาบัน นอกจากนี้นางยังทำหน้าที่กัลยาณมิตรให้คนอื่น ๆ อีกมาก many เช่น กุลบุตร 500 คน ในพระราชวัง ได้มอบภริยาของตน ๆ ภริยาของมหาอุบลากิจ ด้วยมุ่งหมายว่า ‘ด้วยอุบายน้ำที่น้ำกริยาเหล่านี้จักเป็นผู้อยู่ด้วยความไม่ประมาท’ นางวิสาขารู้ได้พากย์เหล่านี้ไปฟังธรรมจากพระศาสดา จนได้ดวงตาเห็นธรรมเป็นพระโพสดาบันกันทั้งหมด¹

ขอพร 8 ข้อจากพระลัมมาลัมพุทธเจ้า²

วันหนึ่งนางวิสาขารู้ได้กราบทูลพระลัมมาลัมพุทธเจ้าว่า “หมื่นฉันทูลขอประทานพร 8 ประการ ต่อพระผู้มีพระภาคเจ้าคือ สำหรับพระสงฆ์ หมื่นฉัน จะถวายผ้าวัสดุสิ่งของ ภัตตาหาร ภัตตาหารเพื่อพระอาพาธ ภัตตาหารเพื่อพระผู้พยาบาล ภัตตาหารเพื่อพระภิกษุนิสั�ํ หมื่นฉัน ภัตตาหารอุทกสาวกจนตลอดชีพ”

¹ พระสูตรตันต์ปีฎก อรรถกถาขุททกนิกาย คากาธรรมบท, มก. เล่ม 42 หน้า 143.

² พระวินัยปีฎก มหารรค ภาค 2, มก. เล่ม 7 หน้า 284-287.

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสว่า “ເຮືອເຫັນອໍານາຈປະໂຍ່ຈົ່ງຂອພຣ 8 ປະກາຣີ້”

นางวิสาขากรับຖูลວ່າ “ວັນນີ້ມ່ອມຈັນລັ້ງທາສີວ່າ ‘ເຈົ້າຈົ່ງໄປອາຮາມແລ້ວບອກກັດກາລວ່າ ກັດຕາຫາຣ ເລົ່ວຈແລ້ວ ເຈົ້າຂ້າ’ ເມື່ອນາງໄປວັດໄດ້ເຫັນກົກຂູ້ທັງໝາຍເປັ້ນຝຶ່ງຜ້າສຽງສ່ນາກາຍອູ້ ເຂົ້າໃຈຜິດຄິດວ່າ ໄນມີກົກຂູ້ ໃນອາຮາມ ມີແຕ່ພວກອາຊີວກສຽງສ່ນາກາຍອູ້ ຈຶ່ງກລັບມາບັນແລ້ວຮາຍງານແກ່ໜ່ອມຈັນວ່າ ‘ນາຍໄໝມີກົກຂູ້ໃນອາຮາມ ມີແຕ່ພວກອາຊີວກສຽງສ່ນາກາຍອູ້’”

(1) ຄວາມເປັ້ນຝຶ່ງກົກຂູ້ໃນໆຈາກ ນ່າເກລີຍດ ນ່າສັງ ມ່ອມຈັນເຫັນອໍານາຈປະໂຍ່ຈົ່ງປະກາຣີຈະ ຄວາຍຜ້າວສລິກສາງຸກ (ຜ້າອາບນ້ຳຟນ) ແກ່ພຣະສົງຈົນຕລອດຊື່ພ

(2) ພຣະອາຄັນຕຸກະໄໝໆຂໍ້າມູນຫຼາກ ຍ່ອມເຖິ່ງວິບັນທບາດລຳບາກ ທ່ານຈັນອາຄັນຕຸກກັດຂອງ ມ່ອມຈັນ ພອຂໍ້າມູນຫຼາກ ຈັກເຖິ່ງວິບັນທບາດໄດ້ໄໝໆລຳບາກ ມ່ອມຈັນເຫັນອໍານາຈປະໂຍ່ຈົ່ງປະກາຣີ ຈະຄວາຍອາຄັນຕຸກກັດແກ່ພຣະສົງຈົນຕລອດຊື່ພ

(3) ພຣະຜູ້ເຕີຍມຕົວເດີນທາງມັວແລງທາກັດຕາຫາຣເພື່ອຕົນອູ້ ຈັກພລາດຈາກໜຸ່ງເກວີຍນ ອີ້ວຈັກຄື່ງ ສັນຕິບັດທີ່ຕົນຕ້ອງກາຈະໄປເມື່ອພລບຄໍາ ທ່ານຈັນຄົມກັດຂອງມ່ອມຈັນແລ້ວ ຈັກໄໝໆພລາດຈາກໜຸ່ງເກວີຍນ ອີ້ວຈັກຄື່ງສັນຕິບັດທີ່ຕົນຕ້ອງກາຈະໄປເມື່ອພລບຄໍາ ມ່ອມຈັນເຫັນອໍານາຈປະໂຍ່ຈົ່ງປະກາຣີຈະຄວາຍຄົມກັດ ແກ່ພຣະສົງຈົນຕລອດຊື່ພ

(4) ເມື່ອພຣະອາພາຮໄໝໄດ້ໂກ່ານາຫາຣທີ່ດີ ອາພາຮກຳເວີບ ອີ້ວທ່ານຈັກມຣນກາພ ເມື່ອທ່ານຈັນຄືລານ ກັດຂອງມ່ອມຈັນ ອາພາຮຈັກຫຼາ ທ່ານຈັກໄໝໆມຣນກາພ ມ່ອມຈັນເຫັນອໍານາຈປະໂຍ່ຈົ່ງປະກາຣີຈະ ຄວາຍຄືລານກັດແກ່ສົງຈົນຕລອດຊື່ພ

(5) ພຣະຜູ້ພຍາບາລມັວແລງທາກັດຕາຫາຣເພື່ອຕົນ ຈັກນຳກັດຕາຫາຣໄປຄວາຍພຣະອາພາຮຈົນສ່າຍ ຕົນເອງ ຈັກອົດອາຫາຣ ທ່ານໄດ້ຈັນຄືລານປັ້ງງາງກັດຂອງມ່ອມຈັນແລ້ວ ຈັກນຳກັດຕາຫາຣໄປຄວາຍພຣະອາພາຮຕາມເວລາ ຕົນເອງກີ່ຈັກໄໝໆອົດອາຫາຣ ມ່ອມຈັນເຫັນອໍານາຈປະໂຍ່ຈົ່ງປະກາຣີຈະຄວາຍຄືລານປັ້ງງາງກັດແກ່ພຣະສົງ ຈົນຕລອດຊື່ພ

(6) ເມື່ອພຣະອາພາຮໄໝໄດ້ເກລັ້ນທີ່ດີ ອາພາຮຈັກກຳເວີບ ອີ້ວຈັກມຣນກາພ ເມື່ອທ່ານຈັນຄືລານເກລັ້ນ ຂອງມ່ອມຈັນແລ້ວ ອາພາຮຈັກຫຼາ ທ່ານຈັກໄໝໆມຣນກາພ ມ່ອມຈັນເຫັນອໍານາຈປະໂຍ່ຈົ່ງປະກາຣີຈະ ຄວາຍຄືລານເກລັ້ນແກ່ພຣະສົງຈົນຕລອດຊື່ພ

(7) ພຣະອົງຄ່ອງທຽບອຸ່ນຄູາຕາຍາຄູ (ຂ້າວຕົ້ມ) ໄວແລ້ວ ມ່ອມຈັນເຫັນອັນສົງລ໌ຂອງຍາຄູຕາມທີ່ພຣະອົງຄ່ອງຕົວສັນນິ້ນ ຈົ່ງປະກາຣີຈະຄວາຍຍາຄູປະຈຳແກ່ສົງຈົນຕລອດຊື່ພ

(8) ກົກຂູ້ນີ້ທັງໝາຍເປັ້ນຝຶ່ງກົກຂູ້ໃນໆ ຄວາມເປັ້ນຝຶ່ງກົກຂູ້ໃນໆ ດີລະ ດີລະ ວິສາຂາ ດີແທ້ ວິສາຂາ ເຮືອເຫັນອັນສົງລ໌ນີ້ ຈົ່ງຂອພຣ 8 ປະກາຣີ

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสว่า “ດີລະ ດີລະ ວິສາຂາ ດີແທ້ ວິສາຂາ ເຮືອເຫັນອັນສົງລ໌ນີ້ ຈົ່ງຂອພຣ 8 ປະກາຣີຕ່ອຕຄາຕ ເຮົອນຸ້າຕາຍພຣ 8 ປະກາຣີແກ່ເຮືອ”

สร้างบุพพารามถวายสงฆ์

นางวิสาขाได้บริจาคทรัพย์ 27 กโภวีเพื่อสร้างและฉลองวัดบุพพาราม กล่าวคือ ซึ่งที่ดินด้วยทรัพย์ 9 กโภวี สร้างปราสาทด้วยทรัพย์ 9 กโภวี และทำบุญฉลองบุพพารามด้วยทรัพย์อีก 9 กโภวี บุพพารามแห่งนี้ พระมหาโมคคลานเกระเป็นผู้คุมการก่อสร้าง ปราสาทมี 2 ชั้น มีห้องทั้งหมด 1,000 ห้อง ชั้นบน 500 ห้อง ชั้นล่างอีก 500 ห้อง นอกจากนี้ทางวิสาขายังให้สร้างเรือน 2 ชั้น 500 หลัง ปราสาทเล็ก 500 หลัง ศาลา ยาวยา 500 หลัง แวดล้อมปราสาทนั้น บุพพารามนี้ใช้เวลา 9 เดือนจึงสร้างเสร็จ นางได้ฉลองอาคารด้วยการ นิมนต์พระศาสนาและภิกษุสงฆ์ประทับอยู่ในอารามนี้ตลอด 4 เดือน โดยได้ถวายทานเป็นประจำทุกวัน

วัฒนธรรมอย่างหนึ่งของมหาเศรษฐีและพระราชาในสมัยพุทธกาลคือ นิยมสร้างวัดหรืออาราม เพื่อเป็นแหล่งสักการบูญของคนในแคว้น นอกจากวัดพระเชตวันและบุพพารามแล้วในสมัยพุทธกาลยังมีอีก หลายวัด เท่าที่ปรากฏชื่ออยู่บ่อย ๆ ในพระไตรปิฎกมีดังนี้

ลำดับ	วัด/อาราม	เมือง	ผู้สร้าง/ผู้ถวาย
1	วัดเวฬุวัน	เมืองราชคฤห์	พระเจ้าพิมพิสาร
2	นิโคธาราม	กบิลพัสดุ	เจ้าศากยะ
3	วัดพระเชตวัน	สาวัตถี	อนาคตบิณฑิกเศรษฐี
4	วัดบุพพาราม	สาวัตถี	มหาอุบาลสิกาวิสาข
5	วัดโถสิตาราม	โกลัมพี	โถสิตเศรษฐี
6	กุกกฎาราม	โกลัมพี	กุกกฎเศรษฐี
7	ป่าวาริกัมพวัน	โกลัมพี	ป่าวาริกเศรษฐี
8	ชีวกัมพวัน	เมืองราชคฤห์	ชีวกโภมากวัจล
9	อัมพาภวัน	มัจฉิกาลัณฑนคร	จิตตคุณหนบดี
10	สวนอัมพวัน	เมืองเวสาลี	นางอัมพบาลี

8.6 การสร้างบารมีเพื่อเป็นพระอธิบุคคล

การสร้างบารมีเพื่อเป็นพระอธิบุคคลของอุบาลิกและอุบาลีกานั้น ที่มีลักษณะเดียวกับ พระโพธิสัตว์และพระสาวกทั้งหลายดังได้กล่าวแล้วในบทที่ 7 จากประวัติของท่านอนาคตบิณฑิกเศรษฐี มหาอุบาลีกาวิสาข ตลอดจนอุบาลิก อุบาลีกานี้เป็นเอตทัคคะด้านต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกและ อรรถกถาที่นี้ ระบุตรงกันว่า แต่ละท่านได้สร้างบารมีมาอย่างยาวนาน และได้รับพุทธพยากรณ์ครั้งแรก จากพระปทุมุตรลัมมาลัมพุทธเจ้าเมื่อ 100,000 ก้าวที่ผ่านมา ซึ่งพระปทุมุตรลัมมาลัมพุทธเจ้านี้เป็นพระ

ສັນມາລັ້ມພຸທຮເຈົ້າພຣະອອກຄີ 10 ໃນ 25 ພຸຖຮວງຄີ

ໂດຍສຽບປຶກ ອຸບາສກ ອຸບາລິກາຜູ້ເປັນເອຕທັກຄະດ້ານຕ່າງ ຈຳ ໃນຄາສນາຂອງພຣະສມ່ນໂຄດມລັ້ມມາລັ້ມພຸທຮເຈົ້ານັ້ນຈະໄດ້ຮັບພຸທພຍາກຣົນຄວັງແຮກໃນສັນມັຍພຣະປຸຖຸຕຣສັນມາລັ້ມພຸທຮເຈົ້າເໜືອນກັນທຸກຄົນ ທີ່ຈະຈາກນັ້ນຕ້ອງສ່ວັງບາມມືອີກ 1 ແລນກັບຄວາມປຣາຄາຈຶ່ງສໍາເຮົລ ຜົ່ງຮ່ວ່າງ 1 ແລນກັບນີ້ມີພຣະໂພທີລັດວົ່ມມາຕຣລູ້ເປັນພຣະລັ້ມມາລັ້ມພຸທຮເຈົ້າ 14 ພຣະອອກຄີ ປຣະສູເມືອນສັນມາລັ້ມພຸທຮເຈົ້າ ຈົນສຶ່ງພຣະກໍສລປລັ້ມມາລັ້ມພຸທຮເຈົ້າທ່າກ່າຍຕິໄດ້ອຸບາສກ ອຸບາລິກາເຫຼຸ່ນນີ້ໄດ້ເຈືອພຣະລັ້ມມາລັ້ມພຸທຮເຈົ້າເຫຼຸ່ນນີ້ ແລະມີໂຄກາລໄດ້ສັ່ງສມູນບຸນຍ່າງໃດຍ່າງໜຶ່ງກັບພຣະອອກຄີ ກົດຈະໄດ້ຮັບພຸທພຍາກຣົນລືບຕ່ອກກັນເຮືອຍມາວ່າ ຄວາມປຣາຄາຂອງອຸບາສກ ອຸບາລິກາທ່ານນັ້ນ ຈະສໍາເຮົລໃນສັນມັຍຂອງພຣະສມ່ນໂຄດມລັ້ມມາລັ້ມພຸທຮເຈົ້າ ລຳຮັບອຸບາສກ ອຸບາລິກາທ່ານໄປທີ່ໄມ້ໄດ້ເປັນເອຕທັກຄະນັ້ນກີດຕ້ອງສ່ວັງບາມມືລັກຊະນະເດືອກກັນ ແຕ່ໄໝພບຂ້ອມູລວ່າ ອຸບາສກ ອຸບາລິກາເຫຼຸ່ນນີ້ໄດ້ຮັບພຸທພຍາກຣົນແຕ່ອ່າຍ່າງໄດ້

ລຳຮັບໜັກຮຽນທີ່ໃຊ້ເປັນແມ່ບທໃນສ່ວັງບາມມືຂອງອຸບາສກ ອຸບາລິການັ້ນຄື ອຸນຸປຸພົກຄາ ແລະ ອົງຮັດ 4 ຜົ່ງເປັນຮຽນທີ່ພຣະລັ້ມມາລັ້ມພຸທຮເຈົ້າທຽບແສດງແກ່ອຸບາສກ ອຸບາລິກາອູ່ເລັມອ ແຕ່ໃນເຊີງປົງປົງບັດດັ່ງໄດ້ກ່າວແລ້ວໃນບທທີ່ 6 ວ່າ ທ່ານໄດ້ປົງປົງຕາມໜັກບຸນຸງກີຣຍາວັດຖຸ 3 ຄື ທ່ານ ສີລ ກວານາ ກົດທ່ານນີ້ໄດ້ປົງປົງບັດອຸນຸປຸພົກຄາ ອົງຮັດ 4 ຮວມທັງບາມມື 10 ທັກໄປໃນຕ້ວັນ ດ້ວຍເຫດຸນ໌ທ່ານ ສີລ ກວານາ ຈຶ່ງເປັນແມ່ບທທີ່່ງ່າຍທີ່ສຸດໃນສ່ວັງບາມມືຂອງອຸບາສກ ອຸບາລິກາ

ແມ່ບທໃນສ່ວັງບາມມືຂອງອຸບາສກອຸບາລິກາຫຼືອຸກົນຍ່າງໜຶ່ງຄືແມ່ບທໃນການຝຶກຕົນຂອງໜັກພຸທທີ່ນັ້ນ ນັກສຶກຂາຈະໄດ້ເຮັດວຽກຢ່າງລະເຄີຍດີໃນວິຊາ SB 101 ວິສີ່ຈາວພຸທຮ ອັນເປັນວິຊາທີ່ຂໍ້າຍຄວາມເຮືອງທ່ານ ສີລ ກວານາ ໂດຍຕຽບ, ວິຊາ SB 202 ວັດນຮຽນຈາວພຸທຮ ວ່າດ້ວຍຮູປແບບໜັກກົດຕົວ ແລະວິທີການປົງປົງບັດກິຈຈະວັດນເພື່ອການພັດທະນານິລັຍຂອງໜັກພຸທຮ, ນອກຈາກນີ້ຍັງມີວິຊາ GB 102 ສູຕຣສໍາເຮົຈການພັດທະນາຕອງ ຜົ່ງກ່າວສຶ່ງມົກລະວົງ 38 ປະກາດ ຕັ້ງແຕ່ມົກລະວົງ 1 ຄື ໄນມົກລະວົງ 38 ຄື ຈິຕເກະຍມ ວິຊານີ້ໄດ້ຂໍ້າຍຄວາມກິຈຈະວັດນຂອງອຸບາສກ ອຸບາລິກາໄວ້ຢ່າງລະເຄີຍດີ

ກິຈກຽມ

ທັງຈາກນັກສຶກຂາໄດ້ສຶກຂາ ບທທີ່ 8 ອຸບາສກ ອຸບາລິກາ : ຜູ້ນັ້ນໄກລ້ພຣະວັດນຕ້າຍ ຈບໂດຍສມູນຮົນແລ້ວ

ໂປຣດທຳແບບປະເມີນຕອນເອງທັງເຮັດວຽກບທທີ່ 8 ໃນແບບຝຶກປົງປົງບັດບທທີ່ 8

ແລ້ວຈຶ່ງສຶກຂາບທີ່ 9 ຕ່ອໄປ

บทที่ 9

ศูนย์กลาง

พระพุทธศาสนาของโลก

บทที่ 9

ศูนย์กลางพระพุทธศาสนาของโลก

ศูนย์กลางพระพุทธศาสนาของโลก

9.1 ศูนย์กลางของศาสนากืออะไร

9.2 ศูนย์กลางของต่างศาสนามในปัจจุบัน

9.2.1 นครวัดวาติกันของศาสนาคริสต์

9.2.2 นครเมกะของศาสนาอิสลาม

9.3 ศูนย์กลางพระพุทธศาสนาของโลก

9.3.1 ศูนย์กลางพระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล

9.3.2 ศูนย์กลางพระพุทธศาสนาในสมัยปัจจุบัน

แนวคิด

1. ศูนย์กลางของศาสนา คือ องค์กร หรือ วัด ที่มีความพร้อมทั้งเรื่องสถานที่ บุคลากร และระบบบริหารจัดการเพื่อรับการมาประชุมกันในโอกาสต่าง ๆ ของศาสนิกในศาสนานั้น ๆ หรือบางศาสนาก็ใช้เป็นศูนย์กลางในการบริหารงานเป็นหลัก

2. ศาสนาสำคัญ ๆ ในโลกต่างก็มีศูนย์กลางทางศาสนาทั้งล้วน เช่น นครรัฐวาติกันของศาสนาคริสต์ และนครเมกะของศาสนาอิสลาม เป็นต้น

3. วัดอันเป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนาที่มีทุกพุทธนัตร ในพุทธธนدرนี้คือวัดพระเชตวัน ซึ่งอนาคตบินทิกเครชฎีต้องใช้เงินหลายโกฐิปูเรียงเคียงกันบนดินเพื่อชื้อที่สร้างวัด ในพุทธธนดรอื่นก็มีรูปแบบการซื้อที่ดินสร้างวัดในลักษณะเดียวกันนี้ โดยใช้เงินบ้าง ทองบ้าง

ศูนย์กลางของพระพุทธศาสนาในปัจจุบันอยู่ในประเทศไทย โดยมีพุทธมณฑล ตามลศาลาย อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม เป็นศูนย์กลางในการจัดงานวันวิสาขบูชาโลก

แต่การที่ประเทศไทยได้รับเกียรติให้เป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาของโลกนั้นเป็นงานใหญ่ หลายองค์กรจึงต้องช่วยกัน วัดพระธรรมกายในฐานะที่เป็นวัดที่ใหญ่และมีพระภิกษุและอุบาสก อุบาลิกามากที่สุดในประเทศไทย จึงเอื้อเพื่อสถานที่สำหรับเป็นที่ประชุมสงฆ์และพุทธบริษัททั่วโลกครั้งละหลายแสนคน มาหลายครั้งแล้ว และจะทำหน้าที่ต่อไปโดยตั้งเป้าหมายเบื้องต้นไว้ว่า จะรวมพุทธบริษัททั่วโลกให้ได้อย่างน้อย 1 ล้านคน

วัตถุประสงค์

เพื่อให้นักศึกษาตระหนักในความสำคัญของการมีศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนา และช่วยกันสร้างเอกภาพให้เกิดขึ้นแก่พุทธบริษัททั่วโลก

บทที่ 9

ศูนย์กลางพระพุทธศาสนาของโลก

9.1 ศูนย์กลางของศาสนาคืออะไร

ศูนย์กลางของศาสนา หมายถึง องค์กร หรือ วัด ที่มีความพร้อมทั้งเรื่องสถานที่ บุคลากร และระบบบริหารจัดการเพื่อรับรองรับการมาประชุมกันในโอกาสต่าง ๆ ของศาสนิกในศาสนานั้น ๆ หรือบางศาสนา ก็ใช้เป็นศูนย์กลางในการบริหารงานเป็นหลัก เพราะสถานที่ไม่ใหญ่โตพอจะรองรับศาสนิกจำนวนมากได้ เช่น นครรัฐวัติกันของศาสนาคริสต์ เป็นต้น

ปกติองค์กร หรือ วัด ที่จะเป็นศูนย์กลางของศาสนาต่าง ๆ ควรจะต้องมีสถานที่ที่กว้างขวางพอ สมควรเพื่อให้สามารถรองรับศาสนิกจำนวนมากจากทั่วทุกมุมโลกได้ อีกทั้งยังต้องมีบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการองค์กรนั้น ๆ เพื่อให้เป็นศูนย์กลางทางศาสนาได้อย่างสมบูรณ์

ศูนย์กลางของศาสนา มีความสำคัญในฐานะช่วยสร้างเอกภาพให้เกิดขึ้นแก่ศาสนิกในศาสนานั้น ๆ เป็นศูนย์แห่งการประชุม การจัดกิจกรรม ตลอดจนการติดต่อประสานงานในองค์กรงานต่าง ๆ เป็นฐานทัพใหญ่ สำหรับขับเคลื่อนงานพระศาสนาให้เจริญก้าวหน้า

ดังที่พระสัมมาลัมพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลายยังจักประชุมกันเนื่องจากพร้อมเพรียงกันประชุม จักพร้อมเพรียงกันเลิกประชุม จักพร้อมเพรียงกันทำกิจที่ลงพื้นที่ ตลอดกาลเพียงไร ภิกษุทั้งหลายพึงหวังความเจริญอย่างเดียวหากความเลื่อมมิได้”

พุทธคำรับนี้ไม่ได้หมายถึงการประชุมเฉพาะพระภิกษุวัดใดวันหนึ่งเพียงอย่างเดียว แต่หมายรวมถึงการประชุมพุทธบริษัททั่วโลกอีกด้วย แต่จะทำเช่นนี้ได้จำเป็นจะต้องมีสถานที่อันเป็นศูนย์กลางทางศาสนารองรับ

หากไม่มีศูนย์กลางของศาสนาแล้ว ศาสนิกทั่วโลกจะไม่เป็นหนึ่งเดียวกัน ไม่ว่าจักคุ้นเคยกันเพราะไม่ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ต่างคนต่างอยู่ และอาจจะนำไปสู่การขัดแย้งกันเองอันเนื่องมาจากความไม่เข้าใจ กันได้ เมื่อมีปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้น ทั้งปัญหาโดยรวมและปัญหาของแต่ละองค์กรหรือแต่ละหน่วยงาน ก็จะไม่เกิดการร่วมแรงร่วมใจกันแก่ไขให้ลุล่วง ทำให้ศาสนานั้น ๆ เสื่อมเสียไปในเวลาอันรวดเร็ว

9.2 ศูนย์กลางของต่างศาสนาในปัจจุบัน

มีข้อสังเกตว่าศาสนาสำคัญ ๆ ในโลกต่างก็มีศูนย์กลางทางศาสนาทั้งล้วน เช่น ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม และศาสนาฮินดู เป็นต้น ในที่นี้จะยกตัวอย่างเพียง 2 ศาสนาคือ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม ดังนี้

9.2.1 นครรัฐวาติกันของศาสนาคริสต์

นครรัฐวาติกัน (State of the Vatican City) ตั้งอยู่ในกรุงโรม ประเทศอิตาลี เป็นที่ประทับของพระสันตะปาปา ซึ่งเป็นประมุขสูงสุดแห่งศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาಥอลิก นครรัฐวาติกันจัดว่าเป็นประเทศที่มีขนาดเล็กที่สุดในโลก การปกครองเป็นแบบอำนาจเบ็ดเสร็จ โดยอำนาจอยู่ที่พระสันตะปาปา จะหมายความว่า ก็ต่อเมื่อลัทธิพระชนม์ พระสันตะปาปากองค์ปัจจุบันคือ พระสันตะปาปabeเนเดกต์ที่ 16 เข้าพิธีเข้ารับตำแหน่งเมื่อวันที่ 24 เมษายน พ.ศ. 2548

ประวัติศาสตร์ เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1929 (พ.ศ. 2472) นครรัฐวาติกันและประเทศอิตาลีได้ลงนามสนธิสัญญาอย่างรับสถานะของนครรัฐวาติกันเป็นรัฐเอกสารามีอำนาจอธิบดีอยู่เป็นของตนเอง นครรัฐวาติกันเป็นแหล่งศิลปวัฒนธรรมของโลกมีหอสมุดอันเก่าแก่ตั้งแต่ศตวรรษที่ 13 (the Apostolic Library of the Vatican)

ต่อมาในศตวรรษที่ 15 ได้มีการจัดตั้งหอจดหมายเหตุนครรัฐวาติกัน (Secret Archive of the Vatican) พิพิธภัณฑ์วาติกัน มหาวิหารเซนต์ปีเตอร์ และมีสำนักพิมพ์ของตนชื่อ the Vatican Polyglot Press ซึ่งเป็นที่จัดพิมพ์ผลงานภาษาต่าง ๆ รวมทั้งออกหนังสือพิมพ์รายวัน Observatore Romano ซึ่งตีพิมพ์เผยแพร่ตั้งแต่ ค.ศ. 1861 (พ.ศ. 2404)

และตั้งแต่ ค.ศ. 1931 (พ.ศ. 2474) นครรัฐวาติกันได้จัดตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียง ถ่ายทอดเสียงเป็นภาษาต่าง ๆ ถึง 30 ภาษา ปัจจุบันนครรัฐวาติกันมีสถานีวิทยุกระจายเสียง 3 สถานี สถานีโทรทัศน์ 1 สถานี

รัฐบาล พระสันตะปาปามีอำนาจสูงสุดทั้งด้านนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ พระสันตะปาปากองค์ปัจจุบันเป็นชาวเยอรมันมีพระนามเดิมว่า โจเซฟ รัตซิงเกอร์ (Joseph Ratzinger) พระชนมายุ 78 พรรษาได้รับเลือกตั้งเมื่อวันที่ 19 เมษายน พ.ศ. 2548 โดยลูกาที่ปรึกษาของพระสันตะปาปางานนี้ประกอบด้วย cardinal นักบวชผู้เป็นที่ปรึกษาด้านการปกครองคริสตจักรของพระสันตะปาปา

cardinal คือ นักบวชผู้เป็นที่ปรึกษาด้านการปกครองคริสตจักรของพระสันตะปาปา cardinal นักบวชผู้เป็นตัวแทนที่สูงรองลงมาจากการแต่งตั้งเป็น cardinal

การบริหารศาสนาจักร การบริหารศาสนาจักรเป็นหน้าที่ของ the Roman Curia หรือสำนักงานบริหารศาสนาล้วนกลาง ซึ่งมักเรียกในภาษาอังกฤษว่า Holy See หรือ Apostolic See มีหน่วยงานหลักคือ สำนักเลขานุการแห่งรัฐ (Secretariat of State) รับผิดชอบการบริหารประเทศ โดยมี cardinal ผู้ดูแลประจำสำนักเลขานุการแห่งรัฐ (Secretary of State) เป็นหัวหน้า (เทียบเท่านายกรัฐมนตรี) มีหน้าที่รับผิดชอบกิจการด้านการเมืองและการทูตของนครรัฐวาติกัน

เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2531 พระสันตะปาปากอห์น ปอล ที่ 2 ได้ปรับโครงสร้างของสำนักเลขานุการแห่งรัฐ โดยแบ่งเป็น 2 หน่วยงาน คือ

- 1) The Section for General Affairs หรือ The First Section รับผิดชอบด้านการบริหาร

ของศาสนจักร และดูแลสถานทูตต่าง ๆ ประจำสำนักฯ

2) The Section for Relations with States รับผิดชอบด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และการแต่งตั้งบิชอปในประเทศต่าง ๆ

บิชอป (Bishop) แปลว่า ผู้ชายที่มีอำนาจ หัวหน้าเขตการปกครอง ทำหน้าที่ปกครองคณะบาทหลวงและคริสต์ศาสนิกชนในเขตปกครองของตน

บาทหลวง (Priest) หมายถึง นักบวชในศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก

นอกจากนี้ยังมี Sacred Congregations ซึ่งเทียบได้กับกระทรวงต่าง ๆ รวม 9 กระทรวง มีเชือเรียกตามลักษณะงานในความรับผิดชอบ ดังนี้

1) The Congregation for the Doctrine of the Faith รับผิดชอบเกี่ยวกับการส่งเสริมศรัทธาและจริยธรรมทั่วโลก

2) The Congregation for the Causes of Saints รับผิดชอบเกี่ยวกับขั้นตอนในการประกาศแต่งตั้งนักบุญ

3) The Congregation for the Oriental Churches รับผิดชอบเกี่ยวกับกิจกรรมของศาสนจักรคาทอลิกตะวันออก

4) The Congregation for Bishops รับผิดชอบเกี่ยวกับการแต่งตั้งบิชอป

5) The Congregation for Divine Worship and the Discipline of the Sacraments รับผิดชอบเกี่ยวกับกิจกรรมลักษณะบูชาในคริสตศาสนា

6) The Congregation for the Evangelization of Peoples รับผิดชอบเกี่ยวกับกิจกรรมแพร่ธรรมของมิชชันนารีในทวีปแอฟริกาและเอเชีย

มิชชันนารี (missionary) หมายถึง ผู้ทำหน้าที่เผยแพร่องค์ความคิดเห็นทางศาสนาในต่างประเทศ

7) The Congregation for Institutes of Consecrated Life and for Societies of Apostolic Life รับผิดชอบเกี่ยวกับการส่งเสริมและกำกับดูแลนักบวช

8) The Congregation for the Clergy รับผิดชอบเกี่ยวกับบาทหลวงและผู้ช่วยบาทหลวง รวมถึงกิจกรรมและวินัยของบาทหลวง

9) The Congregation for Catholic Education รับผิดชอบการส่งเสริมและการจัดตั้งสถานศึกษาคาทอลิก โดยเฉพาะโรงเรียนและมหาวิทยาลัยต่าง ๆ

ภูมิศาสตร์ นครรัฐวatican มีอาณาเขตประกอบด้วยวังวาติกัน (Vatican), วังกัสเตลกันดอลfo (Castelgandolfo) อันเป็นที่ประทับร้อนของพระลันตปาปา, มหาวิทยาลัยเกรโกรีียน (Gregorian University) และโบสถ์ 13 แห่งในกรุงโรม เช่นวังวาติกันมีเนื้อที่ 150 ไร่ หรือ 2/5 ตารางกิโลเมตร มีมหาวิหารเซนต์ปีเตอร์ พิพิธภัณฑ์ หอสมุด และที่ประทับของพระลันตปาปา ภายในบริเวณดังกล่าวยังมีอุทยานวาติกัน สถานวิทยุ ที่ทำการไปรษณีย์ สถานีรถไฟ ธนาคารวาติกัน และร้านค้าของวาติกัน

เนื่องจากนครรัฐวิสาหกิจกันมีขนาดเล็กจึงไม่นៅใช้เป็นศูนย์รวมของศาสนิกแต่ใช้เป็นศูนย์กลางการบริหารงานของคริสตจักรโรมันคาทอลิกทั่วโลกเป็นหลัก

เศรษฐกิจ ศาสนาจักรวิสาหกิจมีรายได้หลักจากการลงบัญชีและการเงินขององค์กรคริสตศาสนาโดยไม่ได้จำกัดอยู่ในประเทศเดียว รายได้หลักมาจากนิติบุคคลและบุคคลที่มีความเชื่อในศาสนาคริสต์ เช่น “Peter s Pence” นักบุญปีเตอร์ พันธุ์เพนซ์ นักบุญปีเตอร์ พันธุ์เพนซ์ เป็นบุคคลที่มีความเชื่อในศาสนาคริสต์และมีภารกิจในการสนับสนุนการดำเนินการของคริสตจักร รายได้หลักมาจากนิติบุคคลและบุคคลที่มีความเชื่อในศาสนาคริสต์ เช่น “Peter s Pence” นักบุญปีเตอร์ พันธุ์เพนซ์ นักบุญปีเตอร์ พันธุ์เพนซ์ เป็นบุคคลที่มีความเชื่อในศาสนาคริสต์และมีภารกิจในการสนับสนุนการดำเนินการของคริสตจักร

ประชากร นครรัฐวิสาหกิจกันมีพลเมืองประมาณ 900 คน พลเมืองประกอบด้วยองค์ลั้นตะปาปา คริสต์นิก เจ้าหน้าที่ประจำติดกัน สถาบันประมาน 200 คน และพิพารลิสซิงเป็นองค์กรที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย จำนวน 100 คน นอกจากนี้ยังมีเจ้าหน้าที่ทูตวิสาหกิจที่ประจำอยู่ในประเทศไทยต่าง ๆ ทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทยด้วย พลเมืองเหล่านี้จะมีสัญชาติวิสาหกิจเฉพาะในขณะดำรงตำแหน่งต่าง ๆ หรือเป็นภาระของพลเมืองวิสาหกิจ หรือเป็นบุตรของพลเมืองวิสาหกิจที่มีอายุไม่เกิน 25 ปี ส่วนบุตรคนใดอายุถึง 25 ปีแล้ว ต้องกลับคืนสัญชาติเดิม

9.2.2 นครเมกกะของศาสนาอิสลาม

นครเมกกะ (MECCA) หรือที่ชาวมุสลิมเรียกว่า มักกะอุ (MAKKAH) เป็นเมืองสำคัญในศาสนาอิสลาม ซึ่งตั้งอยู่ในประเทศซาอุดิอาระเบีย นครเมกกะนี้เป็นบ้านเกิดของท่านบีบูมัยมัด ศาสดาในศาสนาอิสลาม

ชาวมุสลิมไปบ้ำเพญ “ฮัจญ์”¹ ที่เมืองนี้ปีละหลายล้านคน เพราะที่นี่มีมัสยิดใหญ่ชื่อว่า “แหรอม” จุคนที่มา “นماซ” หรือ ละหมาด ครัวเดียวได้ประมาณ 1,000,000 คน และบริเวณตรงกลางของมัสยิดนี้มี “กะอุบะอุ”

กะอุบะอุ มีชื่อย่างอื่นอีก เช่น บัยตุลลอห์ แปลว่า บ้านของอัลลอห์ ซึ่งอัลลอหันน์เป็นพระเจ้าของศาสนาอิสลาม

มุลลิมถือว่ากะอุบะอุไม่ใช่ลิ่งคักดีสิทธิ์แต่เป็น “กิบลละอุ” คือจุดที่มุลลิมทุกคนพินหน้าไปทางนั้น เวลาละหมาดและเป็นจุดศูนย์กลางในการเดินเรียนของผู้ไปบ้ำเพญฮัจญ์

ประวัติศาสตร์อิสลามระบุว่ากะอุบะอุสร้างมานานแล้ว แต่รูปทรงที่เห็นกันอยู่ทุกวันนี้สร้างใน อ.ศ. 1039² (พ.ศ. 2161) สมัยรัฐบาลวงศ์อุษมานแห่งตุรกี สร้างเป็นอาคารรูปทรงสี่เหลี่ยม ไม่มีหน้าต่าง มีเพียงประตูด้านเดียว อาคารสูง 15.25 เมตร ขนาดกว้าง x ยาวโดยประมาณคือ 10 x 12 เมตร

อาคารกะอุบะอุจะมีผ้าคลุมปิดไว้อีกที่หนึ่งเรียกผ้านี้ว่า “กิลวาอุ” เดิมกะอุบะอุไม่มีการคลุมผ้าเพิ่มมีประเพณีครั้งแรกก่อน อ.ศ. 220 ป. และที่สำคัญใน อ.ศ. 10 (พ.ศ. 1132) ท่านบีบูมัยมัด ได้นำชาวมุสลิมทั่วโลกสู่อุบะอุในจำนวน 100,000 คน บำเพ็ญพิธีฮัจญ์ที่นี่ ในครั้งนั้นบีบูมัยมัด ได้

¹ ฮัจญ์ แปลว่า การไปเยือน คือ เดินทางไปประกอบศาสนกิจ ณ นครเมกกะ ประเทศไทยดีอาระเบีย

² อ.ศ. หมายถึง ฮิจญ์เราะหุคราช เป็นปฏิทินในศาสนาอิสลาม โดยปัจจุบัน พ.ศ. 2553 ตรงกับ อ.ศ. 1431

ครุਮกอบะอุด้วยผ้าจากเมืองเยเมน

ตรงมุมด้านหนึ่งภายในกะอบะอุเป็นที่ตั้งของ “พินดำ” เพื่อใช้เป็นจุดเริ่มต้นและจุดครอบของ การเวียนรอบกะอบะอุในขณะประกอบพิธีอัจญ์

พินดำ แปลมาจากคำว่า “หะญ์ อัสวัด” ในภาษาอาหรับ มุสลิมถือว่าพินดำนี้ไม่ใช่ศักดิ์สิทธิ์ บุคคลสำคัญในศาสนาอิสลามท่านหนึ่งซึ่ง “เคาะลีฟะอุ อุมาร์ บินค็อกุภูบ” เคยกล่าวไว้ว่า “ฉันรู้ดีว่า เธอ เป็นเพียงก้อนหิน ไม่ให้โทษและไม่ให้คุณแก่ใคร...”¹

ปัจจุบันรัฐบาลซาอุดีอาระเบียได้ทำหน้าที่ดูแลกะอบะอุ และจัดเตรียมความสะดวกให้แก่ผู้ที่มา ทำอัจญ์ รัฐบาลได้ลั่งทำผ้ากำมะหยี่สีดำปักดินทองด้วยตัวอักษรอาหรับมาตรฐานกะอบะอุไว้ คนล้วนใหญ่จึง เข้าใจว่า กะอบะอุ คือพินศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวมุสลิมเคารพบูชา ความจริงกะอบะอุเป็นเพียงจุดศูนย์กลางในการ ประกอบศาสนกิจของมุสลิมทั่วโลกเท่านั้น

ในแต่ละปีมุสลิมนับล้านคนต่างไปชุมนุมกันที่นี่ครमากๆ แม้ว่าครแท่งนี้จะคลาคล้ำไปด้วยผู้มา เยือนอยู่ตลอดเวลา แต่พิธีอัจญ์จัดให้มีขึ้นในเดือน 12 ตามปฏิทินอิสลาม ซึ่งอยู่ในช่วงปลายเดือน พฤษภาคมกายนถึงเดือนธันวาคมของแต่ละปี

นอกจากครมกจะอันเป็นศูนย์กลางทางศาสนาแล้ว ประเทศอิสลามนานาชาติยังจัดตั้ง “องค์การ การประชุมอิสลาม” ขึ้นเพื่อสร้างความเป็นเอกภาพของมุสลิมทั่วโลกอีกด้วย

องค์การการประชุมอิสลาม (Organisation of the Islamic Conference หรือ OIC) เป็น องค์กรระหว่างประเทศของชาติมุสลิม มีสมาชิกกว่า 56 ประเทศ มีประชากรรวมกันกว่า 1.2 พันล้านคน ทั้งในตะวันออกกลาง และแอฟริกา เอเชียกลาง เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เอเชียใต้ อเมริกาใต้ โดยใช้ภาษา กลางคือ ภาษาอา拉บิก ภาษาอังกฤษ และภาษาฝรั่งเศส มีวัตถุประสงค์โดยรวมคือ เพื่อระดมสรรพกำลัง ปกป้องผลประโยชน์ของชาติสมาชิก รวมถึงการพูดเป็นเลียงเดียวกันในเรื่องสำคัญ ๆ ในเวทีโลก

โอไอซี (OIC) ตั้งขึ้นครั้งแรกจากการประชุมผู้นำประเทศอิสลามที่เมืองราบัต ประเทศโมร็อกโก เมื่อวันที่ 25 กันยายน พ.ศ. 2512 จากกรณีที่อิสราเอลเข้าไปยึดครองมัสยิดอัล-อะคซาร์ (Al-Aqsa) ใน กรุงเยรูซาเลมที่ซึ่งมุสลิมทั่วโลกถือว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์สำคัญอันดับ 3

ต่อมาที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศสมาชิกโอไอซีซึ่งประชุมที่กรุงเจดดาห์เมื่อ วันที่ 19 มีนาคม พ.ศ. 2513 มีมติให้ตั้งสำนักเลขานุการเป็นการถาวรสืบต่อกรุงเจดดาห์ (JEDDAH) ประเทศซาอุดิอาระเบีย เพื่อเป็นศูนย์กลางในการประสานงานกับประเทศสมาชิก และอนุมัติ “กฎบัตรขององค์การ”² เมื่อเดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2515

วัตถุประสงค์ของโอไอซีที่กำหนดไว้ในกฎบัตรมีอยู่ 3 ข้อ คือ

¹ อับดุลเลาะห์ ลอแมณ (ม.บ.บ.), สถานที่และสิ่งสำคัญในประวัติศาสตร์อิสลาม, หน้า 22.

² กฎบัตร หมายถึง ตราสารที่จัดตั้ง จัดระเบียบและกำหนดอำนาจหน้าที่ขององค์การ

1) เสริมสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างรัฐスマชิกอิสลามในด้านการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ สังคมและการต่อสู้ของประชาชนมุสลิมเพื่อปกป้องเกียรติภูมิ เอกราชและลิทธิ แห่งความเป็นชาติ

2) ประสานการปฏิบัติเพื่อปกป้องสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนา สนับสนุนการต่อสู้ของประชาชน ปาเลสไตน์ ช่วยเหลือในการพื้นฟูลิทธิ และการปลดปล่อยดินแดนที่ถูกยึดครอง

3) ทำงานเพื่อขัดจัดการดูถูกเหยียดหยามทางเชื้อชาติและลัทธิล่าอาณานิคมทุกรูปแบบ สร้างบรรยายกาคที่เอื้ออำนวยต่อการล่วงเสริมความร่วมมือ และความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศสมาชิกกับประเทศอื่น ๆ¹

โอลิซึมิการประชุมในระดับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศทุกปี ส่วนการประชุมระดับผู้นำจะจัดขึ้นในทุก 3 ปี โดยมุนเวยนเปลี่ยนสถานที่ไปตามประเทศสมาชิก รวมถึงผลัดเปลี่ยนให้ผู้นำชาติโอลิซึมเป็นประธานที่ประชุมด้วย

สำหรับรายละเอียดคำสอนความเป็นมาของศาสนาต่าง ๆ นักศึกษาจะได้เรียนเพิ่มเติมในวิชา DF 404 ศาสนาศึกษา โดยเริ่มต้นคึกขาดความรู้พื้นฐานทางศาสนา ความเชื่อของกลุ่มนี้มีความล้าหลังทางวัฒนธรรม และศาสนาต่าง ๆ ทั่วโลกที่มีศาสนาหันถืออยู่ในปัจจุบัน

9.3 ศูนย์กลางพระพุทธศาสนาของโลก

9.3.1 ศูนย์กลางพระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล

ในสมัยพุทธกาลพระลัมพุทธเจ้าทรงใช้กรุงสาวัตถีเป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนา เป็นศูนย์รวมของสงฆ์และพุทธบริษัททั่วหลาย ทั้งนี้ลั่งเกตด้วยกระบวนการจำพรรษาของพระพุทธองค์ กล่าวคือ ตลอด 45 พรรษาหนึ่นพระองค์ทรงประทับอยู่ ณ กรุงสาวัตถี 25 พรรษา โดยประทับอยู่ ณ วัดพระเชตวัน 19 พรรษา และประทับอยู่ ณ วัดบุพพาราม 6 พรรษา² ส่วน 20 พรรษาที่เหลืออันเป็นช่วงปัจฉิมโพธิ์กาลนั้นพระพุทธองค์ทรงประทับจำพรรษาที่ลี 1 พรรษานั่ง 2 พรรษานั่งลับกันไป ไม่ได้ประทับที่ใดนานเหมือนกรุงสาวัตถี

สาเหตุที่ช่วงปัจฉิมโพธิ์กาลพระพุทธองค์ประทับอยู่ในที่หนึ่ง ๆ ไม่นาน อาจเป็นเพราะในช่วงต้นนั้นมีผู้คนจำนวนมากยังไม่รู้จักราชพุทธศาสนา การที่พระองค์ประทับอยู่ที่ใดนานเกินไปนั้น จะทำให้ประชาชนในเมืองอื่น ๆ ไม่มีโอกาสได้ฟังธรรมจากพระองค์ ทำให้พระพุทธศาสนาไม่แพร่หลาย พระองค์และพระสาวกจึงจำเป็นต้องจาริกไปหลาย ๆ ที่เพื่อประกาศให้ชาวโลกได้ทราบว่า พระพุทธศาสนาได้อุบัติขึ้นแล้ว ผู้คนที่พบเห็นและได้ฟังธรรมก็จะได้บอกรือก ฯ กันไปในวงกว้าง ทำให้ข่าวการบังเกิดขึ้นของพระรัตนตรัยขยายกระจายไปรวดเร็ว

¹ <http://www.the-thainews.com> (2552), องค์การการประชุมอิสลาม 2, (ออนไลน์).

² รัมป์ทัภูมิศาสตร์ วรรณภูมิศาสตร์ทุกชนิด ภาคธรรมบุท, มก. เล่ม 40 หน้า 10.

ส่วนสาเหตุที่พระลัมมาลัมพุทธเจ้าทรงเลือกรุงสาวัตถีเป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา มีอย่างน้อย 2 ประการ ดังนี้

ประการแรก คือ กรุงสาวัตถีมีอปปากลากำคัญอยู่ 2 ท่าน คือ ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐีและมหาอุบาลิกาวิสาขา ทึ้งสองท่านนี้ได้บริจากทรัพย์จำนวนมากเพื่อสร้างวัดพระเชตวันและวัดบุพาราม โดยเฉพาะวัดพระเชตวันนั้นต้องใช้เงินบุเรียงเคียงกันเต็มพื้นที่เพื่อชื่อที่ดินลร้างเป็นวัด จึงแสดงให้เห็นว่าวัดพระเชตวันนี้ต้องมีความสำคัญมาก และไม่มีปรากฏว่าเมื่อครั้งพุทธกาลมีการทุ่มทุนลร้างวัดอื่นใดมากเท่านี้

ประการที่สอง คือ สถานการณ์ทางการเมืองเปลี่ยนไป กล่าวคือ แต่เดิมพระลัมมาลัมพุทธเจ้าเริ่มต้นประกาศพระศาสนาที่กรุงราชคฤห์ อันมีพระเจ้าพิมพิสารเป็นองค์อุปัถม์สำคัญ และเป็นพระราชามหาอำนาจสูงสุดในยุคนั้น แต่เมื่อพระองค์สวรรคตด้วยการทำปฏิมาตของพระเจ้าอชาตคัตตูรแล้ว ทำให้สถานะทางการเมืองของกรุงราชคฤห์ แคล้วมคอ อ่อนแอลง จึงส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาด้วย

ส่วนกรุงสาวัตถีนั้นมีพระเจ้าปเลนทิโ哥ศลซึ่งถือเป็นพระราชาพระดับมหาอำนาจ เช่นกัน และพระองค์ก็มีครัวทราในพระพุทธศาสนาอย่างเปี่ยมล้น ทรงมีพระชนมายุเท่ากับพระลัมมาลัมพุทธเจ้า นั้นคืออยู่ในวัยเดียวกัน และสถานะทางการเมืองตอนนั้นมั่นคงกว่ากรุงราชคฤห์มาก จึงทำหน้าที่อุปัถม์พระพุทธศาสนาได้ดีกว่า แม้ภายหลังพระเจ้าอชาตคัตตูรจะหันมาครัวทราในพระพุทธศาสนา แต่พระความระล่าร一路上จากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ทำให้การสนับสนุนพระพุทธศาสนาไม่ดีเท่าเดิม นี้จึงเป็นเหตุผลสำคัญในการใช้กรุงสาวัตถีเป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนาในช่วง 25 พระษาสุดท้ายของพระพุทธองค์

จุดประสงค์ในการมีศูนย์กลางของพระพุทธศาสนาคือ เพื่อสร้างความเป็นเอกภาพให้เกิดขึ้นแก่พระพุทธศาสนา เพราะเป็นแหล่งแห่งการประชุมรวมกันของพุทธบริษัททั้ง 4 และที่สำคัญยังช่วยให้การลือสารข้อมูลมีประสิทธิภาพอีกด้วย โดยกรุงสาวัตถีนั้นเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดข้อมูลไปสู่ส่วนภูมิภาค พุทธวิธีนี้เป็นหัวใจสำคัญยิ่งต่อการวัสดาและลีบทอดพระธรรมวินัยมาได้จนถึงยุคปัจจุบัน

เนื่องจากในช่วงปัฐมโพธิกาลนั้น พระลัมมาลัมพุทธเจ้าและคณะสงฆ์รุ่นบุกเบิกได้เผยแพร่พระธรรมคำสอนไปตามหัวเมืองต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง มีกุลบุตรศรัทธาอุบัติบุญมาก เมื่อบุชแล้วก็ถูกลังอกไปประกาศพระศาสนาอย่างท่องถิ่นต่าง ๆ ในระหว่างนั้นพระลัมมาลัมพุทธเจ้าก็แสดงธรรมและบัญญัติพระวินัยเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ อีกทั้งระบบการลือสารยุคนั้นก็ไม่ทันสมัย ไม่มีโทรศัพท์ ไม่มีอินเตอร์เน็ต ไม่มีโทรศพที่มือถืออย่างในปัจจุบัน หากไม่มีศูนย์กลางในการถ่ายทอดข้อมูลแล้ว จะทำให้เกิดปัญหาตามน้ำ漫อย่าง เช่น พระภิกษุผู้ออกไปเผยแพร่จะไม่รู้ว่าพุทธบัญญัติข้อไหน ไม่จะอะไร ไม่มีรักภูมิโลก ทำผิดศีลได้ง่าย และที่สำคัญถ้าภิกษุถือศีลไม่เท่ากัน และมีทิฏฐิในธรรมะไม่ตรงกัน ก็จะสร้างความแตกแยกให้เกิดขึ้นได้

แต่เมื่อมีวัดที่เป็นศูนย์กลางอย่างพระเชตวันแล้ว ทำให้ปัญหาดังกล่าวลดน้อยลง กล่าวคือ ภิกษุ

ทั้งหลายจะรู้ว่าพระลัมมาลัมพุธเจ้าปักหลักอยู่ที่นั่น เมื่อถึงวาระที่ต้องกลับไปเข้าเฝ้าพระพุทธองค์จะได้รับฟังข้อมูลเพิ่มเติมจากเพื่อนสหธรรมิกว่า พระลัมมาลัมพุธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัยข้อไหนเพิ่มบ้าง ทรงแสดงธรรมอะไรเพิ่มบ้าง เป็นต้น ซึ่งโดยปกติพระภิกษุในสมัยพุทธกาลจะกลับมาเข้าเฝ้าพระศาสดาอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้งคือ ช่วงหลังออกพรรษา ‘ธรรมเนียมนี้ถือเป็นประเพณีที่ภิกษุปฏิบัติกันในสมัยนั้น’¹ และในกรณีที่วัดต่าง ๆ มีพระภิกษุไม่พอที่จะให้การอุปสมบท จึงจำเป็นต้องกลับมาก่อพระจากส่วนกลาง การกลับมาแต่ละครั้งก็จะได้รับทราบข้อมูลใหม่ ๆ เพิ่มเติม

แม้ระบบการลือสารในสมัยพุทธกาลจะไม่ทันสมัยอย่างในปัจจุบัน แต่อาศัยที่มีวัดพระเชตวันเป็นศูนย์กลาง และมีการบริหารจัดการสถานที่พักที่ดี จึงทำให้การลือสารข้อมูลของคณะสงฆ์มีประสิทธิภาพมาก ดังลังเกตได้จากการจัดนำเสนอasnของพระทัพมัลลบุตร เป็นต้น

พระทัพมัลลบุตรได้จัดนำเสนอasnดังนี้ คือ ภิกษุเหล่าได้เป็นผู้ทรงพระสูตร ท่านก็จัดนำเสนอasnรวมภิกษุเหล่านั้นไว้แห่งหนึ่ง เพื่อให้ชักซ้อมพระสูตรกัน ภิกษุเหล่าได้เป็นผู้ทรงพระวินัย ท่านก็จัดนำเสนอasnรวมภิกษุเหล่านั้นไว้แห่งหนึ่ง เพื่อให้วินิจฉัยพระวินัยกัน ภิกษุเหล่าได้เป็นผู้ทรงพระอภิธรรม ท่านก็จัดนำเสนอasnรวมภิกษุเหล่านั้นไว้แห่งหนึ่ง เพื่อให้สันธนาพระอภิธรรมกัน ภิกษุเหล่าได้เป็นผู้ได้ман ท่านก็จัดนำเสนอasnรวมภิกษุเหล่านั้นไว้แห่งหนึ่ง เพื่อให้เจริญมานสามาบติกัน ภิกษุเหล่าได้ขอบกล่าวดิรัจฉานกถา ท่านก็จัดนำเสนอasnไว้แห่งหนึ่ง²

การจัดนำเสนอasnแบบนี้ได้ช่วยเกือกнулต่อการลือสารข้อมูล และสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นแก่สังฆอย่างมาก ด้วยรูปแบบการลือสารนี้ และเพราะการมีศูนย์กลางพระพุทธศาสนาที่ทำให้พระธรรมวินัย 84,000 พระธรรมขันธ์ตกทอดมาถึงรุ่นพวงเราในทุกวันนี้ได้ และเป็นแบบอย่างในการสร้างเอกภาพให้เกิดขึ้นแก่พุทธบริษัททั่วโลกด้วย

ข้อลังเกตอีกอย่างหนึ่งคือ วัดอันเป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาที่มีทุกพุทธนิดร และลักษณะการซื้อที่ดินเพื่อสร้างวัดนั้นมีความคล้ายคลึงกันคือ

ในสมัยพระวิปัสสีลัมมาลัมพุธเจ้า เศรษฐีชื่อปุนพพสูมิตตะให้ช่างทำ “อิฐทองคำ” ยาว 1 ศอกกว้าง 1 คีบ สูง 8 นิ้ว แล้วนำมาปูบนที่ดินเพื่อซื้อที่สร้างวัด

ในสมัยพระลัมมาลัมพุธเจ้า เศรษฐีชื่อสิริวัฒน์ได้ปูที่ดินด้วย “พาลไม้เล้าทองคำ” เพื่อซื้อที่ดินสำหรับสร้างวัดถาวรพระลัมมาลัมพุธเจ้าและพระสงฆ์

ในสมัยพระเวสสภูลัมมาลัมพุธเจ้า เศรษฐีชื่อโสตถิยะได้ให้ช่างทำ “เท้าซ้างทองคำ” แล้วนำมาปูบนที่ดินเพื่อซื้อที่สร้างวัด

ในสมัยพระภกุลันธลัมมาลัมพุธเจ้า เศรษฐีชื่ออัจฉุตะได้ปูที่ดินด้วย “อิฐทองคำ” เพื่อซื้อที่สร้างวัด

¹ พระวินัยปิฎก มหาวრค มาก. เล่ม 2 ข้อ 228 หน้า 449.

² พระวินัยปิฎก มหาวรค มาก. เล่ม 3 ข้อ 541 หน้า 448.

ในสมัยพระโกนาคมนลัมมาลัมพุทธเจ้า เศรษฐีชื่ออุคคะได้ให้ช่างทำ “เตาทองคำ” แล้วนำมานูบนที่ดินเพื่อซื้อที่สร้างวัด

ในสมัยพระกัลลสปลัมมาลัมพุทธเจ้า เศรษฐีชื่อสุมนะได้ปูที่ดินด้วย “ทองแท่ง” เพื่อซื้อที่สร้างวัด¹

เมื่อมีวัดเป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่พระศาสนาแล้ว ยังมีบันทึกไว้ในพระไตรปิฎกว่า พระลัมมาลัมพุทธเจ้าทุกพระองค์ได้ประชุมสาวกเพื่อแสดงโอวาทปาฏิโมกข์อันเป็นอุดมการณ์ หลักการ และวิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาด้วย เช่น การประชุมสาวกครั้งที่ 1 ในสมัยพระวิปัสสีลัมมาลัมพุทธเจ้า มีพระภิกษุอรหันต์มากกันมากถึง “หกโกกุแปดแสน” หรือ 60,800,000 รูป²

จะเห็นว่าเฉพาะแค่พระอรหันต์ที่ประชุมครั้งแรกในสมัยพระวิปัสสีลัมมาลัมพุทธเจ้านั้นมีมากถึง 60,800,000 รูป หากรวมกับพุทธบริษัททั้งหมดแล้วก็จะมีจำนวนมากมายมหาศาล ดังนั้น วัดที่สร้างเพื่อรองรับพุทธบริษัทเหล่านี้จึงต้องใหญ่โตมาก และจะเห็นว่า เป็นการสร้างเพื่อความจำเป็นเนื่องจากสาวกมีมาก การสร้างวัดใหญ่ ๆ เพื่อเป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนาจึงเป็นพุทธประเพณีที่สืบทอดกันเรื่อยมาทุกพุทธยั่งดร

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่าเศรษฐีในแต่ละยุคหนึ่งทุ่มเทกับการสร้างวัดอันเป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนามาก แม้จะต้องใช้ทองคำหรือเงินซึ่งเป็นสิ่งล้ำค่าจำนวนมากนำไปปูเรียงเคียงกันเพื่อซื้อที่ดินก็ยอม เพราะเห็นว่าทองคำเงินก็เป็นเพียงโลภกิจทรัพย์ที่ยังไม่อาจยังความสุขที่แท้จริงให้เกิดขึ้นได้แต่ถ้าได้นำทรัพย์เหล่านี้มาสร้างวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางของพระศาสนาแล้ว ตนเองจะได้อริยทรัพย์คือบุญติดตัวไป และวัดที่สร้างไว้นี้จะเป็นแหล่งแห่งการสั่งสอนอธิษฐานรักษาธรรมชาติทั้งหลาย บุญนี้จะเป็นหลักประกันให้ตนและคนทั้งหลายที่ได้ลั่งสมไว้ได้แล้ว เข้าสิ่งสันติสุขอันเที่ยงแท้คือพระรัตนตรัยภายในได้อย่างแน่นอน

9.3.2 ศูนย์กลางพระพุทธศาสนาในสมัยปัจจุบัน

ตามว่าเมื่อพระพุทธศาสนาเลื่อมจากอินเดียไปแล้ว ในปัจจุบันประเทศไทยจะเป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนา หากนักศึกษาท่านใดเป็นชาวไทยก็ขอให้ดีใจได้ว่า ชาวพุทธนานาชาติได้ยกให้ไทยเป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาของโลก สืบเนื่องจากการประชุมทางวิชาการของผู้นำทางพระพุทธศาสนาทั่วโลกกว่า 41 ประเทศทั่วโลก ในเทศกาลวันวิสาขบูชาระหว่างวันที่ 18-20 พฤษภาคม พ.ศ. 2548 ณ หอประชุมพุทธมนตรal และที่ศูนย์ประชุมองค์การสหประชาชาติแห่งประเทศไทย โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมประมาณ 1,600 รูป/คน ผลของการประชุมครั้งนี้ได้มีมติเป็นข้อตกลงร่วมกัน 7 ประการ หนึ่งในนั้นคือ “ให้จัดพิธีฉลองวันวิสาขบูชาโลกในประเทศไทย โดยให้มีพุทธมนตรลเป็นศูนย์กลางพุทธศาสนาของโลก”³

¹ สมั่นคลวิลาสินี อรรถกถาที่มนิกาย มหาวรรค, อรรถกถามหาปทานสูตร, มก. เล่ม 13 หน้า 89-90.

² พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน ภาค 2 มก. เล่ม 33 หน้า 351.

³ ASTV ผู้จัดการ.(2548), พุทธนานาชาติ ยก “พุทธมนตร” เป็นศูนย์กลางพุทธศาสนาแห่งโลก (ออนไลน์).

1) พุทธมณฑลศูนย์กลางจัดงานวิสาขบูชาโลก

พุทธมณฑลตั้งอยู่ ณ เลขที่ 25/25 หมู่ 6 ถนนอุทยาน ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม มีเนื้อที่ 2,500 ไร่ เริ่มต้นก่อสร้างในสมัยที่จอมพล ป.พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี โดยในปี พ.ศ. 2495 จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้ดำเนินการจัดสร้างปูชนียสถานเพื่อเป็นพุทธบูชาและเป็นพุทธานุสรณียสถานเนื่องในโอกาสสมahanamkongklakal ที่พุทธคักราชเวียนนาบรรจบครบรอบ 2,500 ปี ซึ่งครบในวันวิสาขบูชา ปี พ.ศ. 2500

เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2498 รัฐบาลจึงได้กราบบังคมทูลเชิญพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไปทรงประกอบรัฐพิธีก่อฤกษ์พุทธมณฑล การก่อสร้างได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 และแล้วเสร็จในสมัยที่พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

พุทธมณฑลแบ่งพื้นที่เป็น 4 ส่วนคือ อาคารและสิ่งก่อสร้าง 94 ไร่, ถนนและทางเท้า 244 ไร่, สร้างน้ำและคลอง 600 ไร่, สนามหญ้าและสวนต้นไม้ 1,562 ไร่ รวมเป็น 2,500 ไร่ โดยศาสนสถานและศาสนวัตถุที่สำคัญในพุทธมณฑลมีดังนี้

(1) พระครีศากยะทศพลญาณประฐานพุทธมณฑลสุทธารศน์ เป็นพระพุทธรูปประจำประฐานพุทธมณฑล สร้างขึ้นบริเวณศูนย์กลางพื้นที่ มีความสูง 15.875 เมตร เริ่มสร้างเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2523 และแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2525

(2) หอประชุม สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นที่ประชุมทางพระพุทธศาสนา สร้างเสร็จ พ.ศ. 2529

(3) หอสมุดพระพุทธศาสนามหาลัยรินาถ เป็นห้องสมุดที่จุคนได้ 500 คน มีหนังสือประมาณ 500,000 เล่ม วัดปากน้ำและสมาคมศิษย์หลวงปู่วัดปากน้ำ บริจาคเงินค่าก่อสร้างทั้งหมดประมาณ 250 ล้านบาท

(4) มหาวิหารประดิษฐานพระไตรปิฎกหินอ่อน เป็นสถาปัตยกรรมไทยรูปทรงจตุรมุข มีระเบียบ 9 ยอด ประดิษฐานในท่ามกลาง และเป็นที่จารึกพระไตรปิฎกหินอ่อน ขนาด 1.10×2.00 เมตร จำนวน 1,418 แผ่น มีภาพวาดพระพุทธประวัติอยู่ด้านบนโดยรอบ เริ่มสร้างปี พ.ศ. 2532 และแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2541 วัดปากน้ำและสมาคมศิษย์หลวงปู่วัดปากน้ำ บริจาคเงินค่าก่อสร้างทั้งหมดประมาณ 200 ล้านบาท

นอกจากนี้ยังมีอาคารและสถานที่อื่น ๆ อีก เช่น สังเวชนียสถาน 4 ตำบล ซึ่งจำลองมาจากสังเวชนียสถานในอินเดีย และยังมีสวนที่สร้างขึ้นเพื่อรำลึกถึงสถานที่เมื่อครั้งพุทธกาล ได้แก่ สวนเวชวันคือ สวนไฝ, สวนอัมพวัน คือสวนมะม่วง และสวนลักษณ์วัน คือสวนดาล ๆ ฯ

กิจกรรมที่จัดให้มีขึ้นในพุทธมณฑล ได้แก่ กิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมหาบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา กิจกรรมถวายสังฆทานและฟังเทศน์ทุกวันเสาร์และอาทิตย์ กิจกรรมบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนประจำปี การประชุมสัมมนาพระสังฆาธิการ กิจกรรมประทานพัฒนาโดยสมเด็จพระสังฆราช และพิธีฉลองวันวิสาขบูชาโลกโดยมีมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยทำหน้าที่ประสานงานการจัดงาน เป็นต้น

2) วัดพระธรรมกายศูนย์รวมพุทธบริษัททั่วโลก

การที่ประเทศไทยได้รับเกียรติให้เป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาของโลกนั้นเป็นงานใหญ่ หลายองค์กรจึงต้องช่วยกันคนละไม้คนละมือ วัดพระธรรมกายในฐานะที่เป็นวัดที่ใหญ่และมีพระภิกษุ อุบาสก อุบาลิกามากที่สุดในประเทศไทย จึงเอื้อเพื่อสถานที่สำหรับเป็นที่ประชุมสงฆ์และพุทธบริษัททั่วโลกครั้งละหลายแสนคนมาหลายครั้งแล้ว

(1) ประวัติวัด วัดพระธรรมกายก่อตั้งเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2513 ลังกัดมหานิกายแห่งคณะสงฆ์ไทย ตั้งอยู่ ณ ตำบลคลองสาม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ปัจจุบันมีพระเดชพระคุณพระราชนภาณุวิสุทธิ์ ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาส

วัดพระธรรมกายมีเนื้อที่ประมาณ 2,500 ไร่ เท่า ๆ กับพุทธมนถula และมีลิ่งก่อสร้างสำหรับพุทธมนถula เพื่อรองรับการมาบำเพ็ญบุญของพุทธศาสนิกชนทั่วโลกนับล้านคน สถานที่สำหรับพุทธมนถula ในวัดพระธรรมกาย ดังนี้

ศาลาธรรมกายสากล ใช้เป็นสถานที่สวดมนต์ปฏิบัติธรรม และฟังพระธรรมเทศนาทุกวันอาทิตย์ และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา จุคนได้ประมาณ 300,000 คน

มหาธรรมกายเจดีย์ เป็นเจดีย์แห่งพระรัตนตรัยประกอบด้วย 3 ส่วนคือ พุทธรัตนะ อธรรมรัตนะ และสังฆรัตนะ โดยพุทธรัตนะนั้นประดิษฐานพระธรรมกายประจำตัว 1,000,000 องค์ อยู่ภายนอก 300,000 องค์ และอยู่ภายใน 700,000 องค์ องค์พระแต่ละองค์เจารักนามของผู้บริจาคไว้ที่ฐานองค์พระ ในส่วนของสังฆรัตนะเป็นที่นั่งของพระสงฆ์นับ 10,000 รูป สำหรับนั่งประกอบพิธีกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา มหาธรรมกายเจดีย์นี้ออกแบบไว้ให้คงอยู่ได้ไม่ต่ำกว่า 1,000 ปี เพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนาให้ยืนนาน

มหารัตนวิหารคด เป็นวิหารที่รายล้อมมหาธรรมกายเจดีย์ทั้ง 4 ด้าน ยาวด้านละ 1 กิโลเมตร เป็นพื้นที่นั่งประกอบพิธีกรรมของสาธุชนได้นับล้านคน มหารัตนวิหารคดนี้เป็นสถานที่รวมพุทธบริษัท 4 ทั่วโลก ให้เป็นหนึ่งเดียวแก้กัน

นอกจากนี้ยังมีอาคารสถานที่สำคัญ ๆ อีก เช่น มหาวิหารพระมงคลเทพมุนี หรือหลวงปู่วัดปากน้ำภาษีเจริญ ผู้คุ้นเคยเช่นกันในประเทศไทย ภายในประดิษฐานรูปหล่อทองคำหนัก 1 ตัน, มหาวิหารคุณยายอาจารย์มหารัตนอุบาลิกาจันทร์ ขนาดใหญ่ ผู้ให้กำเนิดวัดพระธรรมกาย, อาคารหกลิบปีพระราชนภาณุวิสุทธิ์ อันเป็นสถานที่เจริญสมถวิปัสสนาขั้นสูง เป็นต้น

(2) สถานีโทรทัศน์ดิจิทัล (DMC -Dhamma Media Channel) เป็นสถานีโทรทัศน์เพื่อการศึกษาศิลธรรมทางไกด์ผ่านดาวเทียม (ดาวเทียม) ไปทั่วโลก ออกอากาศตลอด 24 ชั่วโมง มีรายการธรรมะที่ให้ความรู้เกี่ยวกับความจริงของชีวิตแก่ชาวโลก โดยไม่จำกัด อายุ เพศ เชื้อชาติ ศาสนา เพาพันธุ์ เพื่อหวังให้มนุษยชาติได้ทราบความจริงของชีวิต ตั้งใจลั่งสมบุญ และปฏิบัติธรรมให้เข้าถึงลั่นติสุขภายใน อันเป็นจุดเริ่มต้นของลั่นติภาพโลก

(3) กิจกรรมเผยแพร่และรวมใจพุทธบริษัททั่วโลก

พระเดชพระคุณพระราชนภาณุวิสุทธิ์ เจ้าอาวาสวัดพระธรรมกาย มีความตั้งใจที่จะสืบสาน

มโนปณิธานของหลวงปู่วัดปากน้ำภาษีเจริญในอันที่จะเผยแพร่พระพุทธศาสนาไปทั่วโลก พันธกิจสำคัญที่ต้องทำเพื่อให้มโนปณิธานนี้สำเร็จคือ

ประการแรก สร้างสถานที่และจัดกิจกรรมรวมใจของพุทธบริษัททั่วโลก

ประการที่สอง เผยแพร่องธรรมโดยอาศัยบุคลากรที่มีคุณภาพและเทคโนโลยีที่ทันสมัย

การสร้างบุคลากรนั้นวัดพระธรรมกายได้ทำมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่สร้างวัด จึงทำให้มีพระภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาลิกาที่มีคุณภาพและมีจำนวนมากที่สุดในประเทศไทย ส่วนเทคโนโลยีที่นำมาใช้ในการเผยแพร่ ได้แก่ คอมพิวเตอร์ อินเตอร์เน็ต แอนนิเมชั่น และการสื่อสารด้วยระบบดาวเทียม เช่น สถานีโทรทัศน์ DMC เป็นต้น

การสร้างสถานที่ในปัจจุบันนั้นใกล้เสร็จสมบูรณ์แล้ว และได้ใช้งานมาเป็นระยะ ๆ

ส่วนกิจกรรมต่าง ๆ ก็ได้จัดให้มีขึ้นตลอดทั้งปีและเป็นประจำทุกปี โดยมีโครงการสร้างสรรค์มากมายแต่ละกิจกรรมต่างในที่นี้เพียง 4 กิจกรรมดังนี้

-งานมหาลังختาบทุกวัดทั่วไทย เป็นงานที่จัดให้มีขึ้นในวันคุ้มครองโลกซึ่งตรงกับวันที่ 22 เมษายน ของแต่ละปี โดยได้จัดงานมหาลังختา 10,000 วัดบ้าง 20,000 วัดบ้าง 30,000 วัดบ้าง ในการจัดงานแต่ละครั้งจะมีพระภิกษุและพุทธบริษัทจากหลายประเทศทั่วโลกมาร่วมงาน 2-3 แสนรูป/คน พระเดชพระคุณพระราชนาวีสุธีมีความตั้งใจว่า จะจัดงานอย่างนี้ทุกปี และตั้งเป้าหมายเบื้องต้นไว้ว่า จะรวมพุทธบริษัทให้ได้อย่างน้อย 1,000,000 คน

-โครงการตักบาตร 500,000 รูป ซึ่งจัดให้มีขึ้นในทุกจังหวัด จังหวัดละหลายครั้ง ครั้งละ 1,000 รูปบ้าง 10,000 รูปบ้าง โดยหมุนเวียนกันไปตามความพร้อมของแต่ละจังหวัด เพื่อพัฒนาธรรมอันดีงามของชาวพุทธ และเพื่อส่งภัตตาหารเป็นกำลังใจไปสู่พระภิกษุ 4 จังหวัดชายแดนใต้ซึ่งกำลังถูกภัยคุกคามจาก ผู้ก่อการร้าย

-โครงการตอบปัญหาศีลธรรมโลกซึ่งได้จัดขึ้นทุกปี มีผู้เข้าร่วมโครงการปีละไม่ต่ำกว่า 10 ล้านคน ทั้งพระภิกษุ ประชาชน ข้าราชการ ทหาร ตำรวจ ตลอดจนเด็กนักเรียนทั่วประเทศ

-โครงการเด็กดี V-Star พื้นฟูศีลธรรมโลก เป็นโครงการสร้างเด็กนักเรียนดั้นแบบทางด้านศีลธรรม โดยมีเป้าหมายเบื้องต้น 5,000 โรงเรียนทั่วประเทศ ล่าสุดมีเด็กนักเรียนเข้าร่วมโครงการประมาณ 500,000 คน ซึ่งได้จัดกิจกรรมรวมเด็กนักเรียนเหล่านี้เพื่อมาประเมินศีลธรรม ณ วัดพระธรรมกาย 4 ครั้งแล้ว ครั้งแรก 200,000 คน ครั้งที่สอง 500,000 คน

ครั้งที่สามได้จัดในวันที่ 11 กรกฎาคม พ.ศ. 2552 โดยมีนักเรียนเข้าร่วมโครงการกว่า 500,000 คน ส่วนครั้งที่สี่จะจัดโดยเด็กนักเรียนทั่วประเทศ คาดว่าจะจัดในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2553

โครงการเด็กดี V-Star นี้จะสร้างเด็กนักเรียนให้เป็นผู้นำในการทำความดีตามคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยเริ่มต้นที่หลักศีลธรรมพื้นฐานคือเคารพ วินัย และอดทน

เมื่อพุทธบริษัททั้งเด็กและผู้ใหญ่จากทั่วโลกมาร่วมตัวกันทำความดี มาศึกษาคำสอนของพระ ลัมมาลัมพุทธเจ้ามากมายเช่นนี้ ก็จะมีคนดีเกิดขึ้นมากมาย พุทธบริษัทจะสามัคคีเป็นหนึ่งเดียวกัน จะคิด พูด ทำไปในทิศทางเดียวกัน gap ๑ เหล่านี้จะถูกถ่ายทอดออกไปทั่วโลก จะสร้างแรงบันดาลใจให้ชาวพุทธ ทั่วโลกในการช่วยรักษาพระพุทธศาสนาลีบต่อไป และที่สำคัญจะเป็นปัจจัยให้เกิดลัณติภาพโลกอีกด้วย

กิจกรรม

หลังจากนักศึกษาได้ศึกษา บทที่ ๙ ศูนย์กลางพระพุทธศาสนาของโลก จบโดยสมบูรณ์แล้ว โปรดทำแบบประเมินตนเองหลังเรียนบทที่ ๙ ในแบบฝึกปฏิบัติบทที่ ๙ แล้วจึงศึกษาบทที่ ๑๐ ต่อไป

บทที่ 10

บทสรุป

บทที่ 10

บทสรุป

สรุปวิชาความรู้พื้นฐานทางพระพุทธศาสนา

แนวคิด

เนื้อหาของวิชาความรู้พื้นฐานทางพระพุทธศาสนาคือเรื่องพระรัตนตรัยอันเป็นแก่นของพระพุทธศาสนา เป็นความจริงของชีวิตที่มนุษย์ต้องรู้ เป็นสรณะที่ช่วยให้มนุษย์ทุกคนพ้นทุกข์ได้ พระรัตนตรัยที่แท้จริงนั้นมีอยู่ในตัวของมนุษย์ทุกคน เข้าถึงได้ด้วยการเจริญสมาธิภาวนา ทำใจให้หยุดนิ่งอย่างเบาสบาย และต่อเนื่อง ณ ศูนย์กลางกายฐานที่ 7 เหนือสะโพก 2 นิ้วเมื่อ

บทสรุปสำหรับการดำเนินชีวิต 4 ประการคือ ให้นักศึกษานึกทบทวนชีวิตที่ผ่านมาของตัวเอง, บริหารเวลาชีวิตให้มากเห็นว่าไม่ถูกต้อง, ศึกษาความจริงของชีวิตให้มากขึ้น และให้พิสูจน์พุทธธรรมด้วยการลงมือปฏิบัติจนประจักษ์ชัดด้วยตนเอง

วัตถุประสงค์

เพื่อให้นักศึกษาทราบภาพรวมของวิชาความรู้พื้นฐานทางพระพุทธศาสนาโดยย่ออีกครั้ง และเพื่อให้ได้บทสรุปที่สำคัญสำหรับนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

บทที่ 10

บทสรุป

จากที่นักศึกษาได้เรียนมาทั้งหมดคงจะได้ทราบความจริงของชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนาอย่างไร การโดยเฉพาะเรื่องพระรัตนตรัยอันเป็นแก่นของพระพุทธศาสนา เป็นส่วนสูงสุดของมวลมนุษยชาติ เป็นความจริงของชีวิตที่มนุษย์ต้องรู้ เป็นที่พึงที่ช่วยมนุษย์ให้พ้นทุกข์ และเป็นประโยชน์สูงสุดที่มนุษย์ทุกคนควรจะได้รับ นั่นคือ การได้เข้าถึงพระรัตนตรัยในตัวด้วยการเจริญสมาธิภาวนา ทำใจให้หยุดนิ่งอย่างเบาสบายและต่อเนื่อง ณ ศูนย์กลางกายฐานที่ 7 เหนือสะโพก 2 นิ้วมือ

เมื่อนักศึกษาได้เรียนวิชาความรู้พื้นฐานทางพระพุทธศาสนาถึงบทนี้แล้ว ก่อนที่จะทำลิ่งอื่นต่อไปนั้น Lena ขอให้นักศึกษาอ่านและพิจารณาบทสรุป 4 ข้อดังต่อไปนี้ก่อน

1) นิกบททวนชีวิตที่ผ่านมาของตัวเอง

นิกบททวนดูว่าตั้งแต่ลีมตาดูโลกมาเราได้ทำอะไรบ้าง แล้วนำคำสอนของพระลัมมาลัมพุทธเจ้าที่ได้ศึกษามาไปตรวจสอบดูว่า สิ่งใดผิด สิ่งใดถูก สิ่งใดเป็นบุญ สิ่งใดเป็นบาป สิ่งใดควรทำ ฯลฯ

เมื่อตรวจสอบแล้วก็ให้ตัดสินใจด้วยตัวเองว่า เราจะดำเนินชีวิตต่อจากนี้อย่างไร จะเว้นสิ่งใดจะทำสิ่งใด เพื่อประโยชน์สุขของตัวเราเองทั้งในชาตินี้ ชาติหน้า และประโยชน์อย่างยิ่งคือการเข้าถึงพระรัตนตรัยในตัวแล้วละกิเลสเพื่อเข้าสู่พระนิพพาน

2) บริหารเวลาชีวิตใหม่หากเห็นว่าไม่ถูกต้อง

ในเรื่องเวลาชีวิตนั้นหากตรวจสอบแล้วเห็นว่า ที่ผ่านมาเราวิหารเวลาผิดพลาด โดยให้เวลา กับภารกิจเร่งด่วนประจำวันมากเกินไป จนไม่ได้ใช้เวลาเรื่องสำคัญที่สุดในชีวิต นั่นคือ “การศึกษาเรื่องความจริงของชีวิตเพื่อจะได้ดำเนินชีวิตได้ถูกต้องตรงตามเป้าหมายที่แท้จริงแห่งการได้เกิดมาเป็นมนุษย์”

เมื่อทราบอย่างนี้ ก็ให้บริหารเวลาใหม่โดยใช้โปรแกรมนี้เข้าไปในชีวิตประจำวันของเรา และต้องให้เวลา กับเรื่องนี้มาก ๆ เพราะเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด

ขอให้ทราบกันว่า ชีวิตนี้สั้นเหลือเกินอย่างเง่งก็แค่ 100 ปี อายุโดยเฉลี่ยของคนไทย 75 ปี หรือประมาณ 27,375 วัน เท่ากับ 3,910 ลับดาท หากนอนวันละ 7 ชั่วโมง จะหมดเวลาไปกับการนอนถึง 1,117 ลับดาท หมายความว่าเรามีเวลาที่จะใช้ดำเนินชีวิตอยู่บนโลกนี้เพียง 2,793 ลับดาทเท่านั้น เศียรตามตัวเองบ้างหรือเปล่าว่า เรามีเวลาเหลือจริง ๆ อยู่อีกเท่าไร เลี้ยวเวลาเปล่าไปกับเรื่องไร้สาระกันคนละเท่าไรแล้ว เราจะอยู่ครบตามอายุเฉลี่ย 75 ปีหรือไม่

อีกไม่นานเราก็จะได้เกิดใหม่กันแล้ว อยากรู้จะเกิดเป็นอะไร ก็ให้วิจิตรบรรจงกันเอาเอง เพราะกรรมที่ได้ลั่งสมไว้นั้นแหละ เป็นผู้สร้างรหัสการเกิดใหม่ให้กับเรา

3) ศึกษาความจริงของชีวิตให้มากขึ้น

นักศึกษาบางท่านอาจจะคิดว่า วิชาความรู้พื้นฐานทางพระพุทธศาสนาที่ได้เรียนมาแล้วนี้ เพียงพอแล้วสำหรับชีวิตในสังสารวัฏนี้

ข้อคิดที่ต้องการย้ำในที่นี้คือ สิ่งที่ศึกษามานั้นเป็นเพียงแผนที่ชีวิตในสังสารวัฏอย่างคร่าว ๆ เท่านั้น ยังมีอะไรอีกมากมายที่ควรจะต้องรู้ และที่สำคัญสังสารวัฏนี้เปรียบประดุจประเทศที่เต็มไปด้วยกับดัก ระเบิดมากมาย หากเราไม่ได้ศึกษาแผนที่ประเทศอย่างละเอียด จะทำให้พลาดเดินไปเหยียบระเบิดเข้าได้ แม้แต่พระโพธิสัตว์ที่ได้รับพุทธภูมิแล้วยังพลาดมานับครั้งไม่ถ้วน และเราได้รับพุทธภูมิแล้วก็ยัง

หากยังไม่ได้รับพุทธภูมิ จงอย่าประมาทเป็นอันขาด ขอให้ทราบว่ายิ่งเราศึกษามากยิ่งดี ยิ่งรู้มากยิ่งดี เพราะเป็นความปลอดภัยในชีวิตของเราเอง ไม่ใช่เพื่อใครที่ไหน

4) พิสูจน์พุทธธรรมด้วยการลงมือปฏิบัติ

ความรู้ทั้งหมดที่เรียนมานั้นเป็นทฤษฎี ขั้นต่อไปคือการนำมาปฏิบัติเพื่อพิสูจน์ให้รู้ชัดด้วยตนเอง ได้แก่ การนำหลักธรรมมาใช้ในการปฏิบัติงาน ในการดำเนินชีวิตประจำวัน และการเจริญสมาธิภาวนา เพื่อให้เข้าถึงพระรัตนตรัยในตัว

อย่าเพียงแต่เชื่อ หรือ อย่าเพียงแต่คัดค้าน เพราะมันไม่เป็นประโยชน์ต่อชีวิตของเราเท่าที่ควร พุทธธรรมคำสอนทั้งหมดจะให้ผลสูงสุดเมื่อได้ปฏิบัติ เราไม่อาจจะว่ายังไงเป็นเพียง เพราะได้อ่านคู่มือ แต่ต้องลงสรและทำตามที่หนังสือได้บอกไว้

เราไม่อาจพ้นทุกข์ได้เพียงการอ่าน การคิด และการท่องจำ แต่จะหลุดพ้นได้ด้วยการเจริญสมาธิ ภាពนาอย่างยิ่งยวด เมื่อปฏิบัติจนถึงที่สุดแล้วก็จะรู้แจ้งได้ด้วยตัวของเราเอง โดยไม่ต้องเชื่อใครต่อใคร อีกด้วย เหมือนเมื่อครั้งที่อนาคตทิคเครชลีได้บรรลุธรรมเป็นพระโพสดาบันแล้ว ท่าน “ไม่ต้องเชื่อผู้อื่นในคำสอนของพระศาสดา”¹ อีกด้วย

กิจกรรม

หลังจากนักศึกษาได้ศึกษา บทที่ 10 บทสรุป จบโดยสมบูรณ์แล้ว
โปรดทำแบบประเมินตนของหลังเรียนบทที่ 10 ในแบบฝึกปฏิบัติบทที่ 10

¹ พระวินัยปิฎก จุลวรรณ ทุติยภาค, มก. เล่ม 9 ข้อ 251 หน้า 126.